

**SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARINDA EDEBÎ TÜRLER VE BU TÜRLERİN
TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE KATKILARI (2011-2012)**

MUSTAFA SAİD KIYMAZ

**DOKTORA TEZİ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Nisan, 2015

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Mustafa Said

Soyadı : Kıymaz

Bölümü : Türkçe Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi : 14.04.2015

TEZİN

Türkçe Adı : Süreli Çocuk Yayınlarında Edebî Türler ve Bu Türlerin Türkçe Öğretimine Katkıları (2011-2012)

İngilizce Adı : Literal Genres In Children Magazines and Their Effect on Turkish Education

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Mustafa Said Kıymaz

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Mustafa Said KIYMAZ tarafından hazırlanan “Sürelî Çocuk Yayınlarında Edebî Türler ve Bu Türlerin Türkçe Öğretimine Katkıları (2011-2012)” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Muammer NURLU

(Gazi Üniversitesi)

İkinci Danışman: Prof. Dr. Erdoğan UYGUR

(Ankara Üniversitesi)

Başkan: Prof. Dr. İbrahim DİLEK

(Gazi Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Fahri TEMİZYÜREK

(Gazi Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. İhsan KALENDEROĞLU

(Gazi Üniversitesi)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Zeki GÜREL

(Gazi Üniversitesi)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Raşit KOÇ

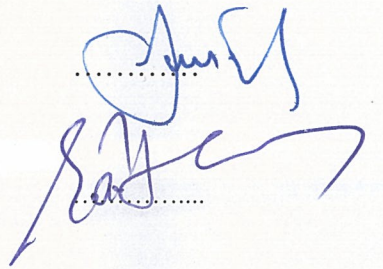
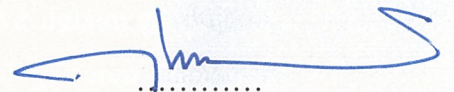
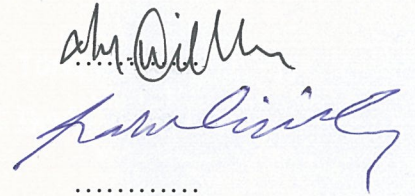
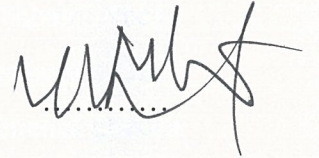
(Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 10.04.2015

Bu tezin Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Servet KARABAĞ

.....

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın oluşmasında desteğini sürekli arkamda hissettiğim sevgili babam Necati KIYMAZ'a, akademik hayatımın başlangıcından bugüne kadar her anlamda fikir danıştığım yüksek lisans tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Raşit KOÇ'a, çalışmanın gözden geçirilerek hatalarının düzeltilmesi sürecinde cömert yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Çetin YILDIZ, Arş. Gör. Mustafa YILMAZ ve Öğr. Gör. Tahsin YAPRAK'a teşekkür ederim.

Çalışma kapsamındaki eksik dergi sayılarının temininde yardımcı olan Türkiye Çocuk dergisinden Emre YENER Bey ve Gonca dergisinden Yalçın YAMAN Bey'e teşekkür ederim.

Son olarak, çalışmanın ortaya çıkış sürecinde her zaman desteğini ve ilgisini gördüğüm, kıymetli ve kısıtlı vaktini ayırarak çalışmanın her aşamasında yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Muammer NURLU'ya teşekkürü bir borç bilirim.

**SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARINDA EDEBİ TÜRLER VE BU
TÜRLERİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE KATKILARI (2011-2012)**

DOKTORA TEZİ

MUSTAFA SAİD KIYMAZ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NİSAN, 2015

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, 2011-2012 yıllarında yayımlanan dört adet çocuk dergisindeki edebî nitelik taşıyan metinler ile diğer metinleri tespit etmek ve bu metinlerin, genç okurlar açısından çocuk edebiyatına ve Türkçe öğretimine sağladığı katkıları araştırmaktır. Araştırmanın evrenini 2011-2012 yılları arasında yayımlanan çocuk dergileri oluşturmaktadır. Bu araştırmada evrendeki tüm dergilere ulaşmanın ve bu dergileri incelemenin zorluğu dikkate alınarak evrenden örneklem alma yoluna gidilmiştir. Çalışma, herhangi bir derginin eki olmayan ve müstakil olarak yayımlanan dört çocuk dergisi ile sınırlandırılmıştır. Örneklem olarak seçilen bu dergiler: Türkiye Çocuk, Diyanet Çocuk, Gonca ve TRT Çocuk dergileridir. Araştırma dört ana bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın *Giriş* bölümünde *Problem Durumu* başlığı altında Türkçe öğretiminin tarihi süreç içinde izlediği yola temas edilmiş, *Araştırmanın Amacı*, *Önemi*, *Sınırlılıklar* ve *Tanımlar* başlıklarına yer verilmiştir. İkinci ana bölüm olan *Kavramsal Çerçeve* başlığı üç alt başlık halinde ele alınmıştır. Dünyadaki süreli çocuk yayınlarını konu alan alt başlıkta Avrupa’da başlayan çocuk dergiciliğinin ilk örnekleri üzerinde durulmuş, bu dergilerin içerik ve amaçlarından bahsedilmiştir. Türkiye’de yayımlanan eski harfli süreli çocuk yayınlarına değinilen başlıkta ilk çocuk dergimiz Mümeyyiz (1869)’den itibaren Harf Devrimi’ne kadar olan sürede tespit edilen dergiler listelenmiş, çeşitli özellikleri dolayısıyla ön plana çıkan dergiler hakkında bilgiler verilmiş, siyasal ve sosyal hayatın çocuk dergileri üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir. Türkiye’de 1928’den itibaren

yayımlanan süreli çocuk yayınlarını ele alan üçüncü alt başlıkta, konu hakkında yapılan tezler, makaleler araştırılmış çeşitli kütüphane ve sahaflar taranıp elde edilen malzemelerle zenginleştirilerek çocuk dergiciliğinin 2010’lu yıllara kadar olan serüveni ana hatlarıyla aktarılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde çalışmanın yöntemi üzerinde durulmuştur. Asıl ve son bölüm olan dördüncü bölümde her dergi için birer başlık açılmış ve dergiler bu başlıklar altında incelenmiştir. İlk olarak *Genel Tanıtım* başlığı altında derginin künyesi, ortaya çıkış amacı ve derginin içeriğine ilişkin bilgiler verilmiştir. İncelenen derginin içeriği ile ilgili bazı rakamsal veriler paylaşılmıştır. Dergideki edebî metinlerin, eğlendirmeye yönelik sayfaların, bilgi verici metinlerin yüzde olarak oranları gösterilmiştir. Daha sonra *İşlenen Konular ve Eğitsel Unsurlar* alt başlığında, *Bilgilendirme*, *Değer Kazandırma* ve *Eğlendirme* alt başlıkları oluşturulmuştur. *Edebî Türler* adlı alt başlıkta, dergide bulunan edebî türler için ayrı ayrı başlıklar oluşturulmuş ve bu kapsama giren metinler inceleme konusu yapılmıştır. Çocuklar için kaleme alınan metinlerde olması gereken unsurların değerlendirildiği bu başlıklarda, çocuk seviyesi için mahzurlu olan kısımlar, şiddet ögesi, tutarsızlık örnekleri, aşırı öğreticilik gibi unsurlar üzerinde durulmuştur. Son alt başlık *Türkçe Öğretimine Katkı Sunan Unsurlar* adını taşımaktadır. Bu alt başlıkta, dergiden dergiye değişmekle birlikte, içerikte yer alan ve doğrudan veya dolaylı olarak Türkçe öğretimine katkı sunan bölüm ya da sayfalar incelenmiştir. Çalışmanın sonunda, incelenen dergilerin içeriğinde edebî türlerin düşük bir oranda yer bulduğu tespit edilmiştir. Edebî metinler arasında niteliksiz olanlarına kıyasla genelinin çocuk edebiyatı ilkeleri açısından başarılı olduğu görülmüştür. Dergilerde yer alan değerler eğitimi ile ilgili unsurlar, dergilerin mensup oldukları kurum ve kuruluşların düşünce yapılarıyla birebir örtüştükleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Çocuk dergileri, çocuk edebiyatı, edebî türler, Türkçe öğretimi.

Sayfa Adedi : xvi+349

Danışman : Prof. Dr. Muammer NURLU

İkinci Danışman : Prof. Dr. Erdoğan UYGUR

LITERAL GENRES IN CHILDREN MAGAZINES AND THEIR EFFECT ON TURKISH EDUCATION

Ph. D.

MUSTAFA SAİD KIYMAZ

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

APRIL, 2015

ABSTRACT

The objective of this research is to identify texts having the characteristics of literature in four journals of child published in the years of 2011-2012 and the other texts and to search the benefits that these texts bring into teaching of Turkish and child literature in the light of young readers. Journals of Child published in between the years of 2011-2012 constitute this research's universe. In this research, getting samples from the universe is preferred by taking the difficulty of observing these journals into consideration. Study is limited to four journals of child which are not a supplement of any journal and published independently. Journals chosen as samples are Türkiye Çocuk, Diyanet Çocuk, Gonca and TRT Çocuk. The Research consists of four main parts. In the beginning part of the research, way that teaching of Turkish followed in the process of history is dealt under the title of situation of problem and titles like objective and importance of the research, constraints and definitions are included. Second main part title Perceptual Framework is handled as three subtitles. In the subtitle "Periodic Journals of Child in the World" first samples of journals of child beginning in Europe asserted and content and objectives of these journals are mentioned. In the subtitle "Journals of Child with Old Letters in Our Country", journals identified in the time from the first journal of child "Mümeyyiz" till the revolution of letters are listed,

data is given about the journals highlighted due to their various features and the effects of political and social life up on the journals of child are dealt. In the third subtitle named Periodic Journals of Child with Latin Letters in Our Country, adventure of the journalism of child till the 2010's is tried to depict by it's main lines by being enriched with the materials obtained by researching articles and scanning miscellaneous libraries and second hand booksellers. In the third part, methodology of study is handled. In the fourth part which is the last and the main chapter, a title is given for each journal and these journals are observed in these headlines. For the beginning, introductive information is given about masthead of the journal, motivation of foundation and content of the journal under the title of general introduction. Some numeric data is shared about the content of the observed journal. Percentages of the literary texts in the journal, pages given on to entertainment function, informative texts are shown. Later on, subtitles informing, adding value and entertaining are formed under the subtitle "subjects dealt and educational factors". In the subtitle named literary types, titles are given separately for the literary types appearing in the journal and texts included in the scope of this title are taken into examination. In these texts which are assessed in the aspect of the factors which should be in the texts written for the children also factors also like sections inappropriate for child level, violence factor, examples of inconsistency, exaggerated instructiveness are emphasized. Last subtitle bears the name "Factors contributing to teaching of Turkish". Changing accordingly to journals, sections or pages been in content and directly or indirectly demonstrating its contributions to the teaching of Turkish are observed here At the end of the study, It is identified that literary devices take place in a low rate in the content of the journals observed. It is seen that overall of the literary texts as compared to the qualified ones carry deficiencies from the point of child literature principles. Factors about the virtue education on the journals move in the same direction with the world of thought to which corporations and foundations journals belong to connected to.

Key Words : Children magazines, children literature, literal genres, Turkish teaching.

Page Number : xvi+349 pages

Supervisor : Prof. Dr. Muammer NURLU

Co-Supervisor: Prof. Dr. Erdoğan UYGUR

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	4
Araştırmanın Amacı	9
Araştırmanın Önemi	9
Sınırlılıklar	10
Tanımlar	11
BÖLÜM 2	13
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
Dünyada Süreli Çocuk Yayınları Tarihi	13
Türkiye’de Eski Harfli Süreli Çocuk Yayınları (1869-1928)	17
1928’den 2011’e Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları	31
İlgili Araştırmalar	46
Kitaplar	46
Tezler	49
BÖLÜM 3	53
YÖNTEM	53
Araştırmanın Modeli	53
Evren ve Örneklem	54

Veri Toplama Araçları	54
Verilerin Toplanması.....	54
Verilerin Çözümlemesi.....	55
BÖLÜM 4	57
BULGULAR VE YORUMLAR	57
Diyanet Çocuk Dergisi.....	57
Genel Tanıtım.....	57
Derginin Künyesi	58
Derginin Ortaya Çıkış Amacı	59
Derginin İçeriği	59
İşlenen Konular ve Eğitsel Unsurlar	60
Bilgilendirme	60
Ünlü Yapılar	60
Bilimsel Açıklamalar	62
Değer Kazandırma.....	64
Dinî Değerler	64
Millî Değerler	69
Eğlendirme	73
Edebî Türler	73
Masal.....	73
Hikâye	88
Şiir	101
Günlük	115
Mektup.....	119
Deneme.....	121
Sohbet.....	124
Türkçe Öğretimine Katkı Sunan Unsurlar	126
Türkiye Çocuk	131
Genel Tanıtım.....	131
Derginin Künyesi	131
Derginin Ortaya Çıkış Amacı	132
Derginin İçeriği	133
İşlenen Konular ve Eğitsel Unsurlar	134
Bilgilendirme	134
Tarih.....	135

Bilimsel Açıklamalar	139
Hayvanlar	141
Teknolojik Yenilikler-İcatlar.....	142
Diğer Konular	144
Değer Kazandırma.....	144
Dinî Değerler	144
Millî Değerler	147
Toplumsal Değerler	149
Eğlendirme	149
Edebî Türler	150
Masal.....	151
Hikâye	155
Şiir	161
Söyleşi.....	170
Mektup.....	174
Gezi Yazısı	177
Türkçe Öğretimine Katkı Sunan Unsurlar	177
Gonca	178
Genel Tanıtım.....	178
Derginin Künyesi	178
Derginin Ortaya Çıkış Amacı	179
Derginin İçeriği	180
İşlenen Konular ve Eğitsel Unsurlar	181
Bilgilendirme	181
Hayvanlar	181
Bilimsel Açıklamalar	183
Değer Kazandırma.....	185
Dinî Değerler	186
Millî Değerler	189
Eğlendirme	193
Edebî Türler	194
Masal.....	194
Hikâye	201
Şiir	210
Söyleşi.....	220

Günlük	222
Gezi Yazısı	225
Deneme.....	228
Anı	231
Biyografi	232
Türkçe Öğretimine Katkı Sunan Unsurlar	233
TRT Çocuk Dergisi.....	236
Genel Tanıtım.....	236
Derginin Künyesi	236
Derginin Ortaya Çıkış Amacı	238
Derginin İçeriği	239
İşlenen Konular ve Eğitsel Unsurlar	239
Bilgilendirme	239
TRT Çocuk Kanalı Yayınları	240
Çeşitli Canlılar	243
Ülkeler.....	245
Bilim ve Teknoloji.....	249
Değer Kazandırma.....	253
Atatürk Sevgisi.....	253
Toplumsal Değerler	255
Eğlendirme	257
Edebî Türler	257
Masal.....	258
Hikâye	270
Şiir	285
Söyleşi.....	289
Mektup.....	293
Biyografi	296
Gezi Yazısı	307
Türkçe Öğretimine Katkı Sunan Unsurlar	311
BÖLÜM 5	317
SONUÇ VE TARTIŞMA	317
KAYNAKLAR	331
EKLER	341
EK 1. Çalışmada İncelenen Diyanet Çocuk Dergisi Sayıları	342

EK 2. Çalışmada İncelenen Türkiye Çocuk Dergisi Sayıları.....	343
EK 3. Çalışmada İncelenen Gonca Dergisi Sayıları	344
EK 4. Çalışmada İncelenen TRT Çocuk Dergisi Sayıları	345
EK 5. Diyanet Çocuk Dergisi’nden Bir Kapak Örneği	346
EK 6. Türkiye Çocuk Dergisinden Bir Kapak Örneği	347
EK 7. Gonca Dergisinden Bir Kapak Örneği.....	348
EK 8. TRT Çocuk Dergisi’nden Bir Kapak Örneği	349

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. İlk Türk Çocuk Dergisi Mümeyyiz'in Künyesi.....	20
Tablo 2. Eski Harfli Çocuk Dergileri Karşılaştırmalı Liste	27
Tablo 3. Yavrutürk Dergisi'nin Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde Bulunan Ciltleri.....	32
Tablo 4: Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yapılar Hakkındaki Bilgi Verici Yazılar	60
Tablo 5. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan Bilgi Yazıları.....	62
Tablo 6. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan "Benim Kitabım" Üst Başlıklı Sayfalar	65
Tablo 7. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan "Benim Peygamberim" Üst Başlıklı Sayfalar	67
Tablo 8. Diyanet Çocuk Dergisi'nde "Masal Bahçesi" Başlığı İle Yayımlanan Masallar	74
Tablo 9. Diyanet Çocuk Dergisi'nde "Mim'in Çiçek Bahçesi" Başlığı İle Yayımlanan Masallar...	80
Tablo 10. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan Diğer Masallar	84
Tablo 11. Diyanet Çocuk Dergisi'nde "İlkeli İlker" Üst Başlıklı Hikâyeler	88
Tablo 12. Diyanet Çocuk Dergisi'nde "Yarım Elma" Üst Başlıklı Hikâyeler	90
Tablo 13. Diyanet Çocuk Dergisi'nde "Kâinatı Dinleyen Çocuk" Üst Başlıklı Hikâyeler	91
Tablo 14. Diyanet Çocuk Dergisi'nde "Konuşan Eşyalar" Üst Başlıklı Hikâyeler	93
Tablo 15. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan Diğer Hikâyeler.....	95
Tablo 16. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Arka Kapak Şiirleri.....	102
Tablo 17. Diyanet Çocuk Dergisi'nde "Ayın Şiiri" Başlığı Altında Yayımlanan Şiirler	108
Tablo 18. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan Diğer Şiirler	111
Tablo 19. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer alan Günlükler	116
Tablo 20. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan Mektuplar.....	119
Tablo 21. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yayımlanan Denemeler	121
Tablo 22. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan Sohbet Türündeki Metinler	124
Tablo 23. Diyanet Çocuk Dergisi'nde "Dilli Düdük" Sayfasındaki Atasözü ve Deyimler	126
Tablo 24. Türkiye Çocuk Dergisinde Tarih Konulu Metinler	135
Tablo 25. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer Alan Bilim Konulu Bilgi Yazıları	139
Tablo 26. Türkiye Çocuk Dergisinde Hayvanlar Hakkında Bilgi Verici Yazılar.....	141
Tablo 27. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer alan Teknoloji Konulu Bilgi Yazıları.....	143
Tablo 28. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer Alan Masallar.....	151
Tablo 29. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer Alan Hikâyeler	156
Tablo 30. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer Alan Şiirler	161
Tablo 31. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer Alan Söyleşiler.....	171
Tablo 32. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer alan Mektuplar	174
Tablo 33. Gonca Dergisinde Hayvanları Konu Alan Bilgi Verici Yazılar	182
Tablo 34. Gonca Dergisinde Yer Alan Bilgi Yazıları.....	184
Tablo 35. Gonca Dergisi'nde Yer Alan Masallar	197
Tablo 36. Gonca Dergisinde Yer Alan Hikâyeler.....	203
Tablo 37. Gonca Dergisinde Arka Kapakta Yer Alan Şiirler	210

Tablo 38. Gonca Dergisi’nde İç Sayfalarda Yayımlanan Şiirler	211
Tablo 39. Gonca Dergisinde Yer Alan Gezi Yazıları	226
Tablo 40. Gonca Dergisi’nde Yer Alan Denemeler.....	228
Tablo 41. TRT Çocuk Dergisi’nde Kanaldaki Çizgi Film Kahramanlarının Tanıtıldığı Yazılar ...	240
Tablo 42. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Çeşitli Canlıları Tanıtan Bilgi Yazıları	244
Tablo 43. TRT Çocuk Dergisi’nde Ülkeleri Tanıtan Bilgi Verici Metinler	247
Tablo 44. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan “İlim Bilim Merkezi” Başlıklı Yazılar	249
Tablo 45. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan “Tekno Tarcan” Üst Başlıklı Metinler	250
Tablo 46. TRT Çocuk Dergisi’nde Yayımlanan “Bilge Kuş” Başlıklı Masallar	258
Tablo 47. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan “Kardeşime Okuyorum” Üst Başlıklı Masallar.....	262
Tablo 48. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Burhan Eren İmzalı Hikâyeler	271
Tablo 49. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan “Neslihan ve Dudu Nine” Başlıklı Hikâyeler	279
Tablo 50. TRT Çocuk Dergisi’nde Yayımlanan Diğer Hikâyeler	283
Tablo 51. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Şiirler.....	285
Tablo 52. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Söyleşiler.....	289
Tablo 53. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Mektuplar	294
Tablo 54. TRT Çocuk Dergisi’nde Yayımlanan Atatürk Konulu Biyografik Metinler.....	297
Tablo 55. TRT Çocuk Dergisi’nde Yayımlanan “Geçmiş Zaman İçinde” Başlıklı Biyografiler ...	303
Tablo 56. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Gezi Yazıları	307
Tablo 57. “Sevimli Sözlü (Resimli) Tarih” Bölümündeki Atasözü ve Deyim Açıklamaları	312
Tablo 58. “Tel Ali’nin Kelimeleri” Başlıklı Bölümde Yayımlanan Yazılar	313
Tablo 59. “Bu Kitap Hayatımı Değiştirdi” Başlıklı Bölümde Tanıtılan Kitaplar.....	314
Tablo 60. İncelenen Dergilerde Edebî Türlerin Oranı	318
Tablo 61: İncelenen Dergilerdeki Çizgi Roman/Dizilerin Oranı.....	320
Tablo 62. İncelenen Dergilerdeki Bilgilendirici Metinlerin Oranı	320
Tablo 63. İncelenen Dergilerdeki Eğlendirici Sayfaların Oranı	321
Tablo 64. İncelenen Dergilerde Reklama Ayrılan Sayfaların Karşılaştırılması	322
Tablo 65. İncelenen Dergilerde Yer Alan Edebî Türler	322

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

DÇ	Diyanet Çocuk Dergisi
GD	Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
No.	Numara
TDK	Türk Dil Kurumu
TÇ	Türkiye Çocuk Dergisi
TRTÇ	TRT Çocuk Dergisi
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
vs.	Ve saire
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Yakın zamana kadar varlığı dahi sorgulanmakta olan, bazı yazarlar, sanatçılar tarafından gereksiz, zorlama bir edebiyat şubesi olarak görülen “çocuk edebiyatı”, günümüzde varlığını ispat etmiş ve geniş bir okur kitlesiyle kendine ait bir alan oluşturmuştur.

Çocuk edebiyatı, edebiyatın çocuklar için olanını ifade etmektedir. Yaşları, tecrübeleri ve düşünme yetenekleri ile yetişkinlikten farklı bir noktada konumlanan çocukların, anlayıp zevk sahibi olacakları edebî metinlerde de bir seviye farkı olacaktır. Buradaki ince nokta çocuk edebiyatının, edebiyatın tüm özelliklerini bünyesinde barındırmasıdır.

Türkçe öğretiminin temel amacı, öğrencilerin Türkçeyi doğru ve yetkin bir şekilde kullanmalarını sağlamaktır. Bu amacın gerçekleşmesi ise, öğrencilerin bilinçli birer okur olmaları ile başlamaktadır. İyi okuyucu olan öğrenciler, hem konuşma hem de anlamlandırma dağarcıklarındaki kelime sayısını arttıracak dolayısı ile okudukları ve dinledikleriyle anlamlandırma becerilerini geliştirmiş olacaklardır. Bu süreçle atbaşı olarak ilerleyen bir başka beceri ise yazma olacaktır. İyi okuyan bireyler, belirli bir zaman sonra yazma işinde de yetkinleşecek ve duygu, düşüncelerini muhataplarına güzel bir Türkçe ile aktarma imkânına kavuşacaklardır. Anılan tüm bu aşamaların düzgün bir sıra ile geçilmesi için öğrencilere konu ve üslup açısından doğru düzenlenmiş eserler sunmak çok önemlidir.

Çocuk edebiyatı sahasındaki en önemli eksiklik, nitelikli eserlerle nitelikli olmayan eserlerin birbirinden ayrılamamasıdır. Çocuk kitapları piyasasına bakıldığında farklı yayınevleri tarafından basılan ve farklı yazarlar tarafından kaleme alınan binlerce eser bulunmaktadır. Bu eserlerin bir kısmı, Batı’dan çeviri yoluyla Türkçeye geçerken, bir kısmı da yerli yazarlar tarafından yazılmaktadır.

Batılı ülkelerde çocuk edebiyatı daha köklü ve daha eski bir tarihe dayanmaktadır. Özellikle İskandinav ülkeleri, çocuk edebiyatı alanında dünyaca ünlü birçok yazar yetiştirmişlerdir. Kurumsallaşan bir anlayışla, çocuk edebiyatı ödülleri veren ve bu alanda yazarları teşvik eden bir kültürün başat eserlerinin Türkçeye çevrilmesi ve Türk çocukları tarafından okunmasının sağlanması olumlu bir çabadır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken, Batı ile Türk kültürlerinin derin ayrılıklar içerdiği gerçeğidir. Bu türlü nitelikli eserler çevrilirken, onların Türk kültürü ile uyumu, Türk çocuklarına muhtemel etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Söz gelimi Hristiyanlığa ait temel kavramlardan olan kilise ve kilise kültürü dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Yine Hristiyan inancının kutsal kitabı İncil de kitaplarda yer alış biçimi sorgulanması gereken bir kavramdır. Edebî metinlerin içinden çıktıkları kültürün değerleri taşımaları doğaldır; fakat bu değerlerin ele alınış biçimi çevirisi yapılan eserlerde gözden geçirilmesi gereken bir husustur. Örneğin Amerikalı yazar Mark Twain'in ünlü çocuk romanı *Tom Sawyer*'de, arkadaşlarıyla evden kaçıp ırmak üzerindeki bir adaya kamp kuran Tom Sawyer'in en önemli besin maddesi evden aşırıldığı domuz pastırmasıdır. Hâlbuki Türk-İslam kültüründe domuz eti kesinlikle uzak durulması gereken bir nesnedir. Bu küçük ayrıntı bile, temel değerler noktasında eserlerin ince ve keskin bir dikkatle süzgeçten geçirilmesinin gereğini ortaya koymaktadır.¹

Yerli eserlerde ise değerler bazında büyük sıkıntılara rastlanılmamaktadır. Bu eserlerdeki temel sıkıntı niteliklidir. Çocuk edebiyatının küçümsenmesi ve gerekliliğinin tartışılması, bu alanda yazılan eserlerin kalitesini etkileyen önemli unsurlardandır. Çocuklara edebî zevk vermekten uzak, aşırı öğreticilik girdabına kapılmış eserlerin yanında, iletisi örtük, dili çocuk seviyesine uygun eserlerin sayısı daha azdır.

Yukarıda anılan bu durumun oluşmasının en önemli sebebi, çocuk edebiyatında eleştirinin eksikliğidir. Yayımlanan metinler, yetkin ve alanda söz sahibi kişilerce incelenmeden piyasaya sürülmektedirler. Bu çalışmada, eksikliği görülen çocuk edebiyatı eleştirisinin bir örneği verilmeye çalışılmıştır. Dergilerdeki metinler çeşitli değişkenler açısından incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler, *Giriş, Kavramsal Çerçeve, Yöntem, Bulgular ve Yorumlar* ile *Sonuç ve Tartışma* olarak sıralanmaktadır.

¹ Bu konu hakkında daha ayrıntılı bilgi Gürel, Temizyürek ve Şahbaz (2007) tarafından kaleme alınan *Çocuk Edebiyatı* adlı kitabın beşinci bölümünde bulunmaktadır. Anılan bu bölümde yazarlar "Dış Kaynaklı Masalları Dilimize Çevirirken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar" başlığı altında konuyu incelemiş ve dış kaynaklı iki masalı adapte yöntemi ile yeniden oluşturmuşlardır.

Giriş bölümünde, *Problem Durumu*, *Araştırmanın Amacı*, *Araştırmanın Önemi*, *Sınırlılıklar* ve *Tanımlar* başlıkları yer almaktadır. Çalışmanın hangi amaca yönelik ve hangi gerekliliğe dayanarak hazırlandığının açıklandığı bu bölümde, çalışmaya etki eden ve çalışmayı sınırlayan hususlara değinilmiştir.

İkinci bölüm *Kavramsal Çerçeve* başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, dört alt başlık bulunmaktadır. *Dünyada Süreli Çocuk Yayınları Tarihine Kısa Bir Bakış* adlı başlıkta, bu konuda yapılan araştırmalardan destek alınarak çocuk dergiciliğinin dünyadaki örneklerinden bahsedilmiştir. *Türkiye’de Eski Harfli Çocuk Dergilerine (1869-1928) Kısa Bir Bakış* başlığı altında ilk çocuk dergisi *MümeYYiz*’den itibaren Harf Devrimi’ne kadar gelen sürede çıkan çocuk dergilerinin mukayeseli listeleri verilmiş ve çeşitli yönleriyle ön plana çıkanlar hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. *1928’den 2011’e Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınlarına Kısa Bir Bakış* adlı alt başlıkta ise Türkiye’de alfabe değişikliği ile yeni harflerle yayımlanmaya başlayan dergiler hakkında bilgi verilmiştir. Edebî türlerin ön plana çıktığı bazı dergiler ayrıntılı olarak tanıtılmıştır. *İlgili Araştırmalar* iki alt başlık halinde düzenlenmiştir. *Kitaplar* başlığı altında, doğrudan konu ile ilgili olan eserlerin tanıtımı ve konuyu ele alış biçimleri üzerinde durulmuştur. *Tezler* başlığında ise YÖK kataloglarında yer alan tezler çeşitli değişkenler açısından gruplanmıştır.

Üçüncü bölümde çalışmanın yöntemi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın sınırları net olarak çizilmiş, kapsam dâhilinde olan ve olmayan unsurlar ortaya konulmuştur. Çalışma sınırları içine giren ve girmeyen unsurların hangi sebeplerle içeriğe dâhil edilip edilmediği sebepleriyle açıklanmıştır. Verilerin toplanmasında izlenen yol ve bu verilerin çözümlenmesinde takip edilen yöntem bu başlık altında izah edilmiştir.

Dördüncü bölüm ve çalışmanın ana bölümü olan *Bulgular ve Yorumlar* başlığı altında, inceleme kapsamında yer alan dört adet dergi için ayrı başlıklar oluşturulmuştur. İlk olarak *Genel Tanıtım* başlığı altında, *Derginin Künyesi*, *Derginin Ortaya Çıkış Amacı* ve *Derginin İçeriği* alt başlıkları bulunmaktadır. Bu alt başlıklarda, dergilerin ortaya çıkışından başlanarak izlediği yayın politikası, yayıncıları vs. konularda bilgiler verilmiştir. *İşlenen Konular ve Eğitsel Unsurlar* başlığı altında, dergilere göre değişmekle birlikte işlenen konular ve bilgi verici metinler gruplandırılarak değerlendirilmiştir. *Edebî Türler* başlığı, her dergi için çalışmanın esasını oluşturan başlık durumundadır. Bu başlıkta, dergilerde rastlanan türler, masal, hikâye, şiir ve diğer türler sıralaması takip edilerek tasnif edilmiştir. Her bir tür için, o dergide yer alan metinler bir tablo halinde gösterilmiş ve metinler çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmiştir. *Türkçe Öğretimine Katkı Sunan Unsurlar* başlığı

altında, incelenen çocuk dergilerinde Türkçe öğretimi, dil öğretimi, deyim-atasözü öğretimi, kitap tanıtımı gibi bölümler ya da bölümlerin içindeki kısımlar inceleme konusu yapılmıştır.

Son bölüm olan *Sonuç ve Tartışma* başlığında ise, *Bulgular ve Yorumlar* bölümünde tespit edilen ve yorumlanan hususlar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş, bazı önerilerde bulunularak tez tamamlanmıştır.

Problem Durumu

Türkçenin eğitimi öğretimi ile ilgili ilk çalışmaları, “Türk adının geçtiği yazılı ilk Türkçe metin” (Ergin, 2005, s. XIV) olan “Göktürk Kitabeleri”ne kadar götürmek mümkündür. 2. Göktürk (Kutluk) Devleti zamanında, Bilge Kağan, Kültigin ve Tonyukuk adlarına dikilen bu eserlerde tamamen özgün bir Türk alfabesi olan “Göktürk Alfabesi” kullanılmıştır. Kitabelerin dili incelendiğinde, bu dilin oldukça gelişmiş bir dil olduğu görülmektedir. Bir dilin bu olgunluğa gelebilmesi için uzun yıllar boyunca işlenmiş olması gerekmektedir. Türkçenin ilk hitabet örneği sayılan kitabelerde, zengin bir kelime kadrosu, soyut kavramların çokluğu, eş anlamlı kelimeler, ikilemeler ve deyimler gibi unsurlar Türkçenin o zaman da zengin ve güçlü bir yazı diline sahip olduğunu ispatlamak için yeterlidir. Konuşma dili olarak ise Türkçenin tarihini çok daha eskilere götürmek yanlış olmaz. Yukarıda bahsedildiği gibi, böylesine zengin bir dilin, herhangi bir şekilde eğitim öğretimi yapılmadan farklı ve geniş coğrafyalarda canlılığını sürdürmesi anlaşılır görülmemektedir (Çiftçi, 2006, s. 79).

Göçebe yaşam biçiminin terk edilmesi ve yerleşik hayata geçilmesi, kültürün, dolayısıyla yazının da gelişmesinin en önemli sebeplerindendir. Uygurlar, bu anlamda Göktürlere göre daha ileri bir kültür düzeyine ve yazı sistemine sahip olmuşlardır. Uygurlarda yazının gelişmiş olması, yazı ile ilgili bazı terimlerin (yartu: tahta levha, bitig: kitap, bitigçi: hattat, şütük: divit) varlığı ve matbaanın Uygurlar tarafından icat edildiği düşüncesi eğitim öğretimin organize varlığına işaret etmektedir (Akyüz, 2001, s.16).

Türk Dilinin öğretimi alanında yazılmış ilk eser Kaşgarlı Mahmud’a aittir. Türklerin geniş topluluklar halinde İslamiyet’i kabul etmelerinden sonraki dönemde kurulan Karahanlı Devleti’nde yaşayan Kaşgarlı Mahmud, *Divanü Lügati’t Türk* adlı eserinde o dönemde rağbet gören Arapçaya karşı Türkçeyi ön plana çıkarır ve Arapların Türkçe öğrenmesi gerektiğini belirtir. Bir sözlük mahiyeti taşıyan bu eserde Türk topluluklarının yaşam

biçimleri, inanışları, atasözleri ve töreleri de anlatılmaktadır. Bu eserin, o asırda bilgi ve siyaset dili olmuş bulunan Arapçanın Türkçeden yüksek bir dil olmadığını, Türkçenin Arapça ile beraber yürüdüğünü ispatlamak için meydana getirildiği de anlaşılmaktadır (Atalay, 1998, s. XIII).

Kaşgarlı Mahmud, Türkçe için önemi büyük olan bu eserinde dil öğretirken çok sayıda örnekten hareket etme yolunu izlemiştir. Örneklerden kurala gitmiştir. Kitapta yer alan bir kelime ya da kullanımın kavranması için gerektiği yerlerde metinlerden de yararlanmıştır. Tekerlemeler, atasözleri, şiirler gibi örnekler sıkça rastlanılmaktadır. İncelenen kelime ve atasözlerine bakıldığında dil öğretiminin aynı zamanda bir kültür ve düşünce öğretimi olduğu gerçeğini bu önemli eserde görmek mümkündür (Batur ve Kaya, 2012, s. 310). Kitabı yazarken oldukça titiz davranan Kaşgarlı, kitabını defalarca gözden geçirmiş ve eksikliklerini tamamlamaya gayret etmiştir.

İslamiyet'in kabulünden sonra kurulan Selçuklu Devleti'nde eğitim, medrese denilen kurumlarda yürütülmüştür. Medresenin başında bir müderris bulunmaktaydı. Muid denilen bir görevli, öğrencileri çalıştırma, onlara danışmanlık yapma gibi görevlerde müderrise yardımcı olmaktaydı. Ortaçağ'da diğer İslam ülkelerinde olduğu gibi Selçuklu Devleti'nde de öğretim, bilim ve kitap yazım dili esas olarak Arapça idi. Ünver'e göre (1943) o dönemden kalan kitapların kenarlarında bazı Türkçe açıklamalar bulunması, öğretimde kısmen Türkçenin de kullanıldığını gösterir (Ünver'den aktaran Akyüz, 2001).

Osmanlı Devleti'nde çocukların temel eğitim aldıkları kurumlar "sıbyan mektepleri"ydi. Bu mekteplerde öncelikli olarak Kur'an öğretilir, sureler ezberletilir daha sonra bazı ahlaki kurallar benimsetilmeye çalışılırdı. Arap alfabesinin öğrenilmesinden sonra okumaya geçilirdi.

Batı'nın üstünlüğünün devlet eliyle kabul edilmesinden sonra (Tanzimat Fermanı 1839) devlet ve eğitim kurumlarında Batı tarzı düzenlemeler hız kazanmıştır. "Sıbyan mektepleri"ne gönderilen 8 Nisan 1847 tarihli talimatnamede, eksikliği görülen yazı eğitimine özel önem verilmiştir (Coşkun, 2007, s. 3). Ayıca 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde, Türkçenin öğretilmesinde "usul-i cedide"nin takip edilmesi istenmiştir.

Modern anlamda Türkçenin eğitimi öğretimi ile ilgili çalışmalardan ilk olanı, 1857'de Kayserili Dr. Rüştü tarafından yazılan *Nuhbetü'l Etfal* (Seçilmiş Çocuklar) isimli alfabe kitabıdır. "Eserde çocuklar, anlamsız hece yığınlarıyla boğulmamış, tek heceden on bir heceye kadar çıkan kelimelerle Türkçenin öğretimi zenginleştirilmiştir. Ayrıca çocukların

zevkle okuyacakları hikâye ve karşılıklı konuşma metinlerine yer verilmiştir. Bugün için çocuk edebiyatının birer örneği olan bu hikâyelerin eğitici öğretici olmalarına dikkat edilmiştir.” (Aksoy ve Gürel, 2008, s. 26-27) *Nuhbetü'l Etfal*'in önemli bir özelliği ilk yazılan Türkçe alfabe olmasıdır. Kitap, çocukların yazınsal gereksinimlerini karşılamak için değil, onlara kolay ve pedagojik metotlarla okumayı, yazmayı öğretmek amacıyla yazılmıştır. Kitabın içine de çocukların okuyabilecekleri bazı öykücükler, beyitler serpiştirmiştir (Sarıyüce, 2012, s. 63). “Mide ile Azaları” adlı metin bu öykücüklere örnek olarak verilebilir. Bu metinde diğer organların mideyi çekememesi ve onu az iş yapmakla suçlamaları anlatılmaktadır. Bu düşünce ile hareket eden diğer organlar iş yapmayı bırakırlar; fakat bu davranışları sonucu besinsiz kalan mide, onların işleyişini de etkiler. Hatalarını anlayan bu organlar tekrar asli vazifelerini yapmaya başlayınca sıkıntılar da kendiliğinden hallolmuş olur. Metnin sonunda her bireyin kendi vazifesini yapmasının gerekliliği üzerinde durulur. Bu eserde toplam on iki hikâye vardır. Diğer metinler şu adları taşımaktadır: “Kabak ile Köylünün Hikâyesi”, “Deryaya Giden Balığın Hikâyesi”, “İnce Kamış ile Ulu Ağacın Hikâyesi”, “Karınca ile Ağustos Böceğinin Hikâyesi”, “Kurd ile Kelb Hikâyesi”, “Kedi ile Farelerin Hikâyesi”, “Tilki ile Kurt Hikâyesi”, “Arslan ile Fare Hikâyesi”, “Bağcı ile Evlatlarının Hikâyesi” (Aksoy, 2007: s. 71). Bir diğer önemli eser, 1874'te Selim Sabit Efendi tarafından yazılan *Rehnumâ-yı Muallimîn* (Öğretmenlerin Kılavuzu) adlı öğretmen kılavuz kitabıdır. Selim Sâbit Efendi, “sıbyan mektepleri”ne mahsus “usûl-i tedrisiye” amacıyla kaleme aldığı *Rehnumâ-yı Muallimîn*'de çocukların bir yaşından itibaren ana dillerinde bir takım sözcükleri anladıklarını ve kendi isteklerini bir iki heceli kelimeler ile anlatmaya çalıştıklarını söylemektedir (Koç, 2010, s. 162). “Ona göre eğitim metodu, gerekli bilgileri belirli bir sürede kazandırma yollarını gösteren bir bilimdir. Bu metot, ferdî, toplu ve karşılıklı öğretim olarak üçe ayrılrsa da her birinin eksiklikleri vardır. Yazar, bu üç metodun olumlu taraflarını alarak usûl-i cedîd adıyla yeni bir yöntem önerir ve bunun eğitimde bir çığır açacağını söyler (Temizyürek, 1999: s. 41).

Osmanlı Devleti'nde, siyasi hayatta Batı tarzı değişiklikler son hızla devam ederken sosyal hayatta da bazı değişiklikler olmaktadır. Tanzimat ile birlikte toplumda, kadınlarla beraber hayatın içinde daha fazla yer almaya başlayan ve görünürlüğü artan bir grup da çocuklardır. Çocukların varlığının daha kuvvetli bir şekilde hissedilmesi, onlara yönelik yayınların ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Süreli çocuk yayınları ilk defa günlük bir gazetenin eki olarak çıkan *Mümeyyiz* ile Türk çocuk edebiyatı sahasına dâhil olmuştur.

Dillerin ait oldukları kültürün bir yansıması olduğu gerçeğinden hareketle dil öğretimi kültür öğretiminden ayrı düşünülemez. Bu bağlamda, kültürel unsurların yoğun şekilde yer aldığı edebî metinler, biri dilin öğrenilmesi ve geliştirilmesi için vazgeçilmez kaynaklardır.

Dil edinimine ait ilk tecrübelerini ailesinin yanında edinen çocuk, zamanla çevreden gelen uyarıcılardan da etkilenmekte ve dil becerilerini daha etkili şekilde kullanmaya başlamaktadır. Kullanılan ilk beceri dinleme becerisidir. Küçük yaşlarda, çocuk edebiyatı ürünleri ile tanışan çocuklar ana dilini öğrenme ve geliştirme adına önemli mesafeler kat edebilmektedirler. Çocuk edebiyatı, “erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı şeklinde tanımlanmaktadır” (Sever, 2008, s. 17).

Masal, hikâye, şiir, ninni, tekerleme gibi klasik türlerin yanı sıra anı, günlük, söyleşi, biyografi, gezi yazısı gibi daha çok 9-15 yaş aralığındaki çocuklara hitap eden türleri de içine alan çocuk edebiyatının kapsamı her geçen gün genişlemektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri arasında süreli çocuk yayınlarının ayrı bir yeri vardır. Süreli çocuk yayınları çocuk ile güncel olaylar arasında bir köprü oluşturur. Bunun yanında edebî tür açısından oldukça zengin olan bu yayınlar, küçük okurlarının birden fazla türü aynı anda görebilmesine imkân verir.

Dil öğretimi, dilin mensup olduğu kültürle çok sağlam bağlara sahiptir ve kültür öğretimi ile birlikte düşünülmektedir. Bir kültürün değer yargılarının, zenginliklerinin en somut hali ise edebî metinlerde vücut bulmaktadır. Günümüzde gerek yabancı dil öğretiminde gerekse ana dil öğretiminde edebî ürünlerin yeri çok mühimdir. Tekdüze kurallar ve ayağı yere basmayan kalıplarla yapılan dil öğretiminin faydalı olmayacağı ve bu yöntemle dil öğrenmeye çalışanların başarısız olduğu geline nokta ortaya çıkmıştır. Türkçe öğretimi de en iyi, Türk dilinin nitelikli bir şekilde kullanıldığı edebî metinler yoluyla yapılabilir. Bu anlamda çocuk edebiyatı mahsullerinin ana dil öğretiminde çok önemli bir yeri vardır. Çocuğu hedef alarak kaleme alınan eserler ona görüp izlediklerini, dinlediklerini tam ve doğru olarak anlama ve anlatma gücü kazandırmalıdır. (Temizyürek, 2003: s. 166).

Sağır (2002)’a göre edebî türdeki metinlerin okunmasının çocuklar için önem taşıyan diğer bir yönü ise dile ait kuralları, çocukların sezmelerine yardımcı olmasıdır. Doğru yazılmış sözcükler, yerinde kullanılmış noktalama işaretleri, araştıran değil gördüğünü

kabul eden bir dönemde olan çocuklar için dile ait bazı kuralların doğru olarak öğrenilmesini sağlayacaktır (Sağır'dan aktaran Güler, 2006). Bu bağlamda düşünülmesi gereken bir diğer kavram da “çocuk edebiyatı”dır. Çocukların duygu dünyasına ilgi, istek ve düşüncelerine uygun, onların bilişsel ve fiziksel niteliklerini göz önünde bulundurarak oluşturulan bir edebiyat olarak tanımlanabilecek olan bu edebiyatın en güncel hali çocuk dergilerinde bulunmaktadır. Çocuk edebiyatına yönelik kitap ve yazılarda, her iyi yazarın iyi bir çocuk edebiyatı yazarı olmadığı özellikle vurgulanmaktadır. Buna benzer şekilde çocuk edebiyatı yazarlığının, yetişkinler için yazmaktan daha zor ve daha çok emek isteyen bir uğraş olduğu belirtilmektedir. Çocuk dergilerinde kalem oynatan yazarların bu açıdan diğer yazarlardan bir adım önde oldukları ileri sürülebilir; çünkü bu yazarlar bir devamlılık içinde çocuklar için yazmakta ve çocuk bakışına daha hâkim bir noktada durmaktadırlar. Başlangıcından günümüze uzun soluklu ve yaygın çocuk dergilerinin yazar kadrolarına bakıldığında birçok çocuk edebiyatı yazarının imzasına buralarda rastlanılmaktadır. Genellikle aylık olarak çocuk okurlarının karşısına çıkan bu yayınlarda güncellik ve kalıcılık bir aradadır. Bu iki kavramdan ilki, çocukların ilgi ve dikkatini söz konusu yayınlara çekerken ikincisi, çocuk okurların hem dil öğretimi hem de değer öğretimi noktasında gelişmesini sağlamaktadır. Türkçenin eğitimi ve öğretiminde edebî metinlerin yeri çok önemlidir.

Yüksek lisans düzeyinde, Harf Devrimi öncesinde yayımlanan eski harfli çocuk dergileri üzerine yapılan çalışmaların sayısı son yıllarda oldukça artmıştır. Doktora düzeyinde ise sadece üç çalışma tespit edilmiştir. Şimşek (2002), Gurbetoğlu (2007) ve İnan (2012) haricinde eski harfli dergileri konu alan bir doktora çalışmasına rastlanılmamıştır. 1928 yılı sonrasında çıkan dergileri konu alan yüksek lisans çalışmaları da özellikle belirli dergiler etrafında toplanmıştır (*Doğan Kardeş, Türkiye Çocuk, Diyanet Çocuk, Ebe Sobe*) Doktora düzeyinde ise Gürdal (2004) ve İnan'ın (2012) çalışmaları vardır. İnan'ın çalışması 1923-1938 yılları arasındaki periyodu içine almaktadır Yani hem eski harfli hem de yeni harfli çocuk dergileri bu çalışmanın sınırları içindedir. Bu çalışmayla eksikliği görülen Latin harfli dergiler üzerine yapılan çalışmalara katkı sağlamaya ve çocuk dergiciliğinin günümüzdeki durumu aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmada 2011-2012 yıllarının çocuk edebiyatı ve eğitimi anlayışına ışık tutmak amacıyla dört adet çocuk dergisi incelemeye tabi tutulacaktır. Çalışma, çocuk edebiyatı ve çocuk eğitimi üzerine kurulmuştur. 1869'da ortaya çıkan Türk çocuk dergiciliğinin

geçmişten günümüze izlediği seyrinde aydınlatıcı işlev görmesi bakımından bu çalışmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

2011-2012 yılları arasında yayın hayatını sürdüren çocuk dergilerinde yer alan metinlerin edebî, eğitsel, dil özelliklerinin ve çocuğa kazandırmak istediği bakış açılarının incelenip değerlendirilmesi ve bu metinlerin Türkçe öğretimi açısından çocuk okurlara kazandıracak becerilerin neler olabileceği sorusu bu araştırmanın problemini teşkil etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, dünyada 1722’de; Türkiye’de ise 1869’da ilk örnekleri görülen süreli çocuk yayınlarından Türkiye’de 2011-2012 yıllarında yayın hayatına devam etmiş dört adet süreli çocuk yayınının çocuk edebiyatına ve Türkçe öğretimine sunduğu katkıları araştırmaktır. Bu genel amaca bağlı olarak araştırmanın alt amaçları şöyle sıralanabilir:

1. 2011-2012 yıllarında yayımlanan inceleme kapsamındaki süreli çocuk yayınlarında edebî türlerin yer alma oranı nedir?
2. 2011-2012 yıllarında yayımlanan süreli çocuk yayınlarında edebî türlerin nitelikleri nelerdir?
3. 2011-2012 yıllarında yayımlanan inceleme kapsamındaki süreli çocuk yayınlarında edebî türlerin çocuklara katması muhtemel değerler ve beceriler nelerdir?
4. 2011-2012 yıllarında yayımlanan inceleme kapsamındaki süreli çocuk yayınlarında edebiyatçıların ve sanatçıların eserlerine ne ölçüde yer verilmektedir?
5. İncelenen süreli yayınların yetiştirmek istediği çocuk modeli hangi özellikleri taşımaktadır?
6. İncelenen süreli yayınlardaki edebî metinlerin çocuk okurlara Türkçe öğretimi açısından kazandıracak muhtemel beceriler nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Osmanlı Devleti’nin resmî olarak yüzünü Batı’ya çevirmesinin belgesi olan Tanzimat Fermanı ile başlayan süreçte edebî anlamda yeni türler Türk edebiyatına girmiştir. Özellikle, eğitim amacıyla Avrupa’ya gönderilen öğrencilerin geri dönmesiyle edebî

hayatta değişiklikler başlamıştır. Süreli yayınlar da bu değişikliğin bir yansımasıdır. Okay’a göre (1999, s. 16) süreli yayınlar Tanzimat’la beraber resmi olarak başlayan Avrupalılaşıma/Batılılaşma çabalarının göstergelerinden uzantılarından biridir.

Süreli çocuk yayınları 1869’da ilk örneğini vermiştir. *Mümeyyiz* adını taşıyan bu yayın Tevfik Efendi’nin sahibi olduğu ve başyazarı Sıtkı Bey olan “Mümeyyiz” gazetesinin eki olarak yayın hayatına atılmıştır. Her sayısı farklı renklerde çıkan bu yayın kırk dokuz sayı sürmüştür. Resme yer vermeyen *Mümeyyiz*, genellikle eğitim ve ahlak konuları ile ders verici hikâyelere yer vermiştir. 1928’e kadar *Mümeyyiz*’in açtığı yolda çok sayıda dergi eski harflerle yayımlanmıştır. Okay (1999) kitabında elli eski harfli süreli çocuk yayını tanıtmaktadır. Kür ise (1991) eserinde yirmi sekiz eski harfli çocuk yayını tanıtmıştır. Eski harfli süreli çocuk yayınlarının miktarının bu sayıların çok üstünde olduğu söylenebilir.

Günümüzde televizyon yayınlarının ve internetin etkisiyle basılı eserlerin miktarı azalmakta ve okuma oranları hızla düşmektedir. İlk ve orta dereceli okullarda bir taraftan okumaya teşvik çerçevesinde birtakım çalışmalar yapılırken bir taraftan da başarı test tekniğine dayalı olarak değerlendirilmektedir. Özbay’a (2011, s. 182) göre süreli çocuk yayınlarını Türkçe dersi için önemli kılan hususlardan biri de bunların okullarımızda “öğretim”den vakit bulup da üzerine düşmediğimiz “eğitim”e önem vermeleridir.

Şirin’e göre (2007a, s. 80) çocuk edebiyatı araştırma ve incelemeleri, çocuğun ve çocukluğun edebiyatı yanında, değişen çocuk anlayışının farkına varılması, teori uygulamaları, çözümleme ve önerilerin geliştirildiği temel kaynaktır.

2011-2012 yıllarında yayımlanan dört adet çocuk dergisinin çocuk edebiyatına ve Türkçe öğretimine katkıları açısından değerlendirileceği bu araştırmanın, süreli çocuk yayınlarının edebî yönlerine ve çocuklara katacağı muhtemel beceri ve değerlerin ne olduğuna ışık tutması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırma, 2011-2012 yıllarında yayımlanan dört adet süreli çocuk yayını ile sınırlıdır. Dergiler her ay düzenli çıkarak yirmi dört sayıya ulaşmışlardır. *Diyanet Çocuk*, *Türkiye Çocuk* ve *Gonca* dergilerinin anılan zaman diliminde yayımlanan tüm sayıları temin edilmiştir. *TRT Çocuk Dergisi*’nin dört sayısına ise Millî Kütüphane de dâhil olmak üzere

yapılan tüm araştırmalara ve yayıncı firma ile yapılan görüşmelere rağmen ulaşılamamıştır. Bu şekilde incelemeye dâhil olan dergi adedi doksan iki olarak ortaya çıkmıştır.

Tanımlar

Çocuk Edebiyatı: Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat (Şirin, 2000, s. 9).

Çocuk Dergileri: Çocuk okurlara yönelik belli aralıklarla (haftada, on beş günde, ayda) çıkan süreli yayınlara verilen ad.

Süreli Çocuk Yayınları: Çocuk dergileri ile aynı anlamda kullanılmıştır. Araştırmada her iki kavram da yerine göre kullanılmıştır.

Eski Harfli Çocuk Dergileri: 1869 ile 1928 arasında Arap harfli Türk alfabesi ile yayımlanan süreli çocuk yayınları.

Latin Harfli Çocuk Dergileri: 1928 Harf Devrimi sonrasında Latin harfli Türk alfabesi ile yayımlanan süreli çocuk yayınları.

Araştırmada Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Tez Yazım Kılavuzu (2014) ile Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu yazım kurallarına uyulacaktır. Kaynak ve eser adlarında kısaltmalar yapıldığında, daha önce uygulanan Türkçe eğitimi çalışmalarındaki yöntemlere riayet edilecektir.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Dünyada Süreli Çocuk Yayınları Tarihi

Bazı kaynaklarda (Şimşek, 2001, Terkan 2009, Sürmeli 2010) dünyada yayımlanan ilk çocuk dergisi olarak Almanya’da yayımlanan *Leipziger Wochenblatt für Kinder* (1722) kabul edilmektedir. 1722 yılında Leipzig’de yayımlanan bu derginin içeriğini hikâyeler, fabllar, tabiat bilgileri, mektuplar, temsiller oluşturur. Dergi haftada iki defa yayımlanmıştır (Şahinbaş, 1991).

Şahinbaş (1991) Alman basınıni incelediği çalışmasında, Almanya’da yayımlanan ve çeşitli yazarların ilk çocuk dergisi kabul ettiği dergiyi ahlaki dergi olarak görmektedir. O, süreli çocuk yayınlarını gençlik basını olarak kabul etmektedir. Ona göre gençlik basınıni başlangıcı, “Moralische Wochenschriften” (Ahlaki haftalık dergiler) kabul edilmektedir. Bu dergiler ahlaki kuralları içermekte, ebeveyn ve çocuklara hitap etmektedir. Bu yayınlar gerçek anlamda “gençlik dergisi” karakterinde olmamakla birlikte gençlik basınıni başlangıcı olarak kabul edilmektedirler (Şahinbaş, 1991, s. 77).

Almanya’da 1722’de *Leipziger Wochenblatt für Kinder* adlı derginin yayımlanmasının ardından benzer nitelikte birçok dergi yayımlanmıştır. Aynı yıl *Niedersächsisches Wochenblatt für Kinder* adlı dergi Benzler tarafından çıkarılır ve bu iki dergi birbirlerine rakip olurlar. 1724-26 yılları arasında yayımlanan *Patriot* yüksek baskı sayılarına ulaşır. 1725-26 yılları arasında *Vernünftiger Tadlerin* dergisinde çocuk terbiyesi ele alınır. 1728’de *Matrone* yayın hayatına atılır. Bu dergi genç kızların daha iyi bir eğitim görmeleri gerektiğini savunur. 1731’de *Die vor sich und ihre Kinder sorgfältigen Mutter* (Çocuklarına ve Kendilerine Özen Gösteren Anneler) adlı dergi yayımlanır. 1734’te ise bu

dergiye karřıt olarak dűřűnűlen *Die vor sich und ihre sorgfűltigen Vater* ortaya çıkar. Bu dergi babalar ve çocukları için dűřűnűlműřtir (řahinbař, 1991, s. 77-78).

1759-1763 yılları arasında Berlin’de yayımlanan *Wochenblatt zum Besten der Kinder* (ocukların Yararına Haftalık Dergi) ve 1771 yılında Stuuğard’da yayımlanan *Wochenschrift zum Besten der Erziehung der Jugend* (Gelerin Eğitimi Yararına Haftalık Dergi) adlı mecmualar gayelerinin çocuklar ve gençler için en iyisini yapmak olduğunu, çocukların eğitimi için yazılan eserlerin yetersiz olduğunu belirtirler (şahinbaş, 1991, s. 79).

Ewers’e gűre (1996, s. 727) Almanya’da 1775-1782 yılları arasında *Wochenblatt* isimli dergi yayımlanmış, aynı dergi 1784-1792 yılları arasında *Briefwechsel der Familie des Kinderfreundes* adıyla devam etmiştir (Ewers’tan aktaran Terkan, 2009).

“Moralische Wochenschriften” olarak nitelenen bu dergiler, gayelerini őrf ve adetlerin korunmasını sağlamak; faziletli, iyi ahlaklı vatandaşların yetişmesine yardımcı olmak olarak őzetlerler. Dergiler, őğretmenlerin iyi bir eğitim gűrmesini ve kızların eğitimine őzen gűsterilmesini istiyorlardı. Yine bu dergiler kadın, gençlik, aile, moda dergilerinin ortaya çıkmasında ilk basamak olarak kabul edilirler. Almanya’da bu tűr dergiler 1750 yılından sonra őnemini yitirmiştir (şahinbaş, 1991, s. 78).

Gűrel (1999) ilk ocuk dergisi olarak *Lilliputian Magazine* adlı dergiyi kabul etmektedir. 1751 yılında John Newbery tarafından yayımlanan dergi genç beyefendilerin ve hanımefendilerin mutlaka okumaları gerektiėi iddiasıyla ortaya çıkmıřtır. Derginin boyutları 10 cm x 5 cm’dir. Derginin adı boyutlarından ilham alınarak verilmiřtir. *Lilliputian, Gűlliver’in Seyahatleri*’nde Gűlliver’in uėradıėı cűceler űlkesinin adıdır.

John Newbery, ocuklara yűnelik okuma parçalarının ciddi olarak deėerini arttırmada őncű bir rol űstlenmiřtir. Onun *Lilliputian Magazine* için seçtiėi metinler, geleneksel halk hikűyelerinin, halk masallarının ve halk řarkılarının modern bir yorumla řekil deėiřtirerek eėitime iřlevine dűnűk araçlar haline gelmesiyle oluřmuřtur (Kirsten, 1988, s. 18).

1751 yılında John Newbery, her ne kadar uzun őműrlű olmasa da devrine gűre yeni bir deneyim olan *Lilliputian Magazine* adlı ocuk dergisini yayımlama iřine cesaret etmiřtir. Derginin diėer adı *Young Gentleman and Lady’s Golden Library*’dir. Newbery, dergiyi, dűnyayı dűzene sokma amacıyla bireyi daha samimi, sevimli, cana yakın hale getirmek, altın çaėın sadeliėine ve erdemine ulařmak için çıkarmıřtır. Toplam ű sayı yayımlanan dergi, son sayısını 1752’de çıkarmıřtır. Bu derginin fiyatı ű penidir (Lam, 2007).

Lilliputian Magazine hakkında Zeki Gürel (Gürel, 1999, s. 312) birtakım bilgiler vermiştir:

İlk çocuk dergisi 1751 yılında John Newbery tarafından yayımlanan *The Lilliputian Magazine* olarak kayda geçti. “Genç beyefendilerin ve genç hanımefendilerin mutlaka okumaları” teklif edilen bu derginin boyutları 10 cm x 5 cm idi. Bu dergiye *Lilliputian* adının verilmesinin sebebi de işte bu boyutlarıydı. Hatırlanacağı üzere *Lilliputian*, *Güiver*’in gittiği cüceler ülkesinin adıdır. Derginin içinde fıkralar, öyküler, bilmeceler ve şiirler vardı. Ayrıca resimlerle süslenmişti. Derginin son sayısı 3 Temmuz 1752’de yayınlandı. Derginin bu sayısında dergi okuyucuları tarafından kurulan kulübün üyelerinin bir listesi de vardı. Listeden anlaşıldığına göre, dergi *Atlantik*’in her iki yanında da okuyucu bulmuştu.

Lilliputian Magazine adlı çocuk dergisi, İngiltere’nin ve dünyanın ilk çocuk dergisi olması sebebiyle çocuk dergiciliğinde önemli bir yere sahiptir. Her ne kadar Newbery her bir sayı için 4.000’e yakın bir baskı sayısı hedeflemiş olsa ve derginin içeriğinde değişik şiirler, bilmeceler, basit tarifler ile kısa hikâyelere yer vermiş olsa da derginin sürekliliği için gereken çalışmaları yapamamıştır. Newbery’nin açtığı bu yolda diğer yayıncılar Newbery’nin izini takip etmekte gecikmemişlerdir.. 1752 ile 1800 yılları arasında on bir süreli çocuk yayını çıkarılmıştır. Bunlardan bazıları John Marshall’ın *Juveline Magazine* adlı dergisi, 1798-1799 arasında yayımlanan *Children’s Magazine* ve 1800 ile 1801 yılları arasında çıkarılan *Picture Magazine*’dir (Lam, 2007).

Yukarıdaki kaynaklardan farklı olarak *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*’nde (2002) ilk çocuk dergisi olarak İngiltere’de 1788 yılında çıkan *The Juveline Magazine* adlı dergi gösterilmektedir.

18. yüzyıl İngiltere’inde hâlihazırda yayımı süren ve chapbooks olarak nitelenen, içinde halk masalları ve destanlar olan küçük kitapçıklara ve Hannah More gibi dindar yazarların varlığına rağmen çocuk dergisi çıkarmaya yönelik ilk devamlı çaba 1805’te William Lloyd tarafından çıkarılan *Youth’s Magazine* adlı dergidir (Lam, 2007).

18. yüzyılda, çocuk dergiciliği pazarı büyümeye devam etmiştir. Baskıdaki kolaylıklar, kâğıt maliyetlerindeki ucuzlamalar ve İngiliz halkının yüksek okuryazarlık oranı bu büyümeyi kolaylaştırmıştır. Dinsel içerikli yayınlar, çocuk süreli yayıncılığı pazarının çoğunluğunu oluştursa da bu yeni tür süreli yayınlar da pazardaki yerini almaya başlamıştır. Yüzyılın sonlarına doğru ise dinsel içerikli yayınlar, ucuz romanlar ve yeni tarz dergiler, süreli yayın pazarını paylaşmıştır. Kalite ve boyut olarak farklılık göstermesine rağmen birçok dergi otuz iki ya da yirmi dört sayfa olarak basılmış ve sayı başına dört ya da altı arası çizime yer vermiştir. Yüzyılın ortalarında genellikle ucuz, bir ile

altı peni arası, rahatlıkla bulunabilen dergiler düzenli olarak aylık binlerce baskı sayısına ulaşmıştır (Lam, 2007).

İngiltere’de daha uzun ömürlü dergilerin çıkışı 19. yüzyılda gerçekleşebilmiştir. *The Child’s Companion* adlı dergi 1824’te yayımlanmaya başlamış, etkinliğini 20. yüzyıla kadar sürdürmüştür. En önemli İngiliz çocuk dergilerinden biri olan *The Children’s Friend* ise 1826’da çıkmaya başlamış, yayın hayatı 1860’ta sona ermiştir. Başlıca amaçları bilgi vermek ve öğretmek olan ilk çocuk dergileri arasında *Infant’s Magazine*, *The Youth’s Monthly Visitor*, *The Youth’s Miscellany of Knowledge* gibi dergiler sayılabilir (Oğuzkan, 1987, s. 25).

İngiltere’de öne çıkan diğer çocuk dergileri ise: *The Charm* (1852), *The Boy’s Own Magazine* (1855-1874), *Aunt Judy’s Magazine* (1866), *Boys of England* (1866), *Chatterbox* (1866), *Good Words for the Young* (1869), *Young Folks* (1871), *The Boy’s Own Paper* (1879) olarak sıralanabilir (Oğuzkan, 1987, s. 25-26).

İngiliz çocuk dergileri hakkında hacimli bir eser kaleme alan Kirsten (1988), *English Children and Their Magazines* adını verdiği çalışmasında 1751 yılında çıkan *Lilliputian Magazine* dergisinden başlayarak 1984’e kadar İngiltere’de yayımlanan dergileri konu almıştır. Popüler kültür ve çocuk dergileri ilişkisinin incelendiği bu kitapta, dergiler çeşitli açılardan incelenmiştir.

Çocuk dergiciliği alanında önemli gelişmelerin olduğu bir diğer ülke de Amerika Birleşik Devletleri’dir. Bu ülkede ilk yayımlanan çocuk dergisi 1826 yılında Boston’da yayımlanan *The Juveline Miscellany* adlı dergidir. Derginin editörü olan Maria Child’ın kölelik karşıtı fikirleri nedeniyle dergi, 1834’te kapanmak zorunda kalmıştır (Oğuzkan, 1987, s. 26).

Amerika Birleşik Devletleri’nde yayımlanan diğer çocuk dergileri şunlardır: *The Children’s Magazine* (1829), *Youth’s Magazine* (1850), *Parley’s Magazine* (1832), *The Child’s Friend* (1843), *The Little Pilgrim* (1854), *The Riverside Magazine* (1867-1870), *Our Young Folks*, *St. Nicholas Magazine*, *Harper’s Young People* (1879), *The Youth’s Companion* (1827-1829), *The American Boy* (1929-1941) (Oğuzkan, 1987, s. 26-27).

Şeyda (2005)’ya göre Amerika’da en uzun ömürlü çocuk dergisi 1827’de yayımlanmaya başlayan ve 1929’da *The American Boy* ile birleşerek bu isim altında 1941’e kadar yayın hayatını sürdüren *The Youth’s Companion* olmuştur. Fransa’daki en önemli çocuk dergileri ise *Le Musee des Families ile Magazine d’Education et de Recreation*’dur (Şeyda’dan aktaran Sürmeli, 2010).

Wheeler (2001)'e göre Rusya'da ilk dergiler yüksek sınıfa ve toplumun okuryazar kesimine yönelik yayımlanmıştır. 19. yüzyılda belli yaş gruplarına yönelik yayımlanan dergilerde, oyunlar, çizimler, bilimsel makaleler ve hikâyelere yer verilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında şiir ve fantezi hikâyeleri, Rus/Batı klasikleri ve çocukları gerçek dünyaya hazırlamak için popüler bilim, işçi sınıfı çocukları ve orta sınıf değerlerini öne çıkaran dergiler yayımlanmıştır. Bu dönemde çocuk dergilerinde hâkim olan bir ideoloji yerine hedef okuyucuya göre ideoloji değişmektedir (Wheeler'dan aktaran Terkan 2009).

İdeolojinin her toplumda olduğunu ve çocuk literatürünü şekillendirdiğini not etmenin önemli olduğunu belirten Wheeler (2001, s. 9-14)'e göre devrim sonrası çocuk dergileri birleşik bir Sovyet ideolojisine yönelik bir evrilmeyi yansıtmaktadır. Devrim sonrası Sovyet literatürü ortak bir amaçla hareket etmiş; ahlaki duruş ve estetik değerler şekillendirilerek bir dünya görüşü oluşturulmuştur. Bunun için de 1933'e kadar farklı grup çocuklar için yayına devam edilmişse de bu tarihte bütün çocuk literatürü tek bir yayınevi altında merkezileştirilmiştir (Wheeler'dan aktaran Terkan 2009).

Arap çocuk dergilerindeki tüketim ve kimlik konularında bilgi veren Peterson (2005, s. 179,196) tüketimin çocukların sosyal tahayyüllerinde çocukluk ve modernite ile ilişkilendirilebileceği ve araştırılabileceği bir alan sunduğunu belirtmiştir. Orta sınıf Mısırlı bir ailenin çocuğunun; inanç, aile, yurtseverlik, bölgesel etnik, dinî ve politik yakınlıklarla ilgili Mısırlılıkla, Batı Avrupa'nın Aydınlanma sonrası değerlerini içeren rasyonalizm, sekülerizm, sanayi, eğitim, demokrasi ve kadınlar için politik rollerin talep edilmesi ikilemi içerisinde tüketici olarak yapılandırıldığını ileri sürmüştür (Peterson'dan aktaran Terkan 2009).

Türkiye'de Eski Harfli Süreli Çocuk Yayınları (1869-1928)

Harf İnkılabına kadar olan sürede yayımlanan dergileri kastetmek için kullanılan "Eski Harfli Çocuk Dergileri" adlandırması, Türkiye'de Arap Harfli Türk Alfabesi ile basılan süreli çocuk yayınlarını sınırları içine almaktadır. Bu başlık altında, daha önce yapılan çalışmalardan da yararlanılarak söz konusu dönemin genel bir çerçevesi çizilmeye çalışılacaktır. Bu dönemde, yayın hayatı birkaç sayıyla sınırlı dergiler olduğu gibi altı yüzü aşkın sayıda çıkan bir dergi de mevcuttur. Ayrıca bu başlık altında gerek süreklilik olarak gerekse getirdiği yenilikler açısından ön plana çıkan bazı dergiler üzerinde ayrıntılı olarak durulacaktır.

İlk çocuk dergilerinin yayımlanışı Tanzimat yıllarına rastlamaktadır. Askeri kurumları ıslah etmeyi amaçlayan çabalarla başlayan Batılılaşma çalışmaları, zamanla sosyal hayata da etki etmiş, özellikle Batı'yı tanınması için Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin ülkeye geri dönmesi ile ivme kazanmıştır. Batı'dan gelen bir tür olan süreli yayınlar, yenileşme fikirlerinin halka aktarımında önemli görevler üstlenmişlerdir. Gazeteleri ve dergileri fikirlerini yayma aracı olarak gören Tanzimat nesli aydınları, zaman zaman bu yayınlarını kapatmak durumunda kalmış, ya da yurtdışından sürdürmek zorunda kalmışlardır.

Osmanlı'daki ilk dergi *Vakayı-i Tıbbiye* (1849-1851) olarak kayıtlara geçmiştir (Toprak, 1984; Okay, 1999; Topuz, 2012). Yirmi sekiz sayı yayımlanan bu dergi, mesleki niteliktedir ve sağlık sorunlarına eğilir. Ancak popüler fen konularına da yer vermiştir. Ayrıca Fransızca bir nüshası vardır (Toprak, 1984, s. 14).

İlk Osmanlı dergileri, Tanzimat'la birlikte Batı'ya yönelişin uzantısıdır. Tanzimat Batı'ya açılıştır ve Osmanlı'yı özellikle Batı'nın bilim ve tekniği ilgilendirmektedir. Dergiler, olanaklar ölçüsünde, Batı'yı tanıtan yazılara yer verirler, Batı'daki bilimsel ve teknik gelişmeyi genel hatlarıyla Osmanlı okuyucusuna tanıtır. İslami nitelikteki "ilim" in ötesinde Batı fenleri, ya da sözcüğün çoğuluyla "fünûn", giderek bir okuyucu kitlesi oluşturur. *Mecmua-i Fünûn*, *Servet-i Fünûn*, *Hazine-i Fünûn* türü dergi adları Batı'daki "fen"lerin doğurduğu ilginin somut kanıtlarıdır (Toprak, 1984, s. 13).

1869 yılı Türk çocuk dergiciliği için bir dönüm noktasıdır. Söz konusu bu yılda ilk Türk çocuk dergisi olan *Mümeyyiz* yayın hayatına atılmıştır. Bu derginin en büyük özelliği alanında ilk olmasıdır. Derginin ilk sayfasındaki ibare şu şekildedir:

Çocuklar için gazetedir. İşbu gazete haftada bir kere Asmaaltı'ndaki Camlıhan Matbaası'nda çıkar. Bir seneliği kırk ve altı aylığı yirmi beş, üç aylığı on beş kuruştur. Küçük nüshası yirmi büyük nüshası kırk parayadır. Terbiye ve menafi-i etfale müteallik asar meccanen basılır. (Künye, 1869).

Mümeyyiz, haftalık olarak çıkmış ve kırk dokuz sayı boyunca yayın hayatını sürdürmüştür. İlk sayısı 9 Recep 1286/15 Ekim 1869 tarihini taşır. *Mümeyyiz* ilk sayısındaki "Mukaddime" adlı bölümünde ortaya çıkış amacını şu cümlelerle ortaya koyar:

Bu halde maksudumuz ancak birinci derecede müstahakk-i hizmet olan çocuklara haftada bir defa yani Cuma günleri işbu gazeteyi çıkarmak ve hüsn-i ahlak ve terbiye ve tahsil-i maarif ve kemalat-i insaniyyeye dair büyüklerimizin te'lifatlarında gördüğümüz bahisleri çocukların anlayabileceği ibarelerle yazmaktır. Umarız ki hulus-i niyyet sa'yimizi meşkur ve kusurumuzu

ma'zur eder ve tezayüd-i şevku gayretimizi mucib olacak suretde kabul-i ammeye mazhar kalırlar. (Mukaddime, 1869).

Derginin yayıncısı Sıtkı Efendi, yetişkinler için aynı adla bir gazete de çıkarmaktadır. Yukarıdaki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, birinci amaç olarak büyükler için çıkan yayınlarda yer alan konuları çocukların seviyelerine hitap edecek tarzda kaleme almaktır.

Yine ilk sayının “İhtar” başlıklı bölümünde derginin ortaya çıkış amacı ile ilgili bazı hususlara değinilmiştir. Yetişkinler için gazeteler çıkarken çocukların bundan mahrum olması yazarı bu gazeteyi çıkarma konusunda cesaretlendirmiştir. Alçakgönüllü bir üslupla bu durum şu cümlelerle ifade edilmiştir:

Memleketimizde muhtelif politika gazeteleri ve taife-i nisvana mahsus varak-ı havadis bulunduğu halde çocuklar için bir gazete bulunmadığından böyle bir eserin meydana gelmesini öteden beri arzu ve niyet etmekte idik. Bu niyet-i halise bizi bu dereceye kadar icbar etti ki işbu gazeteyi bunca sehv ve hatalarla meydana çıkarmaya cüret ettik. Lakin bizim muradımız ve ikdam-ı amalımız ibraz-ı kemal ve dava-yı ehliyyet olmayıp mücerred vatanımız etfalının terbiyesine elimizden geldiği kadar hizmet etmek vazifesi olduğundan sehv ü hatalarımızın erbab-ı kemal indlerinde mazur tutulacağını ümid ve işbu eserimiz mazhar-ı takdir oldukça ıslah ve ikmaline çalışacağımızı va'd ve beyan ederiz. Bununla beraber bu hizmetde umum millet bizimle bittab, müşterek olmak lazım geleceğinden erbab-ı fadlû kemalin terbiye-i etfal hakkında ara sıra bentler tahrir ve irsaliyle gazetemizi tezyin etmelerini halisane ihtar ve rica eyleriz. (İhtar, 1869).

Görüldüğü üzere, değişik politika gazeteleri ve hatta kadınlar için özel yayınlar olmasına rağmen çocukları hedef kitle olarak düşünen yayınların olmaması yayıncıyı bu alanda bir çalışma yapmaya yönlendirmiştir. Bu niyetin kendisinde eskiden beri mevcut olduğunu belirten yayıncı, bu konuda kendini mecbur hissettiğini söyleyerek, bu zorunluluğun, olası birçok hata ve eksiğe rağmen kendisini bu dergiyi çıkarmaya teşvik ettiğini söylemektedir. Amaçlarının hüner ve ehliyet sahibi olduklarını göstermek olmadığını özellikle vurgulayan Sıtkı, bu yayını çıkarmaktan maksatlarının çocukların terbiyesine hizmet etmek olduğundan bahisle, bunun ortak bir sorumluluk olduğunu söylemektedir. Bu çerçevede, konunun ehli olan insanların bu yeni yayının gelişmesi için katkı sunmalarını beklediğini vurgulamıştır.

Mümeyyiz'de küçük hikâyeler, eğitici yazılar, çeşitli okullardan haberler, okuyucu mektupları gibi bölümler vardır. Gelen mektuplardan anlaşıldığı üzere dergi daha çok rüştiye çocuklarına hitap etmektedir (Okay, 1999, s. 34). Derginin içeriğinde ağırlığı öğüt veren ahlaki yazılar oluşturmakta, hikâyelerde de örneklendirme yolu ile ahlak kuralları

işlenmektedir. Bu yazılarda çalışmanın güzelliği, kin, öfke ve okuldan kaçmanın kötülüğü, içkinin zararları, temizliğin önemi, fakirlere yardımın gerekliliği öğretici bir şekilde vurgulanmaktadır (Gençel, 1984, s. 186).

Tablo 1. İlk Türk Çocuk Dergisi Mümeyyiz'in Künyesi

MÜMEYYİZ					
(Çocuklar için gazetedir)					
Numara	Şevval	Hicret (Cuma)	Milad	Kanunisani	Kanunisani Frengi
16	26	1286	1870	16	28
İşbu gazete haftada bir kere cuma günleri Asmaaltı'nda Camlıhan Matbaası'da çıkar. Bir seneliği kırk ve altı aylığı yirmi beş ve üç aylığı on beş kuruşadır. Küçük nüshası yirmi, büyük nüshası kırk parayadır. Terbiye ve menafi-i etfale müteallik asar meccanen basılır					

Dergide yer alan hikâyeler çok kısa olmakla birlikte, alınması gereken dersi metnin sonunda okurlarına açıklayan bir yol takip edilmiştir. Derginin ikinci sayısında dere kenarında oynayan iki çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır. “Hikâye” başlıklı metin özetle şöyledir: Bir taş bulan çocuklar, taşın üstündeki yazıyı okurlar. Filan adamın canı bu taşın içindedir yazısını gören çocuklardan biri taşı kaldırmak istese de diğeri oralı olmaz. Taşı kaldıran çocuk, bir sürü altınla karşılaşır. Diğeri altınlardan mahrum kalır. Hikâyenin sonunda çocuklara şu şekilde seslenilmektedir:

İşte çocuklar dünyada her şey böyledir. Hiçbir şey yoktur ki akıllı adam ondan bir hisse almasın. Siz de şimdi şu sizin için çıkardığımız gazeteyi görüp o akıllı çocuk gibi merak eder, güzelce mütalaa eder, okur ve araştırırsanız elbette fayda görürsünüz. Eğer ki öbür çocuk gibi gülüp adam sen de deyip geçerseniz mahrum olursunuz. (Hikâye, 1869).

Dergide dil eğitimi adına önemli görülebilecek bir husus, gelen okur mektuplarındaki imla hatalarının okurlara gösterilerek düzeltilmesidir. “Valide Mektebi Üçüncü Sınıf Şakirdanından Mustafa” imzasıyla gönderilen bir mektuba verilen cevapta, okurun yaptığı yanlışlar düzeltilmiş ve ardından okura şöyle seslenilmiştir: “Aferin Mustafa Efendi. İşte bu beş on satır şeyde topu topu beş tane yanlışın çıktı. Onu da elimizden geldiği kadar doğrulttuk.” (Valide Mektebi Üçüncü Sınıf, 1869).

Yine aynı mektuba verilen cevapta Osmanlı Lisanının üç dilden mürekkep olduğu üzerinde durulmakta ve okura Arapça ve Farsçanın kurallarını öğrenmesi tavsiye edilmektedir.

Şunu biliniz ki bizim söylediğimiz Osmanlı Lisanı üç dilden sanki Arap-Acem-Türk dillerinden mürekkeptir. Türk dili kaide altında olmadığından hiç Arabi, Farisi karıştırmaksızın 3-4 satırın içerisinde (lisan) (mürekkep) (kaide) (satır) gibi Arapça şeyler var. Eğer bunların Türkçesi yok mu dersiniz vardır ama kimisi işitilmemiş şeylerdir. Yazılsa okuyanlar anlayamaz. Bunun için Arabi, Farisi, Türki birbirine karıştırılarak bir lisan hükmüne konmuştur. Arabi ve Farisinin kaidelerini okuyanlarınız bilir ve bilmeyenleriniz yakında okur anlarsınız. Lakin şimdiden bilin ki Arapça ve Acemce kelimeler yazılırken bir harfi değiştirilmiş olsa ve bir kelime yerinde kullanılmasa murad olunan mana çıkmaz. Onun için bir kâtibin derece-i kafiye de ders görmesi ve bir parça Farisi bilmesi lazımdır (Valide Mektebi Üçüncü Sınıf, 1869).

Mümeyyiz'in içeriğini bir sınıflandırmaya tabi tutan Bayram (2005) aşağıdaki başlıkları oluşturmuştur:

1. Gazete ile ilgili notlar, duyurular, haberler
2. Zekâ soruları ve cevapları
3. Haber metinleri
4. Reklam ve duyurular
5. Latifeler
6. Mektuplar (varakalar)
7. Hikâyeler
8. Fabl ve masallar
9. Nasihat ve uyarı metinleri
10. Ansiklopedik metinler
11. Ahlaki metinler
12. Öğretici metinler

Bayram (2005), *Mümeyyiz*'i konu alan makalesinde derginin baskısında küçük birtakım dizgi hatalarına, imla ve noktalamayla ilgili bazı eksiklikler tespit etmiştir. Bunlara örnek olarak tırnak işareti yerine parantez, soru işareti yerine nokta; bazen de nokta yerine virgül kullanıldığını vurgulayan Bayram'a göre bu durum, Şinasi ile kullanılmaya başlayan noktalama işaretleriyle ilgili kuralların henüz yerleşmemiş olduğunun da bir göstergesidir. Bayram (2005)'ı doğrulayacak şekilde dergideki metinlerde noktalama işaretleri ile ilgili sabit bir tutum bulunmamaktadır. En çok kullanılan noktalama işareti olan nokta dahi bazı cümlelerin sonunda mevcutken, bazılarında bulunmamaktadır.

Bayram, çalışmasında, kendisine kadar yapılan çalışmaları isim olarak anmakta ve bu çalışmaların yetersizliğini ifade etmektedir. Bu tutumunda Bayram'ın aşırıya kaçtığı söylenebilir. Ayrıca Bayram'ın söz konusu çalışmaların tamamını görmediği de ileri sürülebilir. Zira Marmara Üniversitesi'nde yapılan bir yüksek lisans tezinde (Yaşar, 2001) kırk dokuz sayı ve bir özel sayı ilavesiyle toplam elli sayı yayımlanan derginin, ulaşılamayan altı sayısı ve baskı hatası sonucu eksik çıkan iki sayısı hariç, geriye kalan kırk iki sayısının tamamı günümüz alfabesine aktarılmıştır ve ulaşılabilir durumdadır. Yaptığı araştırmaya dayanak olarak kendi kütüphanesindeki tam takım *Mümeyyiz* koleksiyonunu esas aldığı belirten Bayram, bu dergilerin tamamını okumadığını dolaylı olarak belirtmekte ve *Mümeyyiz*'in günümüz harflerine çevrilerek yayımlanmasının büyük bir hizmet olacağını söylemektedir.

Çocuk dergisi olmasına rağmen zengin bir içeriğe sahip olan *Mümeyyiz*'de eğitici ve öğretici yazıların çokluğu dikkat çekicidir. Ayrıca dergi, yardıma muhtaç çocuklar için yardım kampanyaları düzenlemiş ve yapılan yardımların tutarlarını bildirmiştir.

Cetvel-i mevdudun teehhür-i intişarına sebep şu iki defada sarf olunan akçeden fazla kalan iki bin şu kadar gurus ile Bahriye Nezaret-i Celilesi memurin ve aklamı taraflarından vesaire bazı hayırhah caniblerinden iane-i irsal bulunan akçedeki mecmu'ı beş bin sekiz yüz gurusdur. Bununla dahi elbise yaptırılıb iki takım mesarifat birden ilan olunması tasvir olunduğu halde mevsim sayfin hululü ve etfal-ı fukaraya yazlık esvap yaptırılmış olsa bu akçe kışlık esvap yaptırılıb fukara çocuklarının soğuktan barındırılması maksadıyla toplanmış olduğundan mahallinde sarf olunmamış olacağı cihetle meblağ-ı mezkurun kış gelinceye değin tevkifi maddesi bulunmuştur (Başlıksız, 1870).

Mümeyyiz'in özellikle son sayılarında mecliste yapılan tartışmalara da yer verilmiştir. Yapılan müzakereler uzun uzun anlatılmaktadır. Meclisteki tartışmaların aktarımı millî bir bakış açısı ile yapılmıştır. Çocukların ülkenin durumundan haberdar olmaları sağlanmış, çocuklara vatan sevgisi aşılanmaya çalışılmıştır. Metinlerde söz padişaha geldiği zaman övgü dolu sıfatlarla padişah yüceltilmiştir. Bu sıfatlar “hakdar”, “saadetlü” ve “hazret” gibi kelimelerdir.

Türk edebiyatının ilk çocuk dergisi unvanını taşıyan *Mümeyyiz*'den sonra yayımlanan çocuk dergisinin hangisi olduğu konusunda çeşitli bilgiler vardır. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nin “Çocuk Gazete ve Dergileri” maddesinde Ali Reşad tarafından 1870'te çıkarılan *Terakki Eğlence* adlı bir dergiden bahsedilmektedir. Bu derginin resimli ve karikatürlü olduğu bilgisi verilmektedir. Konuyla ilgili diğer kaynaklarda bu derginin ismi zikredilmez. Kür (1991) çalışmasında, *Mümeyyiz*'den sonra *Sadakat* adlı dergiyi ele

almıştır. Okay (1999) ise tek sayısı bulunabilen *Hazine-i Etfal*'i ikinci dergi olarak değerlendirmiştir. Yine Kasap (2012) da çalışmasında Mümeyyiz'den sonra *Hazine-i Etfal*'e yer verir.

1896'da yayımlanan *Çocuklara Mahsus Gazete*, eski harfli çocuk dergileri arasında en uzun ömürlü olanıdır. 626 sayı boyunca yayın hayatını aksatmadan haftalık olarak devam ettirmiştir. 1896-1908 yılları arasında yayımlanan derginin bu uzun süreli ve kesintisiz ömrünü nasıl sürdürdüğü konusunda derginin içeriğine bakarak bazı tahminlerde bulunmak mümkündür. Örnek olarak her sayıda yayımlanan bir başlık olan “Selamlık Resmi Âlisi” başlığı verilebilir. Bu başlık altında devrin padişahının o cuma hangi camide namaz kıldığı bilgisi verilmekte ve namaz çıkışında gerek Müslüman gerekse gayrimüslim halkın padişaha gösterdikleri bağlılık ve sevgi gösterileri konu edilmektedir. Övgü dolu sözlerin ve sıfatların çokça kullanıldığı bu metinlerde Arapça ve Farsça çok sayıda kelime ve terkip bulunmaktadır. Genel olarak anlaşılır bir dil kullanan dergi, bu bölümde kolay anlaşılabilirliği elden bırakmıştır.

Çocuklar için yazmanın ayrı bir ihtisas alanı olması ve onlar için yazılacak metinlerin karmaşıklıkla ve anlaşılammaktan uzak olması *Çocuklara Mahsus Gazete*'nin üzerinde durduğu bir husustur. Bu konuda dergiye yayımlanmak üzere yazı gönderenlere “İhtar” başlığı ile bir açıklama yapılmıştır.

Gazetemize irad olunan asardan bazıları çocukların değil hatta bazı büyük adamların bile anlamayacakları derecede muğlak yazılmakta ve biltabi bunların neşri tehir edilmektedir. Gazetemize asar uhdesiyle sevgili yavrularımızın istifadelerine hizmet etmek isteyen erbab-ı himmet ve hamiyet tarafından yazılacak eserlerin gayet açık ve selis ibarelerden müteşekkil olmasını istifade-i evlad-ı vatan namına rica ederiz. (İhtar, 1896).

Çocuk dergilerinde dil konusu ve çocuk yazarlığı hususunda tecrübe de üzerinde durulan konulardandır.

Çocuklar! Sizin için daha doğrusu faideniz için bu gazeteyi çıkarıyorlar. Buna hep beraber teşekkür ederiz. Fakat bu gazeteye hariçten yazı yazarların çoğu Arabi Farisi lügatleri karıştırıyorlar ki bu hal sizi o makaleleri anlamak için güçlüğü düşürüyor. Vakıa herkes sizinle konuşmaya alışmamıştır. Fakat ben sizinle pek iyi konuşabilirim. Meramımı pek güzel size anlatırım. Çünkü ulum riaziye gibi en çetin dersleri yirmi seneden beri sizin gibi küçük çocuklara ve sizden daha büyüklere anlatmak için uğraşılmaktayım. (Başlıksız, 1896).

Günlük dilde kullanılan Arabî ve Farisî kökenli kelimelerin anlaşılmasının sıkıntı olmayacağı belirtilerek “Sade Türkçe” ile yazacağını beyan eden yazar okurlarına şöyle seslenmektedir:

Umarım ki yazacağım şeylerin hepsini size anlatmak hususunda çareler, yollar bulacağım. Sade Türkçe yazmaya çalışacağım ama sanmayınız ki Arabi Farisi lügatlerden hiç kullanmayacağım. Bizim söylemekte olduğumuz Türk lisanı ile Arabisiz, Farisisiz meram anlatmak mümkün olmaz. Yalnız şu kadar diyebilirim ki bu iki lisandan kullanmaya mecbur olacağım sözleri siz de her zaman kullanıyorsunuz. Bunun için bu sözleri anlamakta güçlük çekmezsiniz. (Başlıksız, 1896).

Çocuklara Mahsus Gazete'nin ardından uzun ömürlü oluşuyla dikkati çeken bir diğer dergi 1897'de yayımlanan *Çocuklara Rehber*'dir. Bu dergi, dönemin bir kültür ve edebiyat şehri olan Selanik'te yayımlanmıştır. Derginin sahibi ve müdürü Ahmet Midhat'tır. Okay (1999, s. 93) bu dergiyi Avrupa standartlarına yaklaşan bir dergi olarak görür. Çocuk edebiyatının çeşitli türlerine ait çok sayıda örneğe rastlanan bu dergi, çocuk edebiyatının gelişmesine bu açıdan katkı sunmuştur. İlk sayısı 10 Nisan 1313/22 Nisan 1897 tarihini taşımaktadır. Yüz altmış altı sayı boyunca yayın hayatına devam etmiştir. *Çocuklara Mahsus Gazete*'den sonra en uzun süreli yayımlanan eski harfli çocuk dergisidir.

Bu derginin yüz altmış altı sayısına ulaşılabilmiştir. Derginin yayımlanan ilk sayısında başlığın yanında şu bilgiler yer almaktadır:

Çocuklara Rehber 1341/ Mahall-i İdaresi Hükümet Caddesi'nde [Ali Neş'et Kütüphanesi'dir]/ Sahib-i İmtiyaz ve Müdürü 'Ahmed Mithat/ Umur-ı idare ve tahririyesi için kütüphaneye müracaat olunur /Bedel-i iştirası bir seneliği Selanik için 20, altı aylığı 12 sair mahalleler için bir seneliği 30, altı aylığı 17 kuruştur/ Nüshası 20 paradır /Etfal-i zükur u inasın tehzib-i ahlak ve tevsi'-i malumatına hadim haftalık risaledir / Numara 1/ Birinci Sene/ 20 Zilkade 1314/ Perşembe /1 Nisan 1313 (Künye, 1897).

Çocuk Dostu adlı dergi, hedef kitle olarak okul öncesi çocukları almaktadır. "Mini mini çocukların arkadaşıdır. Haftada bir Perşembe günleri çıkar Bir seneliği on beş kuruştur. Necm-i İstiklal Matbaası" ibaresiyle yayımlanmıştır. Müdür-i mesul olarak Tevfik Nureddin ismi görülen dergide, çocuklara yönelik kısa hikâyeler ve ödüllü bulmacalar yer almaktadır. Bilmeceleri doğru cevaplayanlar arasında yapılan çekilişle çocuklara kartpostal ve çikolata gibi hediyeler verilmektedir. Ayrıca derginin arka kapağında "Çocuk Dünyasının Küçük Kitapları" adlı bir kitap listesi de yer almaktadır. Dergi içeriğinde genellikle kısa ve okul öncesi seviyesine uygun çocuksu hikâyeler yer almaktadır. "Dişi Ağrıyan Köpek" başlıklı hikâye aşağıya alınmıştır:

Zavallı köpek dişi pek ağrıyordu. Galiba şekeri çok yemişti. Çenesini mendiliyle bağladılar. Köpek kendi kendine düşünüyordu: Keşke şeker yemeseydim... Ben şimdi sokakta nasıl koşturacağım? Turgut da çok çikolata yedi ama bak onun dişi ağrımadı... Ah! Anladım benim

yediğim şeker mutlaka iyi cinsten değildi. Bir daha fena şeker yemeye tövbe olsun! (Dişi Ağrıyan Köpek).

Sultan II. Abdulhamid'in 1908'de tekrar Meşrutiyet rejimine geçmeye zorlanmasıyla başlayan ve 1918 yılına kadar devam eden dönemi adlandırmak için kullanılan II. Meşrutiyet Devri'nde yirmi iki adet çocuk dergisi tespit edilmiştir (Gurbetoğlu, 2006). II. Meşrutiyet döneminde yayımlanan çocuk gazete ve dergilerinde çocukların gerçek ilgi ve meraklarını karşılayan nitelikli yazılara, resim ve karikatürlere yer verilmiştir. Ne var ki daha önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde çıkan gazete ve dergiler de pek uzun ömürlü olamamışlardır (Özkırımlı, 1983, s. 331).

Sürelî çocuk yayınları açısından önemli yıllardan biri de 1913'tür. Bu yılda on bir adet farklı çocuk dergisi yayımlanmaya başlamıştır.

II. Meşrutiyet'ten sonra İbrahim Alaeddin Gövsa, Selim Sırrı Tarcan ve İhsan Sungu'nun çıkardıkları *Tedrisat-ı İptidadiye Mecmuası* (1910-1926) önemli bir dergidir. Yayımlarının uzunluğu, muhtevasının ciddiyet ve kalitesiyle dikkat çeken bu aylık dergi 19. sayıdan itibaren *Tedrisat Mecmuası* adıyla altmış dokuz sayı çıkmıştır (Özkırımlı, 1983, s. 159).

Birinci Dünya Savaşı yıllarında çok büyük maddi ve psikolojik yıkım yaşayan Osmanlı toplumunun yanı sıra, olumsuz koşullardan eğitim camiası ve kurumları da son derece etkilenmiştir. Hedeflenen yeni eğitim politikalarının hayata geçirilmesinde çok büyük aksaklıklar oluşmuştur. Bu süre içinde sürelî yayınların da önemli ölçüde azaldığı ve çocuk dergiciliğinin ise tamamen durma noktasına geldiği görülür. Siyasal ve kültürel hayatta yeni bir canlanma için Millî Mücadele yıllarını hatta Cumhuriyet'i beklemek gerekecektir (Gurbetoğlu, 2006, s. 24).

Başlangıcından günümüze kadar çıkan bütün çocuk dergilerinde çocukların terbiyesi esas amaçtır; fakat bu terbiyenin sınırları ve mahiyeti üzerinde büyük bir anlaşma sağlanamamış olması göze çarpmaktadır (Özkırımlı, 1983, s. 159).

Eski harfli çocuk dergilerinde terbiye, ahlak, eğitim gibi konular işlenmiştir. Ağırlıklı olarak eğitici bir özellik taşıyan bu dergilerde, eğitici ve ahlaki yazılara, okullardan haberlere, okuyucu mektuplarına, bilmecele, hikâyelere, eşya ve hayvan tanıtımlarına, Osmanlı ve Avrupa basını hakkında bilgilere, yeni gelişmelere, keşiflere, sorulara; tarih, geometri, astronomi, hesap, coğrafya ve özlü sözlere; İstanbul ve semtlerine, tarihî yapılara, Avrupa medeniyetine ait bilgilere rastlanır (Balcı, 2008, s. 8-9).

Balcı (2008, s. 8) eski harfli çocuk dergisi yayıncıları olarak şu isimleri saymaktadır:

Sıtkı, Ali Refik, Şerafeddin, Tahsin, Mehmed Şemseddin, H. Tayfur, S. Asaf, Y. Vafı, Mehmed Ziya, Serafim, Doktor Memduh, Mehmed Nadir, Giridî H. Tahsin, İbnülhakki Mehmed Tahir, Ahmed Mithad, A[yin]. Medhi, A. Şerif, Osman Fahri, Tevfik Nureddin, A[yin] Nuri İsmet, Mehmed Nevzat, Hüseyin Hamid, Ahmed Halid, Leon Lütfi, Gündüz Alp, Mustafa Figani, Mehmed Zihni, Mehmed Fazıl, Aziz, Ahmed Hilmi, Ercüment Ekrem [Talu], Hulûsi, Nedim, Süleyman Tevfik, İbnül Hilmi Vafı, Tahsin Demiray, Orhan Seyfi [Orhon], M. Zekeriya, Muallim İlyas Bahri, Kırklareli mebusu Dr. Fuat, Muallim Ahmet Halit, Hocaoglu Salim, Nabizâde Hamdi,

Eski harfli çocuk dergilerinde devrin önemli yazarlarının imzalarına da rastlanmaktadır. *Çocuk Bahçesi* adlı dergi bu açıdan ele alınabilir. Bu dergide Mehmet Emin Yurdakul, Tevfik Fikret, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Raif Necdet Kestelli, Ali Ulvi Elöve, Nigar Binti Osman, Hüseyin Cahid Yalçın, Celal Sahir Erozan gibi isimlerin yazılarına yer verilmiştir (Kıymaz, 2011)

İlk Türk çocuk dergisinin ortaya çıktığı ve Tanzimat Dönemi olarak adlandırılan zaman diliminde Türk toplum ve devlet yapısında köklü değişiklikler yaşanmıştır. Batı kültürünün örnek alındığı bu dönemde, batı tarzı okullar açılmış, orduda Batılı tarzda reformlar yapılmıştır. Tanzimat Edebiyatı da bu dönemin bir ürünüdür. Bu dönemde batılı edebiyat ürünleri örnek alınarak yeni türler denenmiş ve adaptasyonlarla başlayan bu çaba, telif eserlerin verilmeye başlamasıyla kendi kimliğini göstermeye başlamıştır. Süreli yayınların yaygınlaşması ve halk tarafından ilgi görmesi de bu türlü çabalardandır. İlk çocuk dergisi *Mümeyyiz* de bu ortamda ortaya çıkmıştır. Onun gördüğü ilgi karşısında başka dergiler de yayımlanmaya başlanmış ve çocuklar kendileri için yayımlanan bu ürünlere rağbet etmişlerdir. Öğreticilik bu dergilerde ön plana çıkan bir unsurdur. Devamlılık noktasında sıkıntı yaşayan bu dergilerden sadece birkaçı uzun ömürlü olabilmişlerdir. Bu dergilerde devrin getirdiği sosyal ve siyasi hadiselerin etkilerine rastlamak mümkündür. Zaman zaman yönetimle sıkıntılar yaşayan dergiler, yönetimle iyi geçinmeye ve böylece ömürlerini uzatma eğilimindedirler. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte devrin öngördüğü çocuk modelini yetiştirmek maksadıyla çeşitli dergiler yayın hayatına başlamışlardır.

Eski harfli çocuk dergileri üzerine çalışan araştırmacılar farklı sayılarda çocuk dergileri tespit etmişlerdir. Alpay altmış dokuz, Kür yirmi sekiz, Okay elli, Kasap ise anılan döneme ait elli dört dergi tespit etmiştir. Aşağıdaki tabloda, eski harfli çocuk dergileri hakkında yapılan dört çalışmada tespit edilen çocuk dergileri karşılaştırmalı olarak verilmiştir (Alpay, 1980; Kür, 1991; Okay, 1999 ve Kasap 2011).

Tablo 2. Eski Harfli Çocuk Dergileri Karşılaştırmalı Liste

ALPAY (1980)					KÜR(1991)					OKAY(1999)					KASAP(2013)				
No	Yıl	Dergi Adı	Kaç Sayı Yay.	Yayın Yılı	No	Yıl	Dergi Adı	Kaç Sayı Yay.	Yayın Yılı	No	Yıl	Dergi Adı	Kaç Sayı Yay.	Yayın Yılı	No	Yıl	Dergi Adı	Kaç Sayı Yay.	Yayın Yılı
1	1869	Mümeyyiz	----	1869-1870	1	1869	Mümeyyiz	-----	-----	1	1869	Mümeyyiz	49	1869-1870	1	1869	Mümeyyiz	49	1869-1870
2	1875	Etfal	-----	1875	2	1875	Sadakat	-----	-----	2	1873	Hazine-i Etfal	1	1873	2	1873	Hazine-i Etfal	1	1873
3	1880	Bağçe	-----	1880-1881	3	1875	Etfal	-----	-----	3	1875	Sadakat	6	1875	3	1875	Sadakat	6	1875
4	1882	Çocuklara Arkadaş	-----	1882-1883	4	1876	Arkadaş	-----	-----	4	1875	Etfal	16	1875	4	1875	Etfal	16	1875
5	1882	Nevresidegan Mecmuası	-----	1882-1883	5	1882	Çocuklara Arkadaş	-----	-----	5	1875	Ayine	41	1875-1876	5	1875	Ayine	41	1875-1876
6	1883	Vasıta-i Terakki	-----	1883-1884	6	1883	Vasıta-i Terakki	-----	-----	6	1876	Arkadaş	13	1876-1877	6	1876	Arkadaş	13	1876-1877
7	1883	Çocuklara Kıraat	-----	1883	7	1883	Çocuklara Kıraat	-----	-----	7	1880	Tercüman-ı Hakikat	26	1880	7	1879	Tercüman-ı Hakikat	26	1879-1880
8	1886	Mecmua-i Mükâleme	-----	1886	8	1887	Çocuklara Talim	-----	-----	8	1880	Aile	3	1880	8	1880	Aile	3	1880
9	1887	Çocuklara Talim	-----	1887	9	1896	Çocuklara Mahsus Gazete	-----	-----	9	1880	Bahçe	40	1880-1881	9	1880	Bahçe	40	1880-1881
10	1888	Vezaif-i Ebeveyn Yahut Lahika-i Talim-i Kıraat ve Mekteb-i Edeb	-----	1888	10	1897	Çocuklara Rehber	-----	-----	10	1881	Mecmua-i Nevresidegan	4	1881	10	1881	Mecmua-i Nevresidegan	4	1881
11	1889	Parça Bohçası	-----	1889	11	1904	Çocuk Bahçesi	-----	-----	11	1881	Çocuklara Arkadaş	12	1881	11	1881	Çocuklara Arkadaş	12	1881
12	1891	Mektep	-----	1891-1895	12	1909	Musevver Küçük Osmanlı	-----	-----	12	1881	Çocuklara Kıraat	18	1881-1882	12	1881	Çocuklara Kıraat	18	1881-1882
13	1894	Çocuklara Mahsus Gazete	-----	1894-1903	13	1909	Arkadaş	-----	-----	13	1882	Vasıta-i Terakki	4	1882	13	1882	Vasıta-i Terakki	4	1882
14	1902	Çocuk Bahçesi	-----	1902-1904	14	1913	Çocuk Dünyası	-----	-----	14	1886	Etfal	23	1886	14	1886	Etfal	23	1886
15	1903	Çocuklara	-----	1903-1904	15	1913	Çocuk Yurdu	-----	-----	15	1887	Numune-i Terakki	9	1887-1888	15	1887	Numune-i Terakki	9	1887-1888

16	1904	Çocuk Bahçesi (Selanik)	-----	1904-1905	16	1913	Mektebli	-----	-----	16	1887	Debistan-ı Hired	1	1887	16	1887	Debistan-ı Hired	1	1887
17	1906	Âlem-i Sıbyan	-----	1906-1914	17	1913	Çocuk Duygusu	-----	-----	17	1887	Çocuklara Talim	9	1887-1888	17	1887	Çocuklara Talim	9	1887-1888
18	1909	Arkadaş	-----	1909-1910	18	1913	Türk Yavrusu	-----	-----	18	1896	Çocuklara Mahsus Gazete	626	1896-1908	18	1896	Çocuklara Mahsus Gazete	626	1896-1908
19	1909	Çolpan	-----	1909	19	1913	Çocuk Bahçesi	-----	-----	19	1897	Çocuklara Rehber	166	1897-1901	19	1897	Çocuklara Rehber	166	1897-1901
20	1909	Kardeş Sesi	-----	1909-1910	20	1914	Çocuk Dostu	-----	-----	20	1905	Çocuk Bahçesi	43	1905	20	1905	Çocuk Bahçesi	43	1905
21	1910	Mekteplilere Mahsus Musavver Şakirdan	-----	1910-1911	21	1918	Hür Çocuk	-----	-----	21	1909	Musavver Küçük Osmanlı	3	1909	21	1909	Musavver Küçük Osmanlı	3	1909
22	1910	Vezaif-i Etfal	-----	1910	22	1922	Bizim Mecmua	-----	-----	22	1910	Mekteplilere Arkadaş	14	1910	22	1910	Mekteplilere Arkadaş	14	1910
23	1911	Çocuk Bahçesi	-----	1911-1912	23	1923	Çocuk Postası	-----	-----	23	1913	Çocuk Dünyası	94	1913-1918	23	1912	Talebe	3	1912
24	1911	Çocuk Dünyası	-----	1911-1914	24	1923	Yeni Yol	-----	-----	24	1913	Ciddi Karagöz	3	1913	24	1913	Çocuk Dünyası	94	1913-1918
25	1911	Fırtına	-----	1911	25	1924	Haftalık Resimli Gazetemiz	-----	-----	25	1913	Çocuk Yurdu	7	1913	25	1913	Ciddi Karagöz	3	1913
26	1911	Talebe Defteri	-----	1911-1917	26	1925	Sevimli Mecmua	-----	-----	26	1913	Mektebli	19	1913	26	1913	Talebe Defteri	68	1913-1918
27	1911	Genç Kalemler	-----	1911-1912	27	1926	Çocuk Dünyası	-----	-----	27	1913	Talebe Defteri	68	1913-1918	27	1913	Çocuk Yurdu	7	1913
28	1911	Çocuk Duygusu	-----	1911-1914	28	1927	Çocuk Yıldızı	-----	-----	28	1913	Çocuk Duygusu	61	1913-1914	28	1913	Mektepli	39	1913-1914
29	1911	Talebe	-----	1911-1912						29	1913	Türk Yavrusu	2	1913	29	1913	Çocuk Duygusu	61	1913-1914
30	1912	Çocuk Dostu	-----	1912						30	1913	Çocuklar Âlemi	10	1913	30	1913	Türk Yavrusu	2	1913
31	1911	Terbiye ve Oyun	-----	1911						31	1913	Kırlangıç	3	1913	31	1913	Çocuklar Âlemi	10	1913
32	1913	Çocuk Dünyası	-----	1913						32	1914	Çocuk Bahçesi	21	1914	32	1913	Kırlangıç	3	1913
33	1913	Çocuk Yurdu	-----	1913						33	1914	Çocuk Dostu	13	1914	33	1914	Mektep	72	1914-1917
34	1913	Gençlik Âlemi	-----	1913						34	1914	Mini Mini	7	1914	34	1914	Çocuk Bahçesi	21	1914
35	1913	Güzel Prens	-----	1913						35	1918	Küçükler Gazetesi	8	1918	35	1914	Türk Çocuğu	11	1914
36	1913	Karagöz Mutfakda	-----	1913						36	1918	Hür Çocuk	3	1918	36	1914	Çocuk Dostu	13	1914
37	1913	Mektep	-----	1913						37	1919	Haftalık Çocuk	8	1919	37	1914	Mini Mini	7	1914

38	1913	Müzesi Mektepli	-----	1913- 1914					38	1919	Gazetesi Lâne	3	1919- 1920	38	1918	Küçükler Gazetesi	8	1918
39	1913	Musavver Hukuk-i Etfal	-----	1913					39	1920	Hacıyatmaz	1	1920	39	1918	Hür Çocuk	3	1918
40	1913	Türk Yavrusu	-----	1913					40	1922	Bizim Mecmua	74	1922- 1927	40	1919	Haftalık Çocuk Gazetesi	8	1919
41	1914	Çocuklara Rehber	-----	1914					41	1923	Yeni Yol	113	1923- 1926	41	1919	Lane	3	1919- 1920
42	1914	Çocuk Dostu	-----	1914					42	1923	Musavver Çocuk Postası	18	1923	42	1920	Hacıyatmaz	1	1920
43	1913	Çocuk Duygusu	-----	1913					43	1923	Çıtı Pıtı	4	1923	43	1922	Bizim Mecmua	74	1922- 1927
44	1914	Gençler Defteri	-----	1914					44	1924	Haftalık Resimli Gazetemiz	7	1924	44	1923	Yeni Yol	113	1923- 1926
45	1914	Mektep	-----	1914					45	1924	Resimli Dünya	21	1924- 1925	45	1923	Talebe Mecmuası	2	1923
46	1914	Seyyale	-----	1914					46	1925	Sevimli Mecmua	13	1925	46	1923	Musavvar Çocuk Postası	18	1923
47	1914	Türk Çocuğu	-----	1914					47	1925	Mektepliler Âlemi	6	1925	47	1923	Çıtı Pıtı	4	1923
48	1917	Öksüz Yurtlar Mecmuası	-----	1917					48	1926	Türk Çocuğu	24	1926- 1928	48	1924	Haftalık Resimli Gazetemiz	7	1924
49	1918	Hür Çocuk	-----	1918					49	1926	Çocuk Dünyası	30	1926- 1927	49	1924	Resimli Dünya	21	1924- 1925
50	1918	Küçükler Gazetesi	-----	1918					50	1927	Çocuk Yıldızı	10	1927	50	1925	Sevimli Mecmua	13	1925
51	1918	Türk Genci	-----	1918										51	1925	Mektepliler Âlemi	6	1925
52	1920	Lane	-----	1920										52	1926	Türk Çocuğu	24	1926- 1928
53	1921	Türkiye Halk Mektepleri Mecmuası	-----	1921										53	1926	Çocuk Dünyası	30	1926- 1927
54	1922	Bizim Mecmua	-----	1922										54	1927	Çocuk Yıldızı	10	1927
55	1923	Çocuk Postası	-----	1923														
56	1923	Şübban	-----	1923														
57	1923	Talebe Mecmuası	-----	1923														
58	1924	Genç Mektepliler	-----	1924														

59	1924	Haftalık Resimli Gazetemiz	-----	1924									
60	1924	Resimli Dünya	-----	1924- 1925									
61	1925	Resimli Eyfam Mecmuası	-----	1925									
62	1925	Resimli Mecmua	-----	1925									
63	1925	Sevimli Mecmua	-----	1925									
64	1926	Çiçek	-----	1926									
65	1926	Gürbüz Türk Çocuğu	-----	1926- 1928									
66	1927	Çocuk Dünyası	-----	1927									
67	1925	Yeni Yol	-----	1925- 1926									
68	1927	Annelere ve Çocuklara Salname	-----	1927									
69	1927	Çocuk Yıldızı	-----	1927									

1928’den 2011’e Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları

Harf Devrimi, Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte başlayan değişikliklerin son ve en önemli halkasını oluşturmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk, bu köklü değişikliğin temellerini oluşturmak ve halkı bu yeni alfabeye hazırlamak amacı ile yurt gezilerine çıkmış, meydanlara kurdurduğu kara tahtalarda halka yeni alfabenin harflerini tanıtmıştır.

“1928’deki Harf Devrimi ile beraber çocuk dergileri artık Latin harfleriyle ve önemli bir sorumluluğu üstlenerek yayımlanmaya başlamışlardır. Osmanlı döneminde kullanılan Arap alfabesinin yerine Latin alfabesinin kabulü, okuma yazmayı simgesel düzeyde kolaylaştırmış, eğitim seferberliğine giden yolu açmıştır” (Gençel, 1984, s. 188).

Harf Devrimi’nden sonra çocuk gazete ve dergilerinde bir artış ve canlılık görülür. Bu sırada çıkmaya başlayan, bir bölümü yine pek uzun ömürlü olmayan çocuk dergileri arasında *Çocuk Sesi* (1928-48), *Mektepli*, *Arkadaş* ve *Çocuk* (Ank., 1936-48) dergilerinin ayrı bir önemi vardır. Bu dergiler çocuk kitaplarının pek yeterli olmadığı yıllarda çocuklara bir yandan yeni bilgiler kazandırırken, onları okumaya, düşünmeye ve yaratmaya teşvik etmişlerdir. Genç kuşaklara aşlamak istenilen birçok yeni görüşlerin ve değerlerin benimsetilmesinde bu çocuk dergilerinin büyük hizmeti dokunmuştur (Özkırımlı, 1983, s. 331).

Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte toplumsal manada büyük bir dönüşüm hareketi başlamıştır. Devrim kanunları ardı ardına çıkmış ve Türk toplumunu eski alışkanlıklarından sıyrıp Batı ile bütünleşmiş hale getirmek için çabalar başlamıştır. Bu çabaların en önemlilerinden biri, etkisi günümüzde de devam eden Harf Devrimi’dir. Mustafa Kemal Atatürk’ün bizzat halka öğrettiği bu alfabe aslen Latin Alfabesi olmakla birlikte, kendine has bazı nitelikler de taşıdığı için Yeni Türk Alfabesi olarak isimlendirilmiştir.

Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte, Harf Devrimi’nin yapılmasının ardından Cumhuriyet’in yetiştirmek istediği çocuk modelinin şekillenmesine katkı sunmak adına birtakım çabalara çocuk dergilerinde de rastlanmaktadır. Özellikle *Çocuk Sesi* adlı dergi, anılan bu özellikler açısından ön plana çıkmaktadır.

Çocuk edebiyatının ve dolayısıyla çocuk dergilerinin geleneksel anlayışı, 1980’li yıllarda bu kez yerini değişik düşünce ve inanç gruplarının çocuğu biçimlendirmeyi amaç edindiği yaklaşımlara bırakmıştır. Bu yaklaşımların çoğunlukla dönemin siyasal anlayışıyla bütünleşmesi etki gücünün genişlemesine neden olmuş, bu durum da çocukların, sanatın

duyguyu ve düşünceyi geliştirici sezinletici işlevinden yoksun kalması sonucunu doğurmuştur (Sever, 2013, s. 231).

Çocuk Sesi, Cumhuriyet döneminin uzun soluklu çocuk gazetelerinden biridir. Yayın hayatını çok uzun bir müddet devam ettirebilmiş bir gazetedir. Gazete, 2 Kânunuevvel 1928 yılında aynı zamanda sahibi olan Mehmet Faruk tarafından çıkarılmaya başlanır. Düzenli olarak 4 Eylül 1939 tarihine dek yayımlanan dergi 523 sayıya ulaşır. Bu dergi 507. sayıdan itibaren ekonomik sebeplerden dolayı *Afacan* adlı mizahi içerikli çocuk gazetesiyle birleşmek zorunda kalır ve iki gazete bir arada yayımlanır (İnan, 2013).

İnan (2013)'ın tespitlerine göre bu çocuk yayınında toplamda bin dokuz yüz seksen altı hikâye, beş yüz yirmi üç masal yayımlanmıştır. Yayımlanan hikâyelerde genellikle vatanperver duyguları teşvik edici temaların ve konuların ağırlıkta olduğu aynı çalışmada tespit edilmiştir.

Bu yayının temel amacının içeriğinde yer alan iletilerden hareketle bilinçli ve bilgili Türk çocukları yetiştirmek olduğu söylenebilir. *Çocuk Sesi*'nde özellikle Türk dili konusu üzerinde önemle durulduğu görülmektedir. Dil bayramı konusuna sıklıkla değinilmiştir. Harf Devrimi ile birlikte dilde sadeleşme yoluna gidilmesi, öz Türkçe olarak adlandırılan kelimelerin kullanımını gündeme getirmiştir. *Çocuk Sesi*'nin birçok sayısında “Öz Türkçe Kelimeler” başlığı altında söz konusu kelimelere yer verilmiştir. Yine içerikteki yazılarda öz Türkçe olarak isimlendirilen kelimelerin kullanılmasının tercih edilmesi, çocuk okurları bu kelimelere ısındırmak ve onların da bu kelimeleri benimseyip kullanmaları noktasında teşvik edici bir çaba olduğu ileri sürülebilir (İnan, 2013).

Yakın dönemde Yavrutürk dergisi yayın hayatına başlar. Beyazıt Devlet Kütüphanesi, süreli yayınlar bölümünde yapılan araştırmada *Yavrutürk* dergisinin 1936-1942 yılları arasında yayımlanan toplam 330 sayısına rastlanılmıştır. Ayrıca son ciltte, devam eden numara sayısı başa dönmüştür.

Tablo 3. Yavrutürk Dergisi'nin Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde Bulunan Ciltleri

Cilt Numarası	Yıl	Cilt	Sayı Aralığı
1	1936	1	1-35
2	1937	2	36-52
3	1937	3	53-78
4	1937-1938	4	79-104
5	1938	5	105-130
6	1938-1939	6	131-156

7	1939	7	157-182
8	1939-1940	8	183-208
9	1940	9	209-234
10	1940-1941	10	235-260
11	1941	11	261-286
12	1941-1942	12	1-44

Bu dergi Türk çocuk dergiciliğinin köşe taşlarından biridir. Yapılan çalışmalarda ve yazılan kitaplarda Yapı Kredi Bankası desteğiyle çıkan *Doğan Kardeş* dergisi her yönüyle ön plana çıkarılmaya çalışılırken, Türk çocuk dergiciliğine büyük emekleri geçmiş olan Tahsin Demiray'ın çıkardığı ve içerik olarak *Doğan Kardeş*'ten hiç de geri kalmayan bu dergi hak ettiği ilgiyi görememektedir.

Yavrutürk'ün ilk sayısında, okurlarına seslenen dergi sahibi Tahsin Demiray, onları Cumhuriyet çocukları olarak adlandırmakta ve “Size ne mutlu ki siz yeryüzünün en büyük milletinin en büyük atası Atatürk devrinde doğdunuz.” (*Yavrutürk*, 1, s. 3) demektedir. Yarının büyük Türkiye için tüm ümitlerin kendilerine bağlandığını belirten Demiray, dergi ile ilgili şunları söylemektedir: “Sizin renginize, kokunuza, sesinize, düşüncenize, duygunuza, ak soyunuza en sıcak, en uygun gelecek yazı ve resim yayımına başlıyoruz. En kısa deyişle size ilk olarak *Yavrutürk*'ü sunuyoruz. Sizin için faydalı olacağız sevinciyle diyoruz: Ne mutlu bize!” (*Yavrutürk*, 1, s.3).

Aynı yazının devamında Atatürk devrini parlak bir devir olarak niteleyen Demiray, geçmişini karanlık ve korkunç bir yer olarak tasvir etmekte ve büyük yarınlara doğru yapılacak yürüyüşte *Yavrutürk*'e de bir pay biçmektedir: “Artık ne gök siyah, ne yer korkunç bir kuyu... Ne alınlarımızda bir namus lekesi... Atatürk devrinde, Gençtürkler, *Yavrutürk*ler için çalışarak, büyük yarına doğru... Ne mutlu Türküm diyene!” (*Yavrutürk*, 1, s. 3).

Dergide önemli yer tutan ve ilk yirmi sayı boyunca yayımlanan “İki Ayaklılar” adlı uzun metin Karl Ewald tarafından kaleme alınmış ve C. Cahit ile M. Cahit tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Yine aynı yazarın “Kardeş Çocukları” adlı eseri F. Frik tarafından çevrilmiştir. “Yılmaz Vahşiler Başkanı” adlı macera içerikli bir metin de uzun süre dergi sayfalarında yer almıştır. “Kesik Baş”, “Altın Bilezik” gibi masallarda ise Kemal Tuğcu imzası görülmektedir.

Hikâye olarak Kemal Tuğcu isminin yanında Y. Kalantay imzalı hikâyeler de bulunmaktadır. “Oduncunun Rüyası”, “Akıllı Gelin”, “Martı ile Istakoz”, “Sen Okula Biz

Kıra”, “Küçük Kahraman” gibi örneklere rastlanılmaktadır. Yine tahkiye edici metinlerde Mecid Enön ismi de ön plana çıkmaktadır.

Dergide yer yer şiir örneklerine de rastlanılmaktadır. Tevfik Fikret, Rakım Çalapala, Ruşen Eşref, Galip Naşit ve İrfan Emin şiirleri dergide yayımlanan şairlerdendir.

Genellikle derginin ilk sayfalarında, Tahsin Demiray imzalı yazılar zaman zaman görülmektedir. Bu yazılar önemli gün ve zaman dilimleri hakkındadır. İlk sayıda Atatürk, ikinci sayıda İnönü anlatılmıştır. Yine ilerleyen sayılarda “Yurdu İçin Can Veren Hava Kahramanlarına Selam”, “Türk’ün Gücü Hakkın Gücü”, “30 Ağustos 1922” başlıklı metinlere rastlanılmaktadır. Bu metinlerde Demiray, doğrudan çocuk okurlara seslenmekte ve onlara bazı ödevlerini hatırlatmaktadır. Örnek olarak 23 Mayıs 1936 tarihli 4. sayıda bir anma töreni anlatılmakta ve vatan için ölen şehitlerden ve onların amaçlarından bahsedilmektedir. Metnin sonunda çocuklara şöyle seslenilmektedir:

“Türk yavruları!

Siz de böyle yapacaksınız. Sıranız gelince, siz de belki düşecek fakat milletinizin şerefini düşürmeyeceksiniz!” (Yavrutürk, 4, s.39)

Çocuk okurlara hem yeni harfleri tanıtmak hem de o bir sonraki yılda okullarda öğretilmeye başlanacak olan bitişik yazı ile nasıl güzel yazılacağını öğretmek adına birtakım bilgiler verilmiştir. 24. ve 25. sayılarda bu konuya ayrılan birer sayfa vardır.

Dergide sürekli olarak yer bulan bölümler arasında “Küçük Bilgiler” ve “Bilmece Bulmaca” adlı bölümler ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, “Her Yerden Her Şeyden” adlı bölüm de bazen görülürken bazen başlık olarak yer almamaktadır.

Çizgi dizi olarak dergide yer bulan başlıklardan bazıları şunlardır: “Çetin Kaptanın Başından Geçenler”, “Toparlak ve Yuvarlak”, “Motoman Nişan Talimi Yapıyor”, “Cüceler Devler Tılsımlar Ülkesi”.

Toplam on iki cildinin varlığı bilinen bu dergi, çocuk edebiyatına ait birçok türü içinde barındırmaktadır. Ayrıca verilen ödüllerde yer alan adreslerden anlaşıldığına göre geniş bir okuyucu kitlesine ulaşan ve bir nesli etkileyen bu derginin tüm unsurlarıyla ele alınması ve tanıtılması halinde çocuk edebiyatında gün yüzüne çıkmamış birçok eser, bilinir hale gelecek ve çocuk okurların istifadesine sunulmuş olacaktır.

Tahsin Demiray imzalı çocuk dergilerinden biri de *Çocuk Haftası*'dır. Adından da anlaşılacağı üzere haftalık olarak yayımlanan bu dergide, hikâye ve masal türünün ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca, devamı haftaya şeklinde romanlar da tefrika edilmiştir. Bu derginin tespit edilen 12. cildinde iki yüz yetmiş altıdan üç yüze kadar olan sayılar bulunmaktadır. 10 Nisan 1948 tarihli 276. sayıda kapaktan hemen sonra “Küçük Ansiklopedisi” adlı bir bölüm vardır. Tek sayfadan ibaret olan bu bölümde “İnsanlar Nasıl Isındılar?”, “Mevlana Celaleddin Rumi”, “Aynalar” ve Kollarımızın Yürürken Niçin Sallanır” gibi konularda çizgilerle desteklenmiş açıklamalar verilmektedir. “Tabiat Hikâyeleri” üst başlığı altında “Baykuşun Hikâyesi” adlı metin “Nakleden: Şermin Okyanus” ibaresiyle okuyucu karşısına çıkmıştır; fakat metnin kimden çevrildiği bilgisi yoktur. Oduncu ve çocuklarıyla, ormanda yaşayan hayvanların münasebetinin anlatıldığı bu metinde, tabiata saygı, hayvanları koruma gibi iletiler verilmektedir. Dergide yer alan bir başka metin Kemalettin Tuğcu imzasını taşıyan *Yeraltı Şehri* adlı romandır. Bu roman, anılan cildin sonuna kadar devam etmiştir. Aynı sayfada bir bilmece ve ördek avından bahseden bir de şiir bulunmaktadır. Kemalettin Tuğcu imzasına *İhtiyar Bakkal* adlı hikâyede de rastlanılmaktadır. Çalışkanlığın yüceltildiği bu metinde, sabırlı olmanın faydaları da anlatılmaktadır. Bir diğer metin *Lütfiye* başlığını taşımaktadır. Bir öğretmenin hikâyesinin anlatıldığı bu yazıda, yaptığı bir hatadan dolayı çok sevdiği mesleğini bırakan bir öğretmenin pişmanlığı konu edilmektedir. Bir diğer metin Adnan Erim tarafından yazılan “Dört Kardeş” isimli masaldır. Yaşlanan babaları tarafından ilim öğrenmek üzere gurbete gönderilen çocukların, dönüşte, sahip oldukları ilimlerle hükümdarın kızını kurtarmaları anlatılmaktadır. Ön plana çıkan değer kardeşliktir. Derginin son iki sayfası çizgi dizilere ayrılmıştır. İlki “Kara Çoban” adını taşımaktadır. Bir sonraki hafta devam edecek şekilde hazırlanan bu bölüm Dede Korkut’tan alınmıştır. Diğer çizgi dizi ise “Attila’nın Ölümü” başlığını taşımaktadır. Türk tarih ve kültürünü konu alan bu çizgi dizilerin dergide yer alması bilinçli bir çabanın işareti olarak değerlendirilebilir.

Yapılan araştırmada Beyazıt Devlet Kütüphanesi kayıtlarında 1943-1949 yılları arasında toplam üç yüz yetmiş dört sayı çıktığı bilgisi verilen *Çocuk Haftası*, aynı adla 1958 yılında tekrar çıkmaya başlamıştır. Anılan bu tarihten 1965’e kadar çıktığı bilgisi yine Beyazıt Devlet Kütüphanesi kataloglarından edinilmektedir.

Bekir Arkın’ın sahibi ve genel yayın yönetmeni olduğu *Şen Çocuk*, ilk sayısını 14 Kasım 1945’te çıkarmıştır. Ulaşılabilen cildinde ilk on iki sayı mevcuttur. Dergi, çocuk okurlarına

millî bir bilinç vermek amacı ile Türk Kurtuluş Savaşı'ndan çeşitli sahneler yer vermiştir. Aziz Nesin'in çeşitli yazılarına rastlanan dergide yabancı hikâyelerin çevirileri de yer almaktadır. Ayrıca Vala Nurettin'in çeşitli çizgilerine rastlanmaktadır. İlk sayıda "Hayat Hikâyeleri" üst başlığı altında "Yalandan Sonra" adlı bir hikâye yer almaktadır. Yalan söylemenin kötülüğünün ve hatadan dönmenin erdeminin anlatıldığı bu hikâyenin yazarı H. Aytuna'dır. Bir diğer metinde Ankara Beşinci Ortaokulu'na yazarın yaptığı bir ziyaret ve bu ziyaretten edinilen izlenimler aktarılmaktadır. "Şen Çocuk Çocuklar Arasında Hiç İmrenilmez mi?" başlığı altında "Size bilinmedik, görülmedik, olmamış bir şey anlatmıyorum. Sizi Ankara'da bir gezintiye götürdüm benim küçük okuyucularım." denilerek ortaokul içindeki bir yuvadan ve bu yuvadaki küçük çocukların bakımını uygulamalı olarak öğrenen ortaokul talebelerinden bahsedilmiştir. "Simitçi" adlı uzun hikâye, Fahri Erdinç tarafından yazılmış ve sekiz sayı boyunca devam etmiştir. Hikâyenin başında, bunun, okula gidememiş bir göçmen çocuğun hikâyesi olduğunu belirtildikten sonra, çocuklara, hikâyede anlatılan çocuk gibilere rastlarsa kendilerini onlara kaptırmamalarını; bilakis onları kendilerine çekmeleri gerektiği öğüdü verilmiştir. İlk sayıda yer alan başlıklardan biri de Gülmemek Elde mi? başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında biri resimli altı adet fıkra yer almaktadır.

On iki sayfa olan derginin üç ya da dört sayfası çizgiye ayrılmıştır. İlki "Pinokyo", ikincisi "İstiklal Savaşı" üst başlığı altında "Türk Tarihinden Canlı Yapraklar" başlığını taşımaktadır. Yarı manzum yarı mensur şekilde İstiklal Savaşı öncesindeki durum tasvir edilmiş "Kendi canları için memleketi sattılar./Millet kan ağlıyorken onlar rahat yattılar" denilerek Osmanlı yöneticileri suçlanmış ve devam eden sayılarda İstiklal Mücadelesi'nden Atatürk merkez olmak üzere çeşitli sahneler verilmiştir. Üçüncü çizgi dizi ise yabancı kahramanları olan "Stan Lorel" ve "Oliver Hardi" başlıklı sayfadır. Bu sayfanın yazarı Ferdi Tayfur'dur. Dördüncü olarak derginin kapak sayfasında yer alan "Atom Çocuk" görülmektedir. Yazarlar olarak Nihal Karamağralı ve Vala Nurettin isimleri görülmektedir. "Tahir İle Zühre Tarihi Şark Hikâyesi" başlığı altında İngilizce aslı Lewis Marsch'dan Sedat Su tarafından çevrilen bir hikâye bulunmaktadır. "Kim İnsafsız? Ağaçların Hikâyesi" adlı metin Cevdet Demiray tarafından kaleme alınmıştır. Bu metinde küçük bir kızın yapraklarını döken ağaçlara üzülmesi ve sonbaharı suçlaması, ardından babasının gelerek ona açıklamalar yapması anlatılmaktadır. Şiir olarak N. G. Arkın'ın "Atatürk'ün Ölmez Anısına" başlıklı şiiri göze çarpmaktadır. Bir nine ile torunu arasında geçen konuşma şeklinde yazılan bu şiirde ön plana çıkarılan duygu Atatürk sevgisi ve onun

ölümünden dolayı duyulan teessürdür. “Bilmece-Eğlence” başlıklı bölümde, ilk çocuk dergimizden beri Türk çocuk dergilerinin vazgeçilmezi olan ödüllü bilmece yer almaktadır. Ayrıca *Şen Çocuk* okurlarına yönelik bir müsamereden bahsedilmekte ve bu etkinliğe yönelik bir kupon verilmektedir. Son olarak bir yayınevinin reklamı ve bir beceri oyunu yer almaktadır. Sonuç olarak *Şen Çocuk*, edebî metinlerin dergi içinde hâkim olduğu, çeşitli kurum, kuruluş ve okullar hakkında (TRT, Darülaceze, Köy Enstitüleri) bilgi verici metinlerin yer aldığı ve en önemlisi, İstiklal Savaşı gibi önemli bir hadiseye yer vermesi bakımından nitelikli bir çocuk dergisi olarak Türk çocuk dergiciliği tarihi içinde yerini almıştır.

Türk çocuk edebiyatında üzerinde en çok durulan ve hakkında en çok bilgi verilen süreli çocuk yayını *Doğan Kardeş*’tir. 1939 yılında İsviçre’de okuyan küçük oğlu Doğan’ın, kayak antrenmanı esnasında üzerlerine düşen çığ neticesinde hayatını kaybetmesi sonucunda, Yapı ve Kredi Bankası sahibi Kazım Taşkent oğlunun hatırasını yaşatacak bir arayış içerisine girer ve sonunda çocukların okuyup her konuda kendilerini geliştirebilecekleri, nitelikli bir çocuk dergisi çıkartmaya karar verir. Kazım Taşkent, kendi ifadeleriyle dergiyi kurma amacını şöyle açıklamaktadır:

Karşıma çıkan her güler yüzlü çocuğu kendi çocuğummuş gibi sevmek isterim. Onun memleketine neler verebileceğini düşünürüm. İçim umut sevinci ile ısınır. Hemen arkasından sevincim kaybolur. Onlar için ne yapıyor, onlara ne verebiliyoruz? Doğan Kardeş’i böyle duygularla, küçük bir hizmet olsun diye kurmuştum. (Taşkent, 1997, s. 17).

1945’ten 1978’ kadar aralıksız otuz üç yıl boyunca okurlarına ulaşan bu dergi 1978 yılındaki ekonomik bunalım ve işçi grevleri sonucunda artan maliyetleri karşılayamaz ve kapandığına dair bir bilgi vermeden yayını sonlandırır. 1988 yılında dergiyi tekrar satın alan Yapı Kredi Yayınları, dergiyi yeniden çıkarmaya başlar. 1993 yılına kadar da bu şekilde yayımını devam ettiren dergi anılan bu tarihte tekrar kapanır.

1957 yılında *Yavrutürk* dergisi tekrar çıkmaya başlar. Logosu 1936-1942 yılları arasında yayımlanan *Yavrutürk* ile aynıdır; fakat ilki çocuk gazetesi ibaresiyle yayımlanırken ikincisi çocuk dergisi olarak okuyucu karşısına çıkmıştır. Alpay (1980) çalışmasının sonunda verdiği listede, bu derginin 1957-1958 yılları arasında çıktığını belirtmişse de, ulaşılabilen ilk 10 sayısı 26 Ekim 1957’de başlayıp 28 Aralık 1957’de sona ermektedir. Bu durum derginin bittiği anlamını taşımamaktadır. Dergide yer alan çizgi dizilerin “arkası

var” bilgisiyle yayımlanması derginin devam etmiş olabileceğini göstermektedir. Bu konuda bir bilgiye rastlanmamıştır.

1936’da yayımlanan derginin sahibi ve yazı işleri direktörü olarak Tahsin Demiray görünürken, 1957’deki bu derginin sahibi Kemal Özcan, Mesul Müdürü ise N. Üyken’dir. Hikâye, masal ve şiir gibi edebî türlere bu dergide pek rastlanmaz. Onun yerine daha çok çizgi vardır. “Yaramaz Tavşan”, “Fatih Sultan Mehmet”, “Faydalı Bilgiler”, “Ham Petrol Nasıl Bulundu?”, “Nasrettin Hoca”, “Bilmece Bulmaca Sahifemiz”, “Çomar” ve “Siz de Resim Boyayabilir misiniz?” adlı bölümler vardır. Bu dergide tüm yazılar elle yazılmış intibainı uyandırmaktadır. Yanlış ve eksik bazı yazılar bu düşünceyi doğurmaktadır. Dergi, abone sayısını arttırmak için iki yıllık abone olan okurlarına dolmakalem hediye edeceğini vaat etmiştir.

1961 yılında *Yavrutürk* dergisi bir kez daha görülür. Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nde yapılan araştırma sonucunda derginin yirmi altı sayısına ulaşılmıştır. Derginin logosu 1936 ve 1957’de çıkan örneklerdeki gibidir. Logonun altında “haftalık çocuk dergisi” ibaresi yer almaktadır. Fiyatı otuz beş kuruştur. Sahibi olarak Tahsin Demiray’ın görüldüğü dergi, Türkiye Yayınevi tarafından yayımlanmaktadır. İlk sayısında Halim Yağcıoğlu’nun yazdığı ve 1960 Darbesi’ni öven bir şiir yayımlanmıştır.

“Kan dökmeden ne yüce

Ne kutsaldı o zafer

Tümü konaklarında

Sarıldı birer birer” (Yağcıoğlu, 1961).

Dergide masalların önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Gönül Suveren tarafından yapılan çevirilerde bazen adaptasyon yapılmış bazense orijinal kahramanlar muhafaza edilmiştir. “Sihirli Fasulyeler”, “Çizmeli Kedi”, “Kül Kedisi”, “Parmak Çocuk” gibi masalların yanında, “Pollyanna”, “Alis Harikalar Ülkesinde”, “Peter Pan” ve “Pinokyo” gibi çocuk klasikleri de görülmektedir. Şiir olarak da zengin bir içerik sunan *Yavrutürk*’te Halim Yağcıoğlu ve F. Cemal Oğuz Öcal’ın değişik konulardaki şiirlerine rastlanmaktadır.

Gezi yazısı olarak Erdoğan Sevgin'in kaleminden "Metin ile Ayla Dünyayı Geziyor" başlıklı bir bölüm vardır. Yine Erdoğan Sevgin tarafından yazılan ve çeşitli maddelerin oluşumunun anlatıldığı yazılar da vardır. "Ekmeğin Anlattıkları", "Petrol Hayatını Anlattı", "Ayşe Ninenin Altını" gibi.

Dünya edebiyatından başka örneklerle de "La Fonten'den Hikâyeler" başlığı altında rastlanmaktadır. Yine çizgi dizi halinde "Ezop'un Hikâyeleri" ile de karşılaşılmaktadır. "Bilgi Kutusu" adlı bölümde, çocuk okurlara günlük hayatla ilgili kısa bilgiler verilmektedir. "Vücudumuzda Neler Var?", "Hangi Hayvanlar Zeki" gibi küçük başlıklar vardır.

Hikâye olarak Nuri Sami Koral'ın yazdığı "Hayvan Hikâyeleri" gösterilebilir. Bunun haricinde bir ana başlık altında yer almayan birçok hikâye de vardır. Yine Türk masallarının örnekleri "Masalcı Babadan" başlığı ile Sabri Tümkor tarafından yazılmıştır.

Derginin 15. sayısından itibaren çocuk okurların derslerine destek amacıyla "Okula Dönüş" teması etrafında, "Haftanın Ders Üniteleri" başlığı ile okul müfredatına yönelik bazı etkinlikler verilmeye başlanmıştır. Mizahi unsur olarak göze çarpan fıkralar "Beraber Gülelim" başlığı altında yer almaktadır. Yine dergideki çeşitli çizgi diziler şunlardır: "Tom ve Ceri", "Ormandaki Ev", "İbiş, Çakır", "Bubi Çubi" ve "Dindan Amca".

Derginin ilerleyen sayılarında Tahsin Demiray'ın sahibi olduğu bir diğer çocuk dergisi *Çocuk Haftası*'nın reklamı göze çarpmaktadır.

Türk siyasi tarihinde Milliyetçi Cephe Hükümeti olarak bilinen ve Millî Eğitim Bakanlığını Hüseyin Rahmi Kılıç'ın yaptığı hükümet döneminde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından haftalık olarak çıkarılan *İleri Yavrutürk* dergisi, milliyetçi bir bakış açısıyla çocuklara seslenmiştir. Toplam otuz sekiz sayı yayımlanan derginin içeriğinde Türk masalları, Kurtuluş Savaşı ve diğer konuları işleyen ve özellikle çocuk kahramanların ön plana çıkarıldığı kahramanlık hikâyeleri, Türk büyüklerini ve onların başarılarını anlatan biyografiler, çeşitli konularda bilgiler veren metinler yer almaktadır. Ayrıca çizgi dizi olarak "Oğuz Kağan", "Battal Gazi" gibi tarihi şahsiyetleri anlatan bölümler de vardır.

Özellikle Kıbrıs Barış Harekâtı'yla birlikte toplumda kök salan milliyetçilik düşünceleri, bu derginin içeriğini de şekillendirmiş, dergide çocukların ülke ve milletini seven bireyler olarak yetişmelerine katkı sunulmaya çalışılmıştır. Bu durumu hatırlatan bir başka devir ise Balkan Savaşları neticesinde alınan ağır hezimet sonrası dönemin çocuk dergilerinin

intikam ve savaş içerikli bir yayın politikası tercih ettiği devirdir. Bu iki örnek, sosyal hadiselerin diğer yayımlar gibi çocuk dergilerini de etkilediğine kanıt olarak sunulabilir.

Derginin yazı işleri müdürü konumunda olan Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Türk edebiyatında “Destanlar Şairi” unvanı ile haklı bir şöhrete sahiptir. Onun yönetimindeki bu derginin de milliyetçi bir yayın politikası izlemesi tabiidir. Gençosmanoğlu, *Kürşad Destanı* adlı eserini derginin arka kapağında bölümler halinde neşretmiştir. Her ne kadar derginin yöneticisi olarak Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu görünse de dergiyi esas idare eden Yurdagün Göker’dir. Onun öncülüğünde genç yazar ve çizirler nitelikli bir dergi oluşturmaya gayret etmişlerdir.

Türk çocuk edebiyatı’nın uzun soluklu dergilerinden biri de *Can Kardeş*’tir. Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nde yapılan katalog incelemesinde daha önceki tarihlere ait bir *Can Kardeş*’e daha rastlanılmakla birlikte esas olanı 1981’de yayın hayatına atılmıştır. İki dönem halinde yayımlanan derginin ilk dönemi 1981’den 1989’a kadar sürmüştür. İkinci dönemi ise 1990’dan başlayarak günümüze kadar devam etmektedir. Bu yeni dönemde derginin adı *Yeni Can Kardeş* olmuştur. Dergi genel olarak çocukları Türk-İslam değerleriyle donatmak ve onları bu yolla eğitmek amacıyla yayımlanmıştır.

Can Kardeş’in kendi kültürüne sahip, düşünme yetisi gelişmiş, başarılı ve inançlı insanların yetişmesine yardımcı olmak, geleneklerimizi, manevi ve millî değerlerimizi yaşatmaya çalışmak gibi amaçları vardır (Özer, 2008).

Dergi içeriğinde millî kültür konularını işleyen çeşitli edebî türler yayımlanmıştır. Bunlardan hariç olmak üzere bilgilendirici metinler aracılığı ile çocuklara tarihi konulardan bahsederek Türk tarihinin sembol isim ve olaylarının anlatılması yoluna gidilmiştir. Yine dergi içeriğinde “Keloğlan”, “Nasrettin Hoca” gibi Türk kültürünün tanınmış simalarına da rastlanmaktadır.

Yavuz Bülent Bakiler, Sadık Yalsızuçanlar, Niyazi Birinci gibi edebiyatçıların hikâye ve masallarının yanında Mustafa Ruhi Şirin gibi tanınmış bir çocuk edebiyatçısının eserleri de dergide yer bulmuştur.

Dergide işlenen bir diğer konu İslamiyet’tir. Kur’an-ı Kerim, hadisler ve sünnet esas alınarak çeşitli metinler yayımlanmıştır. Bu metinlerde peygamberlerin örnek yaşamları, önde gelen sahabe ve din büyüklerinin hayatları anlatılmakta ayrıca çocuk saflığını temele alan çocuk ve Allah konulu metinler kaleme alınmıştır.

Türk-İslam kültürünün geçmişte geldiği noktalara temas eden bilgi verici metinlerde, bilginler, âlimler ve yaptıkları öncü çalışmalar tanıtılmaktadır.

İleri teknoloji ürünlerinin ve bilgisayar çağının yeniliklerinin anlatıldığı metinlere de dergide rastlanılmaktadır. Bilimsel açıklamaların yapıldığı metinlerin yanında belirli gün ve haftalara yönelik bilgilendirmeler de yapılmıştır.

Özer (2008)'e göre dergide yayımlanan bütün yazı ve resimlerde, genel olarak, özgüvenli, atalarının dünya hâkimi olma mirasına sahip çıkan, millî ve manevi değerlerinin şuurunda ve çağdaş dünya ile irtibat halinde bir gençliğin öncelendiği görülmektedir.

Çocuklar için edebiyat sloganı ile yayın hayatına başlayan *Kırmızıfare* dergisi, Fatih Erdoğan'ın yayın yönetmenliğinde çıkarılmıştır. İlk çocuk edebiyatı dergisi olarak nitelenen bu dergide edebiyat başat unsurdur. Kendisi de çocuk edebiyatı alanında uzman bir isim olan Fatih Erdoğan, yönettiği dergiyi de düşündüklerini hayata geçirecek bir mecra olarak görmüş ve bu düşünce ile hareket etmiştir. Çocuk edebiyatı alanında önde gelen yazar, çizer ve bilim insanlarından destek alan dergide, Prof. Dr. Meral Alpay, Aytül Akal, Gülten Dayıoğlu, Mustafa Delioğlu, Mustafa Ruhi Şirin ve Mavisel Yener gibi isimlere danışma kurulu üyeleri olarak rastlanmaktadır.

Dergi, ilk kez 1990 yılında Mavibulut Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır. Derginin sahibi ve sorumlu müdürü Fatih Erdoğan'dır. *Kırmızıfare* dergisinin yayımına 2000 yılında ara verilmiştir. Ocak 2005'ten itibaren tekrar çıkarılmaya başlanan dergi aylık olarak yayımlanmaya devam etmiştir. *Kırmızıfare* 8-12 yaş aralığındaki çocuklar için çıkartılmıştır. 2007 tarihinden itibaren derginin yayımı durmuştur.

Fatih Erdoğan, derginin bazı sayılarında kapak çizmenin yanı sıra bazı küçük öyküler yazıp bunları çizimleriyle desteklemiştir. Dergi içindeki çizimlere bakıldığında karşılaşılan isimler şunlardır; Betül Sayın, Yıldırım Derya, Keriman Güldiken ve Ferit Avcı. İllüstrasyonlarıyla Mustafa Delioğlu'nun ismine de rastlamak mümkündür. Gülten Dayıoğlu, Aytül Akal, Mavisel Yener, Kemalettin Tuğcu, Sevim Ak, Cahit Sıtkı Tarancı gibi edebiyatçılarımızın eserlerine yer verilmiştir. Dünya edebiyatında yer alan bazı eserlerin çevirilerine de yer verilmiştir.

Bu başlık için, derginin ulaşılabilen 93. 94. 100 ve 103. sayıları incelenmiştir. Derginin amacı çocuklara etkili ve verimli okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Derginin bu amacını satırlar arasında daha net görmek mümkündür. Dergi içinde barındırdığı türler itibariyle

çocuklar için bir edebiyat dergisi olma özelliğini kanıtlamıştır. Çocukları sanatsal aktivitelere yönlendirecek etkinliklere de yer verilmiştir. İçinde barındırdığı türlere bakıldığında ortalama otuz altı sayfa çıkarılan dergide farklı türler bulunur. Dergide yer alan türler şunlardır: şiir, öykü, karikatür, söyleşi, okur mektupları, çizgi roman, biyografi, kitap ve film tanıtımları, hayvanlar ve dünyalarını anlatan yazılar ve çocukların zekâ gelişimine katkıda bulunacak etkinlikler.

Dergide daha çok öykü ve masalların yayımlanmasına ağırlık verilmiştir. Otuz altı sayfalık bir sayının yaklaşık on altı sayfası öykü ve masallara ayrılmıştır. Yayımlanan bu eserler çocuğun hayal gücünü harekete geçirecek türdedir. Örneğin Gianni Rodari'nin "Yemelik Masallar" adlı eserine yer verilmiştir. Burada çocukların kritik dönemlerinde masallara ne kadar ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır. Çocukların birden çok duyusuna hitap edecek, onları düşündürecek ve onlara öğüt vermekten ziyade onları doğruya yönlendirecek eserler seçilmiştir.

Dergi, her sayısında yayınlanan türleri belli bir düzen içerisinde yayımlamıştır. Öyküler kadar yoğun olmasa da serbest tarzda yazılan şiirler yayımlanmıştır. Fatih Erdoğan'ın çizimleriyle yayımlanan mini çizgi romanlar incelenen sayılarda dört sayfalık bir yer kaplamıştır. Her hafta "Hayvanlar ve Dünyaları" isimli köşede bir hayvanın özellikleri çocukların anlayabileceği nesnel bir şekilde anlatılmıştır. Bu hayvanlardan yola çıkılarak çeşitli öyküler anlatılmakta ve verilen bilgiler pekiştirilmeye çalışılmaktadır.

Dergide, bilimsel konulara da yer verilmiştir. "Keriman Abla'nın Kitap Sofrası" köşesinde kitaplar künyesi ile birlikte tanıtılarak çocuğa tavsiye edilmiştir. İncelenen sayılarda millî kültüre çocuklara aktaracak içerikte metinlere pek rastlanılmamıştır.

Dergi, okuyucularının mektuplarına yer vermiş ve onlara bazı dönütler de vermiştir. Derginin içeriğine genel olarak bakıldığında çocuğa öğüt vermekten kaçınıldığı görülmektedir. Daha çok çocuklara edebiyat sevgisi aşılama çalışılmıştır. Dergi yayınlandığı dönemde ilgiyle okunmuştur. Bunu önemli yazarların dergiye gönderdikleri mektuplarda yer alan olumlu yorumlar daha net göstermektedir. Bazı okuyucuların yaptığı yorumlara bakıldığında, derginin *Doğan Kardeş* gibi önemli bir dergiyle birlikte ismi anılmaktadır.

Dergide resimler pek parlak değildir. Sayfaların çok fazla parlak olmaması çocukların daha rahat okuması açısından uygun düzeydedir; ama böyle bir durum resimlerin cansız görünmesine de neden olmuştur. Derginin kapağındaki renkler de çok canlı değildir.

Resimler ile içerik birbiriyle uyumludur. Uzun olan metinler sütunlar halinde verilerek çocukların metinleri daha rahat okuması sağlanmıştır. Yazı ve zeminin zıt renkte olması da yazıların daha kolay okumasına katkı sağlamıştır. Yazıların puntoları ve kenar boşluklarına dikkat edilmiştir.

Sayfalarında edebiyatın çeşitli türlerinin hatırı sayılır ölçüde yer bulduğu dergilerden biri de *Mavikuş*'tur. *Mavikuş* dergisinin ilk sayısı Nisan 1996'da yayımlanmıştır. Aylık çıkarılan bir dergidir. Dergi yöneticilerinin ifadesiyle bu durum “ayda bir kez uçar” şeklinde belirtilmektedir. Dergi, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın kararıyla ilk ve orta dereceli okullar için tavsiye edilmiştir. Sahibi Süleyman Şensoy'dur. Derginin yazı işleri müdürlüğünü H. Salih Zengin yapmıştır. Mevlana İdris, Yusuf Çağlar, Dağıstan Çetinkaya, Aysel Berk, Süleyman Karaoğlu, Ali Fuat, Ali Burhan, Ersin Şahin derginin yayınlanmasında emeği geçen diğer isimlerdir.

Mavikuş dergisi bir edebiyat dergisidir. Edebiyat dergisi olması nedeniyle yazarlar sıklıkla yazmanın önemine değinmişlerdir. Derginin 17. sayısı incelendiğinde, yazmanın, kalemin ve kitabın önemi sık sık vurgulanmıştır. Bu incelemede göze çarpan bazı hususlar şu şekildedir: Her ay çıkarılan sayıya o ayın ismi verilmiştir. “Eylül Uçuşu” dedikleri bu sayıda güncel bir konu olan okulların açılması ve tatilin bitmesi konularına dikkat çekmişlerdir. “Uçurtmalık Haberler” köşesinde çocuklara karne hediyeleri verilmiş ve sosyal yardımlaşma konularına değinilmiştir. Derginin ara sayfalarında çocukları ilgilendiren bazı ürünlerin reklamları yapılmıştır. Çocukların isteklerine önem verilerek onların dilekleri resimlerle desteklenerek yayımlanmıştır.

Derginin kitap kurdu köşesinde Fransız yazar Maurice Druon'un *Yeşil Parmaklı Çocuk* adlı öykü kitabının içeriğine değinilmiş ve kitap çocuklara tavsiye edilmiştir. Dergide çocukların hayal güçleri ve yeteneklerini harekete geçirecek hikâyelere yer verilmiştir. Mevlana İdris'in dergide yayınlanan “Dünyayı Kurtaran Çocuk” isimli öyküsü Dağıstan Çetinkaya'nın resimleriyle desteklenmiştir. Bu öykü içeriği itibarıyla çocukların hayal gücünü harekete geçirebilecek masalsı bir şekilde anlatılmıştır. Metinlerin çoğunda ahlaki bir mesaj verilmeye çalışılmıştır.

Şiirler, şekil özellikleri bakımından genellikle serbest olarak yazılmıştır. Nazım birimi olarak dördünlüğün yanında ikiyeşerli, üçerli dizeler de kullanılmıştır. Kafiye uyumuna dikkat edilen şiirlerde anne ve baba teması vardır ve bu şiirler doğa unsurlarıyla desteklenerek okuyucu karşısına çıkmıştır.

Çizgi dizi olarak dergide yer bulan başlıklardan bazıları şunlardır: “Kafdağının Cevheri”, “Çantadakiler”, “Karagöz ve Hacivat”. Ayrıca Hacivat ve Karagöz’ün dergide anlatılması çocuklarda millî duygulara yönelik bir algı oluşturmaya bakımından önemlidir.

Dergi, dinî yönü ağır basan bir dergidir. Örneğin “Minik Kuşlar Uçtu” adlı çocuk şarkıları kasetinde çocuklar tarafından ilahilerin okunması ve “Dua” köşesinde çocuk dualarının yayımlanması derginin bu yönünü daha net göstermektedir. Çocuklara kendi dinlerine yönelik böyle bir algı oluşturmaları küçük okuyucular için önemli bir etkinliktir. Yurt içinde ve dışında yaşanan olaylardan çocukların haberdar edilmesi sağlanmıştır. Dergide çocuklara yönelik bazı öğütler verilmeye çalışılmış, bunlar hikâyeleştirilerek anlatılmıştır. Dergi genel itibarıyla içinde birçok türü barındırmaya çalışmıştır. İmla ve noktalama kurallarına uyulmaya çalışılmıştır.

Dergi, resimlerin daha canlı görünmesi için kuşe kâğıda basılmıştır. Derginin kapağındaki renkler çocuklar için fazla mattır. Resimler ile içerik arasında uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Bazı sayfalarda yazılar çok yoğun bir şekildedir. Sayfalarda yazılar sütunlar halinde verildiği için bu durum okurken yazı ve resmin iç içe geçmesine neden olmuştur. Yazı ve zeminin zıt renkte olması okunabilirlik açısından uygun olmuştur.

Türk Çocuk Edebiyatı’nda üzerinde durulması gereken dergilerden biri de *Ebe Sobe*’dir. 2001 yılında İstanbul’da yayımlanmaya başlayan derginin sahibi Mihrimah Yayınları adına Hatice Kılıç’tır. Dergi 2005 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Yayını Ödülü almıştır (TYB’nin 2005 Yılı Ödülleri Sahiplerini Buldu). Derginin genel yayın yönetmeni Nihat Vuran, çocuklar için çıkardıkları bu dergide dikkat ettikleri hususları ve prensiplerini şu cümlelerle açıklamaktadır:

Çocukların ruhsal ve bedensel gelişimine uygun konuları, bilgileri ve anlatımları aktarmaya gayret ediyoruz. Çocuklara yukarıdan hitap edip onlara birtakım bilgiler dikte etmeye çalışan üsluptan da kaçınıyoruz. Onlara, onların karşısından değil, yanından seslenmeye çalışıyoruz. Onların konularını, onların kelimeleriyle ve algılarıyla aktarmaya çalışıyoruz. Dikte etmek yerine onlarla bir şeyler paylaştığımızı düşünüyoruz. Anlatım dilini de buna göre kurmaya önem veriyoruz (Güler, 2006, s. 28-29).

Ebe Sobe dergisinin içeriğinde nitelikli ve edebî özellikler gösteren metinlere yer vermesi hiç şüphesiz, metinleri kaleme alan usta yazarlar eliyle olmaktadır. Mevlana İdris Zengin, Burhan Eren, Aytül Akal, Fatih Erdoğan, Mavisel Yener, Necdet Neydim gibi Türk çocuk edebiyatının önde gelen isimleri dergiye yazıları ile katkı sunmuşlardır. Ayrıca çizim ve

resimleriyle Mustafa Delioğlu ve Dağıstan Çetinkaya dergideki metinleri desteklemişlerdir.

Dergide masal, hikâye, şiir, günlük, deneme, sohbet ve biyografi gibi türler geniş yer tutmaktadır. Bu metinler yolu ile dergi okurlarına nitelikli edebiyatın örneklerini sunmakta ve onlara edebiyatı sevdirmektedir.

2003 ve 2004 yıllarında on birer sayı çıkan dergi, altmış üçüncü sayısından itibaren iki aylık olarak çıkmış, altmış dokuzuncu sayısı ise mevsimlik olarak “Sonbahar” sayısı adı altında yayımlanmıştır.

Cumhuriyet ile başlayan ve hayatın tüm aşamalarında görülen değişikliklerin sonuncusu ve en tesirlisi alfabe değişikliği olmuştur. Türklerin yaklaşık bin yıldır kullandıkları Arap Alfabeti, bu değişiklik ile yerini Latin Alfabeti’ne bırakmıştır. Çocuk dergileri de bu değişimden etkilenmiş ve yeni sayılarını yeni harflerle yayımlamaya başlamışlardır. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte yeni devlet anlayışı ile paralel bir yayın politikası izleyen çocuk dergilerinin bu tavrı Harf Devrimi ile genişleyerek devam etmiştir. Yıkılan Osmanlı Devleti’nin yöneticilerinin yerildiği ve yeni devletin yöneticilerin övüldüğü sayfalara bu dönem dergilerinde rastlamak mümkündür. 1930-1950 yılları arasında yayımlanan dergilerde çizgi roman/çizgi dizilerden ziyade edebiyat baskın durumdadır. Gerek telif eserler, gerekse de çeviri eserler dergi sayfalarında boy göstermiştir. Bu durum 1950’li yıllara kadar devam etmiştir. Anılan bu tarihten itibaren çocuk dergilerinde edebiyat azalmaya yüz tutmuş, edebiyatın yerini özellikle Amerika kökenli çizgi romanlar almıştır. 1970’li yıllara kadar çizgi roman ağırlıklı yayımlanan çocuk dergileri, Kıbrıs Barış Harekâtı’nın getirdiği milliyetçi ortamda, millî konulara yönelmiş ve batı kökenli unsurları bünyesinden ayıklama yoluna gitmiştir. Sağ-sol çatışmasının kızıştığı 1970-1980 dönemi ve sonrasında, çocuk edebiyatı da bu ayrışmadan nasibini almış ve farklı düşüncedeki sanatçı ve yayıncıların temsil ettiği dergiler yayımlanmıştır. *Diyanet Çocuk* (1979), *Can Kardeş* (1981) ve *Türkiye Çocuk* (1981) bu dönemde ilk sayılarını yayımlamışlardır. Doksanlı yıllar içinde çocuk dergileri içinde edebiyatın ön plan çıktığı *Mavikuş* ve *Kırmızıfare* gibi dergiler görülmüştür. 2000’li yıllarda ise, teknolojinin getirdiği baskı kolaylıkları ve dağıtımdaki avantajlar çocuk dergilerinin etki sahasını genişletmiştir. Bu dönemde gerek dinî dergilerin eki olarak verilen yayınlar gerek çeşitli kurum ve kuruluşların himayesinde çıkıp ücretsiz dağıtılan dergiler gerekse de müstakil olarak yayımlanan çocuk dergileri ile canlı bir yayın ortamı oluşmuştur.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırma konusuyla ilgili daha önce yapılmış ve doğrudan konu ile ilgili çalışmalar, içerikleri ve yöntemleri itibariyle özetlenmiştir. Yine konuyla ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora düzeyindeki araştırmalardan da önemli oldukları düşünülenler özetlenmiş, geri kalanlar isim olarak zikredilmişlerdir.

Kitaplar

Araştırma konusuyla ilgili kitap olarak dört çalışmaya rastlanılmıştır. Bunlardan ilki İsmet Kür (1991) tarafından yazılan *Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları*, ikincisi Cüneyd Okay’ın (1999) kaleme aldığı *Eski Harfli Çocuk Dergileri*, üçüncüsü Mine Söğüt (2003) imzasını taşıyan *Sevgili Doğan Kardeş* isimli kitap, sonuncusu ise Ayşe Kasap (2011) tarafından yazılan *Evvel Zaman İçinde Çocuk Dergileri 1869-1928 Yılları Arasında Yayınlanan Osmanlıca Çocuk Dergileri* başlıklı kitaptır.

İsmet Kür oldukça hacimli olan “Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları” adlı kitabında yirmi sekiz adet çocuk dergisini hakkında bilgiler vermektedir. Kür, kitabının “Başlarken” adlı kısmında çocuk dergileri hakkında genel değerlendirmeler yapmış, dergilere ulaşmakta yaşadığı sorunları aktarmıştır. Kitapta incelemeye alınan dergiler, yayımlanış tarihlerine göre sıralanmışlardır. İncelenen tüm dergiler ilk sayılarının tamamıyla dergide yer bulmuşlardır. Öbür sayılarından ise gerek görüldüğü takdirde bazı metinlere yer verilmiştir. Dergiler verildikten sonra “Dergiye Genel Bakış” başlığı altında derginin göze çarpan özellikleri söz konusu edilmiş ve hemen ardından dergi, dil ve imla açısından değerlendirilmiştir. Yirmi sekiz adet dergi, anılan bu yöntemle incelendikten sonra “Bitirirken” başlığı altında, incelenen dergilerin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Son söz olarak da eski harfli çocuk dergilerinin yok olmakta olduğu üzerinde durulmuş ve bu dergilerin gelecek kuşaklara aktarılmasının bir görev olduğu vurgulanmıştır. Ek olarak dergilerin kronolojik sıra ile bir listesi verilmiş bunun yanında alfabetik sıralama ve bulundukları kütüphaneleri gösteren bir listeye de yer verilmiştir. Son olarak ise incelenen dergilerin ilk sayfaları ve dergideki resimlerden örnekler okuyuculara sunulmuştur (Kıymaz, 2011, s. 7).

Harf İnkılâbı öncesinde yayımlanan dergileri temele alan ikinci eser Cüneyd Okay’a aittir. *Eski Harfli Çocuk Dergileri* (1999) adlı bu eser, İsmet Kür’ün çalışmasına göre daha fazla dergiyi incelemiştir. Bu çalışmada, dergilerin günümüz alfabesine çevrilmesi yöntemi tercih edilmemiştir. Bunun yerine, her bir derginin yayıma başladığı tarih, yayıncısı, kaç

sayı devam ettiği, ön plana çıkan konular gibi hususlarda kısa ve öz bilgiler verilmiştir. Okay, eserinde bilimsel bir dil kullanmış ve vardığı hükümleri örneklerle somutlaştırmıştır.

Cüneyd Okay'ın, bu kitabında elli adet çocuk dergisi inceleme konusu yapılmıştır. Okay, çalışmaya kaynaklık eden bu dergilere ulaşmak için IRCICA, Millî Kütüphane, TBMM ve Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanelerinde araştırmalar yapmıştır.

Eserde, kitabın çocuk dergiciliği konusunda çalışmak isteyenlere yardımcı olmak amacıyla hazırlandığı belirtilmiştir (Okay, 1999, s. 9). Kitabın sonunda, incelenen dergilerin kaç sayı boyunca yayın hayatına devam ettiği ve hangi yıllar arası yayımını sürdürdüğü hakkında bilgi veren ilki kronolojik, diğeri alfabetik olmak üzere iki ayrı liste eklenmiştir.

Okay, bu çalışmasında, Kür'ün çalışmasına birçok yönden çeşitli eleştiriler getirmiş ve Kür'ün çalışmasının bilimsel açıdan bazı kusurlar taşıdığını söylemiştir. Kitabın başlığının aldatıcı olduğunu belirten Okay, *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları* başlığının tüm süreli çocuk yayınlarını kapsamı gerekirken sadece eski harfli dergileri ve eski harfli dergilerin de yaklaşık yarısını kapsadığını tespit etmiştir. Okay'a göre Kür, kitabında bazı sübjektif ifadelerle yer vermiştir ki bu durumun bilimsel bir kitapta olmaması gerekir.

Söğüt (2003) tarafından kaleme alınan *Sevgili Doğan Kardeş* adlı eser ise *Doğan Kardeş* dergisinin yayın hayatını anlatan bir kitaptır. Söz konusu derginin ilk yayımlanma tarihi olan 1945'ten 1993'e kadar olan serüveni, derginin bütün sayıları incelenerek, dergiyi çıkaranlarla görüşülerek, dergi sayfalarından örneklerle desteklenerek anlatılmıştır. Gürdal (2004), bu çalışmanın bütüncül bir bakış açısı taşımadığını iddia etmektedir. Ona göre Söğüt, tüm sayılara ulaşamamış rastgele değerlendirmeler yapmıştır.

Kasap (2011) imzasıyla yazılan ve editörlüğü Nusret Sönmez tarafından yapılan *Evvel Zaman İçinde Çocuk Dergileri 1869-1928 Yılları Arasında Yayımlanan Osmanlıca Çocuk Dergileri* adlı çalışma, bir sergiden hareketle kaleme alınmıştır. 22 Kasım-16 Aralık 2011 tarihleri arasında açık kalan sergi, İstanbul Sultanbeyli Belediyesi tarafından düzenlenmiştir. Sultanbeyli Muhsin Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'nde düzenlenen serginin davetiyesinde altmış adet Osmanlıca çocuk dergisinin sergileneceği belirtilmiştir.

Kasap, eserinin ortaya çıkış amacını şu cümlelerle ortaya koymaktadır:

Bizim yaptığımız bu çalışma ise hepsine genel bir bakış koymak, görselliği öne çıkarmak, dikkatleri bu yöne çekerek daha çok araştırmacının ve bilim adamının bu alana eğilmesini sağlamak, ayrıca günümüz çocuk dergileri ve kitaplarına da değişik bakış açıları getirip yeni

ufuklar açarak, nitelikli yayınların çocuklarımızla buluşmasına yardımcı olmaktadır (Kasap, 2011, s. 15).

Bu kitaplar haricinde, ansiklopedik bir yaklaşımla Türk basınını ve Türk dergiciliğini inceleyen kitaplarda da çocuk dergilerinden bahsedilmektedir. Topuz (2012) tarafından kaleme alınan *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi* adlı eser, Türk basın tarihini yılları esas alarak bir sınıflandırmaya tabi tuttuktan sonra “Tematik Yaklaşımlar” başlığı altında, azınlık basını, gülmece ve karikatür dergileri, kadın dergileri gibi başlıkların yanında çocuk dergilerine de bir başlık açmıştır. Çok sınırlı bir yer tutan bu başlıkta ilk çocuk dergisine değinilmiş ve belli başlı çocuk dergileri isim olarak zikredilmişlerdir.

Çocuk dergilerine ilişkin toplu bilgilerin elde edilebileceği önemli kaynaklardan biri de yıllıklardır. Özellikle Mustafa Ruhi Şirin editörlüğünde çıkan *Çocuk Edebiyatı Yıllıkları* (Şirin, 1987), (Şirin 1988) ve (Şirin, 1989) hem o yıllardaki çocuk edebiyatı çalışmaları hem de özel olarak o dönemde çıkan çocuk dergileri hakkında bilgiler içermektedirler. Ayrıca Gürel'in, Şirin'in başlattığı bu yıllık çalışmasını şahsi gayretleri ile devam ettirdiği görülmektedir. *Türkiye Kültür ve Sanat Yıllıkları* içinde Çocuk Edebiyatı başlığı altında, ilgili yıllarda yayımlanan çocuk edebiyatı eserlerini ve yapılan çocuk edebiyatı faaliyetlerini değerlendiren Gürel, (Gürel, 1996), (Gürel, 1997), (Gürel, 1999), (Gürel, 2006), (Gürel, 2008) bu yıllıklarda dönemin çocuk dergilerini de eleştirel bir gözle incelemiştir. Ayrıca yine aynı yazara ait *Cumhuriyet Devri Çocuk Edebiyatı* (Gürel, 1998) ve *İkibine Doğru Çocuk Edebiyatımız* (Gürel, 2001) adlı eserlerde yıllık geleneği devam ettirilmiş ve çocuk edebiyatı çalışmaları içerisinde, çocuk dergileri de bütüncül bir bakış açısı ile ele alınmışlardır.

Çocuk dergileri hakkında toplu bilgilere ulaşmada kullanılabilecek başka bir kaynak ise çocuk edebiyatı üzerine yapılan sempozyumların bildiri kitaplarıdır. *Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu* (Gürel, 1995), *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu* (Sever, 2000), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* (Sever, 2007), *Türk Halkları Edebiyatı II Uluslararası Çocuk Edebiyatı Kongresi*, (Kaplan, 2008), *3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* (Sever, 2012) gibi bildiri kitapları haricinde dil ve edebiyat alanında düzenlenen çeşitli sempozyum ve kongrelerin bildiri kitaplarında da araştırmacılar tarafından ortaya konulan ve çocuk dergilerini konu alan çalışmalara rastlanmaktadır.

Tezler

Yükseköğretim Kurulu tez kataloglarında yapılan araştırma sonucunda, araştırma alanı olarak çocuk dergilerini inceleyen tezlerin sayısı kırk iki olarak tespit edilmiştir. Bu başlık altında bu tezlerin çeşitli açılardan gruplanmasıyla elde edilen bilgiler verilmiştir.

Çocuk dergileri hakkında yapılan akademik çalışmaların sayısı artmaktadır. Yüksek Öğretim Kurumu'nun tez kataloglarının taranması sonucu çocuk dergileri üzerine yüksek lisans ve doktora düzeyindeki çalışmaların son yıllarda oldukça ilgi gördüğü anlaşılmaktadır. Konu olarak çocuk dergilerinin çalışıldığı tezleri iki gruba ayırmak mümkündür. Bu iki grup eski harfî çocuk dergilerini inceleyen tezler ve Latin harfli çocuk dergilerini inceleyen tezlerdir.

Eski harfli çocuk dergilerini konu alan yüksek lisans tezleri şunlardır: Emiroğlu (1992), Azim (2000), Yaşar (2001), Yanar (2001), Bayat (2002), Balcı (2002), Konar (2003), Yaman (2004), Devrim (2005), Öğüt (2006), Esmer (2007), Taşdemir (2007), Durmuş (2007), Tanrıkulu (2008), Özdemir (2008), Küçük (2008), Erdoğan (2009), Barutçu (2010), Dedik (2011), Akdağ (2012). Bu tezlerden bazıları belirli bir dergiyi incelerken bazıları ise birden fazla dergiyi ele almaktadır. Ayrıca çocuk dergilerini dönemsel olarak ele alan tezler de vardır.

Tekil olarak incelenen dergiler, *Çocuk Bahçesi* (Azim 2000), *Mümeyyiz* (Yaşar, 2001), *Bizim Mecmua* (Yanar, 2001), *Çocuklara Rehber* (Balcı, 2002), *Gürbüz Türk Çocuğu* (Konar, 2003), *Çocuklara Mahsus Gazete* (Yaman, 2004), *Çocuk Duygusu* (Devrim 2005), *Yeni Yol* (Öğüt 2006), *Mektebli* (Taşdemir 2007), *Talebe Defteri* (Küçük, 2008), *Çocuk Dünyası* (Özdemir, 2008), *Çocuklara Arkadaş* (Erdoğan, 2009), *Afacan* (Dedik, 2011), *Sevimli Mecmua* (Akdağ, 2012) olarak sıralanabilir.

Birlikte ele alınan dergiler ise, *Çocuk Bahçesi* ve *Çocuk Dünyası* (Bayat 2002), *Çocuklara Kıraat* ve *Sevimli Mecmua* (2010) adlı dergilerdir.

Çocuk dergilerine dönemsel bir bakış açısıyla bakan tezlerde, Tanzimat'tan 1928'e (Emiroğlu, 1992), 1923-1928 (Esmer, 2007), 1897-1910 (Durmuş, 2007) gibi zaman ayrımları vardır.

Doktora düzeyinde eski harfli çocuk dergilerini konu alan tezlerin sayısı üçtür. Şimşek (2002), Gurbetoğlu (2007) ve İnan (2012). Şimşek tarafından kaleme alınan *Tanzimat ve Mutlakıyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi* adlı çalışmada on

sekiz çocuk dergisi incelenmiştir. Araştırma üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde Tanzimat Dönemi çocuk dergileri incelenmiş, ikinci bölümde Mutlakıyet Dönemi çocuk dergileri incelenmiş, üçüncü ve son bölümde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Araştırmada ilk olarak dergilerin genel tanıtımı yapılmış, ikinci olarak dergilerin eğitim, insan, çocukluk ve değer anlayışları incelenmiştir.

Gurbetoğlu tarafından yazılan *II. Meşrutiyet Döneminde Yayımlanan Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi (1908-1918)* adlı doktora tezi, süreli çocuk yayınlarına eğitim tarihi penceresinden bakmıştır. Meşrutiyet Dönemi'nde yayımlanmış yirmi iki süreli çocuk yayınına ulaşan Gurbetoğlu, çalışmasının içeriğine bu yirmi iki derginin hepsini almıştır. Üç bölüm olarak tasarlanan araştırmanın birinci bölümü, genel olarak incelenen çocuk dergilerinin tanıtılmasına ayrılmıştır. İkinci bölümde dergilerde yer alan çocukluk, insan, eğitim ve değer anlayışları incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise söz konusu dergilerde yer alan öğretim konuları sistemli şekilde belirlenip değerlendirilmiştir.

İnan (2012) tarafından kaleme alınan *Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergi ve Gazeteleri: Tahlili Fihrist 1923-1940* adlı çalışma hem eski harfli dergileri hem de Latin harfli dergileri kapsam dâhiline alan bir çalışmadır. Bu çalışmada, dönemin çocuk süreli yayınlarının incelenmesi ve bu yayınların fihristi yer almaktadır. Tezin amacı olarak 1923-1940 arasındaki çocuk süreli yayınlarının tespiti, incelenmesi, tanıtılması ve bunların fihristi ile ilgili bir kaynak eser ortaya koymak gösterilmiştir. Tezde toplam yirmi üç derginin inceleme konusu yapıldığı görülmüş, kaynakça ve sonuç hariç 1331 sayfa tutan tezin 292-1331 sayfaları arasındaki kısmının fihrist bilgisi olduğu anlaşılmıştır. İnceleme yöntemi olarak dergilerin içeriklerinin bir tasnife tabi tutulduğu görülmüştür. Dergide yer alan edebî türler ve diğer türler tespit edilmiş ve bu türlerin derginin toplamında tuttuğu yer tablolar halinde gösterilmiştir. Bu çalışma tespit düzeyinde kalmış, değerlendirme noktasında ciddi bir çabaya girilmemiştir.

Latin harfli çocuk dergilerini konu alan yüksek lisans tezleri şunlardır: Göktürk (2001), Günaydın (2005), Yıldırım (2006), Eker (2006), Güler (2006), Kırış (2007), Arzuk (2007), Taş (2008), Demiryürek (2009), Sarı (2005), Ertem (2005), Karaca (2010), Kıymaz (2011). Eski harfli çocuk dergilerini konu alan tezlerde olduğu gibi, bu tezlerin de bir kısmı belirli bir dergiyi incelerken bazıları da birden fazla dergiyi inceleme konusu yapmaktadır.

Sadece bir dergiyi inceleme konusu yapan tezlerin incelediği çocuk dergileri, *Türkiye Çocuk* (Göktürk, 2001), *Doğan Kardeş* (Günaydın, 2005; Yıldırım, 2006; Eker, 2006;

Arzuk 2007), *Ebe Sobe* (Güler, 2006), *Milliyet Kardeş* (Taş, 2008), *Kırmızıfare* (Karaca, 2010), *İleri Yavrutürk* (Kıymaz, 2011) olarak sıralanabilir.

Birden fazla dergiyi çalışma konusu olarak belirleyen tezlerde incelenen çocuk dergileri ise *Tercüman Çocuk* ve *Milliyet Çocuk* (Sarı, 2005), *Türkiye Çocuk* ve *Ebe Sobe* (Kırış, 2007), *Türkiye Çocuk*, *Diyanet Çocuk* ve *Ebe Sobe* (Demiryürek, 2009) adlı dergilerdir.

1928 Harf Devrimi'nden sonra yayımlanan dergileri konu alan iki adet doktora tezi vardır. Bunlardan birincisi Gürdal (2004) tarafından kaleme alınan, *Türkiye'de Çocukluğun Değişimi: Çocuk İmgesinin Doğan Kardeş Dergisi Üzerinden Okunması* adını taşımaktadır. Çalışmanın konusu, *Doğan Kardeş* dergisi özelinden hareketle çocukluk kavramlaştırılmasındaki değişimin gösterilmesidir. Bu çalışmada *Doğan Kardeş*'in 1945-1993 yılları arasında yayımlanan sayıları içerik analizi ile incelenmiştir. Söz konusu süreç dört döneme ayrılarak değerlendirilmiştir. Bu dönemlerde dergide görülen değişiklikler Türkiye'nin siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal tarihi ile ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak derginin başlangıcından sona ermesine doğru giden süreçte çocukların okumaktan zevk aldıkları, hoşlandıkları, ilgilendikleri yazıların; eğitici ve uzun yazılara göre daha baskın hâle geldiği tespit edilmiştir. İnan (2012) tarafında yazılan teze yukarıda değinildiği için tekrar temas edilmeyecektir.

Bu tezlerden hariç olmak üzere, yine çocuk dergilerini konu alan; fakat çocuk dergilerine edebî ya da eğitsel bakış açısıyla bakmayan çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar, süreli çocuk yayınlarını farklı disiplinler açısından incelemişlerdir. Söz konusu çalışmalar şunlardır: Doğdu (2007), Yıldız (2004), Terkan (2009), Sürmeli (2010), Deniz (2010), Ertem (2005).

Yüz elli yıla yaklaşan bir tarihi olan çocuk dergilerimizin içerikleri güncel ve toplumsal sorunlara göre değişimler göstermektedir. 1869-1928 döneminde yayımlanan çocuk dergilerinde eğitici ve öğretici olma amacı ağır basmakta, içerdikleri bilmece, bulmaca ve güldürücü fıkralarla eğlendirici olmaya da çalışmaktadırlar (Alpay, 1980, s. 173).

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına ve veri toplanması esnasında takip edilen yola ilişkin bilgi verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Tarama modelinde betimsel bir yaklaşım benimsenerek gerçekleştirilen bu araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

“Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde ‘gözleyip’ belirleyebilmektir. Tarama modellerinde amaçların ifade edilişi genellikle soru cümleleri ile olur. Bunlar: “Ne idi?”, “Nedir?”, “Ne ile ilgilidir?” ve “Nelerden oluşmaktadır?” gibi sorulardır (Karasar, 2012, s. 77).

Doküman incelemesi yöntemine başvurulmasındaki amaç dokümanların nitel araştırmalarda kullanılan önemli bilgi kaynakları olmasıdır. Bu tür araştırmalarda araştırmacı ihtiyacı olan veriyi gözlem veya görüşmeye yapmaya gerek kalmadan elde edebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 188). Forster (1995) doküman incelemesinin, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsadığını ifade etmekte ve bu analizin beş aşamada yapılabileceğini belirtmektedir: 1. Dokümanlara ulaşma 2. Orijinalliğin kontrol edilmesi 3. Dokümanları anlama 4. Veriyi analiz etme 5. Veriyi kullanma (Forster’tan aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2011-2012 yıllarında yayımlanan bütün çocuk dergileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise müstakil olarak yayımlanan ve herhangi bir ana derginin eki olarak yayımlanmayan *Diyanet Çocuk*, *Türkiye Çocuk*, *Gonca* ve *TRT Çocuk* dergileri oluşturmaktadır. Piyasada çocuk dergisi adı altında birçok dergi yayımlanmaktadır; fakat bu dergilerin içerikleri incelendiğinde edebiyatın bu dergilerde yer bulmadığı görülebilmektedir.

Çocuk dergisi niteliği taşıyan *Bilim Çocuk* dergisi, popüler konuları işlemesi ve edebiyata sayfalarını doğrudan açmaması sebebiyle çalışmaya dâhil edilmemiştir. *Can Kardeş* dergisi ise ulaşılabilen sayılarının yetersiz olması sebebiyle dışarda tutulmuştur. *Birdirbir* dergisinin ise başlangıçta çalışma dahilinde olması düşünülmüş ve iki yıllık sayıları temin edilmiştir; fakat hem derginin kendisini “eğlenceli din eğitimi ve kültürü dergisi” olarak görmesi hem de içerik olarak çalışma kapsamındaki diğer dergilerle kıyas edilecek durumda olmaması sebebiyle çalışma dışında tutulmuştur. Bunlardan hariç olmak üzere çeşitli dinî gruplara ait aylık dergilerin eki olarak verilen çocuk dergileri de vardır. *Semerkant Çocuk*, *Altın Çocuk*, *Somuncu Baba Çocuk* gibi bu dergiler, gerek hacimlerinin dar olması gerekse de müstakil olarak yayımlanmamaları sebebi ile kapsam dışında tutulmuşlardır. Son olarak bankalar tarafından çıkarılan Şeker Çocuk (Şekerbank) ve Kumbara (İş Bankası) dergileri, çocuk dergiciliğini, yeni müşteriler kazanma yolunda bir araç olarak düşündükleri için çalışma haricinde bırakılmışlardır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri kaynak taraması yoluna başvurularak elde edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak olan çocuk dergileri, abonelik sistemi ve satın alma yolu ile temin edilmiştir. Eksik olan bazı sayıların temininde dergi yayıncıları ile irtibata geçilmiş, bu sayılar onlardan talep edilmiştir. *Diyanet Çocuk* dergisinin dijital arşivi okuyuculara açıktır. Yine *Gonca* dergisinin sayılarına da internet sayfası üzerinden ulaşmak mümkündür. İnceleme kapsamında olan dergilerin yayın çizgilerine ilişkin ilk elden bilgiler genellikle dergilerin ilk sayılarında bulunmaktadır. Anılan dergilerin

yayımladıkları ilk sayılara ulaşmak için Millî Kütüphane katalogları taranmış ve *Gonca* dergisinin ilk sayılarının kopyaları elde edilmiştir. Yine *Türkiye Çocuk* dergisine ait ilk iki sayı internet ortamında yapılan araştırma sonucu PDF formatında bulunmuştur. *TRT Çocuk Dergisi*'nin ilk sayıları ise satın alma yolu ile temin edilmiştir. Çocuk edebiyatı ve çocuk dergiciliği konusunda yazılan kitaplar, tezler, makaleler, süreli yayınlar taranarak konu hakkında ayrıntılı bir kaynakça oluşturulmuştur.

Verilerin Çözümlemesi

Doküman incelemesi kullanılarak gerçekleştirilen bu araştırmada, verilerin çözümlemesi edilmesi aşamasında içerik çözümlemesi metoduna başvurulmuştur. “İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227).

Araştırmanın verileri çözümlenirken, ilk olarak araştırmaya kaynaklık eden dergilerin kapsam dâhilindeki tüm sayıları taranmıştır. Tarama sonucu birtakım konu başlıkları belirlenmiştir. Daha sonra ise dergideki edebî ve bilgilendirici metinler ayrıntılı incelenerek alt başlıklar belirginleştirilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde incelenen dergiler ayrı başlıklar altında ayrıntılı olarak çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Ortaya çıkış tarihleri esas alınarak eskiden yeniye doğru sıralanan dergilerin ilk olarak genel tanıtımı yapılmıştır.

İncelenen dergilerde bilgilendirme amacı güden metinlerin çokluğu dikkat çekicidir. Günlük hayatta kullanılabilecek bilgilerin yanında, özellikle okurların ilgisini çekebilecek son teknolojik değişiklikler sıklıkla işlenmektedir.

Dergilerdeki edebî metinlerin tespit edilip değerlendirilmesi çalışmanın esas kısmını oluşturmaktadır. “Çocuklara seslenen edebiyat yapıtlarının öncelikli sorumluluğu, çocukların duygu ve düşünce evrenini genişletmek, onlara dilin ve çizginin olanaklarıyla yaşam ve insan gerçeğini tanıtmaktır” (Sever, 2013, s. 90) ilkesinden hareketle, incelenen dergilerdeki edebî özellik gösteren metinler, çocuk seviyesine uygunluk, dil zenginlikleri ve dilsel aksaklıklar, yaşamın gerçeklerine katkı ve değer aktarımı açılarından değerlendirilmiştir.

Diyanet Çocuk Dergisi

Genel Tanıtım

Bu başlık altında, *Diyanet Çocuk Dergisi*’nin 1979 yılında ortaya çıkışı ile 2011’e ulaşan yayın çizgisi ve derginin ortaya çıkarak çocuk zihninde ve dünyasında bırakmayı

amaçladığı değişiklikler, şekilsel unsurlara ait bilgiler, yer verilen konular, reklamlar gibi genel bilgiler söz konusu edilmiştir.

Derginin Künyesi

Diyanet Çocuk Dergisi Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığına bağlı Diyanet İşleri Başkanlığınca yayımlanan süreli bir yayındır. Dergi aylık olarak çıkmaktadır. Uzun bir geçmişe sahip olan derginin Yazı İşleri Müdürlüğünü Abdülbaki İşcan yürütmektedir. Dergi hedef kitle olarak 7-14 yaş aralığını belirlemiştir (Demiryürek, 2009, s. 38). Bu dergi 1979'dan günümüze aralıksız olarak yayımlanmaya devam etmektedir. Bu istikrarın arkasında güçlü kurumsal desteğin önemli payı vardır. İnceleme kapsamındaki ilk sayı olan Ocak 2011 sayısı ile dergi üç yüz altmış altı sayıya ulaşmıştır.

Diyanet Çocuk Dergisi 1979 yılında yayım hayatına başladığında üç ayda bir çıkarılmaktaydı. Ağustos 1980 tarihli beşinci sayısından başlayarak iki ayda bir yayımlanmaya başlanmıştır. Onuncu sayıdan itibaren ise yayın hayatına aylık olarak devam etmiştir.

Yıldız (2012)'ın aktardığına göre *Diyanet Çocuk Dergisi* 1993 yılına kadar otuz iki sayfadan oluşurken, bu senenin ilk ayından başlamak üzere sayfa sayısını arttırmış ve kırk sekiz sayfa olarak okuyucularının karşısına çıkmıştır.

Diyanet Çocuk Dergisi, Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları Birliği'nin 2002'de düzenlediği "23 Nisan Çocuk Edebiyatı Ödülleri" kapsamında ödül almıştır. Değişik kategorilerde düzenlenen törende "Çocuklara Şiir" dalında Fazıl Hüsnü Dağlarca, "Çocuklara Masal" dalında Tarık Dursun K, "Çocuklara Tiyatro" dalında Mehmet Tahir İkiler, "Çocuklara Hikâye" dalında Niyazi Birinci, "Çocuklara Sinema" dalında STV (Bizim Aile), "Okul Öncesi Eğitimi" dalında Kök Yayınları, "Çocuk Yayıncılığı (Kamu)" dalında TC Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı ödüle layık görülürken "Çocuklara Dergi" dalında ise Diyanet Çocuk Dergisi ödül almıştır (Çocuk Edebiyatı Ödülleri Verildi, 2002).

Derginin Ortaya Çıkış Amacı

I. Din Şurası (1993)'nda Diyanet İşleri Başkanlığı, yayınlarını kitap yayınları, süreli yayınlar, sesli ve görüntülü yayınlar olmak üzere üç ana bölüme ayırmıştır. Süreli yayınların amaçları “halkımızı dinî konularda bilgilendirme, aydınlatma, millî-manevi değerlerimiz hakkında bilgi sahibi kılma, dinî-mesleki genel kültür kazandırma, teşkilatla ilgili haber konularında bilgi sahibi kılma” olarak sıralamaktadır (Yıldız, 2012). Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olan bir süreli yayın olan *Diyanet Çocuk Dergisi* de bu amaçlar çerçevesinde yayın yapmıştır.

Derginin İçeriği

Diyanet Çocuk Dergisi'nde dinî konular çerçevesinde çeşitli metinler yer almaktadır. Genel olarak edebî ve bilgilendirici olarak ikiye ayrılabilen bu metinlerde temel kaygı dinî değerlerin benimsetilmesidir. Dergi içeriğinde, masal, hikâye, şiir, günlük, mektup, deneme ve sohbet türlerine rastlanmaktadır. Hikâye türünde yayımlanan toplam metin sayısı seksen dördtür. Bu hikâyeler, değişik üst başlıklar altında yayımlanmışlardır.

Dergide reklam olarak herhangi bir sayfaya rastlanılmamaktadır. Bazı sayıların arka kapaklarında *Diyanet Çocuk Dergisi*'nin ek olarak verdiği bazı yayınların tanıtımı yapılmaktadır ki bunlar reklam değil ilan olarak değerlendirilebilir.

Gürel (1999)'in verdiği bilgilere göre 1998 yılında Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Gaffar Tetik yönetiminde çıkan dergiyi Sami Yaprak, Yusuf Kol ve Hayati Otyakmaz hazırlamışlardır. Anılan tarihte dergideki bazı bölümler şunlardır: “Sizin Köşeniz”, “Ayın Şiiri”, “Bilim Teknik”, “Hayvanlar Âleminde”, “Genç Ressamlar”, “Karışık Test”, “Bulmaca”. Bunların dışında Türk kültürünün ahlaki unsurlarının nasihat yüklü olarak verildiği hikâyeler ve Diyanet kurumunun yurtdışı çalışmalarının anlatıldığı Gurbetten Haberler adlı bir bölüm de bulunmaktadır.

Diyanet Çocuk Dergisi'nin incelenen yirmi dört sayısında sayfa sayıları sabit kalmıştır. Her sayı elli bir sayfa olarak okuyucu karşısına çıkmıştır.

İşlenen Konular ve Eğitsel Unsurlar

Bu başlık altında, dergi bünyesinde yapılan inceleme sonucu çizgi, reklam, bulmaca gibi unsurların dışında kalan ve metin özelliği gösteren parçalardan hareketle derginin çocuklara vermek istediği bakış açıları ve öğretmek istediği bilgilerin içeriği sorgulanmıştır.

Bilgilendirme

Dergi içeriğinde, bulmacalar, çizgi roman/çizgi diziler gibi sayfalar hariç tutulduktan sonra geriye kalan metinleri edebî ve bilgilendirici olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bilgi verici bu metinler “Ünlü Yapılar” ve “Bilimsel Açıklamalar” alt başlıklarında incelenecektir.

Ünlü Yapılar

Diyanet Çocuk Dergisi’nin inceleme kapsamındaki ilk on iki sayısında yer alan ve “Bu Bir Şaheser” üst başlığı altından yayımlanan metinlerde dünya üzerine yayılmış olan bazı tarihi yapılar tanıtılmaktadır. Yazılara konu olan bu bina ya da bina topluluklarının ortak noktası İslam kültürüne ait yapılar olmalarıdır. Bu yapılar arasında önceden kilise iken camiye çevrilenler olduğu gibi, eskiden Müslüman toprağı iken şimdi sınır dışında kalan yapılar da mevcuttur.

Tablo 4: Diyanet Çocuk Dergisi’nde Yapılar Hakkındaki Bilgi Verici Yazılar

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Bu Bir Şaheser	Muhteşem Süleymaniye	366	Seher Özet
2	Bu Bir Şaheser	Tac Mahal	367	Seher Özet
3	Bu Bir Şaheser	İsfahan Nakş-ı Cihan Meydanı	368	Seher Özet
4	Bu Bir Şaheser	Mescid-i Nebevi	369	Seher Özet
5	Bu Bir Şaheser	El Hamra Sarayı	370	Seher Özet
6	Bu Bir Şaheser	Mescid-i Aksa	371	Seher Özet
7	Bu Bir Şaheser	Mostar Köprüsü	372	Seher Özet
8	Bu Bir Şaheser	Emevi Camii	373	Seher Özet
9	Bu Bir Şaheser	El-Ezher Camii	374	Seher Özet
10	Bu Bir Şaheser	II. Hasan Camii	375	Seher Özet
11	Bu Bir Şaheser	Registan Meydanı	376	Seher Özet
12	Bu Bir Şaheser	Kuba Mescidi	377	Seher Özet

İslami kültüre ait bu eserlerin tanıtılmasına yapılaş serüvenleri anlatılarak başlanmaktadır. Hangi yöneticinin emriyle, hangi mimara yaptırıldığı gibi bilgiler aktarılmaktadır.

Yıl 1551. Emretmiş Sultan Süleyman, Sinan’a; “Tiz (çabuk) bir cami yapıla, İstanbul’un en güzel yerine kurula, Ayasofya dahi gölgesinde uyuya!” Emir Sultanımıdır.” Demiş Mimar Sinan. Hemen inşaata başlamışlar. Yüzlerce insan çalışmış. Gece gündüz, tam üç yıl boyunca kazmışlar, temelini oturtmuşlar. (DÇ, 366, s. 22).

Ünlü İslami yapıların anlatıldığı bu metinlerde, yapılar hakkında anlatılan çeşitli hikâyelere de yer verilerek, okuyucunun metni okuması kolaylaştırılmıştır.

Yıl 1558... Hele ki cami bitmiş, halk toplanmış. Gelenlerin her biri hayran hayran bakakalmış. Gel gör ki haylaz çocuğun teki, bağırıp çağırmada: “Minare eğri! Minare eğri!.. “Sıkılmış Sinan, “Ne ola bu şimdi? Getirin ordan koca ipi.” Deyip sardırılmış minareye halatın bir ucunu. Adamların ellerinde diğer ucu. Çektirmiş minareyi çocuk “Düzeldi” diyene kadar. “Eğri mi bilsin alem ahirete kadar?” (DÇ, 366, s. 23).

“Bu Bir Şaheser” başlıklı metinlerde, bilgi verici metinlerin kuru ve zevksiz yapısını kırmak için şiirsel ve kafiyeli bir anlatım kullanılmaktadır. Örnek olarak “Taç Mahal” adlı metinden türbenin yapılışı ile ilgili kısım verilebilir:

Emretmiş Şah, hemen bir türbe yapın... Öyle bir yapın ki Taçlı hanımımın şanına yakışsın. Başlamışlar 1632’de türbeyi yapmaya, iki usta da birbirinden usta. Mehmet İsa Efendi ilgilenmiş türbenin yapımıyla, Mehmet İsmail Efendi de kubbenin başında. Mavi damarlı mermerden yapmışlar türbeyi, birbirinden narin inci gibi işlemleri (DÇ, 367, s. 22).

Ünlü binaların tanıtıldığı bu metinlerde, söz konusu yapıya ait bilgiler, ayrıntıya inilmeden ana hatlarıyla verilmektedir. Binanın ilk olarak kimin tarafından inşa edildiği, hangi dönemlerde ne türlü eklemeler ya da onarımlar geçirdiği gibi konularda okuyucular bilgilendirilmektedir. Mescid-i Nebevi başlıklı metinde Mescid-i Nebevi’nin tarih içinde yaşadığı dönüşümler şu cümlelerle aktarılmaktadır:

Zaman geçti ki mescidi büyütmek gerekti. Peygamberimiz hemen genişletilmesini emretti. Hz. Ömer zamanında mescit büyütülmeye devam etti. Hz. Osman zamanında mescit yine dar geldi. Yıkılıp duvarları yeniden inşa edildi, süslü taşlarla bezendi. Emeviler ve Abbasiler de genişlettiler duvarları ki artık her yeri altın yaldızdandı. (DÇ, 369, s. 22).

Mescid-i Aksa hakkında bilgi verilen metinde, İslam inancının bu kutsal yapısı ile ilgili Kur’an’da geçen ayetler zikredilmektedir. Hz. Muhammed’in Mirac’a çıkışını anlatan İsrâ suresi bu bağlamda dergi sayfalarına alınmıştır.

Diyanet Çocuk Dergisi’nde yer alan ve İslam kültürüne ait yapıların tanıtıldığı bu metinlerde, yazısı az; fakat görsellik yönünden zengin sayfalar oluşturulmuştur. Yapıların ana hatlarıyla tanıtıldığı bu metinlerde ağır tasvirler ve sıkıcı bilgilere rastlanmaz. Çocukların seviyesine uygun bir dille yazılan bu metinlerde kolay okunabilirlik ve ilgi

çekicilik ön plan çıkan iki unsurdur. Ayrıca bu metinler yoluyla çocukların dinî bilgilere ve kutsal mabetlere olan ilgisinin arttırılması ve bu mabetlerin çocuklar tarafından sevilmesi de amaçlanmıştır.

Bilimsel Açıklamalar

Diyanet Çocuk Dergisi'nde, çeşitli nesnelerin tanıtıldığı ve bu nesnelerin kimler tarafından icat edildiğinin anlatıldığı bir bölüm vardır. On iki sayı boyunca devam eden bu bölüm “Nereden İcat Ettin Bunu?” adını taşımaktadır. Rabia Gülcan Karataş imzasını taşıyan bu bölümde, kâğıt, saat, mikrop, kozmetik, müzik, hamam, yel değirmeni gibi çok değişik unsurların tanıtıldığı metinler yayımlanmıştır. Bu metinlerin göze çarpan ortak bir niteliği, tanıtılan nesnelerin Müslüman Türk âlim ve bilim adamları tarafından icat edildiği hususudur. Özellikle vurgulanan bu husus ile çocuk okurlara bir bilinç aşılanmaktadır. İslam inancını benimseyen ve onun gereklerini yerine getiren Türklerin yaptığı buluşlar anlatılarak Türk çocuklarının dinî bilgilerle donanmış ve aynı zamanda bilimsel manada da üst seviyelerde olması gerektiği iletisi verilmektedir.

Tablo 5. *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde Yer Alan Bilgi Yazıları

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Nereden İcat Ettin Bunu	Kâğıdın Hikâyesi Nerede Başlar?	366	Rabia Gülcan Karataş
2	Nereden İcat Ettin Bunu	Güneş Bir Mızrak Boyu Yükseldiğinde Gel	367	Rabia Gülcan Karataş
3	Nereden İcat Ettin Bunu	Mikrop Deyip Geçme	368	Rabia Gülcan Karataş
4	Nereden İcat Ettin Bunu	İmbikten Süzdüm Itır	369	Rabia Gülcan Karataş
5	Nereden İcat Ettin Bunu	Hasdur Haydi Ya Allah	370	Rabia Gülcan Karataş
6	Nereden İcat Ettin Bunu	Turna Değil Kurna	371	Rabia Gülcan Karataş
7	Nereden İcat Ettin Bunu	Binbilir Uçan Âlim	372	Rabia Gülcan Karataş
8	Nereden İcat Ettin Bunu	Kriptoloji Kimse Anlamasın Bizi	373	Rabia Gülcan Karataş
9	Nereden İcat Ettin Bunu	Rüzgâr Gülü Gibi	374	Rabia Gülcan Karataş
10	Nereden İcat Ettin Bunu	Top Patladı	375	Rabia Gülcan Karataş
11	Nereden İcat Ettin Bunu	Kalküt'ü Uzatır mısın?	376	Rabia Gülcan Karataş
12	Nereden İcat Ettin Bunu	Sevginin Zirvedeki Mucidi	377	Rabia Gülcan Karataş

İlgi çekici olması bakımından metinlere genellikle soru içeren cümlelerle başlanmıştır. Bu şekilde çocuk okurların metne dâhil edilmesi amaçlanmaktadır. “Kâğıdın Hikâyesi Nerede Başlar?” başlıklı metinde böyle bir giriş vardır: “Çizgi filmlerde izlemiştinizdir. Gazeteler, kitaplar taşa kazınmıştır. Tıpkı mezarların başındaki taşlar gibi. Düşünebiliyor musunuz, elinizde tuttuğunuz dergi taşa veya hayvan derisine yazılmış olsaydı... Bu kadar renkli, çok sayfalı olabilir miydi acaba?” (DÇ, 366, s. 20). Hikâye ya da masal gibi olaya

dayanmadığı için o türler kadar ilgi ile okunmayan bilgi yazılarını cazip hale getirmede bu yönteme başvurulması uygun bir yaklaşımdır.

Bilgi yazılarına başlanırken ilgi çeken bir giriş örneğine de “Mikrop Deyip Geçme!” adlı metinde rastlanmaktadır.

Ha, ha, ha, hapşuuu! Siz de görün, siz de görün! Kışı atlatmak üzereyiz ama kim bilir, bu hastalıklardan ne zaman paçamızı kurtarabileceğiz? Bu kış hiç hasta olmayan, burnu akmayan, hapşırmayan, öksürmeyen varsa el kaldırsın. Bakayım! Hımm, galiba yok. Peki, grip olanlar hangisine yakalandılar? Kuş, keçi, inek, tavuk? Her sene farklı bir yüzünü gösteriyor mikroplar bize. Küçük canlılar ama sanki bin bir suratları var. Mikrop dedim de gelin bu ay merceklerimizi çıkaralım, hastalıklara sebep olan bu küçük şeylere yakından bakalım. (DÇ, 368, s. 20).

Yukarıda da görüldüğü gibi kısa; fakat dikkat çekici bir girişten sonra esas konuya geçilmiştir. Bu türlü samimi ve günlük hayattan konuları içeren girişler, metnin tamamının okunmasını sağlamada ciddi katkılar sunmaktadır.

Çeşitli konular hakkında bilgiler veren bu metinlerde dikkat çeken bir başka husus, çoğunluk tarafından mucidi bilinmeyen unsurların aslında Müslümanlar tarafından icat edildiği bilgisinin paylaşılmasıdır. “Hasdur! Haydi Ya Allah!” adlı metinde bu durumu örnekleyen bir kullanım vardır:

Hepiniz farklı müziklerden hoşlanıyor olabilirsiniz. Peki bu müziklerin çoğunun temelini 9. Yüzyılda yaşamış Müslüman sanatçılara dayandığını biliyor muydunuz? 9. yüzyılda nota olarak Arapça’daki “dal-re-mim-fa-sad” harfleri, müzik yazım sisteminde kullanılıyordu. Bugünkü “do-re-mi-fa” gamlarının da bu sisteme dayandığını söylememe gerek yok sanırım. (DÇ, 370, s. 20).

Metinlerde yer yer İslam dinine ve Hz. Muhammed’e de göndermeler yapılmaktadır. Hamam kültürünün anlatıldığı “Turna Değil Kurna” başlıklı metinde bu durum örneklenmektedir:

Dinimiz temizliğe çok önem verir. Her konuda bize en güzel örnek olan Peygamber Efendimiz temizlik konusunda da en iyi örnektir. Peygamberimiz Müslümanın temiz, saçlarının taranmış ve düzenli, dişlerinin fırçalı olmasını isterdi. Bu yüzden Müslümanlar hem kendilerini, hem evlerini hem de ibadet yerlerini temiz tutmaya çalışmışlardır. (DÇ, 371, s. 20).

Karmaşık olduğu düşünülen bazı konularda, okuyucuların yaşaması muhtemel bazı anlamlandıramama hususunda, onlara somut örnekler vasıtasıyla açıklamalar yapılarak, anlatılan konunun daha iyi anlaşılması amaçlanmaktadır. Kripto olarak adlandırılan

şifreleme tekniğini anlatan “Kriptoloji Kimse Anlamasın Bizi” adlı metinde, basit bir şifreleme işlemi yapılmaktadır. Bu şekilde çocuğu düşünceye sevk etmek amaçlanmaktadır:

Elinize bir kâğıt alın ve alfabenin harflerini yazın. Şimdi her harfe yeni bir değer vereceğiz. Fakat bunun için yine alfabeği kullanacağız şifreli alfabemiz A harfinden değil de C harfinden başlasın. Şimdi kâğıda yazdığımız alfabenin altına tekrar A yerine C gelecek şekilde bütün alfabeği yazın. Yani, A=C, B=D, C=E şeklinde. İşte artık sizin de şifreli bir diliniz var. (DÇ, 373, s. 21).

Diyanet Çocuk Dergisi’nde yer alan bu on iki metinde, eğlendirirken öğreten bir üslup tercih edilmiştir. Çocuklar için yazılan bilgi yazılarının yetişkinler için yazılanlardan daha farklı ve basite indirgenmiş olması beklenen bir durumdur; çünkü çocukların bilgisi ve hayat tecrübeleri yetişkinlerinkiyle kıyas edilemeyecek derecede kısıtlıdır. Bir diğer husus, çocukların olaya dayalı, serüven içeren ya da kendilerinden bahseden metinleri okumaktan hoşlandıkları gerçeğidir. Bilgi veren metinler, düzenlenmemiş halleriyle çocuklar için cazip yazılar değillerdir.

İncelenen bu on iki metin, çocuklar için yazmanın ayrı bir ihtisas gerektirdiği gerçeğini benimseyen bir yazar tarafından kaleme alınmıştır. Özellikle yukarıda da görüldüğü gibi metinlerin giriş bölümleri başarılı örnekler sunmaktadır. Konunun geliştirilmesi esnasında başvuru olan yöntemler de metinleri yeknesaklıktan kurtarma adına olumlu çabalardır. Netice olarak “Bu Bir Şaheser” üst başlıklı metinler çocuklar için bilgi yazısının nitelikli örneklerini sunmaktadır.

Değer Kazandırma

Diyanet Çocuk Dergisi Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı bir yayındır. Bu sebeple dinî konulara ağırlık vermesi tahmin edilebilir bir durumdur. Bu başlık altında, dergi içeriğinde ortaya konulan değerler ve yetiştirilmek istenen çocuk modeline dair ipuçları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Dinî Değerler

Diyanet Çocuk Dergisi, kanunla Türkiye’deki din işleri hizmetlerini yürüten Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı bir süreli yayındır. Bu sebeple, dergi içeriğinde hemen hemen her konu

ve sayfada dinî bilgilere ve dinî değerlere doğrudan ya da dolaylı göndermeler yapılmaktadır. Bu başlık altında, doğrudan dinî değerleri işleyen ve onları çocuk okurlara benimsetmeyi amaçlayan sayfalar üzerinde durulmuştur.

Diyanet Çocuk Dergisi, kuruluş felsefesi olarak İslam dininin temel kaidelerini ve öğretilerini yeni nesillere aktarma gibi bir görev üstlenmiştir. Bundan dolayı dergi sayfalarındaki her metinde ve hatta bilmece bulmaca gibi bölümlerde dahi dinî konularla bir bağlantı mutlaka kurulmaktadır.

Diyanet Çocuk Dergisi'nin içeriğinde, Allah konulu sayfalar düzenli olarak yer almaktadır. Bu sayfaların içeriğinde Allah'ın sıfatları, bir yaratıcı olarak Allah'a olan görevlerimiz, neden saygı duymamız gerektiğine dair bilgiler aktarılmıştır.

“Benim Kitabım”, “Benim Peygamberim”, “İlmihal Duvarı” gibi bölümler, dergide doğrudan dinî değerleri işleyen bölümlerdir.

Diyanet Çocuk Dergisi'nde İslam dininin kutsal kitabı Kur'an'ı Kerim'de geçen olayların, isimlerin, kavramların işlendiği, bunlardan hareketle çocuk okurlara bir takım iletiler verildiği görülmektedir.

Tablo 6. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan “Benim Kitabım” Üst Başlıklı Sayfalar

No.	Üst Başlık	Başlık	Sayı	Yazar
1	Benim Kitabım	Kitabını Tanıyor musun?	366	Kübra Akbey Çetin
2	Benim Kitabım	Kitabımızın Çok İsmi Var	367	Kübra Akbey Çetin
3	Benim Kitabım	Kur'an'da Adı Geçen Hayvanlar	368	Kübra Akbey Çetin
4	Benim Kitabım	Kur'an'da Peygamberler	369	Kübra Akbey Çetin
5	Benim Kitabım	Kur'an'da Peygamberler-2	370	Kübra Akbey Çetin
6	Benim Kitabım	Kur'an'da Peygamberler-3	371	Kübra Akbey Çetin
7	Benim Kitabım	Kur'an'da Adı Geçen Mekânlar-1	372	Kübra Akbey Çetin
8	Benim Kitabım	Kur'an'da Adı Geçen Mekânlar-2	373	Kübra Akbey Çetin
9	Benim Kitabım	Kur'an'da Başka Kimler Var	374	Kübra Akbey Çetin
10	Benim Kitabım	-	375	Kübra Akbey Çetin
11	Benim Kitabım	-	376	İmzasız
12	Benim Kitabım	-	377	Serap Çakmak
13	Benim Kitabım	-	378	Serap Çakmak
14	Benim Kitabım	-	379	Serap Çakmak
15	Benim Kitabım	-	380	Serap Çakmak
16	Benim Kitabım	Kur'an Onu Anlatıyor	381	Serap Çakmak
17	Benim Kitabım	Bütün Kitaplar Tek Bir Kitabı Anlamak İçindir	382	Serap Çakmak
18	Benim Kitabım	Kur'an'ı İlk Kim Ezberledi?	383	Serap Çakmak
19	Benim Kitabım	Ayetlerde Hicret	384	Serap Çakmak

“Benim Kitabım” başlıklı bölümde İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim, çocuk okurlara tanıtılmaya ve sevdirmeye çalışılmaktadır. Bütüncül bir metin halinde

düzenlenmeyen bu bölümde Kur'an ile ilgili bilgiler, küçük ve ilgi çekici başlıklar halinde okuyucuya sunulmuştur. 366-375. sayılar arasında sayfayı Kübra Akbey Çetin hazırlamıştır. 377-384 sayılarda ise Serap Çakmak imzasına rastlanır. 376. sayı ise imzasız yayımlanmıştır.

“Benim Kitabım” sayfası, yayımlandığı her sayıda konunun değişik yönlerine dikkat çeken farklı sayfa yapıları ile yayımlanmıştır. Söz gelimi 376. sayıda “Kitabını Tanıyor musun?” başlığı altında on altı küçük kutu oluşturulmuş ve bu kutuların her birine kutsal kitap ile ilgili dikkat çekici bilgiler yerleştirilmiştir. Bu yöntem, kısa ve akılda kalıcı olması yönünden çocuk okurlar için oldukça uygundur.

377. sayıdaki “Kitabımızın Çok İsmi Var” adlı sayfada tefsir ve müfessir kavramları üzerinde durulmuş ve Kur'an'dan bazı ayetlere yer verilmiştir. 378. sayıda ise “Kur'an'da Adı Geçen Hayvanlar” başlığı altında on sekiz hayvan ve bu hayvanların hangi ayetlerde geçtiği bilgisi paylaşılmıştır. Kutsal kitaba ilginin çekilmesi açısından oldukça iyi düşünülmüş olan bu sayfada paylaşılan bilgilerin bir kısmı aşağıya alınmıştır.

Arı

Arı, Kur'an-ı Kerim'deki surelerden birine isim olmuştur. Nahl “arı” demektir. Nahl Suresi'nde “bal”ın insanlara şifa olduğundan da bahsedilir.

At

Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de atlardan birkaç defa bahsedilir. Ayaklarından kıvılcımlar saçarak koşan savaş atları övülür. Ayrıca Süleyman Peygamber'in atlara olan düşkünlüğü de Sad Suresi'nde anlatılır (DÇ, 368, s. 2).

“Benim Kitabım” adlı bölümde yukarıda anılanların dışında Kur'an'da geçen peygamberler kısa cümlelerle tanıtılmaktadır. İslam dininin birbirini tamamlayan unsurları bu sayfalar aracılığı ile çocuk okurlara benimsetilmeye çalışılmaktadır. İlgili bölümde Hz. İbrahim şu cümlelerle tanıtılmaktadır:

Peygamber Efendimiz onun soyundan gelmiştir. Yaşadığı dönemdeki hükümdar tarafından ateşe atılmış, fakat ateş onu yakmamıştır. Oğluyla beraber Kâbe'yi inşa etmiştir. Yeryüzündeki ilk hacı odur. Adı Kur'an'da 69 defa geçmektedir. “Allah'ın dostu” olarak anılmaktadır. “Allah İbrahim'i dost edindi.” (Nisa Suresi, 125. Ayet) (DÇ, 369, s. 3).

“Benim Kitabım” adlı bölümde art arda iki sayıda Kur'an'da geçen mekânlar anlatılmaktadır. İslam dinince kutsal sayılan şehir ve mekânların yanında, tarih içinde çeşitli olaylara sahne olan bölge ve yerleşim yerleri de tanıtılmaktadır. Medyen şehri dergide şu cümlelerle tanıtılmaktadır:

Mısır'ın doğusunda, Sina Çölü'nün ardında, Ürdün'ün güney ucunda yer alan bir bölgenin adıdır. Bu bölge halkına Şuayb aleyhisselam peygamber olarak gönderilmiştir. Fakat onlar peygamberlerini yalanlamışlar ve bu yüzden cezalandırılmışlardır. Ayrıca Musa aleyhisselamın bu şehre geldiği ve burada yaşadığı bazı olaylar Kur'an'da anlatılmaktadır (DÇ, 373, s. 3).

İlerleyen sayılarda yine kutsal kitabı merkeze alarak, kitap içinde geçen şahıslar da tanıtılmıştır. Ayrıca Kur'an'daki surelerin isimlerinin nereden geldikleri de yer verilen konulardandır.

Her yönüyle, İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'in tanıtıldığı “Benim Kitabım” adlı bölümde, çocuk okurlara kutsal kitap merkeze alınarak İslam dininin kutsal değerleri aşılarmaya çalışılmaktadır. İzlenen yöntem çocuk okurların sıkılmayacağı kısa başlıklardan oluşan bilgilerin sıralanması şeklindedir. Bu sayfa aracılığı ile çocuk okurların Kur'an-ı Kerim'i merak etmeleri, sevmeleri ve okumaları teşvik edilmektedir.

Dinî değer çerçevesinde değerlendirilebilecek diğer bir başlık “Benim Peygamberim” adını taşımaktadır. İnceleme kapsamındaki on yedi sayıda görülen bu bölümde, İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed, hayat öyküsü, hadisleri, sahabesi, savaşları gibi geniş bir yelpazede tanıtılıp sevdirmeye çalışılmaktadır.

Tablo 7. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan “Benim Peygamberim” Üst Başlıklı Sayfalar

No.	Üst Başlık	Başlık	Sayı	Yazar
1	Benim Peygamberim	-	366	Hatice İpek
2	Benim Peygamberim	-	367	Hatice İpek
3	Benim Peygamberim	-	368	Hatice İpek
4	Benim Peygamberim	-	369	Hatice İpek
5	Benim Peygamberim	-	370	Hatice İpek
6	Benim Peygamberim	-	371	Hatice İpek
7	Benim Peygamberim	-	373	Hatice İpek
8	Benim Peygamberim	-	374	Hatice İpek
9	Benim Peygamberim	-	375	Hatice İpek
10	Benim Peygamberim	-	376	Hatice İpek
11	Benim Peygamberim	-	377	Hatice İpek
12	Benim Peygamberim	-	378	Hatice İpek
13	Benim Peygamberim	İlim ve Sevgili Peygamberim	379	Hatice İpek
14	Benim Peygamberim	Hediyeleşmek	380	Hatice İpek
15	Benim Peygamberim	-	381	Hatice İpek
16	Benim Peygamberim	Peygamberimiz ve Annelerimiz	382	Hatice İpek
17	Benim Peygamberim	Müjdeli Haber	384	Hatice Demirbağ İpek

Hz. Peygamber'in hayatı, örnek şahsiyeti, sahabeleri, savaşları, sözleri gibi konulara yer veren sayfalar *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde düzenli olarak yer bulmaktadır. 366-377 arası

sayılarda sayfa, küçük kutuların içindeki bağımsız metinlerden oluşurken 378-384 arası sayılarda belirli bir konu merkeze alınarak okuyucuyu karşısına çıkılmıştır.

“Benim Peygamberim” adlı bölümde göze çarpan başlıklar şunlardır: “Peygamberim Önderim”, “Sevgili Peygamberim Nasıl Yaşarmış Bilmeliyim”, “Bir Sözlük Yapalım”, “Peygamberimin Tatlı Dilinden”, “Ne Şanslı Sahabeler Peygamberimi Görmüşler”. Bu başlıklardan ilki olan “Peygamberim Önderim” başlığı altında Hz. Muhammed’in hayat hikâyesinden belirli kesitler aktarılmaktadır. “Sevgili Peygamberim Nasıl Yaşarmış Bilmeliyim” adlı başlıkta ise onun alışkanlıkları ve hayat düzeni konu edilmektedir. “Bir Sözlük Yapalım” adlı bölümde İslami kültürde yer alan ve dönemle ilgili olan bazı kavramların anlamları verilmektedir. “Peygamberimin Tatlı Dilinden” adlı başlıkta Hz. Muhammed’in çeşitli konular hakkındaki sözleri bir araya getirilmiştir. “Ne Şanslı Sahabeler Peygamberimi Görmüşler” başlığı altında Hz. Muhammed’in çevresinde bulunan kişilerle olan sohbet ve konuşmaları aktarılmaktadır.

366. sayıda, “Peygamberim Önderim” başlığı altında, Hz. Muhammed’in soyunun nereden geldiği anlatılmaktadır.

İbrahim Peygamber oğlu İsmail’le birlikte Kâbe’yi inşa ettiğinde orada bir dua etmişti; nesline doğru yolu gösterecek bir peygamber göndermesini istemişti. Allah onun duasını kabul etmiş ve en büyük peygamberi “Hz. Muhammed”i, onun soyundan göndermişti. Yani peygamberimizin asil soyu “Hz. İbrahim”e dayanır (DÇ, 366, s. 4).

371. sayıda “Sevgili Peygamberim Nasıl Yaşarmış Bilmeliyim” başlığı altında okuyuculara Hz. Muhammed’in temizliğe gösterdiği hassasiyet anlatılmaktadır:

Peygamberimiz bedeninin ve elbiselerinin temizliğine çok dikkat ederdi. Ashabına da camiye temiz gelmelerini söylerdi. Dişlerinin temizliğine ayrı bir önem verir ve dişlerini temizlemek için misvak kullanırdı. Peygamberimiz güzel kokusu ile tanınırdı. Sürekli mis gibi, tertemiz ve hoş kokar, Müslümanlara da temiz ve güzel kokmayı tavsiye ederdi. Yemekten önce ve sonra, uykudan uyanınca parmak aralarını da oarak ellerimizi yıkamamızı tavsiye etmiştir. (DÇ, 371, s. 4).

Diyanet Çocuk Dergisi’nde, içinde dinî değerlerin verildiği bölümlerde bilgi verici bir üslup ilk olarak dikkati çekmektedir. “Benim Peygamberim” ve “Benim Kitabım” adlı bu bölümlerdeki bilgiler bir kurgu dâhilinde değil, küçük parçalara ayrılarak okuyucuya sunulmaktadır.

Dergide vermeye çalışılan bu değerlerle çocuk okuyucular İslam dinini tüm yönleriyle tanıyan, Allah inancı sağlam, kutsal kitap Kur’an-ı Kerim hakkında ayrıntılı bilgi sahibi

olan, Hz. Muhammed'i ve onun örnek yaşantısını, sahabesini, hadislerini bilen ve günlük hayatta onun gibi olmaya çalışan kişiler olmaları yönünde teşvik edilmişlerdir.

Millî Değerler

Diyanet Çocuk Dergisi'nde dinî esasların ve dinî değerlerin geniş yer tuttuğu görülmektedir. İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim, peygamberi Hz. Muhammed ve ibadetle ilgili vecibeleri dergideki metinlerin esas konuları arasındadır. Ayrıca doğrudan doğruya Allah sevgisini işleyen ve bu konuda bilgiler veren bilgi verici metinlerin çokluğu da dikkat çekicidir. Bu değerlerin yanında şehitlik, fetih kavramı ve Millî Şair Mehmet Akif Ersoy, Sultan Murad, Evliya Çelebi gibi Türk tarihinden şahıslar ve millî Türk oyunlarından Karagöz-Hacivat gibi konular da işlenmektedir.

Dergideki şiirlerden “Şehitlerin Kervanında” başlığını taşıyan ve Mustafa Akgün imzalı şiirde, İslam tarihinin ilk savaş kahramanlarından Hz. Hamza'dan başlanarak Malazgirt'te, İstanbul'un Fethi'nde, Çanakkale'de ve Sarıkamış'ta şehit olan askerler anılmaktadır. Şehitlik kavramı üzerine inşa edilen bu şiirde, şehitliğin önemli bir mevki olduğu ve savaştaki askerlerin şehit olmak arzusu ile dolu oldukları anlatılmaktadır.

“Malazgirt'te koç yiğitler

Şahadeti candan özler

Olmayı isteriz bizler

Şehitlerin kervanında” (DÇ, 380, s. 43).

Gerektiği zaman vatani korumak için üzerine düşen vazifeyi, cepheye gitmek dâhil, yapmanın gerekliliği üzerinde durulan bu şiirde, ahiret hayatında şehitlerin büyük mükâfatlara kavuşacağı inancından hareketle şair, ahirette şehitlerle beraber olmayı arzu etmektedir.

“Sultan Mehmet Han” adlı şiirde, dünya tarihini değiştiren Fetih hadisesi, bu fetihde rolü alan kahramanlar da anılarak zengin bir çağrışım dünyası oluşturulmaktadır. Şiirdeki odak noktası Fatih Sultan Mehmet'tir. Onun İstanbul'u almak için gösterdiği özveri ve çaba anlatılmaktadır.

“Hadisin sırrına ermek aşkıyla
Düşlerini böldü Sultan Mehmet Han
Canını Allah’a vermek aşkıyla
Meydanlara daldı Sultan Mehmet Han” (DÇ, 382, s. 50).

Bu şiirde çocuk okurlara örnek bir insan olarak anlatılan Fatih, yaptığı işler için yoğun gayretler gösteren ve amaçları uğruna uykularını feda eden biri olarak tasvir edilmektedir. Bu özelliklerin çocuklar tarafından benimsenmesi istenmektedir.

Millî konuları işleyen şiirlerin sonuncusu “Mehmet Akif Ersoy” adını taşımaktadır. Mehmet Akif Ersoy’a ayrılan 389. sayıda yayımlanan bu şiir, onun belirgin özelliklerine vurgu yapmaktadır.

Hak yolunda yılmayan er,
Gurur Mehmet Akif Ersoy
Hürriyetten kutlu haber
Verir Mehmet Akif Ersoy

O, Kur’an’ın nuru ile
İmanını döker dile
İstiklalden istikbale
Yürür Mehmet Akif Ersoy

Nice şehit nice gazi
Razı bin kez ondan, razı
Bayrak gibi ufkumuzu
Bürür Mehmet Akif Ersoy

Hilal varsa yüce yerde

Esiyorsa perde perde

İlelebet gönüllerde

Durur Mehmet Akif Ersoy (DÇ,389, s. 24).

Bu şiirde Mehmet Akif Ersoy'un şairlik yönünden ziyade, Millî Mücadele yıllarında göstermiş olduğu gayretler ön plandadır. Hakkı söylemesi ve özgürlüğüne düşkün olması ile tanınan Ersoy'un bu yönleri şiirin ilk dördlüğünde anlatılmaktadır. Başta İstiklal Marşı olma üzere yazdığı tüm şiirlerde Kur'an merkezli bir anlayışla hareket eden şairin bu yönü ile bağımsızlık ve gelecek arasında köprü kurduğu anlatılmaktadır. Özellikle savaş yıllarında bizzat Anadolu'nun değişik yerlerinde bulunan ve halkı mücadeleye çağıran Mehmet Akif'in çıkardığı gazetelerle de direniş ruhunu canlı tuttuğu bilinmektedir. Bu yönleri ile halkın ufkunu açtığı belirtilen Mehmet Akif'ten şehitlerin ve gazilerin razı olduğu anlatılmaktadır. Son dördlükte ise Türk Milleti'nin bağımsızlık sembolü olan bayrak dalgalandıkça, gönüllerde de Mehmet Akif Ersoy'un duracağı belirtilmektedir. Tüm bu anlatılanlar, çocuk okurlarda millî bir bilinç oluşturma adına başarılı bahislerdir.

"Ahmet Meriç'in Günlüğü" üst başlığı ile yayımlanan "Gülücük Güzeli İstanbul'u Fethetmek" başlıklı metinde, Ahmet Meriç adlı çocuk dedesinden dinlediği İstanbul'un Fethi hadisesini anlatmaktadır. Fatih'in azmi, yaşanan zorlukları aşmak için gösterilen çaba bu metinde anlatılmaktadır. Dedesinden dinlediklerinden çok etkilenen Ahmet Meriç'in Fatih'e olan sevgisi artmıştır.

Sevgili günlüğüm ben Fatih dedemi daha çok sevdim; dedem anlattıkça sevdim... Hadi bakalım, bugünkü de bu kadar... Akşemsettin dedemiz varmış bir de Fatih dedemizin hocasıymış. Esas o büsbüyük dedemizmiş. Onu da sonra bir başka sefere anlatırım sana, olur mu? Kendine iyi bak günlüğüm, miniminim, cancağızım. (DÇ, 382, s. 5).

Benzer konulara aynı sayıdaki "Mim'in Çiçek Bahçesi-Ak Sakallı Dede Sordu Fetih Nedir?" adlı masalda, "Fetih" başlıklı hikâyede, "Sultan Murad'ın Sevinci" adlı metinde ve "Bir Hadis Öğrendim" adlı sayfada da rastlanmaktadır.

Türk kültüründe köklü bir geçmiş sahip gölge oyunu olan Hacivat Karagöz, *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde Bestami Yazgan tarafından yazılan yeni oyunlar şeklinde yer almaktadır. Otuz kadar orijinal oyunu bulunan Hacivat Karagöz geleneğine, Cumhuriyet ile birlikte halkı eğitmek amaçlı ısmarlama oyunlar da eklenmiştir. Son yıllarda ise kahramanlara ve onların özelliklerine sadık kalınarak yazılan yeni oyunlar sıklıkla görülmektedir. İnceleme

kapsamındaki dergilerde dört adet Hacivat Karagöz oyununa rastlanmaktadır. “Pazarlık”, “Tekerlekli Sandalye”, “Karagöz’ün Ruhu” ve “Babaların Yüreği”. Bu metinler, geleneksel Hacivat Karagöz formunu muhafaza etmekle birlikte konu bakımından yenilikler içermektedir. Bilgili Hacivat’ın sözleri yanlış anlayarak komik cevaplar veren Karagöz tipi bu metinlerde de vardır. İşlenen konular ise Ramazan, engellilere yardım, şakalaşma ve dostluktur.

Türk edebiyatının ilk ve en önemli seyahatnamesini kaleme alan Evliya Çelebi, “Dünya Gezgini Evliya Çelebi’den İlginç Maceralar” adlı metin aracılığı ile çocuk okurlara tanıtılmaktadır. Kadriye Kale Bayraktar tarafından düzenlenen bu metinde, Evliya Çelebi’nin ağzından metnin başında kendisi ve eserinden kısaca bahsedilmektedir. Metinde anlatılan olay şöyledir: Evliya Çelebi, Karadeniz’den Kırım’a seyahat ederken gemilerinin batması sonucu Keliğle Sultan Tekkesi adlı bir yere sığınır ve bu yerin isminin nereden geldiğini merak eder. Bu ismin insanları yiyen bir ejderhadan geldiğini öğrenir. Sarı Saltuk adlı bir yiğit ejderhayı öldürür ve ejderhaya yem olmak üzere olan kralın kızlarını kurtarır. Bunun üzerine kral kızları ile birlikte Müslüman olur.

Bu metin aracılığı ile Türk Edebiyatı ve Türk Kültürü’nün önemli simalarından olan Evliya Çelebi ve onun ölümsüz eseri *Seyahatname* çocuk okurların dikkatine sunulmaktadır. Metinde anlatılan hikâyede ise Evliya Çelebi’nin sürükleyici üslubu, dilinin günümüze uyarlanmasına rağmen korunmuştur.

389. sayı, Mehmet Akif Ersoy’a ayrılmıştır. Bu sayıdaki metinlerin önemli bir kısmı Ersoy’un hayatı ve ilkeleri hakkında kaleme alınmışlardır. “Ahmet Dede ve Cemil”, “Sırılsıklam İslanmış Adam”, “Mim’in Çiçek Bahçesi-Mim’im Bahçesinde Hüzünlü Bir Gün”, “Bir Kış Hikâyesi” ve “Mehmet Akif’ten Nükteler” başlıklı metinlerde Mehmet Akif Ersoy’un kişilik özelliklerine ve *Safahat* adlı eserine değinilmektedir. Bu metinlerde Akif, çocuk okurlara örnek olunacak bir şahıs olarak sunulmaktadır. Onun sözünün eri olması, mücadeleci kişiliği, vatanseverliği ve hazırcevaplığı üzerinde durulan konular arasındadır.

Sonuç olarak, *Diyanet Çocuk Dergisi*’nde millî değerler, İslami bir bakış açısı etrafında şekillenmiştir. Vatan için ölmek ve şehitlik payesine ulaşmak millî olduğu kadar, dinî de bir değerdir. Ayrıca, çeşitli metinlerde çocuklara ayrıntılı olarak tanıtılan Mehmet Akif Ersoy’un önemli bir özelliği de İslamcı fikirlere sahip olmasıdır. Türk kültüründe önemli

yeri olan Hacivat Karagöz oyunu ve Evliya Çelebi'nin *Seyahatname* adlı eserinin tanıtılması ise çocuk okurları bu kültürel değerlere ulaşmaya teşvik edici işlevdedir.

Eğlendirme

İlk çocuk dergisinden itibaren eğlendirme, çocuk dergilerinin vazgeçilmez unsurları arasında yer almıştır. Bu işlevi yerine getirmek için çeşitli bulmacalar, bilmeceler ve ödüllü sorular sürekli dergi içeriğinde yer bulmaktadır. *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde toplam yüz yirmi sayfa bulmacaya ayrılmıştır. Serap Çakmak tarafından düzenlenen “Bakkal Dükkânı” adlı bölümde çeşitli tekerlemeler, anagram bulmacalar, eşanlamlı kelimeleri buldurmaya dönük bulmacalar ve Kur'an'ı Kerim'den çeşitli bilgilerin sorulduğu bulmacalar yer almaktadır. Yine Serap Çakmak tarafından hazırlanan “Bulmaca” bölümünde dinî bilgilere dayalı bulmacalar yayımlanmıştır. Dergi sayfalarında yayımlanan bulmacaların dergi içindeki oranı %9,80 olarak gerçekleşmiştir.

Edebî Türler

Bu başlık altında, dergi içeriğinde yer bulan edebî türler ayrı başlıklar altında incelenmiş ve bu metinlerin yer aldıkları sayı, sayfa numaraları ve yazarları tablo halinde listelenmiştir. Her edebî türe ait örnekler, konuları, iletileri, konuyu aktarmadaki başarıları, tutarlılık, şiddet ögesi gibi açılardan değerlendirilmişlerdir.

Diyanet Çocuk Dergisi'nde edebiyata ayrılan sayfaların toplamı üç yüz yirmi ikidir. Bu sayı derginin %26,3'lük bir kısmına karşılık gelmektedir. Dergide söyleşi türüne rastlanmamaktadır. Her sayıda en az bir masala rastlanan dergide toplam otuz bir masal vardır.

Masal

Diyanet Çocuk Dergisi'nde otuz bir masala rastlanmıştır. Masalların tümü yapay masaldır. Yazarı belli olan bu masalların on iki tanesi “Masal Bahçesi” başlığı altında Suzan Çataloluk tarafından kaleme alınmıştır. Yine Suzan Çataloluk tarafından kaleme alınan masalların toplandığı diğer bir üst başlığın adı “Mim'in Çiçek Bahçesi”dir. Dergide yayımlanan otuz bir masalın yirmi üçü Suzan Çataloluk imzası taşımaktadır. Dergide yer

alan masallar üç grupta incelenmiştir. “Masal Bahçesi” başlığı altında yayımlananlar, “Mim’in Çiçek Bahçesi” adı altında yayımlananlar ve bu iki grup haricinde olan masallar.

“Masal Bahçesi” üst başlığı altında on bir masal yayımlanmıştır. Bu masalların iki ana kahramanı vardır: Küçük kuş Mavicik ve yusufçuk böceği Yeşilli. Bu ikilinin yaşadığı maceralar, 366. sayıdaki tanışmalarından başlayarak bir seri halinde devam etmektedir.

Tablo 8. Diyanet Çocuk Dergisi’nde “Masal Bahçesi” Başlığı İle Yayımlanan Masallar

No.	Üst Başlık	Masal Adı	Sayı	Yazar
1	Masal Bahçesi	Haydi Besmele Çekelim	366	Suzan Çataoluk
2	Masal Bahçesi	Güzel Dua Et Mavicik	367	Suzan Çataoluk
3	Masal Bahçesi	Allah’ım Sana İnanmak Ne Güzel	368	Suzan Çataoluk
4	Masal Bahçesi	Mavicik İle Yeşilli	369	Suzan Çataoluk
5	Masal Bahçesi	Mavicik İle Yeşilli	370	Suzan Çataoluk
6	Masal Bahçesi	Yıkanmak Ne Güzel	371	Suzan Çataoluk
7	Masal Bahçesi	Mavicik İle Yeşilli	372	Suzan Çataoluk
8	Masal Bahçesi	Güzel Bir Ramazan Günü	373	Suzan Çataoluk
9	Masal Bahçesi	Zekât Vermek Ne Hayırlı Bir İş	374	Suzan Çataoluk
10	Masal Bahçesi	O Evi Ziyaret En Güzel Ziyaret	375	Suzan Çataoluk
11	Masal Bahçesi	Allah İçin Sevdiler	377	Suzan Çataoluk

366. sayıdaki ilk masalda, Mavicik ile Yeşilli’nin karşılaşmaları anlatılmaktadır. Yavru bir kuş olan Mavicik yuvasından aşağı düşer. Uçmayı bilmediği için yuvasına geri dönemez. Annesini çağırmak için yüksek sesle ötmeye başlayınca, yeşil renkli yusufçuk böceği Mavicik’e sessiz olmasını, yoksa düşmanlarına yem olabileceğini söyler. Yeşilli adlı bu yusufçuk böceğinden kendisini yuvasına götürmesini isteyen Mavicik, önce beslenip kuvvetlenmesi ve uçuşması gerektiği cevabını alır. Yeşilli, Mavicik’i “Mutlu Böcek Bahçesi” denilen ve yolu gizli olan bir yere götürür. Haydi bismillah diyerek yola çıkan Yeşilli’ye Mavicik besmelenin anlamını sorar. Yeşilli şöyle cevap verir: “Her sabah uyanınca söyleriz biz bu sözü. Her işe başlarken, yuvamıza girerken, yemek yerken söyleriz. ‘Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla başlarım.’ demektir. Yüce Rabbimizi anmak, güç ve yaşama sevinisi verir bize.” (DÇ, 366).

Bu açıklamadan sonra Mavicik ile Yeşilli mutlu böcek bahçesine gitmek üzere yola çıkarlar. Metinde İslam dininin önemli bir özelliği olan besmele üzerinde durulmuştur. Yapılan işlerden evvel Allah’ın adını anmak, Türk kültürü için de önemli bir davranıştır.

“Güzel Dua Et Mavicik” başlıklı masalda Yeşilli Mavicik’e en güzel tohumları gösterir ve ona uçma dersleri verir. Yalnız kaldığı bir sırada Mavicik kendi kendine uçmaya çalışır ama başarılı olamaz. Allah kahretsin diyerek beddua edince bunu duyan Yeşilli çok üzülür.

Sevgili Mavicik! Ne olur, bir daha kendine de başkalarına da ‘Allah kahretsin! diye beddua etme. Yüce Rabbimiz bizim hep iyiliğimizi ve mutluluğumuzu ister. Kötülük dilersen bu istek Yüce Allah’ımızın hiç hiç hoşuna gitmez. Sevgili Rabbimiz bizim için bu kadar güzellikleri, iyilikleri, mutlulukları yaratmışken sen, onun sevmediği bir şeyi yapmak istemezsin değil mi? (DÇ, 367, s.37).

Mavicik bu açıklamadan sonra çok üzülür ve bundan sonra hep iyi dileklerde bulunup hep güzel dualar edeceğini belirtir. Kötüyü anmamak, kötüyü çağırmamak hem İslami gelenekte hem de Türkistan’dan bu coğrafyaya taşınan Türk kültüründe dikkat edilmesi istenen bir husustur. Burada daha çok İslami bir duyarlılıkla, kötülük isteyen dileklerin Allah katında hoş karşılanmayacağı belirtilmiştir.

“Allah’ım Sana İnanmak Ne Güzel” başlıklı masalda Mavicik artık uçmayı az da olsa öğrenmiştir. Işingül adlı ateş böceği ile karşılaşan Mavicik onun ıslıl ıslıl yana vücudunu görünce çok şaşırır. Yanan ateşin Işingül’ü nasıl yakmadığını sorduğunda Işingül: “Benim ateşimi Yüce Allah soğuk yaratmış. Kuyruk kısmımda arabaların farları gibi bir bölüm var. Orada yağa benzeyen bir maddeyi yakarak ıslıl ıslıl parlıyorum.” (DÇ, 368, s. 36).

Bu cevaptan sonra Yeşilli, Mavicik ve Işingül’ün yanlarına gelerek onlara Hz. İbrahim’in hikâyesini anlatır. Bu metinde Allah’ın yaratma kudreti üzerinde durulmuştur. Ayrıca O’nun dilediğini yapma gücü, istediğini yakma, istediğini yakmama şeklinde tezahür eden örneklerle açıklanmaktadır. Yine bu masalda ateşböceğinin içinde yanan ışığın nasıl olup da ateşböceğine zarar vermediği de anlaşılır şekilde örnekler yardımı ile açıklanmıştır. Bu açıklamadan amaç da Allah’ın yaratma gücünün mükemmelliğine örnek vermektir.

Bir sonraki sayıda yer alan masalda, böcekler ve kuşlardan başka insanlar da görülmeye başlanır. Yeşilli o gün bir dede ile torununu görmüştür. Onlar arasında geçen konuşmayı Mavicik’e anlatır. Dede torununa Kur’an öğretmektedir. Dedesi torunundan “Müminler ancak kardeşirler.” ayetini açıklamasını isteyince torun bunu bir hadisile açıklar. Peygamberimizin birbirimizi çok sevmemizi istediği belirtilir. Bu anlatılanlardan sonra Mavicik Peygamberimizi çok seviyorum, der.

370. sayıdaki masalda, uçuş denemeleri yaparken dengesini kaybeden Mavicik, ağaç böceği tarafından alaya alınır. Cevap vermeye çalıştıkça ağaç böceğinin küçümseyici sözleri devam eder. Mavicik dayanamayıp ağlamaya başlar. Tam o esnada Yeşilli gelir.

Bak ağaç böceği! Şu halinden çok utanmalı, söylediklerinden pişmanlık duymalısın. Arkadaşımı ne kadar üzdüğünü görmüyor musun? Ya seninle böyle alay edilseydi ne hissederdin? Hiç mi Allah'tan korkmuyorsun sen? Rabbimiz alay etmememizi emrediyor. Belki alay ettiğin canlı senden çok daha iyidir (DÇ, 370, s. 37).

Konuşmanın bu noktasında Hucurat Suresi on birinci ayet hatırlatılmıştır: “Bir topluluk diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler.” Ağaç böceği bir müddet düşündükten sonra söylediği sözlerden pişmanlık duyup Mavicik'ten özür diler. Mavicik ve Yeşilli de ağaç böceğini affeder, dost olup sevgi ve saygılarını paylaşırlar. Bu metinde örtük olarak İslami değerler anlatılmaktadır. İslam ahlakına sahip bir gençlik yetiştirme isteği bu türlü metinlerde belirgindir.

“Yıkanmak Ne Güzel” başlıklı masalda Mavicik suda oynayan serçeleri görür. Onların ne yaptığını çok merak eden Mavicik yanlarına gider. Onlara ne yaptıklarını sorar. Kuşların en büyüğü yıkanıp temizlendiklerini ve böylece kirlerinden arındıklarından bahseder. O sırada yanlarına Yeşilli gelir. “Temizlenmek ve yıkanmak sağlık için çok önemlidir. Yoksa hastalanırsınız. Siz kuşlar, biz böcekler, koca koca filler, kaplanlar, insanlar hep yıkanıp temizlenir.” (DÇ, 371, s. 37) diyerek konuya açıklık getirir.

Ayrıca Yeşilli insanların suyla abdest aldıklarını anlatır ve Abdestin ibadete hazırlık için yapıldığından bahseder. Mavicik bu yeni bilgileri öğrendikten sonra şükreder. Bu metinde konunun sudan açılmasının sebebi, çocuklara abdest ile ilgili bilgiler vermektir. Mavicik küçük bir kuştur ve yıkanmasını bilmez. Yıkanmanın faydalarını öğrendikten sonra Yeşilli ona abdestten ve abdestin niçin alındığından bahseder. Bu şekilde çocuk okurların zihninde abdest ve temizlik kavramları bir arada yer edebilecektir.

372. sayıdaki masalda, bir dala konan Mavicik orada kara bir böcek ile karşılaşır. Kara böcek Mavicik'e hangi sülaleden olduğunu sorar. Kendi sülalesi ile övünmeye başlayan kara böcek dedesinin zenginliklerini anlatır. Çok şaşırان Mavicik, ilk defa dedeleriyle övünen bir böcek gördüğü için kara böceğin sözlerini anlayamaz. Bunun üzerine kara böcek, Mavicik'e “A zavallı şey. Senin kimin kimsen yok galiba. Hani annen baban? Çok da fakırsın. Tüylerin hiç parlak değil. Oysa bana bak. Pırıl pırıl parlıyorum.” der. Mavicik bu sözlerden dolayı çok üzülür. Ağlamak üzereyken Yeşilli yetişir. “Sen ne istiyorsun bu

küçücük kuştan? Böbürlenerek şişinerek onu niye üzüyorsun? Bu yaptığın hiç de hoş değil. ‘Allah kendini beğenip böbürlenene kimseyi sevmez’ diyor Yüce Rabbimiz. Utan kendinden!” (DÇ, 372, s. 37). Bu sözlerle kara böceği susturduktan sonra Mavicik’e Allah’ın her şeyi sevdiğini; fakat böbürlenmeyi sevmediğini anlatır. Morali düzelen Mavicik, Allah’a âlemleri sevgi ile yarattığı için şükreder. Bu masalda kendisi ve soyu ile övünmenin kötü bir davranış olduğu üzerinde durulmuştur. Dedesi ile övünen kara böcek de masalın sonunda söylediklerinden pişman olmaktadır. *Diyanet Çocuk Dergisi*’nde Batı çocuk edebiyatı eserlerinde Hristiyanlık inancı nasıl yoğun olarak işleniyorsa benzer dozda İslami değerler işlenmektedir. Çocukların her şeyden evvel samimi bir Müslüman olmaları için çaba gösterilmektedir.

“Güzel Bir Ramazan Günü” adlı masalda Mavicik at arabasına üzerinde gitmekte olan iki adamı izlemek için arabaya konar. İki adamdan yaşlı olanı diğerine Ramazan’dan ve orucun faziletlerinden bahseder. Sürücü olan adam da yaşlı olanının sözlerini tasdik ederek Ramazan ayında yardımlaşmanın arttığından bahseder. Yaşlı adam söze şöyle devam eder: “Yüce Rabbimiz diyor ki: ‘Ey iman edenler! Sizden önceki ümmetlere farz kılındığı gibi sizin üzerinize de oruç tutmak farz kılındı. Olur ki bu sayede takvaya erersiniz.’ İnşallah biz de bu kullardan oluruz.” (DÇ, 373, s. 37). Sohbet devam ederken araba bir köye yanaşır. İki adam arabadaki erzak torbalarını kimseye görünmeden kapıların önlerine bırakırlar. Tüm bunları gören Mavicik, “Mutlu Böcek Bahçesi”ne gelince olanları Yeşilli’ye anlatır. Bu masalda Ramazan ayı ve oruç konu edilmektedir. Ramazan ayında yardımlaşmanın ve hoşgörünün arttığı belirtilmektedir. Arabaya konan Mavicik, yardım dağıtmaya giden iki kişiyi izlemekte ve onların sohbetlerini dinlemektedir. Bu masalda aktif olmayan Mavicik, yapılan ve söylenenlere şahit olarak bilgilenmektedir.

Mavicik’in olaya dâhil olmadığı bir başka masal da “Zekât Vermek Ne Hayırlı Bir İş” adını taşımaktadır. Masalda küçük bir kız ve annesi yaşlı bir kadının evine giderek zekâtlarını ona verirler. Ayrıca yaşlı kadına yiyecek de getirmişlerdir. Yaşlı kadın bu duruma çok sevinir, gözleri dolar. Olayları bir ağaç dalından izleyen Mavicik hemen dönüp gördüklerini Yeşilli’ye anlatır. Ona zekâtın anlamını sorar. Yeşilli: “Zekât büyük bir ibadettir. Yeterli malı olanların bunların kırkta birini fakirlere vermesi Allah katında büyük bir mükâfattır. Böylece fakirler mutlu olurlar.” diye cevap verir. Çok sevinen Mavicik, yiyecek bulamayan dostlarına yiyecek vermek için yola çıkar. Bu metinde İslam inancının

toplumsal duyarlılık açısından önemli bir ibadeti olan zekât kavramı işlenmekte ve çocuk okurlara bu yolla hem İslami hem de insani değerler benimsetilmeye çalışılmaktadır.

Mavicik'in Yeşilli ile uçarlarken gördükleri bir olayı anlatan masalın adı “O Evi Ziyaret En Güzel Ziyaret” adını taşımaktadır. Komşu bahçedeki kalabalığı gören ikili oraya gidip olanları izlerler. Komşu çocuklardan Ali dedesinin elini öpüp ona Hac'ın ne demek olduğunu sorar. Dede uzunca bir cevap verir:

Yüce Rabbimiz, ‘Yoluna gücü yeten herkesin o evi hac etmesi, insanlar üzerinde Allah’ın bir hakkıdır.’ Buyuruyor. Bizi en güzel şekilde yaratan Allah, hacda Kâbe’yi tavaf etmemizi, haccın diğer şartlarını yerine getirmemizi emrediyor. Herkes ihrama giriyor. Kimi zengindir, kimi fakir; kimi cahil, kimi âlim... Hiç belli olmadan, dünyanın her yerinden gelen, farklı dilleri konuşan milyonlarca insan eşit şartlarda Allah ve Resul sevgisinde birleşiyor. Orada kimse kimseden üstün değil. İnsanlar sadece ilahi sevgi ile Allah’a yalvarıyorlar. Rabbimizin büyüklüğünü hissedip adeta mahşeri yaşıyorlar. Elbette sevgili Peygamberimizin doğduğu, yaşadığı Mekke’de dinimizi tebliğ etmek için ne büyük çileler çekip Yüce Rabbin yardımı ile eşsiz bir başarı kazandığını çok daha iyi anlıyoruz ve ona duyduğumuz sevgi sonsuz derecede artıyor. Samimiyetle yapılan hac, kulu bütün günahlardan arındırır, bunu sevgili Resulümüz söylüyor. Allah bu kullarını meleklerle anlatırken övünüyor (DÇ, 375, s. 37).

Bu uzun açıklamadan soran Mavicik Yeşilli’ye “Hadi biz de hacca gidelim” der.

“Masal Bahçesi” üst başlığı altında yayımlana son masal “Allah İçin Sevdiler” başlığı ile yayımlanmıştır. Bu masalda Mavicik iki çocuğun tehlikeli şekilde itiştiklerini görür. Çocuklardan biri aniden yere düşünce diğerine “nefret ediyorum senden” diye bağırır. Olayı gören aksakallı bir dede düşen çocuğa nefret etmeyi bırakmasını söyler. Eğer nefretini yenemezse kalbinin kara bir taş gibi olacağını söyler. Diğer çocuğa da arkadaşından özür dilemesini tavsiye eder. Böylece kalp kırıklığı giderilecektir. Dede güzel sözler söylemeye devam eder. Mavicik bu güzel konuşmayı çok beğenir. Yanına gelen Yeşilli de evrende her şeyin sevgi ile hareket ettiğini söyler.

“Masal Bahçesi” başlığı ile yayımlanan ve Mavicik adlı kuş ile Yeşilli adlı yusuftuk böceğinin maceralarını anlatan on bir masalın hepsi tekerleme ile başlamaktadır. Bu şekilde okuyucuların ilgisinin çekilmesi ve onların metne hazırlanılması amaçlanmaktadır. Klasik Türk masallarında görmeye alışık olunan türde olan bu tekerlemelerde, bazen tekerleme doğrudan konuya bağlanırken bazen de bir masalcı ninenin masalı anlatmaya başlaması ile konuya girilir. İlk masaldaki tekerleme şu şekildedir: “Bir varmış, bir yokmuş, Allah’ın günü çokmuş, kimsenin derdi yokmuş, herkesin sırtı pek, karnı

tokmuş... Ben annemin saçlarını tararken, ninem kınasını kararken... Güneşler karanlığı yararken, gökadası yıldızları sararken... Daha uçmayı öğrenmemiş, meraklı küçük bir kuş yuvasından düşüvermiş!" (DÇ, 366, s. 36) Her sayıda değişik ve özgün tekerlemelerin yer alması isabetli ve faydalı bir yöntemdir.

Her masalda farklı ve özgün bir tekerleme bulunmaktadır. 369. sayıdaki masalda, masalın bir yavrucak için anlatıldığı belirtilmektedir. 371. sayıdaki masalda, metnin bir masal olduğu özellikle belirtilmekte ve bir anlatıcı tarafından anlatıldığı vurgulanmaktadır.

Masallarda yeri geldikçe, savunulan düşünce uygun bir ayetle pekiştirilmektedir. Yapılan kötü bir davranışın kınandığı 370. sayıdaki masalda, alay etmenin kötü bir davranış olduğu vurgulanırken Hucurat Suresi'ne atıf yapılmıştır. Yine 372. sayıdaki masalda böbürlenmenin kötü bir davranış olduğu anlatılırken bir ayete yer verilmiştir.

Diyanet Çocuk Dergisi'nde yayımlanan "Masal Bahçesi" başlıklı masalarda kötü davranışların eleştirisi de yapılmaktadır. Küçük ve tecrübesiz bir kuş olan Mavicik, büyük kara böceğin kendini övmesi karşısında şaşırınca kara böcek Mavicik'i küçümser ve onu kimi kimsesi olmamakla ve zayıflıkla tahkir eder. Bir diğer örnekte uçmayı öğrenmeye çalışan Mavicik dengesini kaybedince, ağaç böceğinin alaylarına maruz kalır. Bu iki durumda da Yeşilli olaya dâhil olur ve böcekleri yaptıklarının yanlış olduğu konusunda uyarır ve Mavicik'e iyi ve güzel yönde açıklamalar yapar.

"Masal Bahçesi" masallarında Mavicik küçük ve tecrübesiz bir karakter olarak okuyucu karşısına çıkarken, Yeşilli, bilge bir karakter olarak görünür. Mavicik'i alıp kendi yaşadığı yere götüren Yeşilli, ona uçmayı öğretirken aynı zamanda çeşitli değerleri ve yanlışlardan sakınmayı da öğretir. Aynı zamanda Yeşilli, Mavicik'i zor durumlardan da kurtarır.

Masallarda derginin konu yapısına ve kapak konusuna uygun bir seyir izlenmektedir. 366. sayıda kapak sloganı "Her İşin Başı Bismillah" iken masalın başlığı "Haydi Besmele Çekelim"dir. 367. sayının kapağında "Dualar Mutluluk Kapımızdır" yazarken masalın başlığı "Güzel Dua Et Mavicik"tir. Diğer masallar da benzer şekilde kapak ve ayın teması ile uyumlu bir seyir izlemektedir.

Masalların en önemli özelliği kesinlikle doğrudan bir öğretme çabasına girişmemesidir. Verilecek iletiler kahramanların sözleri ve özellikle davranışları üzerinden verilmektedir. 369. sayıdaki masalda sevgi konusu, Peygamber üzerinden anlatılmakta ve O'nun bir isteği olarak, insanları çok sevmemiz gerektiği belirtilmektedir.

“Masal Bahçesi” adı altında dergide yer bulan masallarda işlenen konular ve verilen iletiler derginin bağlı bulunduğu kurumun ilkeleri doğrultusunda şekillenmiştir. Aynı zamanda Türk kültürünün de ortak değerleri olan örneklerde asıl amaç çocuklara İslami bir duyarlılık ve bakış açısı kazandırmaktır.

Bu masallarda şiddet, cinsellik, ayrımcılık, politika gibi çocuk eserlerinde olmaması gereken öğelere rastlanılmamıştır. Ele alınan konunun ustaca geliştirilip sonuçlandırıldığı bu masallarda hem edebî özellikler hem de örtük öğreticilik bir arada yürümektedir.

Konunun geliştirilmesi esnasında tutarlılık bakımından herhangi bir sıkıntıya rastlanılmamıştır. Olaylar arasındaki geçişlerde herhangi bir zaman ya da konu atlama tespit edilmemiştir. Çocuğu ciddiye alan bir çaba ile meydana getirilen bu masallarda çocuğun dikkatli bir okuyucu olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmuştur.

Masalların genelinde verilen iletiler ve bu iletilerin veriliş biçimleri çocuk edebiyatı ilkelerine uygunluk arz eder. Ayrıca dil bakımından nitelikli metinler olan bu masallarda tecrübeli bir yazar olan ve çocuk edebiyatı sahasına yıllarını veren Suzan Çataloluk’un başarılı üslubu metinleri okunabilir ve keyif alınabilir konuma yükseltmektedir.

Diyanet Çocuk Dergisi’nde yayımlanan bir masal grubu da “Mim’in Çiçek Bahçesi” başlıklı masallardır. Suzan Çataoluk imzalı bu masallar Mim’in Çiçek Bahçesi adlı yerde geçmektedir. Bahçeye bu adın konması, 378. sayıdaki ilk masalda anlatılmaktadır. Bahçenin bu adı alması türlü çiçeklerin yetiştiği bu bahçeye gelen beyazlar giyen yaşlı bir adam sayesinde olmuştur. Bahçeye gelen bu adam bütün çiçekleri tek tek sevip koklar ve ardından namaz kılıp akşama kadar bahçede vakit geçirir. Ertesi gün tekrar bahçeye gelen yaşlı adam elindeki gül fidesini bahçeye diker ve şöyle der: “Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed gül severdi. Sevgili Rasulümüz için yanınıza bir gül ekiyorum. İzin verirsiniz bahçenize ad takmak istiyorum. Sevgili Peygamberimizin isminin baş harfi ‘mim’dir. Bu sebeple bahçenizin adı ‘Mim’in Bahçesi’ olsun.” (DÇ, 378, s. 29). Hz. Muhammed’in Divan edebiyatı metinlerinde gül sembolü ile ifade edilmesi geleneği, günümüzde yapılan Kutlu Doğum Haftası etkinliklerinde insanlara gül dağıtılması şeklinde devam etmektedir. Bu masalda, Hz. Muhammed’in gül ile ifade edilmesi örtük olarak anlatılmaktadır.

Tablo 9. Diyanet Çocuk Dergisi’nde “Mim’in Çiçek Bahçesi” Başlığı İle Yayımlanan Masallar

No.	Üst Başlık	Masal Adı	Sayı	Yazar

1	Masal Bahçesi	Yedi Dağın Gülü	378	Suzan Çataoluk
2	Masal Bahçesi	Böğürtlen Çiçeğinin Sırları	379	Suzan Çataoluk
3	Masal Bahçesi	Seyyah Dede Mim'in Bahçesinde	380	Suzan Çataoluk
4	Masal Bahçesi	Peygamberimizin Sevgili Torunları	381	Suzan Çataoluk
5	Masal Bahçesi	Ak Sakallı Dede Sordu Fetih Nedir?	382	Suzan Çataoluk
6	Masal Bahçesi	Kur'an Öğrenmek Ne Güzel Allah'ım	383	Suzan Çataoluk
7	Masal Bahçesi	Hicret Nedir Sevgili Dedem?	384	Suzan Çataoluk
8	Masal Bahçesi	Ramazan Ayı Ne Hoşmuş Dedem	385	Suzan Çataoluk
9	Masal Bahçesi	Sevgili Peygamberime Gözyaşından İnciler	386	Suzan Çataoluk
10	Masal Bahçesi	Dedeciğim İhtiyacı Olana Yardım Etmek Çok Sevap Değil mi?	387	Suzan Çataoluk
11	Masal Bahçesi	Torunlarımın Hakkı	388	Suzan Çataoluk
12	Masal Bahçesi	Mim'in Bahçesinde Hüzünlü Bir Gün	389	

“Böğürtlen Çiçeğinin Sırları” başlıklı masalda böğürtlen bitkisi kendini bahçedeki diğer çiçeklere tanıtmaktadır. Aslında çalı olduğunu, bahçelerin sınırlarını belirlemek için kullanıldığını, meyvelerinin insanlar tarafından çok sevildiğini ve nerelerde kullanıldığını anlatır. Araya giren başka çiçekler, böğürtlene çeşitli sorarlar. Son olarak rüzgâr da konuya dâhil olur ve “Yüce Allah kâinata her şeyi bir sebep üzerine yaratmış ve faydalı kılmıştır. Daha bilmediğimiz ne bitkiler ve faydaları vardır. Yeter ki araştırıp bulalım.” (DÇ, 379, s. 29) der. Akşam olur ve bütün çiçekler ve bitkiler uyur.

380. sayıdaki masal “Seyyah Dede Mim'in Bahçesinde” adını taşımaktadır. Bahçeye gelen Seyyah Dede, çiçeklere hal hatır sorar ve onlara şehitliği anlatacağını söyler. Kurtuluş Savaşı'nda dedesinin şehit olduğunu anlatan Seyyah Dede, “Yüce Allah ‘Şehit olanları sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler.’ diyor. Sevgili Peygamberimiz şehitleri çok övmüştür. Peygamberlikten sonra en yüksek mertebe şehitlerin mertebesidir. İnşallah ebediyen sevgili Peygamberimizle, şehitlerle beraber oluruz.” (DÇ, 380, s. 29)

Bir önceki sayıda Nergis'in faydalarının anlatılacağı duyurulmasına rağmen bahçeye yine Seyyah Dede gelir ve bu defa Sevgili Peygamberimizi ve torun sevgisini anlatacağını söyler. Bir gün namaz esnasında sırtına binen torunu Hz. Hüseyin'in oyunu bozulmasını diye o kalkana kadar secdeden kalkmaz. Sebebini soranlara ise torununun kendisini binit yaptığını acele edip de onun oyun zevkini kursağında bırakmak istemediğini söyler. Anlatılan bu konudan çok mutlu olan çiçeklerin gönülleri aydınlanır.

382. sayıda konuyu bağlamak üzere bahçeye bir sincabın elindeki palamudu düşürdüğü söylenmiştir. Tekerleme kısmı ile masal arasında geçiş olan bu noktada Ak Sakallı Dede: “Gönlünüz ne güzel sevgili çiçek dostlarım. Yüreğinizde yaratılan her zerreye yer var. Nefsinize karşı mücadelenizi kazanmışsınız. Kendi gönlünüzü, kalbinizi fethedip onları

iyiliklerle doldurmuşsunuz.” (DÇ, 382, s. 12) der. Bunun üzerine çiçekler kalbi fethetmenin ve nefse karşı savaşmanın ne olduğunu sorarlar. Çocuk okurlar için ağır olabilecek bu konuyu bir hadis yardımı ile açıklayan Ak Sakallı Dede, sohbeti bitirip evine gider.

383. sayıdaki masal “Kur’an Öğrenmek Ne Güzel Allah’ım!” adını taşımaktadır. Akşam, Ak Sakallı Dede’nin gelmesi için dua eden çiçekler, sabaha Dede’yi karşılarında bulunca çok sevinirler. Dede’den onlara Kur’an anlatmasını isterler. Dede Kur’an’daki İbrahim Peygamber hikâyesini anlatır ve Kur’an’da geçen ve insanlara uyarılar yapan bölümleri aktarır.

384. sayıda “Ak Sakallı Dede” bu sefer de çiçeklere hicret olgusunu anlatmaktadır. Çeşitli çiçeklerin sorularıyla ilerleyen sohbette Dede, anlattıklarını hadislerle desteklemektedir.

385. sayıda Dede’nin sohbet konusu Ramazan’dır. Ramazan ayının tıbbi faydalarını anlatmakla sohbete başlayan Dede, esas meselenin Allah’ı seven kulların onun için oruç tutmaları olduğunu söyler.

“Sevgili Peygamberime Gözyaşımdan İnciler” başlıklı masalda Dede, çiçeklere torununun Peygamber’e yazdığı bir mektubu okumuştur. Anne ve babasının anlattıklarını ve kendisinin ona duyduğu sevgiyi dile getiren torun rüyasında Peygamberi görmüş ve onun elini öpmüştür.

Yardım etme temalı masal 387. sayıda yer almaktadır. Bu masalda Ak Sakallı Dede, çiçeklere şahit olduğu bir olayı anlatmaktadır. Karşıdan karşıya geçmekte olan görme engelli bir kıza araba çarpmasını son anda önleyen Dede, yardıma gelen çocukların kızı annesine götürmesi ile rahatlar.

Ak Sakallı Dede 388. sayıda yine bahçeye gelir ve çiçeklere bir masal anlatır. Masalda çalışmayı sevmeyen, vaktini kahvede geçiren bir adam anlatılmaktadır. Bu adam bir gün uyandığı zaman kahvaltısını hazır bulmaz. Bunun üzerine hışımla babasının çalıştığı tarlaya gider. Babası adamla konuşmaz. Adam, babasına niçin kendisini yok saydığını sorar. Babası ise adama çocuklarını hatırlatır, onlarla ilgilenmediğini söyler ve Hz. Muhammed’in çocuklarını ve torunlarını nasıl sevdiğini anlatır. Adam utanır, babasının elini öper.

“Mim’in Çiçek Bahçesi” başlığı altında yayımlanan son masal “Mim’in Bahçesinde Hüzünlü Bir Gün” adını taşımaktadır. Bu masalda Dede, bahçeye geldiğinde hüzün

doludur. Bu durumun sebebini soran çiçeklere, okuduğu bir şiirle tekrar Çanakkale’de savaştığı günleri hatırladığını söyler. Düşmanın tüm çabasına ve üstün gücüne rağmen Boğaz’ı geçemediğini anlatır ve sözü Mehmet Akif Ersoy’un Çanakkale için yazdığı şiire getirir. Şiirden bir bölüm okuyan dede, Akif’in hayatından da bahseder. Bu yolla Türk çocuklarının tarihleri hakkında duyarlılık kazanmaları hedeflenmektedir.

“Mim’in Çiçek Bahçesi” başlığı altında yayımlanan masallar, “Masal Bahçesi” başlığı ile yayımlananlara göre daha az edebî özellik göstermektedir. Masal Bahçesi masallarında çok iyi arkadaş olan iki canlı arasında geçen maceralar anlatılmakta ve bu yaşantılar esnasında yeri geldikçe iletiler verilmektedir. Mim’in Çiçek Bahçesi’nde ise çok kısa ve az olan olaylar, ileti ve bilgiyi vermek için bir vasıta olarak düşünülmüşlerdir.

Suzan Çataoluk imzalı bu masalarda çocuk okurlara, çiçek isimleri öğretilmektedir. Masalarda ismi geçen çiçeklerden bazıları şunlardır: gül, nergis, karanfil, lâle, süsen papatya, kırmızı gonca gül, gelincik, yaban gülü, nilüfer ve çiğdem. Bu tarz bir öğretim yolu Alman çocuk yazarı Carl Ewald’ın hikâyelerini çağrıştırmaktadır.

“Mim’in Çiçek Bahçesi” başlığı altında yayımlanan masalların ikincisinde böğürtlen kendini tanıtmış ve faydalarını sıralamıştır. Sonraki masalarda da diğer çiçeklerin kendilerini tanıttacağı bilgisi verilmiştir; fakat sonraki sayıda bahçeye Seyyah Dede adlı biri gelmiş ve çiçeklere şehitliği anlatmıştır. Bu masalın sonunda, diğer sayıdaki masalda Nergis’in anlatılacağı söylenmiş; fakat sonraki masalda yine Dede gelmiş ve Peygamber’in torun sevgisini anlatmıştır. 382. sayıda daha önceki masalarda Seyyah Dede olarak tanıtılan anlatıcı Ak Sakallı Dede ismiyle okuyucu karşısına çıkmıştır. Seyyah Dede’ye niçin bu ismin verildiği masalarda anlatılmadığı gibi niçin adının sonraki sayılarda değiştiği ile ilgili de bir bilgiye rastlanmaz. Bu durum çocuk edebiyatı araştırmacıları tarafından sıklıkla eleştirilen ve “çocuktur ne yazarsan okur” tarzı bakış açılarını hatırlatmaktadır. Çocuk okurların yetişkin okurlara göre daha dikkatli ve daha eleştirel olduğu göz önüne alınacak olursa, bir sonraki sayıda anlatılacağı duyurulan bir konunun o sayı geldiğinde anlatılmaması ve bu durumla ilgili bir açıklama yapılmamış olması olumsuz bir durumdur. Yine kahraman isimlerinin değişmesi ve bu değişikliğin herhangi bir gerekçe ya da açıklamaya dayanmaması da bir tutarsızlık örneğidir ki bu türlü önemsenmeyen hususlar çocuk okurlar tarafından fark edilmekte zorlanılmayacağı gibi aynı zamanda onlarla dergi arasındaki samimiyet bağına da zayıflatacaktır.

Bu masallarda bir bilgilendirme unsuru olarak böğürtlen çiçeğinin ayrıntılı olarak tanıtımı yapılmıştır. Nerelerde yetiştiği, ne amaçlarla dikildiği, hangi hayvanlar tarafından istifade edildiği, insan sağlığı üzerindeki etkileri ve iyi geldiği rahatsızlıklar anlatılmıştır.

Yine bilgilendirme unsuru olarak Hz. Peygamber'in hayatından kesitler, onun torun sevgisi, Hicret Hadisesi, şehitlik gibi konular işlenmektedir.

Masallarda konu olgunlaştırılıp ileti verileceği esnada durumla ilgili Hz. Peygamber'in hadisleri kaynak da gösterilerek verilmektedir. Böylesi bir kullanımın hem verilecek iletiyi kuvvetlendirme hem de çocuk okurları hadislerden haberdar etme amacı taşıdığı söylenebilir.

Masallarda işlenen ve teşvik edilen unsurlar şu şekilde sıralanabilir: Peygamber'i sevmenin ve onu örnek almanın gerekliliği, nefsimize hâkim olma, Kur'an'ı okuma ve anlama, Hicret, Ramazan bereketi, evlat sevgisi ve yardımseverlik.

386. sayıdaki masalın sonunda okuyuculara öğüt verilmektedir. Dede'nin torununun yazdığı mektupta anlattığı rüyada Hz. Peygamber'in çocuğa yaptığı tavsiye, yazar tarafından yinelenmektedir. “Sevgili küçük dostlar, siz de iyilik edin ve sevgili Peygamberimizi asla unutmayın.” (DÇ, 386, s. 6-7).

Suzan Çataoluk imzası taşıyan masalların dışında, derginin yirmi dört sayılık zaman diliminde çeşitli yazarlara ait sekiz masala daha rastlanılmaktadır. “Suskun Ördek” adlı masal 376. sayıda yer almaktadır. Rengârenk tüyleri ile dikkat çeken ördek, kendisini çok seven çocukların ilgi odağıdır. Gitgide gururu kabaran ördek avazı çıktığı kadar bağırır ve sesinin güzel olduğunu zanneder. Evin huysuz genci sonunda bu sese tahammül edemez ve ördeği yakaladığı gibi boğazını sıkmaya başlar. Evin annesi son anda yetişir de ördek ölümden kurtulur. Bu olaydan sonra ördek bir daha kimseye caka satmaz, sessiz bir hayata razı olur.

Tablo 10. Diyanet Çocuk Dergisi'nde Yer Alan Diğer Masallar

No.	Masal Adı	Sayı	Yazar
1	Suskun Ördek	376	M. Said Türkoğlu
2	Kardan Adamın Evi	378	Vural Kaya
3	Arkadaşım Keloğlanla Birlikte Hayallerimin Şehrinde	382	Sümeyra Solmaz Turanalp
4	Huysuz Dağ	383	Fatma Börekçi
5	Kiraz Ağacındaki Yıldızlar	384	Ahmet Efe
6	Bir Yaz Masalı	386	Fatma Börekçi
7	Yıldızlı Masallar	386	Arife Gökmen
8	Kozalakkız	389	Zekiye Çoban

Türkiye’de yayımlanan çocuk dergilerinin geniş bir kitleye hitap ettikleri bilinmektedir. Genellikle 7-16 yaş olarak sınır çizilebilecek bu kapsam içinde anılan yaş dilimlerinde olan çocuklar için farklı seviyelerde metinler dergilerde yayımlanmaktadır. “Suskun Ördek” adlı masal, gerek konusu gerekse de kahramanları ve olay akışı ile daha küçük yaşlara hitap eden bir özellik göstermektedir.

Tam anlamıyla masal olarak değer bulmasa da masalsı tür olarak nitelendirilebilecek bir örnek “Kardan Adamın Evi” başlıklı metindir. Bu metinde çocukluğunun kışlarını anlatan yazar, yaptıkları kardan adamı ve yaptıkları kardan evi anlatmaktadır.

Hayal gücünün yoğun olarak kullanıldığı modern bir Keloğlan masalı olan “Arkadaşım Keloğlanla Birlikte Hayallerimin Şehrinde” adlı masal, Sümeyra Solmaz Turanalp imzasını taşımaktadır. Masalın kahramanı dokuz yaşındaki bir çocuktur. Bu çocuk Türk tarihinden kahramanları çok sever, onların çıkartmalarını defterlerine yapıştırır. Bu çocukta Keloğlan’ın yeri başkadır. Bir gün Keloğlan’a kan kardeş olmayı teklif eder. Kan kardeş olurlar. İki birlikte çocuğun hayallerinin şehrini fethetmek üzere yola çıkarlar. Önce İstanbul Fatih Sultan Mehmet’ten bilgi almak isterler. Fatih onlara üç nasihat verir. Yola çıkarlar. Çocuk Keloğlan’ın omuzlarına çıkıp içeri girer ve kapıyı açar. Bu esnada bir köpek ve üç yavrusu çocuğun etrafını sarar. Çocuk aklını kullanarak köpeklerin başını okşar ve onları lastik toplar oylar. Gürültüye gelen bahçe sahibine de uzun uzun Fatih’ten bahseder. Bahçeye giriş amaçlarını dosdoğru anlatır. Bahçe sahibi beklenmedik şekilde dalları kırmamak şartı ile istedikleri kadar yiyebileceklerini söyler.

Bu masalda ön planda olan unsur hayal gücüdür. Kendi dünyalarında uygun buldukları kahramanlarla özdeşleşen, onlarla hayali seyahatlere çıkan ve çeşitli maceralara atılan çocukların zihin dünyası bu masalda konu olarak kullanılmıştır. Ayrıca göz önünde olan nesneleri masallardaki unsurların yerine koymak da çocuklarda sıkça görülen davranışlardır. Masalın sonunda görülmüştür ki fethedilmek istenen şehir aslında bir meyve bahçesidir. Şehrin komutanı da meyve bahçesinin sahibi Hamdi Amca’dır.

Metinde, Türk tarihinin en büyük komutanlarından Fatih Sultan Mehmet yaptıklarıyla anılmaktadır. Hayali olarak ziyaret edilen Fatih, çocuklara çeşitli öğütler vererek onları fetihle istilayı birbirine karıştırmamaları, fethedilen şehrin insanlarına iyi davranmaları ve imkânsız istemeleri konusunda uyarılmıştır. Ayrıca masalın sonunda bahçe sahibinin tavrı dürüst sözlere bir ödül olarak yorumlanabilir.

Mutlu bir dünyanın eskide kaldığı düşüncesi ile başlayan “Huysuz Dağ” adlı masalda canı sıkılan bir dağ anlatılmaktadır. Yerinden kımıldayamadığı için mutsuz olan bu dağ, işittiği güzel sesin sahibini arar, karşısına küçük bir kız çıkar. Kızın sözlerinin çok güzel geldiğini söyleyen dağ kıza ne okuduğu sorar. Kız: “Tabii ki güzel gelir, çünkü biricik Rabbimizin kelimelerinden oluşan kitabımızdır işittiklerin. Bu yaz öğrendim ben de Kur’an-ı Kerim’i okumayı. Sıra sıra okuyorum ayetleri sureleri...” (DÇ, 383, s. 25). Boş boş oturduğu için canı sıkıldığını söyleyen dağa kız, kutsal kitapta geçen ve dağların görevlerini anlatan ayetten bahsedince dağın üzüntüsü geçer.

Bu masalda yaratılan her şeyin bir görevi olduğu ve hiçbir şeyin boşa yaratılmadığı iletisi verilmektedir. Bu iletinin dayanak noktası Kur’an-ı Kerim’dir. Masalda yer alan küçük kız Kur’an okumayı yaz tatilinde öğrenmiş ve kendi başına okuyacak düzeye gelmiştir. Burada çocuklar örtük olarak yazın Kur’an kurslarına gitme konusunda teşvik edilmektedir. Bunlardan hariç olarak dilsel akıcılık manasında masalın giriş kısmı dikkat çekicidir. Bozulmamış bir tabiat tasvirinin yapıldığı satırlar, anlatılan yerleri okuyucuların gözlerinde canlandırabilecek niteliktedir.

Ben deyim yüz yıl siz deyin yüz bir yıl evveldi. Henüz yeryüzünde apartmanlar, otobanlar ve koca koca alışveriş merkezleri yoktu. Her yer büyüklü küçüklü dağlar, tepeler ve ovalarla kaplıydı. Yeryüzünün rengi o zamanlar yeşil, gökyüzü masmavi, havası mis gibi temizdi. Ağaçlar özgürce boy verir, zamanı geldi mi çiçek açar, zamanı geldi mi solardı. Börtü böcek kelebek ne varsa mutlu yaşardı. Denizler tertemiz ve şirin mi şirin balıklarla doluydu. Dağların saçlarından pırıl pırıl şelaleler akardı (DÇ, 383, s. 24).

“Kiraz Ağacındaki Yıldızlar” adlı masalda Kemalettin Tuğcu tarzını hatırlatan bir konu ve üslup görülmektedir. Bir adam, küçük kızın avucuna yıldızlar döker. En parlak yıldızı annesine vermek üzere yola çıkan kız, önce dedesine sonra ablasına birer yıldız verir. Eve girdiğinde babası küçük kardeşinin beşiğinin başındandır. Annesini soran kıza babası, kiraz ağacının altını işaret eder. Küçük kız yıldızların geri kalanını kiraz ağacının dallarına asar. Ağacın altında annesinin mezarı vardır.

Bu metinde çocuklara yönelik herhangi belirgin bir ileti ya da eğitici unsura rastlanmamaktadır. Bunun yerine koyu bir karamsarlık ve tüm kahramanlarının, küçük kız hariç, ağlamaklı olduğu bir tablo sezilmektedir. Ölüm, hayatın gerçeklerinden biridir; fakat bu olgunun yetkin bir bakış açısı ile verilmediği metinlerde çocuk okurların olumsuz yönde etkilenmesi ve edebiyata ve okumaya karşı bir tavır geliştirmeleri olasıdır.

Çocuksu ve saf duygularla yazılan ve çocuk hayal gücünü yansıtan bir masal 386. sayıda yayımlanmıştır. “Bir Yaz Masalı” adlı metinde Gülkız isimli çocuk, yaz mevsimini ve yazın yaptıklarını çok özleyerek “kiraz mevsimine” hitabıyla haziran temmuz ve ağustos aylarına bir mektup yazar. Postacı mektubun gideceği yeri bulmak için uzun süre uğraşır. Sonunda mektubu teslim alan kiraz mevsiminin ayları büyük sevinç yaşarlar. Haziran ayı, gitme zamanının geldiğini anlayınca hemen hazırlanmaya başlar. Çünkü o gün Mayıs ayının son günüdür.

Bu metinde masalın temel unsuru olan hayal, etkili bir şekilde kullanılmıştır. Özellikle kiraz mevsimi aylarına mektubu getiren postacının durumunun tasvir edildiği satırlarda kullanılan dil, çocuksu bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Her mevsimin ayrı bir güzelliği olduğu fikrinin işlendiği bu masalda neşeli ve mutlu olmanın önemi de vurgulanmaktadır.

Doğrusu postacı amca söylenmekte haksız sayılmazdı. Bir kere adresi bulması bile hiç kolay olmamıştı. Sekiz ırmak, yedi tepe, bir gökkuşağı, altı dondurmacı, beş bakkal dükkânı, dört lunapark geçmişti. Ayaklarına Hint Okyanusu kadar mavi sular inmişti. Ee yaşlılık da var işin içinde. Son postasını sahibine teslim etmek istiyordu. Elindeki turuncu renkli mektubu evirip çeviriyordu (DÇ, 386, s. 8).

“Yıldızlı Masallar” adlı metinde her gece kitaptan masal okuyan bir fil ile onu dinleyen ay, yıldızlar ve bir baykuş vardır. Her gece kendini dinleyenlere masallar okuyan fil, bir gün uyandığında masal kitabını bulamaz. Kitabını ararken bülbül, kitabı rüzgârın götürmüş olabileceğini söyler. Akşam olunca fil ne yapacağını bilmez hâlde beklemeye başlar. Derken gökyüzündeki yıldızlar ve ay duruma bir çözüm düşünürler. Yıldızlar birer harf olurlar ve gökyüzüne dizilirler. Fil, gökyüzündeki bu harflere hortumuyla tüm gücü ile üfler ve harfler yerli yerince sıralanır. Gökyüzünde oluşan bu yeni masalı herkes okuyabilir.

Bu masalda ders vermeyi önceleyen bir bakış açısından ziyade hayal gücünün ön planda olduğu edebî bir amaç sezilmektedir. Gökyüzüne ait ay ve yıldız gibi unsurlarla yeryüzünde yaşayan fil ve baykuş gibi hayvanların birlikte masal dinlemesi, özellikle soyut işlemler çağına geçmemiş çocuklar için sürükleyici ve bir o kadar da edebiyatı sevdirci niteliktedir.

“Kozalaklı” adlı masalda anne ve babası ile yaşayan fakir bir kız anlatılmaktadır. Tek oyuncağı ağaçlardan dökülen kozalaklar olan bu kız halinden memnundur. Mutluluk şarkıları söyleyerek kozalaklarla çeşitli oyunlar oynar. Bir gün annesine hediye

hazırlamaya karar verir. Ne yapacağını düşünürken ağaçlardan yeni kozalaklar düşer. Kozalaklardan kocaman bir dünya yapan Kozalaklı annesini çağırarak sevgisinin bu koca dünyaya sığmadığını söyler. Anne kız sarılırlar ve çok mutlu olurlar.

Okul öncesi çağını yaşayan çocuklar için uygun olan bu masal, sevginin ön plana çıkarıldığı kısa bir metindir. Özellikle anne ile kızı arasındaki yoğun sevginin anlatıldığı bu masalda pahalı oyuncaklar olmasa dahi mutlu olunabileceği iletisi verilmektedir.

Sonuç olarak *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde yayımlanan masallarda Suzan Çataloluk imzalı metinler ön plana çıkmaktadır. Çocuk edebiyatı sahasında tecrübeli ve eski bir kalem olan yazar, *Diyanet Çocuk Dergisi* için yazdığı masallarda, derginin yayın politikasına uygun bir tarz benimsemiştir. “Masal Bahçesi” üst başlıklı masallarda, sevimli ve dost canlısı bir figür olarak okuyucu karşına çıkan dede aracılığı ile İslam inancına ait çeşitli ibadet ve değerler çocuk okurlara benimsetilmeye çalışılmaktadır. Yine aynı yazara ait “Mim’in Çiçek Bahçesi” üst başlıklı masallarda, verilmek istenen ve genellikle kişileri duygusal olarak inciten davranışların eleştirisinin yapıldığı iletiler iki böcek kahraman üzerinden verilmektedir. Diğer masallar olarak sınıflandırılan masallarda ise konu birliği yoktur. Türk masal kahramanı Keloğlan, Fatih Sultan Mehmet, dağ, yıldızlar gibi konuların işlendiği bu masallarda da dinî iletiler ön plandadır.

Hikâye

Diyanet Çocuk Dergisi'nde birden fazla başlık hikâye olarak değerlendirilebilir. “İlkeli İlker”, “Yarım Elma”, “Konuşan Eşyalar” ve “Kâinatı Dinleyen Çocuk” adlı bölümler hikâye başlığı altında değerlendirilmişlerdir. Ayrıca, anılan bu başlıkların dışında kalan ve gerek hikâye üst başlığı altında gerekse de üst başlıksız olarak yayımlanan bazı metinler de bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Tablo 11. Diyanet Çocuk Dergisi'nde "İlkeli İlker" Üst Başlıklı Hikâyeler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	İlkeli İlker	Dürüst İlker Her Şeyi Çözer	366	Hatice İpek
2	İlkeli İlker	Mis Kokulu Börekler	367	Hatice İpek
3	İlkeli İlker	İlker'in Düşündüren Ödevi	368	Hatice İpek
4	İlkeli İlker	Sağlık En Büyük Nimet aman Dikkat Et	369	Hatice İpek
5	İlkeli İlker	İlker'in Yeni Arkadaşı	370	Hatice İpek
6	İlkeli İlker	İlker'in Kâbusu	371	Hatice İpek
7	İlkeli İlker	İlker'in İlk Namazı	372	Hatice İpek
8	İlkeli İlker	İlker'e İftar Sürprizi	373	Hatice İpek

9	İlkeli İlker	İlker'in İyilik Sevinci	374	Hatice İpek
10	İlkeli İlker	İlker İhram Giyiyor	375	Hatice İpek
11	İlkeli İlker	İlker Öğretmen Olursa	376	Hatice İpek
12	İlkeli İlker	Ah Melek Teyze	377	Hatice İpek

Tabloda görüldüğü gibi, *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde "İlkeli İlker" üst başlığı altında toplam on iki hikâye yayımlanmıştır. Bu hikâyelerin kahramanı olan İlker, okul çağında olan bir çocuktur. Kardeşi ve anne babası ile yaşayan İlker, okulda ve evde yaşadığı çeşitli olaylardan dersler çıkarmakta ve iyi bir çocuk olma yolunda ilerlemektedir.

Hatice İpek imzalı bu hikâyelerde İlker üzerinden çocuk okurlara birtakım değerler aşılanmaya çalışılmaktadır. 366. sayıda yer alan metinde İlker, okulda top oynarken okulun camını kırar ve korkusundan kaçarak eve gelir. İstemedi karşılaştığı bu durum sebebiyle öğretmenin kendisini bir daha sevmeyeceğini düşünen İlker, babasına durumu anlatınca yaptığının yanlış olduğunu anlar. Babası, İlker'i şu sözlerle dürüst olmaya teşvik eder:

Doğruluktan hiçbir zaman ayrılmamalısın İlker'im. Peygamberimiz "Doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür." demiştir. Hatta bir keresinde yeni Müslüman olan bir kişi Peygamberimize gelerek "Bana öyle bir şey söyle ki ondan başka bir şeye ihtiyacım olmasın" demişti. Peygamberimiz de ona "Allah'a inandım de ve dosdoğru ol, bu sana yeter." demişti (DÇ, 366, s. 15).

Babasının bu cevabından sonra İlker ertesi gün suçunu itiraf eder ve öğretmeni bu dürüst davranışından ötürü İlker'i cezalandırmaz.

Bir başka metinde bencilliğin eleştirisi yapılmaktadır. Annesinin yaptığı tüm börekleri alıp okula götüren İlker, kardeşine hiç börek bırakmaz. Okula geldiğinde din dersi kapsamında bir film izlerler. Filmde Mekke ve Medine Müslümanların kardeşliği ve birbirlerine yardım etmeleri anlatılmaktadır. Ensar-Muhacir kardeşliği denen bu fedakârlık İlker'i çok etkiler. Yaptığı davranıştan pişman olan İlker, böreklerle dokunmadan hepsini geri getirir.

İlkeli İlker'in maceralarının anlatıldığı bu hikâyelerde, İlker'in anne ve babası olumlu ve yapıcı tutumları ile dikkat çekmektedirler. Hiçbir zaman şiddete ya da kötü sözlere başvurmeyen bu ebeveyn, çocuklarının doğru yolu bulmasında hep yönlendirici işlev yüklenmektedirler.

"İlkeli İlker" üst başlıklı hikâyeler iletici vermeye dönük metinlerdir. Çevreye ibretle ve düşünerek bakma, sağlıklı olmanın önemi, insanlarla dalga geçmenin kötülüğü, temizliğin gerekliliği, namaz, teşekkür etmek, oruç, iyilik yapmak, hac, öğretmenlik mesleğinin

kutsallığı, insanları barıştırmamanın önemi gibi konularda yer yer bilgilendirmeler de yapılarak değer aktarımı amaçlanmaktadır. Metinler, odak noktası olarak ileti vermeyi esas aldıkları için edebî kaygıdan uzaklaşmaktadırlar. Çocuk okuyucular bu hikâye dizisini acaba sonunda yine ne ders verilecek düşüncesiyle okumaya başladıkları zaman, metinden alacakları zevk de azalmış olacaktır. Bu türlü metinler yerine iletinin daha az belirgin bir tarzda verildiği hikâyeler çocuk edebiyatı gerçeğine daha yakın olabilirdi.

Diyanet Çocuk Dergisi'nde yayımlanan hikâyelerden yedi adedi, “Yarım Elma” başlığı ile yayımlanmıştır.

Tablo 12. Diyanet Çocuk Dergisi’nde “Yarım Elma” Üst Başlıklı Hikâyeler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Yarım Elma	Peygamber Efendimiz Gibi Olmak	381	Musa Mert
2	Yarım Elma	Bir Kalp Ne kadar Sevgi Alır?	382	Musa Mert
3	Yarım Elma	Minik İmam	383	Musa Mert
4	Yarım Elma	Muhacir Sınıf	384	Musa Mert
5	Yarım Elma	Görenler ve Görmeyenler	387	Musa Mert
6	Yarım Elma	Dilenci Çocuk	388	Musa Mert
7	Yarım Elma	Senin Şişende Ne Var?	389	Musa Mert

“Yarım Elma” üst başlıklı hikâyeler, biri hariç, sınıf ortamında geçmektedir. Bu hikâyelerin sabit bir kahramanı bulunmamaktadır. Öğretmen ve öğrencileri arasında geçen çeşitli olaylar, öğrencilerin verdikleri tepkiler, öğretmenlerinin onlara farklı bakış açıları kazandıran söylemleri bu hikâyelerin konuları arasındadır.

Diğer hikâye örneklerinde olduğu gibi bu metinlerde de ileti verme kaygısı baskın durumdadır. “Peygamber Efendimiz Gibi Olmak” başlıklı metinde temel ileti, Hz. Muhammed’e duyulan sevgi ve onu örnek almanın gerekliliğidir. “Bir Kalp Ne Kadar Sevgi Alır” isimli bir başka örnekte ise sevgi değeri, sevgiye açık olmanın gerekliliği üzerinden verilmeye çalışılmıştır. Anılan metnin son cümlesi şu şekildedir: “Vay be! Ne mucize bir organ! Demek kalbimize ne kadar sevgi koyarsak koyalım alıyor, bir türlü dolmuyor! O halde ne duruyoruz! Kin ve nefretle kapamayalım kapılarını kalbimizin; sonuna kadar sevgiye, daima sevgiye açalım.” (DÇ, 382, s. 3).

“Yarım Elma” üst başlıklı hikâyelerde yer alan diğer iletiler şunlardır: yalandan kaçınmanın gerekliliği, insanlara lakap takmanın kötülüğü, kusurları olanları küçük görmemenin gerekliliği, dilenmenin kötülüğü, çalışarak kazanmanın önemi, iyi niyetli ve güzel sözlü olmanın erdemi.

Bu başlıktaki hikâyelere getirebilecek eleştiri, bir önceki hikâye grubunda olduğu gibi iletiye dönük olarak kaleme alınmalarıdır. Çocuk edebiyatında öğretici unsurların olması kaçınılmazdır; fakat buradaki ince nokta, öğretici unsurların metnin ana amacı durumuna gelmemesi, destekleyici bir unsur olarak kalmasının gerekliliğidir.

Tablo 13. Diyanet Çocuk Dergisi’nde “Kâinatı Dinleyen Çocuk” Üst Başlıklı Hikâyeler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Güneşin Aynası Ay	366	E. Serdaroğlu
2	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Dut ağacının Misafirleri	367	E. Serdaroğlu
3	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Çiçekten Çıkan Sürpriz: Bal Arısı	368	E. Serdaroğlu
4	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Gülümseyen Bir Selam Sana Kimi Hatırlatıyor?	369	E. Serdaroğlu
5	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Öfke Sana Yalan Söyler Sen Sevgiyi Dinle	370	E. Serdaroğlu
6	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Üzgünsen Hemen Bir İyilik Yap	371	E. Serdaroğlu
7	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Fotosentez Mucizesi	372	E. Serdaroğlu
8	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Mezarlıkta Ahiret Çiçekleri Var	373	E. Serdaroğlu
9	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Paylaşmak Ne Güzel	374	E. Serdaroğlu
10	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Dünyayı Kim Boyadı?	375	E. Serdaroğlu
11	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Dikkat Dikkat Doğanın Midesi Bulanıyor	376	E. Serdaroğlu
12	Kâinatı Dinleyen Çocuk	Dinle	377	E. Serdaroğlu

Diyanet Çocuk Dergisi’nde “Kâinatı Dinleyen Çocuk” üst başlıklı on iki metin yayımlanmıştır. Bu metinlerin bir kısmı başlıktan da anlaşılacağı üzere hikâye örgüsü içerisinde çocuk okurlara doğa ile ilgili bilgiler veren metinlerdir. Bir diğer kısmı ise İslami değerleri anlatan ve bu değerleri çocuk okurlara benimsetme amacı taşıyan metinlerdir.

Metinlerden iki tanesi manzum olarak kaleme alınmıştır. Dinle başlıklı metin Sevgili Çocuk hitabı ile başlamakta ve

“Sakın kendini küçük sanma

Çünkü sen kâinat kadar büyüksün.

Allah seni o kadar çok seviyor.” (DÇ, 377, s. 8).

Şeklinde devam etmektedir. Bu başlık altındaki metinlerde, kahraman bazen karanlıktan çok korkan küçük bir çocuk bazense dut ağacına çıkıp ipek böceklerini merak eden bir gençtir. Doğa konulu metinlerde güneş ve ay arasındaki ilişki, dut ağacı ve ipek böcekleri, bal arılarının nasıl bal yaptıkları ve iğneleri, bitkilerin nasıl fotosentez yaptıkları, doğanın aşırı kirlenmesi gibi hususlarda bilgiler verilmekte ve çocuk okurlar doğaya, hayvanlara ve bitkilere karşı saygılı ve koruyucu bir tutuma teşvik edilmektedirler.

Değer aktarımı bağlamında ele alınan metinlerde ise dinî değerler çerçevesinde güzel davranışlar ve iyi huylar kazanmanın gerekliliği üzerinde durulmaktadır. “Gülümseyen Bir Selam Sana Kimi Hatırlatıyor?” başlıklı metinde yağmuru özleyen toprak örneğinden hareketle bazı insanların sevgiye olan ihtiyaçları söz konusu edilmektedir.

İnsanları düşün... Hani bazılarının yüzü asıktır. Onları hiçbir şey mutlu edemez. Hep şikâyet ederler. Hep mızızlanırlar, birbirlerini suçlarlar. Böyle insanlar var, değil mi? Ya kötülük yapmaktan zevk duyan insanlar? Onların vicdanları öyle kurumuş ki yardım etmeyi bilmezler. Kimseyi gerçekten sevmeyiz. İşte bu insanlar susamış toprak gibiler! Aslında çok güzeller ama güzelliklerini unutmuşlar. Kurumuşlar, cansızlaşmışlar. Çünkü neye ihtiyaçları olduğunu unutmuşlar (DÇ, 369, s. 8).

“Üzgünsen Hemen Bir İyilik Yap” başlıklı metinde, çocuk edebiyatı ürünlerinde sıkça rastlanan bir sıkıntı gözlemlenmektedir. Hikâyenin sonundan anlaşıldığı üzere sıra arkadaşının kalbini kıran bir çocuk, metin boyunca bu davranışını sorgulamakta ve deyim yerindeyse vicdan azabıyla kendini yiyip bitirmektedir. Yaşadığı pişmanlıkla ne yapacağını bilmez bir halde dolaşan çocuk, kendi içinde iyi bir çocuk olup olmadığını sorgulamakta ve yaptığı kötülük sebebiyle kalbinde bir yara oluştuğunu düşünmektedir.

Ben iyi bir çocuk muyum? Bunu kendime değil çevremdekilere sormalıyım, ama önce bunun cevabını kendime vermeliyim. Bir kötülük yaptım. İçimde sanki bu yüzden bir yara oluştu. Çok acıyor. Bu yara nerede: Kalbimde! Çünkü kalbim ağrıyor. İnsan suç işleyince kalbi mi ağrır? Peki, iyileşmez mi hiç? Ne yapacağım ben? (DÇ, 371, s. 8).

Çocukluk çağında hata yapılması kadar doğal bir durum yoktur. Önemli olan hatadan gerekli dersin çıkarılması ve söz konusu davranışın yanlış olduğunun ayırdına varılmasıdır. Bu metinde, çocuğun yaşadığı bunalım ve işkence çeker durumdaki ruh hali, metni okuyan çocuklara hata yapmanın ne kadar korkunç bir şey olduğunu anlatmakta ve onların kesinlikle hata yapmaması gerektiği iletisini vermektedir. Anılan bu tutum aşırı bir durumdur. Günümüzde bir konu hakkında tecrübe sahibi olmak için hata yapmak ve doğruyu öğrenmek kabul edilen bir husustur. Bu metnin mahzurlu yönü çocukların hata yapmalarını önlemek için onların cesaretini kırma ihtimalinin göz ardı edilmesidir.

Sonuç olarak Esra Serdaroğlu imzalı, “Kâinatı Dinleyen Çocuk” üst başlığını taşıyan metinler tür olarak hikâyeye yakın durmakla birlikte içerdikleri yoğun bilgi ile de bilgi verici yazılara yaklaşmaktadırlar. Yukarıda değinildiği gibi iki ayrı yaklaşım gözlenen bu metinlerin beş adedi çevre ve doğa ile ilgiliyken geri kalan yedisi ise çeşitli değerleri önceleyen metinlerdir.

Tablo 14. Diyanet Çocuk Dergisi’nde “Konuşan Eşyalar” Üst Başlıklı Hikâyeler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Konuşan Eşyalar	Merve’nin Çalar Saati	366	Zekiye Çoban
2	Konuşan Eşyalar	Sevgi Elleri	367	Zekiye Çoban
3	Konuşan Eşyalar	İyilik Yarışı	369	Zekiye Çoban
4	Konuşan Eşyalar	Çok Hastayım	371	Zekiye Çoban
5	Konuşan Eşyalar	Secdelerde Aydınlanacak Yarınlar	372	Zekiye Çoban
6	Konuşan Eşyalar	Ah Bir Ezan Okunsa	373	Zekiye Çoban
7	Konuşan Eşyalar	Sen Çok Yaşa Ulvi Amca	374	Zekiye Çoban
8	Konuşan Eşyalar	Ne Güzel Bir Yük Taşıyorum	375	Zekiye Çoban
9	Konuşan Eşyalar	Arife’nin Arife Sevinci	376	Zekiye Çoban
10	Konuşan Eşyalar	Sevgilerin En Değerlisi	377	Zekiye Çoban
11	Konuşan Eşyalar	Sesimi Kim Duyar?	378	Zekiye Çoban
12	Konuşan Eşyalar	İnci Kutusu	379	Zekiye Çoban
13	Konuşan Eşyalar	Ben Şanlı Bir Tarihim	380	Zekiye Çoban
14	Konuşan Eşyalar	Huzura Erdiğim Gün	383	Zekiye Çoban
15	Konuşan Eşyalar	Kutlu Misafirlerim Vardı Benim	384	Zekiye Çoban
16	Konuşan Eşyalar	Fokur Fokur Sevgi Kaynatıyorum	386	Zekiye Çoban
17	Konuşan Eşyalar	Düşünce Oyunu	387	Zekiye Çoban
18	Konuşan Eşyalar	Dünyanın En Mutlu Eşyası	388	Zekiye Çoban
19	Konuşan Eşyalar	Bir Kış Hikâyesi	389	Zekiye Çoban

Tablodan da görüleceği üzere “Konuşan Eşyalar” üst başlığı ile yayımlanan hikâye sayısı on dokuzdur. Bu metinlerde olaylar, her metinde ayrı bir eşyanın gözünden anlatılmaktadır. Çamaşır makinesi, televizyon, kazak, duvar saati, zarf, ayakkabı gibi nesneler anlatılmak istenen konu için bir araç vazifesi görmektedirler. Eşyaların konuşuyor oluşu bu metinlerin masal olarak değerlendirilebileceğini akla getirir de, bazı sebeplerle bu yazıların hikâyeye daha yakın durduğunu söylemek mümkündür. Metinlerde eşyaların olayları anlatmasının dışında hayal mahsulü herhangi bir unsur yoktur. Devler, cadılar, uçan halılar gibi olağanüstü unsurların olmadığı bu metinlerde, eşyaların konuşması da bir anlatım yolu olarak kullanılmıştır. Bu sebeplerle “Konuşan Eşyalar” üst başlıklı yazılar hikâye başlığı altında değerlendirilmişlerdir.

“Konuşan Eşyalar” üst başlıklı metinlerde eşyalar, yakınında bulundukları çocukların yanlış davranışlarına çok üzülürler ve onları iyiye ve güzele teşvik edemedikleri için hayıflanırlar. Bu yolla çocuk okurlara dolaylı olarak doğru ve yanlış davranışlar sezdirilir; doğru davranışların onlara sağlayacağı faydalar anlatılır. “Merve’nin Çalar Saati” başlıklı metinde, zamanında uyanmayan ve bu yüzden de annesi ve öğretmeniyle sorun yaşayan Merve’nin yaptıkları anlatılmaktadır. Geç kaldığı için okula koşa koşa giden Merve’nin bu durumu çalar saatin ağzından şu cümlelerle anlatılmaktadır:

Ah bir konuşabilsem! İyi öğrenciler derse geç kalmazlar. Erken yatarlar, erken kalkarlar. İşlerini vaktinde yaparlar. Bizi bu kadar yorma, diyeceğim. Ama yok, her sabah zırr zırr diye avazım çıktığı kadar bağırmaktan başka bir şey yapamıyorum ki... altı üstü küçük bir masa saatiyim ben (DÇ, 366, s. 17).

Bu cümlelerle çocuklara sorumluluk hissi, küçük yaşlardan itibaren kazandırılmaya çalışılmıştır.

“Konuşan Eşyalar” üst başlıklı yazılarda iletiler okuyucuları yormadan metnin içine yerleştirilerek verilmektedir. “Çok Hastayım Erkan” başlıklı metinde Erkan adlı çocuğun evindeki çamaşır makinesi sürekli çalışmaktan, Erkan’ın devamlı kirlettiği çamaşırları yıkamaktan yorgun düşmüştür. Bir gün arıza veren makine Erkan’a sitem ederek aslında çocuk okurlara iyi çocuk olmanın sırlarını vermektedir:

Aysun Hanım, oğluna söylene söylene beni programlıyor. Çalışmayacağımın farkında değil. Başlat düğmesi defalarca tıklanıyor, ama nafi! Çalışacak durumda değilim. Acayip seslerle onu korkutuyorum. Çok hastayım diyorum ama anlayan yok. Ah Erkan, ne çok yoruyorsun beni! Bir de yemekten önce ve sonra ellerini yıkasan... Besmeleyle başlasan, şükürle bitirsen... Temizliğine özen göstersen... Kurallara uysan. Suyu, elektriği, beni daha birçok şeyi israf etmesen... Aah ah! En büyük hayallerim bunlar! Am ben bütün bu hayalleri için sana iyi bir ders vereceğim Erkan. Uzun süre çalışmayarak sana temiz olmayı öğreteceğim (DÇ, 371, s. 17).

“Konuşan Eşyalar” üst başlıklı metinlerde bazı dinî terim ve kavramların öğretilmesine yönelik bilgilendirici bazı bölümler de vardır. Söz gelimi “Sen Çok Yaşa Ulvi Amca” başlıklı metinde konuşan eşya paradır. Nereye kullanılacağını merak eden para, zekât olarak verileceğini öğrenir ve zekâtın ne olduğu metin akışı içerisinde okuyucu ile paylaşılır. Bu yolla, yararlarına değinilerek zekâtın topluma faydası anlatılmaktadır.

Zarfin içinden Ulvi amca'yı izliyoruz. Zarfin üzerine “ZEKÂT” diye iri harflerle not düştü. Aramızda kimse bilmiyor zekâtın ne olduğunu. İyiden iyiye meraklandık. Biri bize zekâtın ne olduğunu açıklasa... Ulvi amca'yı izleyen küçük torunu imdadımıza yetişti neyse ki. “Zekât nedir ki dede?” diye sormasa belki de hiç öğrenemeyecektik. Ulvi amcaya dikkatle kulak verdik: “Zekât Allah’ın emridir, yavrum. Zekât temizliktir, berekettir. Müslüman zenginlerin ihtiyaçları dışındaki para ve ticaret mallarında fakirlerin, yoksulların, yolda kalmışların, kalpleri İslam’a ısındırılmak istenenlerin, Allah yolundaki müttakilerin, borçluların belirli bir hakkı vardır. Her yıl bu hakkı onlara vermek, zengin olarak boynumuzun borcudur. Kaç gündür ben bunun hesabını yapıyorum (DÇ, 374, s. 17).

“Konuşan Eşyalar” adlı hikâyelerde çeşitli güzel davranışların teşviki yapılmaktadır. Hediyeleşmek, fakirlere ve muhtaçlara yardım, bilinçli televizyon kullanımı, tertipli

düzenli olmanın faydaları, temiz olmanın gerekliliği, dua etmenin güzelliği, bayrağa saygı, cömertlik, sağlıklı beslenme gibi konularda okuyuculara kimi zaman doğrudan kimi zaman da dolaylı yollardan çeşitli yönlendirmeler yapılmaktadır.

Sonuç olarak, çocuklara, kullandıkları eşyalarla iyi ilişkiler kurmaları, onları hor kullanmamaları öğütlenmektedir. Bu metinlerde *Diyanet Çocuk Dergisi*'nin genelinde rastlanan bir durumla karşılaşmaktadır. Metinlerin mutlaka bir iletiye, bir yönlendirmeye dayanması. Bu durum “Konuşan Eşyalar” üst başlıklı metinlerde de mevcuttur. Metinlerde anlatıcının eşyalar olması, verilen iletilerin ve öğretilmek istenen bilgilerin diğer metinlere göre nispeten dolaylı bir yolla okuyucuya aktarılması sonucunu doğurmaktadır.

Tablo 15. Diyanet Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Diğer Hikâyeler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Yusuf’un Dünyası	Büyütec Her Şeyi Büyütür mü?	368	Rumeysa Şimşek
2	Yusuf’un Dünyası	İyilik Yarışı	370	Rumeysa Şimşek
3	Hikâye	Tek Bir Yürek	372	H.M. Bayır
4	Hikâye	Ne Güzeldir Oruç Ayı	373	Gülây Sormageç
5	Hikâye	Güzel Bir İş	374	Mustafa Oğuz
6	-	Kıskançlığın Sonu	375	Talha Güzelsoy
7	Hikâye	Unutulan Anahtar	377	Hilal Mertoğlu
8	Hikâye	Takım Kaptanı Ahmet	377	F. Karahan
9	-	Ramazan Dede ve Hanımı	378	Ülfet Görgülü
10	-	Üşüyen Şehir	381	Fatma Börekçi
11	Güzel Davranışlar Güzel Sonuçlar	Edep Bir Taçtır	382	Mehmet Nezir Gül
12	-	Fetih	382	Duran Çetin
13	-	Misafirler Geldi	383	Duran Çetin
14	-	Hocaanne’yi Nasıl Kandırdım?	383	Özkan Öze
15	-	Kur’an Okulumuza Giderken	383	Ayşe Serra Kara
16	-	Gökyüzünde Asılı Duran Şehir	384	Fatma Börekçi
17	-	Yağmur Deel Rahmet	384	Özkan Öze
18	-	Babamın Hicreti	384	Duran Çetin
19	-	Sahur Kuşları	385	Fatma Börekçi
20	-	On Bir Aylık Yoldan Geldim	385	Gülây Sormageç
21	Güzel Davranışlar Güzel Sonuçlar	Uzun Yoldan Gelen Misafirler	385	Mehmet Nezir Gül
22	-	Ramazan Sevinci	385	Duran Çetin
23	-	Sevgi Çiçeğim ve Kitap Kuşum	387	Duran Çetin
24	-	Biraz Cesaret ve Gayret	387	Esmâ Güner
25	-	İncili Toy	387	Seher Özet
26	-	Çatlak Kova	387	Sadi Şirazi
27	-	Zeynep’in Gözüyle Engeller	387	Ayşe Serra Kara
28	-	Sevmeyi Öğrendim	387	Gülây Sormageç
29	-	Hakkı Çalınmış Çocuklar	388	Fatma Börekçi
30	-	Çocuk Hakları	388	Ayşe Serra Kara
31	-	Nesrin’in Arkadaşları	388	Mustafa Çiftçi
32	-	Hüseyin’e Yapılan Kötülük	388	Mehmet Nezir Gül
33	-	Sırlıklam İslanmış Adam	389	Duran Çetin
34	-	Ahmet Dede ve Cemil	389	Ayşe Serra Kara

Tabloda yer alan otuz dört hikâye, değişik yazarlara ait ve derginin farklı sayfalarında yayımlanmış hikâyelerden oluşmaktadır. Bunlar içerisinde iki hikâye “Yusuf’un Dünyası” üst başlığı ile iki hikâye “Güzel Davranışlar Güzel Sonuçlar” üst başlığı ile beş metin ise “Hikâye” üst başlığı altında yayımlanmıştır.

“Yusuf’un Dünyası” üst başlığını taşıyan iki hikâye, konunun ele alınışı ve işlenişi bakımından güçlü metinler değildir. “Büyüteç Her Şeyi Büyütür mü?” başlıklı metinde Allah’ın varlığı üzerinde durulurken, “İyilik Yarışı” adlı metinde hırs yapmanın eleştirisi ve ahlaklı olmanın önemi üzerinde durulmuştur. Metinlerde geçen olaylar, verilmek istenilen ileti için araç konumundadırlar.

“Hikâye” üst başlığını taşıyan metinler ortak bir payda taşımamaktadırlar. Farklı yazarlar tarafından kalem alınan bu metinlerden “Ne Güzeldir Oruç Ayı” bir hikâyeden ziyade sohbet türünü andırmaktadır. “Tek Bir Yürek” başlıklı hikâye ise öğretici ve teşvik edici bir dille kaleme alınan bir metindir. “Güzel Bir İş” adlı hikâyede zekât ve sadaka olguları işlenmektedir. “Takım Kaptanı Ahmet” ve “Unutulan Anahtar” adlı hikâyeler, anılan diğer hikâyelere göre daha nitelikli bir görünüm arz etmektedirler. “Takım Kaptanı Ahmet” adlı metinde, futbolu çok iyi oynayan Ahmet’in, hastalık sebebiyle her sınıfı iki defa okumak zorunda olan Mesut’u takıma almayışı ve onunla çift dikiş Mesut diye alay etmesi anlatılmaktadır. Maç esnasında sakatlanan Ahmet, uzun süre koltuk değneği ile gezmek zorunda kalır. Arkadaşları ona Topal Ahmet lakabını takarlar. Sonunda iyileşen Ahmet, herkesin bir özür sahibi olabileceğini öğrenir ve merhametli olmanın önemini anlar. “Unutulan Anahtar” başlıklı metin ise komşuluk ilişkilerini ve muhtaç ve kimsesizlere yardım etmenin önemi üzerine kurulmuştur. Evlerinin anahtarını gittikleri akrabalarının evinde unutan Şirin ve ailesi, yorgun ve açtırlar. Komşuları Fatma teyze onları evine davet eder. Şirin’in babası ise anahtarı almak için yola çıkar. Fatma teyze çok fakir olmasına rağmen misafirlerine olabildiğince iyi davranır, ikramlarda bulunur. Bu ilgiden hoşnut olan Şirin ve ailesi, yedi aydır komşuları olmasına rağmen Fatma teyzeye hiç gitmedikleri için üzülürler; ama bu olay onlar için değişiklikleri getirir. Artık Fatma teyze onlar için ailenin bir ferdi gibi olur. Bu iki metnin başarısı, olay akışlarının sürükleyici olması ve verilen iletilerin bu akış içerisinde yedirilmiş olmasıdır.

375. sayıda yayımlanan “Kıskançlığın Sonu” adlı metin, çok bilinen bir hikâyedir. Ufak bazı değişikliklerle aynı konu etrafında şekillenen bu hikâyenin *Diyanet Çocuk Dergisi*’nde yayımlanan halinde, konunun devamlılığı açısından bir kopukluk vardır. Konunun ve

verilmek istenen iletinin tam anlaşılmasını engelleyen bu sıkıntı metnin amacına ulaşmasına mani olmuştur. Sevdığı birini vezir olarak atayan krala, bu atamayı çekemeyen biri yeni vezir hakkında bazı şeyler söyler. Güya yeni vezir, kralın ağzının çok kötü koktuğunu söylemekte ve bir daha huzura girdiğinde elindeki mendille kendini kokudan koruyacağını söylemektedir. Bu kıskanç adam yeni veziri evine davet eder ve ona sarımsaklı yemekler ikram eder. Ardından da kralın kendisini çağırdığını söyleyerek veziri huzura yollar. Ağzının kokusundan kralın rahatsız olmaması için ağzını kapayan veziri gören kral, kıskanç adamın doğru söylediğini zanneder. Vezire bir mektup vererek bunu valiye götürmesini ister. Hikâyenin devamı şöyledir:

Vezir peki, diyerek kralın verdiği mektubu alıp kapıdan dışarı çıkar. İftiracı adam veziri elinde bir mektupla görünce sorar: -Kral sana ne dedi? –Hiç sadece bu mektubu valiye götürmemi emretti. Mektubu alıp doğru valiye gider. Vali mektubu açar, okur ve derhal adamın zindana atılmasını emreder (DÇ, 375, s. 13).

Hikâyenin devamında kral birkaç gün sonra vezirin sağ salim dolaştığını görünce işin aslını öğrenir ve vezirine sevgisi artar. Bu metinde kıskanç ve iftiracı adamın mektubu vezirden alması kısmı atlanmıştır. Metinde vurgulanmak istenen iletinin etkisini azaltan bu durum metnin kendi içindeki tutarlılığını da zedelenmektedir.

Diyanet Çocuk Dergisi'nde "Güzel Davranışlar Güzel Sonuçlar" başlığı altında iki hikâye yayımlanmıştır. "Uzun Yoldan Gelen Misafirler" başlıklı hikâyede, Betül adlı küçük bir kızın, anne ve babasının ilk sahur ve ilk iftar için yaptıkları hazırlıkları görmesi ve bu hazırlıkların sebebini merak etmesi anlatılmaktadır. Betül'ün babası gelecek misafirlerin Ramazan ve oruç olduğunu söyler ama Betül yine anlayamaz. En sonunda annesinin sahura kaldırmasıyla Ramazan ayının başladığını anlar. Metnin bundan sonrasında Ramazan ayının önemi ve bu ayda yapılması gerekenler anlatılmaktadır. "Edep Bir Taç İmiş" başlıklı hikâyede ise bir ödül töreni anlatılmaktadır. Kerem adlı çocuk örnek davranışı için ödüle layık görülmüştür.

Saygıdeğer misafirler, sevgili gençler. Bugün burada güzel bir iş için toplanmış bulunuyoruz. Her zaman her yerde İslam ahlakıyla hareket etmek zorunda olan bizler, bir arkadaşımızı tebrik etmek için toplandık. Kerem; dönem içerisinde gösterdiği güzel davranışları sonucu, bu güzel ödülü hak ediyor. Tüm arkadaşları, öğretmenleri ve ailesiyle kurduğu güzel ilişkiler sonucu bu hediyeyi fazlasıyla hak ediyor. Bizler de sizin huzurunuzda, hazırlamış olduğumuz bu tacı kendisine takdim ediyoruz (DÇ, 382, s. 6).

İlk çocuk dergisi olan *Mümeyyiz*'de sıklıkla görülen metinlerin ahlaki bir sonuca bağlanması ve iyi davranışa sahip olanların mükâfata kavuşması durumu bu metinde de görülmektedir. Güzel davranışlar gösteren Kerem'in başına bir taç takılması anlamsız bir ödüllendirme yöntemi olarak dikkati çekmektedir. Yazarın bu türlü bir ödüllendirme yapması "Edep bir tâc imiş nûr-ı Hudâ'dan/Giy ol tacı emîn ol her belâdan" beytine uygun düşmesi için kurgulanmıştır. Nitekim metnin devamında bu beyit verilmekte ve Hz. Muhammed'in edepli, nazik ve kibar oluşu anlatılmaktadır.

378. sayıdaki "Ramazan Dede ve Hanımı" başlıklı hikâyede muhtaçlara yardım konusu işlenmektedir. Yaşlı bir çift olan dede ve nineye mahallenin genç imamı yardımcı olmaktadır. Olay örgüsü güçlü olmayan bu hikâyede genç imamın bir süre yaşlı çifti ihmal etmesi ve sonrasında mahcup olması işlenmektedir.

"Üşüyen Şehir" başlıklı metin, depremi konu alan bir hikâyedir. Büşra adlı bir çocuğun ağzından anlatılan hikâyede, evleri yıkılan ve çadırdaki yaşamak zorunda kalan bir ailenin durumu anlatılmaktadır. Depremin çocukların zihinlerinde oluşturduğu korku ve çaresizliğin işlendiği bu metinde yardımsever insanların faaliyetleri anlatılmakta ve yardım etme davranışı teşvik edilmektedir.

382. sayıda yer alan "Fetih" adlı metinde Fatih Sultan Mehmet'e özenen bir çocuğa babasının gerçek Fatih'in İstanbul'u fethini anlatması aktarılmaktadır. Bu metinde Fatih'in dindarlığına ve din adamlarına verdiği değere özellikle vurgu yapılmaktadır.

"Misafirler Geldi" başlıklı metinde, Mustafa ve Elif adlı kardeşlerin anneleriyle olan konuşmaları hikâyeye edilmektedir. Konu olarak Kur'an okunan eve meleklerin gelişi inancı güzel bir kurgu ve sürükleyici bir dille anlatılmaktadır.

384. sayıdaki "Gökyüzünde Asılı Duran Şehir" adlı hikâyede Kur'an öğretimi çocuk gözünden aktarılmıştır. Çocuk seviyesine inilen bu hikâyede, çocukların kendilerine has hayal ve oyun dünyaları ön plana çıkarılarak metnin okunabilirliği arttırılmıştır.

387. sayıda altı ayrı hikâye yer almaktadır. Bu sayıda derginin kapağı "Bütün engelleri aşacak sevgimiz var" sloganıyla yayımlanmıştır. Hikâyelerin konuları da engellilik üzerinedir. "Sevmeyi Öğrendim" adlı hikâyede, koltuk değnekli bir çocuk olan Mehmet'in okuldaki ilk günleri anlatılmaktadır. Annesinden kopmak istemeyen bu çocuk, Uğur adlı sınıf arkadaşının sevgi dolu yaklaşımı ile okulu sevmeye başlar. Mehmet'in ağzından bu sevgi şu cümlelerle aktarılmaktadır:

Annem okulda kalmıyordu. Sınıfım da hiç fena değilmiş. Bunu da fark ettim. Bir de Uğur’u çok sevdim. Gülen yüz koydum adını! Uğur benimle oynuyor, yardıma ihtiyacım olduğunda hemen yanımda oluyor. Bunları beni sevdiği için yapıyor. Bunu hissediyorum. Uğur’la birlikte olduğum zamanlar olumsuz düşünmüyorum. Koltuk değneklerim olduğu için üzülüyorum. Çünkü o beni, ben de onu arkadaş biliyoruz. Daha önce böyle bir arkadaşlığım olmamıştı (DÇ, 387, s. 34).

“Zeynep’in Gözüyle Engeller” başlıklı metinde, Zeynep adlı kendini engellilere adanmış bir çocuk anlatılmaktadır. Zeynep nerede engellilere bir haksızlık yapıldığı görse müdahale eder ve engellilerin topluma kazandırılmasına öncülük eder. Bu hikâyede Zeynep’in karşılaştığı birkaç olay anlatılmakta ve Zeynep’in duyarlı tavrı ön plana çıkarılmaktadır.

“Biraz Cesaret ve Gayret” başlıklı metin de engellilik üzerine kuruludur. İzlediği paralimpik olimpiyatlardan ve oradaki engelli sporcuların azminden etkilenen hikâyenin kahramanı, isteyip de başaramadığı konuları düşününce kendinden utanır. İzlediklerini gözden geçiren çocuk, kendi kendine bir çözümleme yapıp biraz cesaret ve gayretle çoğu şeyin üstesinden geleceği sonucuna ulaşır.

Yine engellilik konusunu işleyen bir diğer hikâye “İncili Tay” adını taşımaktadır. Benzerleri arasında uzun metni ve sağlam olay örgüsü ile ön plana çıkan bu hikâye, ileti verirken ölçülü bir yol takip etmesi ile de benzerlerinden ayrılmaktadır. Mehmet adlı engelli çocuk, geçirdiği kaza sonucu yürüyemez olmuştur. Bu sebeple hayata küsen Mehmet artık konuşmayı da bırakmıştır. Dedesinin çiftliğinde ona bir ayağı sakat olan bir tay hediye edilir. Tay ile Mehmet arasında bir bağ oluşur. Mehmet rüyasında tayına binip yıldızlara yükselir ve bir müddet gezer. Sonra bir askeri hastanede tedavi gören yaralı ve sakat askerleri görür. Askerlerin hallerine şükretmeleri Mehmet’i çok etkiler. Ertesi sabah uyandığında gece gördüğü rüyanın tesirindendir. Konuşmaya başlayan Mehmet babasını şaşırtmıştır.

Engelli bir çocuğun hikâyesini anlatan diğer bir metin “Sevgi Çiçeğim ve Kitap Kuşum” adını taşımaktadır. Engelli olan fakat engelinin hayatını değiştirmesine izin vermeyen bir çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır. Ahmet adlı bu çocuk kitap okumayı çok sevmektedir. Arkadaşlarıyla oyun oynayamasa da onlara çeşitli hikâye ve masallar anlatmaktadır.

Engellilik temalı 387. sayıda yayımlanan son hikâye “Çatlak Kova” adını taşımaktadır. Fars şairi Sadi Şirazi’ye ait olan bu metin, Hindistan’daki bir sucunun sahip olduğu iki kovayı anlatmaktadır. Kovalardan biri sağlamken diğeri çatlaktır. Çatlak olan kova her defasında doldurulan suyun ancak yarısı eve taşıyabilmektedir. Bu durumdan rahatsız olan

çatlak kovaya sahibi yol üzerindeki çiçekleri gösterir ve bu çiçekleri onun suladığını söyler. Hikâyede verilen ileti metnin sonunda yer almaktadır.” Her insanın kendine özgü kusurları vardır. Ama bu kusurlardan birçok güzelliğe ulaşmak da mümkündür. Yeter ki sahip olduklarımızın kıymetini bilelim.” (DÇ, 387, s. 27).

Bu hikâyelerde verilmek istenen ortak ileti engelliliğin istenen bir durum olmadığı ve herkesin muhtemel engelli adayı olduğudur. Çocuklara bu sayıdaki hikâyelerle engellilerin topluma kazandırılmasında olumlu tutumlar sergilemeleri gerektiği iletisi verilmektedir. Engelli arkadaşlarına kötü davranan çocukların bu davranışı olumsuz olarak değerlendirilmiş, buna karşın engeli yüzünden oyun oynamaktan ve arkadaşlarıyla kaynaşmaktan geri duran çocuklara sahip çıkan arkadaşlarının bu davranışları yüceltilmiştir.

388. sayıda “Hakkı Çalınmış Çocuklar” başlıklı bir hikâye yayımlanmıştır. Hikâyenin konusu çocuk haklarıdır. Sınıf ortamında geçen hikâyede öğretmen öğrencilere çocuk haklarının neler olduğunu sorar ve çeşitli cevaplar alır. Son olarak konuşan bir öğrenci yapılan çocuk hakları sözleşmelerine eleştirel bir yaklaşımda bulunur. “Üstelik çocukların yaşadığı bütün bu haksızlıklara koskoca dünya sessiz kalıyor. Sonra oturup çocuk haklarıyla ilgili sözleşmeler imzalayıp dernekler kuruyorlar. Büyük laflar edip sanki çocukları seviyormuş gibi davranıyorlar.” (DÇ, 388, s. 7).

Diyanet Çocuk Dergisi’nin araştırma kapsamındaki son sayısı olan 389. sayıda yayımlanan iki hikâyeden ilki “Sırılsıklam Islanmış Adam” adını taşımaktadır. Sözünde durma konusunda kaleme alınan bu hikâyede iki arkadaştan biri söz verdiği saatte gelmeyi sürekli ihmal etmektedir. Diğeri ise sözünün eridir. Bu iki arkadaş ödev araştırması için kütüphaneye giderler. Ödevleri Mehmet Akif hakkındadır. Kütüphaneye gittiklerinde Mehmet Akif’in sözünde durma konusunda çok hassas olduğunu okudukları kitaplardan öğrenirler. Verilen örneklerin çarpıcı oluşu, sözünde durma konusunda zafiyet gösteren Hasan adlı çocuğun kendi payına gerekli dersi almasını sağlamıştır.

Bu metin birkaç yönden olumlu özellikler taşımaktadır. İlki konunun geliştirilmesi hususudur. İki arkadaş randevulaşırlar; fakat Hasan söz verdiği saatte gelmez. Geç kaldıkları için kütüphanede yer bulamazlar. Kütüphane müdürü Asım’ı tanıdığı için onlara kendi odasını tahsis eder. Kütüphane müdürünün Asım’a gösterdiği bu ilginin sebebi metnin sonunda anlaşılır. Asım sözünün eri bir çocuktur. Bu özelliği ile müdürün güvenini kazanmıştır. Ayrıca müdür Asım’ın aldığı kitapları vaktinde getiren biri olduğunu

söyleyerek onu ona olan güvenini de dile getirmiştir. Metnin diğer olumlu özelliği Mehmet Akif'in bir yönü üzerinde durması; fakat bunu yaparken doğrudan bir yol takip etmek yerine bunu metin içine yedirme yolunu takip etmesidir. Son olarak çocuk okurlara metin yoluyla bir ileti verilmekte; fakat bu ileti de sezdirme yoluyla verilmektedir. Okurlar, sözünde durmanın önemli bir erdem olduğu çıkarımını herhangi bir yönlendirmeye ihtiyaç duymadan bu metin vasıtasıyla yapabilirler.

389. sayıdaki ikinci hikâye olan “Ahmet Dede ve Cemil” adlı hikâyede Millî Mücadele dönemi gazisi Ahmet Dede ve onunla dersi için söyleşi yapan torunu Cemil anlatılmaktadır. Derginin o ayki kapak konusu olan Mehmet Akif hakkında bilgiler veren Dede, onun İstiklal Marşı'nı yazma serüvenini anlatmaktadır. Bu hikâyede bir mantık hatası dikkatli okuyucuların gözünden kaçmayacaktır. Metnin başında Ahmet Dede'nin 1910 doğumlu olduğu belirtilmekte ve daha sonra onun harp günlerinin canlı tanığı olan bir gazi olduğu bilgisi verilmektedir. İstiklal Marşı'nın yazılış günlerine de şahitlik eden Ahmet Dede'nin 9-10 yaşlarında savaşa katılması ve gazi olması mantıken pek mümkün görünmemektedir. Bu türlü hataların küçük ve önemsiz olduğu düşünülse de çocuğu ciddiye alan çocuk edebiyatı metinlerinde bu türlü hataların yapılmasının çocuk okurların küçümsendiği izlenimi doğurması ihtimali belirmektedir.

Genel olarak *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde yayımlanan hikâyeler, dinî bilgiler ve çeşitli güzel tutumlar çerçevesinde yayımlanmıştır. Dergideki diğer edebî metinlerde de görüldüğü gibi hikâyelerde de ileti belirgin durumda ve metnin kendisinin önüne geçmektedir. Bir çocuk edebiyatı metninde ileti ya da bilgi verme amacı kabul edilebilir bir durumdur; yalnız bu amaçların metnin kendisini aşması kabul edilemez. Hacim olarak kısa hikâyelerde anılan bu durum daha belirgin, hacmi nispeten geniş olan metinlerde iletiler daha ustalıkla metne yedirilmiş ve okurların metinden edebî zevk almaları da sağlanmıştır.

Şiir

Diyanet Çocuk Dergisi'nin incelenen sayılarında toplam kırk dokuz adet şiire rastlanmıştır. Üç başlık altında incelenen şiirler, “arka kapakta yayımlananlar”, “ayın şiiri başlığı altında yayımlananlar” ve “diğer şiirler” olarak sınıflandırılmışlardır. Arka kapakta yayımlanan şiirler, şairleri ve şiirlerin yayımlandıkları sayı gibi bilgiler aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 16. Diyanet Çocuk Dergisi’nde Arka Kapak Şiirleri

No.	Şiir Adı	Sayı	Şair
1	Kur’an’ın Anahtarı Besmele	366	Mustafa Oğuz
2	Büyüyünce	367	Vural Kaya
3	İçi Kıpır Kıpır Çocuğun Şiiri	368	Vural Kaya
4	Gül Vereceğim	369	Mustafa Oğuz
5	Şükür	370	M. Said Türkoğlu
6	Abdest	371	Kenan Çarboğa
7	Sonsuz Kudret	372	M. Said Türkoğlu
8	Ramazan Müjdesi	373	Kenan Çarboğa
9	Kuşlar Süsler Gökyüzünü	374	M. Said Türkoğlu
10	Cami	375	Mustafa Ökkeş Evren
11	Kurban	376	Kenan Çarboğa
12	Muhammed Mustafa’ya (sas)	378	Kenan Çarboğa
13	Teşekkür Ederim Allah’ım	379	Mustafa Oğuz
14	Ver Allah’a	380	Hilal Mertoğlu Bayır
15	Gül Öğretmenim Efendimize	381	Kenan Çarboğa
16	Sultan Mehmet Han	382	Kenan Çarboğa
17	Okuyalım Kur’an’ı	383	Bestami Yazgan
18	Hicret Et	384	Hilal Mertoğlu Bayır
19	Oruç Çocuk	385	Mesut Öznlü
20	Masal Bahçesi	386	Ahmet Efe
21	Uzun Patika Bir Yol Şiiri	387	Vural Kaya
22	Küçük Na’t Çocukların da Peygamberi	388	Mustafa Ruhi Şirin
23	Başlıksız	389	Mehmet Akif Ersoy

Derginin her sayısında arka kapakta bir adet şiir bulunmaktadır (377. sayı hariç) Bu şiirler büyük çoğunlukla dinî vecibeleri anlatmakta ve din içerikli konuları işlemektedir. Bazıları şiirsellik açısından çok güçlü olmayan bu şiirlerden bir kısmını, düz yazı ile anlatılabilecek hususların nazma çevrilmesi gibi düşünmek mümkündür. Bu anlamda 379. sayının arka kapağında yer alan “Teşekkür Ederim Allah’ım” adlı şiirin ilk bölümü verilebilir:

“Bana görmem için göz

Konuşmam için dil

Duymam için kulak

Yürümem için ayak

Verdin Allah’ım

Sana teşekkür ediyorum” (DÇ, 379, s. 50).

Şirin (2007c, s. 3)’e göre “iyi şiirde olması gereken anlam katları çocuğa yazılacak şiirde de gereklidir. Anlam katları çocuğa göre olan şiir, şiiri çocuğa indirgeme ustası olan şairin gerçekleştirebileceği şiirdir.” Bu açıdan, çocuklar için yazılan şiirlerde uygun ölçüde anlam derinliğinin olması kaçınılmazdır.

Arka kapakta yer alan şiirlerde Allah ve Hz. Muhammed konulu olan şiirler sayıca diğer konuları işleyen şiirlerden fazladır. Bu iki konu dışında ibadetleri konu alan ve çocuk saflığını anlatan ya da çocuk ağzından yazılan şiirler de vardır. Bazı şiirler, okuyanda ritim duygusunu harekete geçirmekten uzak, akla gelen düşüncelerin birbiri ardına sıralanıp mısralar haline getirilmesi olarak düzenlenmiştir. Vural Kaya’nın aşağıdaki şiiri bu duruma örnek olarak verilebilir.

BÜYÜYÜNCE

Ben büyüyünce
Adam olacağım anne
Adam gibi
Adam

Mesleğin ne
Diyene
Adam gibi
Adamım ben
Diyeceğim.

Sahi maaşımı sorarlar mı
Gene de?
Ben adam gibi adam olunca
İlerde ta ilerde (DÇ, 367, s. 50).

Serbest tarzda yazılan şiirlerin yanında hece ölçüsü ile yazılan şiirler de vardır. Kenan Çarboğa imzalı “Abdest” adlı şiir, ölçülü ve ezberlenmeye uygun yapısı ile okuyuculara abdest ibadetini tanıtmaktadır.

ABDEST

Dinin direği namaz
Zahmeti rahmetten az.
Önce temizlik gerek
Abdestsiz namaz olmaz

Allah'ın huzuruna
Mümin çıkmadan önce
Abdest alır, süslenir,
Gül kokar ince ince.

İmandandır temizlik,
Resulümden sünnettir
Hakk'a ulaşmak için
Abdest bir ibadettir (DÇ, 371, s. 50).

Kenan Çarboğa imzalı şiirlerin tamamı konu birliği taşıyan ve hece ölçüsüne göre yazılmış şiirlerdir. Bilgi verici özellikte olan bu şiirler, anlatılan konunun ayrıntılarını anlamlı mısralar halinde okuyucuya sunmaktadırlar. “Kurban” ve “Ramazan Müjdesi” isimli şiirlerin yanında Hz. Muhammed'i konu alan “Muhammed Mustafa'ya” ve “Gül Öğretmenim Efendimiz'e” başlıklı şiirler de dergide yer almaktadır. “Sultan Mehmet Han” başlıklı şiirde, zengin tarihi ve dinî göndermelerle fetih ruhu çocuk okurlara aşılarmaya çalışılmaktadır. Hz. Muhammed'in İstanbul ile ilgili hadisi, Akşemsettin, Ulubatlı Hasan ve bir çağın kapanıp bir diğerinin açılması gibi konular şiirin akışı içinde sıralanmaktadır. Bu yolla yazar, dinî bilgilerin verilmesinin yanında Türk kültürünün tarihi şahsiyetlerini de tanıtmaktadır.

SULTAN MEHMET HAN

Hadisin sırrına ermek aşkıyla
Düşlerini böldü Sultan Mehmet Han
Canını Allah'a vermek aşkıyla

Meydanlara daldı Sultan Mehmet Han

Akşemsettin; yol gösteren pir idi

Ulubatlı; şanı büyük er idi

Gemiler karadan koştı, yürüdü

Yüce dağlar deldi Sultan Mehmet Han

Mananın sırrını bildiği için

Bu dertle sararıp solduğu için

İstanbul gönlünü aldığı için

İstanbul’u aldı Sultan Mehmet Han

Bir çağı kapatıp açtı birini

Hak yola koymuştu çünkü serini

Unutturdu arzın fatihlerini

Cihana nam saldı Sultan Mehmet Han

O güzel kumandan, o güzel nefer

Kur’an’a, sünnete uyup her sefer

İslam’ı küffara kıldı muzaffer

Fethe mazhar oldu Sultan Mehmet Han (DÇ, 382, s. 50).

Çocuğun hayallerle bezeli zengin iç dünyasını, masallarda geçen çeşitli unsurlarla destekleyen ve zengin içeriğinin yanında akılda kalıcı bir ritme sahip bir şiir dikkati çekmektedir. Ahmet Efe imzalı bu şiir “Masal Bahçesi” adını taşımaktadır.

MASAL BAHÇESİ

Yazda mı kışta mıydım

Sonda mı başta mıydım

Hayalde düşte miydim
Bir masal bahçesinde

Hüma kuşu yüceden
Uçup geçti geceden
Kurtuldum bilmecedem
Bir masal bahçesinde

Devleri öldürdüler
Yüzleri güldürdüler
Her hakkı bildirdiler
Bir masal bahçesinde

Keloğlan dağı aştı
Sevdiğine ulaştı
Gökten üç elma düştü
Bir masal bahçesinde

Ne ah kaldı, ne eyvah
Doğdu taze bir sabah
Ben de oldum padişah
Bir masal bahçesinde (DÇ, 386, s. 50).

Diyanet Çocuk Dergisi'nin arka kapağında yer alan şiirlerden “Küçük Na't Çocukların da Peygamberi” adlı şiir Mustafa Ruhi şirin imzalıdır. Çocuk zihnindeki saf ve berrak Peygamber sevgisini işleyen bu şiirde, Hz. Muhammed'e salavat getirerek onu sürekli anmak ve rüyalarda görme isteğı dile getirilmektedir.

“Hicret Et” başlıklı şiirde Hz. Muhammed'in hayatında önemli bir yeri olan Hicret Hadisesi hatırlatılarak, çocuk okurlardan sevdikleri insanlara vefa göstermeleri, kötü ve boş sözleri terk etmeleri, zamanlarını verimli kullanmaları, teknolojiyi faydalı işlerde kullanmaları ve doğruya yönelmeleri istenmektedir.

“Neler konuştun her gün

Kimlere lakap taktın

Bazen de alay ettin

Güzel söze hicret et” (DÇ, 384, s. 50).

Türk çocuk edebiyatında millî ve manevî değerler çerçevesinde bir sanat anlayışı benimseyerek eserler kaleme alan Bestami Yazgan’ın “Okuyalım Kur’an’ı” başlıklı şiiri 383. sayıda yer almaktadır. Kur’an sevgisini işleyen bu şiirde, İslamiyet’in kutsal kitabı Kur’an’ı Kerim’in çeşitli özelliklerine değinilerek, onun okunmasının faydaları üzerinde durulmaktadır. Zengin kafiye örgüsü ile altışar mısralık dört bölümden oluşan şiirdeki düzenli yapı hem şiiri kolay okunur hale getirmekte hem de onun kolayca akılda kalmasını sağlamaktadır.

“Elif” güzel, “be” güzel,

Kıblemiz Kâbe güzel

Peygamberin izinde

Giden sahabe güzel...

Kitapların sultanı

Okuyalım Kur’an’ı

Mevla’mızın sözüdür,

Kâinatın özüdür,

Hem hakikat hem mana

Pınarının gözüdür.

Kitapların sultanı,

Dinleyelim Kur’an’ı (DÇ, 383, s. 50).

Diyanet Çocuk Dergisi’nde iç sayfalarda yayımlanan ve ayın şiiri üst başlığını taşıyan şiirlerin üçünde Vural Kaya, üçünde Ahmet Efe ve ikisinde M. Said Türkoğlu imzası vardır. Diğer şairler ise birer şiire imza atmışlardır. “Ayın Şiiri” üst başlığı altındaki şiirler aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 17. Diyanet Çocuk Dergisi’nde “Ayn Şiiri” Başlığı Altında Yayımlanan Şiirler

No.	Şiir Adı	Sayı	Şair
1	Kış Sevinci	376	M. Said Türkoğlu
2	Rüyamdaki Ağaç	377	M. Said Türkoğlu
3	Ne Dersin Baba	378	Sevinç Şahin
4	Allah Bize Bizden Yakın	379	Süleyman Özkaya
5	Can Armağanı	380	Vural Kaya
6	Masadaki Dünya	381	Vural Kaya
7	Baharın Eli Kulağında	382	Ahmet Efe
8	Sevgisiz	383	Ahmet Efe
9	Dondurmamız Nefis mi Nefis	384	Suzan Çataoluk
10	Zümrüdüankayı Arayan Çocuk	385	Ahmet Efe
11	Kuşlar Konseyi	386	Vural Kaya
12	Görev Var	387	Mesut Özünlü
13	Mehmet Akif Ersoy	389	Kenan Çarboğa

Tabloda da görüldüğü üzere, “Can Armağanı”, “Masadaki Dünya” ve “Kuşlar Konseyi” adlı şiirler Vural Kaya tarafından kaleme alınmışlardır. “Can Armağanı” adlı şiir Mert Ali olarak hitap edilen çocuğa öğütler dizisi olarak kaleme alınmıştır. Bu şiirde Ali’ye üç öğüt verilmektedir: nimetin kıymetini bilmesi, şehadeti kutsal tutması ve büyüklerin hatıralarını yüksekte tutması. Serbest ölçü kullanılarak yazılan bu şiirde yüksek bir şiirsellik ve ritim duygusundan bahsetmek mümkün değildir. “Masadaki Dünya” adlı şiirde bir çocuk ağzından, çocuksu duygular ön plana çıkarılmak istenmektedir. Diğer iki örneğe göre daha hacimli bir şiir olan “Kuşlar Konseyi” adlı şiirde çocuklara mahsus hayalcilik dikkati çekmektedir. Diğer iki şiire göre hem konu hem de şiirsellik olarak daha yetkin olan bu şiirde kuşlar konseyi başkanı ile çocuk konseyi başkanı, kuşların, kendilerine yaşama hakkı tanımayan insanlardan dolayı artık görünmez olacakları konusu üzerine konuşmaktadırlar. Bu karara karşı çıkan çocuk konseyi başkanına karşılık kuşlar konseyi başkanı kuşları artık yalnızca çocukların göreceğini söyler.

Bay başkan bu kararı lütfen

Ama lütfen tekrar gözden geçirseniz!

Biz kuşları parklarda ve kırlarda

Ve sabahları uyandığımızda

Her zaman ve her yerde

Görmeden yaşayabilir miyiz?

Kuşlar konseyi başkanı cevap verdi

Çocuk konseyi başkanına

Üzülme dostum üzülme

Hiç düşünmez olur muyuz çocukları

Çocuklar görebilecek elbette

Yalnız çocuklar ama... (DÇ, 386, s. 15).

Ahmet Efe imzalı üç şiirden ilki “Baharın Eli Kulağında” adını taşımaktadır. Bu kısa şiirde bir bahar tasviri yapılmaktadır. “Sevgisiz” adlı şiirde sevgiden yoksun bir insan tasviri yapılmaktadır. Bu insan kırları, karları, bayrağı, askeri, yurdu ve alın terini sevmemektedir. Şiirde anılan bu unsurlar sevmeye layık, değer atfedilen hususlar olarak okuyucuya sunulmaktadır. “Zümrüdüankayı Arayan Çocuk” adlı şiirde masalsi bir anlatım tercih edilmiştir. Bir masal kuşu olan zümrüdüanka üzerinden, onun nerede olduğunu soran bir tarzda, masallara gönderme yapılmaktadır.

“Aydın Şiiri” başlıklı şiirler arasında iki şiiri yayımlanan M. Said Türkoğlu’na ait şiirlerden ilki “Kış Sevinci” adını taşımaktadır. Bir çocuğun ağzından kış mevsiminin gelmekte oluşu anlatılmaktadır. Anne ve babada yapılacak işlerin ve hazırlıkların telaşı varken çocuk bambaşka heyecanlar içindedir. O karın yağmasını tüm hazırlıklarını yapmış bir halde beklemektedir.

“Annemde bir yorgunluk,

Babamda bir sıkıntı...

Oysa ne var sıkılacak?

İlk kar düşünce toprağa

Sevincime diyecek yok.

Gıcır gıcır botlarım,

Atkı, kaban, eldivenim

Hazır bekliyor dolapta

Kar yağınca lapa lapa

Baştan ayağa kuşanıp

Kış selamlayacağım” (DÇ, 376, s. 6).

M. Said Türkoğlu imzalı diğer şiir “Rüyamdaki Ağaç” adını taşımaktadır. Bir çocuk ile babası arasındaki konuşma şeklinde oluşturulan bu şiirde, çocukların duygusal davranışları ve içli halleri göz önüne serilmektedir. Rüyasında yalnız bir ağaç gören ve o ağacı bulup onun yalnızlığını gidermek isteyen çocuğa babası kalp kalbe karşıdır sözünü hatırlatarak, ağacı sevmiş olmasının onu yalnızlıktan kurtaracağı anlamına geldiğini söyler.

Süleyman Özkaya imzalı “Allah Bize Bizden Yakın” adlı şiirde, dünya üzerindeki her varlığın Allah’ı anlattığı vurgulanmaktadır. Sevinç Şahin imzalı “Ne Dersin Baba” adlı şiirde bir çocuğun babasına seslenmesi görülmektedir. Kutu olarak nitelendirdiği televizyonu gözlemleyen çocuk onun her yerde baş tacı olduğunu görür. Babası televizyon izlediğinde ise haberlerden savaşları ve zor durumda olan çocukların varlığından haberdar olur. Çocuksu bir bakış açısı ile televizyonun kapanması ile yüzü gülmeyen, annesiz babasız kalan çocukların durumlarının düzeleceğini zanneder.

Suzan Çataloluk imzalı “Dondurmamız Nefis mi Nefis” adlı şiirde dondurma üzerinden yenilen besinlerde temizliğe dikkat edilmesi, fazla yenmemesi gibi iletiler doğrudan doğruya verilmektedir.

Mesut Özünlü imzalı “Görev Var” şiiri eski tarz, çocuklara görev ve ödevlerini hatırlatan şiirlere benzemektedir. Hayvanlar üzerinden verilmeye başlayan örnekler, buz, ateş ve kar gibi nesnelerin görevlerinin sıralanması ile devam eder. Şiirdeki kafiyeler zorlama şekilde oluşturulmuş izlenimi vermektedir. Şiirsellik olarak zayıf bir örnek olarak değerlendirilebilecek olan bu metin aşırı öğretici olması ile de eleştirilebilir.

“Her varlık

Kendi işine bakar

Kuş uçar

Köpek koklar

Fare kaçır

Kedi yakalar
Yalnız canlı değil
Cansıza da görev var
Buz ve kar üşütür
Ateş de yakar
İşçinin
Memurun Öğrencinin görevi var
İnsanlar da
Görevi neyse
Onu yapmalılar” (DÇ, 387, s. 8).

Ayın şiiri başlığını taşıyan son şiir, “Mehmet Akif Ersoy” başlıklıdır, biyografik bir özelliktedir ve Kenan Çarboğa imzasını taşımaktadır. Diğer şiirlerinde olduğu gibi bu şiirde de hem konunun işlenişi hem de şekilsel açıdan başarılı bir örnek sunan şair, Türk Milleti için önemli bir isim olan Mehmet Akif Ersoy’un özelliklerini kısa ve öz olarak okuyucuya sunmaktadır. Ersoy’un hem Allah yolunda olan dindar bir şair olmasına hem de hak ve hukuka önem veren bir kişilik özelliğinde olmasına vurgu yapan tevriyeli bir kullanım ilk dörtlükte dikkati çekmektedir.

“Hak yolunda yılmayan er,

Gurur Mehmet Akif Ersoy

Hürriyetten kutlu haber

Verir Mehmet Akif Ersoy” (DÇ, 389, s. 24).

Diyanet Çocuk Dergisi’nde yayımlanan şiirler içinde yukarıdaki başlıklardan herhangi birine girmeyen şiirler, “Diğer Şiirler” başlığı altında değerlendirilmiştir.

Tablo 18. Diyanet Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Diğer Şiirler

No.	Şiir Adı.	Sayı	Şair
1	Teravihte Gülen Çocuklar	373	Mahmut Bıyıklı
2	Damdan Düşmüş	374	Kenan Çarboğa

3	Nasıl Bir Cami İstiyorum	375	Yusuf Eren Görgülü
4	Ey Allah'ım Şükür Sana	379	Mustafa Akgün
5	Şehitlerin Kervanında	380	Mustafa Akgün
6	Biri Olsa	381	Ümit Özger
7	Hayvanistan-Radar İstakoz	384	Hasan Yıldırım
8	Hayvanistan-Akbabalar	385	Hasan Yıldırım
9	Hayvanistan-Sevimli Penguenler	386	Hasan Yıldırım
10	Hayvanistan-Kuruyemişçi Sincap	387	Hasan Yıldırım
11	Çocuk Yüreğinizle Gelin	388	Gülşay Sormageç
12	Çiçek Uzmanı Kelebekler	388	Hasan Yıldırım
13	Miğferli Kakadu	389	Hasan Yıldırım

Diyanet Çocuk Dergisi'nde yayımlanan şiirlerden beş tanesi hayvanlarla ilgilidir. Bu şiirler “Radar İstakoz”, “Akbabalar”, “Sevimli Penguenler”, “Kuruyemişçi Sincap”, “Çiçek Uzmanı Kelebekler” ve “Miğferli Kakadu” adlı şiirlerdir. Bu beş şiirin tümünün şairi Hasan Yıldırım'dır. Şiirlere konu olan hayvanların çeşitli özelliklerinin ve ilgi çekici yönlerinin anlatıldığı bu şiirlerde canlı ve ilgi çekici çizimler de yer almaktadır. “Kuruyemişçi Sincap” adlı şiirde, sincapların dallardan topladıkları ve depolamak için yer altına gömdükleri bazı yemişlerin, sincapların nereye gömdüklerini unutmaları sonucu ağaç olarak oluşması hadisesi akılda kalıcı bir şekilde şiir diline aktarılmıştır.

“Ceviz, fıstık, kestane sert kabukluları sever

Yazın biriktirip bunları kışın dikkatlice yer

Ağaç kovukları yuva, yer altında inleri

Bazen unutulur saklanan kuruyemişleri

Yer altında unutilan ceviz, fıstık, fıstıklar

Toprakta yeşerir oluşur yeni fidanlıklar” (DÇ, 387, s. 39).

Hayvan konulu şiirlerden mesnevi tarzında yazılan “Akbabalar”, “Kuruyemişçi Sincap” ve “Sevimli Penguenler” adlı şiirler gerek kafiye olarak gerekse de kolay okunmaya ve ezberlenmeye uygun oluşlarıyla diğer şiirlerden ayrılmaktadırlar.

Hayvan konulu şiirlerde, hayvanların değişik özellikleri aktarıldıktan sonra, bu özelliklerin onlarda nasıl oluştuğu hakkında okuyuculara soru sorulmaktadır.

“Ne kadar donanımlı yaratılmış kâinat

Düşünürse insan birer ibret hayvanat

Kim öğretmiş bunları yapmayı sincaba?

Yaratan onları hangi dilde eğitiyor acaba” (DÇ, 387, s. 39).

Bir başka örnekte ise ıstakozun ilgi çekici yönleri anlatıldıktan sonra, bu hayvanın henüz tam olarak anlaşılamayan özelliklerine vurgu yapılarak, bu özellikleri nasıl kazandıkları sorgulanmaktadır.

“Der ki bilim adamları

Bu hayvan araç yapar

Kendine manyetik alanları

Kabuğunun içinde yaşar

Hesaplar çevrede olanları

Bunlar öyle canlılar ki

Çözülmemiş gizi

Kim vermiş onlara

Bu özel sistemi

Nerden öğrenmişler peki

Bu ilmi bu tekniği” (DÇ,384, s. 25).

Bu sorular, çocuk okurlara hiçbir şeyin tesadüfen oluşmadığı iletisini aktarmaktadır. Dolaylı olarak, hayvanların sahip oldukları bilgilerin onlara Allah tarafından bahşedilen birer nimet olduğu anlatılmaktadır.

Mahmut Bıyıklı imzalı “Teravihte Gülen Çocuklar” adlı şiirde, Ramazan aylarında yapılan bir ibadet olan teravih namazı ve bu namaza gelen çocuklar anlatılmaktadır. Günlük hayatın içinden bir konuyu canlı bir dille anlatan bu şiirde, namaz esnasında gülen çocuklara kızılmaması ve onlara şefkatle yaklaşılması gerektiği işlenmektedir. Bu şiirde

toplumsal bir yaraya parmak basılmaktadır. Batı kültüründe gerek toplumsal hayatta doğrudan; gerekse de çocuklar için yazılan edebî eserler yoluyla Kilise sevdirmeye çalışılırken, Türk toplumsal hayatında, Cami’de gürültü yapan çocuklar en sert şekilde azarlanmakta ve hatta dövülerek camiden kovulmaktadırlar.

Teravihte gülen çocuklar,
Bütün dualar ezberlerinde
Ama melek mi gıdıklıyor ne
Gülüyorlar namazın orta yerinde

Teravihte gülen çocuklar,
Elbet susmayı da bilirler
Hiç kızmaya ihtiyarlar
Tam otuz gün gelirler (DÇ, 373, s.42).

Kenan Çarboğa imzalı “Damdan Düşmüş” adlı şiir, aslında bir Nasrettin Hoca fıkrasının nazma dönüştürülmüş halidir. Akıcı bir dille anlatılan olayda, Hoca’nın meşhur hazırcevaplığı çocuk okurlara sunulmaktadır.

Serbest bir ölçü ile yazılan “Nasıl Bir Cami İstiyorum” adlı şiirde, çocukların ağzından, onların camilerde karşılaştıkları sıkıntılar ve umdukları durumlar anlatılmaktadır. Temel ileti olarak yeni nesilleri camiye çekme, onların kalbini camiye ısındırma isteği öne çıkmaktadır. Çocuk olmanın gereklerinden olan oyun oynama isteği, camide sessiz olunması gerektiği kuralıyla çelişmekte, şiirde ise caminin bahçesinde oyun alanlarının olması gerektiği anlatılmaktadır. Çocuklar için yazılan bu şiir, iletilerini daha çok yetişkinlere özellikle çocukları camiden kovan ihtiyar cemaate vermektedir.

“Ey Allah’ım Şükür Sana” başlıklı şiirde, Allah’ın verdiği nimetler başta kutsal kitap olmak üzere sayılmakta ve bu nimetler için Yaratıcı’ya şükür edilmektedir.

“Başarıya erdir bizi

Sevelim birbirimizi

Budur zaten işi özü

Ey Allah’ım şükür sana” (DÇ, 379, s. 43).

Mustafa Akgün imzalı “Şehitlerin Kervanında” adlı şiirde şehitlik kavramı ile tarihi süreç içinde yaşanan ve şehit verilen savaşlar ele alınmaktadır. Malazgirt Savaşı, İstanbul’un Fethi, Çanakkale ve Sarıkamış Savaşları anlatılmaktadır.

“Biri Olsa” adlı şiirde Allah’ın sahip olduğu özellikler sıralanmaktadır. Dörtlükler halinde anlatılan bu özelliklerden yola çıkarak okurda Allah sevgisi sağlamlaştırılmak istenmektedir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, *Diyanet Çocuk Dergisi*’nde yayımlanan şiirler birbirinden farklı özelliktedir. Gerek şekilsel, gerekse de anlam ve duygu yoğunluğu açısından başarılı olan örneklerin yanında, çocuk okurlarda herhangi bir duygusal kıpırtıya yol açması zor görünen örnekler de vardır. Konu olarak ön plana çıkan unsurlar dinle ilgili olan hususlardır. Allah sevgisi, peygamber sevgisi, ibadetler ve dinî kavramlar şiirlerin genel konuları arasındadır. Bu konuların dışında hayvanları konu alan şiirlere de rastlanmaktadır. Hayvan konulu şiirlerde dahi konu bir şekilde dinî bir değere bağlanmaktadır. “Masal Bahçesi” adlı şiir anılan bu örneklerin dışında, çocuklara mahsus hayal dünyasını herhangi bir öğretici kaygı gütmenden başarılı bir şekilde aktarmaktadır.

Günlük

Diyanet Çocuk Dergisi’nde bulunan edebî türler içinde en sık rastlanan türlerden biri de gündüktür. Dergide yayımlanan gündükler üç başlık altında toplanabilir. “Bir Çocuğun Gündüğü”, “Onur’un Gündüğü” ve “Ahmet Meriç’in Gündüğü”. Bu başlıklardan ayrı olarak dergi sayfalarında bir adet daha gündük bulunmaktadır.

“Bir Çocuğun Gündüğü” başlıklı metinlerde gündüklerin ağzından yazıldığı kişi Onur adlı bir çocuktur. Annesi olmayan Onur, sevgi evi olarak tanımlanan bir yerde kalmaktadır. Onur’un babası hayattadır; fakat kendisiyle ilgilenmemektedir. Başarılı bir öğrenci olan Onur, öğretmeni Serpil ve okul müdürü tarafından sevilip takdir edilmektedir. Onur’un bir

de gönüllü ailesi vardır. Öğretmen olan Orhan amca ve eşi Ayten teyze, bazı hafta sonları Onur’u evlerine götürmekte ve aile olarak birlikte vakit geçirmektedirler.

Onur’un ağzından yazılan metinlerde samimi bir üslup ve yapmacıksız bir dil dikkati çekmektedir. “Sevgili Günlük” hitabıyla başlayan metinlerde yazar, doğrudan ileti verme yoluna gitmekten dikkatli bir şekilde sakınmaktadır. Günlüklerde Onur’un arkadaş çevresi, özellikle de Ahmet adlı arkadaşı sıkça geçmektedir. Onur’un arkadaşı Ahmet’e özel bir önem verdiği, onunla ilgili küçük ayrıntıları bile kaleme almasından anlaşılmaktadır. Bu satırlar aracılığı ile Onur ile Ahmet arasındaki sıcak arkadaşlık ilişkisi dolaylı yoldan olumlanmaktadır.

Sevgili Günlük,

Birkaç haftadır arka arkaya yazılı sınavlar olduk. Sürekli ders çalışmam gerekti. Ya evde ya okulda zaman geçirdim. Ahmet ara ara devamsızlık yapıyor ama biraz daha iyi. Annesi hastanede, tedavisine devam ediliyor. Yengesi geliyormuş Ahmetlere yardım için. Amcası zaten çok yakında oturuyormuş. Bazen de halası geliyormuş. Hiç yalnız kalmıyorlarmış yani. Hafta sonu annesini görmeye gitmişler hastaneye. Annem çok zayıflamış, dedi Ahmet. Sana öyle gelmiştir, dedim. Ben hep dua ediyorum Ahmet’in annesi için (DÇ, 366, s. 32).

Tablo 19. Diyanet Çocuk Dergisi’nde Yer alan Günlükler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Bir Çocuğun Günlüğü	Bir Çocuğun Günlüğü	366	Fatma Bayraktar Karahan
2	Bir Çocuğun Günlüğü	Bir Çocuğun Günlüğü	367	Fatma Bayraktar Karahan
3	Bir Çocuğun Günlüğü	Bir Çocuğun Günlüğü	368	Fatma Bayraktar Karahan
4	Bir Çocuğun Günlüğü	Bir Çocuğun Günlüğü	369	Fatma Bayraktar Karahan
5	Bir Çocuğun Günlüğü	Yusuf’un Dünyası İyilik Yarışı	370	Fatma Bayraktar Karahan
6	Bir Çocuğun Günlüğü	Bir Çocuğun Günlüğü	371	Fatma Bayraktar Karahan
7	Bir Çocuğun Günlüğü	Bir Çocuğun Günlüğü	372	Fatma Bayraktar Karahan
8	Bir Çocuğun Günlüğü	İki Anne İki İftar	373	Fatma Bayraktar Karahan
9	Bir Çocuğun Günlüğü	İlk Sadakam Afrika’ya	374	Fatma Bayraktar Karahan
10	Bir Çocuğun Günlüğü	Bir Çocuğun Günlüğü	375	Fatma Bayraktar Karahan
11	Bir Çocuğun Günlüğü	Bir Çocuğun Günlüğü	376	Fatma Bayraktar Karahan
12	Bir Çocuğun Günlüğü	Bir Çocuğun Günlüğü	377	Fatma Bayraktar Karahan
13	Onur’un Günlüğü	Gönüllü Ailemle İlk Namaz	378	Fatma Bayraktar Karahan
14	Onur’un Günlüğü	Sevgi Evinde Şükür	379	Fatma Bayraktar Karahan
15	Onur’un Günlüğü	Keşke Anneme Anlatabilsem	380	Fatma Bayraktar Karahan
16	Ahmet Meriç’in Günlüğü	Ahmet Meriç’in Günlüğü	381	Vural Kaya
17	Ahmet Meriç’in Günlüğü	Gülçük Güzeli İstanbul’u Fethetmek	382	Vural Kaya
18	Ahmet Meriç’in Günlüğü	Ahmet Meriç’in Günlüğü	385	Vural Kaya
19	-	Bir Çocuğun Dilinden	387	Fatma Bayraktar Karahan

Günlük türünde, yazarın yaşadığı değişik olay ya da duyguların kendisinde bıraktığı izlenimleri kâğıda aktardığı bilinmektedir. Ayrıca yazar, günlüğüne kimseye anlatmadığı ya da anlatmak istemediği hususları da yazabilir. Bu türlü bir yazma şekli, bir nevi iç

dökme ve rahatlama ihtiyacının göstergesi olarak yorumlanabilir. “Bir Çocuğun Günlüğü” başlıklı metinlerde yer yer böylesi iç hesaplaşmalar da aktarılmıştır. Günlük türünün bu özelliği Onur tarafından da metin içinde belirtilmiştir: “Öyle hızlı geçiyor ki zaman... Her gün bir sürü şey oluyor. Anlatamıyorsun hepsini arkadaşlarına, öğretmenine... Çünkü seni, zaman ayırıp dinleyecek, eleştirmeyecek, sana gülmeyecek birini bulamıyorsun her zaman. Ben bu yüzden sana yazdıkça rahatlıyorum” (DÇ,368, s. 32).

“Bir Çocuğun Günlüğü” başlıklı metinlerde, doğrudan olmayan bir şekilde yanlış davranışların eleştirisi ve doğru davranışların teşviki de vardır. Onur’un başından geçen olaylar olarak anlatılan bu durumlarda okuyucunun iletiyi dolaylı bir şekilde alması beklenmektedir.

Sevgili Günlük,

Aslında sana anlatmak istediğim bir şey daha var. Ama biraz utanıyorum. Ben yanlış bir şey yaptım. Hani sınavlarımız vardı dedim ya. Pazartesi günkü sınavda Ahmet’e kopya verdim. Yardım etmek istemiştin. Öğretmenimiz gördü. Teneffüste beni öğretmenler odasına çağırdı. Aslında benim böyle bir şeyi yapmayacağımı bildiğini bu yüzden kâğıdına işaret koymadığını söyledi. Çok utandım. Ahmet’e yardım etmek istemeni anlıyorum dediğinde ise hem utandım hem de çok kızdım kendime. Bu duruma düşmemeliydim (DÇ,366, s. 32).

Bir başka örnekte ise Onur, yakın arkadaşı Ahmet’in annesinin iyileşmesi üzerine kendi annesizliğini hatırlamakta ve Ahmet’e karşı kıskançlık duymaktadır. Duyduğu hissin yanlışlığını anlayan Onur, kendini arkadaşının yerine koyar ve onun için sevinir.

Yazılı notları açıklanınca Aykut’a baktım istemeden de olsa. Suratı asıktı. İşte o an anladım Ahmet’le ilgili olarak ne hissettiğimi. Kıskanmıştım ben onu. Ben annemi kaybetmiştim ama o annesine kavuşmuştu. Bir an Aykut’un yerinde gördüm kendimi, arkadaşının mutluluğunu çekemeyen bir çocuk olarak... Hayır! Ben kıskanç bir çocuk olmak istemiyorum. Ahmet için sevineceğim hem de çok... Annene sınıksı sarıl diyeceğim ona. “Annenle günlerin kutlu olsun Ahmet!” (DD, 370, s. 33).

Diyanet Çocuk Dergisi’nde yer alan “Bir Çocuğun Günlüğü” başlıklı metinlerde Onur’un gündelik hayat içinde yaşadığı olaylar üzerinden bir takım iletiler verilmektedir. Sağlığı korumanın ve sağlıklı olmanın önemi hakkında Onur’un hasta iken kaleme aldığı şu satırlar örnek verilebilir.

İlaç verdi doktor. Okula da gidemedim üç gün. Ama iyileştim sonunda. Her gün geldi Ayşe teyzeyle Orhan amca. Bizde kalsın demişler benim için ama okul zamanı olduğundan uygun görülmemiş. Orhan amca, sağlığına dikkat etmelisin, dedi. Sağlık sıfırların önündeki bir gibidir; onu silersen bir şey kalmaz geride, dedi. Ne çok şey biliyor Orhan amca. Bana,

büyüyüp kocaman adam olacaksın bir gün, dedi. Bu sebeple sağlıklı beslenmen, demir gibi olman gerek, dedi. Ben de Orhan amca gibi, çocuklarının gurur duyacakları bir baba olmak istiyorum. Karar verdim, demir gibi olmak için sağlığıma dikkat edeceğim artık (DÇ, 371, s. 33).

Yine benzer şekilde, sadaka konusunun etrafında şekillenen bir günlükte Onur, fitır sadakasının anlamını öğrenmekte ve ilk sadakasını Afrika'daki muhtaç insanlara göndermektedir. Buradaki ince nokta, doğrudan sadaka vermenin önemi üzerinde durmayarak, sadaka vermenin güzel bir davranış olduğunun Onur'un yaptıkları ve hissettikleri üzerinden somutlaştırılmasıdır.

İlk defa aklımdan, acaba ben de verebilir miyim diye geçti. Yani her ay hesabımıza belli bir miktar harçlığımız yatıyor, temel ihtiyaçlarımız da karşılanıyor, diye düşündüm. Haberlerden Afrika'da yaşanan açlığı biliyordum, kararımı verdim. Harçlığımın yarısını bu işe ayırdım. Ertesi gün kimseye söylemeden (söylenmemesi daha sevap olduğu için) hayatımın ilk fitır sadakasını, Afrika'daki aç çocuklara ve çocuklarını kaybetmekten korkan annelere yolladım. Çok farklı bir mutluluktan bu (DÇ, 374, s. 33).

Günlüklerde ön plana çıkan bir diğer unsur da dinî değer ve konuların işlenmesidir. Diğer iletilerde olduğu gibi dinî değerlerin aktarımı ve dinî konuların işlenmesi esnasında anılan sezdirme yolu tercih edilmektedir. Onur'un gündelik hayatı esnasında, olay akışı içerisinde bilgi verilmek istenen hususlardan bahsedilmektedir. Gönüllü ailesi ile kurban bayramını geçiren Onur, kurban edilmek üzere satın alınan koyunu çok sevmiştir. Bayram sabahı Onur, koyundan ayrılacağı için üzülmemektedir.

Kesim yerine gittiğimizde Faruk ağabey anlamış olacak ki durumumu, kesim için biz sıramızı beklerken hem kurbanı hem kurban olmayı anlattı bana. Hayvanların biz insanların faydalanması için yaratıldığını, kiminin etinden, sütünden, kiminin gücünden yararlanıldığını söyledi. Önemli olan hayvanlardan yararlanırken dikkatli olmaktır, ölçüyü aşmamaktır dedi. Kurban kesiminde sıra bize gelene kadar tam olarak ne söylediğini anlamamıştım ama. Sonra anladım. Önceki kesimleri görmesin diye koyunumu başka bir yerde bekletmişlerdi, sonra onu dualarla okşayarak, severek götürdüler. Önce acıyordum koyunuma ama sonra duaları, tekbirleri ve ona verilen önemi görünce sıradan bir günde, sıradan bir şekilde kesilmektense, Allah için kurban olmak çok önemli ve daha güzel geldi bana (DÇ, 376, s. 33).

Günlüklerde bilgilendirme yapılırken, Onur'un yeni öğrendiği bilgileri günlüğüne yazması şeklinde bir yol izlendiği için çocuk okurla bir özdeşim kurulmakta ve okurlar çok da farkına varmadan belli konularda bilgi sahibi olmaktadır.

378. sayıda, Fatma Bayraktar Karahan imzalı günlüklerin üst başlığı “Onur’un Günlüğü” olarak değişmiştir. Metinler yine Onur’un ağzından yazılmaktadır. 387. sayıda “Bir Çocuğun Dilinden” başlığı ile yine Onur’un ağzından yazılan bir günlük daha vardır. Bu günlükte Onur, uzun süredir yazamadığını belirtmekte ve sınıfında yaşanan bir alay etme hadisesini anlatmaktadır.

Fatma Bayraktar Karahan imzalı günlükler, dilinin akıcı oluşu ve üslubunun sıcaklığı ile okuyucuyu metne çeken bir özellik göstermektedir. Öğretici unsurların metnin içinde belirgin olarak görülmemesi de metni nitelikli kılan unsurlardandır.

Diyanet Çocuk Dergisi’nin incelenen yirmi dört sayılık serisinde Vural Kaya imzalı üç adet günlüğe rastlanmaktadır. “Ahmet Meriç’in Günlüğü” üst başlığı ile yayımlanan bu metinlerde, diğer yazarın günlüklerinden farklı olarak belirgin bir şekilde bir konu işlenmekte ve bilgi verme amacı ön plana çıkmaktadır. 381. sayıda Hz. Muhammed’in doğumu, 382. sayıda İstanbul’un Fethi, 385. sayıda ise Ramazan ayı anlatılmaktadır.

Mektup

Diyanet Çocuk Dergisi’nde yayımlanan mektup türündeki metinler “Gülperi’ye Mektuplar” adı altında yayımlanmıştır. 386. sayıda bu başlık altında olmayan dört ayrı sayfa da mektuba ayrılmıştır.

Tablo 20. *Diyanet Çocuk Dergisi*’nde Yer Alan Mektuplar

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Gülperi’ye Mektuplar	Bismillah De Gülperi, Her İşin Başı Bismillah	366	Vural Kaya
2	Gülperi’ye Mektuplar	Yerler Dolusu Gökler Dolusu Duaların Olsun	367	Vural Kaya
3	Gülperi’ye Mektuplar	Hayat İmandır Cancağızım	368	Vural Kaya
4	Gülperi’ye Mektuplar	Anam Babam Sana Feda Olsun	369	Vural Kaya
5	Gülperi’ye Mektuplar	Kur’an’ı Yaşa Ahlakın Güzel Olsun	370	Vural Kaya
6	Gülperi’ye Mektuplar	Müslüman Her Şeyiyle Temizdir.	371	Vural Kaya
7	-	Peygamberimize Mektuplar	386	Mustafa Özçelik
8	-	Mektubum Sanadır Ya Rasulallah	386	H. Mertoğlu Bayır
9	-	Çocuk Mektupları	386	-
10	-	İnsanlığın Sultanına	386	Duran Çetin

“Gülperi’ye Mektuplar” başlıklı metinlerin her biri belirli bir konuya ayrılmış ve o konuyu işleyen bir tarzda şekillenmiştir. Sevgili Gülperi, İki Gözüm Gülperi gibi hitaplarla başlayan bu metinlerde doğrudan Gülperi’ye seslenilmiş ve ona çeşitli konularda bilgiler

verilerek tavsiyelerde bulunulmuştur. 370. sayıda yayımlanan metinde ahlak hakkında Gülperi'ye şu bilgiler verilmektedir:

Müslüman ahlakı, hem doğru dürüst olmak hem de iyiliği, güzelliği etrafına yayan kişi olmak anlamına gelir. Çünkü Peygamberimiz sadece kendisini düşünerek bir köşeye çekilip ibadet etmemiştir. O, toplumun kurtuluşu için çalıştı. Fakir fukaraya yardım etti, yetimleri gözetti, gençleri evlendirdi. Ashabın bütün çocuklarının dedesi oldu. Ümmeti için gece gündüz Allah'a dua etti ve toplumun her sıkıntısında çözüm üretti. Ticaretle uğraşanların sorunlarını da ilimle uğraşanların sorunlarını da Hz. Peygamber çözdü (DÇ, 370, s. 6).

İman hakkında yazılan bir mektupta, Gülperi'ye iman sahibi olmak için gayret gösterilmesi gerektiğini söyleyen yazar, bu görüşünü bir örnekle desteklemektedir.

Düşün mesela cancağızım. Hiçbir gayret göstermeden oturduğumuz yerde “su, su, su” diyerek saatler, aylar, yıllar geçirsek o suyu içmeyeceğiz demektir. Mutlaka o suya ulaşmak için bizim çalışmamız çabalamamız gereklidir. Ya birinden istemeli ya da kalkıp suyumuzu kendimiz içmeliyiz. Yoksa ki susuzluktan mahvolacağız demektir. Öyleyse gereğini yerine getirmedığımız hiçbir şeye sahip olamayız. İmanımızın güçlü olması için isteyeceğiz, dua dua isteyeceğiz Rabbimizden (DÇ, 368, s. 6).

Sonuç olarak “Gülperi'ye Mektuplar” başlıklı metinler, mektup tarzına benzetilerek kaleme alınan; fakat tam olarak mektup özelliği taşımayan metinlerdir. Bu yazılarda temel amaç Gülperi üzerinden çocuk okurlara çeşitli dinî bilgiler ve ahlaki iletiler vermektir.

366. sayıda “Peygamberimize Mektuplar” başlığı altında Hacc'a gidecek olanların götüreceği mektuplar yazma fikri ortaya atılmış ve yedi adet kısa mektup yazılmıştır. Elif ve arkadaşları olarak anılan bu çocukların ağzından onların Hz. Peygamber'e duydukları sevgi ve muhabbet, çevrelerinde gördükleri olaylar ya da gözlemleri eşliğinde aktarılmıştır.

Hilal Mertoğlu Bayır imzalı “Mektubum Sanadır Ya Rasulallah” başlıklı bölümde çizimler eşliğinde beş ayrı çocuk ağzından Hz. Peygamber'e mektup yazılmıştır. Sevgi ifade eden ve duygu yüklü olan bu mektuplarda istekler ve dilekler dile getirilmiştir.

“Çocuk Mektupları” adlı bölümde, dergi okurları tarafından yazılan ve dergiye gönderilen metinler yer almaktadır. Çocuk okurların kendi el yazıları ile Hz. Peygamber'e duydukları sevginin ifade edildiği bu yazılarda Peygamber'i rüyada görme isteği dillendirilmektedir.

“İnsanlığın Sultanına” başlıklı metin, Fatma adlı bir kızın ağzından okuyucuya sunulmuştur. Hz. Peygamber'in adı zikredilince salavat getirmenin gerekliliğini öğrenen ve bunu uygulayan Fatma'nın, çevresinden aldığı olumlu tepkileri anlattığı bu metinde, Fatma'nın Hz. Peygamber'e duyduğu yoğun sevgi aktarılmıştır.

366. sayıda yer alan mektuplar, derginin o ayki sayısının temasına göre şekillenmiştir. Derginin kapağında “Çocuklardan Hz. Peygamber’e mektup var” ibaresi ile bu durum okuyuculara duyurulmuştur.

Deneme

Diyanet Çocuk Dergisi’nde Gonca dergisi ile birlikte diğer iki dergiden farklı olarak deneme türüne ait metinlere rastlanılmaktadır. Yayımlanan toplam on dört denemeden ikisi Vural Kaya, ikisi Ayşe Serra Kara, ikisi Gülay Sormageç, ikisi Duran Çetin imzasını taşımaktadır. Geriye kalan altı metin farklı yazarlara aittir.

Tablo 21. Diyanet Çocuk Dergisi’nde Yayımlanan Denemeler

No.	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	İman Ettim	368	Mustafa Oğuz
2	Merhametin Adı: Hz. Muhammed (sas)	369	V. Değirmenci
3	Ahlakımız Kur’an Ahlakı Olsun	370	Gülay Sormageç
4	En Güzel Çocuk Kim?	370	A. Serra Kara
5	Bir Yeryüzü Çiçekçisi Olmak	383	Vural Kaya
6	Hicret Bir Kutlu Sefer	384	Gülay Sormageç
7	Hatırladığım İlk Bayram Sabahı	385	Musa Mert
8	Gecelere Mahya Çocukluğuma Renk	385	Recep Ayık
9	Ramazanname Takvimi	385	R. Gülcan Kardeş
10	Çocuk Kalbimle Ramazan	385	Ayşe Serra Kara
11	İnsanlığın Sultanına	386	Duran Çetin
12	Ne Sıcak Ne Soğuk	386	Tarık Uslu
13	Televizyonsuz Besmele	388	Duran Çetin
14	Kuşlar Benekli Gökyüzü	389	Vural Kaya

Vural Kaya imzalı denemelerin ilki “Bir Yeryüzü Çiçekçisi Olmak” adını taşımaktadır. Bu metinde yazar, kendini dünya üzerinde yaşayan değişik renkteki çocukların yerine koyarak aslında bütün çocukların benzer duygulara sahip olduğunu işlemektedir. “Kuşlar Benekli Gökyüzü” adlı metinde ise şehrin kalabalığından kurtulmak için gökyüzüne ve kuşların oradaki rahatlığına imrenilmektedir.

Ayşe Serra Kara tarafından kaleme alınan metinlerden ilki “Çocuk Kalbimle Ramazan” adını taşımaktadır. Küçük bir çocuğun Ramazan ayının yaklaşmasıyla duyduğu heyecanı yansıtan bu metinde okuyucu ile karşı karşıya konuşur gibi bir anlatım kullanılmıştır.

Küçük kalbim, Ramazan davulu gibi ‘güm güm’ sesleriyle atıyor... Camilerde bir ışıltı, evlerde bir hazırlık ve gönüllerde neşe var. Neden mi heyecanlıyım? Çünkü Ramazan geliyor. Öylesine

güzel, öylesine huzur verici zamanlar ki... Ramazan çocukla daha da güzelleşiyor! Hem ibadet hem de sevinç içinde geçen anlar yaklaşıyor. Neler mi yapacağım? Sahurda kalkıp anneme sofrayı hazırlamada yardım edeceğim, teravihlere gideceğim, oruçlarımı tam tutmaya çalışacağım; çünkü çocuklar için yapılan iyilikler sevap defterine artı olarak yazılıyor (DÇ, 385, s. 38).

“En Güzel Çocuk Kim” adlı denemede ise yazar, samimi bir üslupla insanlara verilen çeşitli sıfatları anlatmaktadır. Güzel ahlaklı çocuğun özellikleri anlatılırken, düşünceyi geliştirmek için kınanmış davranışlar adı altında birtakım kötü özellikler ardı ardına sıralanmıştır. Bu davranışların böylesine uzun uzadıya anlatılması saf dimağları bulandırma ihtimalini taşımaktadır.

Yalan söyleyen, emanete hıyanet eden, ayıbı araştıran, dedikodu yapan, kusur örtmeyen, hoşlanılmayan lakap takan, laf taşıyan bencil olan, kaba sözler söyleyen, ruhunu kötü huylardan arındırmayan, kıskanan, başkalarını küçük gören, alay eden, affetmeyip kin besleyen, böbürlenene, verdiği sözde durmayan kişi, toplum tarafından kınanmış davranışlar sergilemektedir. Güzel ahlak ise bu davranışların tam tersi olan, insanlara ve evrene faydalı işler yapan kişinin güzel huylarıdır (DÇ, 370, s. 12).

Diyanet Çocuk Dergisi’nde yayımlanan denemelerden “Ahlakımız Kur’an Ahlakı Olsun” ve “Hicret Bir Kutlu Sefer” adlı metinler Gülay Sormageç imzasını taşımaktadır. İlk metinde Hz. Muhammed’in örnek kişiliği anlatılmaktadır. Bu metinde okuyucu ile soru cevap şeklinde bir anlatım tercih edilmiştir. Bu yolla okuyuculara daha yakın olmak ve metni okutmak amaçlanmaktadır. “Kendinize nasıl bir arkadaş seçmek istersiniz? Cevabınızı duyar gibiyim! Yalan söylemeyen, güvenilebileceğimiz, sır tutabilen, nazik olan, evimize gönül rahatlığıyla alabileceğimiz ve bizim de ona gönül rahatlığıyla gidebileceğimiz, çalışkan dürüst vs.” (DÇ, 370, s. 34).

“Hicret Bir Kutlu Sefer” adlı metinde, Hz. Muhammed’in Mekke’den Medine’ye hicreti anlatılmaktadır. Şiirsel bir üslupla kaleme alınan bu metinde, İslam tarihinde önemli yeri olan Hicret Hadisesi, Hz. Peygamber’in duyguları üzerinden anlatılmaktadır.

“Mekke sen benim için yeryüzünün en güzel şehrisin. Eğer beni senden ayırmasalardı, ben asla senden ayrılmazdım. Bir gün sana tekrar döneceğim. “ diyerek vedalaştı yurduyla, son bir kez daha baktı; uzun uzun seyretti bu güzel şehri. Ayrılmak ona zor geliyordu. Gurbet zordu. Hasret zor... Mekke Müslüman oluncaya kadardı bu hasret. O ümitle yola koyuldular. (GD, 384, s. 28).

Duran Çetin imzalı metinlerden “İnsanlığın Sultanına” adını taşıyan yazıda Fatma adlı küçük bir kızın Hz. Muhammed’e olan sevgisi, yine onun ağzından anlatılmaktadır.

“Televizyonsuz Beslenme” adlı metinde ise yine bir çocuk ağzından, bebeklerin beslenirken televizyonun açık olması eleştirilmektedir.

Mustafa Oğuz imzalı “İman Ettim” isimli metinde İslam inancındaki “İmanın Şartları” anlatılmaktadır. Her bir paragrafta bir şart ayrıntılandırılarak açıklanmıştır. Veli Değirmenci imzalı “Merhametin Adı: Hz. Muhammed (s.a.s)” adlı metinde Hz. Muhammed’in hayatından bazı sahneler aktararak onun merhametli oluşu üzerinde durulmaktadır.

“Hatırladığım İlk Bayram Sabahı” adlı metin, yazarın beş yaşındaki bir hatırasını konu almaktadır. Ramazan Bayramı sabahında anne ve babasıyla Ramazan ayını uğurlamalarını anlatan yazar, bu hatıranın kendisinde bıraktığı izlenimleri aktarmaktadır. “Ramazanname Takvimi” adlı metinde ise çocuklara Ramazan ayında yapmaları için bir takvim yapmaları önerilmektedir.

Tarık Uslu imzalı metin, çocuklar için denemenin güzel bir örneğini okuyuculara sunmaktadır. “Ne Sıcak Ne Soğuk” adlı metin Kuzey Kutbu ile Büyük Sahra Çölü’nü merkeze alarak birtakım kıyaslamalar yapmaktadır. Dünya’nın uzaydaki yeri ve Güneş’e karşı konumu hakkında da yorumların yapıldığı yazıda, görüşler ispat endişesi taşımadan sıcak bir üslupla anlatılmaktadır.

Kutuplarda Eskimolar yağlı fok balıklarını avlar, Büyük Sahra’da kervancılar vahalarda soluklanır... Kalın buz tabakalarının üzerinde kaya kaya yol alır penguenler, tropikal denizlerde rengârenk balıklar, mercan kayalıklarının içinde, “bul beni” oynar... Sevimli mavi gezegenimiz, ne Merkür’ün gündüzleri gibi çok sıcak yaratılmıştır ne de geceleri gibi çok soğuk... (DÇ, 386, s. 29).

Çocuk seviyesinin üstünde, çocukların bilgi ve anlayışlarına ağır gelebilecek bir metin 385. sayıda yayımlanmıştır. “Gecelere Mahya Çocukluğuma Renk” adlı metinde Ramazan ayındaki iftar ve sahur sofraları, çocukların oruç tutmalarındaki masumiyet bağlamında ele alınmıştır. Soyut düşüncenin ön planda olduğu bu metin, son çocukluk çağını yaşayan okuyucuların bile tam hâkim olamayacakları niteliktedir. Metinden alınan küçük bir parça bu düşünceyi somutlaştıracaktır:

Doğan her çocukla dünyaya rahmet inmektedir. Toprağın yağmurla dirilmesi gibi hayat da çocukla dirilir. Günümüz çağında insanın kısır bir döngüye mahkûm olduğu vakiadır, günlerimize apayrı eklenen Ramazan ise insan için ne kadar ufuk açıcı, çocuk ne güzel bir “diriliş muştusu”dur. Ramazan’ın ve çocuğun elinde kirlenemez hale gelen hayat, büyüklere ne müthiş bir emsaldir. (DÇ, 385, s. 20).

Diyanet Çocuk Dergisi'nde yayımlanan denemeler nitelik bakımından farklılık göstermektedir. Deneme türünün özelliklerini iyi bir şekilde yansıtan ve aktarılan düşünceyi kanıtlamaya ihtiyaç duymadan okuyucuya sunan metinler olduğu gibi, deneme ile bilgi verici metin arasında bir yerde duracak kadar bilgi yoğunluğu içeren metinler de vardır. İncelenen sayılar arasında 385. sayı içerdiği denemeler açısından dikkat çekicidir. Bu sayıda dört deneme birlikte yayımlanmıştır. Ramazan ayı temasıyla yayımlanan bu sayıdaki tüm denemeler de konusunu Ramazan ayından almaktadır. Dergide yayımlanan bu metinler çocuk okurların farklı bir türü tanımaları açısından önemlidir. Ayrıca deneme türü aracılığıyla edebiyatın diğer türlerine göre daha serbest ve esnek kurallara sahip bir özellikte olan bu metinlere benzer yazılar yazmak için kendilerinde cesaret bulmaları da olasıdır.

Sohbet

Diyanet Çocuk Dergisi'nde, çalışma kapsamındaki diğer dergilerden farklı olarak sohbet türü içinde değerlendirilebilecek metinlere de rastlanmaktadır. Fikirlerin ve düşüncelerin kanıtlama ya da zorlama amacı güdülmeden okuyucu ile sohbet ediyormuşçasına anlatıldığı samimi bir tür olan sohbet için *Diyanet Çocuk Dergisi*'ndeki dört metin örnek verilebilir. “İncir’in İnce Fikri” üst başlığı altında yayımlanan bu dört metin Esra Serdaroğlu imzasını taşımaktadır.

Tablo 22. *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde Yer Alan Sohbet Türündeki Metinler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	İncir'in İnce Fikri	Dostlarımız İçin Parklara Küçük Evler Açılsın	378	Esra Serdaroğlu
2	İncir'in İnce Fikri	Her Çocuk Bir Fidan	379	Esra Serdaroğlu
3	İncir'in İnce Fikri	Benim Sözlüğüm	380	Esra Serdaroğlu
4	İncir'in İnce Fikri	Hayal Takvimi	386	Esra Serdaroğlu

Tabloda görülen metinlerin ilki “Dostlarımız İçin Parklara Küçük Evler Açılsın” adını taşımaktadır. Bu metinde, “İncir” adlı kahraman kendini okuyuculara tanıtmaktadır:

Adım İncir... İncir gibi faydalı olmam için ailem adımları İncir koymuş. Biliyorum daha önce hiç böyle bir isim duymadın. Benden ilk kez duyacağın şeylerin ilkiydi bu. Çok ince fikirlerim var. Paylaşırsam belki hayallerim senin de kafanda canlanır. Bu hayalleri gören iki kişi oluruz. Kim bilir belki daha da kalabalık olur, bu fikirleri hayata geçiririz. Ne dersin?

Her kimsen ve neredeysen Şu dakikadan itibaren arkadaŐımsın. Bundan böyle bu yolculukta beni yalnız bırakmak yok. İyi bir dünya için yol arkadaŐıyız biz (D , 378, s. 14).

Yukarıdaki c mlerle başlayan bu ilk metinde bir proje  nerisi paylaşılmaktadır. Sokakta yaşayan hayvanlar için parkların içine barınaklar inşa edilmesinin planlandığı bu projede, hayvanların acıktıklarında ve  s d klerinde buralardan yararlanabilmeleri amaçlanmaktadır. Okuyucudan bu fikir için destek isteyen yazar, böylesi bir proje için belediyeye baŐvurulabileceĐini belirtmektedir.  evresinde olup bitene ve yaşayan diğer canlılara karşı duyarsız olunmaması gerektiği iletilen bu metinlerde duyarlı bir insanın topluma faydalı olacağı işlenmektedir.

“Her  ocuk Bir Fidan” başlığı altında yazar, her yıl bir fidan dikme kararı almıştır. Her doğan  ocuk için bir fidan dikilmesi gerektiğini söyleyen yazar, okuyucuları fidan dikmek için doğaya çağırmaktadır.

“Benim S zl Ğ m” başlıklı metinde okuyucular, çeşitli kavramlar üzerinden bir yolculuğa çıkarılmaktadır. Değişik kavramların anlamları ve bu anlamların kişilere göre değiştiği üzerinde durulan bu yazının sonunda  ncir, okuyuculardan kendileri için bir defter almalarını ve bu defteri kendileri için önemli olan kelimelerle doldurmalarını ister.

Senin hayat kelimelerin ne?  nce bunu düşün. Be kelimeler senin için ne anlama geliyor yaz. Örneğin mutluluğu tanımla. Bazen sayfalarca yaz, bazen tek cümle...   inden geldiği gibi... Sözlük senin... Acele etme. Bu sözlük sen yaŐadıĐıya büyüyecek. Çok eğlenecek ve kendini tanıyacaksın.  nsanın kendini tanınması ne kadar önemli biliyor musun? Kendinin farkında ol. Kendine Şahit ol. Bunu ilerde daha iyi anlayacaksın (D , 380, s. 15).

“Hayal Takvimi” adlı metinde,  ncir, okurlarına hayal kurmanın öneminden bahsettikten sonra onlardan gelecekte yapmak istediklerini tarihlendirecekleri bir takvim yapmalarını ister. Bu Şekilde hedeflere ulaşmanın daha kolay olacağını belirtmektedir.

“ ncir’in önce Fikri” başlıklı metinlerde,  ocuk okurlara  ncir adlı hayali karakter aracılığı ile seslenilmektedir. Her yazıda farklı fikir ve projeler sunan  ncir,  ocuk okurlara değişik bakış açıları kazandırmak ve onların çevrelerine ve kendilerine karşı farkındalık sahibi bireyler olmalarını amaçlamaktadır. Hayvan barınağı, fidan dikimi, sözlük, hayal takvimi gibi farklı fikirler paylaŐılırken metin içinde sezdirilmeden değişik kavram ve dinî değerler de anlatılmaktadır. Çalışma kapsamındaki diğer dergilerde rastlanmayan bu türdeki metinler,  ocuk okurların farklı kalıplar içinde kaleme alınmış metinlerle karşılaşması ve edebiyata dair fikirlerini geniŐletmesi açısından olumlu bir durumdur.

Türkçe Öğretimine Katkı Sunan Unsurlar

Doğrudan Türkçe öğretimine katkı sağlayan bir bölüme diğer dergilerden farklı olarak *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde rastlanılmaktadır. “Dilli Düdük” adlı bu sayfa, iyi düşünülmüş, titiz hazırlanmış bir sayfa özelliği göstermektedir.

“Dilli Düdük” adlı bölüm iki sayfadan oluşmaktadır. Sağda yer alan sayfada bir atasözü, solda yer alan sayfada ise bir deyim açıklaması yapılmaktadır. Atasözü ve deyimler sayfaların üstünde yer almakta ve metne geçmeden önce bazı örneklerde kısa açıklamalarla desteklenmektedirler.

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi *Diyanet Çocuk Dergisi*'nin incelenen yirmi dört sayısında yirmi adet “Dilli Düdük” sayfası bulunmaktadır. Bu sayfalarda yirmi atasözü ve yirmi deyim açıklaması, hikâyesi yer almaktadır.

Tablo 23. Diyanet Çocuk Dergisi'nde “Dilli Düdük” Sayfasındaki Atasözü ve Deyimler

No.	Üst Başlık	Atasözü	Deyim	Sayı	Yazar
1	Dilli Düdük	Elin Ağzı Torba Değil ki Büzesin	Gemileri Yakmak	366	Rukiye Oklan
2	Dilli Düdük	Her İşte Bir Hayır Vardır	Gözün Aydın	367	Rukiye Oklan
3	Dilli Düdük	Gören Gözün Hakkı Vardır	Püf Noktası	368	Rukiye Oklan
4	Dilli Düdük	Kanaat Gibi Devlet Olmaz	Ruhu Bile Duymamak	369	Rukiye Oklan
5	Dilli Düdük	Her Şey İncelikten İnsan Kabalıktan Kırılır	Baş Tacı Etmek	370	Rukiye Oklan
6	Dilli Düdük	Herkes Ne Ederse Kendine Eder	Saman Altından Su Yürütmek	371	Rukiye Oklan
7	Dilli Düdük	Hatasız Kul Olmaz	Burun Kıvırmak	372	Rukiye Oklan
8	Dilli Düdük	Ulular Köprü Olsa Üstünden Geçme	Ateş Pahası	373	Rukiye Oklan
9	Dilli Düdük	Latife Latif Gerek	Tadında Bırakmak	374	Rukiye Oklan
10	Dilli Düdük	Adamın İyisi Alışverişte Belli Olur	Ağzından Bal Damlamak	375	Rukiye Oklan
11	Dilli Düdük	Hak Denince Akan Sular Durur	Bin Pişman Olmak	376	Rukiye Oklan
12	Dilli Düdük	Ağaç Yaprığıyla Gürler	İşine Gelmemek	377	Rukiye Oklan
13	Dilli Düdük	Niyet Hayır Akıbet Hayır	Göze Girmek	378	Rukiye Oklan
14	Dilli Düdük	Misafir Kısmeti İle Gelir	Dünyanın Kaç Bucak Olduğunu Anlamak	379	Rukiye Oklan
15	Dilli Düdük	Sabır Acı İse de Meyvesi Tatlıdır	Aklı Kesmek	380	Rukiye Oklan
16	Dilli Düdük	Çoğu Zarar Azı Karar	Cin Fikirli	381	Rukiye Oklan

17	Dilli D	İyilik Yap Denize At Balık Bilmezse Halık Bilir	Burnu Kaf Dağında Olmak	382	Rukiye Oklan
18	Dilli D	Allah Bir Kapıyı Kapatırsa Ötekini Açar	Gözü Gönlü Açılmak	383	Rukiye Oklan
19	Dilli D	Bıçağı Kestiren Kendi Suyu İnsanı Sevdiren Kendi Huyu	El Ele Vermek	384	Rukiye Oklan
20	Dilli D	Marifet İltifata Tabidir	Parayla Değil Sırayla	386	Rukiye Oklan

Tablodan da anlaşılacağı üzere, atasözü ve deyimlerin çeşitli olay ve hikâyelerle desteklenerek açıklandığı bu metinlerin yazarı Rukiye Oklan’dır. Konu ile ilgili çizimlerle zenginleştirilen sayfalarda, bu yolla çocuk okurların okudukları metni zihinlerinde daha somut olarak canlandırmaları amaçlanmaktadır.

“Dilli D” sayfasının sağ tarafında yer alan atasözü ve örnek hikâyeden önce okurlara kısa bir açıklama yapılmaktadır. Bu açıklama yardımı ile atasözü ve örnek hikâye arasındaki bağ kuvvetlendirilmektedir. “Elin ağzı torba değil ki büzesin” atasözü için şu açıklama yapılmıştır: “İnsanlar bazı durumlarda olur olmaz yorumlar yaparlar. Böyle durumlarda doğru ne ise o yapılmalı, insanların dedikodularına kulak asılmamalıdır. Çünkü kimsenin ağzını tutamazsınız” (DÇ, 366, s.30).

“Dilli D” adlı bölümde yer alan atasözü ve deyimler açıklanırken örnek olayların İslam tarihinden ve Hz. Muhammed’in yaşadığı devir olan Asr-ı Saadet’ten verilmesine özen gösterilmiştir. Bazı atasözü ve deyim açıklamalarında günlük hayattan örnekler verilerek hikâyeleştirme yoluna gidilmiştir; fakat bu örneklerde de konu mutlaka dinî vecibelerden birine getirilmektedir.

Atasözü ve deyimler açıklanırken takip edilen bir yol da örnek olay anlatıldıktan sonra, konuyla ilgili bir ayet ya da hadis ile konunun sonuçlandırılmasıdır. “Her işte bir hayır vardır” atasözünün açıklamasında bu durumu örnekleyen bir kullanım vardır:

Hikâyemizi Hz. Aişe anlatıyor: Arap kabilelerinden bir kız çocuğu, elinde gerdanlığıyla dışarı çıkmıştı. Çocuk oyun oynarken gerdanlığını yere koydu. Bu sırada gerdanlığı et zanneden aç bir kuş gelip onu kapıp götürdü. Gerdanlığın kaybolduğunu fark eden insanlar, onu aradılar ama bulamadılar. Kabilede köle bir zenci kadın vardı. Gerdanlığı onun çaldığını zannederek üzerine yürüdüler, her yanını aradılar. Bulamayınca sinirlenip daha da üstüne gittiler. Birden gerdanlığı kaçırın kuş gelip kalabalığın ortasına gerdanlığı bırakıverdi. Zavallı köle, “Suçsuz olduğum halde beni hırsızlıkla suçladığınız şey işte burada!” dedi. Kabile halkı, kadıncağızı haksız yere suçladıkları için pişman olup onu serbest bıraktılar. Özgürlüğüne kavuşan kadın

hemen Rasulullah’a gelip Müslüman oldu ve mescitte kendisine küçük bir oda verildi. Bu kadın her sohbetinde şöyle derdi: “Gerdanlık olayı Rabbimizin şahane işlerindendir. Şüphesiz ki beni küfür diyarından kurtarmıştır.” Gördüğünüz gibi; şer (kötü) zannedilen bir hırsızlık olayı umulmadık bir hayırla sonuçlanmış, bir insanın hem özgürlüğüne hem de hidayetine sebep olmuş. Öyleyse unutmayalım: “Gerçekten her zorlukla beraber bir kolaylık vardır. Evet, her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.” (İnşirah Suresi 6-7. Ayetler). (DÇ, 367, s. 30).

Konusunu Asr-ı Saadet’ten ya da İslam tahinden almayan, günlük olayların anlatıldığı ve çocuk gözüyle aktarılan açıklamalarda da İslami bir hassasiyet ya da bir ibadetin yerine getirilme sahnesi bulunmaktadır. “Gözün aydın” deyiminin açıklandığı metin bu kullanıma örnek olarak verilebilir. Çocuğu Harun ile yolda yürüyen Fatma Hanım’ı görenler ona hep gözün aydın demektedirler. Harun bu sözün anlamını bilmemektedir. Akşam eve gelen babasına gözün aydın demenin ne anlama geldiğini sorar:

“Baba! Annemin gözü neden aydın olacaktı söyler misin?” Babası kollarını açtı: “Sadece annenin değil, hepimizin gözü aydın, oğlum. Çünkü ben yeni bir işe girdim.” dedi. Harun duyduklarına inanmadı. Babası yaklaşık bir yıldır işsizdi. Çalıştığı şirketin işleri kötüye gidince işten çıkartılmış ve işsiz kalmıştı. Pek çok yere başvurmuş ama iş bulamamıştı. Bu yüzden de çok zor günler geçirmişlerdi. Artık bitmişti zor günler, öyle mi? Sevinçten yerinde duramıyordu. “Baba bisiklet alabiliriz artık değil mi? Babaannemi arayıp ona da gözün aydın diyelim mi?” “Benim yapmam gereken çok önemli bir işim var oğlum, ondan sonra arayalım, olur mu? Ayrıca bisikletini de ilk maaşımla alacağım inşallah!” “Önemli işin ne baba?” “Hani her sabah namazından sonra ‘Rezzak olan Rabbimiz bize helal bir kazanç nasip et.’ Diye dua ediyorduk ya işte Rabbimiz duamızı kabul etti. Şimdi bir şükür namazı kılmak istiyorum.” “Ben de kılabılır miyim baba?” “Elbette yavrum, çok güzel olur.” Ailece şükür namazı kıldılar. Harun dua ediyordu: “Rabbim! Zor durumda olan herkesin bizim gibi gözü aydın olsun!” (DÇ, 367, s. 31).

Yukarı da görüldüğü gibi deyimın anlamı somut ve gerçekçi bir örnekle, ayrıca çocuk bir kahramanın gözünden anlatılmaktadır. Hikâye edici bir tarzda yapılan açıklama sonrasında Allah’a şükredilmesi ve akabinde şükür namazı kılınması gibi sahneler derginin dinî hassasiyetini yansıtmaktadır.

Atasözü açıklamalarında doğrudan bir olay ya da hikâyeye dayanmayan açıklamalar da vardır. Böylesi açıklamalarda çocuk okurlar için verilen nasihatler ağır basmaktadır. “Kanaat gibi devlet olmaz” başlıklı atasözünün açıklandığı metinde, alışverişte aşırıya giden çocuklara seslenilerek bu konuda Hz. Muhammed’in sözleri referans yapılmaktadır.

Duyduğuma göre; marketlerde, alışveriş mağazalarında, çarşıda, pazarda anne babalarını sıkıştıran, evde benzerleri olduğu halde yeni oyuncaklar, yeni kıyafetler isteyen çocuklar varmış. Onların kulağına küpe olsun! Bakalım bu konuda Peygamberimiz ne buyurmuş? Hâkim bin Hizam (ra) anlatıyor: Rasulullah’tan bir şey istemiştim. İstedigimi verdi ve şöyle buyurdu: “Ey Hâkim! Şu dünyanın malı tatlı ve yeşildir (hoşa gider, ilgi çekicidir). Kim onu tokgözlülükle alırsa o mal onun hesabına bereketli olur. Kim de onu açgözlülükle alırsa o mal onun için bereketli olmaz. O şahıs yediği halde doymayan kişi gibi olur. Veren al alan elden hayırlıdır.” Öyleyse neymiş? Bereket kanaatte gizliymiş! (DÇ, 369, s. 30).

378. sayıda yer alan deyim açıklamasında “göze girmek” deyimini şiir ile açıklanmıştır. Kahramanı bir çocuk olan bu şiirde, değişik davranışlar sergileyen ve bu davranışları sonucunda farklı tepkiler alan bir çocuk anlatılmaktadır.

Yer verdim otobüste

Yaşlı bir amcaya

“Gözüme girdin evlat

Aferin!” dedi bana

Yardım ettim halama

Alışveriş dönüşü,

Eşyalarını taşımasına.

“Gözüme girdin kuzum,

Aferin!” dedi bana.

Yanlışlıkla vazoyu kırdım;

Annem kardeşim kırdı sanınca

“Özür dilerim, ben yaptım

Ama istemedi oldu.” Dedim

“Dürüstlüğüyle gözüme girdin

Aferin yavrum sana!”

Dedi annem bana.

Ben herkesin gözüne girmişim,

Gözüne girmek ne demek baba? (DÇ, 378, s. 31).

Şiirle deyim açıklamasına iki örnekte daha rastlanmaktadır. Bu türlü bir deyim açıklamasında şiirin çocukların ritim duygusuna hitap eden özelliğinden yararlanılmıştır. Eski edebiyatın mesnevi tarzını andıran bir şekilde hikâye edilerek kurgulanan şiirlerde çeşitli eylem ve söylemlere yer verilmekte ve deyimın anlamı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

“Sabır acı ise de meyvesi tatlıdır” atasözünün açıklaması yapılırken birden fazla unsur işe koşulmuştur. Bakara Suresi’nden bir ayetle başlanan açıklama, Hz. Muhammed’in sözleriyle desteklenmiş ve sabırla ilgili dört adet farklı atasözü ile pekiştirilmiştir.

“Burun kıvrırmak” deyimının açıklandığı hikâyede yanına para almayı unutan devrin ünlü hattatı Mustafa İzzet Efendi’nin bir kayıkçı ile arasında geçen olay anlatılmaktadır. Bu hikâyenin sonunda çocukların anlatılan konuyu ve deyimın anlamını kavramalarına yardımcı olmak üzere “mini sözlük” ismiyle bir başlık açılmış ve anlamının bilinmeyeceği düşünülen “hat”, “hattat” ve “sahaf” kelimelerinin anlamlarına yer verilmiştir (DÇ, 372, s. 31).

“Dilli Düdük” sayfasının dışında Türkçe öğretimine katkı olarak düşünülebilecek bir bölüme, İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed’in değişik yönleriyle tanıtıldığı “Benim Peygamberim” adlı sayfada rastlanmaktadır. Bu bölümde, Hz. Peygamberin hayatı ile ilgili farklı kavramların açıklandığı bir sözlük yer almaktadır. 366-377 sayıları arasında sayfada yer alan bu sözlükte, sırasıyla Asr-ı Saadet, beddua, Cebail, Cahiliye, diğerkâmlık, gusül, mukabele, Ashabı Suffa, Umre, rahmet ve sıla-i rahim kavramları açıklanmıştır.

Sonuç olarak *Diyanet Çocuk Dergisi*’nde sadece atasözü ve deyim öğretimine ayrılmış olan “Dilli Düdük” sayfasının varlığı, dergiyi çıkaranların Türkçenin doğru ve güzel kullanılması noktasında gösterdikleri hassasiyetin bir göstergesidir. Bu sayfada yer verilen deyim ve atasözleri açıklanırken sıklıkla Hz. Muhammed’in yaşadığı devirden Asr-ı Saadet’ten örnekler verilmesi, sahabe hayatından kesitlerin aktarılması, İslam tarihinden bazı olayların anlatılması derginin genel politikasıyla ilgilidir. Ayrıca yine bu atasözü ve deyimlere açıklık getirmek için sıklıkla ayetlere ve hadislerle başvurulması da anılan politikanın sonuçlarındandır.

Türkiye Çocuk

Genel Tanıtım

Bu başlık altında *Türkiye Çocuk* dergisinin 1981 yılında ortaya çıkışı ile birlikte takip ettiği yayın politikası, dergiyi çıkaranların ve yayımlayanların hizmet etmek istedikleri amaçlar, şekilsel unsurlara ait bilgiler, yer verilen konular ve reklamlar gibi bilgiler verilerek dergi hakkında genel bir tanıtım amaçlanmaktadır.

Derginin Künyesi

15 Kasım 1981 tarihinde yayın hayatına haftalık sayılarla başlayan ve başlangıçta Rahim Er tarafından yazı işleri müdürlüğü yürütülen dergi, 1999 yılından itibaren aylık olarak çıkmaya başlamış ve yazı işleri müdürlüğü bu tarihten itibaren M. Sırrı Arvas’a geçmiştir. Rahim Er, derginin yayımlanan ilk sayısına “Bismillah” diyerek başlamış ve ilk tohumlarının Eylül 1979’larda *Türkiye Gazetesi* sütunlarında “Bizim Sahife” olarak serpiildiğini belirttiği çocuk mecmuası fikrinin gerçeğe dönüşmesinin Eylül 1981’lerde kendilerine nasip olduğunu okuyuculara duyurmuştur (Er, 1981, s. 5).

Derginin sonraki yazı işleri müdürlerinden Şaban Çibir bir dergiye verdiği mülakatta (Çocuk Dergileri de Büyür, 1995) uzun soluklu bir dergi olmalarının altında yatan sebepleri sıralarken, dergi okuru olan çocukları “Türkiye Çocuk Ailesi”nin birer ferdi olarak tanımlamıştır. Okurların anne ve babalarına söyleyemedikleri her türlü meselesini dergiye yazdığını belirten Çibir ayrıca kurdukları Türkiye Çocuk Kulübü’nden de bahsetmektedir.

Türkiye Çocuk dergisinin otuz bir yılı geride bırakması ile derginin 1018. sayısının “Merhaba” adlı sunuş bölümünde derginin kuruluşundan itibaren izlediği aşamalar anlatılmaktadır. Dergi hakkında özet ve birinci ağızdan bilgiler vermesi sebebi ile anılan bölüm aşağıya alınmıştır:

Takvimler 15 Kasım 1981 tarihini gösterir. Tatlı bir sonbahar günüdür. Sultanahmet’in kalbi Cağaloğlu’nda bir eski binanın üçüncü katında minicik bir odada yeni bir derginin tohumları atılır... Adı huzur veren gazetemizin ismiyle başlar... Türkiye... Türkiye Çocuk. İlk kaptanı gazeteci-yazar Rahim Er’dir. Zamanın çocukları nasıl susamıştır böyle bir yayına. Nasıl sevinirler, nasıl kapışır, anlatılır gibi değil.

Talep öyle çoğalır ki on beş günlük dergi haftalık çıkmaya başlar. Memleketin en iyi yazarları, çizerleri, ressamı burda buluşur, hallesirler. Çocuklar için yazarlar, çizerler sabahlarlar. Sabahleyin ‘yandı yandı’ nidasıyla uyanır çıtır çıtır simit eşliğinde çaycı Abdullah’ın nefis çayını yudumlarlar...

Devran döner zaman değişir. Türkiye Çocuk’un kaptanları da değişir. Terfi edenler başka görevlere atananlar olur... Türkiye Çocuk dergisinin kurucusu değerli Rahim Er ağabeyimiz olup birçok ilklere imza atan bir büyüğümüzdür. TGRT, AR-GE, BKY gibi hayırlı eserlerin banisidir. Daha sonra, proje konusunda dur durak bilmeden çalışan eğitimci Şaban Çibir ağabeyimiz... Halen özel eğitim kurumlarında yöneticilik yapmaktadır. Daha sonra nöbet bizlere gelir...

Çocukların sevgilisi olan Türkiye Çocuk, teknolojik gelişmeleri yakından takip eder. Gazete kâğıdından kuşe kâğıda geçer, her geçen gün kaliteyi arttırır. Derginin yanında birbirinden güzel çizgi filmler, hediyeler verir çocuklara, hem sürprizler yapar sonra. Doğum günlerinde tebrik kartları gönderir, gezi ve yarışmalar düzenler... Yeteneklerini keşfetmeleri için birçok farklı alanda yarışmalar açar...

En iyi arkadaş sloganıyla çıktığı yolda, en iyi arkadaş olduğunu ispat eder. Büyük bir dikkat ve titizlikle hazırlanan dergi çocukların eline ulaşınca, adeta sevinçten uçarlar. Çoğu zaman evde önce ben okuyacağım diye tartışmalar yaşanır.

Türkiye Çocuk, okuyucularına bir öğretmenden çok bir arkadaş gibi yaklaşmayı başarır. Yıllarca, örnek insanları sayfalarına konuk eder. Çocukların başarılı, çalışkan, vatansever, mert ve erdemli insanlar olarak yetişmesi için ter döker. Sonra? Sonra hedefini büyütür. Başta Türk cumhuriyetleri olmak üzere, Avrupa’da yaşayan Türk çocuklarına da ulaşmak ister. Bu yönde çalışmalar yapar. 31 sene... Dile kolay. Birkaç nesil Türkiye Çocuk okuyarak büyür. Genç kalemlere rehber olur, çalışmalarını yayımlar.

İçeriğiyle minik yüreklerde bambaşka bir tat bırakan ve hayatlarına renk katan Türkiye Çocuk, başarısını ‘yerli ve bizden’ olmasıyla yorumlar. Bugün de aynı çizgi devam eder. Nice yıllara... (TÇ, 1018, s. 2).

Derginin Ortaya Çıkış Amacı

Derginin bağlı bulunduğu holdingin patronu ve derginin sahibi konumundaki Enver Ören’in, (Ören, 1981) derginin ilk sayısında yayımlanan başyazısında “Bugün yazısıyla, çizgisiyle yerli ve bizden olan bir dergiyle karşınıza çıkmış bulunuyoruz. Hikâye ve kıssalarımızda; doğruluğu, dürüstlüğü; resimli romanlarımızda kahramanlığı mertliği, Yunus Emremizde Allah aşkını, gönül sevgisini bulacak Mimar Sinanımızla Türkiyemizi

yeniden imara kalkacak, geçmiş ve geleceğimizle dergimizde kucaklaşacaksınız.” sözleri derginin yayın çizgisini ortaya koymuştur.

Yine ilk sayıda “Sohbet” başlığı altında derginin yazı işleri müdürü Rahim Er: “Bize, bütün eksiklerine rağmen beğeneceğinizi umduğumuz böyle bir dergiyi çıkartabilme imkânı verdiği için Rabbimize nihayetsiz şükürler olsun” (Er, 1981) diyerek yayın politikalarının manevi değerler çerçevesinde yürüyeceğinin işaretini vermiştir.

Derginin internet adresinde derginin ortaya çıkış amacı ile ilgili bazı bilgiler verilmektedir. Bu amaçlar şu başlıklar altında toplanabilir: ideal çocuk yayıncılığı yaparak çocukların eğitimlerine katkıda bulunmak, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak, sosyal ve kültürel alanlarda çocukların gelişmesini sağlamak, bilgiyi eğlenceye dönüştürerek vermek, çocuklarımızı millî ve manevi değerlerimize uygun şekilde yetiştirmek.

Derginin İçeriği

Türkiye Çocuk dergisinde Sıtkı Bey’in dergisinden günümüze ulaşan tarzda çok fazla değişikliğe uğramamış bir içerik görülmektedir. Edebî türler, bilgilendirici metinler, reklamlar, çizgi romanlar, çizgi diziler, bulmacalar, ilanlar ve haberler. Edebî tür olarak her sayıda düzenli olarak mutlaka bir masal yer bulmaktadır. Yine hikâyeler, kıssalar ve menkıbeler de düzenli olmasa da rastlanan türlerdendir. Şiir olarak Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu ve Bestami Yazgan’a ait şiirler ön plana çıkmaktadır. Söyleşi türüne ait örnekler genellikle futbol adamlarıyla yapılmış olanlardır. Türkiye futbol liginde top koşturan ya da teknik direktör olarak görev yapan ünlü futbol adamlarıyla yapılan bu söyleşilerde, onlara takımlarının durumu, kendi başarı sırları, çocuklara vermek istedikleri mesajlar gibi sorular yöneltilmiştir. Mektup olarak, derginin eski müdürlerinden Şaban Çibir tarafından yazılan bir kitaptan bölümler dergi sayfalarına aktarılmıştır. Bir babanın çocuğuna yazdığı mektuplar şeklinde kurgulanan bu metinler duygusal bir nitelik taşımaktadır. Türkiye Çocuk dergisinde çizginin yazıya üstünlüğü göze çarpmaktadır.

Dergi sayfalarında reklamın önemli bir yeri vardır. İncelemeye konu olan iki senelik dönemdeki yirmi dört sayıda toplam iki yüz kırk bir sayfa reklama ayrılmıştır. Bu rakam dergi sayfalarının yaklaşık yüzde on beşinin reklama ayrıldığı anlamına gelmektedir. Reklamların mahiyeti iki ana gruba ayrılabilir. İlk grupta derginin mensup olduğu holding bünyesinde yer alan çeşitli marka ve kurumların reklamları yer almaktadır. Bisan Bisiklet,

Kristal Kola, İhlas Armutlu Evleri, İhlas Koleji, Aura Su Isıtıcı, İhlas Fuarıcılık bu grubu oluşturan reklamlardır. İkinci grupta ise dışardan alınan reklamlar bulunmaktadır. Özellikle çocuklara yönelik tekstil ürünleri, sağlık ürünleri, kremler, balık yağları, çeşitli yiyecek ve içecek markaları bu kapsamda değerlendirilebilir. Derginin reklamlarla ilgili bir başka yöntemi de reklamı yapılacak ürünü bir haber şeklinde sunmasıdır. Söz konusu ürün ya da hizmet hakkında bilgi sahibi olan yetkili bir kişiyle yapılan bir söyleşi halinde düzenlenen bu reklamlarda, ürünün ön plana çıkan özellikleri anlatılmaktadır.

Türkiye Çocuk dergisinde sayfa sayısı çok değişiklik göstermez. 1981 tarihli ilk sayısında altmış sekiz sayfa olarak çıkan dergi ikinci sayıda elli iki sayfaya düşer. Bunun sebebini okuyucularına açıklayan dönemin yazı işleri müdürü Rahim Er, bu duruma kâğıt fiyatlarındaki yükselişi sebep olarak göstermiştir. İçerikte bir azaltmaya gitmediklerini vurgulayan Er, zam yapmadan devam etmenin tek yolu olarak sayfa sayısının azaltılmasını göstermiştir. Ayrıntı sayılacak bazı yazı ve resimlerin çıkarılması ile sayfa sayısındaki bu azalma mümkün olmuştur.

İncelenen yirmi dört sayının yirmi sayısı altmış dört sayfa olarak çıkarken üç sayı yetmiş iki sayfa, bir sayı da elli altı sayfa olarak yayımlanmıştır.

İşlenen Konular ve Eğitsel Unsurlar

Bu başlık altında, dergi kapsamında yapılan inceleme sonucu çizgi, reklam, bulmaca gibi unsurlar dışında kalan ve metin özelliği gösteren yazılardan hareketle derginin çocuklara vermek istediği bakış açısı ve öğretmek istediği bilgilerin mahiyeti sorgulanmıştır.

Bilgilendirme

Dergi içeriğinde, reklam sayfaları, bulmacalar, çizgi roman/çizgi diziler gibi sayfalar çıkarıldıktan sonra geriye kalan metinler edebî ve bilgilendirici olarak ikiye ayrılabilir. Dergide yer bulan metinlerin büyük çoğunluğu bilgi verici özellik taşımaktadır. Bilgi verici bu metinler “Tarih”, “Bilimsel Açıklamalar”, “Hayvanlar”, “Teknolojik Yenilikler-İcatlar” ve “Diğer Konular” alt başlıklarında incelenecektir.

Tarih

Türkiye Çocuk dergisi, yayımlanan ilk sayısının (1981) kapağında tarihi bir hikâye olan “İlyas Reis” adlı metinden bir sahneyle okuyucularının karşısına çıkmıştır. Dergi, ilk çıkışından 2011-2012 zaman aralığına kadar geçmişten, özellikle geçmişin kahramanlıklarından sürekli beslenen bir yayın çizgisi takip etmiştir. “Tarih” ve “Tarihten Bir Yaprak” üst başlığı ile yayımlanan metinlerde özellikle Osmanlı devri padişahları, yöneticileri, sanatçıları gibi ön plana çıkan şahsiyetler aracılığı ile devrin özellikleri, dönem insanların iyi bir temsilcisi olarak görülen bu şahıslar aracılığı ile anlatılmıştır. Yine Osmanlı Devleti’nin güçlü zamanları özlemle anılırken satır aralarında mazinin parlak sayfalarına tekrar dönmek için yapılması gerekenler sezdirilmektedir.

Derginin çalışma kapsamında olan yirmi dört sayısında doğrudan tarih ile ilgili olan on yedi metne rastlanmıştır. 2010 yılı içinde çıkan sayılarda “Tarih” üst başlığı altında yayımlanan metinler, 2011 yılı içindeki sayılarda “Tarihten Bir Yaprak” üst başlığı ile yayımlanmışlardır. 2010 yılında yedi metin; 2011 yılında ise on metin tarihle ilgilidir. Bu metinlerin ikisi hariç tamamı başlangıcından çöküşüne kadar Osmanlı Devleti’nin tarihi ile ilgilidir. Bir metin Gazneliler Devri ile ilgili bir diğeri ise İslamiyet’in ilk yıllarında ordu kumandanlığı yapan Amr Bin As hakkındadır.

Tablo 24. Türkiye Çocuk Dergisinde Tarih Konulu Metinler

No.	Metin Adı	Sayı	Yazarı	Devir/Şahsiyet
1	Osmanlı Ahlakı	1008	İmzasız	Yavuz Sultan Selim
2	Eşkıya ve Sultan	1009	İmzasız	Gazneli Mahmut
3	Özlediğimiz Düşün	1010	İmzasız	Gazi Osman Paşa
4	İstanbul’un Fethi	1012	İmzasız	Fatih Sultan Mehmet
5	Ünlü Seyyah Evliya Çelebi’ye Babasından Öğütler	1015	İmzasız	Evliya Çelebi
6	Sultanların Meslekleri	1017	İmzasız	I. Murad
7	Kanuni ve Arı Kovanları	1019	İmzasız	Kanuni Sultan Süleyman
8	Dediği Yapılan Devlet	1021	İmzasız	II. Beyazıt
9	Cihan Padişahı Dediğin Böyle Olmalı	1022	İmzasız	IV. Murad III. Selim ve II. Mahmud
10	Gazi Osman Paşa ve Rus Çarı	1023	İmzasız	Gazi Osman Paşa
11	Türk Gibi Kuvvetli	1024	İmzasız	IV. Mehmed
12	Şehzade Selim’in Muhteşem Kuvveti	1025	İmzasız	Yavuz Sultan Selim
13	Koca Mimar Sinan’dan Muhteşem Bir Not	1026	İmzasız	Mimar Sinan
14	Bursa Hisarı’nın Fethi	1028	İmzasız	Osman Gazi
15	Aç Düşmanı Doyurmak	1029	İmzasız	Abdülmecid Han
16	Savaşın da Bir Medeniyeti Var	1030	İmzasız	I. Dünya Savaşı
17	Fustat	1031	İmzasız	Amr Bin As

“Osmanlı Ahlakı” başlıklı bölüm iki ayrı metinden oluşmaktadır. Venedik vezirinin Yavuz Sultan Selim’i ziyaretini anlatan ilk metinde Yavuz Sultan Selim şatafatlı kıyafetler giymeyi reddeder. Onun yerine sade kıyafetleri tercih eder. Huzurdan çıkan Venedik vezirine padişahın ne giydiği sorulduğunda Vezir, kılıcının parlaklığından başka bir şey göremediğini söyler. Kılıcın devletin gücünü temsil ettiği bu metinde bir bilgi yanlışlığı göze çarpmaktadır. Yavuz zamanında İstanbul fethedilmiş ve başkent olmuştur; fakat metinde Edirne’den başkent olarak söz edilir. *Elma* başlıklı metinde ise ordunun haram lokma yememesi üzerinde durulmaktadır. Yavuz’un Mısır seferinin anlatıldığı bu metinde ordu saatlerce bağlık bahçelik yerlerden geçer. Gebze’ye gelindiğinde mola verilir. Yavuz yeniçeri ağasını çağırır ve bir elma bulmasını ister. Tüm aramalara rağmen elma bulunamaz. Bu durum Osmanlı askerinin hassasiyetini göstermektedir.

“Eşkıya ve Sultan” başlıklı metin, Gazne Sultanı Sultan Mahmud’un çok bilinen hikâyelerinden biridir. Halkı bezdiren hırsızlar bir türlü yakalanamayınca, Sultan, bizzat dağa giderek eşkıyalara katılır. Tüm hırsızların ayrı ayrı marifetleri vardır. Kimi kilitleri açar, kimi düşmanın kokusunu alır, kimi de sarp kalelere tırmanır. Gazneli Mahmud da ”ben başımı sola eğersem kelleler gider sağa eğersem birçok kelleler kurtulur.” der. Hırsızların yerini böylece öğrenen Sultan ertesi gün hepsini yakalatıp huzura getirtir. Daha sonra dediği gibi başını sağa eğip hırsızları idamdan kurtarır. Hırsızlar özür diler ve Sultan’ın himayesine girerler.

“Özlediğimiz Düğün” başlıklı metin, Gazi Osman Paşa’nın Plevne Müdafaasını anlatmaktadır. Sultan Abdülhamit, Paşa’ya bir görevlendirme telgrafı gönderir. Paşa bunu askere okur. Asker içinden dört kişi çıkar ve tüm arkadaşları adına cevap verirler.

Şimdiye kadar bekleyip özlediğimiz bayramımızın bugün birdenbire karşımıza çıktığını, bu okunan ferman müjdelemiş oldu. İzin vererseniz bu gece sabaha kadar şenlik yapacağız. Çünkü Cenab-ı Hakk’ın Kur’an-ı Kerim’de bize ilahi nusretini (yardımını) âlimlerimizden işittik. Öyle ki bildirilen ayetlerin her biri kalbimize demirden bir kale gibi yerleşmiştir (TÇ, 1010, s. 32)

1012. sayıda “1453 İstanbul’un Fethi” başlıklı bir metin bulunmaktadır. Mayıs sayısı olması hasebiyle fethin yıldönümüne yönelik olarak zengin görsellerle desteklenen metinde Fatih’e fethin çok zor olduğunun söylenmesi ile başlayan süreç yeni bir çağın açılmasına kadar aşama aşama anlatılmıştır.

“Ünlü Seyyah Evliya Çelebi’ye Babasından Öğütler” başlıklı metinde Evliya Çelebi’nin seyahatlerinin başlangıcında babasından aldığı öğütler anlatılmaktadır. Evliya Çelebi’nin babası bir rüya görmüştür. Rüyasında Evliya Çelebi’nin bol bol seyahat edeceğini anlayan baba, “Sakin ola besmelesiz yemek yeme. Adam yoksul olur. Sırrın varsa en yakınına bile söyleme. İyi adı kötüye çıkarma...” gibi nasihatler verir ve yolunun açık olmasını diler.

“Sultanların Meslekleri” adlı metinde Osmanlı padişahlarının meslekleri sıralanmıştır. I. Murad’ın kuyumculuk ile uğraşırken vezirinin kendisini niçin yorduğunu sorması üzerine “Bre ne yabane söylersin? Milletin hazinesi milletin ihtiyacı içindir. İnsan her zaman çalışmalıdır.” cevabını vermiştir.

Bir başka metin “Kanuni ve Arı Kovanları” başlığını taşımaktadır. Bu metinde Kanuni Sultan Süleyman’ın Belgrad halkının haklarının korunması için gönderdiği ferman konu edilmektedir. Fermanın maddeleri arasında en dikkat çekici olanı savaş esnasında bazı askerlerin kovan hakkı adı altında evlere girmesinin önlenmesini isteyen maddedir.

“Dediği Yapılan Devlet” metninde Osmanlı Devleti’nin gücü örnek bir olay aracılığı ile anlatılmaktadır. Venedik Doçu sarayının duvarına Osmanlı’ya hakaret eden bir resim çizdirmiştir. Bunu duyan II. Bayezid bir elçi ile bir mektup gönderir. Olayın devamı Venedikli Papaz Giovanni tarafından anlatılmaktadır: Venedik Doçu korkudan titrer ve hemen duvarı yıktırır ve pişman olduğunu söyler. Elçi hiçbirini selamlamadan çıkar gider.

“Cihan Padişahı Dediğin Böyle Olmalı” başlıklı metinde Osmanlı sultanlarının üstün vasıfları anlatılmaktadır. Övücü bir dil kullanılan bu metinde 4. Murad’ın, 3. Selim’in ve 2. Mahmud’un oku uzağa fırlatmadaki maharetleri anlatılmaktadır.

“Fustat” adlı metinde özetle Amr Bin As’ın savaş sırasında çadırına yuva yapan güvercinin yavruları için çadırını söktürmemesi ve bu çadır etrafında Fustat adlı şehrin kurulması anlatılır. İleti hayvan sevgisidir. İslam’ın ilk kumandanlarından olan Amr Bin As’ın savaş esnasında dahi hayvanların yaşama hakkına saygı göstermesi ve çoğu insana önemsiz gelecek bir konuda ince düşünce sergilemesi olumlu bir davranış olarak okuyuculara sunulmuş ve dolaylı yoldan hayvan sevgisi ve hayvanların hayat hakkına saygı duyulması gerektiği vurgulanmıştır.

“Gazi Osman Paşa ve Rus Çarı” isimli metinde Plevne Müdafaası sonunda Ruslara esir düşen Gazi Osman Paşa’nın Rus Çarı tarafından saygı ile karşılanması anlatılmaktadır.

Sultan IV. Mehmet zamanının anlatıldığı “Türk Gibi Kuvvetli” başlıklı metinde Fransız yazar Antoine Galland’ın izlenimlerine yer verilir. Uyvar Kalesi de bu dönemde fethedilmiştir ve Türk gibi kuvvetli sözü buradan gelmektedir.

“Şehzadenin Muhteşem Kuvveti” adlı metin, sert mizacı ve güçlü vücuduyla bilinen Yavuz Sultan Selim’in Trabzon’daki şehzadelik zamanlarında geçtiği belirtilen bir hadiseden bahsetmektedir. Gemi yapılan bir tersanede ayağı bir alete sıkışan denizciyi, kendi canını tehlikeye atarak kurtaran ve bunu yaparken kızakta olan geminin de ziyan olmasını göze alan şehzade, insan hayatını her şeyden üstte tutmuştur.

“Koca Mimar Sinan’dan Muhteşem Bir Not” başlıklı metinde Şehzadebaşı Camiinin kemer taşlarının değiştirilmesi esnasında bulunan ve Mimar Sinan tarafından bırakılan nottan bahsedilir. Taşın nasıl değiştirildiğini ayrıntısı ile anlatan Sinan bu notu ile zamanından dört yüz yıl sonrasına ışık tutmaktadır.

Devrin diline benzetilerek kaleme alınan bir metin “Bursa Hisarı’nın Fethi” başlığı ile okuyucu karşısına çıkmıştır. Orhan Gazi’nin Bursa’yı almak için yaptırdığı Havale adlı hisarlardan bahseden bu metnin sonunda Bursa’nın fethi anlatılır.

“Aç Düşmanı Doyurmak” adını taşıyan metinde iki ayrı olay ele alınmaktadır. İlki Silistre’yi kuşatan düşmana ekmek veren Osmanlı askerleri, ikincisinde ise kendisine sığınanları geri vermeyen Abdulmecid Han anlatılmaktadır.

Tarih konulu son bilgilendirici metin “Savaşın da Bir Medeniyeti Var” adını taşımaktadır. Kont Ostrolog adlı şahsın ağzından Londra’da toplanan Büyük Harp Meclisi’nde Başbakan Lloyd George’nin anlattıkları aktarılmaktadır.

Türkiye Çocuk dergisinde yer alan ve incelenen yukarıdaki metinler, bilgilendirici özellik taşımakla birlikte tek yönlü bir bakış açısı ile ele alınmıştır. Öğretici özellikteki metinlerde okuyucuya başka bir yönde düşünme fırsatı verilmemektedir. Tarihimizin kahramanlıklarla dolu olduğu tespiti elbette doğrudur; fakat tarih kahramanlıklardan ibaret de değildir. Çocuklar için düzenlenen bilgilendirici metinlerde temel amaç ders vermek ya da yönlendirmek olmamalıdır. Bu metinlerde değinilmek istenen konu ana hatları ile anlatılmalı ve çıkarım yapma ile yorum işi yapma okuyucunun iradesine bırakılmalıdır. Verilmek istenen bir ileti varsa bunun aktarımı doğrudan bir yolla değil sezdirme yolu ile olmalıdır.

Metinlerin içeriğinde yer alan bilgilerden bazıları, halk arasında söylenilegelen; fakat doğruluğu hakkında kesin bir yargıya varılması mümkün olmayan mahiyettedir. Mimar Sinan'ın Şehzadebaşı Camii'nin kemer taşları arasına bıraktığı söylenen not bu tarzda bir bilgidir. Şehzadebaşı semtindeki caminin adı Şehzade Camisi'dir. Bugüne kadar da anlatılan hadiseyi doğrulayan bir belgeye rastlanılmamıştır. Bu hadiseye benzer bir hadise de Süleymaniye Camisinin restorasyonu için anlatılmaktadır. Bu tarz anlatıların Mimar Sinan'ın mimarideki bilgisi ve güzel sanatta ulaştığı ince zevk düşünüldüğünde hayal mahsulü olduğu düşünülmemektedir. Belki saygıdan belki de bir yanlış anlaşılma sonucu böylesi bilgiler yayılmış ve gazetelere dahi haber olabilmektedir.

Bilimsel Açıklamalar

Bu başlık altında, günlük hayatta pek merak edilmeyen; fakat sıklıkla karşılaşılan ya da hakkında bilgi sahibi olunan; ama şaşırtıcı özellikleri olan nesneler ve durumlar hakkında yazılan bilgi verici metinler ele alınmıştır. İncelenen zaman diliminde bu kapsama giren metinlerin dökümleri verilmiş ve çocuklara aktarılacak istenen bilgilerin aktarım yöntemleri incelenip değerlendirilmiştir.

Bilimsel açıklamaların yapıldığı metin sayısı yirmi birdir. Bu metinlerin bir kısmı “Bilim Dünyası” üst başlığı altında yer alırken bir kısmı da üst başlıksız olarak okuyucuların karşısına çıkmıştır.

Tablo 25. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer Alan Bilim Konulu Bilgi Yazıları

No.	Metin Başlığı	Sayı	Yazarı
1	Neden Üşüyoruz?	1008	T. Karabey
2	Vücudun Muhteşem ve Gizemli Direkleri: İskelet ve Omurga	1009	T. Karabey
3	Dünyanın Ateşi Volkanlardan Çıkıyor	1010	T. Karabey
4	Hiçbir Elma İle Konuştunuz mu?	1012	İmzasız
5	Denizde Saklı Hazine İnci	1013	T. Karabey
6	Hayatın Sıvı Kaynağı Su Yanar mı? Yakar mı? Söndürür mü?	1014	T. Karabey
7	Suyun Deprem Hali: Tsunami	1015	T. Karabey
8	Derimizin Güneşliği Melanin	1016	İmzasız
9	Denizlerin Sırları	1017	Tuba Karabey
10	Hayatın Pompası Kalp	1018	Tuba Karabey
11	Dünyanın Adımlarına Kulak Verin	1019	Tuba Karabey
12	Heyecan Tutku Adrenelin: Uçmak	1020	Tuba Karabey
13	Bir Bardak Su Binlerce Fayda	1020	İmzasız
14	En Cazip Eylem Uçmak	1021	Tuba Karabey
15	Uykunun Sırları	1021	İmzasız
16	En Cazip Eylem Uçmak	1022	Tuba Karabey
17	Odaya Sığın Dünya: Hücre	1023	Tuba Karabey

18	Hafızayı Canlı Tutmanın Yolları	1024	Tuba Karabey
19	İçimizdeki Üçgen Dünya: Karaciğer	1029	T. Akdemir
20	Gecenin Sırrı	1030	T. Akdemir
21	REM Nedir?	1031	T. Akdemir

Türkiye Çocuk dergisinde yer alan bilim konulu metinlerde, metni yeknesaklıktan kurtarmak için konuya bazen bir fıkra ile bazen de ilgi çekici bir şaka ile başlanır. Metnin sıkılmadan okunabilmesi için, kısa aralıklarla alt başlıklar oluşturulmuştur. Örnek olarak “Neden Üşüyoruz?” başlıklı metinde Vücudumuzun İklimi, Denge Denge İçinde Denge Bizim İçimizde, İçimde Bir Soba Tüter, Bir Taraf Yaz Bir Taraf Kış, Beynimizdeki Termostat, Al Al Yanaklar, Peki Üşürsek, Tüylerim Diken Diken Oldunun Sırrı, Birbirine Vuran Dişler gibi ilgi çekici ve konunun değişik yönlerine ışık tutan başlıklar kullanılmıştır.

Okuyucularla samimi bir ilişki kurulmaya gayret edilen bu metinlerde onlarla karşılıklı konuşuyormuş gibi bir üslup kullanılmıştır. “Odaya Sığın Dünya: Hücre” başlıklı metin bu duruma örnek olarak verilebilir:

Eğer mikroskop özellikli gözlük olsaydı (Bu sayıda da amma hayal kuruyoruz demeyin. Yahu her sayıda aynı tarz yazmayalım bu sayıda da biraz heyecan olsun be) ve siz bununla vücudunuzun sadece bir parçasına baksaydınız, bedeninizin o kısmının milyonlarca küçük kutucuklardan oluştuğunu görecektiniz (TÇ, 1023).

Bir başka örnek de “İçimizdeki Üçgen Dünya: Karaciğer” başlıklı metinden verilebilir: “Kendim diye söylemiyorum ama yahu ne güzel yazıyorum... Şu başlığa bakın, cuk diye oturdu. Gerçekten de organımız içimizde. Sakın ıyyy demeyin duyarım. Sizinle tanıştıracığım organımız ve işte karşınızda karaciğer! Mikrofon sende karaciğer” (TÇ, 1029).

“REM Nedir?” başlıklı metin, günlük hayatımızın bir parçası olan uykuya ait bir kavramı, okuyucuların merakını celbedecek şekilde ele almakta ve bunu yaparken samimi üsluptan ve canlı bir dilden istifade etmektedir: “Hepimizin hayatında bir kere de olsa gördüğü rüyalar var yaaa... İşte rüyalar, uykunun REM evresinde görülür. Zaten adını da rüya görme esnasında gözlerin hızlı hızlı hareket etmesinden alır.” (TÇ, 1031).

Bilgi verici metinlerin küçük okurların seviyesine indirilip onlar açısında ilgiyle okunabilir hale getirilmesi yazarın bu konudaki yeteneğine bağlı oluşacak bir durumdur. *Türkiye*

Çocuk dergisindeki bilgi verici metinler bu açıdan üzerinde çalışılmış, seviye kaygısı güdülmüş ve dili canlı olan metinlerdir.

Hayvanlar

Çocuklar hayvanlarla birlikte olmaktan ve onlar hakkında bilgi edinmekten hoşlanırlar. Özellikle küçük yaşlarda çocuklara hayvan sevgisi benimsetilirse, birlikte dünyayı paylaştığımız bu canlılar daha rahat bir ortamda yaşamış olacaklardır. Çocuk yaşlarda sapanla kuş avlamak ya da kedilerin kuyruklarına çeşitli nesneler bağlamak gibi kötü alışkanlıklar edinen kişiler ileriki hayatlarında da hayvan haklarına karşı duyarsız olacaklardır.

Türkiye Çocuk dergisinde, inceleme kapsamına giren yirmi dört sayının tamamında hayvanların tanıtımına yönelik sayfalar bulunmaktadır. Acar Kız imzalı bu metinler “Hayvanlarla Röportaj” üst başlığı ile yayımlanmaktadır.

Tablo 26. Türkiye Çocuk Dergisinde Hayvanlar Hakkında Bilgi Verici Yazılar

No.	Tanıtılan Hayvan	Sayı	Tam Metin Adı	Yazarı
1	Ren Geyiği	1008	Her Boynuz Bir Parmak İzi: Ren Geyikleri	Acar Kız
2	Penguen	1009	Kutupların Smokinli Beyefendileri Penguenler	Acar Kız
3	Kartal	1010	Kusursuz Bir Avcı Kartal	Acar Kız
4	Allı Turna	1011	Dünyanın Flamingosu Bizim Nazlı Kızımız Allı Turna	Acar Kız
5	Kurbağa	1012	Karada ve Suda Usta Avcı Kurbağa	Acar Kız
6	Denizyıldızı	1013	Denizin Fenerleri Denizyıldızları	Acar Kız
7	Basiliks	1014	Suda Yürüyen Tek Canlı: Basiliks	Acar Kız
8	Denizati	1015	İsmi Karadan Kendi Denizden Denizati	Acar Kız
9	Sphynx	1016	Tüysüz Kediler Sphynx	Acar Kız
10	Zebra	1017	Pijamalarıyla Gezenler Zebralar	Acar Kız
11	Tarantula	1018	Doğanın Özgür Çocuğu Tarantula	Acar Kız
12	Antilop	1019	Sıçrama Şampiyonu Antilop	Acar Kız
13	Dinozor	1020	Nesilleri Tükendi Namları Sürüyor Dinozor ve Mamutlar	Acar Kız
14	Mamut	1021	Nesilleri Tükendi Namları Sürüyor Dinozor ve Mamutlar	Acar Kız
15	Avcı Karınca	1022	Avcı Karıncalar	Acar Kız
16	Lemur	1023	Gecenin Parlayan Gözleri Lemurlar	Acar Kız
17	Kokarca	1024	Kokunun Korkulu Adı: Kokarca	Acar Kız
18	Vatoz	1025	Kuma Gömülü Pelerin Vatozlar	Acar Kız
19	Yengeç	1026	Suyun Kıskaçları Yengeçler	Acar Kız
20	Caretta Caretta	1027	Sahillerin Sessiz Konuğu Caretta Caretta	Acar Kız
21	Salyangoz	1028	Sürünen Kabuklar Salyangozlar	Acar Kız
22	Sincap	1029	Kemirgenlerin En Sevimlisi Sincaplar	Acar Kız
23	Pangolin	1030	Pullu Topaç Pangolin	Acar Kız
24	Marmot	1031	Dağlardaki Islak Ses Marmotlar	Acar Kız

Dergide yer alan ve hayvanları konu alan bilgilendirici metinlerde anlatıcı olan “Acar Kız”, yazıyı, hakkında bilgi verdiği hayvanlarla bir söyleşi yapıyor gibi yazmıştır. Söz konusu hayvanlarla öteden beri bir dostluğu olduğunu belirten bir samimiyette söyleşiye başlayan yazar, ilgili hayvanın belirgin bir özelliğine atıf yaparak şakalar yapmakta ve okuyucuyu metne dâhil etmeye çalışmaktadır.

Heey merhaba ben geldim

Merhaba Acar Kız hoş geldin.

Merhaba ren geyiği kardeş. Hoş bulduk. Şimdi anladım neden doğal ortam yerine bir kafede sohbet etme istediğini.

Burası Kuzey Kutup Bölgesine çok yakın bir yer. Sen soğuğa dayanamazsın.

Kısa bir merhabalaşma ve küçük şakalardan sonra konuya giriş yapılmakta ve söyleşi yapılan hayvanlardan kendilerini tanıtmaları istenmektedir. Hayvanların dış görünüşleri, yaşadıkları yerler, beslenme şekilleri, ön plana çıkan ve onları diğer hayvanlardan ayıran özellikleri, düşmanları, düşmanlarından korunma yolları, kamuflaj özellikleri gibi konularda ilgi çekici bir üslupla tanıtılan hayvanın ağzından bilgiler verilmektedir.

Yazıların bitişi genellikle birbirine benzemektedir. Yazıyı dergiye yetiştirmek için acele eden yazar, bazı yazıların sonunda dergi okurlarına bazı yazıların sonunda da dergi editörüne mesajlar vermektedir.

“Hayvanlarla Röportaj” başlığı altında yayımlanan metinlerde derginin diğer metinlerine göre yazım yanlışları daha sık yapılmıştır.

Teknolojik Yenilikler-İcatlar

Türkiye Çocuk dergisinde hitap edilen genç kitlenin ihtiyaçları ve ilgileri göz önünde bulundurularak, çağımızda yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen bilgisayar ve bilgi teknolojilerine ait konular sıklıkla yer bulmaktadır. Gerek doğrudan bilgisayar teknolojisi ile ilgili bahisler gerekse ileri teknoloji ürünü bazı aletler hakkında bilgi verici metinler okuyucuların beğenisine sunulmuştur.

Tablo 27. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer alan Teknoloji Konulu Bilgi Yazıları

No.	Metin Adı	Sayı	Yazarı
1	Geleceğin Tasarımları	1010	Hakkı Günerkan
2	Teknolojik Buluşlar	1010	Hakkı Günerkan
3	Bilim Teknoloji	1011	Hakkı Günerkan
4	Gelecekteki Yardımcılarımız	1012	Hakkı Günerkan
5	Bilim Dünyasında Yenilikler	1013	Hakkı Günerkan
6	Bilim Dünyasında Yenilikler	1014	Hakkı Günerkan
7	Hayatı Kolaylaştıran Buluşlar	1023	Hakkı Günerkan
8	Hayatı Kolaylaştıran Buluşlar	1024	Hakkı Günerkan
9	Hayatı Kolaylaştıran Buluşlar	1025	Hakkı Günerkan
10	Hayatı Kolaylaştıran Buluşlar	1026	Hakkı Günerkan
11	Yeni Buluşlar	1027	Hakkı Günerkan
12	Yeni Buluşlar	1028	Hakkı Günerkan
13	Yeni Buluşlar	1029	Hakkı Günerkan
14	Yeni Buluşlar	1030	Hakkı Günerkan
15	Yeni Buluşlar	1031	Hakkı Günerkan

“Geleceğin Tasarımları” başlığı altında havayla çalışan otomobil, suyla çalışan otomobil, ufo aracı gibi değişik araçlar tanıtılmıştır. “Teknolojik Buluşlar” başlığı altında ise Origami İle Ayakkabınızı Şekillendirin, Güneş Enerjili Laptop, İnanılmaz Protez Kol, Şişirilebilen Hoparlörlü Koltuk başlıklı konulardan bahsedilmiştir. “İnanılmaz Protez Kol” şu cümlelerle tanıtılmıştır: “Dean Kamen tarafından geliştirilen bu robot protez kol, yirmi altı yıl önce iki kolunu birden kaybeden bir adam üzerinde denenmiş. Sonuç ise çok şaşırtıcı.” (TÇ, 1010).

“Bilim Teknoloji” başlıklı bölümde ise oyun kumandalı maus, enerji veren tuvalet kâğıdı, ilginç sedye, ilginç kitaplık gibi nesneler tanıtılmaktadır.

Teknolojik icatların ve yeniliklerin tanıtıldığı bu sayfalar bünyesinde birden fazla kusuru barındırmaktadır. İlk olarak bu bölümler savruk bir görünüm arz etmektedir. İnternetteki çeşitli sitelerden olduğu gibi aktarıldığı izlenimi veren bu sayfalar, gözden kaçmayacak kadar fazla yazım yanlışları içermesi ile bu tahmini doğrulamaktadır.

Bir diğer husus teknoloji içerikli bu sayfaların kendi içinde bir düzeni olmamasıdır. Ayrıca hakkında bilgi verilen nesneler çok kısa ve doyurucu olmayan bir şekilde ele alınmaktadır. Söz gelimi “Kendini Temizleyen Kıyafet” hakkındaki bilgi şöyledir: “Amerikan ordusu için geliştirilmiştir. Haftalarca yıkamanıza gerek olmayan özel bir kumaş. Bekârlar için iyi haber.” Söz konusu kıyafetin hammaddesi, anılan özelliği nasıl kazandığı, bu işlemi nasıl gerçekleştirebildiği gibi hususlar hakkında bilgi verilmemiştir. Dergi okurları arasında evli

olmayacağı düşünöldüğünde mizahi olarak düşünölen ifadenin anlamsızlığı da ortaya çıkacaktır. Böylesi küçük ama derinliği olmayan başlıklar yerine tek bir nesne hakkında ayrıntılı ve ilgi çekici metinlerin daha tercih edilir olduğu söylenebilir.

Son olarak bazı alt başlıkların ileriki sayılarda tekrar edildiğı belirtilirse anılan bölümlerin üzerinde fazla düşünölmeden derleme mantığı ile çocuk okurlara sunulduğu söylenebilir.

Diğer Konular

Yukarıdaki başlıkların dışında kalan; fakat ayrı bir başlık oluşturacak yekûna ulaşmayan konular da vardır. Değişik ilgi alanlarına seslenen bu metinler de bilgi verme amacı gütmektedir. Bu başlıklar; sağlık, sinema, isteklendirme, otomotiv gibi konulara aittir.

Değer Kazandırma

“Derginin Künyesi” başlığında belirtildiğı üzere, dergi ilk sayısından itibaren millî ve manevi değerler çerçevesinde bir yayın izleyeceğini okurlarına beyan etmiştir. Bu başlık altında bu değerler, içerikte yer alan metinler aracılığı ile somutlaştırılmaya çalışılacaktır. Ayrıca dergi yazarlarının metin aracılığı ile vermek istedikleri değerleri veriş şekilleri de incelenerek değerlendirilecektir.

Dinî Değerler

Türkiye Çocuk dergisinde işlenen ve çocuk okurlara aşılarmaya çalışılan değerlerden ilki İslam dinine ait değerlerdir. Bu değerler farklı boyutları ile dergi içeriğinde görölmektedir. Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in hayatı ve sünneti, İslam'ın emir ve yasakları, sahabenin hayatı gibi başlıklar, gerek doğrudan gerekse dergi içindeki edebî ve bilgilendirici metinlerde dolaylı olarak yer almaktadır. İslam dini ile ilgili değerlerin aktarılma isteğinin altında yatan sebepler için derginin ortaya çıktığı yıl olan 1981'deki sayılarına bakmak aydınlatıcı işlev görecektir. Derginin ortaya çıkışı ile okuyuculara duyurulan yayın çizgisi incelenen dönemde de devam ettirilmektedir.

Günlük hayatımızda karşılaştığımız ama hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olma ihtiyacı hissetmediğimiz konular ve nesnelerin ele alındığı bilgi verici metinlerde her şeyin bir yaratıcısı olduğu iletisi, doğrudan doğruya konuyu destekleyici bir unsur olacak ele

alınmaktadır. “Neden Üşüyoruz?” adlı metinde vücudun üşümesine sebep olan etkenler ayrıntılı olarak açıklandıktan sonra okuyuculara şöyle seslenilmektedir: “Ne kadar mükemmel yaratılmışız değil mi sevgili arkadaşlar? Aman bu soğuk günlerde kendinize dikkat edin aman hasta olmayın.” (TÇ, 1008).

Benzer şekilde “Vücudun Muhteşem ve Gizemli Direkleri: İskelet ve Omurga” başlıklı metinde insan vücudunda iki yüz altı ayrı kemik olduğu sayıldıktan sonra diğer tüm vücut organlarıyla beraber kemikler de nimet olarak değerlendirilmiş ve hepsinin çok kıymetli olduğu belirtilmiştir.

“Hiç Bir Elma ile Konuştunuz mu?” adlı metinde elmanın oluşma safhaları anlatılmaktadır. Tohum olarak toprağa düşen elma çekirdeğinin dış etkenlerden korunarak gün yüzüne çıkmak için uygun şartları bulana kadar beklemesi söz konusu edilmiştir. “Ufacık Hücre Bu Akıllı Nereden Alıyor?” alt başlığı içerisinde “ne güzel yaratılmışız” diyerek elmanın ağzından evrendeki her şeyin bir yaratıcısı olduğu ve hiçbir şeyin tesadüf eseri oluşmadığı vurgulanmaktadır. Metnin devamında “peki hiç düşündünüz mü, biz ufacık tohumlar bu kuvveti nereden alıyoruz?” sorusu sorularak küçük bir tohumun toprağı ve gerekirse sert kayaları yarararak bir fidana dönüşme sürecinde yaratıcının varlığına atıf yapılmaktadır.

İslam dininin kutsal kitabı Kur’an-ı Kerim, “Denizlerin Sırları” başlıklı metinde geçmektedir. Denizler hakkında çeşitli bilgiler verilen bu yazıda bazı denizlerin birleştikleri yerlerde sularının birbirine karışmadan durduğu bilgisi okuyucuya aktarılmıştır. Yaptığı belgeseller ile tanınan ünlü denizci Kaptan Kusto’nun Kur’an-ı Kerim’de bildirilen denizlerin karışmaması hadisesini okuyup Müslüman olduğu bilgisi okuyuculara aktarılmıştır.

“Dünyanın Adımlarına Kulak Verin” adlı metinde kıtaların yer değiştirmesi, tabakalar, pangea tek kıtası gibi bilgiler verildikten sonra, muazzam bir denge ile yaratılan Dünya’nın bazı bölgeleri yükselirken bazıları alçalır, denilerek gezegenin tesadüfi oluşmadığı, bir yaratıcı eliyle şekillendiği anlatılmaktadır.

“Hayvanlarla Röportaj” bölümündeki “Her Boynuz Bir Parmak İzi” başlıklı metinde ren geyiğı ile konuşan yazar, ren geyiğine sorular sormakta ve ondan çeşitli bilgiler almaktadır. Sohbetin bir yerinde yaptıkları işleri, kızağı koşulmalarını anlatan ren geyiğı “öyle harika yaratılmışız ki bütün bu zorlukları kolayca aşabiliyoruz” demektedir. Yazar, bu geyiğın

ağızından verdiği bu iletide hayvanların da bir yaratıcı iradesiyle var olduklarını belirtmektedir.

“Hayvanlarla Röportaj” bölümünün bir başka metni olan “Pijamalarıyla Gezenler: Zebralar” adlı yazıda zebraların belirgin özellikleri olan dış görünüşlerindeki farklılık anlatılmaktadır. Sohbet havasında geçen metinde kendini tanıtan zebra, pijamasının markasını soran yazara şöyle cevap vermiştir: “Yok öyle marka falan. Biz böyle yaratılmışız. Her canlı kendine özel ayrı özellikler ve güzelliklerle yaratılmıştır.” Verilen bu cevap da diğer örneklerde olduğu gibi yaratıcının varlığına işaret etmektedir.

Dinî değerler bağlamında en zengin içeriğe “Gönül Bahçesi” adlı bölümde rastlanmaktadır. Bu bölüm tamamen din eğitimi çerçevesinde şekillenmiştir. Bölümde İslam büyüklerinin hayatlarından ibret verici kıssalar verilmektedir.

Derginin yazı işleri sorumlusu tarafından yazılan “Merhaba” başlıklı bölümde de dinî değerlere ilişkin öneri ve tavsiyelere rastlanmaktadır. Söz gelimi 1030. sayıda Japon eğitim heyetinin Türk eğitim sistemine ilişkin görüşlerinin konu edildiği metinde söz Çanakkale’ye gelmiş ve Türk gençliğinin Çanakkale’den millî şuur adına çok dersler çıkarabileceği vurgulanmıştır. Metnin sonunda ise “Allahü Teâla şehitlerimizin ruhunu şad etsin. Bizi de şefaatine kavuştursun” temennisi yer almaktadır.

1027. sayıda “Merhaba” başlığı altında Endonezya’da İslam dininin tüccarlar aracılığı ile yayıldığı bir hikâye ile anlatılmıştır. İslam dininde davranışın sözden önce geldiği vurgulanmıştır. 1026. sayıdaki örnek ise namaza dairdir. Namazlarında vesveseden kurtulamayan bir adam sultana gelir. Sultan adama içi ağzına kadar zeytinyağı dolu bir kap verir ve bir damla dökmeden sarayı dolaşmasını emreder. Eğer yağ dökülecek olursa adamın kellesi vurulacaktır. Adam yağı hiç dökmeden sarayı gezer ve sultanın karşısına çıkarılır. Sultan ona sarayındaki güzellikleri görüp görmediğini sorar. Adam görmediğini söyleyince, “O halde şimdi git, namazını zeytinyağını taşıdığın gibi kıl!” diyerek namazı huşu ile kılmanın önemini vurgulamış olur.

1025. sayıda vurgulanan dinî konu ise Kur’an-ı Kerim’i öğrenmenin gerekliliğidir. Çocuklara yaz tatilinde mutlaka Kur’an kursuna gitmeleri salık verilmektedir. Kur’an okumasını bilenlerin ise tecvitle okumayı öğrenmeleri tavsiye edilmektedir.

İyilik yapmanın Allah inancı ile ilişkilendirildiği bir konuya 1015. sayının “Merhaba” adlı bölümünde rastlanmaktadır. Arabasına atılan taş sonucu tekerlekli sandalyede bulunan birine yardım etmesi gerektiğini anlayan bir gencin hikâyesi anlatıldıktan sonra “Yüce Rabbimiz bize iyilikler yapmak için fırsatlar verir... Bazen dinleyecek kadar zamanınız olmadığında ise, bize bir taş attırırverir.” denilerek kendisini hayatın akışına kaptıran insanlara bazen ilahi ikazların gelebileceği anlatılmaktadır.

Bir başka örnek ise 1009. sayının “Merhaba” bölümünde yer almaktadır. Büyük düşünmenin çocuklara katacağı faydalar üzerinde durulduktan sonra “Allahü Teâla büyük düşünenleri sever. Sadece kendisi için değil, diğer insanlar ve canlılar için de hizmet eden kişi, değerli bir kimsedir.” Bu sözlerle çocuklar hedeflerini büyük tutmaları konusunda cesaretlendirilmektedirler.

Türkiye Çocuk dergisinde yer alan dinî değerler, derginin 1981’den günümüze ulaşan çizgisinin bir tezahürüdür. Dindar ve ahlaklı bir nesil yetiştirmenin önemine inanan bu dergi, yayın içeriğini de bu amaca uygun olarak oluşturmuştur.

Millî Değerler

Dergide Osmanlı kültür ve medeniyetine karşı bir ilgi dikkati çekmektedir. Derginin ortaya çıktığı yıl olan 1981’deki ilk iki sayısı göz önüne getirilecek olursa, incelemeye konu olan 2011 ve 2012 yıllarındaki millî değer unsurlarının dergide yer alma amaçları da bir çerçeveye oturtulabilmektedir. 1981 yılı Türkiye tarihi açısından önemli bir yıldır. Türkiye’de 1970’ten 1980 12 Eylül Darbesi’ne kadar bir iç savaş olarak nitelenebilecek çatışmalar yaşanmıştır. Özellikle 1977-1980 arası dönemde sokakların kontrolü imkânsız hale gelmiş hemen her ilde karşılıklı cinayetler işlenmiştir. Devlet güçlerinin olayları yatıştırma yetersiz kaldığı bu dönemde bizzat kolluk kuvvetleri de kendi içinde ikiye bölünmüş durumdadır. Genel olarak sağ-sol çatışması olarak adlandırılan bu dönemde, iki taraf da ülke geleceği için kendi fikirlerinin doğru olduğunu savunur bir vaziyettedir. 1980 yılındaki fiili askeri müdahale ile fiziki çatışma durmuş olsa da fikri olarak ayrılan zihinler kendi ideolojisini benimsemiş nesiller yetiştirmek için yayın faaliyetlerine ağırlık vermişlerdir. O dönemde sağ kesimde sahip olan düşünce, sorunların kaynağını gençlerin tarihlerini ve inançlarını yeteri kadar bilmemelerine bağlamaktadır. Sorunun kaynağını bu şekilde tanımlayan görüş, eksikliğini gördüğü hususların tamamlanması ve hedef kitlesinin

bilinçlenmesi adına yayın faaliyetlerine hız vermiştir. Yetiyecek yeni neslin donanımlı ve şuurlu olarak yetişmesi hedefine dönük olarak çıkarılan yayınlardan biri de *Türkiye Çocuk* dergisidir. Derginin 15 Kasım 1981 tarihli ilk sayısında Sorumlu Yayın Müdürü Rahim Er imzası ile yayımlanan Sohbet (Er, 1981, s. 5) adlı başlığın altında yer verilen “Acı Fakat Gerçek” alt başlıklı kısa bölüm, derginin değer eğitime verdiği önemi açıklamada aydınlatıcı bir işlev görecektir. Çocuğu “Yarınlarımızı emanet edeceğimiz varlık!.. Yani topyekûn bir istikbal... Gizli, açık canavarlardan uzak tutularak yetiştirilmesi gereken nadide servet.” olarak tanımlayan yazara göre “Şayet, yarın da hapishanelerin tıklım tıklım dolması istenmiyorsa -ki kimse istemez- çocuklarımıza elbirliği ile ve tam manasıyla sahip çıkılmalı; onları noksansız yetiştirmeye gayret etmelidir.” Bu borcun aile, millî eğitim ve basının sırtında olduğunu belirten Er, görüşlerini aşağıdaki örnekle desteklemektedir.

TÜRKİYE Gazetesi, üzerine düşen bu mukaddes vazifeyi elinden geldiğince en iyi ve en mükemmel yapmaya gayret edecektir. Şu acı sahneyi hangi aile yaşamayı arzular:

Bir dostumuz anlattı:

— Bir bayram ziyaretinde evin tek oğlu elimizi öperken babası evlâdını methediyordu:

— Amcası, Koray, Robert Kolejde okuyor! Dersleri hep pekiyidir. İngilizcesi fevkalade.

— Oh ne güzel, ne güzel!..

— Beden eğitiminde harika!

— Aman ne iyi!..

— Piyanoda tam ustalaştı!..

Sözün burasında Koray’a dönerek:

Peki, evlâdım Bir de kelime-i şehadet getirir misin?

Çocuk dışarı çıktı ve biraz sonra geri dönerek babasının hayret dolu bakışları altında şunları söyledi:

— Efendim evin her tarafına baktım, ama aradığınız şeyi bulamadığım için getiremedim; özür dilerim.

Bu, ne yazık ki yaşanmış bir hadisedir. Allah, benzerlerinden korusun.

“Tarih” ve “Tarihten Bir Yaprak” başlıkları altında Osmanlı padişahlarının gerek idarecilik gerek diğer yönleri üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur. Tebaasına ve memurlarına karşı takındıkları adaletli tavırların yanında kendilerine düşman

olanlara dahi anlayış ve şefkatle yaklaşımları söz konusu edilmiştir. Ayrıca padişahların şahsi yetenekleri, meslekleri, uğraştıkları sporlar gibi konular da irdelenerek çocuk okurların anılan bu padişahları daha yakından tanımaları amaçlanmaktadır.

“Hayvanlarla Röportaj” bölümünde yer alan “Her Boynuz Bir Parmak İzi: Ren Geyikleri” başlıklı bölümde ren geyiklerinin çeşitli özellikleri yine ren geyiğinin ağzından okuyucuya anlatılmaktadır. Karşılıklı sohbet havasında geçen metnin bir bölümünde ren geyiği kendisini rahatsız eden, içini yakan bir derdi olduğundan bahsedince yazar bu derdin ne olduğunu sorar. Ren geyiğini böylesine rahatsız eden şey, insanların ren geyiklerini Noel Baba denilen hayal ürünü şahsiyet ile tanımalarıdır. Kültür aktarımı noktasında Batılı değerlerin ve Batı’nın dinsel inanışlarından gelen kahramanlarının Türk çocukları üzerindeki olumsuz etkileri, hakkında tartışmalar yapılan ve sıklıkla gündeme gelen bir konudur.

Toplumsal Değerler

Dergi içeriğinde yer bulan ve toplumsal değer olarak değerlendirilebilecek unsurlar, millî ve dinî değerlerle bağlantılıdır. Dergide, ecdadımızdan ve dinimizden gelen iyi özellikleri benimser ve o özellikler çerçevesinde bir hayat tarzını benimsersek, bu durumun bir sonucu olarak tüm toplumlarda ortak değer olarak kabul gören iyi özellikleri de kendiliğinden edinmiş oluruz mantığı işletilmektedir. Geçmiş zamanlardan, özellikle Osmanlı tarihinden getirilen örneklerde, Türk Milleti’nin kahramanlıkları yanında, alicenap oluşları, hoşgörüye sahip olmaları, düşmanlarına savaş esnasında bile erdemli davranmaları konu edilmiştir. Bunun yanında masal, hikâye, söyleşi, şiir gibi türler içinde de değer aktarımı olarak düşünülebilen çeşitli iletiler verilmektedir. Özellikle şiirlerde sevgi temalı olanların çokluğu dikkat çekicidir.

Eğlendirme

Çocuk dergilerinde okur-dergi ilişkisinin sürdürülmesinde en önemli işlevi eğlendirme amacıyla hazırlanan sayfalar oluşturmaktadır. Bu sayfalarda yayımlanan kimi ödüllü bulmacalar, cevabı bir sonraki haftaya saklanan sorular, okurların dergiyi almaya devam

etmelerine katkı sunmaktadır. İlk çocuk dergimiz *Mümeyyiz*'de, çocuklara yönelik bu tür ödüllü sorular bulunmaktadır.

Türkiye Çocuk dergisinde bulmaca yayımı düzenli bir seyir izlemiştir. Her sayıda arka sayfada çengel bulmaca mutlaka yer bulmaktadır. Bunun yanında çeşitli özellikte bulmacalar her sayıda yayımlanmıştır. Her hafta bir önceki sayıya ait bulmacaların cevapları da yayımlanmaktadır. Dergide rastlanan toplam bulmaca sayfası yüz kırk beştir. Bu rakam yaklaşık olarak her sayının %9'unun bulmaca için ayrıldığını göstermektedir.

Edebî Türler

Türkiye Çocuk dergisinin içerik dağılımında çeşitli edebî türler yer almaktadır. Başta masal olmak üzere, hikâye, şiir, mektup, söyleşi gibi türler dergi sayfalarında yer bulmuştur. Biyografi, anı, günlük gibi türlere ise *Türkiye Çocuk* dergisinde rastlanmaz. Bu başlık altında, dergi içeriğinde yer bulan edebî türler ayrı başlıklar altında incelenmiş ve bu metinlerin yer aldıkları sayı ve metin yazarları tablo halinde listelenmiştir. Her edebî türe ait örnekler, konuları, iletileri, konuyu aktarmadaki başarıları, tutarlılık, şiddet ögesi gibi açılardan değerlendirilmiştir.

Dergide rastlanmayan günlük türü, çocuk okurlara yazma alışkanlığı kazandırılması açısından önemli bir yere konumlanmaktadır. Çocuk gözü ile günlük hayatta karşılaşılan olayların, önemli görülen gelişmelerin, korku ya da sevinç içeren durumların kâğıda dökülmesinin, bu türde yazılan metinleri okuyan çocuklarda yazmaya karşı bir ilgi uyandırarak yazma eğitimi açısından önemli bir işlevi yerine getirdiği savunulabilir. Bu türün eksikliği dergi açısından olumsuz bir durumdur.

Yine dergide bulunmayan, çocuklar için yazılan biyografilerde, hayatı ve başarıları ile toplum katında kabul görmüş ve sevilen kişilerin hayat hikâyeleri, gereksiz ayrıntılardan arındırılarak onların seviyesine uygun biçimde yeniden düzenleyerek okuyuculara sunulmaktadır. Biyografi türü rol model arayışında olan çocuklar için biçilmiş kaftan durumundadırlar. Çevrelerindeki büyüklere ya da kendilerince güçlü ve popüler olduğunu düşündükleri kişilere öykünen çocukların bu ihtiyaçları, onlara doğru kişilerin doğru düzenlenmiş biyografileri sunularak karşılanmış ve ortaya çıkması muhtemel istenmeyen davranış ve yetişme tarzlarının önüne geçilmiş olacaktır. Yapılan inceleme sonucunda biyografi türüne girebilecek herhangi bir metne dergi sayfalarında rastlanmamıştır.

Yukarıda söylenenler ışığında bu türün yokluğunun dergi okurları açısından da bir eksiklik oluşturacağı söylenebilir.

İncelemeye konu olan iki yıllık süreçte yayımlanan yirmi dört sayıda edebî türlere ayrılan toplam sayfa sayısı yüz yirmi birdir. Yaklaşık olarak dergi içeriğinin %7'sini edebî türler oluşturmaktadır.

Masal

Masal, çocuk edebiyatıyla ilgili yapılan birçok çalışmada da ifade edildiği gibi, çocuk gelişiminde en çok önemsenen ve çocuklarca en çok sevilen türdür. Bu durumda, masalın mazisinin eskiliği ve bünyesinde yaşadığı topluma has değerleri barındırması mühim rol oynamaktadır.

Türkiye Çocuk dergisinde edebî türler içinde en düzenli yer bulanı masallardır. Her sayıda mutlaka bir masal bulunmaktadır. Konuya uygun resimlerle desteklenen masallar, kısa ve ileti vermeye yönelik masallardır.

Tablo 28. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer Alan Masallar

No.	Masal Adı	Sayı	Yazarı
1	Ormanın Mutsuz Kralı	1008	T. Karabey
2	Alın Teri	1009	T. Karabey
3	Farenin Dostluğu	1010	T. Karabey
4	Tilki İle Tavşan	1011	T. Karabey
5	Çakal İle Papağan	1012	T. Karabey
6	Nasihat	1013	T. Karabey
7	Sultan Kim?	1014	İmzasız
8	Nar Şerbeti	1015	İmzasız
9	Neşe Doktoru	1016	İmzasız
10	Azimli Zürafa	1017	İmzasız
11	Bal Arısı İle Kara Sinek	1018	İmzasız
12	Kuş ve Avcı	1019	İmzasız
13	Define	1020	İmzasız
14	En Güzel Çiçek	1021	İmzasız
15	Kafesteki Kaplan	1022	İmzasız
16	Kurdun Oyunu	1023	İmzasız
17	Küçük Taş ve Karınca	1024	İmzasız
18	Bülbül İle Hükümdar	1025	İmzasız
19	Korkak Fare	1026	İmzasız
20	Pazarcı İle Tavşan	1027	İmzasız
21	Uyanık Tavşan ve Kaplumbağa	1028	İmzasız
22	Hayal Kuşu	1029	İmzasız
23	Akıllı Papağan	1030	İmzasız
24	Ahtapot ve Arkadaşları	1031	İmzasız

İncelemeye alınan iki yıllık dönemde *Türkiye Çocuk* dergisinde yirmi dört masala rastlanmıştır. Bu masallar, sürekli aynı sayfada ve düzenli olarak içerikte yer bulmuşlardır. Masallar ayrıntılı olarak incelendiğinde iki masalın ilerleyen sayılarda farklı isimler altında tekrar yayımlandığı görülmüştür. 1010. sayıdaki “Korkak Fare” adlı masal, 1026. sayıda “Farenin Dostluğu” başlığı ile tekrar yayımlanmıştır. Yine 1012. sayıda “Çakal ile Papağan” adlı masal, 1030. sayıda “Akıllı Papağan” adıyla yeniden yayımlanmıştır.

Masalların konuları; mutluluk, emeğin önemi, yapılan kötülüğün cezasız kalmayacağı, büyük sözü dinlemenin önemi, nasihat dinlemenin önemi, dalkavukluğun kötülüğü, iyi niyetin önemi, azmin önemi, topluma fayda, çalışmanın önemi, sevgi, yaradılış özellikleri, anne şefkati, dostluk, vefa, kendiyle barışık olma olarak sıralanabilir.

Masalların önemli bir bölümü, kısa, ayrıntıya yer vermeyen, doğrudan sonuca giden, bitişi kestirilebilen özellikte masallardır. “Ormanın Mutsuz Kralı” adlı masal bu türdedir. Her isteği yerine gelen ama mutlu olamayan aslanın, ömürleri çok kısa olan ama mutlu bir hayat süren ağustos böceği ve kelebekle karşılaşması ve onları dinledikten sonra hayata güzel bir şekilde bakıp mutlu olması anlatılmaktadır. Yine “Alın Teri” adlı masal da kısa ve sürprize yer vermeyen yapıdadır. Evlenmek isteyen gence, babası alın teri ile kazandığı bir altın getirmesini şart koşar. Genç hemen annesinden borç alarak altını getirir. Babası altını kabul etmez ve nehre atar. Birkaç defa tekrarlanan bu sahneden sonra genç kendi çalışır ve sonunda bir altını kazanır. Altını babasına getirdiğinde babası tekrar nehre atmak üzereyken babasının bileğine yapışır. Çünkü o altında bir günlük alın teri vardır.

Bazı masallarda çocuk edebiyatı ve çocuk gerçekliği açısından birtakım sorunlar göze çarpmaktadır. Özellikle çocuklar açısından kötü örnek olabilecek davranışlar ya da ders vermek istenirken aşırıya kaçılması gibi durumlar söz konusudur. “Tilki ile Tavşan” bu kapsamda değerlendirilebilir. Tilki ile tavşan arkadaş olurlar ama tilkinin akli tavşana bir şekilde zarar vermek için çalışır. Sürekli tavşana hakaret eder, onu küçük düşürür. Bu durum karşısında sessiz kalan tavşan, tilkiyi bir şekilde aldatarak onun kuyruğunun derede buz tutmasına sebep olur. Tilki yardım ister ama tavşan oralı olmaz ve tilkiyi ölüme terk eder. Bu masalda, kötü karakterde olan tilkinin hatasını anlaması sonucu tavşan tarafından kurtarılması beklenirken tavşan kendisine hakaret eden tilkinin ölümüne sebebiyet vererek ona ders vermektedir. Bu masaldaki şiddet ve ölüme mahkûm edilme sahnesi, çocuk

edebiyatı içerisinde olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Sever (2013, s. 81)'in değerlendirmesine göre, kahramanların amacına şiddet uygulayarak ulaşması, eserde aktarılan iletilerle şiddetin uygun görülmesi, şiddetin sorun çözmenin bir yolu olarak gösterilmesi, çocukta önemli duygusal örselenmelere neden olabilir. Kötülerin cezasını bulması klasik masallarda sıkça rastlanan bir durumdur; fakat bu cezalarda bile bir mütakabiliyet esastır. Kimsenin canını almayanın cezası canıyla verilmez. Bu masaldaki sahne, hem çocuk edebiyatı ilkeleri açısından mahsurlu hem de okuyan çocuklarda, bir şekilde kendilerini üzen kişilere karşı aşırı tepki oluşturmalarını özendirici bir içerik taşımaktadır. Benzer bir örneğe de “Bal Arısı ile Kara Sinek” adlı masalda rastlanmaktadır. Bir çeşme yalağında karşılaşan bal arısı ile karasinek konuşmaya başlarlar. Karasinek bal arısının insanlar için zahmet çektiğini kendisinin ise keyfine baktığını söyler. Arı, sineğe sosyal düzenden, faydadan bahseder. Konuşmaları, bir köylü kızının döktüğü su ile yarım kalır. Suyun kuvveti ikisini de yalağın dibine gönderir. Bal arısını fark eden köylü kızı onu hemen kurtarıken, sineğinden varlığından bile haberdar olmaz. Bu masalın da aşırı bir şekilde sonuçlandığı söylenebilir. Bal arısının faydalı bir hayvan olduğu için yaşamaya devam etmesi, sineğin ise bir faydası görülmediği için ölüme terk edilmesi, küçük yaştaki okurlarda faydası görülmeyen şeylerin yok olması gerektiği gibi bir düşünce oluşturabilir. Sever (2013, s. 79)'a göre çocuk edebiyatında yazarın yaratma özgürlüğü, çocuğun duygu ve düşünce sağlığı içinde aranması gereken bir özgürlüktür. Arının faydası için ödüllendirilmesi, sineğin ise bu ödülün mahrum kalması gibi muhtemel bir sonucun daha özendirici ve çalışmanın önemini ortaya koyan bir netice olabileceği savunulabilir.

Konunun geliştirilmesi açısından cılız kalan ve okuyucuda merak duygusunu kamçılamayan, okuma hevesini kabartmayan bazı masallar da bulunmaktadır. Bu kapsama giren bir masal “Sultan Kim?” adını taşımaktadır. Sarayındaki insanların aşırı övgülerinden bıkan sultan, gücünün her şeye yeteceğini iddia eden saray görevlilerine bunun aksini ispat etmek için tahtını deniz kenarına getirtir ve dalgalara durmaları için emir verir. Doğal olarak dalgalar emri yerine getirmez ve sultanın ayaklarını su içinde bırakırlar. Sultan da maiyetine dönüp onlara tek yaratıcının Allah olduğunu hatırlatır.

Bazı masallarda tutarlılık açısından sıkıntılı durumlarla karşılaşmaktadır. Konunun takip edilmesini kolaylaştıran ve yazar açısından okuyucuyu ciddiye alan bir çaba içinde olduğunun göstergesi olan tutarlı bir metinde olay akışının sapmalara yer vermeden ilerlemesi ve bir yerde değinilen herhangi bir unsurun ileride farklı bir şekilde ortaya

çıkarmaması metnin tutarlı olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Diğer masallara göre daha hacimli olan “Bülbül ile Hükümdar” masalında bu tutarlılık görülmemektedir. Sevgi konusunu işleyen masalda, Hükümdar’ın bahçesinde yaşayan güzel ötüşlü bir bülbülden bahsedilir. Tüm halk sarayın bahçesindeki bu bülbülden haberdarken Hükümdar’ın bundan haberi yoktur. Hükümdar hemen talimat verir ve bülbülün getirilmesini emreder. Bunun üzerine bülbülün yerini bilen bir kız aracılığı ile ormana gidilir ve bülbül getirilir. Hükümdar bülbülü çok beğenir. Bülbül, bundan sonra sarayın bahçesinde yaşamaya başlar. Hükümdara hediye edilen kurmalı sahte bir bülbül, gerçek bülbülü gözden düşürür. Bülbül bunun üzerine ormana döner. Kurmalı bülbülün bir süre sonra bozulması üzerine hükümdar gerçek bülbülü hatırlar ve ona haksızlık yaptığını anlar. Yataklara düşer, hasta olur. Halk, hasta Hükümdar’ın yerine yeni bir hükümdar seçmek ister. Bunun üzerine bülbül dayanamayıp saraya döner, Hükümdar iyileşir ve bülbülü hep seveceğine söz verir.

Bu masalda tutarlılığa aykırı unsur, başta sarayın bahçesinde yaşadığı belirtilen ve hükümdar hariç herkesin bundan haberdar olduğu söylenen bülbülün bir anda mekân değiştirerek ormanda olduğu bilgisinin verilmesidir. Bülbülün ilk olarak nerede yaşadığı hususu belirsizdir. Bu ve bunun gibi unsurlar metinleri anlaşılabilir kılmakta ve metinden gerek dilsel anlamda gerekse değer eğitimi açısından edinilmesi düşünülen faydaların etkisini azaltmaktadır.

Konu olarak fazla derinlik içermeyen ve zayıf karaktere sahip olan masalların yanında nitelikli olarak değerlendirilebilecek masallar da vardır. Tasvirleri derinlikli, karakterleri belirgin, mesajları metin içine gizlenmiş ve sayısı az olan bu türdeki masallara örnek olarak “Hayal Kuşu” adlı masal gösterilebilir. Güzelliği dillere destan olan Prenses Şahane, herkes tarafından çok sevilen biridir. Sarayda onu sevmeyen tek kişi kralın danışmanının kızı Harika’dır. Bir gün Prenses Şahane hastalanır. Yanına kimsenin girmesine izin verilmez. Harika bu duruma içten içe sevinmekle birlikte Prenses’in yanına gitmek için doktorları bir şekilde ikna eder. Harika, Prenses Şahane’nin yanına girince onu mutsuz etmek için elinden geleni yapar. Dışarı çıkamadığı için mutsuz olması gerektiğini söyler. Prenses Şahane ona üzüntü böceğinden ve hayal kuşundan bahseder. Hayal kuşuna binip istediği yere gittiğini söyler. Bunu duyan Harika, bu haberi hemen Kral’a yetiştirir; fakat durum Harika’nın sandığı gibi değildir. Prenses, Harika’ya hayal kuşundan okuduğu kitaplar vasıtasıyla istediği yere hayal dünyasında gittiğini anlatmak için bahsetmiştir. Bunu öğrenen Harika, bu duruma çok bozulur ve kıskançlığı bir kat daha artar.

Bu masalda en dikkat çekici özellik, verilmek istenen iletinin satır aralarına gizlenmesi doğrudan verilmemesidir. Masal kahramanlarından Harika'nın Kral'ın danışmanının kızı olması ve Prenses Şahane ile bir rekabet halinde olması başarılı bir şekilde tasvir edilmiştir. Masal iki kahraman üzerinden ilerlemektedir. İkisi de fiziksel olarak güzel olmaları ile ön plana çıkmaktadırlar. İsim seçimleri de bu özelliklerini yansıtan şekildedir. Masalda üzerinde durulan ve insana ait olan iki özellik, iki soyut varlık aracılığı ile anlatılmıştır. Kişinin moralini bozan, onu mutsuzluğa sevk eden davranış ve düşünceler üzüntü böceği ile tasvir edilirken; insanın hayal gücünün zenginliği ve bu gücü sayesinde zihnini arındırıp sıkıntıları bertaraf etme becerisi hayal kuşu sembolü ile ifade edilmiştir.

Dergide yer alan diğer masallara ilişkin dikkat çekici unsurlar şu şekildedir: “Define” adını taşıyan metin manzum olarak yazılmıştır. Yazarı verilmeyen bu metin, aslen Mevlana'nın *Mesnevisinde* geçen bir hikâyedir. “Neşe Doktoru” adlı masalın dua kısmına küçük bir ekleme yapılmıştır. “En Güzel Çiçek” adlı masalda yazar tarafından günümüzdeki değer kaybına bir eleştiri getirilmiştir.

Sonuç olarak, dergideki masalları üç bölüme ayırmak mümkündür. İlki, yazılı ve sözlü kültürde sıklıkla yer bulan ve çoğunluk tarafından bilinen metinler, ikincisi konusu ve şekli itibarıyla yeni olan ve nitelikli olan masallar, üçüncüsü ise kısa, ileti vermeye dönük ve nitelikli olmayan masallar. Masalların altısı T. Karabey imzası taşırken geri kalanı imzasız yayımlanmıştır. İki masalın farklı isimle kısa süre sonra tekrar yayımlanması dergi okurlarına saygı noktasında bir özensizliğe işaret etmektedir. Genel bir bakış açısıyla denilebilir ki yayımlanan masallar, birkaçı hariç, arzu edilen seviyede değildir.

Hikâye

Masal kadar düzenli olmasa da dergi içeriğinde en çok yer bulan türlerden ikincisi hikâyedir. Hikâyeler, ileti vermeye dönük olarak düşünülmüştür. Kısa, olay örgüsü dar, kahramanları kısıtlı olan bu hikâyelerde olaylar genellikle tahmin edilebilir düzlemde ilerlemektedir. İncelenen sayılarda yer alan hikâyeler ele alındığı vakit iki hikâyenin aynı olduğu dikkat çekmektedir. 1010. Sayıda “Hikâye” başlığı ile yayımlanan metin ile 1020. Sayıda yer alan “Yolcu” başlıklı metinler aynıdır.

Tablo 29. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer Alan Hikâyeler

No.	Hikâye Adı	Sayı	Yazarı
1	Borç	1009	İmzasız
2	Hikâye	1010	İmzasız
3	Köpek ve Leopar	1014	İmzasız
4	Sultanın Sırrı	1015	İmzasız
5	Çocuk ve Köpek	1016	İmzasız
6	Ayaz'ın Kulübesi	1017	İmzasız
7	Çocuğun Ümidi	1018	İmzasız
8	Osman'ın Kocaman Yüreği	1019	C. Y. Aydın
9	Yolcu	1020	İmzasız
10	Bu da Geçer	1021	İmzasız
11	Esas Güzellik	1022	İmzasız
12	Çiçek ve Su	1023	İmzasız
13	Sevginin Gücü	1024	M. Y. Bingöl
14	Hayvan Sevgisi	1025	İmzasız
15	Taksici	1029	A. Ş. İzgören

Dergide yayımlanan hikâyelerde, yapılan kötülüğün bedelsiz kalmayacağı, anlamsız görünen işlerin ardında bir anlam olduğu, zor durumlarda zekâyı kullanmanın gerekliliği, dünya hayatının anlamsızlığı, hayvan sevgisi, hasedin kötü bir davranış oluşu, insanların ümitlerine değer vermenin önemi, yardımlaşma, iç güzelliğin önemi, sevginin emek istemesi ve sevginin gücü gibi konular işlenmektedir.

1009. sayıdaki “Borç” adlı hikâyede ağacın altında ağlayan ihtiyar bir adam vardır. Az evvel genç biri tarafından tokatlanmış bu adam çevresindekilerin yardımı ile toparlanır. Olayın sebebini soranlara gencin borcunu istediğini söyler. Kalabalık dağılınca ihtiyar adam yanına gelen kişiye, kendisine tokat atan gencin kendi oğlu olduğunu söyler. Bunu hak ettiğini çünkü kendisinin de yıllar önce aynı ağacın altında babasını azarladığını anlatır. Bu hikâyede, büyüklere saygılı olmanın gereği üstü kapalı bir şekilde aktarılmaktadır. Bu saygıyı göstermeyen kişilerin ileride aynı muamele ile karşılaşacakları sezdirilerek olumsuz davranıştan kaçındırılmak amaçlanmıştır. Bu metinde olay çok kısadır. Görünen hadise yaşlı adamın ağlaması ve çevredeki insanların adamın yanına gelmesi ile sınırlıdır.

Dergide hayvan sevgisinin ön plana çıkarıldığı iki hikâye bulunmaktadır. Birbiri ile benzeşen bu iki hikâyeden ilki 1016. sayıda yayımlanmış “Çocuk ve Köpek” adını taşımaktadır. Köpek satan bir dükkâna gelen çocuk, yavru köpekler arasından sakat olanını satın almak ister. Dükkân sahibi o köpeği bedava verebileceğini söyler. Çocuk itiraz eder. Satın almak ister. Adam bu köpeğin diğerleri gibi olamayacağını sürekli sakat kalacağını,

koşamayacağını anlatır. Bunun üzerine çocuk sakat bacağını gösterir ve bu köpeği en iyi kendisinin anlayabileceğini söyler. Diğer hikâye 1025. sayıda yer alan “Hayvan Sevgisi” başlıklı metindir. Yukarıdaki hikâyenin devamı gibi de algılanabilecek hikâyede, bacağından engelli olan çocuk, bir gün eve kendisi gibi bir bacağı tutmayan bir yavru köpeklerle gelir. Köpeği annesi ile birlikte veterinerine götürürler. Veteriner onlara, eğer köpeğin bacağına düzenli olarak masaj yapıp onu her gün belirli bir mesafe yürütürlerse bu şekilde köpeğin iyileşebileceğini söyler. Bunun üzerine çocuk, denilenleri yerine getirmeye başlar. Her gün yürüyüş yaparlar ve her gün hem kendisi hem de köpeği daha iyi yürümeye başlarlar. Bir gün köpeğine kamyon çarpar, köpek yaralanır. Çok üzülen çocuk köpeğini kurtarabilmek için onu kucağına alır ve var gücü ile koşmaya başlar. Annesi ile birlikte köpeği veterinerine yetiştirir. Köpek kurtulur. Bu arada çocuk, nasıl olup da koşabildiğini annesine sorar. Annesi, çocuğa bacağında kemik erimesi olduğunu, bunun tek tedavisinin de idman olduğunu söyler. Çocuk aslında köpeğini iyileştirmek isterken kendini de iyileştirmiştir. Anılan iki hikâyenin sonunda da ilk çocuk dergilerinden itibaren görülen kıssadan hisse geleneğine uygun olarak izahatlar yapılmaktadır. İlkinde “bir canlıya değer vermek için onun gibi olmayı beklemeyin” denilirken ikincisinde “insanın kendini kaybettiği zaman aslında kendini bulduğu, vermenin almaktan daha önemli olduğu” vurgulanmıştır. Küçük yaşlarda modellenen ve sezdirilen davranışların insan psikolojisi gereği sonraki yaşantılara rehber olduğu göz önüne alınacak olursa bu hikâyelerde verilen iletiler ve gözlenen davranışlar çocuk edebiyatı açısından beklenen özellikler arasında yer almaktadır.

Dergide yayımlanan hikâyeler tutarlılık açısından bir değerlendirmeye tabi tutulduğu zaman, 1019. sayıda yayımlanan ve Cafer Yaklaş Aydın tarafından kaleme alınan “Osman’ın Kocaman Yüreği” adlı hikâye kusurları ile dikkati çekmektedir. Bir öğretmenin ağzından anlatılan bu metnin kahramanı Osman, simit satarak geçinen bir çocuktur. Bu çocuk, mutsuz olduğunu gördüğü bir arkadaşı için öğretmenine her gün para verir ve bu parayı mutsuz olan arkadaşına vermesine ister. Öğretmen kabul eder. Bir gün öğretmen sınıfta öğrencilere ileride ne olacaklarını sorar. Osman’ın yardım ettiği çocuk söz alarak fabrikatör olmak istediğini söyler. Böylece kimsenin garip olmayacağını söyler. Hikâyede bir öğrencinin bir diğer öğrencinin mutsuz olmasından etkilenmesi ve ona yardımcı olmak istemesi normal bir durumdur; fakat kendisi sabahları simit satan, öğleden sonra okula gelen bir çocuğun, arkadaşına verilmek üzere her gün öğretmenine para vermesi anlaşılır görülmemektedir. Öğretmenin bu teklifi kabul etmesi de tutarsızlıktır. Simit satan ve

kazancı kısıtlı olan bir çocuğun öğretmenini aracı yaparak bir diğer öğrenciye yardım edip onu gariban olmaktan kurtarması, öğretmenin imajı açısından olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Toplumda saygın bir yeri olan ve sorunların çözümlenmesinde öncü rol üstlenmesi beklenen öğretmenin bu hikâyede küçük bir miktardaki para trafiği için aracı olarak etkisiz bir rol üstlenmesi anlaşılır görülmemektedir. Her okulda fakir öğrenciler bulunmaktadır. Hikâyede Osman adlı öğrencinin düşüncesi olumludur; ama isteği gerçekçi değildir. Bu noktada öğretmenin devreye girmesi ve gerek okul idaresi ile gerekse hayırsever kişiler ile irtibata geçerek maddi zorluk çeken öğrencinin sıkıntısını çözmesi beklenmektedir.

Yaşanılan hayatın önemsiz olduğunun ve esas hayatın diğer dünyada olduğu temasının işlendiği iki hikâyeye vardır. Bunlardan “Sultanın Sırrı” adını taşıyan hikâyeye Kanuni Sultan Süleyman’ı konu almaktadır. Vefat eden büyük Padişah ardında bir vasiyet bırakmıştır. Bir kutu ile gömülmek isteyen Padişah’ın bu vaziyeti devrin Şeyhülislam’ı tarafından uygun görülmez. Açılan kutudan Padişahın Şeyhülislam’dan aldığı fetvalar vardır. Padişah dünyada yaptığı işlerin dine uygun olarak yapıldığını ispatlamak istemiştir. Diğer metin “Bu da Geçer” başlığını taşımaktadır. Dervişin biri bir köye gelir. Köyün zengini Şakir’e misafir olur. Şakir, zenginliğini önemsemez ve “*Bu da geçer!*” der. Bir süre sonra tekrar gelen derviş, Şakir’i malını mülkünü yitirmiş ve komşusuna hizmetçi olmuş halde bulur. Şakir bu durum için de “*Bu da geçer!*” der. Bir sonraki gelişinde, Derviş, Şakir’in ölen komşusuna mirasçı olduğunu onun tüm mallarının Şakir’e kaldığını görür. Şakir yine aynı şeyi söyler. Bir süre sonra tekrar aynı yere gelen Derviş, Şakir’in öldüğünü duyar ve onun mezarına gider. Mezar taşında “Bu da geçer!” yazmaktadır. Derviş şaşırır. Artık geçecek ne kalmış diye düşünür ve oradan ayrılır. Ertesi yıl aynı yere geldiğinde Şakir’in mezarının sel altında kalıp yok olduğunu görür. Bu olaylar olduktan sonra devrin padişahı, kendisine her daim umut verecek bir yüzük aradığını söyler. Padişahın isteği dervişin kulağına kadar gelir. Derviş, üzerinde “Bu da geçer!” yazan bir yüzük yaptırılıp padişaha verilmesini ister. Padişah bu yüzükle isteğine kavuşur ve mutlu olur. Sonradan Osmanlılar bu ifadenin sonuna “Ya Hu!” eklerler ve bu söz günümüze kadar gelir. Bu hikâyede deyim hikâyelerine benzer bir anlatım kullanılmaktadır. Deyimleri ve onların anlamlarını kalıcı kılmak adına yazılan ve çoğunluğu yakıştırma olan hikâyelere benzer şekilde bu metinde de kalıp sözden hareketle bir hikâyeye oluşturulmuştur. Sözün anlamını hissettirecek şekilde sürekli olarak desteklenen olaylarla doğruluğu ispatlanan bu söz hikâyesinin oluşma sebebidir.

Çocuğa görelilik açısından nitelikli bir örnek olan “Çocuğun Ümidi” adlı hikâye 1018. sayıda yer almaktadır. Çocuk dünyasını ve saflığını iyi bir şekilde yansıtan bu metinde, çocukların ümitlerine saygı duyulması gerektiği mesajı verilmektedir. Sahilde parlak bir taş bulan ve bu taşın değerli olduğuna içtenlikle inanan bir çocuk, babası dâhil kimseyi kendine inandıramaz. Bu taşı satıp kendine bisiklet alma hayali kuran çocuk, tek başına gittiği bir kuyumcуда, taşın değerinden bahsederek taşı satmak ister. Kuyumcu taşın bir değer ifade etmediğini söylese de kuyumcudaki zengin kadın taşı satın almayı kabul eder ve çocuğa istediği parayı verir. Kuyumcuya bu taşın bir zincir takmasını söyler. Kuyumcu taşın değersiz olduğu konusunda ısrar eder. Kadın ise bu görüşe katılmaz. Ona göre bu taş değerlidir; çünkü bir çocuğun ümidini taşımaktadır. Bu hikâyede günlük hayatta karşılaşılması mümkün olan bir olay, gerçekçi bir şekilde ele alınmıştır. Hayal dünyaları çok zengin olan çocuklarda, hikâyede anlatılan tarzda davranışlar görülmesi olasıdır. Bu ve buna benzer davranışları yetişkinler tarafından kabaca reddedilen ve hayalcilikle suçlanan çocuklarda yaratıcılığın sınırlandırılması kaçınılmaz bir netice olarak durmaktadır. Çocuk edebiyatı metinlerinde aranan niteliklerin başında gelen çocuk gerçekliğine uygun olma ölçütü bu metinde kendini göstermektedir. Hikâyedeki kadın, çocuğun bu hayalciliğine ve ümidine saygı duyarak, imkânlarının da uygun olmasının etkisi ile aslında maddi değeri olmayan taşın değerli muamelesi yaparak çocuğun hayallerini gerçeğe çevirmiştir. Sever (2013, s. 73)’e göre çocuk, okuma eyleminde insanın, yaşlılarının, kendisinin değerli olduğunu duyumsamalı; yaşam çizgisindeki tüm ilişkilerde belirleyici etkenin “insana saygı” olduğunu sezebilmelidir. Metindeki baba ve kuyumcu ise çocukların dünyasını anlayamayan tipler olarak görülmektedir.

Çocuk saflığını temele alan bir hikâye, Muallim Yahya Bingöl imzası ile 1024. sayıda yayımlanan “Sevginin Gücü” adlı hikâyedir. Bir çocuk ile ağacın dostluğunun anlatıldığı bu metinde, yaramaz çocukların sebep olduğu bir yanlış anlaşılardan dolayı çocuk ağaca küser. Çocuğun kendisiyle küsmesine üzülen ağaç, o bahar çiçek açmaz. Ağaca boş yere kızdığını anlayan çocuk ağaçla barışır ve ağaca sarılır. Bunun üzerine ağaç da çiçeklerini açar. Çocuk bu duruma hem çok şaşırır hem de çok sevinir. Bu durumu sorduğu babası ise olayı sevginin gücü olarak açıklar. Çocukların küçük yaşlarda doğada bulunan taş, kaya, ağaç gibi nesnelere yakınlık duydukları bilinmektedir. *Şeker Portakalı* (Vasconcelos, 2010) adlı eserin kahramanı Zeze’nin şeker portakalı ağacına duyduğu yakınlık gibi, bu hikâyenin kahramanı da bahçesindeki elma ağacı ile arkadaş olmuştur. Metnin mutlu

şekilde sonlanması ve yanlış anlaşılmanın düzeltilmesi, dolaylı olarak okuyucularda sevginin önemini sezdirirken doğa sevgisini de hissettirir.

Gerek olay örgüsü gerekse anlatılan hadiselerin mantıklı gerekçelere dayandırılması açısından nitelikli sıfatını hak eden bir diğer metin “Esas Güzellik” başlığı altında 1022. sayıda yayımlanmıştır. Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında, Sultan Reşad devrinde geçtiği belirtilen hikâyede, Avrupa tahsilli oğlunu güzel ahlaklı ve dindar bir kız ile evlendirmek isteyen bir Paşa, yalısının kâhyasının kızının bu özellikleri taşıdığını öğrenerek onu oğluna ister. Düğün gecesi gelinin yüzünü gören damat fenalık geçirir; çünkü gelinin yüzü çiçek hastalığı sebebiyle yara izleriyle doludur. Gelin bu durumu anlayışla karşılar. Damattan kendisini hemen geri göndermemesini kırk gün mühlet vermesini ister. Damat kabul eder. Kırk gün içinde, gelin, güzel ahlakı ile damat başta olmak üzere tüm konağın sevgisini kazanır. Vade dolunca gitmek için müsaade ister; fakat bu defa damat onu bırakmaz. Kalması için diller döker. Netice olarak karşılıklı saygı ve sevgi çerçevesinde bir ömür geçirirler. Sever (2013, s. 86)’e göre çocuklara neler yapması ya da yapmamasının söylenmesinden çok, neler yapması ya da yapmaması gerektiği düşündürülmelidir. Bu metinde de dış görünüşün tek başına bir insanı değerlendirmede yetersiz kalacağı gerçeği, davranış ve tutumları olumlu; fakat dış görünüşü kusurlu bir kahraman aracılığı ile sezdirilmektedir. Aile mutluluğu için gönül temizliğinin ve güzel ahlakın her şeyden daha önemli olduğunun vurgulandığı bu hikâyede, dil, anılan zaman dilimine uygun bir şekilde kullanılmıştır. Düğün gecesi gelinin damada hitaben söylediği sözler bu çerçevede değerlendirilebilir:

Muhterem beyefendi, sizin biraz önce geçirmiş olduğunuz halin sebebi bence malum... Küçük yaşta geçirmiş olduğum ağır bir çiçek hastalığının yüzümde bıraktığı izler, bir ömür boyu yüzüne bakmaya mecbur olduğunuz eşinize karşı size bir soğukluk ve sıkıntı verdi. Ancak bu benim elimde olan bir kusur değil. Rabbim, bu hali bana layık görmüş elimden ne gelir ki... Şimdi sizden istirhamım şu: Kırk gün yalnızda misafir olarak kalayım. Bu müddetin sonunda, geçimsizlik bahanesiyle evime döneyim. Bu hususta lütfen anlayış gösterin. Bu halden, ikimizden başka hiç kimsenin haberdar olmamasını bilhassa istirham ediyorum! (TÇ, 1022, s. 39)

Dergide rastlanan on beş hikâyenin haricinde “Kıssadan Hisse” başlığıyla yayımlananlar ve “Gönül Bahçesi” adlı bölümde bulunan bazı kısa tahkiye edici metinler de vardır ki bunlar hikâye olarak değerlendirilmemiştir.

Sonuç olarak, dergide yer alan on beş hikâyeyi üç grupta incelemek mümkündür. Sözlü kültürde anlatılan hadiseleri konu alanlar, (*Borç, Hikâye, Sultanın Sırrı, Köpek ve Leopar, Ayaz'ın Kulübesi*) konunun aktarılması ve olay örgüsü açısından zayıf olanlar (*Osman'ın Kocaman Yüreği, Çiçek ve Su, Bu da Geçer*) ve gerek konu gerekse çocuğa görelilik açısından nitelikli olarak görülebilecek (*Çocuk ve Köpek, Çocuğun Ümidi, Esas Güzellik, Sevginin Gücü, Hayvan Sevgisi, Taksici*) hikâyeler.

Şiir

Okurun, duygu ve düşünce evrenine yeni anlamlar katmak; onları dilin özgün anlam yaratma gücüyle buluşturmak şiirin temel işlevlerindendir. Bu temel işlev, dilin; imge, tasarım ve benzetme olanaklarının kişiyi etkileyen biçimde söze dönüştürülmesiyle gerçekleştirilir (Sever, 2013, s. 146). Bu cümlelerle çocuklar için şiirin önemini ortaya koyan Sever, şiirin çocuklar için olanının, ince bir çaba ile oluşturulması gerektiği kanaatindedir.

Dergide yer alan şiirler genel olarak iki başlık altında toplanabilir. İlki herhangi bir sayfa ya da konu başlığı altında yer almayan, bulunduğu sayfanın tamamını kaplayan şiirler, diğer grup ise, bir bölüm ya da başlık altında konu ile ilgili esas metni destekleyici unsur olarak düşünülen şiirler.

Dergi sayfalarında herhangi bir konu ya da başlık altında yer almayıp başlı başına bir sayfa ayrılan şiirlerin isimleri ve şairleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 30. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer Alan Şiirler

No.	Şiir	Sayı	Şair
1	Meydan	1014	N. Y. Gençosmanoğlu
2	Haydi Uyan	1015	N. Y. Gençosmanoğlu
3	Nostalji	1017	R. Akdemir
4	Sana Geldim Mevlana	1019	Y. B. Bakiler
5	Kitapları Severim	1020	M. N. Malkoç
6	Çanakkale	1022	Hakkı Şener
7	Meydan	1025	N. Y. Gençosmanoğlu
8	Gülü İncitme Gönül	1026	B. Yazgan
9	Güzele Selam	1027	B. Yazgan
10	Bayram ve Çocuk	1027	B. Yazgan
11	Papatyanın Duası	1029	B. Yazgan
12	Tabiatın Sesleri	1030	B. Yazgan
13	Serçenin Duası	1031	B. Yazgan

Yukarıda değinilen ilk gruba giren ve dergide tek başına yer bulan şiirlerden Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'na ait olan örneklerde, derginin yayın çizgisine dair ipuçları edinmek de mümkündür. Türk edebiyatında “Destanlar Şairi” olarak bilinen Gençosmanoğlu, konusunu Türk tarihinden alan ve destan düzeni içinde kaleme aldığı eserleri ile bilinen bir şairdir. *Destanlar Burcu*, *Bozkurtların Destanı* ve *Alperenler Destanı* adlı kitaplarda toplanan şiirlerinde, Türk olmanın gururu ve İslam dinine bağlı olmanın hazzını edebî olarak yansıtan şairin birçok şiiri de bestelenmiştir. 1976-1977 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı yayınları arasında çıkan *İleri Yavrutürk* adlı çocuk dergisinin yazı işleri müdürlüğünü de yürüten şair, anılan bu dergiye de düşünce dünyasında yer bulan türde metinler ve çizgi romanlar yerleştirmiştir. Hatta derginin arka kapağında kendisine ait olan Kür-Şad Destanı adlı uzun şiirini parçalar halinde yayımlamıştır.²

Türkiye Çocuk dergisinde, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun üç adet şiirine rastlanmıştır. “Meydan” adlı şiiri 1014 ve 1025. sayılarda olmak üzere iki defa basılan şairin diğer şiiri ise “Haydi Uyan” başlığını taşımakta ve 1015. sayıda yer almaktadır. Meydan adlı şiir 1014. Sayıda tamamı ile yer bulmuştur. 1025. Sayıda ise beş dörtlülüğü kesilmiştir. Şiirin adı, *Destanlar Burcu* adlı kitapta “Ünlü Meydanlar Üstüne” olarak geçer (Gençosmanoğlu, 2009, s. 197). 1014. sayıda yayımlanan şiirde Elazığ şehri ile özdeşleşen Çayda Çıra oyunu, bir ihtimal şehir ya da bölge ismi zannedilerek şu şekilde yazılmıştır:

“Kaytan bıyık bura bura

Gakkoş Dadaş sıra sıra

Elaziz'de Çay'da Çıra

Erzurum'da bar meydanı” (TÇ, 1014, s. 20).

Bu şiir on yedi dörtlülükten oluşmuştur. Türk kültür ve tarihinde önemli yerleri olan ve birer kilit taşı olarak değerlendirilebilecek kavram, yer adı ve şahıs isimlerini bünyesinde barındıran şiir, bir değer eğitimi vasıtası olarak da kıymet bulmaktadır.

² Bu dergi ile ilgili ayrıntılı bilgi için, yazar tarafından 2011 yılında YYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda Yrd. Doç. Dr. Raşit Koç danışmanlığında tamamlanan *İleri Yavrutürk Dergisinin Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi (1976-1977)* başlıklı yüksek lisans tezine bakılabilir.

“Şu yeryüzü er meydanı

Gönül sevmez her meydanı

Yüreksize yorgan döşek

Koç yiğide ver meydanı” (TÇ, 1014, s. 20).

Dörtlülüğü ile başlayan şiirde Türk ve İslam tarihinde mühim yeri olan şahsiyetlerden isimleri geçenler şunlardır: Son Peygamber, (Hz. Muhammed) Bilge Kağan, Mete Han, Hacı Bektaş-ı Veli, Ahi Evran. Yine Türk-İslam tarihinde önemli hadise ve savaşların cereyan ettiği mekân isimleri de şiirde yer almaktadır: Malazgirt, Çaldıran, Sakarya, Çin Seddi, Nemçe, Dumlupınar, Çanakkale. Türk milletine ait çeşitli boy isimleri, belirli şehirlerde yaşayan topluluklara verilen lakaplara da rastlanılmaktadır: Bozoklar, Üçoklar, Gakkoş ve Dadaş. Yine Türk milletine ve onun kültürel değerlerine has “yaren” “Asım”ın Nesli” “bozkurt” gibi kavramlar da şiirde yer bulmaktadır.

İnsanlar tarafından önem atfedilen kavramların tümü olarak nitelenebilecek olan değer kavramı, genellikle evrensel nitelik göstermekle birlikte bazı değerler bazı toplum ve milletlerce daha önemli ve değişmez görülebilmektedir. Özellikle Türk toplumunda kabul görmüş bazı değer ve hasletler Türk toplumunun belirgin özelliği haline gelmiştir. “Necip Türk Milleti” tanımlaması bu duruma güzel bir örnek olarak verilebilir. İncelenen şiir bu bakımdan ele alındığında, şiirin çok zengin bir içeriğe sahip olduğu dikkati çekmektedir. Çocuk edebiyatında temel amaç olarak görülmeyen; fakat yeri reddedilemeyecek şekilde önemli olan öğreticilik, edebî eserler yolu ile yapıldığında kalıcılığı ve benimsenme ihtimali artacaktır. Bu şiirde yürekli olmak, cesaretli olmak, kararlı olmak, mert olmak, tarihine sahip çıkmak, dostluk, büyüklere hürmet, itibarlı olmak, hürriyet, insanlığa saygı gibi değerler şiirin anlam akışı içerisinde gerek doğrudan gerekse örtük olarak yer bulmaktadır.

Çocuk şiirlerinde bulunması gereken özelliklerden biri de şiirlerin ezberlenmeye ve tekrar edilmeye uygun olmasıdır. İncelenen bu şiir gerek kısa dörtlülüklerden oluşması gerekse kafiye ve rediflerle kolayca akılda kalacak özellikte olması ile bu açıdan uygun bir şiirdir.

Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu’na ait bir diğer şiir ise “Haydi Uyan” başlığını taşımaktadır. Şairin kitabında (2009) şiirin adı “Uyan Ey Türk Oğlu” olarak geçmektedir. Kitapta on altı dörtlülükten oluşan şiir, dergide yayımlanan halinde sekiz dörtlülük olarak yer

almıştır. Bu sekiz dörtlük de sıralı olarak değil, karışık olarak dizilmiştir. 2009 yılında yayımlanan eserdeki şiir ile dergide yayımlanan şiir karşılaştırıldığı zaman tek farklılığın dörtlük sayısı ve dörtlük diziliş i olmadığı görülmektedir. Dergide, şiirin ilk dörtlüğü ş u şekildedir:

“Er meydanlarından çekilir oldum

Çorak iklimlere ekilir oldum

Eğilmek bilmezdim bükülür oldum

Sürer mi bu gaflet daha kaç sene

Uyanıp kendine dönmeyi dene” (TÇ, 1015, s. 26).

Söz konusu şiirin aynı dörtlüğü kitapta ş u şekilde yer almaktadır:

“Er meydanlarından çekilir oldun

Çorak iklimlere ekilir oldun

Eğilmek bilmezdin bükülür oldun

Sürer mi bu gaflet daha kaç sene?

Uyan ey Türk!... Uyan! Uyumak nene?” (Gençosmanoğlu, 2009, s. 194).

Ş iirin dergide yer alan şeklinde birinci teklik şahıs ağzından ve dönüş l bir aktarım varken, kitapta ikinci teklik şahsa hitap şeklinde bir anlatım tercih edilmektedir. Dergideki halin yanlış olduğu, kitapta yer alan şiirin başındaki bir bilgi notundan kolaylıkla anlaşılabilir. Kitapta, şiirin bakış açısı ş u bilgilendirme notu ile ifade edilmektedir: “Alperen ozanlar soyundan bir ozanın, 1300 yıl sonra dirilip milletini kargaş alıkta görmesi; gördükleriyle gönlünü alevlerin sarması; dn bugünü, yarını özüyle yoğurması; gözleri açık olup gönülleri uykuda olanları saziyla çağırmasıdır” (Gençosmanoğlu, 2009, s. 194).

Görüldüğü üzere bir ozanın kargaşada gördüğü millete bir seslenmesi olarak düşünülen bu şiirde, dergideki gibi bir anlatım tarzının olması mümkün değildir. Bu durum dergi yayıncılarının şiire bir müdahalede bulunduklarını gösterir ki böyle bir eylem şiire ve şairine karşı bir saygısızlıktır. Uzun olan şiirlerin bazı dörtlüklerinin çıkarılması ya da çocukların seviyesine uygun olmadığı düşünülen bazı kısımlarına yer verilmemesi nispeten anlaşılır görülmektedir. Anılan bu müdahaleden başka yine şiirin ilk dörtlüğünde “Uyan ey Türk!... Uyan! Uyumak nene?” mısrası yerini “Uyanıp kendine dönmeyi dene” mısrasına bırakmıştır. Bu değişiklik de yapılması uygun olmayan bir müdahaledir. Eğer şiirin uygun olmadığı düşünülüyorsa şiire hiç yer vermemek, onu uygun olduğu düşünülen şekle dönüştürmekten daha iyi bir karar olacaktır.

İçerik olarak bir değerlendirme yapılacak olursa, şiirin temel iletisinin bir uyarı olduğu görülmektedir. Yukarıda yer verilen bilgilendirme notundan da anlaşılacağı üzere, milletin gidişatını beğenmeyen bir eski zaman ozanının ağzından günümüz insanına, mevcut halinin uygunsuzluğu hatırlatılarak bazı uyarılar yapılmaktadır. Özellikle şanlı tarihine ve onun bayraklaşmış şahsiyetlerine yapılan göndermelerle birlikte muhtemel düşmanlar da belirtilmiş ve bu kötü halden çıkış yolu olarak millete ve dine layık olmak gerektiği ifade edilmiştir.

Çocuk edebiyatında fikir örgüsü bahsinde belli bir görüşü çocuğa dayatmanın sakıncaları anlatılırken ona tarihinden ve mensup olduğu medeniyet dairesinden çeşitli bilgiler vermenin faydaları üzerinde de durulmaktadır. Bu noktada bu şiirin hedef kitle olarak soyut işlemler çağında olan çocuklar için uygun olduğu neticesine varılabilir.

Türkiye Çocuk dergisinde yer alan bir diğer şiir Rıza Akdemir’e ait olan “Nostalji” başlıklı şiirdir. Adından da anlaşılacağı üzere geçmişe özlem duyan şairin kırk yıl öncesine dönme isteği bu şiirin temel duygusudur. Saçındaki aklardan şikâyet eden şair, gençlik zamanlarına ve o zamanın şehrine geri dönmek istemekte, hatıralarını yâd etmektedir. Şiirin ilk dörtlüğü şu şekildedir:

“Bir farklılık olsa bir gün aniden

Kaybolsa saçımı dolduran aklar

Kırk yıl öncesine dönsem yeniden

O şehir, o gençlik ve o sokaklar...”(TÇ, 1017, s. 60).

Kırk yıl öncesine, gençlik çağlarına dönmek isteyen birinin ağzından yazılan bu şiirdeki kahramanın altmışlı yaşlarını sürdüğü tahmin edilebilir. Şiir kendi içinde tutarlı, vermek istediği duyguları hissettirebilen bir yapıdadır; fakat bu unsurların çocuk seviyesi için uygunluğu tartışılabilir. “Şiirdeki sözcük bağlamlarının oluşturduğu anlam sınırları ile çocuğun dünyasında tasarımıyabileceği anlamlar arasında bir örtüşme söz konusu mudur?” (Sever, 2013, s. 109). “Bu şiirden çocuklar ne öğrenebilir, ya da bu şiir çocuklara ne katabilir?” sorularına doyurucu bir cevap bulunmamaktadır. Bu sebeple bu şiirin dergide yer almasının olumlu bir yanı yoktur.

1019. sayıda Yavuz Bülent Bakiler imzalı bir şiir yer almaktadır. “Sana Geldim Mevlana” isimli bu şiirde Mevlana Celaleddin Rumi’nin manevi iklimi, sembolize ettiği değerler ve metfun olduğu şehir olan Konya konu edilmektedir. Şiir şu mısralarla başlamıştır:

“Sana geldim Mevlana...

Düştüm yollara Fatiha’larla

Önümde yemyeşil ışıktan bir iz

Yıkanmış yaprak gibi tertemiz” (TÇ, 1019, s. 47).

Türk edebiyatında gerek şiirleriyle gerekse de düzyazılarıyla önemli bir konumda bulunan Yavuz Bülent Bakiler, Sivaslıdır. Orta Anadolu insanının düşüncesini, imanını, milliyetçiliğini şiirlerine yansıtan Bakiler, “Anadolu Gerçeği” gibi şiirlerinde Türk kültürüne yabancı olan, onu anlamayan kişileri konu eder. Benzer şekilde *Üsküp’ten Kosova’ya* adlı gezi yazısı türündeki eserinde, Osmanlı yadigârı olan bölgeleri gezer, oradaki Türk halkın dertleriyle dertlenir. Türk olan; fakat Türk milletin bazı değerlerini yeteri kadar benimsemediğini düşündüğü Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi şairleri yerer.

Babası Bahaeedin Veled ile Konya’ya gelen Mevlana ve beraberindekiler, diğer Horasan erenleri gibi, emeği ile geçinen, devlete saygılı, tertipli ve örnek nitelikte insanlardı. Yıllar

süren kargaşa ortamından sonra bezgin durumda olan Anadolu halkına tekrar yaşam sevinci ve manevi destek veren Mevlana, başka dinlere mensup olanlara da hoşgörölü davranmış, bu yönü ile İslam'ın Anadolu'da geniş sahalara yayılmasına öncölük etmiştir. Her ne kadar eserlerini Türkçe kaleme almamış olsa da Türk tasavvuf anlayışındaki yeri inkâr edilemez olan Mevlana bu şiire konu olmuştur. Yavuz Bülent Bakiler, bu şiirinde Mevlana'yı ziyaret etmektedir.

“Sana geldim Mevlana...

Her şey öylesine mağrur, sessiz, tertemiz

Geçmiş asırlardan beri tertemiz

Bir el dokundursam sandukalara

Uyanır Horasan erleri” (TÇ, 1019, s. 47).

Gerek kısa oluşu gerekse sade ve anlaşılır bir dili olması sebebiyle akılda kalıcı bir özellik gösteren şiirin asıl önemli yönü ele aldığı konu ve verdiği iletilerdir. Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarının ilk maddesinde ifade edildiği şekliyle “Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren... yurttaşlar olarak yetiştirmek” (Türk Millî Eğitiminin Amaçları) amacına yönelik olarak, Türk Milletinin yetiştirdiği sayılı değerlerden olan Mevlana'yı ve onun fikir dünyasını çocuk okurlar açısından belirgin kılması yönüyle bu şiir çocuk edebiyatı çerçevesinde de nitelikli bir eserdir.

1020. sayıda bulunan M. Nihat Malkoç imzalı “Kitapları Severim” adlı şiir, kitap sevgisini işlemektedir. Dokuz dörtlükten oluşan şiirin her dörtlüğünün son mısrası “kitapları severim” şeklindedir.

“Biricik dosttur bana

Kitapları severim

Hem babadır hem ana

Kitapları severim” (TÇ, 1020, s. 48).

Kısa cümlelerle, anlaşılır ifadelerle kitapların faydalarının anlatıldığı bu şiir kolay ezberlemeye uygun bir niteliktedir. Kitapların nasihat verici olması, cehaleti dize getirmesi, bilgi verici olması, sorulara cevap vermesi, sıkıntıları çözücü nitelikte olması vb. özellikleri anlatılmaktadır. Türk çocuk edebiyatının önemli simalarından Muzaffer İzgü’nün “çocuk okuru olmayan toplumların yetişkin okuru olmaz.” tespiti, çocuk-kitap ilişkisinin önemini kısa ve etkili bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, çocuklara kitapların faydalarını anlatması ve kitapları sevmeye teşvik etmesi bakımından anılan şiirin faydalı olduğu söylenebilir.

Bestami Yazgan imzalı ve 1026. sayıda yayımlanan “Gülü İncitme Gönül” adlı şiir, bir öğütler manzumesi şeklinde kaleme alınmıştır. Çocuk okurlara, insanların hatalarıyla sevilmesi gerektiği iletisi verilmektedir.

“Çiçeklerle hoş geçin

Balı incitme gönül

Bir küçük meyve için

Dalı incitme gönül” (TÇ, 1026, s. 44).

Dörtlüğü ile başlayan şiirde Hz. Peygamber’in bir hadisine atıf yapılarak “Ya hayır de ya sus.” şeklinde bir mısra yer almaktadır. Sevmekten geri durulmaması, yapıcı olunması, sevgiye önem verilmesi, alçakgönüllü olunması, şımarılmaması, Yaratıcının işlerine karışılmaması ve insanların incitilmemesi gibi iletler verilmektedir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki çocuklar ve genç insanlar kendilerine verilen öğütleri kulak ardı etmekte ve nasihat dinlemekten hoşlanmamaktadırlar. Bunun yerine, yapılması istenilen davranışı model alma yolu ile daha hızlı benimsemektedirler. Bu durumun çocuk edebiyatı eserlerindeki yansıması ise iletinin doğrudan verilmesi yerine sezdirilmesi yolunun takip

edilmesidir. Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirin içindeki fikri unsurların konumunu tanımlamak için verdiği “ meyvenin içindeki gıdalı öz gibi” örneği çocuk şiirinde verilen iletiler için uygulanabilir. Genç okurları doğrudan iletiye götürmek yerine metnin akışı içinde onların iletiyi kendilerinin bulmasını sağlamak daha etkili sonuçlar verecektir.

Bestami Yazgan'a ait diğer bir şiir 1027. sayıda bulunmaktadır. “Güzele Selam” adını taşıyan bu şiirde Türk toplumuna mal olmuş ve onunla anılan bazı güzel özellikler sıralanmıştır. İslam inancında önemli yeri olan nefsin heva ve isteklerine uymama konusu bu şiirde işlenmektedir.

“Gönlü muhabbete yurt olanlarla,

Düşmanına bile mert olanlara,

Fakat öz nefesine sert olanlara,

Ta canı gönülden tazele selam,

Sevgiye, dostluğa, güzele selam...”(TÇ, 1027, s. 44).

Cömertliği ile sembol olmuş olan Halil İbrahim peygamber, gönlü genişliği ile kalplere giren Yunus Emre ve her yönden örnek bir şahsiyet olan Hz. Peygamber, bu şiirin akışı içerisinde zikredilmiş ve güzel hasletler onlar vasıtası ile somutlaştırılmıştır. Edebî eserlerin kültürü aktarmada oynadığı reddedilemez rol göz önüne alındığında, edebiyatın temel özelliklerinden olan güzellik ile kültürel değerler aynı anda verildiğinde, eserin etkisi ve içselleştirilmesi daha da güçlü bir şekilde hissedilmektedir.

Bir başka Bestami Yazgan şiiri 1030. sayıda bulunan “Koyunun Duası”dır. Bir koyunun ağzından yazılan bu şiir, kurban bayramı temalıdır. Sade ve akıcı bir dille kaleme alınan şiirde Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'i kurban edecekken gökten indirilen koç hadisesi hatırlatılmaktadır. Bu şiirde çocuklara Kurban Bayramı'nın önemi anlatılmaktadır. Yardımlaşma, et yiyemeyenlerin et yemesini sağlama gibi konularda çocuklara bilinç aşılanmaya çalışılmaktadır.

“Çiçekleri dereyim,
Bayramı bir göreyim.
Kurbanda senin için
Şu canımı vereyim.” (TÇ, 1030, s. 40).

Bestami Yazgan’a ait bir başka şiir “Serçenin Duası” adını taşımaktadır. Bir serçenin ağzından Allah’a yakarışlar halinde yazılan bu şiir, şükür temalıdır. Verdiği nimetler için Yaratıcıya şükür eden minik serçe, çocuklara da çeşitli mesajlar vermektedir.

“Ben seni çok seviyorum Güzel Mevlam!
Ne olur, çocukların yüreğindeki kuş sevgisini çoğalt!
Çoğalt ki sapan taşlarıyla bizi vurmasınlar,
Sen’den armağan olan kanatlarımızı kırmasınlar!
Çocuklarla hep beraber olalım,
Cıvı cıvı sevgilerle dolalım.
Sevgiyi yaratan ve çoğaltan Sensin.
Âmin!” (TÇ, 1031, s. 42).

Söyleşi

Merak duygusunun ön planda olduğu bu türde, söyleşi yapılan kişiye ait bilgiler söyleşiyi yapan kişi tarafından yöneltilen sorular aracılığı ile açığa çıkarılmaktadır.

Türkiye Çocuk dergisinin incelenen iki yıllık yayın süresi boyunca toplam yirmi söyleşiye rastlanmıştır. Bunlardan iki tanesi hariç tamamı futbol dünyasından kişilerle yapılan söyleşilerdir. Günümüzde gençlerin yönelimleri her ne kadar spor konularına olsa da, çocuk edebiyatında yayıncılar, çocukların istekleri ile beraber ihtiyaçlarını da göz önünde

bulundurmalı ve söyleşi yapılan kişilerin toplumda sanat, edebiyat ve müzik gibi konularda başarılı kişiler olmasını da gözden kaçırmamalıdır.

Tablo 31. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer Alan Söyleşiler

No.	Meslek	Sayı	Söyleşi Yapılan Kişi	Söyleşiyi Yapan
1	Futbolcu	1008	Emre Belözoğlu	İmzasız
2	Teknik Direktör	1009	Şenol Güneş	İmzasız
3	Futbolcu	1010	Guti	İmzasız
4	Teknik Direktör	1011	Aykut Kocaman	İmzasız
5	Futbolcu	1012	Burak Yılmaz	İmzasız
6	Futbolcu	1016	Arda Turan	Ömer Faruk Beyan
7	Teknik Direktör	1017	Guus Hiddink	Ömer Faruk Beyan
8	Futbolcu	1018	Mesut Özil	Ömer Faruk Beyan
9	Futbolcu	1019	Rüştü Reçber	Ömer Faruk Beyan
10	Hakem	1020	Cüneyd Çakır	Ömer Faruk Beyan
11	Futbolcu	1022	Necati Ateş	Ömer Faruk Beyan
12	Teknik Direktör	1023	Fatih Terim	Ömer Faruk Beyan
13	Futbolcu	1024	Felipe Melo	Ömer Faruk Beyan
14	Oyuncu	1025	Recep Cinisli	İmzasız
15	Futbolcu	1026	Messi	Ömer Faruk Beyan
16	Futbolcu	1027	Mehmet Topal	Ömer Faruk Beyan
17	Futbolcu	1028	Hamit Altıntop	Ömer Faruk Beyan
18	Yazar	1028	Celalettin Kurt	İmzasız
19	Futbolcu	1029	Dirk Kuyt	Ömer Faruk Beyan
20	Futbolcu	1031	Necip Uysal	Ömer Faruk Beyan

Futbol dünyasından on üç futbolcu, dört teknik direktör ve bir hakemle söyleşi yapılmıştır. Futbolcuların ön plan çıkan ve futbol izleyicileri tarafından bilinen bazı özellikleri üzerinden iletiler verilmeye çalışılmıştır. Örnek olarak hırçınlığı ve gördüğü kartlarla zaman zaman eleştirilen Emre Belözoğlu, yapılan söyleşide olgunluk üzerinde durmuştur. Yine yediği hatalı gollerin ardından tepkiler alan kaleci Rüştü'ye tepkilerle ilgili bir soru yöneltildiğinde kendini taraftarı yerine koyduğundan bahsetmekte ve empatinin önemi üzerinde durmaktadır. En ünlü Türk teknik direktörlerinden biri olan ve yurt dışında da tanınan Fatih Terim'e sinirlenme ile ilgili bir soru yöneltilmiştir. Terim cevabında tepkilerin dozunu ayarlama şartıyla sinirlenmenin zararsız olduğunu söylemiştir.

Futbolcularla yapılan söyleşilerde ön plana çıkan iletilerden ilki ailedir. Futbolcular çeşitli vesilelerle bu noktaya gelip büyük başarılar elde etmelerindeki temel etkenin aile desteği olduğunu ısrarla vurgulamışlardır. Guti, futbola başlamasında ailesinin teşvikinden, Rüştü ailesindeki hiyerarşiden, Necati Ateş ailesi ile vakit geçirdiğinden, Messi, Necip Uysal ve Mehmet Topal ailenin öneminden bahsetmişlerdir. Futbolculara göre başarılı olmak ve

toplumda kabul gören bir noktaya gelmenin şartlarından biri de çalışmaktır. Dirk Kuyt çalışmanın yeteneklerine etkisi konusunda “Küçük yaşlardan itibaren çok çalıştım ve karakterimin bir parçası olan özellikleri de çalışarak ortaya çıkardım.” tespitini yapmaktadır. Genellikle söyleşilerin sonunda başarılı olmak isteyen gençlere tavsiyelerinin ne olabileceği sorulan futbolcular çok çalışmanın üzerinde önemle durmuşlardır. Çalışmaya ilave olarak bu çalışmanın savruk değil düzenli olması gerektiği ve karşılaşılan zorluklardan etkilenmeden devam etmesinin lüzumu vurgulanmıştır.

Satır aralarında çeşitli güzel hasletlere dair iletilere de rastlamak mümkündür. Burak Yılmaz kitap okumayı çok sevdiğini söylerken Arda Turan, Doğu’da bir okul açma isteğinden söz etmiştir. Ayrıca yine Arda, küçük yaşta okuduğu bir kitabın hayatının şekillenmesine olan etkisinden söz açarak gençlere okumayı kesinlikle bırakmamaları tavsiyesinde bulunmuştur. Yardıma muhtaçlara destek verme konusunda Messi kurduğu vakıfla ön plana çıkmıştır. İnanç konusu da üzerinde durulan bir diğer konudur. Hamit Altıntop Mekke’yi ziyaret ettiğini belirtmiştir. İnancının kendisi için ilk sırada geldiğini söylemiştir.

Çocuklar açısından sık rastlanan olumsuzluklardan biri de yemek seçimidir. Sadece belli ve hoşlanılan türde yemeklerin tercih edilmesi, anne babalar tarafından çocuklarının yeterli ve dengeli beslenemeyecekleri endişesini oluşturmaktadır. Bu endişelerin temelinde çocukların sağlıklı bireyler olması isteği yatmaktadır. *Türkiye Çocuk* dergisindeki söyleşilerin bir kısmında bu soruna yönelik üstü kapalı iletiler de vardır. Sevdği/hoşlandığı yemekler sorulan futbol adamları, yemek ayırımı yapmadıklarını belirtmektedirler.

Futbol dünyasındaki kişiler (futbolcu, hakem, teknik direktör) faal olarak futbolun içinde oldukları zaman göz önünde; futbol hayatları bittiğinde ise daha arka planda durmaktadırlar. Buna ilaveten futbol ile uğraşan kişilerin çoğunluğu tek boyutlu (maç-idman-ev) bir hayat sürmektedirler. Bu da yapılan söyleşilerin derinlikli ve ayrıntılı olmasını engellemiştir. Söyleşilerde sorulan sorular genellikle benzerlik göstermektedir. Kısa bir tanıtım, futbola nasıl başlandığı, takımı ile ilgili sorular, en beğendiği futbolcu, hobiler, bugünlere nasıl gelindiği ve gençlere tavsiyeler gibi sorular söyleşiyi oluşturmaktadır.

Futbol sektörü dışında olan kişilerle yapılan iki söyleşi vardır. İlki çeşitli dizi ve filmlerden tanınan ve en son Kurtlar Vadisi dizisinde oynayan Recep Cinisli (Mete Bey), diğeri ise çocuk edebiyatı üzerine eserler veren Celalettin Kurt’tur. Bu iki söyleşi, futbol adamları ile

yapılanlara göre içerik olarak daha zengin ve konuşulan kişilerin dünyalarına ayna tutma, onları tanıtmaya açısından daha başarılıdır. Recep Cinisli ile yapılan söyleşi 1025. sayıda yayımlanmıştır. Bir kişi ile onu, yaptıklarını ya da başarılarını konuşmak, bunları okuyucular açısından bilinir kılmak amacı yapılan karşılıklı konuşma olarak tanımlanan ve edebî türler içinde önemli bir yer tutan söyleşinin çocuklar için olanlarında birtakım unsurlara dikkat edilmelidir. Recep Cinisli ile yapılan bu söyleşi, dikkat edilmesi gereken unsurlar açısından başarılı bir örnek olarak değerlendirilebilir. Kısaca kendini tanıtan ünlü oyuncuya, çocukken bir hedefinin olup olmadığı sorulmuştur. Küçüklüğünde subay olmak istediğini belirten Cinisli, bu hedefine ulaşamasa da halinden memnun olduğunu “hakkımızda hayırlı olan buymuş.” sözleri ile belirtmiştir. Başarının sırları hakkında görüşlerini beyan eden Cinisli, başarıya ulaşmada başkalarının aklını da kullanmaktan bahsetmiştir. Bu hususu şöyle açıklayan ünlü oyuncuya göre kendi aklımızın yanında başkalarının tecrübelerinden, zekâ ve kabiliyetlerinden istifade etmek de gerekir. Çocuklar açısından geleceğin şimdiden inşa edilip şekillenmesindeki bir diğer önemli husus arkadaş seçimidir. Bu konuda yöneltilen bir soruya kendi hayatından örnek veren Cinisli, bu noktaya kadar gelmesinde arkadaş konusunda yaptığı doğru seçimlerin etkili olduğunu söylemektedir.

Oyuncu Recep Cinisli ile yapılan söyleşide üzerinde durulan konulardan biri de ülkemizdeki kitap okuma oranlarıdır. Yine televizyon izleme oranlarındaki aşırılık ve öğrencilerin tatilde neler yapmaları gerektiği konuları da ünlü sanatçıya yöneltilen sorular arasındadır.

Derginin yayın politikasında önemli yer tutan manevi değerlere ait unsurlar da bu söyleşide sık sık vurgulanmaktadır. Örnek olarak tatilde yapılması gerekenlerle ilgili bir soruya ünlü oyuncu şöyle cevap vermiştir: “Tatilde çocuklar mutlaka ve mutlaka dinlerini, imanlarını öğrenecek kurslara katılmalı, ebedi hayatlarını kurtaracak temel bilgileri mutlaka ve mutlaka öğrenmelidirler.” (TÇ, 1025, s. 47).

Bu söyleşide eleştirilebilecek bir nokta ünlü sanatçının çocuklara yönelik öğüt verici sözlerinin çokluğudur. Çocuk edebiyatı araştırmalarında geline nokta çocukların kendileri için söylenen öğütlerden hoşlanmadıkları; bunun yerine verilmek istenen iletinin sezdirme yoluyla verilmesinin kazandırılması gereken davranışın edinilmesinde daha etkili olduğu gerçeğidir. Tecrübesi ve başarılı iş hayatı sebebiyle çocuklara nasihatlerde bulunması normal olan sanatçının bu tutumunda yer yer aşırıya kaçtığı söylenebilir. Dikkati çeken ve

olumsuz olarak nitelendirilebilecek bir diğer husus yapılan yazım hatalarıdır. Örnek olarak şu cümleler içinde eğik yazılı olan kelimeler verilebilir: Epey *filmede* rol aldım. Bu konu maalesef memleketimizin *Acı* bir gerçeği. *Sizler* mi kıracağım.

Söyleşi türünün özelliklerinin daha belirgin olarak görüldüğü bir başka metin ise çocuk edebiyatı yazarı Celalettin Kurt ile yapılan söyleşidir. Diyanet Yayınları tarafından basılan iki kitabı üzerinden yapılan söyleşide Kurt, çocuk edebiyatı yazarlığı, çocuk şiiri, çocuk ve sevgi ile çocuk ve müzik konularından bahsetmektedir. Çocuk dünyasına hitap eden eserler kaleme almak için çocuk dünyasını, çocuk gerçekliğini bilmenin şart olduğu gerçeğinden hareketle Kurt da “çocuklar için şiirler yazan şairin dünyasında çocuksu hayaller ve çocuğun gizemli dünyasının bir kısmı vardır. Zaten bu gizemli dünyanın kapı ve penceresini aralamayan bir şair, çocuklar için şiir yazamaz.” (TÇ, 1028, s. 50) tespitinde bulunmuştur.

Reklamlar haricinde yeni yayımlanan eserler hakkında, eserlerin yazarı ile söyleşi yapmak hem kitapları tanıtır ilgi çekilmesi hem yazarın şahsının tanınması hem de bir tür olarak söyleşinin somut bir örneğinin görünür olması anlamını taşımaktadır.

Sonuç olarak, *Türkiye Çocuk* dergisinde yayımlanan söyleşiler ikiye ayrılmaktadır. İlki, bir spor sayfası olarak düşünülen bölümün parçası olan ve spor adamları ile yapılan söyleşiler; diğeri ise söyleşi türünün özelliklerini daha iyi yansıtan örnekler.

Mektup

Dergi bünyesinde mektup türüne ait örnekler, derginin önceki yazı işleri müdürlerinden Şaban Çibir’in yazmış olduğu kitaptan alınmıştır. “Bir Babadan Çocuğuna Mektuplar” başlığı altında yer bulan bu metinler, öğüt verici ve dinî içerikli kıssalara dayanan kısa metinlerdir.

Tablo 32. Türkiye Çocuk Dergisinde Yer alan Mektuplar

No.	Başlık	Sayı	Yazar
1	Bir Babadan Çocuğuna Mektuplar	1022	Şaban Çibir
2	Merhaba Gülyüzlüm	1024	Şaban Çibir
3	Bir Babadan Çocuğuna Mektuplar	1025	Şaban Çibir
4	Bir Babadan Çocuğuna Mektuplar	1026	Şaban Çibir
5	Bir Babadan Çocuğuna Mektuplar	1027	Şaban Çibir

1022. sayıdaki mektupta Şit Peygamber ile ilgili bir kıssa anlatılmaktadır. Şit Peygamber, bin yıllık ömrünün beş yüz yılını çadırda geçirmiştir. Kendisine ev yapmak isteyen kişilere karşı “şurada beş yüz yılımız kaldı ev yapmaya değer mi?” diye cevap verir. Onlar da ahir zamanda bir ümmet gelecek, ömürleri altmış-yetmiş yıl olmasına rağmen evler saraylar yapacaklar derler. Hz. Şit ise onların hem ömürlerinin hem de akıllarının kısa olduğunu söylemiştir. Bu kıssadan sonra yazar, Gülyüzlüm diye hitap ettiği çocuğuna nasihat etmeye başlar. Kısa ömürlü ümmet diye bahsedilen ümmetin kendileri olduğunu söyler. Beş vakit namazını kılmasını, kalp kırmamasını, tatlı dilli ve güler yüzlü olmasını ister. “Ahlakın güzel, sevenlerin bol, yerin cennet olsun Gülyüzlüm” temennisiyle mektubuna son verir.

Yazar, ikinci mektupta kişinin yaptığı işlere, bulunduğu yere, arkadaşlarına dikkat etmesi gerektiği hakkında nasihatler vermektedir. Bu mektupta da konuyu somutlaştırmak amacıyla bir kıssadan yararlanılmıştır. Bir zat, devrin âlimine giderek Allah’ın kendisini sevip sevmediğini sorar. Âlim de adama ibadetlerini tam yapıp yapmadığına dair sorular sorup olumlu yanıtlar alınca, Allah’ın kendisini sevdiğini, aksi takdirde anılan bu ibadetleri yapamayacağını söylemiştir. “İyiliklerin, sevapların, kazançların bol olsun, son durağın cennet olsun Gülyüzlüm” duası ile mektup sonlandırılmıştır.

Yine öğretici bir tarzda yazılan mektupların üçüncüsünde gizli ve sinsî olarak adlandırılan iki kötü alışkanlığın tanımı yapılmıştır. Kalp kırmanın ve insanların arkasından konuşmanın kötülüğü üzerinde durulmuştur.

1026. sayıda yer alan mektupta maddeler halinde bir liste yayımlanmıştır. İlk madde “Nasıl yaratıldığını ve seni kimin yarattığını düşün” son madde ise “Allahü Teâla’ya daima şükret” olarak yer almıştır.

Son mektup yine kısa bir hikâye ile desteklenmiştir. Şükür konusunun işlendiği mektupta örnek bir çocuktan bahsedilmektedir. Bu çocuk ana babasını üzmez, namazını kılar, Rabbini unutmaz. Bir bulut her zaman bu çocuğa gölgelik etmektedir. Bir gün bulut gelmez. Çocuk çok üzülür ve durumu annesine anlatır. Sonunda sebebini anlarlar. Çocuk o gün gökyüzüne bakınca Rabbinin büyüklüğünü hatırlamamıştır. Çocuk pişman olup tövbe edince bulut geri gelir. Mektup şu cümlelerle son bulur: “Her iyiliğe teşekkür etmek gerekir. Bunlar için teşekkür et: abdest, namaz, güzel konuşmak, kalp kırmamak, iyilik yapmak, temiz olmak... Kısaca güzel olan her şey...”

Türkiye Çocuk dergisinin eski genel yayın yönetmenlerinden olan Şaban Çibir, çocuklar için çeşitli eserler kaleme almıştır. Bir süre bu kitaplar dergi ile birlikte okurlara armağan

da edilmiştir. *Seni Dinliyorum Anne, Onlar da Çocuktuk, Kırmızı Kurdelalı Paket* gibi kitapları vardır. *Bir Babadan Çocuğuna Mektuplar-Gülyüzlüm* adlı eser, yazarın çeşitli tarihlerde yazdığı mektupların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Yukarıda değinilen beş mektup da bu kitaptan dergi sayfalarına alınmıştır. Klasik mektup türünün genel özellikleri bu metinlerde görülmez. Edebiyatımızda köklü bir geçmişi olan bu türün ünlü bir örneğini, Kanuni'nin oğlu Bayezid'in babasına yazdığı ve babasının ona cevap olarak kaleme aldığı şiir formundaki mektuplar oluşturmaktadır. Yine Cumhuriyet döneminde çeşitli yazar ve şairlerin kaleme aldıkları mektuplar, edebî mektupların nitelikli örneklerini oluşturmaktadır. Çocuk edebiyatı içinde yer bulan türlerden biri olan mektup, çocuk okurların düşünce ve duygularını belli bir şekil içinde aktarabilme becerisi geliştirmesinde ve yazma yetilerini ilerletmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk edebiyatı metinlerinde yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkan önemli bir kural, metin içinde çocuk okurların tek bir amaca ya da doğruya mahkûm etmenin kaçınılması gereken bir tutum olduğudur. Mizah yazılarının yanında çocuklar için birçok eser de kaleme alan Muzaffer İzgü dahi eserlerinde çocukları tek boyutlu bir düşünceye yönelttiği gerekçesiyle eleştiriye uğramıştır (Dilidiüzgün, 2006, s. 382). Şaban Çibir'in derginin çizgisi ile uyumlu olarak muhafazakâr ve dinî bir söylem geliştirdiği bu mektuplar toplumda da kabul gören ve iyi, güzel huylar, davranışlar olarak nitelendirilen tutumların teşvik edilmesine dayanmaktadır. Bu teşvik sezdirme ya da iletiyi okura buldurmaya yönelik değil tam aksine çocuk okurlara işaret edilen doğrultu haricinde başka bir bakış açısı ya da düşünce farklılığına mahal bırakmaz bir tarzda işlenmiştir. Mektupların içine yerleştirilen kıssa ve kısa hikâyeler edebî yönden güçlü olmayan, başta verilen iletinin desteklenmesine yönelik, başkaca bir düşünsel faaliyete açık olmayan tek yönlü metinlerdir. Bu metinlerin içerikleri de günümüz çocuk edebiyatı ilkeleri açısından çok da uygun değildir. Söz gelimi 1026. sayıdaki mektupta yer alan hikâye, günümüz çocukları için etkileyici bir özellikte değildir. İyilik yapan, namaz kılan, anne babasını üzmeyen bir çocuğun üzerinde bir bulutun dolaşması ve çocuğa gölge etmesi ilk çocuk dergilerimizde yer alan örnekleri hatırlatmaktadır. Çocuğun gökyüzüne baktığı bir gün Rabbini anmayı unutunca bulutun gelmemesi; tövbe edince geri gelmesi, bilginin süratle yayıldığı, bilgiye ulaşmanın alabildiğine kolaylaştığı günümüzde, inandırıcılık açısından sıkıntılıdır. Çocuktur ne verilirse alır gibi bir anlayış kabul görmeyen bir anlayıştır. Bu açıdan ileri sürülen fikirlerin sağlam ve akla yatkın örneklerle desteklenmesi verilmek istenen iletilerin muhatapları tarafından benimsenmesini kolaylaştıracaktır.

Gezi Yazısı

Türkiye Çocuk dergisinin incelenen sayılarında gezi yazısı türüne ait tek örnek bulunmaktadır. “Gezi Darıca Hayvanat Bahçesi” başlıklı metin, gezilen mekânın çeşitli fotoğraflarıyla desteklenmiştir. Hakkı Günerkan imzasını taşıyan bu yazıda değişik hayvanların seslerini bir arada duymanın insanda uyandırdığı duygulardan bahsedilmektedir. Gezilen mekânın işletilmesinde karşılaşılan güçlüklerle değinilmiştir. Gezilen hayvanat bahçesinin tarihçesi, kapladığı alan, hayvan nüfusu, çeşidi, bitki türleri, soyları tehlikede olan hayvanlar gibi konularda bilgiler verilmiştir. İstanbul’a yakın bir mesafede olduğu belirtilen bahçe, okurlara tavsiye edilmiştir.

Türkçe Öğretimine Katkı Sunan Unsurlar

Türkiye Çocuk dergisinde atasözü ve deyim öğretimi olarak değerlendirilebilecek ve bu iş için ayrılmış sayfa ya da bölüm yoktur. Atasözü ve deyimler metinlerin içinde yer yer kullanılmaktadır.

Dergide Türk edebiyatı açısından mühim bir şahıs olan Yavuz Bülent Bakiler’in şiirlerine yer verilmiştir. Hem şair hem de yazar olarak tanınan bu sanatçı, yıllarca devletin çeşitli kademelerinde görevler yapmış, kültür bakanlığı müsteşarlığı gibi bir makamda hizmet etmiştir. Türk kültürünün ortaya çıkış yeri olan Türkistan’a birçok kereler gitmiş ve o bölgeleri tanıtan birçok televizyon programına imza atmıştır. Gezi yazısı türündeki *Türkistan Türkistan* ve *Üsküp’ten Kosova’ya* adlı eserleri bu türün Türk edebiyatındaki nitelikli örnekleri arasındadır. Ayrıca *Harman* isimli kitabında topladığı şiirlerinde, Anadolu sevgisini, değerlere bağlı olmanın önemini dile getirmektedir. Son yıllarda ise ardı ardına yayımladığı anı türündeki *Unutamadıklarım* ve *Gönlümdekiler* ve *Ötekiler* adlı eserlerinde uzun ömrü boyunca karşılaştığı kişiler ve olayları anlatmaktadır.

Edebiyat dünyasından dergi sayfalarına taşınan bir diğer önemli sanatçı ise Bestami Yazgan’dır. Çocuk Edebiyatı sahasında verimli bir edebiyatçı olan Yazgan, birçok türde eser kaleme almış ve bu eserlerde çocuk dünyasına, çocuk duyarlılığı ile seslenmesini bilmiştir. *Emeklerin Dili* adlı çocuk kitabı serisi ile ve şiirlerini topladığı kitaplarında millî ve manevi duyguları çocuk seviyesine indirerek başarıyla işlemektedir.

Dergide imzasına rastlanan önemli sanatçılardan biri de Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'dur. Kahramanlık temalı şiirleri ile çocuk okurlara tanıtılan bu şair, Türk kültür ve medeniyetinin önemli hadiselerinin genç nesillere aktarılmasında şiirleri ile önemli işlevler üstlenmektedir. Ayrıca Türk çocuk edebiyatında önemli bir yeri olan *İleri Yavrutürk Dergisi*'nde de genel yayın yönetmeni olarak görev yapmıştır.

Dil öğretimi ile kültür öğretimi arasındaki sıkı bağ göz önüne alınacak olursa *Türkiye Çocuk* dergisi geçmişten günümüze Türk tarih ve kültürünün çeşitli unsurlarına yer vererek dolaylı yoldan Türkçe öğretimini desteklemektedir.

Gonca

Genel Tanıtım

Bu başlık altında, *Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi*'nin ilk yayım tarihinden 2011'e ulaşan yayım çizgisi ve derginin çocuk zihninde ve dünyasında bırakmayı amaçladığı değişiklikler söz konusu edilmiştir.

Derginin Künyesi

Gonca dergisi 2002 Mayıs ayında okurlarıyla buluşmuştur. Elinde oyuncakıyla görülen bir çocuk fotoğrafı ve "Senin için düşünüyorum, senin için yazıyor ve senin için yaşıyoruz. Ömrümüz oldukça da hep senin türkünü söyleyeceğiz." yazılı bir kapakla okuyucularının karşına çıkan *Gonca* dergisinin bu ilk sayısında imtiyaz sahibi olarak Sedat Kocar ismi görünürken, yazı işleri müdürü olarak Mehmet Çayır adı bulunmaktadır. Ayrıca dergi, bu ilk sayısında okuyucularına VCD ve kitap armağan etmiştir.

Gonca'nın ortaya çıkışı öncesinde uzun bir hazırlık dönemi geçirdiğini ilk sayıda yayımlanan sunuş yazısından öğrenmek mümkündür. *Gonca* imzasıyla yayımlanan bu yazıda anılan süreç şu cümlelerle anlatılmaktadır:

Evet arkadaşlar, elinizdeki derginin hazırlıkları aylar öncesinden başladı. Yola çıktığımız ilk günden bu yana epey bir zaman geçti. Bu süre içinde sizlere güzel bir dergi sunabilmek için birçok büyüğünüz, nice emek harcadı. Bazen yorulduğumuz, sıkıntı çektiğimiz oldu. Ama sizinle buluşacak olmanın verdiği heyecan, hepsinden daha baskındı. Artık bundan sonraki bekleyişlerimiz kısa olacak ve her ay sizlerle yeniden kucaklaşacağız (GD, 1, s. 3).

Çalışma kapsamındaki ilk dergi olan Ocak 2011 tarihli 105. sayıda derginin yönetim kadrosunun kalabalıklaştığı görülmektedir. İmtiyaz sahibi olarak M. Talat Katırcıoğlu'nun ismi yer alırken, genel yayın yönetmeni olarak Reşit Haylamaz, yayın yönetmeni olarak Osman Kaplan, sorumlu yazı işleri müdürü olarak ise Eyüp Özdemir ismi bulunmaktadır. Kasım 2011 tarihli 115. sayıdan itibaren ise yayın yönetmeni Hasan Ahmet Gökçe olmuştur.

Derginin Mayıs 2002 tarihli ilk sayısında “Kahraman Çocuk” adlı bir hikâye yayımlanmıştır. 2 Nisan 1914 tarihli Çocuk Bahçesi adlı dergiden alınarak düzenlendiği bilgisi verilen bu hikâyenin önemi, *Gonca* dergisinin 1869'da ilk örneğini veren Türk çocuk dergiciliği geleneğinden beslendiğini göstermesidir.

Derginin Ortaya Çıkış Amacı

Gonca dergisinin ilk sayısında “Gonca'dan” başlığı ile yayımlanan sunuş yazısında derginin amaçları açık olarak okuyuculara sunulmuştur.

Bu ilk sayıda kısaca *Gonca* dergisinin amacından söz etmek istiyorum. Her şeyden önce *Gonca*'nın temelleri sevgi üzerine atıldı. Amacımız sizlerle iyi, güzel, doğru ve yararlı olan her şeyi ve hepsinden önemlisi sevgiyi paylaşmak. Bazen hep birlikte “kalbimizin sesi”ni dinleyerek kendi içimizde hayret ve heyecan dolu bir yolculuğa çıkacağız. Bazen evrenin sırlı dünyasında dolaşacak, bazen de güzel yurdumuzun cennet köşelerini gezeceğiz. Bazen güzel bir şiirle bazen hoş bir hikâye ile bazen de tatlı bir masalla duygularımızı dillendireceğiz. Kısacası bazen öğrenecek, bazen eğleneceğiz; ama yönümüz hep iyiye, güzele, doğruya olacak (*Gonca*'dan, 2002).

Derginin çıkarılma amacı ve yayın çizgisiyle ilgili derginin 2008 yılındaki yazı işleri müdürü Murat Kaya'nın yazısından (Kaya, 2008, s. 909) faydalanmak mümkündür:

- a. *Gonca* dergisinde yayımlanan yazıların millî ve manevi değerlere uygun bir çizgide olması.
- b. Yayımlanan yazıların okurların yaş grubuna uygun olması.
- c. Yazılarda herhangi bir ırk, din, mezhep ayrımı yapılmaması.
- d. Verilen örneklerin motive edici olması; olumsuz, ümitsizliğe sevk eden örnekler seçilmemesi.
- e. Türkçenin düzgün kullanımını teşvik etmesi ve bu konuda iyi örnekler vermesi.
- f. Yayımlanan metinlerin dil zevki kazandıracak yazılar olması.

Derginin İçeriği

Gonca dergisinin içeriği oldukça zengindir. Gerek ocuk edebiyatı çerçevesinde değerlendirilebilecek edebî nitelik taşıyan metinler, gerek bilgi verici metinler gerekse de bilmece bulmaca türünde oldukça çeşitli bir muhteva görölmektedir.

Derginin yayımlanan ilk sayısında da görölen bir başlık olan “Zeynep’in Günlüğü” adlı bölüm, inceleme kapsamındaki yirmi dört sayının tamamında her ay yer bulan bir bölümdür. Dergide masal sayısının azlığına rağmen, hikâyelerin çokluğu dikkati çekmektedir. Yayımlanan dokuz masala karşılık kırk sekiz hikâye yayımlanmıştır. Dergide, deneme türüne ait metinler de mevcuttur. Şiir açısından da hem sayı hem de çeşitlilik olarak zengin bir içerik vardır. Toplamda yayımlanan şiir sayısı kırk sekizdir. Söyleşi, anı, biyografi ve gezi yazısı da dergi sayfalarında yayımlanan türler arasındadır.

Gonca dergisi içeriğinde reklam ve ilanlar gözle görülür bir yer kaplamaktadır. İnceleme kapsamındaki yirmi dört sayıda toplam yetmiş sekiz sayfa reklama ayrılmıştır. Bu reklamlar arasında kitap reklamlarının çokluğu dikkat çekicidir; fakat bu kitapların derginin mensup olduğu hareketin bünyesinde yer alan yayınevleri tarafından basılan kitaplar olduğu gözden kaçmamaktadır. Reklamı yapılan kitapların bir kısmı hikâye, masal ya da bu türdeki eserlerin birleşmesiyle meydana gelen setlerden oluşurken bir kısmı da dinî konuların çocuklar için sadeleştirilip işlendiği kitaplardır. İlan olarak ise, dergi bünyesinde yapılan üç kampanya dikkati çekmektedir. Bu kampanyalardan ilki “Yuvaya Kitap Uur” adını taşımaktadır. Kampanya dâhilinde dergi ile bağlantılı olan yayınevlerinin bastığı ocuk kitaplarından iki tanesinin yine dergi ile bağlantılı kitapevlerinden satın alınması durumunda alınan her iki kitap karşılığında bir kitap Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu’na gönderilmektedir. İkinci ilan, derginin geleneksel hale getirdiği resim ve hikâye yarışmasıdır. Katılımcıların yaşlarına göre ikişer kategori halinde düzenlenen bu yarışmada dereceye girenlere beş yüz ilâ sekiz yüz lira arasında para ödölü verilmektedir. Bir başka ilan ise derginin düzenlediği bir yardım kampanyası hakkındadır. Ekim 2011 tarihinde meydana gelen ve birçok insanın hayatını kaybetmesine birçoğunun da evsiz kalmasına neden olan Van Depremi’nin yaralarının sarılmasına destek için düzenlenen kampanyada, dergi ilk olarak okurlarına birer kumbara dağıtmış ve bu kumbaralarda biriken paralarla bir okul yaptırılacağını belirtmiştir.

Gonca dergisinin yayımlanan ilk sayısında sayfa sayısı dış kapak hariç, arka kapak dâhil elli birdir. 2011 Ocak tarihli 105. sayı ise elli dokuz sayfa olarak yayımlanmıştır.

İşlenen Konular ve Eğitsel Unsurlar

Bu başlık altında, dergi kapsamında yapılan inceleme sonucu çizgi, reklam, bulmaca gibi unsurlar haricinde kalan ve metin özelliği gösteren parçalardan hareketle derginin çocuklara vermek istediği bakış açısı ve öğretmek istediği bilgilerin mahiyeti sorgulanmıştır.

Bilgilendirme

Bu başlık altında *Gonca* dergisinde yer alan bilgi verici metinler sınıflandırılarak ana hatlarıyla incelenmiştir. İki başlık altında şekillenen bu bölümün “Hayvanlar” adını taşıyan başlığında, hayvanların çeşitli özellikleriyle okuyuculara tanıtıldığı yazılar söz konusu edilmiştir. “Bilimsel Açıklamalar” başlığı altında ise günlük hayatta sıklıkla karşılaştığımız nesne ve olaylara dair bilimsel temele dayanan bilgiler sunan metinler söz konusu edilmektedir.

Hayvanlar

Gonca dergisinde yayımlanan bilgi yazıları arasından on dört tanesi hayvanların tanıtımına ayrılmıştır. Bu yazılar altı ile dört sayfa arasında yer tutan hacimli yazılardır. Konuya ilişkin yüksek kalitedeki resimlerle desteklenen bu yazılarda, tanıtılan hayvan türünün belirgin özellikleri, yaşama, beslenme, üremeleriyle ilgili bilgiler paylaşılmaktadır. Bu yazılarda okuyucunun dikkatini metne çekmek amacı ile samimi bir dil kullanılmaktadır.

105. sayıda yer alan “Hey Minik Ben Zürafa” başlıklı metinde zürafaların hayatlarına ilişkin çeşitli bilgiler paylaşılmaktadır. Bu metinde dikkat çekici husus, Darwin Teorisi’ne ait iddiaların çürütülmeye çalışılmasıdır. Zürafa ağzından bu iddialar iftira olarak nitelenmekte ve çeşitli gerekçelerle çürütülmeye çalışılmaktadır. İftiraya Bak başlığı altında, zürafaların geçirdiği iddia edilen evrim alaya alınmaktadır.

Hakkımdaki meşhur iddiaya göre güya atalarım başlangıçta keçi kadar küçük bir hayvanmış (!)
Devamlı ağaçların dal ve yapraklarını yiyerek karınlarını doyurmaktalarmış. Ağaçların alçak

kısımlarındaki yapraklar bittikçe zavallı dedelerim ön bacakları üzerinde yükselerek boyunlarını üst kısımdaki dallara uzatmaya çalışırlarmış. Zamanla boyunları ve ön bacakları uzamış, kazandıkları bu özellik onların genetik programlarına da işlenmiş (!) ve uzun nesiller sonra şu anda sahip olduğum şekle dönüşmüşüz (!). (GD, 105, s. 9).

Tablo 33. Gonca Dergisinde Hayvanları Konu Alan Bilgi Verici Yazılar

No.	Tanıtılan Hayvan	Tam Metin Adı	Sayı	Yazar
1.	Zürafa	Hey Minik Ben Zürafa	105	Arif Sarsılmaz
2.	Penguen	Kutupların Sevimli Sakinleri	106	Arif Sarsılmaz
3.	Örümcek	Örümceğin Ağından	107	Arif Sarsılmaz
4.	Albatros	Okyanusların Dev Planörleri: Albatroslar	108	Arif Sarsılmaz
5.	Sinek	Bir Sineğin Dilinden	109	Arif Sarsılmaz
6.	Fil	Bir Filin Hortumundan	111	İmzasız
7.	Karınca	Ben Kimim?	113	İmzasız
8.	Kelebek	Kozadan Seslenen Kelebekler	114	Arif Sarsılmaz
9.	Arı	Bir Çalışkanlık Abidesi: Arı	119	Eyüp Özdemir
10.	Kelebek	Gökyüzü Çiçekleri Kelebekler	121	Ahmet Şenlik
11.	Çeşitli Hayvanlar	Hayvanlar Yollarını Nasıl Bulur?	122	Mehmet Terzi
12.	At	Atlar	123	Ahmet Edip Yıldırım
13.	Çeşitli Hayvanlar	Açlığa Dayanıklı Yaratılan Hayvanlar	124	Ahmet Edip Yıldırım
14.	Çeşitli Hayvanlar	Soğuğa Meydan Okuyan Hayvanlar	127	İmzasız

Aynı konuya bir sonraki sayıda da temas edilmiştir. “Kutupların Sevimli Sakinleri Penguenler” adlı metinde, penguenlerin mükemmel bir şekilde yaratıldıkları anlatıldıktan sonra, onların tesadüfen oluştukları iddiasına karşı çıkılmaktadır:

Bazı akli evveller derse ki, “Penguenler tesadüfen oluşmuş ve geçirdikleri değişimlerle soğuğa dayanıklı hale gelerek sıcaktan sıkılmışlar ve kutup bölgesine göç etmişler!” sakın inanmayın! Hiç kimse sıcak yuvasını terk edip soğuğa gitmez ve hiçbir hayvan da tesadüfi değişimlerle sahip olduğum mükemmel hususiyetleri kazanamaz (GD, 106, s. 9).

“Örümceğin Ağından” adlı yazıda örümceklerin yaşadıkları kıtalar, avlanma yöntemleri ve türleri anlatılmaktadır. Bilinenin aksine böceklerden çok farklı olduklarının vurgulandığı metinde, örümceklerden boşuna korkulduğu anlatılmaktadır.

Kuşlar içinde en büyük olma unvanını taşıyan albatros hakkında yazılan metinde, bu kuşların kendilerine mahsus bir özelliği olan tuzlu suyu ayrıştırabilmeleri üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur.

Yukarıda değinilen ve metnin dilini itici hale getirme tehlikesini bünyesinde barındıran üsluba “Bir Sineğin Dilinden” adlı yazıda da rastlanılmaktadır. Tenkit edilen davranış söz konusu edilirken, bu davranışı yapanlardan “cahiller” denerek bahsedilmesi, çocuklar için kaleme alınan bir metinde olmaması gereken bir kullanımdır.

O kadar çok işim olduğu halde ne iş yaptığımı bilmiyorsunuz. Bazı cahiller düşünmeden “İkide bir bizi rahatsız eden bu kara böceğin de ne faydası var ki?” gibi düşünmeden boş laflar ediyorlar. Bana göre bu lafları söyleyenler eğer yaratıcılarını biliyorlarsa bir şey demem, ama eğer yaratıcılarını bilmeyen cahil iseler onlara sonsuz rahmet sahibi Rabbimin yarattığı her şeyde bir hikmet olduğunu hatırlatmak isterim (GD, 109, s. 109).

Benzer şekilde bu metinlerde yanlış ya da eksik olduğu düşünülen yargılar için kullanılan iftira kelimesi, böylesi bir yazıda olmaması gereken bir kullanımdır. Örnek olarak sineği tanıtmak için kaleme alınan yazıda sineklerin mikrop taşıdığına ilişkin genel yargı iftira olarak nitelendirilmektedir. Bu kullanımın yerine “yanlış bilgi” ya da “yanlış düşünce” gibi daha yapıcı ifadelerin kullanılması mümkündür.

Ayrıca ben çok temiz bir hayvanım; her ne kadar pisliklere konsam da el ve ayaklarımı devamlı olarak sindirimimizdeki enzimlerle yıkayıp temizliyorum. Asıl ben olmasam mikroplar çoğalır ve hastalıklar her tarafa yayılırdı. Bu vesileyle hakkımdaki bu iftirayı da düzeltmiş olayım. İnşallah bundan sonra elinize konduğumda beni hemen kovalamazsınız (GD, 109, s.13).

Hayvanları tanıtan bilgi yazılarında, bu türlü yazıların doğasında olan kuru bir anlatımdan kurtulmak için yazılara samimi bir tarzda başlanmaktadır. Anlatılan hayvanın belirgin bir özelliğinin söz konusu edildiği bu giriş bölümünde okuyucunun dikkati metne çekilmeye çalışılmaktadır.

Gonca dergisinde yayımlanan hayvanlar hakkındaki bu bilgi verici metinler, hem samimi ve sıcak üsluplarıyla hem de kaliteli görselleriyle dikkat çekerken, olumsuz bir durum olarak yer yer aşırı öğreticilik kusuruna kapılmaktadır.

Bilimsel Açıklamalar

Gonca dergisinde genellikle sekizinci sayfadan itibaren yayımlanan bilgi verici metinlerin bir kısmı günlük hayatta sıkça kullandığımız ya da duyduğumuz kavramların bilimsel olarak açıklamasını içermektedir. Tabloda verilen metinler dört ile sekiz sayfa arasında yer kaplayan hacimli yazılardır. Anlatılan konunun ayrıntılı olarak işlendiği bu yazıların haricinde “3n Ne Niçin Nasıl” ve “Her Telden” adlı bölümlerde de bilgi vermeye yönelik kısa yazılar bulunmaktadır.

Tablo 34. Gonca Dergisinde Yer Alan Bilgi Yazıları

No.	Metin Adı	Sayı	Yazar
1.	Çalar Saatin Tarihi	110	Ersin Teres
2.	Bir Embriyo İle Röportaj	113	Hamza İpek
3.	Bisikletin Tarihi	115	Ersin Teres
4.	Deprem	116	Tarık Behram Akın
5.	Bir Yaprağın Öyküsü	117	Ahmet Şenlik
6.	Bir Ağaç Keserse Ne Olur?	120	Salih Şeref Duran
7.	Bir Ufacık Tulumbacık: Üzüm	125	Ahmet Edip Yıldırım
8.	Dağlar	126	Ahmet Edip Yıldırım

Bilgi verici metinlerde okuyucunun dikkatini metne çekmek ve yazının devamının ilgiyle okunmasını temin etmek için samimi ve okurların dünyasına hitap eden bir giriş önemli bir konumdadır. Ersin Teres imzalı “Çalar Saatin Tarihi” başlıklı metinde yukarıda bahsedilen durum örneklendirilmektedir. Konuya girmeden önce saatin insan hayatındaki yerinin anlatıldığı bu kısımda yazar, önce kendisinin de çalar saatle uyandığını belirtmekte ve bu aletlerin sadece verilen görevi yerine getirdiğini anlatmaktadır.

Pek çok insanın sinir olduğu bu zavallı cihazları ben pek severim. Maalesef bu zavallı aletler, çok da sevilmeyen aletler sıralamasında ilk sıralarda yer alırlar. Hâlbuki kendi halinde, sadece insanın verdiği komutları yerine getiren aletlerdir çalar saatler. Onların görevi de uykunun en derin yerinde acı acı zırlamaktır. (GD, 110, s. 8).

Bir başka Ersin Teres yazısı olan “Bisikletin Tarihi” adlı metinde, bisiklete benzer ilk aletlerin yapımından başlanarak günümüze kadar gelinen noktalar söz konusu edilmektedir. Kısa başlıklar halinde oluşturulan bu metinde okuyucuyu bilgiye boğmadan sade bir anlatım kullanılmaktadır.

İki yazıda imzası bulunan Ahmet Edip Yıldırım’a ait ilk metin “Bir Ufacık Tulumbacık: Üzüm” başlığını taşımaktadır. Bu yazıda üzüm çeşitleri, üzümün insan sağlığına olan katkıları ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Diğer metin “Dağlar” adını taşımaktadır. Dağların nasıl oluştuğunun anlatılmasıyla başlayan metinde ilgi çekici ara başlıklarla metnin okunabilirliği arttırılmıştır. Dağların neden daha serin olduğu açıklandıktan sonra Kur’an’da dağlarla ilgili kısımlar aktarılmıştır.

Dikkat çekici bir girişe de “Deprem” adlı metinde rastlanılmaktadır. Depremi ne olduğu, dünyanın katmanları, depremden korunma yolları, depremlerin faydaları gibi konuları işleyen metnin girişinde okuyuculara üst üste sorular yöneltilmekte ve okuyucu metne çekilmek istenmektedir.

Deprem nedir? Sebepleri nelerdir? Zararlarını iyi kötü biliyoruz... Peki, faydaları var mıdır? Peşi peşine sıraladığımız bu sorulara bakıp da bir imtihanda olduğunuzu zannetmeyin hemen. Gerçi itiraf etmek gerekirse, paragrafın başı böyle bir hava estirmiyor değil. Lakin siz yine de temkini elden bırakmayın, yazının tamamına bakın (GD, 116, s. 8).

Röportaj tekniği ile okuyucularına embriyo ile ilgili bilgiler veren “Bir Embriyo İle Röportaj” başlıklı metinde anne karnında, doğmak üzere olan bir bebek, metindeki ifadeyle “bizim bilmediğimiz bir dilde, bizim bilmediğimiz kişilerle” konuşmaya başlar. Bebeğe dış dünya anlatılır, artık dışarı çıkması gerektiği hatırlatılır. Başta yerinden memnun olan ve dışarı çıkmak istemeyen bebek, dışarıda kendisini bekleyenler olduğunu ve annesi tarafından her zaman korunup kollanacağını öğrenince rahatlar. İlgi çekici ve sürükleyici bir dille kaleme alınan bu metin, okuyuculara çok da fark ettirmeden onlara bir bebeğin doğum süreci hakkında bilgiler vermektedir.

“Bir Yaprığın Öyküsü” adlı metinde bitkilerin oksijen üretmelerinin keşfi anlatılmaktadır. Ayrıca ağaçların yapraklarını dökme sebepleri üzerinde de durulmaktadır. “Bir Ağaç Kesersek Ne Olur?” başlıklı metin, diğer bilgi verici metinler arasında kullanılan dil açısından ayrı bir yere konumlanmaktadır. Bir sincabın ağzından anlatılan hususlar arasında ağaçların insanlara ve doğaya katkıları ile ağaçların bilinçsizce kesilmesi halinde evsiz kalan hayvanlar anlatılmaktadır. Çeşitli ağaç türlerinin hayvanlarla olan ilişkilerine de yer verilen metinde çocuk okurlar doğayı korumaya ve ağaç dikmeye teşvik edilmektedirler.

Gonca dergisinde yayımlanan ve çocukların günlük hayatta sıkça karşılaştıkları nesne ya da olayların geçmişleri ve sebepleri ile ilgili ayrıntılar içeren bu metinlerde, çocuk okurların dikkatini canlı tutmak ve onların metinden mümkün olan en üst düzeyde bilgi sahibi olmalarını temin etmek amacı ile değişik ve başarılı yöntemler kullanılmıştır. Gerek senli benli bir anlatım tarzı kullanılması gerekse de metnin konu edilen nesne ağzından yazılması, metinlerin okunabilirliğini destekleyen çabalardır.

Değer Kazandırma

Bu başlık altında *Gonca* dergisinde, çocuk okurlara sunulan ve onların benimsemesi için gerek doğrudan bilgilendirici metinler yoluyla gerekse de edebî metinlerin akışı içinde verilen çeşitli değerler tespit edilmiş ve sınıflandırılmıştır.

Dinî Değerler

Gonca dergisinde dinî çerçevede bir yayıncılık yapılmaktadır. Bu başlık altında, gerek edebî metinlerde gerekse de bilgilendirici metinlerde yer alan ve dinî değer kapsamında değerlendirilebilecek bazı kısımlar aktararak yorumlanmıştır. Dergide yer alan tüm dinî değerlerin sınıflandırılıp değerlendirilmesi bu çalışmanın sınırları içinde olmadığı için fikir vermesi açısından ön plana çıkan unsurlar değerlendirilerek, derginin bakış açısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu yolla derginin yetiştirmek istediği çocuk modeline dair bir fikir edinilmesi de amaçlanmaktadır.

Gonca dergisinde “Pencere Bir Soru Bir Cevap” adlı bölüm, dinî konuların, merak edilen hususların, çocuk okurların kafasına takılması muhtemel değişik durumların anlaşılır ve sade bir dille açıklandığı bir bölüm olarak düşünülmüştür. Bu bölümün incelenmesi çalışmanın doğrudan konusu dâhilinde olmadığı için, bölümün içeriği hakkında ayrıntıya girilmemiştir.

Dergideki edebî metinlerde, kahramanlar aracılığı ile çocuk okurlara bazı davranış ve değerler üstü kapalı ve dolaylı olarak sunulmaktadır. Söz gelimi, 121. sayıda yer alan “Zeynep’in Günlüğü” adlı metinde, Zeynep adlı küçük kız, Ramazan’ın yaklaşmasıyla planlarını yapmaya başlar. Bu kısımda çocuklar oruçlarını aksatmamaları, dinî kitaplar okumaları ve Kur’an’ı ihmal etmemeleri hususunda teşvik edilmektedirler.

Bugün üç aylar başlamış. Yani Recep, Şaban, Ramazan. İnşallah bu Ramazan’da orucumu eksiksiz tutmayı hedefliyorum. Yine de belli olmaz tabi. Mevsim yaz, günler uzun. Açlığa susuzluğa dayanamadığım günler olabilir. “İnşallah dayanırım.” demek lazım. Ramazan’a daha iki ay var gerçi. Önümüz tatil. Daha çok dinî kitaplar okumayı düşünüyorum bu yaz. Geçen yıl Kur’an’a geçmişim. Cami kursuna gidip okumamı ilerletmeyi düşünüyorum. Eylülde başladığım hatmi de tamamlamam lazım. Her gün üçer defa okusam, Ramazan’ın ortasında tamamlarım. (GD, 121, s. 13).

108. sayıda Hz. Muhammed’in hayatı ayrıntıları ile okuyucuya sunulmaktadır. Biyografi olarak kaleme alınan bu metinde Hz. Muhammed’in doğumundan başlayarak hayatında yer eden önemli hadiseler tarihsel bir sıralama izlenerek okuyuculara sunulmaktadır. Peygamber’in örnek hayatından sahnelerin yer aldığı bu metinde onun şahsında toplanan güzel huy ve davranışlar çocuklara örnek olarak sunulmaktadır.

122. sayıda yer alan günlükte kandilde yapılan ve gelenekselleşen güzel davranışlar ve Kur’an okuma isteği üzerinde durulmaktadır. Tatilin girmesiyle dışarıda oynamaya

başlayan günlük yazarı Zeynep, komşu bir teyze tarafından kendisine verilen ve diğer komşulara dağıtılması istenen kandil çöreklerini arkadaşı ile birlikte dağıtır. Miraç Kandili hakkında konuşulduğu anlatılır. Yine aynı metinde tatilini nasıl değerlendireceğinin muhasebesini yapan Zeynep, günlüğüne şunları yazar: “Babamla bir program yapacağız. Kafamda şimdilik okumalar, oyunlar, gezmeler var. Ayrıca Kur’an okumamı ilerletmek ve hatmimi tamamlamak istiyorum. Bunun için camiye mi gideceğim yoksa annemler halamlarla bize özel bir program mı hazırlayacaklar henüz belli değil” (GD, 122, s. 13).

119. sayıda yer alan “Gezgin Abi” adlı gezi yazısında yazar, Mut’a gitmek için yola çıktığında acele ile hareket eder ve Sabiha Gökçen Havaalanı’na varır. Burada sabah namazını kılar. “Sabah namazımı, havaalanının mescidinde güzel genç bir imamın arkasında kıldım. İçim huzurla doldu. Uçağa gülümseyerek bindim” (GD, 119, s. 38). Bu kısımda namaz kılma ile huzur bulma arasında bir ilişki kurularak okurlar dolaylı yoldan namaza teşvik edilmektedirler.

118. sayıdaki “Guguklu Saatin Hikâyesi” adlı masalda guguk kuşunun ağzından âlemdeki her hayvanın bir yaratıcı tarafından belirli vazifeler için yaratıldığı vurgulanmaktadır.

Anlayacağınız ben de vazifeliyim. Yoksa benim gibi şuursuz bir varlık, bunca şuurlu işi kendi başına nasıl yapabilir? Yuvalarını bul, o yuvadaki kuşun yumurtasına uygun yumurta yap, çaktırmadan yavrunu büyüt, yavrun kendi kendine yetsin... İhtiyaç olan yere göç et, zararlı böcekleri seç, onları ye... Bütün bunlar benim irademle olabilir mi? (GD, 118, s. 11)

Aynı masalın devamında, guguk kuşu, yaptığı işlerin hepsini Yaratıcının bir nimeti olarak görmekte ve yaptığı bunca şuurlu işin kendi iradesi dışında gerçekleştiğini söylemektedir.

Size soruyorum sayın mahkeme üyeleri, bunca şuurlu işin, çok şuurlu, kudreti sonsuz bir varlık tarafından sevk edilmesi gerekmez mi? İşte, ben de O’nun iradesi ile yapıyorum bunları. Hareket edemeyen varlıkların ihtiyaçlarını ayaklarına getiren, diğer varlıkların her türlü ihtiyacını karşılayıp yediren, içiren Yüce Rabbim bana da bu müşkülden kurtulmam için böyle bir nimet sunmuş. Bizim sülalemiz de böyle ürüyor. Yavrularımı yuvalarında barındıran anne babalar da farkında olmadan büyük bir iyiliğe vesile oluyor, böylece Yüce Allah’ın hoşnutluğunu kazanıyor (GD, 118, s. 11-12).

105. sayıda yer alan ve zürafaları tanıtan “Hey Minik Ben Zürafa” başlıklı bilgi yazısının girişinde zürafanın ağzından yaradılış konusu üzerinde durulmaktadır.

Merhaba kısa boylu arkadaşlar. Aşağıda havalar nasıl? Yukarıda epey serince rüzgârlar esiyor. Bu ay elinizdeki güzelim derginin sayfalarında kendime yer bulduğum için çok bahtıyım. Boyumun uzun yaradılışından dolayı hakkımda bazı bilim adamlarının iftiralara cevap verme

fırsatı buldum. Diğer yandan Rahmeti ve Kudreti sonsuz Yaratıcının üzerimde gösterdiği ince ve hassa ölçülü sanatlarından bahsetmemek de ayrı bir nankörlük olurdu (GD, 105, s. 9).

109. sayıda yer alan “Bir Sineğin Dilinden” başlıklı bilgi verici yazıda Kur’an’ı Kerim’de sinekle ilgili olan ayete atıf yapılmakta ve ayette bahsedilen hususun doğruluğu açıklanmaktadır.

Mukaddes kitap Kur’an’da bir ayet var. “Ey insanlar, size bir temsil verildi, onu dinleyin: O Allah’tan başka yalvardıklarınız var ya, onların hepsi bir araya toplansalar, bir sinek dahi yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey kapsa, bunu ondan kurtaramazlar.” (Hac Suresi, 73. Ayet) Ne kadar mucizevi bir kitap bu! Ne yazık ki çoğu insan kıymetini bilmiyor. Bütün insanların, bir araya gelseler bile benim gibi bir sineği yaratamayacaklarını Kur’an söylüyor, kaptığım bir şeyi benden kurtaramayacağınızı belirtiyor. Çok doğru! Çünkü ben yiyeceğinizden herhangi bir parçayı kaptığımda, hemen üzerine ağzımdaki enzimlerimi döker ve onu eritirim. Çok güçlü olan bu enzimlerim bu maddeyi parçalar ve sıvı haline getirir, sonra bunu içerek mideme alırım. Artık o maddeyi eski haline getirmek mümkün değildir (GD, 109, s. 12).

Yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere *Gonca* dergisinde bilgi verici metinlerde dahi dinî çerçevede bir üslup kullanılmaktadır. Dergide tamamen dinî konuları işleyen bölümler de vardır. Bilgi verici metinlerin içerisinde yer alan böylesi konuların yukarıda anılan bölümler içerisinde değerlendirilmesi daha isabetli olacaktır.

113. sayıda yer alan “Bir Embriyo İle Röportaj” adlı metinde anne karnındaki bebekle yapılan konuşmada bebeğe dünyaya gitme vaktinin geldiği hatırlatılmakta ve anne karnında kullanmadığı bazı organları dünyada kullanacağı anlatılmaktadır. Tüm bunların Allah tarafından yaratıldığının vurgulandığı metin şu cümlelerle devam etmektedir:

-Ey bebek, etrafına baktığında ne görüyorsun? –Hiçbir şey. Her taraf karanlık. –Ama Allah (c.c.) sana göz vermiş göresin diye. Allah lüzumsuz iş yapmaz. Sana verdiği göz burası için değil. Sen, sana verilen daha güzel nimetleri görmen için göz nimetiyle donatıldın. O öyle bir nimet ki onun kadrini kıymetini ancak gözünü kaybedenler anlayabilir. O gözlerinle önce anne-babanı ve aileni tanıyacaksın. Ardından dünyayı keşfedeceksin. Canlıları, renkleri, olayları göreceksin. Dünya, şimdi içinde kaldığın karanlık oda gibi değildir. Allah, dünyayı kendi sanatını sergilemek için yarattı. Orada çeşit çeşit güzellikler var. Belki de insanlar bu yüzden dünyadan ayrılmak istemezler (GD, 113, s. 10).

123. sayıda atların tanıtıldığı metinde “Kur’an’ı Kerim’de At” başlığı altında atlardan bahseden bir sure konu edilmektedir. Ayrıca İslam dinince yasaklanan eylemlerden olan kumar da bu kısımda “çirkin bir şey” olarak nitelenmektedir.

Yüce Kitabımız’da “cihat meydanında nefes nefese koşan atlar” manasına gelen Adiyat isimli bir sure vardır. Günümüzde bazıları hipodromda kumar gibi çirkin bir şeye alet ediliyor olsalar da atlar; cesaret ve asalet simgesi olarak varlıklarını sürdüreceklerdir. İnsanın en yakın canlı dostlarından biri olmaya devam edeceklerdir (GD, 123, s. 10).

122. sayıda yer alan denemede komşuluk ilişkileri üzerinde durulmakta ve bu konudaki düşünceler okurlarla paylaşılmaktadır. Metindeki düşüncüyü geliştirmek için Hz. Muhammed’e cennette komşu olmak için yapılması gerekenler sıralanmakta ve okurlara asıl önemli olanın cennet komşuluğu olduğu söylenmektedir:

Geçici, ölümlü dünyada komşuluk bu kadar önemli olur da ebedî yurdumuz ahirette olmaz mı? İnşallah Cennet’e gidersek orada kimlerle komşu olmak isteriz? Bu soruya herhalde hepimizin ilk cevabı “Peygamberimizle!” olacaktır. Peygamberimiz gibi bir komşuyu kim istemez ki? Bizler bu dünyada ona komşu olma mutluluğunu tadamadık. Fakat ahirette komşu olma için hala bir şansımız var. Öyleyse bu şansı kaçırmamak için neler yapmalıyız sorusunun peşine düşelim. Cevabı yine Peygamberimiz Muhammed Mustafa’da bulalım: “İnsanların bana en yakın olanı bana en çok salat ve selam edenidir.” (GD, 122, s. 30).

126. sayıda yer alan Ahmet Edip Yıldırım imzalı “Dağlar” adlı metin, Kur’an-ı Kerim’den bir ayetle başlamaktadır. “Bir de o dağları görür, donuk ve hareketsiz sanırsın; oysa onlar bulutların yürüdüğü gibi yürümektedirler. İşte bu, her şeyi muhkem ve mükemmel yapan Allah’ın sanatıdır. Muhakkak ki O, sizin yaptığınız her şeyden haberdardır. Neml/88” (GD, 126, s. 7). Yine aynı metnin devamında dağların pek çok medeniyete ev sahipliği yaptığı belirtilmiş ve dağların peygamberler için de önemli yerler olduğundan bahsedilerek bilgi verici metne dinî bir bakış açısı katılmıştır.

Gonca dergisinde yer alan edebî metinler içinde “Zeynep’in Günlüğü” başlığı altında yayımlanan yazılarda, Zeynep adlı çocuk üzerinden okurlara birçok ibadet ve dinî değer anlatılmaktadır. Olumlu işlerle bir arada anılan bu ibadet ve değerlerin okurlar tarafından benimsenmesi dolaylı bir amaç olarak görülmektedir. Ayrıca, özellikle doğa ve hayvanlarla ilgili bilgi verici metinlerde, doğrudan Kur’an-ı Kerim’den yapılan alıntılar dikkat çekicidir. Bir eleştiri olarak değerlendirilebilecek husus, bu bilgilendirici metinlerde, yer yer aşırı öğreticilik yanlına düşülmesidir.

Millî Değerler

Gonca dergisinde yayımlanan edebî ve bilgilendirici metinlerin içinde yer yer Türklük duygusunun ön plana çıktığı ve tarihî kahramanların anlatıldığı kısımlara rastlanmaktadır;

fakat bu durumun derginin genel bir politikası olduğu söylenemez. Dergi millî duygulardan daha çok dinî değerleri ön plana çıkarmaktadır. Bu başlık altında, dergi sayfalarına yansıyan Türklük bilinci ve tarihi kahramanlıklarla ilgili unsurlar örnekler eşliğinde değerlendirilmiştir.

Gonca dergisinde millî değer olarak kabul edilecek unsurlardan bir kısmı, dergide yayımlanan şiirlerde görölmektedir. Yusuf Dursun imzalı iki şiir bu duruma örnek olarak verilebilir. 106. sayıda yayımlanan “İstanbul Oldum” başlıklı şiirin iki dörötlüğünde kuvvetli bir şekilde Türklük vurgulanmıştır. Genel olarak İstanbul’un Fethi ile ilgili zengin çağrışımlara sahip olan şiirin ilk dörötlüğünde İstanbul’un, Fetih’ten sonra Türk’ün öz vatani olduğu belirtilmektedir.

Yüce peygamberin kutlu dilinde,

Şehirler sultanı İstanbul oldum.

Fatih Sultan Mehmet Han’ın elinde,

Türk’ün öz vatani İstanbul oldum (GD, 106, s. 21).

Yine aynı şiirin altıncı ve son dörötlüğünde İstanbul’un Fethi, sonuçları bakımından değerlendirilmektedir. İstanbul şehrinin ağzından ifade edilen mısralarda bu fetih sonucunda İstanbul’un Türk milletinin yüreğine bir aşk gibi yağdığı benzetmesi yapılmaktadır.

İhtiyar dünyada yeni bir çağdım,

Türk’ün yüreğine aşk üzre yağdım.

Sinan’ın elinde yeniden doğdum,

Şaheser ummanı İstanbul oldum (GD, 106, s. 21).

Bahse konu olan Yusuf Dursun imzasıyla yayımlanan ikinci şiir 112. Sayıdaki “Edirne’yim Ben” adlı şiirdir. Edirne şehrinin ön plana çıkan özellik ve değerlerinin söz konusu edildiği bu şiirin ilk dörötlüğünde şehir, Türk bayrağı ile özdeşleştirilmiştir. Yine takip eden

dörtlükte sınır şehri olduğu vurgusu yapılan Edirne'nin sahne olduğu savaşlara telmih yapılmaktadır.

“Osmanlının başşehriydim şan ile,
Şehzade ocağı Edirne'yim ben.
Hizmet verdim cennet yurda can ile,
Türk'ün al bayrağı Edirne'yim ben.

Sınırdı düşmana göğsümü gerdim,
Yiğitlik postunu çayıra serdim.
Kırkpınar'da kırk yiğide su verdim,
Pehlivan yatağı Edirne'yim ben” (GD, 112, s. 16).

Bir diğerk örnek olan Bestami Yazgan imzalı “Annem Gibi” şiirinde vatan tasvir edilmektedir. Çeşitli özellikler bakımından vatan kavramının anneye benzetildiğı bu şiirde, vatanın kutsallığı anne değeri üzerinden somutlaştırılmaktadır.

“Sıcacıktır kucağı,
Vatan, annem gibidir.
Sanki sevgi ocağı,
Vatan, annem gibidir.

Ellerimden tutuyor,
Göğsünden uyutuyor,
Besleyip büyütüyor,
Vatan annem gibidir” (GD, 114, s. 30).

Yine bir başka Bestami Yazgan şiiri olan “Yüreğimde Sakladığım” başlıklı şiirde, çocuk gözünden öğretmen anlatılmakta ve öğretmenin öğrencilerine millî bilinç aşılama da önemli bir öğretici olduğu iletisi verilmektedir. Burada hem öğretmenin önemi belirtilmekte hem de Türk milletinin tarihin akışını değiştiren başarılarına gönderme yapılmaktadır.

“Karanlığa karşı duran,
Cehaleti yere seren,
Tarihe Türk mührü vuran,
Elim oldun öğretmenim” (GD, 115, s. 30).

Aynı şiirin devamında, bayrağa bir gönderme yapılmaktadır. Dua ile başlanan dörtlükte çocuk, alın yazısının iyi olmasını temenni etmekte ve öğretmenini kutsallıkta bayrak ile eş tutmaktadır.

Budur Mevla’dan niyazım:
Kutlu olsun alın yazım.
Bayrağında ay yıldızım,
Alım oldun öğretmenim (GD, 115, s. 30).

Türk tarihinde ve Cumhuriyet’in kuruluşunda önemli yeri olan Çanakkale Savaşları’nı konu alan “Çanakkale Savaşlarında Denizaltılar” başlıklı metinde, İtilaf Devletleri’nin savaş esnasında denizaltılarla Osmanlı gemilerini hedef almasını ve Osmanlı donanmasının buna karşı Boğaz’a ağ gerdiği anlatılmaktadır. Metnin sonunda Müstecip Onbaşı adlı bir askerin kahramanlığına yer verilmiştir. Tarihe mal olmuş ve millî bilinci canlı tutma özelliği olan hadiseleri ve bu hadiselerin ortaya çıkardığı kahramanları yeni nesle aktarmak bir milletin devamlılığını sağlamada önemli bir noktadır.

“O Benim Hocamdır” başlıklı metinde, Türk tarihinin dönüm noktalarından olan İstanbul’un Fethi, Fatih Sultan Mehmet ve hocası Akşemsettin üzerinden anlatılmaktadır. Küçük yaşlardan beri iyi bir eğitim aldığı anlatılan Fatih Sultan Mehmet’in fetih için yaptığı hazırlıklar ve hocasından aldığı dualardan bahsedilen metinde, çok bilindik bir asker olan Ulubatlı Hasan ve onun sancağı burca dikmesi anlatılmaktadır. Küçük okurların millî duygularını kabartacak bir üslupla kaleme alınan bu metinde Ulubatlı Hasan’ın kahramanlığına vurgu yapılmaktadır.

29 Mayıs 1453 Cuma sabahı surlardaki gedikler iyice büyümüşü. Şehir neredeyse düştü düşecekti. Bizans’ın direnişi boşunaydı. Gemiler karadan yüzdürülmüş, uzun menzilli toplarla surlar sürekli dövülmüşü. Bir ara ordu içinde “Ulubatlı Hasan” namıyla bilinen kahraman bir asker, Türk sancağını surlara tırmanarak en yüksek burca dikti. Sırtına saplanan onlarca oka rağmen sancağı bırakmadı ve ardından fetih müyesser oldu (GD, 109, s. 39).

Yine İstanbul’un Fethi ile ilgili bir başka metin 121. sayıda yayımlanmıştır. “Müjdelenen Fetih” başlıklı bu yazı Alper Sarı tarafından kaleme alınmıştır. Nusret Çolpan imzalı minyatürlerle desteklenen metinde, tarih içinde İstanbul’u almak için uğraşan milletler ve yapılan kuşatmalar anlatılmaktadır. Millî bilinç çerçevesinde değerlendirilebilecek bu metinde fethin gerçekleşme anındaki sahneler canlı bir dille okuyucuya sunulmaktadır.

29 Mayıs günü sabahın ilk saatlerinde Osmanlı askerlerinin nidaları şehri sarmıştı. Mehter, askerleri coşturuyordu. Bizans’ın dayanma gücü kalmamıştı. Topkapı surları, açılan ateşle yerle bir oldu. Yeniçeriler birer birer surların üstünde göründü. Surlarda dalgalanan Türk bayrakları Osmanlıların büyük zaferini haber veriyordu. İstanbul nihayet güzel komutan ve onun güzel askerlerinin eliyle Peygamber müjdesine nail olmuştu (GD, 121, s. 29).

Sonuç olarak *Gonca* dergisinde *Türkiye Çocuk* ve *TRT Çocuk* dergilerindeki kadar güçlü olmasa da millî bilinç aşılama çabasından söz etmek mümkündür. Dergi bünyesinde konusunu tarihî hadiselerden alan ve tarihi şahsiyetler etrafından gelişen olayların anlatıldığı metinlerin daha fazla yer bulmasının beklendiği yorumunu yapmak mümkündür.

Eğlendirme

Gonca dergisinin incelenen sayılarında her sayıda iki ile sekiz arasında değişen sayfalar bulmacaya ayrılmıştır. Araştırma kapsamındaki yirmi dört sayıda, toplam yüz otuz dört sayfa bulmacaya ayrılmıştır. *Gonca* dergisindeki bulmacalar diğer çocuk dergilerinde yayımlananlarla çok farklılık göstermemektedir. Farklı olan gölgenin bulunması, sayı yerleştirme, kuralı bozan sayı, fotoğraflar arasındaki farklar, resme ait olan-olmayan

parça, çizgileri takip edip anlamlı kelime oluşturma gibi bazısı basit bazısı daha zor birçok bulmaca yayımlanmıştır. “Bilbul” başlığı altında yayımlanan bu bulmacalar Nuri Can Kafli imzasını taşımaktadır. Gonca dergisinin toplamda %9,41’lik kısmı bulmacaya ayrılmıştır.

Edebî Türler

Bu bölümde masaldan başlayarak rastlanan edebî türler tasnif edilmiş, tablolar yardımı ile dergideki yerleri ve miktarları somutlaştırılmış ve değerlendirilmeye tabi tutulmuşlardır. *Gonca* dergisinde biyografi türüne ait sadece bir örnek bulunmaktadır. Üç adet söyleşiye rastlanan dergide anı türü bir örnek ile temsil edilmektedir. Anılan bu türlerin azlığına rağmen, deneme türüne ait on altı metin dergi sayfalarında yer almaktadır.

İncelemeye konu olan iki yıllık süreçte yayımlanan yirmi dört sayıda edebî türlere ayrılan toplam sayfa sayısı üç yüz elli yedidir. Yaklaşık olarak dergi içeriğinin %25’ini edebî türler oluşturmaktadır.

Masal

Gonca dergisinde, incelenen diğer dergilere göre masal türünün azlığı dikkati çekmektedir. Masal türü kapsamına alınabilecek on bir metne rastlanan dergide Ergül Altaş üç, Filiz Güner üç masal yazmışlardır. Toplamda yedi ayrı masal yazarı bulunmaktadır.

“Koca Bıyıklı Sarımsak” adlı masalın kahramanı bir bahçede diğer sebzeler ile birlikte bulunan sarımsaktır. Sarımsak bahçeye gelen çocukların söylediği “Şu yoğurdu sarımsaklasak da mı saklasak, sarımsaklamasak da mı saklasak?” tekerlemesini üstüne alır ve kendini önemli biri olarak görür. Çocukların bir dahaki gelişlerinde kendini hazırlayarak yoğurdun içine girer ve böylece çocukları tartışmadan kurtardığını düşünür. Fakat işler umduğu gibi gitmez, yoğurdu yiyen çocuklar, yayılan sarımsak kokusundan dolayı yoğurdu sofradan uzaklaştırırlar. O günden sonra koca bıyıklı sarımsak yüzünden çocuklar bu tekerlemeyi hiç söyleyemezler.

Bu masalda çocukların sıklıkla söyledikleri ve en çok bilinen tekerlemelerden olan sarımsak tekerlemesi üzerine bir metin oluşturulmuştur. Klasik tekerlemelere benzeyen; ama sebzelerin kullanıldığı bir tekerleme ile başlayan masalda, herhangi bir öğreticilik kaygısı güdülmemektedir. Sade ve akıcı bir dille koca bıyıklı sarımsağın yaptıkları anlatılmaktadır.

“İyilik Dersi” adlı masal adından da anlaşılacağı üzere iyilik yapmanın önemini anlatan bir metindir. İçinde her türlü meyve ve sebzenin yetiştiği bir bahçenin sahibi olan Kadir Amca, bahçesinden herkesin istifade etmesine, yemesine müsaade eder. Açgözlü bir tavşan da bahçeye gelip karnını doyurur; fakat doyurmakla kalmayıp bahçeyi talan eder. Kışlık meyve sebzeleri olgunlaşmadan yer. Tavşanı incitmeden bahçeden çıkarmanın yollarını arayan Kadir Amca tavşana ses çıkarmaz. Derken kış gelir ve bahçede bir şey kalmaz. Herkes gibi tavşan da açtır. Kadir Amca elinde bir marulla tavşanın yanına gelir tavşan çok mahcup olur. Kadir Amca ise marulu tavşana ikram eder ve artık hatasını anladığı için kendisinden zarar gelmeyeceğini yazın bahçeyi beraberce abad edeceklerini söyler.

Bu masalda ön plana çıkan iki ileti iyilik yapmanın önemi ve açgözlü olmanın kötü bir davranış olduğudur. Kadir Amca iyiliği ve cömertliği temsil ederken tavşan açgözlülüğü ve nankörlüğü temsil eder. Masalın sonunda açgözlü tavşan, yaptığı her türlü doyumsuzluğa rağmen yine iyilikle karşılaşınca hatasını anlar ve pişman olur.

“Çakalın Krallığı” adlı masalda, aslanın yokluğunda ormana kral olan; fakat kral özellikleri taşımayan çakalın yaptığı zulümler sonucunda düştüğü durum anlatılmaktadır. Adaletli olmamanın er geç ceza bulacağı iletilisini taşıyan bu masalda ayrıca liyakatsiz olanların işgal ettikleri mevkilerden bir şekilde ineceğini anlatılmaktadır.

Masalda göze çarpan bir husus deyim ve atasözlerinin yoğun olarak kullanımıdır. “bıyık altından gülmek”, bet beniz atmak”, “burnu kaf dağında gezmek”, “attan inip eşeğe binmek”, “kafa kafaya vermek”, “tası tarağı toplamak” gibi deyimler duruma uygun olarak kullanılmaktadır. Ayrıca “koyunun bulunmadığı yerlerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler”, “lafla peynir gemisi yürümez”, “zulüm ile abad olanın ahiri berbad olur”, “Kırk katır mı kırk satır mı?” “etme bulma dünyası”, “keser döner sap döner gün gelir hesap döner”, “ne ekersen onu biçersin” gibi atasözleri de metinde yer almaktadır.

Ergül Altaş imzalı masallarda konu ayrıntılı ve olaylar karışık değildir. Masallarda başlangıçta bir durum vardır ve masal bu durumun çözüme kavuşması ile sona ermektedir.

“Orkestranın Bozuk Sazı” adlı masalın kahramanı bir sincaptır. Bu sincap, ormanda yaşayan tüm hayvanlar tarafından çok sevilmesine rağmen bu sevgiye karşılık olarak onları üzecek davranışlar içindedir. Yerli yersiz karşılaştığı her hayvana ağzına geleni söyleyen bu sincap tüm orman halkını bıktırır. Sincabın davranışlarından bıkan orman halkı bir gün topluca ormanı terk ederler. Sincap bu duruma daha da sinirlenir; fakat günler geçtikçe ve gelen giden olmayınca hatasını anlamaya başlar. Sincabın durumunu bir kuş vasıtasıyla

izleyen orman halkı onun iyice pişman olduğuna kanaat getirince ormana geri dönerler. Sincap gördüğü bütün hayvanlara sarılır ve hepsinden özür diler.

Bu masalda temel ve tek bir ileti vardır: Bizi sevenlere karşı sevgiyle davranmanın gerekliliği. Kendisini çok seven, her fırsatta fındık fıstık veren hayvanlara olmadık laflar eden sincap, bir gün tek başına kalınca ne yapacağını şaşırmıştır. İlk başta bu durum karşısında öfkesi daha da artan sincap yavaş yavaş diliyle söyledikleri yüzünden yalnız kaldığını anlamaya başlamıştır. Bu masalda sincap üzerinden kötü davranışların eleştirisi yapılmış ve affetmenin güzelliği vurgulanmıştır.

“Topal Saksığan” adlı masalın konusu fablları andırmaktadır. Kekliğin yürüyüşüne özenen saksığan uzun çalışmalar sonucu onun gibi yürüdüğünü zanneder. Onun bu yeni yürüyüşünü gören kuşlar onunla dalga geçmeye başlayınca saksığan yanlış yaptığını anlar; fakat eski yürüyüşüne de dönemez. Adı “topal saksığan” a çıkar.

Bu masalın fabllara benzeyen taraflarından biri de metin içinde ders vermesidir. Saksığanın kekliğe benzemek için çok çalıştığı anlatılırken çalışmanın güzel şey olduğu; fakat bir işe başlamadan evvel düşünmek gerektiği belirtilir.

Çalışmak iyi, güzel, hoş da bir işe kalkışmadan önce ölçüp biçmek, durup düşünmek gerek. Ne kadar çalışırsa çalışsın kartal bülbül gibi ötemez, serçe devekuşu gibi koşamaz. Yapılacak iş yaratılıştan getirilen özelliklere, beden yapısına, bilmem daha neler nelere uygun olmalı. Hayal kırıklığına uğramamak için ince eleyip sık dokumak, ayağını yorganına göre uzatmak gerek. Ondan sonra işe koyulmak, azimle çalışmak hedefe ulaştırır yola çıkanları. Körü körüne taklit köreltir yetenekleri (GD, 114, s. 7).

Çocuklar için masalın nitelikli bir örneğine 116. sayıda rastlanmaktadır. “Mutluluk Masalı” adlı bu metinde klasik Türk masal geleneğine uygun bir konu seçilmiştir. Fiziksel yönden kusurlar taşıyan Ali, akranları tarafından sürekli alaya alındığı için çok dışarı çıkamaz. Evde kalıp kitap okur. Serpilip büyüyünce anasına evlenmek istediğini söyler. Anası nasip der ama gözyaşlarını da saklayamaz. Bunun üzerine Ali, azığını alıp babasından kalan katırla yola düşer. Uğradığı yerlerde hikâyeler öğrenip usta bir anlatıcı olur. Bir memlekete gelir. Buranın şehzadesi hiçbir şeyden memnun olmayan biridir. Masal dinlemeyi çok seven şehzade Ali’yi huzuruna getirtir. Ali masal anlatmak için çeşitli şartlar ileri sürer. Anlattığı masal şehzadeyi o kadar etkiler ki en tatlı yerlerinde masalı keserek şehzadeden çeşitli isteklerde bulunur. En sonunda mührü de elinden alır ve kendisi masal bitene kadar şehzade olur. Masal bir türlü bitmek bilmez. Ali’ye hizmet eden şehzade, bu durum ne

zaman bitecek diye beklerken Ali şehzadeye kıymetini bilmediği şeyleri tek tek geri verir. En sonunda mührüne de kavuşan şehzadenin keyfine diyecek yoktur.

Ali şehzadeye “Nasıl şehzadem mutlu oldunuz mu?” diye sormuş. Şehzade çok mutluymuş ama neden daha önce bu mutluluğu hissetmediğini merak etmiş. Ali’ye sormuş. Ali de “Şehzadem dünyada her şey zıddıyla bilinir. Aç olmayan tokluğun, hasta olmayan sıhhatin lezzetinden mahrum kalır. Siz mutluluğu tatmak istediniz ama gerçek mutsuzluğu hiç tatmadığınızdan mutluluğu hissedemediniz. Mutlu olabilmeniz için önce sizi mutsuz etmek gerekiyordu.” demiş (GD, 116, s. 19).

Ali masalı bitirmeyip yola koyulur. Masalın sonunda kahramanın evlenip yuva kurması beklenir. Şehzade Ali’nin evlenme isteğini anlar ve dört yana tellallar çıkarır. Ali ile evlenen kişiye elmas takılı bir gerdanlık takacağını vaat eder. Pek çok kişi gelir ama şehzade hiçbirini beğenmez. Sonunda üç çocuklu ve kocasından boşanmış bir kadını Ali’ye uygun bulur. Ali itiraz edecek olur ama şehzade dul kadının kötü koca gördüğü için kendisinin kıymetini bileceğini söyler. Ali görkemli bir törenle evlenir.

Türk masal tiplerinin en bilinenlerinden olan Keloğlan tipinin bazı değişikliklere uğramış haline bu masalda rastlanmaktadır. Ali çok zekidir; ama dış görünüş bakımından kusurlar taşımaktadır. Sadece dış görünüşe değer verenlerden sıkılarak Keloğlan masallarında olduğu gibi başka memleketlere gider. Görünüşteki eksikliklerini gezdiği değişik yerlerde öğrendiği masalları anlatmakta edindiği yetenekle kapatan Ali, yolu saraya düşen Keloğlan’ı andırır şekilde şehzadenin konağına gelir. Huysuz ve mutsuz şehzadeyi yeteneği ve zekâsıyla alt edip ona hatasını kabul ettirir. Masalın sonunda da uğruna memleketini terk ettiği sıkıntısı çözülür ve güzel bir düğünle evlenir. Bu son da Keloğlan masallarında Keloğlan’ın padişahın kızını almasını hatırlatmaktadır.

Tablo 35. Gonca Dergisi’nde Yer Alan Masallar

No.	Masal Adı	Sayı	Yazar
1	Koca Bıyıklı Sarımsak	105	Orhan Bilir
2	Ayna	107	H. İbrahim Çayırıcı
3	İyilik Dersi	107	Yusuf Kağan Yolcu
4	Çakalın Krallığı	108	Ergül Altaş
5	Orkestranın Bozuk Sazı	113	Ergül Altaş
6	Topal Saksâğan	114	Ergül Altaş
7	Mutluluk Masalı	116	Emrah Bilge Merdivan
8	Guguklu Saatin Hikâyesi	118	Safa Enes Ergün
9	Sırlara Vakıf Olmak İsteyen Genç	119	Filiz Güner
10	Altın Şamdan	123	Filiz Güner
11	Padişahın Sırrı	128	Filiz Güner

“Guguklu Saatin Hikâyesi” adlı masal, bir hayvan masalıdır. Ormanda kurulan mahkemede guguk kuşu yargılanmaktadır. Suçu ise yumurtalarını başka yuvalara bırakmak ve kendi yavrularının başka kuşlar tarafından büyütülmesini sağlamaktadır. Davacı vekili papağan iddialarını sunduktan sonra söz guguk kuşuna verilir. Guguk kuşu, bu iddiaları yalanlamaz hatta iddiaların doğru olduğunu söyler; fakat bu davranışı niçin yaptığını sebepleri ile açıklar. Guguk kuşuna hak veren ağaçkakan hâkim onun suçsuzluğuna karar verir. Yalnız bu hikmetli işleri daha önce anlatmadığı için guguk kuşunun yavrularının bir saatin içine girerek her saat başı ötmelerini söyler. Bu guguklu saat sayesinde çocuklar okula geç kalmayacaklardır. Bu da mahkemenin verdiği küçük bir cezadır.

Bolca dinî iletinin verildiği bu masalda guguk kuşu suçlandığı durumu açıklarken kendisinin aciz bir varlık olduğunu ve yaptığı işleri bir program dâhilinde yaptığını belirterek her şeyi Allah’ın emri ve yönlendirmesi ile yaptığını söylemektedir.

Hayır efendim, suç falan itiraf etmiyorum. Sayın başkan, avukatın gördükleri doğru ama çıkardığı sonuçlar doğru değil. Ben bir göçmen kuşuyum, her varlık gibi ben de bana çizilen program doğrultusunda hayatımı idame ettiriyorum. Yani bana suç olarak isnat edilen hiçbir şey benim irademle olmuyor, tamamı sevk-i İlahi... Bizler her şeyi Yüce Rabbimiz’in emri ve yönlendirmesi ile yapıyoruz (GD, 118, s. 10).

Masalın ilerleyen bölümlerinde buna benzer açıklamalar devam etmektedir. Çocuklara mensup oldukları kültüre ve inanişâ dair değerleri aktarmak önemsiz görülemeyecek bir bakış açısidir. Bu masalda bu durumun biraz aşırı yorumlandığı ileri sürülebilir. Masalın büyük bir bölümüne yayılan yaradılış konusu metni edebî bir özellikten uzaklaştırmaktadır. Verilmek istenen ileti böylesine yoğun bir tarzda verildiği zaman çocuk okurlar açısından itici bulunma ihtimali belirmektedir. Bunun yerine ileti metnin içine yedirilmek suretiyle görünür olmaktan kurtarılarak verilirse, arzu edilen sonuca ulaşmak daha mümkün olacaktır. Metin bu hali ile bilgilendirici metinlere benzemektedir.

Masaldaki olay akışı incelendiğinde tutarsızlık olarak değerlendirilebilecek bir durum göze çarpmaktadır. Davacı vekili papağan, guguk kuşunun diğer kuşların yuvasına bıraktığı yumurtalardan çıkan yavruların, diğer yumurtalardaki yavrulardan daha önce çıktığını ve diğer bütün yumurtaları yere attığını söylemektedir. Metnin devamında ise bu yavru guguk kuşlarının diğer bütün yavruların yiyeceğine el koyduğu anlatılmaktadır. İlk anlatılana göre

yuvadaki diğ er yumurtaların yere atılmış olması, dolayısıyla yuvada başka yavru kalmaması gerekmektedir.

“Sırlara Vakıf Olmak İsteyen Genç” adlı masalda hırslı ve kolay yoldan her şeye sahip olmak isteyen bir gencin ibretlik hikâyesi anlatılmaktadır. Bu genç, bir gün kahvede dinlediğı meddahtan dağ başında yaşayan bir âlimin Hz. Süleyman’ın sırlarına vakıf olduğunu duyar. Tek tutkusu güç olan genç vakit geçirmeden âlimin yanına gider. Amacı bir an önce ilmi öğrenmektir. Âlimin güvenini kazanarak ona yaklaşmanın mantıklı olduğunu düşünür. Âlimin talebesi olur, onun tüm sohbetlerine katılır. Bir yıl kadar talebelik yapan genç sonunda sırlara vakıf olabileceğine kanaat getirip âlimin huzuruna çıkar. Âlim gence kapalı bir kutu verir ve bunu üç günlük mesafedeki bir dostuna götürmesini, dönüşte kendisiyle konuşacağını söyler. Genç yola çıkar ama yolda merakını yenemeyip kutuyu açar. Kutudan bir güvercin uçarak kaç r. Genç, anlaşılmayacağını düşünerek başka bir güvercin yakalayıp kutuya koyar ve kutuyu âlimin dostuna verip döner. Dönüşte âlimin huzuruna çıkar ve emaneti verip geri geldiğini, artık sırlara vakıf olabileceğini söyler. Âlim kutudaki güvercinin gençten önce geldiğini söyler ve genci huzurundan kovar.

Bu masalda hırslarının esiri olan insanların eleştirisi yapılmaktadır. Doğrudan bir iletinin verilmediğı masalda örtük olarak güce sahip olma hırsıyla yanıp tutuşan ve bunu sadece nefisleri için isteyen insanların sonunda hüsrana uğrayacağı anlatılmaktadır.

“Altın Şamdan” isimli masalda, padişah amansız bir hastalığa tutulur. Hekimler, bu padişahın derdine Ak Derya’da yaşayan benekli balığın kanının şifa olacağını söylerler. Padişah tüm balıkçıları oğluyla beraber huzuruna çağırıp emir verir. Günler süren avdan sonra balık yakalanır. Şehzade’nin elinde dile gelen balık, şehzadeden canını bağışlamasını ister. Bir gün yardımına ihtiyaç duyacaksın, der. Şehzade balığı salar. Babasına da balığı bulamadığını söyler. Bir serçe bu sırrı padişaha söyler. Çok kızan padişah oğlunu ülkeden kovar. Ülkeden ayrılan şehzade bir hekimle dost olur. Kızı yedi yıldır konuşmayan bir padişahın ülkesine gelirler. Hekim kızı iyileştirmek ister. Konuşmayan sultanın odasına giren hekim onun çok sevdiği şamdana dönerek bir hikâye anlatır ve şamdana bir soru sorar. Şamdandan cevap alamayınca sinirlenir ve şamdanı kırmaya kalkar. Tam kıracağı esnada sultan onu durdurur ve cevabı kendisi verir. Kızının konuştuğunu duyan padişah kızını hekime vermek ister. Hekim “Ben balıklar padişahının oğluyum, beni ölümden kurtaran şehzadeye hakkımı verin.” der. Şehzade ve sultan evlenirler. Hekim, şehzade ve

sultan şehzadenin memleketine doğru yola çıkarlar. Ak Derya'nın yanına geldiklerinde hekim kolundan bir parça kanı şişeye akıtarak şehzadeye verir ve kanı babasına götürmesini ister. Şehzade memleketine varınca kanı babasına nakledip onun şifa bulmasını sağlar. Babası da tahtı şehzadeye bırakır.

Bu masal, Türk edebiyatında benzer örneklerine sıkça rastlanan türdendir. Yapılan iyiliğin karşılıksız kalmayacağı, bir gün mutlaka iyilik sahibine faydasının dokunacağı tezi üzerine kurulan bu masalda, dile gelen balık bir motif olarak kullanılmıştır. Benzer motiflere Türk masallarında sıkça rastlanılmaktadır. İnsanların padişahının oğluyla balıklar padişahının oğlunun karşılaşması halk zihninde yöneticilerin herkesten farklı ve ulaşılamaz bir hayat sürdükleri inancının bir eseridir. Sade ve akıcı bir dille kaleme alınan bu masalda okuyucuyu sıkacak ya da rahatsız edecek bir unsur bulunmamaktadır. Çoğu masalda olduğu gibi bu masal da mutlu sonla bitmiştir.

Halk kültüründen derlenen masallara benzerliği ile dikkat çeken “Padişahın Sırrı” adlı masalda cömert bir Padişah, kendisinden daha cömert olan bir Melike ile tanışmak ve ondan cömertliğinin, zenginliğinin sırrını öğrenmek ister. Veziri ile yola çıkan Padişah’a Melike bir şart koşar. Onları havanda altın öğütüp havaya savuran bir adamın sırrını öğrenmeye gönderir. Bu adam da Padişah’ı pabuççuya gönderir, onun sırrını öğrenmelerini şart koşar. Pabuççuya gittiklerinde o da Koroğlan’ın sırrını öğrenmelerini ister. Koroğlan sırrını Padişah’a açar. Tamahkârlık sonucu kör olan Koroğlan’ın sırrını pabuççuya anlatan Padişah onun da sırrının nankörlükten duyduğu pişmanlık olduğunu öğrenir. Altın öğüten adama gidip pabuççunun sırrını öğrenen Padişah onun sırrının da aceleciliği sonucu duyduğu pişmanlık ve vefasızlara duyduğu öfke olduğunu öğrenir. Melike’ye bunları anlatan Padişah onun bir zamanlar fakir olduğunu ve zengin olup fakir halka yardım etme isteğinde olduğunu öğrenir. Bir derviş Melike’ye bakırı altın yapma ilmini öğretir. Bu şekilde bakır dağlarını eritip altın haline getiren Melike, altınları halka dağıtmaktadır. Bu sırrı öğrenen Padişah, Melike’ye evlenme teklif eder. Kendisi gibi cömert olan Padişah’ın teklifini kabul eden Melike kırk gün kırk gece bir düğünle Padişah’la evlenir.

Bu masalda cömert Padişah’ın, sırrını öğrenmek üzere yanına gittiği her karakter, okuyuculara değişik iletiler vermektedir. Koroğlan, mala olan düşkünlüğü ve tamahkârlığı eleştirmekte ve kendisinin bu kötü haslet yüzünden gözlerini kaybettiğini anlatmaktadır. Daha fazlasını isteyip açgözlü olma davranışı bu kahraman yoluyla eleştirilmektedir. Pabuççu ise kendisine iyilik edip altın veren birini padişaha şikâyet ederek ihanet etmiştir.

Adamı yakalatan pabuççunun biriktirdiği altınlar da bakıra dönmüştür. Ömür boyu yaptığı nankörlüğe üzülen pabuçu üzerinden vefa duygusunun önemi anlatılmaktadır. Altın öğüten ihtiyar ise çok daha fazlasına kavuşacakken acele etmesi yüzünden daha azıyla yetiniyor olmanın pişmanlığını yaşamaktadır. Sabrın yüceltildiği bu kısımda “Acele bir ağaçtır meyvesi pişmanlıktır.” denilerek acele etmenin oluşturduğu olumsuz durumlara dikkat çekilmektedir. Ayrıca yine aynı kahramanın zenginken etrafında olan; fakir düşünce onu terk eden iyi gün dostlarına da değinilmektedir. Bu türlü insanlara karşı uyanık olmanın gerekliliği sezdirilmektedir. Masaldaki esas ileti cömertliktir. Hem Padişah hem de masalın sonunda evlendiği Melike cömertlikleri ile ön plandadırlar. Cömertliklerinin ve fakir insanlara yardım etme isteklerinin sonucunda Melike zenginliğe kavuşmuş; Padişah ise Melike ile evlenme şansını yakalamıştır.

Gonca dergisinde masalların sayıca az oluşu dikkati çeken bir husustur. Buna rağmen bu dergide yayımlanan masalların diğer dergilerde yayımlanan masallara göre bir gömlek daha kaliteli olduğunu söylemek mümkündür. “Guguklu Saatin Hikâyesi” gibi ileti vermede aşırıya kaçan örneklere rağmen bu dergide yer alan masallar geleneksel Türk masallarına benzeyen bir şekilde kaleme alınmışlardır.

Hikâye

Gonca dergisinde en sık rastlanan edebî tür hikâyedir. Derginin incelenen yirmi dört sayısında toplam kırk altı hikâye yayımlanmıştır. Bu hikâyelerden dokuzu Zekiye Çoban, altısı Orhan Bilir, dördü Nesibe Şahin, dördü ise Ergül Altaş imzasını taşımaktadır. Ayrıca Fatma Çağdaş Börekçi, Fatma Beyza Tütüncüoğlu ve Gülhan Karan da ikişer hikâye yazmışlardır.

İsimleri anılan yedi yazar, derginin iki yıllık zaman diliminde yayımlanan hikâyelerin yarısından fazlasına imza atmışlardır.

Gonca dergisinde yer alan hikâyeler içinde Zekiye Çoban imzalı metinlerin çokluğu dikkati çekmektedir. *Gonca* dergisinde dokuz hikâyesi yayımlanan Çoban’ın işlediği konular çocuk gözünden başarılı bir şekilde aktarılmaktadır. “Annemin Duvar Silgisi” adlı metinde umulmayan, kötü bir durumla karşılaşan Meryem Esra’nın hissettikleri anlatılmaktadır. Okul dönüşü adını kötü sözlerle birlikte duvarda gören küçük kız, ağlayarak eve gider ve durumu annesine anlatır. Annesi duvardaki yazıyı silmek için

gittiğinde yazının bir komşuları tarafından silinmekte olduğunu görür. Bu hikâyede duygusal yönden hassas olan kız çocuklarının böylesi durumlarda verdikleri tepkiler başarılı bir şekilde aktarılmaktadır. Hikâyenin sonunda Meryem Esra, içlerinde büyüttükleri sevginin kötülükleri rahatlıkla silebileceğini gördüğü için mutlu olur.

Zekiye Çoban imzalı hikâyelerden iki tanesi bitki sevgisi ile ilgilidir. 123. sayıda yer alan “Kasımpatı Dostlarım” adlı hikâyede babası ile bahçeye kasımpatı çiçekleri diken bir çocuğun gözlemleri ve duyguları anlatılmaktadır. 114. sayıdaki “Ladincan” adlı hikâyede ise çocukların hassas dünyalarında önemli yer edinen taşınma olgusu, ağaç sevgisi ile birlikte verilmektedir. Huzur Parkı’na dikilen fidanlardan bir tanesini sahiplenen hikâyenin kahramanı, onu her türlü tehlikeden korumuş ve fidanın büyümesini sağlamıştır. Ladincan adını verdiği bu ağaçla bir sevgi bağı kuran çocuk, evlerinin taşınması ile ağacından ayrılacağı için çok üzülür. İki hikâyede de çocuk gözünden bitkilerle kurulan ilişki anlatılmaktadır.

Çocukların aile bireyleri ile münasebetleri de Zekiye Çoban’ın hikâyelerinde ustalıkla işlenen konular arasındadır. “Kardeş Bayramı” adlı metinde yeni doğan Fatma Zehra adlı bebeğin ablası olan kız çocuğunun kardeşinin doğumuyla ilgili gözlemleri anlatılmaktadır. Eve gelen misafirler, annesinin sevinci, bebek için hazırlanan karyola, dedenin bebeğin kulağına ezan okuması gibi gözlemler, abla olan küçük kızın ağzından anlatılmaktadır.

“Ay Işığında Ders” başlıklı hikâyede ders çalışmak isteyen çocuk, iki yaşındaki kardeşi yüzünden bu isteğini gerçekleştiremez. Küçük kardeş sürekli ışıkla oynamakta ve abisine rahat vermemektedir. Boş bir odaya geçen çocuk, kardeşi gelmesin diye ışığı yakmaz; fakat yine de aydınlık olan odada ay ışığını fark eder. Ay ile ilgili bilgilerini hatırlar. Dolunayla sohbete dalar.

“Kitap ve Kuş Uçurmak” adlı metinde, Yusuf adlı çocuğun gözünden babasının evde olduğu pazar günleri anlatılmaktadır. Kitap okumayı çok seven bir çocuk olan Yusuf, iyilik yapmayı da çok sevmektedir.

Bu üç metinde ortak olan özellik, yazarın çocuk dünyasını tanınması ve çocuğa has duyguları aktarırken zorlanmamasıdır. Sürükleyici bir dil kullanılarak kaleme alınan bu metinlerde her çocuğun yaşadığı ve gözlemlediği hususlar ilgi çekici bir üslupla anlatılmaktadır.

Tablo 36. Gonca Dergisinde Yer Alan Hikâyeler

No.	Metin Adı	Sayı	Yazar
1.	Soğuk Bir Kış Günü	105	Ayşe Güllüoğlu
2	Şifre	106	Yakup Emre Özdemir
3	Kardeş Bayramı	106	Zekiye Çoban
4	Kabak Başıma Patladı	106	Halil Aslantaş
5	Köy Ziyafeti	106	Erdoğan Tücan
6	Beklemek Güzeldir	107	Ergül Altaş
7	Pınar Başında Bir Çift Ceviz ağacı	109	Ergül Altaş
8	Ay Işığında Ders	109	Zekiye Çoban
9	Gerçekler Bazen Gözlükle Görülür	110	Ayşenur Özdemir
10	Kekik Çayı	110	Yunus Emre Hasocak
11	Ağlayan Musluk	110	Orhan Bilir
12	Güneşli Günler Dedeciğim	111	Zekiye Çoban
13	Çınar'ın Kalbi Delik	111	Orhan Bilir
14	Kur'an Bilir misiniz?	111	Bahadır Dördüncü
15	Eski Defterler	112	Orhan Bilir
16	Ekmek Arası Köfte	112	Bahadır Fırat
17	Körüklü mü Körüklü	112	Arda Murat
18	Sorular ve Cevaplar	113	Onur Koğlu
19	Kitap ve Kuş Uçurmak	113	Zekiye Çoban
20	Melek Osman	113	Salih Kalender
21	Polisten Korkmak	113	Mustafa Çan
22	Anla Beni Matematik	114	Orhan Bilir
23	Ladincan	114	Zekiye Çoban
24	Ya Nasip	115	Ergül Altaş
25	Eslem'in Oyuncakları	115	Zekiye Çoban
26	Karınca İle Güvercin	116	Ersin Terez
27	Mavi Yorgan	117	Sabahattin Kibar
28	Yeşil Kedi Pembe Güneş	118	Fatma Beyza Tütüncüoğlu
29	Üç Şeker Kardeş	118	Nesibe Şahin
30	Gözyaşı Kutusu	118	Orhan Bilir
31	Oyuncak Kamyonu	119	Fatma Çağdaş Börekçi
32	Benim Hediye En Güzeli	119	Zekiye Çoban
33	Korkuluk ve Serçe	120	Fatma Beyza Tütüncüoğlu
34	Beslenme Çantamda Ne Var?	120	Fatma Çağdaş Börekçi
35	Annemsiz Bir Gün	121	Gülhan Karan
36	Sekiz Dokuz On... Sobe	121	Nesibe Şahin
37	Hazıra Alışan Çoban Köpeği	122	Ergül Altaş
38	Kasımpatı Dostlarım	123	Zekiye Çoban
39	Armut Piş Ağzıma Düş	123	Orhan Bilir
40	İncir Tohumundaki Güzellik	124	Selim Sebilci
41	Naima Teyze'nin N'si	125	Gülhan Kara
42	Hayalin Pedalları	125	Emrah Bilge Merdivan
43	Dedemin Takvimleri	126	Nesibe Şahin
44	Çok Soğuktu	127	Ahmet Özdemir
45	Amcamın Gönül Defteri	128	Nesibe Şahin
46	Annemin Duvar Silgisi	128	Zekiye Çoban

“Güneşli Günler Göreceğiz Dedeciğim” ve “Benim Hediye En Güzeli” başlıklı hikâyelerde de olaylar, hikâyenin kahramanı olan çocuklar tarafından anlatılmaktadır. İlk hikâyede Mehmet dedeyi ziyarete giden çocuk ve annesinin yolculuğu anlatılmaktadır. Bu hikâyede çevreye ve çocuğun içe dönük hislerine ait tasvirler dikkat çekicidir:

ceviz ağaçlarını diken Hasan dedenin çok iyi bir iş yaptığı ve dedenin amel defterinin kapanmayacağı bu hikâyede vurgulanmaktadır. Ergül Altaş imzalı hikâyelerden “Beklemek Güzeldir” başlıklı metin, sınıf ortamında geçmektedir. Sınıfa giren öğretmen gürültüye rağmen kızmaz. Öğrencilere beklemek üzerine bir ödev verir. Çocuk, aile fertlerine beklemenin güzel olduğu durumları sorar. Verilen cevaplar, cevabı verenin bakış açısını yansıtır. Anne çocuklarını ve babayı; dede ezanı; abla ise baharı beklemeyi sevmektedir.

Ergül Altaş hikâyelerinde dikkati çeken unsur çocuk-doğa ilişkisidir. Köylerden kentlere göçün hızlanmasıyla şehirlerde doğan çocuklar, yaz tatillerinde aileleriyle birlikte ailesinin geldiği, dedelerinin, ninelerinin ve diğer akrabalarının yaşadığı köylere gitmektedirler. Buralarda, şehirlerde bulamadıkları bir ortamı bulmakta, gerek hayvanlarla gerekse de çeşitli bitkilerle yakınlaşma imkânı bulan çocuklar, bu şekilde doğaya ilişkin bilgilerini arttırmaktadırlar. Ergül Altaş, kaleme aldığı metinlerde çocuk gözünden bu gözlemleri ve duyguları sade ve akıcı bir dille kaleme alarak çocuk okurlara gerek konu gerekse de üslup olarak başarılı hikâye örnekleri sunmaktadır.

Gonca dergisinde hikâyeleri yayımlanan bir diğer isim olan Orhan Bilir’e ait altı hikâye vardır. Hikâyelerin dördünde eşyalar anlatıcı olarak okuyucu karşısına çıkarken, bir metinde yazarın kendisi, bir metinde de bir çocuk anlatıcı durumundadır.

“Armut Piş Ağzıma Düş” adlı hikâyede bir meyve olarak armudun ağzından eğlenceli bir anlatım tercih edilmiştir. Armut, kendisi hakkında söylenen bazı sözleri konu ederek kendisine yer yer haksızlık edildiği görüşünü dile getirmektedir. Bu metnin içeriğinde çocuk okurlara “armut piş ağzıma düş”, “armudun sapı var üzümün çöpü var”, “armudun iyisini ayılar yerler”, “elma dersem çık armut dersem çıkma” gibi içinde armut geçen bazı deyim, atasözü ve kalıp sözler de hatırlatılmaktadır.

İnsan harici varlıkların anlatıcı olarak yer aldığı bir diğer hikâye “Ağlayan Musluk” adını taşımaktadır. Bozuk bir musluğun ağzından yazılmış olan bu hikâyede su israfını temele alan bir konu işlenmektedir. Bu konuya duyarsız kalan ev sahibinin eleştirildiği bu metinde istenmeyen bir sonuç olarak musluğun patlaması ile hikâye noktalanmaktadır.

“Çınar’ın Kalbi Delik” başlıklı hikâyede, Bilecik şehrinin Kurtuluş Savaşı yıllarında düşman işgaline uğraması sonucunda yaşananlar bir çınar ağacının ağzından anlatılmaktadır. Bir çocukla çınar ağacının konuşması şeklinde kurgulanan bu hikâyede

yanan hükümet konağı, yıkılan minareler anlatılarak yarı canlı vaziyette duran çınar ağacının insanlara ibret dersi vermek için orada durduğu bilgisi verilmiştir.

Bir başka Orhan Bilir hikâyesi olan “Eski Defterler” adlı metinde, bir gün eski eşyaları Hakan’ı ziyarete gelir. Mavi çerçeveli gözlüğü, spor ayakkabısı, tebeşirler, hepsi yanlış davranışlarını Hakan’ın yüzüne vurur. Hakan tüm eşyalardan helallik ister. Eşyalar bunu bir tek şartla kabul ederler. O şart ise basket oynayan Hakan’ın millî olmasıdır. Bir iç muhasebe olarak kurgulanan bu hikâyede ön plana çıkan ileti israfın kötü bir davranış olduğudur.

“Anla Beni Matematik” adlı hikâyede matematikle arası olmayan bir çocuğun matematiğe sitemi anlatılmaktadır. “Gözyaşı Kutusu” adlı metinde ise yazar, ömrü boyunca ağladığı zamanları sınıflandırmış ve bu ağlamaların sebeplerini ortaya koymuştur. Bu hikâyede dikkati çeken husus samimi bir şekilde kullanılan dildir.

Şu incilerin tamamı ise annemin ardından dökülmüştü. Sonbaharın sarı yaprakları arasından damlamışlardı. Hayata küskün gibiydiler. Bu tarafa bakmaz olmuşlardı. Hasretle dolup tekrar boşalmak istiyorlar. Her sene anneler gününde yeniden akarlar. Ne zaman kurumuş bir çiçek görsem, bir yaprak sararıp yere düşse gözlerim hemen dolar. Onlara yol versem durmadan akıp gidecekler (GD, 118, s. 35).

Fatma Çağdaş Börekçi imzalı iki hikâyeden ilki “Oyuncak Kamyonu” adını taşımaktadır. Tombiş adlı oyuncak ayının ağzından anlatılan hikâyenin kahramanları Van Depremi dolayısıyla oyuncaksız kalan çocuklara gönderilen bir kamyon dolusu oyuncaktır. Yardımlaşma iletişinin ön planda olduğu bu metinde çocuklar sıcak bir şekilde muhtaçlara yardım etmeye teşvik edilmektedirler.

“Beslenme Çantamda Ne Var?” başlıklı hikâyede, okul çağındaki bir çocuğun okula gidişi, okul yolundaki gözlemleri ve arkadaşları yine aynı çocuğun ağzından anlatılmaktadır. Çocuğun beslenme çantası ve annesinin onu hazırlarken gösterdiği özen başarılı bir şekilde yansıtılmaktadır. “Her beslenme saatinde, annemin yüzünden damlayan tebessüm karşılar beni. Kocaman bir şemsiye gibidir annemin beslenme çantamda gizlenen tebessümü. Bana kim olduğumu hatırlatan bir ipucu gibidir. Sahi, anne elleriyle hazırlanmış bir beslenme çantası, uçsuz bucaksız bir mutluluktan başka nedir?” (GD, 120, s. 21).

Dergi sayfalarında birden fazla hikâyesi bulunan isimlerden biri de Fatma Beyza Tütüncüoğlu’dur. “Yeşil Kedi Pembe Güneş” başlıklı hikâyesinde resim yapan küçük bir kız anlatılmaktadır. Resimdeki unsurlar, kedi, güneş, kuşlar ve çiçekler resmi yapan kız

hakkında konuşmaktadırlar. Bu hikâye, hayal gücünün ön planda olduğu bir metindir. Bir diğer hikâye ise “Korkuluk ve Serçe” adını taşımaktadır. Arkadaş bulamamaktan yakınan korkuluk ile ona arkadaş olan serçenin konuşmalarının anlatıldığı bu metinde arkadaşlık iletisi ön plana çıkmaktadır. Zorlama bir ileti verme kaygısının görülmediği bu metinde sezdirme yolu tercih edilmiştir.

İki hikâyede imzası bulunan Gülhan Karan’a ait hikâyelerin ilki “Annemsiz Bir Gün” adını taşımaktadır. Evin annesi bir süreliğine dışarda olunca işler kızına kalır. Annesinin yaptığı işleri yapmaya çalışan kız çocuğu annesinin kıymetini daha iyi anlar. Annesine özlemine dile getirir. “Naime Teyzenin N’si” adlı hikâye ise komşuluk üzerine kuruludur. Küçükken kendilerine çok iyiliği dokunmuş olan eski bir komşularının hastalandığını öğrenen anne kız, hasta ziyareti için yola çıkarlar. Bu esnada kızın aklına öğretmen olan annesi yokken kendilerine yardım eden Naime teyzenin yaptıkları gelir. Bu hikâyede, annesi çalışan günümüz çocuklarının başlıca sıkıntısı olan bakıcı konusu da dolaylı olarak işlenmektedir.

Gonca dergisinde yukarıda eserleri verilen yazarlar dışında birer hikâyesi yayımlanan yazarlardan Ayşe Güllüoğlu, “Soğuk Bir Kış Günü” adlı hikâyesinde elindekinin kıymetini bilme konusunu işlemektedir. Yakup Emre Özdemir imzalı “Şifre” adlı hikâyede ise çocuğun günlük hayatından bir konu seçilmiştir.

“Köy Ziyareti” adlı metinde, anne babaların en rahatsız oldukları konuların başında gelen, modern hayatın çocuğu elektronik cihazlara mahkûm etmesi konusu işlenmektedir. Hikâyede bir çocuğun gözünden, istemeyerek de olsa katıldığı bir köy eğlencesi anlatılmaktadır. İnsanların birbirleriyle görüştüğü ve değişik faaliyetlerle sosyalleştikleri bu ortamlar tanıtılarak, çocuklara bilgisayar oyunlarına mahkûm olmamaları gerektiği iletisi verilmektedir. Yine aynı sayıda yayımlanan “Kabak Başıma Patladı” başlıklı hikâyede hayvanlara karşı merhametli olmak gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Herhangi bir ileti kaygısı güdülmeden kaleme alınan bir hikâye olan “Gerçekler Bazen Gözlükle Görülür” adlı metinde bir abi ve kız kardeşi arasındaki münasebetler, aile ve okul ekseninde anlatılmaktadır. Olumlu tavırların ön plana çıkarıldığı bu hikâyede dersleri, dolayısıyla karnesi iyi olmayan abiye babası kızmaz. Onun elinden geleni yaptığını ve başarının eninde sonunda geleceğini söyler.

Çocuk ve doğa ilişkisini temele alan bir diğer hikâye “Kekik Çayı” başlığını taşımaktadır. Köyle bağını koparmamış aile örneğini bu hikâyede görmek mümkündür. Metinde, şehirde yaşayan dört çocuklu ailenin köye doğru yaptıkları seyahat anlatılmaktadır. Gürültü yapan

çocuklar, arabayı kullanan babalarını kızdırırlar. Babaları arabayı bir tepenin yamacında durdurur. Çocuklara bir ot gösteren baba, akıl otu adını verdiği bu otu toplamalarını ister. Çocuklar bir saat boyunca bu ottan toplarlar. Kekik olduğu anlaşılan bu otu babaları köyde her akşam içmektedir.

Dinî değer merkezli “Kur’an Bilir misiniz?” adlı hikâyede Ahmet ve Tevfik adlı iki denizcinin başından geçenler anlatılmaktadır. İki arkadaş bir gün İtalya kıyılarında bir şehre inip çarşığı gezmeye başlarlar. Kiliseye girdiklerinde rahip onları odasına çağırır. İstanbul’da görev yaptığını ve Kur’an dinlemeyi çok sevdiğini söyler. Gençlerden Kur’an okumalarını ister. İki genç birbirlerine bakıp Kur’an okumayı bilmediklerini söyleyince rahip onları odasından kovar. Benim kendi dininin kitabını bilmeyen adamlara içirecek kahvem yok, der.

112. sayıda yayımlanan iki hikâyeden ilki “Ekmek Arası Köfte” adını taşımaktadır. Kemal adlı çocuğun ağzından anlatılan bu hikâyede Afrikalı insanların yiyecek bulamadığından hareketle sahip olunan imkânların kıymetinin bilinmesi iletisi verilmektedir. “Körüklü mü Körüklü” başlıklı hikâye, yaradılış mucizesi üzerine kaleme alınmıştır. İlginç bir yazı yazmak isteyen yazar, kütüphanede üzerinde Allah yazan bir balık resmi görür. Hocasına gösterir. Hocası şaşırır. Öğrencisine parmağındaki körükleri gösterir. Parmakların hareket etmesinin onlar sayesinde olduğunu söyler.

113. sayıda yayımlanan “Sorular ve Cevaplar” başlıklı hikâye kısa ve öz olarak cevabı bilinmese dahi her sorunun bir cevabının mutlaka olduğu tezini işlemektedir. “Melek Osman” adlı hikâyede dolandırıldığına inanmayan saf ve iyi niyetli bir adam anlatılmaktadır.

Çocuksu korkuların başarılı bir şekilde işlendiği “Polisten Korkmak” adlı hikâyede pazarda kaybolan iki çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır. Pamuk şekeri almak için uzaklaşınca annelerini kaybeden iki çocukta Yusuf, polislerden çok korkmaktadır; çünkü annesi, her yaramazlık yaptığında kendisini polislere vermekle tehdit etmektedir. Sonunda korkularını yenip polisten yardım isteyen çocuklar annelerine kavuşurlar. Çocukları annelerine teslim eden polis annelere bir de uyarı yapar. Bu uyarı aslında metnin iletisidir. “Geçmiş olsun. Ancak sizden bir ricamız var hanımefendi. Lütfen çocuklarımızı kalabalık mekânlarda göz önünden ayırmayalım ve lütfen onları polislerle korkutmayalım. Onlar polise güvenecekler ki başları derde girdiğinde çekinmeden yardım isteyebilsinler” (GD, 113, s. 41).

“Karınca ile Güvercin” başlıklı hikâye, daha çok ilkokul seviyesine hitap eden bir metin görünümündedir. İyiliğin karşılıksız kalmayacağı iletisi işlenmektedir. 117. sayıda yer alan “Mavi Yorgan” isimli hikâyede ise halden anlayan, insana mahsus duyguları anlamlandıran bir yorgancıdan bahsedilmektedir. Bu yorgancı annesi vefat eden küçük bir kıza yorgan diker. Yorganın özelliği annesinin saç ve göz renginde olmasıdır. Ayrıca yünlerin arasında kuru güller de vardır. Yorganın ağzından anlatılan bu hikâyede, küçük kızın hisleri şu cümlelerle okuyucuya sunulmaktadır.

Otobüste de konuşmadı küçük kız. Boş gözlerle camdan dışarı baktı durdu. Eve geldiğimizde kadın, küçük kızın yatağını hazırladı, üzerine pijamalarını giydirip öperek yatırdı. Beni aldı, katlarımı açtı, usulca üzerine örttü. İçimdeki gül yapraklarının kokusu bir anda sarıverdi odayı. Annesinin hayali usulca koynuna sokuluverdi. Bir ninni duyuldu ötelerden, hani şu “elleri kolları kınalı bebek” olan. Biraz sonra minik göz kapakları yavaşça kapandı. Al al oluverdi yanakları. Yüzüne tatlı bir tebessüm geldi. Minik kolları annesine sarılır gibi bağrında kenetlendi. Yavaşça kıpırdayıverdi dudakları: -Anne, dedi (GD, 117, s. 17).

Ölüm temalı bir başka hikâye ise 124. sayıda yayımlanmıştır. Kardeşinin ölümünü bir türlü anlamlandıramayan Samet adlı çocuk cami imamına gider. İmam, Samet’e ölümü ve ölümden sonra dirilme hadisesini incir tohumu örneğiyle anlatır. Nasıl ki cansız görülen incir tohumundan bir incir ağacı çıkıyorsa, Allah için seni kardeşinle buluşturmak, Allah’a zor gelmeyecektir, der.

“Hayalin Pedalları” başlıklı hikâyede bisikletin eskiliğinden ve sık sık arıza vermesinden memnun olmayan bir çocuk vardır. Çocuk bu bisikletten kurtulmak için onu değişik yerlerde bırakır. Amacı kendisine yeni bir bisiklet alınmasını sağlamaktır; fakat babası her defasında bisikleti bulup getirir. Sonunda çocuk eline bir çekiç alıp bisikleti parçalar. Tam o esnada babası yanında bir çocuk ve yeni bir bisikletle yanına gelir. Yeni bisikleti oğluna almış, onun eski bisikletini ise yanında getirdiği çocuğa vermek niyetindedir. Eski bisikleti parçalanmış halde görünce yeni bisikleti yanında getirdiği çocuğa verir ve hırsın sonu hasarettir; sabır ve kanaat ancak mutluluk getirir, der.

127. sayıda yayımlanan hikâyede, yabancı bir ülkedeki bir okulda görevli olan karı koca ve yaşadıkları zorluklar anlatılmaktadır. Zorlukların sonunda yetiştirdikleri öğrenciler kendi okullarında öğretmen olmuşlardır.

Gonca dergisinde yayımlanan hikâyelerin en önemli özelliği, çocuk seviyesine inebilmesi, çocuk dünyasında gerçekliği olan konuları onlara doğrudan bir ders verme amacı gütmekten işleyebilmesidir. Çoğunlukla hikâye kahramanı olan çocukların ağzından

anlatılan hikâyelerde onların endişeleri, korkuları, beklentileri yetkin bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Bazı hikâyelerde anlatıcı canlı ya da cansız insan dışı varlıklar da olabilmektedir. Daha çok ileti verme amacının ön plana çıktığı bu metinlerde çocukların kullandıkları eşyalar ya da karşılaştıkları nesneler anlatıcı olarak yer almaktadır.

Şiir

Gonca dergisinin incelenen iki yıllık serisinde toplam kırk iki şiire rastlanmıştır. Yayımlanan bu şiirler iki ayrı tablo halinde gösterilmiştir. İlk tabloda derginin arka kapağında yayımlanan kısa ve biri hariç imzasız şiirler listelenmiştir. İkinci tabloda ise derginin iç sayfalarında yayımlanan, hacim ve içerik olarak daha dolgun olan şiirlere ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 37. *Gonca* Dergisinde Arka Kapakta Yer Alan Şiirler

No.	Şiir Adı	Sayı	Şair
1	Zaman	105	Necip Fazıl Kısakürek
2	Başlıksız	106	İmzasız
3	Her Şey Senden	107	İmzasız
4	Başlıksız	108	İmzasız
5	Başlıksız	109	İmzasız
6	Gece	110	İmzasız
7	Altın Saçlı Bahar	111	İmzasız
8	Her Şey Senden	113	İmzasız
9	Başlıksız	120	İmzasız
10	Hayat Üfler Geçerler	126	İmzasız

Gonca dergisinin arka kapağında rastlanan on adet şiirden ilki Necip Fazıl Kısakürek imzalıdır. Asıl hali dokuz dördlükten oluşan şiirin iki dördlüğü dergiye alınmıştır. Hece ölçüsüyle yazılan bu şiir, zaman kavramı üzerinde durmaktadır.

“Nedir zaman nedir?

Bir su mu bir kuş mu?

Nedir zaman nedir?

İniş mi yokuş mu?” (GD, 105, s. 60).

Geriye kalan dokuz şiir parçası, derginin bağlı bulunduğu hareketin manevi önderi olan M. Fethullah Gülen’e aittir. Çoğu başlıksız ve tamamı imzasız yayımlanan bu şiirlerden “Her Şey Senden” adlı olanı 107. ve 113. sayılarda tekrar yayımlanmıştır. Asıl hali on altı dörtlük olan şiirin 107. sayıda ilk ve yedinci dörtlüğü; 113. sayıda altı ve yedinci dörtlükleri yayımlanmıştır. Şiir parçalarının hangi şiirlerden alındığı hususunu netleştirmek için <http://fethullahgulensiirleri.blogspot.com.tr/> adlı internet sitesinden yararlanılmıştır.

Gonca dergisinde bir ya da ikişer bölümü yayımlanan M. Fethullah Gülen imzalı şiirlerin diğerlerinin isimleri şöyledir: “Güneş Doğacak”, “Ruha Açılan Kapı”, “Şevk Mezhebi”, “Gece”, “Altın Saçlı Bahar”, “Medine’nin Gülü” ve “Hak Erleri”. Bu şiirlerin kısa parçalarının yayımlanması hem şiirleri bağlamından koparmakta hem de şiirin kime ait olduğunun bilinmesini engellemektedir.

Gonca dergisinde iç sayfalarda yayımlanan şiirlerin toplamı otuz ikidir. Bu şiirlerden Bestami Yazgan beş, İbrahim Türkhan ve Yusuf Dursun dörder, M. Said Türkoğlu ve Tarık Behram Akın üçer, Yusuf Türkoğlu, Musa Güner ve Hüseyin Yahya Birinci ikişer tanesine imza atmışlardır. Geriye kalan şairlerin birer şiiri yayımlanmıştır.

Tablo 38. *Gonca* Dergisi’nde İç Sayfalarda Yayımlanan Şiirler

No.	Şiir Adı	Sayı	Şair
1	Ninem	105	Emrah Bilge Merdivan
2	İstanbul Oldum	106	Yusuf Dursun
3	Babanne Çiçeği	107	M. Said Türkoğlu
4	Gül Yüzlü Peygamberim	108	Safa Enes Ergün
5	İnce Sanat	109	M. Said Türkoğlu
6	İbadet	109	Tarık Behram Akın
7	Gruptaki Yarış	110	İbrahim Türkhan
8	Kör	110	Tarık Behram Akın
9	Bahar	110	Yunus Emre Hasocak
10	Penceremdeki Yıldızlar	111	İbrahim Türkhan
11	Gemi	111	Tarık Behram Akın
12	Edirne’yim Ben	112	Yusuf Dursun
13	Orucun Çocuk Hali	112	Serap Çakmak
14	Güzel Huylar	113	Ayhan Çoban
15	Obur Çocuk	113	Bestami Yazgan
16	Kalemlerim	114	M. Said Türkoğlu
17	Annem Gibi	114	Bestami Yazgan
18	Bitmiyor	114	Yusuf Dursun
19	Şimdi Zamanıdır	115	Mehmet Azim
20	Yüreğimde Sakladığım	115	Bestami Yazgan
21	Küçük Kaptan	116	Salih Kalender
22	Her Yer Bir Masal	116	Yusuf Türkoğlu
23	Durun Bulutlar Durun	117	İbrahim Türkhan
24	Elimden Güneş Aktı	118	İbrahim Türkhan
25	Çanakkale Mahşerinin Erleri	119	Yusuf Dursun

26	Lokma Kuşları	120	Bestami Yazgan
27	Ben En İyisi Kendim Gibi Olayım	121	Musa Güner
28	Zaman	121	Yusuf Türkoğlu
29	Gül Toplayan Çocuklar	122	Bestami Yazgan
30	Bayram Boyalı Dört Gün	124	Musa Güner
31	Çiçeği Seven Çocuk	124	Hüseyin Yahya Birinci
32	Gül Çocuk	125	Hüseyin Yahya Birinci

Türk çocuk edebiyatının üretken sanatçılarından olan Bestami Yazgan'ın beş şiiri *Gonca* sayfalarında görülmektedir. “Obur Çocuk” adlı kısa şiirde, kitap okumaya isteksiz; fakat yeme içmeye çok düşkün bir çocuk tasvir edilmektedir.

“Merak edip tutmazmış

Bir kitabın ucundan,

Obur çocuğun beyni

Bir gün ölmüş acından” (GD, 113, s. 34).

Bu kısa; fakat özlü şiirle, kitap okumanın insanın zihinsel faaliyetlerini ve anlamlandırma kapasitesini arttırdığı vurgulanmaktadır.

“Annem Gibi” şiirinde anne ile vatan çeşitli benzerlikleri açısından karşılaştırılmaktadır.

“Ellerimden tutuyor,

Göğsünde uyutuyor,

Besleyip büyütüyor,

Vatan, annem gibidir” (GD, 114, s. 30).

“Yüreğimde Sakladığım” adlı şiirde, çocuk gözünden öğretmen anlatılmaktadır. Derginin küçük yaştaki okurlarına uygun olan bu şiirde öğretmenlerin sadece çeşitli bilgi ve becerileri vermekle kalmayıp aynı zamanda sevgilerini de öğrencilerine verdiği anlatılmaktadır.

İlkokul kademesindeki okurlara hitap eden “Lokma Kuşları” adlı şiirde, günde üç öğün yenen yemek oyunlaştırılarak anlatılmaktadır. Yemek yeme eyleminin lokma kuşlarının gelip ağza konması olarak tasvir edildiği bu şiirde anneye teşekkür; Allah’a ise şükür edilmektedir.

Çocuk saflığını temele alan ve çocukların kendilerine has hallerini anlatan şiir “Gül Toplayan Çocuklar” adını taşımaktadır. Çocuk sevgisinin yoğun olarak hissedildiği bu şiirde, çocukların gülmeleri, konuşmaları ve yürümeleri değişik benzetmelerle anlatılmaktadır.

“Can çocuklar gülünce

Gelincikler açarmış,

İnce dudaklarından

Pembe güller geçermiş” (GD, 122, s. 10).

Bestami Yazgan imzalı şiirler, Şimşek (2007, s. 123) tarafından çocuk şiiri için belirtilen “Şiirde işlenen duygu, düşünce ve hayaller çocuk yaşantısıyla ilişkili olmalıdır.” tespitine uygun özelliktedir. Yazgan’ın şiirlerinde olay, düşünce ve durumlar kısa ve açıkça anlatılmakta bununla birlikte, tasvirler yalın ve anlaşılır bir biçimde sunulmaktadır.

İbrahim Türkhan imzalı dört şiirden, “Guruptaki Yarış” adlı şiir, sekizli hece ölçüsüne göre yazılmıştır. Pastoral özellikte olan bu şiirde güneşin doğuşu ve batışı tasvir edilmektedir. “Penceremdeki Yıldızlar” adlı şiirde de çocuğun bakış açısıyla yıldızların doğuşu anlatılmaktadır. Benzer şekilde “Durun Bulutlar Durun” ve “Elimden Güneş Aktı” adlı şiirlerde de tabiata ait unsurlar anlatılmaktadır.

Gonca dergisinde Yusuf Dursun imzalı dört şiire rastlanmaktadır. “İstanbul Oldum” başlıklı şiirde, şehrin Fatih Sultan Mehmet tarafından fethi ile başlayan süreç ve İslamlaşması anlatılmaktadır. Şehrin Türklerin öz vatani olduğu vurgusunun güçlü bir şekilde dillendirildiği şiirde, şehre ait birçok unsura göndermeler yapılmaktadır. Ayasofya, yedi tepe, Haliç, Boğaz gibi bina ve yer isimlerinin yanında şehrin manevi büyükleri olan Eyüp Sultan ve Aziz Mahmut Hüdai de zikredilmektedir.

“Yüce Peygamberin kutlu dilinde,

Şehirler sultanı İstanbul oldum.
Fatih Sultan Mehmet Han'ın elinde,
Türk'ün öz vatani İstanbul oldum.” (GD, 106, s. 21).

Bir diğer şehir temalı şiir “Edirne'yim Ben” adını taşımaktadır. Zengin göndermelerle şehrin tanıtıldığı bu şiirde, onun bir Osmanlı şehri olduğu vurgusu çok belirgindir. Sınır şehri oluşu, şehzade sancağı olması, Kırkpınar Güreşleri, şifahanesi, fethin ilk durağı oluşu ve Selimiye gibi hususlar şiirin içinde anlatılmaktadır.

Osmanlı'nın başşehriydim şan ile,
Şehzade ocağı Edirne'yim ben.
Hizmet verdim cennet yurda can ile,
Türk'ün al bayrağı Edirne'yim ben (GD, 112, s. 16).

Yine Yusuf Dursun imzalı olan “Bitmiyor” başlıklı şiir, üstteki diğer iki şiire göre daha küçük yaştaki okurlara hitap etmektedir. Anne sevgisini işleyen şiirde, çocuk ağzından anlatıldığı şekliyle anne sevgisi, yine çok sevilen dondurma ve ayranla kıyaslanmıştır. Anılan bu iki besin yiyip içtikçe biterken anne sevgisi bitmemektedir.

Yusuf Dursun imzalı son şiir “Çanakkale Mahşerinin Erleri” başlığını taşımaktadır. Çanakkale'de savaşan askerlerin üstün özelliklerinin anlatıldığı bu şiirde, bu askerlerin vatan için canlarını seve seve verdikleri anlatılmaktadır. Şairin İstanbul ve Edirne temalı diğer iki şiiri düşünüldüğü zaman bu şiirin konunun işlenmesi ve göndermelerin zayıflığı ile dikkati çektiği görülmektedir. Çanakkale gibi ortak millet hafızasında kalıcı yeri olan bir konuda, daha zengin çağrışımlarla zenginleştirilmiş ve güçlü ifadelerle süslenmiş bir şiir olması beklenebilir.

Üç şiirde imzası görülen Tarık Behram Akın'ın şiirleri, diğer şiirlere göre uzun olmalarıyla dikkati çekmektedir. “İbadet” adlı şiir on iki dörtlükten oluşmuş ve on dörtlü hece ölçüsüne göre yazılmıştır. Kafiye sıralanışı olarak mesnevi tarzını andıran bu şiir, ibadet kavramından yola çıkarak, iki askerin yol arkadaşlığını anlatmaktadır. Anlam olarak çok da açık olmayan bu şiirin küçük yaştaki çocuklar tarafından anlaşılmasının kolay olmayacağı söylenebilir.

Tarık Behram Akın imzalı diğ er şiir “K r” başlığını taşımaktadır. Yine on dörtlü hece ölçüsüyle yazılan bu şiir on beş dörtlük ve bir beyitten oluşmaktadır. Diğ er örnekte olduğu gibi bu şiirde de bir hikâye anlatılmaktadır; fakat bu şiirde hikâye kısmı anlatıldıktan sonra alınması gereken ders okuyuculara açık olarak verilmektedir. Köyünde kıymetinin bilinmediğini düşünen k r bir adam, Avrupa’ya gider. Orada bir kumaş fabrikasında iş bulur. Görevi kumaşlarda hata olup olmadığını eliyle yoklayarak anlamaktır. Bir gün k r adamın ziyaretine gelen köylüsü, tüm fabrikada olanları k r adamın marifeti sanıp köye dönünce k r adamın marifetlerini abartarak tüm köylüye anlatır. Köylü sonunda kızar ve tüm bunların Nihat’ın değil başka bir  stadın işi olduğunu söylerler.

“Neticede gözleri görmüyor ki garibin

Kendi nasıl üstünden gelsin bütün işlerin.

Elbette ki Nihat’ı yönlendiren biri var,

Yoksa garip K r Nihat hep şaşırır bocalar...” (GD, 110, s. 31).

Bu şiir, sonunda ders vermesi ile fabl örneklerini akla getirmektedir. şiirin son kısmında bu durum, okuyucuya açıkça anlatılmakta ve anlatılan bu hikâyenin sadece asıl konu için bir örnek olduğu belirtilmektedir.

“Mesel burada bitti biz gelelim aslına...

Takılıp kalmayalım K r Nihat’ın faslına!

şu ihtiyar dünyada milyonlarca canlı var,

Y neteni olmasa acep onlar ne yapar?” (GD, 110, s. 31).

şiirin son kısmında, dünyadaki bütün canlıların, onlara hükmeden ve onları yönlendiren bir Yaratıcı eliyle hareket ettikleri belirtilmektedir. Anlatılan hikâye de bu konuya bir misal olması için kaleme alınmıştır.

Yukarıdaki şiirle aynı amaca yönelik olarak kaleme alınan Tarık Behram Akın imzalı diğ er şiir “Gemi” başlığını taşımaktadır. Bu şiirde, Sem adlı azılı bir katille onun peşinde olan

Cek ve Maykıl adlı polislerin macerası anlatılmaktadır. Sem’in bir gemide olduğunu haber alan iki polis helikopterle gemiye yaklaşırlar. Polislerden biri gemiyi batırıp Sem’den kurtulmak niyetindeyken diğeri gemideki masum insanları düşünmektedir.

“Elbette vuramayız, hatta dokunamayız!

Onlarca cana birden katiyen kıyamamayız!

Geminin durmasını bekleyeceğiz elbet,

Bunca sıktın dişini, birazcık daha sabret!

Maykıl bakmış ki doğru, hak vermiş can dostuna,

Sevinmiş bir kez daha kankası olduğuna!” (GD, 111, s. 31).

Şiirin sonunda, güzel bakmanın ve güzel görmenin önemine değinilmektedir. Küçük kusurların büyütülmemesi gerektiği ve dostlarımızın güzel özelliklerine odaklanmamız gerektiği belirtilmektedir.

Tarık Behram Akın imzalı üç şiir de hacim olarak dergideki diğer şiirleri geride bırakmaktadır. Ders vermeye dönük ve iletisini okuyucuya doğrudan sunan bu şiirler, on dörtlü hece ölçüsüne göre kaleme alınmışlardır. Hece ölçüsüyle yazıldıkları için çocuk okurlar tarafından kolayca okunan bu şiirler, ezberlenmeye de uygundur. Konu olarak ise olaya dayalı bir anlatım tercih edildiği için okurların ilgi dağılmasına uğramadan şiirin sonunu getirebileceklerini söylemek mümkündür.

M. Said Türkoğlu’na ait olan üç şiirden “Babanne Çiçeği” ve “Kalemlerim” adlı şiirler serbest ölçü ile yazılmışlardır. İlkinde babaannesini özleyen bir çocuk anlatılmaktadır. Diğer şiirde ise bir çocuğun ağzından onun kalemlerini kullanma amaçları ve onlarla kurduğu sevgi bağı anlatılmaktadır. Sekizli hece ölçüsüne göre yazılan “İnce Sanat” adlı şiir ise üç dörtlükten oluşan ve daha çok derginin ilkokul kademesinde olan okuyucularına hitap eden tarzda kaleme alınmıştır.

Hüseyin Yahya Birinci imzalı “Çiçeği Seven Çocuk” ve “Gül Çocuk” adlı iki şiir gerek şekil olarak gerekse de içerik olarak benzeşmektedir. İki şiirde de şair gözlemlediği bir çocuğu ve o çocuğun özelliklerini anlatmaktadır.

“Annemi çok özledim

Demişti ah gül çocuk

Gelmişti uzaklardan

Gözleri boncuk boncuk” (GD, 125, s. 22).

Musa Güner imzalı iki şiir dergi sayfalarında yer almaktadır. “Ben En İyisi Kendim Gibi Olayım” adlı şiirde bir çocuğun ağzından başka nesnelere dönüşme isteği ve eğer o nesnelere dönüşürse hangi durumlarla karşılaşacağı anlatılmaktadır. Hayal unsurunun baskın olduğu bu şiirde serbest bir ölçü tercih edilmiştir. Çocuksu hayallerle süslü olan bu şiirde dönüşülmek istenen nesneler şunlardır: kedi, çiçek, böcek, uçurtma ev, su ve rüya.

“Bir uçurtma olsam.

Rüzgârda süzülsem...

Gökyüzünün maviliklerinden

Baksam yeryüzünün güzelliklerine...

Bir çocuğun ellerinde

Mutluluk olsam...

Ama ya ipim koparsa,

Elektrik tellerine

Ya da bir kavağın dallarına takılırsam.” (GD, 121, s. 7).

Musa Güner’e ait olan “Bayram Boyalı Dört Gün” adlı diğer şiirde yaşama sevinci temele alınarak bayramın gönüllere getirdiği güzellikler işlenmektedir.

Yarın bayram
Başka doğacak güneş
Kendi rengine boyarken
Yeryüzündeki her şeyi
Bir de bayramın rengine boyayacak
Masmavi bir gün: barış
Pembeler içinde bir gün: sevgi
Yemyeşil bir gün: dostluk
Kırmızı bir gün: paylaşma
Ve bembeyaz bir gün bayram
Yarın bayram renginde dünyam (GD, 124, s. 14).

Gonca dergisinde iki şiiri yayımlanan şairlerden biri de Yusuf Türkoğlu'dur. “Her Yer Bir Masal” adlı şiirde işlenen konu sabırdır. Konu olarak çocuk seviyesinin üzerinde olduğu görülen bu şiirin verdiği iletiler de yetişkinlere yöneliktir.

“Bu beden ah kalbini taşır mı deme;
Tutuşur alevlenir; sen hep öyle kal!
Rengârenk çiçeklenir her yer her yöre...
Masmavi bir gökyüzü; her yer bir masal!” (GD, 116, s. 30).

Yusuf Türkoğlu imzalı ikinci şiirde zaman kavramı işlenmektedir. Beş vakit namazla bir günü tanzim etme iletişinin verildiği bu şiirde namaz kılmanın ruhu ferahlattığı ve kişiye mutluluk verdiği anlatılmaktadır.

Dergi sayfalarında inceleme kapsamına giren sayılar boyunca birer şiiri yayımlanan şairlerden Emrah Bilge Merdivan, “Ninem” adlı şiirinde torununun ağzından bir ninenin yalnızlığını anlatmaktadır. Duygusallığın ağır bastığı bu şiirde, dolaylı yoldan anne babalarını yalnız bırakan evlatlara yapılan sitem sezilmektedir.

Safa Enes Ergün imzalı “Gül Yüzlü Peygamberim” adlı şiirde çocuk saflığı ön plandadır. Bir çocuğun Hz. Peygamber’e duyduğu sevgiyi anlatması olarak kurgulanan bu şiirde çocuk, rüyasında olsa dahi Hz. Peygamber’i görmeyi arzulamaktadır.

“O minnacık ellerim
Dolaşsa gül yüzünde
Sevdiğimi göstersem
Tatlı buselerimle

Rüyada olsa bile
Yeter bana Efendim
Seni çok özlüyorum
Gül yüzlü Peygamberim” (GD, 108, s. 40).

Yunus Emre Hasocak imzalı “Bahar” şiirinde, çocuk ve bahar mevsimi ilişkisi üzerinde durulmaktadır. “Orucun Çocuk Hali” adlı şiirinde Serap Çakmak teşvik edici bir dille oruç tutan bir çocuk ağzından oruçlu iken hissedilenleri anlatmaktadır. Ayhan Çoban imzalı “Güzel Huylar” şiiri, doğrudan doğruya çocuklara seslenen, eski tarz şiir anlayışına göre yazılmıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarından doksanlı yıllara kadar revaçta olan bu türde çocuklar sadece kendilerine biçilen görevleri yerine getiren ve kendilerine gösterilen ahlaki çerçevede hareket etmesi gereken varlıklar olarak değer bulmaktaydı. Bu şiir de benzer bir anlayışın yansıması olarak düşünülebilir.

GÜZEL HUYLAR

Huzur duymak ömür boyu
Güzel huylar ister çocuk
Kimin varsa güzel huyu
Onu herkes sever çocuk

Doğru sözden şaşmamalı

Öfke ile taşmamalı

Vazifeden kaçmamalı

Çalış, çaba göster çocuk

Sabır eken huzur biçer

Bahçesinde güller açar

Sabırsızın keyfi kaçır

Sabır servet eder çocuk (GD, 113, s. 31).

115. sayıda yer alan “Şimdi Zamanıdır” adlı şiir, bir öğütler manzumesi olarak düşünülmüştür. Şiirde örnek insanın nasıl olması gerektiğine dair ipuçları da verilmektedir. “Küçük Kaptan” başlıklı şiirde ise anne sevgisi ile çocuksu hayaller birlikte anılmaktadır. Bir hayal dünyasında kaptan olmak isteyen çocuk, annesi yanında oldukça kendini güvende hissedecektir.

Gonca dergisinde toplam kırk iki adet şiire rastlanmaktadır; fakat bu şiirlerden arka kapakta yer alan on tanesini tam bir şiir olarak değerlendirmek mümkün değildir; çünkü bu manzum metinler bir şiirin parçaları olarak dergi sayfalarına aktarılmışlardır. Ayrıca M. Fethullah Gülen imzalı şiirlerde soyut kavramlar ön plana çıkmaktadır. Bağlamından koparılan bu şiirlerin tam olarak anlaşılması mümkün görünmemektedir. İç sayfalarda yer alan şiirler arasında nitelikli ve çocuk seviyesine uygun şiirlerin yanında, onları doğrudan doğruya bir yöne sevk etmek isteyen düşünme ve anlamlandırmaya fırsat vermeyen örnekler de bulunmaktadır.

Söyleşi

Gonca dergisinin incelenen yirmi dört sayılık serisinde söyleşi türüne giren üç metne rastlanmıştır. Metinlerden ilki devrin Devlet Bakanı Selma Aliye Kavaf ile yapılanıdır. İkincisi, sinema ve dizi oyuncusu Nadir Bacak ile mesleği ve hayatı hakkında yapılan söyleşidir. Üçüncü ve son söyleşi ise, dergide Gülkiraz adlı bir kahramanı konu alan çizgi dizinin çizeri Osman Turhan ile çizgi kahramanı Gülkiraz hakkında yapılanıdır.

106. sayıda, Ankara Özel Hasan Tanık İlköğretim Okulu öğrencilerinden Zeynep ve Nejan Elber adlı iki öğrencinin fahri *Gonca* muhabirleri olarak Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Selma Aliye Kavaf ile yaptıkları söyleşi yayımlanmıştır. Çocukların Bakan ile

çekilmiş birkaç fotoğrafı da söyleşi metni ile birlikte basılmıştır. Bu söyleşide Selma Aliye Kavaf'ın şahsı ve hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yöneltilen sorular, Bakan'ın başında bulunduğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Darülaceze Müessesesi gibi kurumların işleyişi ve hizmetleri hakkındadır.

Söyleşi ile birlikte verilen fotoğrafta öğrencilerin Bakan Selma Aliye Kavaf'a bir ses kayıt cihazı uzattıkları görülmektedir. Yayımlanan söyleşinin kayıt altına alındıktan sonra çözümlemesinin yapıldığı gibi bir izlenim oluşmaktadır; fakat bu izlenim yanıltıcıdır. Söyleşi metni, bilgi isteyen bir dilekçeye verilen cevap gibi resmî ve soğuk bir dille kaleme alınmıştır. Metin okunduğu zaman kuvvetle muhtemel olarak görülmektedir ki sorular daha önceden bakanlığa gönderilmiş, Bakan'ın danışmanı ya da başka bir ilgili soruları kitabi bir dille yanıtlamıştır. Yaşlılarla ilgili ne tür çalışmalar yapıldığına dair soruya verilen cevap, anılan çerçevede değerlendirilebilir.

Yaşlılarımız, bizi biz yapan kültürel mirasımızın, ortak geçmişimizin canlı tanıkları olarak toplumumuzu zenginleştiren; nesillere yol göstererek bugünü ve yarını aydınlatan en değerli varlıklarımızdır. Ömürlerinin sonuna kadar onların insan onuruna yakışacak biçimde yaşam kalitelerini yükseltmek, toplumla bütünleşmelerini ve yaşama bağlı kalmalarını sağlamak, yaşlılık dönemlerini adeta ikinci bahara dönüştürmek bizler için bir minnet borcudur (GD, 106, s. 31).

Söyleşi metninin son kısmında derginin bünyesindeki üç yayınevinin de desteklediği bir sosyal sorumluluk projesi anlatılmaktadır. “Yuvaya Kitap Uçur” adlı bu kampanyanın metne dâhil edilmesinin amacının Muştı, Gonca ve Altın Burç Yayınevlerinin tanıtımını yapmak olduğu ileri sürülebilir. Bakan'ın bu üç yayınevine tekrar tekrar teşekkür etmesi bu düşüncüyü güçlendirmektedir.

Sonuç olarak, Devlet Bakanı Selma Aliye Kavaf ile yapılan bu söyleşi, edebî olmaktan ve çocuklara ileti vermekten uzaktır. Metin içindeki bilgiler istatistiki ve tanıtıcı bilgilerdir. Bu bilgiler, anılan kurumların internet sitelerinden ya da kitapçıklardan elde edilebilecek tarzda bilgilerdir. Herhangi bir ilgi çekici unsur ya da yaşanmış bir hadise ile desteklenmeyen bu metin, çocuk okurların ilgisini çekmekten uzaktır.

Gonca dergisinde yayımlanan diğer söyleşi, çeşitli sinema filmlerinde ve dizilerde oyunculuk yapıp ödüller alan Nadir Sarıbacak ile yapılmıştır. Asıl mesleği Türkçe öğretmenliği olan Nadir Sarıbacak'a oyunculığa nasıl başladığı sorusu yöneltilmiş ve

oyunculuğun kendisi için neden önemli olduğu sorulmuştur. Tanınmış bir oyuncu olarak Nadir Sarıbacak'ın ve bir meslek olarak oyunculuğun tanıtıldığı bu söyleşide, söyleşi yapılan kişinin ağzından mesleğin avantajlı ve dezavantajlı yönleri ele alınmaktadır. Ayrıca bu mesleği tercih etmek isteyen çocukların mutlaka işin eğitimini almalarının gerektiği vurgulanmaktadır. Her başarılı kişinin bir zamanlar çocuk olduğu iletişi de bu söyleşi metnine dâhil edilmiştir.

Dergide yer alan çizgi dizilerden olan “Gülkiraz”ın çizeri olan Osman Turhan ile yapılan söyleşiyi, Mehmet Terzi yapmıştır. “Gülkiraz’ı Osman Turhan’a Sorduk” başlıklı metin 127. sayıda yayımlanmıştır. Çizerin çocukluğu ve çizim hayatına nasıl başladığı üzerinde durulan metinde Gülkiraz adlı çizgi dizinin ortaya çıkış hikâyesi de anlatılmaktadır. Metinde çizerin başarısında etkili olan ödüller özellikle ön plana çıkarılmıştır. Çizer, kendisine yöneltilen resim çizmenin kendisi için ne anlama geldiği sorusuna kişinin kendi kültürüne ve değerlerine yabancı olmaması gerektiğini vurgulayan bir cevap vermiştir. “Bu sanat dalını hakkıyla icra edebilirsek kendi öz değerlerimizi insanlara sevdirmeye aracı olarak kullanabiliriz. Sanat ruha hitap eder, etmelidir. Tabi bunu başarabilmek için sanatkarın manevi değerlere yabancı olmaması gerekir. Güzel gören güzel düşünür ve güzel çizer” (GD, 127, s. 36).

Günlük

Gonca dergisinde yer alan günlük türü metinler “Zeynep’in Günlüğü” başlığı altında yayımlanmaktadır. Derginin araştırma kapsamında olan yirmi dört sayısında da “Zeynep’in Günlüğü” başlıklı bölüm bulunmaktadır. Toplamda yirmi dört adet günlük metni, *Gonca* dergisinin iki yıllık yayın süresince okuyucu ile buluşmuştur.

“Zeynep’in Günlüğü” iki sayfaya yayılmış ve beş bölümden oluşmaktadır. İlki bir hitap cümlesi ile başlayan ana bölüm, ikincisi, “Bunu Alışkanlık Edindim” adlı kısım, üçüncüsü “Bu Kitap Güzeldi” başlıklı kısım, dördüncü kısım ”Sevgili Peygamberimiz Sallallahu Aleyhi ve Sellem Şöyle demiş” sonuncusu ise “Yüce Allah’ın Güzel İsimleri” başlıklı kısım. Bu bölümlere bazı sayılar hariç genel olarak tüm sayılarda devam etmiştir.

Günlükte, o gün içinde yaşananların yazıldığı asıl bölüm, bir hitap ile başlamaktadır. Genellikle “Merhaba canım günlüğüm” hitabı ile başlayan metin, Zeynep’in o gün içinde yaşadığı olayları bir arkadaşına anlatırmışçasına günlüğüne anlatması şeklinde oluşmuştur.

Metinden sonra gelen küçük ve ayrı bir başlık “Bunu Alışkanlık Edindim” adını taşımaktadır. Bu başlık altında Zeynep, o güne kadar yapmadığı; fakat ilerisi için yapmasında fayda gördüğü şeyleri yapacağını taahhüt etmektedir. “Önceden kalabalık ortamlarda iyi bir yere oturunca, yerimi kimseye vermiyordum. Şimdi hem yer vermemenin hem de yerinde oturan birini kaldırmanın ne kadar kötü bir davranış olduğunu anladım. Bundan sonra yer vermeyi ve oturanı rahatsız etmemeyi alışkanlık edindim” (GD, 111, s. 15).

“Bu Kitap Güzeldi” adlı kısım ilgi çekicidir. Zeynep günlüğünün bu kısmında okuduğu kitapların kendisinde bıraktığı izlenimleri aktarmaktadır. Bir tavsiye niteliğinde olan değerlendirmelerinde, kitabın gerek şekilsel özelliklerine gerekse de içerik özelliklerine dair bilgiler vermektedir. Tanıtılan kitapların Gonca Yayınları ya da Muştı ve Altınburç gibi grup bünyesindeki yayınevleri arasından seçilmiş olması dikkat çekmektedir.

”Sevgili Peygamberimiz Sallallahu Aleyhi ve Sellem Şöyle Demiş” adlı kısımda Hz. Muhammed’in bir hadisi yer almaktadır. “Sizin en hayırlınız Kur’an’ı öğrenen ve öğreteninizdir (GD, 119, s. 15).

“Yüce Allah’ın Güzel İsimleri” başlıklı kısımda ise Allah’ın 99 isminden bir tanesi anlamı ile birlikte yer almaktadır. “El Mümin: Gönüllerde iman ışığını uyandıran; kendine sığınanlara emniyet, güvenlik, rahatlık veren; müminleri azabından ve yarattıklarının hepsini zulümden emin kılan” (GD, 114, s. 15).

Zeynep adlı çocuğun ağzından yazılan metinlerde, sanki günlükle konuşuyormuş gibi bir üslup tercih edilmiştir. “Merhaba benim sevgili günlüğüm. Sen hiç tiyatro izledin mi? Dur hemen kızma bana. Biliyorum senin tiyatro izleyemeyeceğini. Şaka yaptım sadece. Ben çok güzel bir tiyatro izledim bugün. Ne olduğunu sana anlatmam için sabırsızlanıyorsundur şimdi sen” (GD, 109, s. 14).

Yazar, günlük metinlerinde Zeynep’in yaşadığı olayları büyük bir canlılıkla aktarmaktadır. Zeynep’in gün içinde yaşadığı heyecan verici olaylar ve hissettiği yoğun duygular başarılı bir şekilde okuyucunun dikkatine sunulmaktadır. Zeynep’in Kur’an kursunda ezberden ayet okuyacağı esnadaki duygularının aktarımı bu duruma iyi bir örnek olarak sunulabilir:

Neyse sırayla başladı okumaya. Bazı arkadaşlarımız şaşırınca elendiler; ama hocamız onları da alkışlamamızı, çalışmamızın önemli olduğunu söyledi. Sıra bana gelince kalbim davul gibiydi. Güm güm de güm güm. Öylece başladım okumaya. Kelimeler sanki su gibi akıyordu

dilimden. Okuyup bitirene kadar kan ter içinde kalmıştım. Vay canına hiç şaşırmaştım.
Demek ilk kazanan bendim. Hocam tebrik ederken onu duymuyordum bile (GD, 112, s. 15)

119. sayıda yayımlanan günlük metninde iki günün özeti yapılmaktadır. 26 Mart Pazartesi tarihinde, Zeynep ve arkadaşlarının Nevruz için hazırladıkları gazete anlatılmaktadır. 31 Mart Cumartesi günü ise şehir dışına yapılan bir gezi anlatılmaktadır. Bu gezi sırasında iki kitaptan bahsedilerek okuyucuda merak oluşturulmaktadır. Kitaplardan ilki Marlo Morgan'ın Avustralya yerlileri Aborjinlerden bahsettiği kitabı *Bir Çift Yürek*, diğeri ise Alphonse Daudet'in *Altın Beyinli Adam* adlı eseridir. Bu kitapların yazarları verilmeksizin sadece eser isimleri zikredilir.

120. sayıda yer alan günlükte, Zeynep'in üç farklı günde yaşadıkları birbiri ile bağlantılı olarak anlatılmaktadır. Bu sayıdaki günlüğü diğerlerinden ayıran husus, sezdirme yoluyla hem kelime öğretimi yapması hem de değişik şairleri ve şiirlerini tanıtmasıdır. Ayrıca bu sayıda Divan edebiyatı da bahse konu olmuştur. Zeynep, ablalardan duyduğu bir Divan edebiyatı efsanesini anlatmaktadır. Efsaneye göre inciler nisan yağmurundan yaratılmaktaymış. “dür” kelimesinin de inci anlamına geldiğini öğrenen Zeynep, komşusu Dürdane teyzesinin isminin anlamını da öğrenmiş olur. Daha sonraki güne ait metinde ise okulda kutlu doğum haftası münasebetiyle yapılan bir şiir yarışması anlatılmaktadır. Yarışmada okunan şiirler şunlardır: Arif Nihat Asya'dan Naat, Mehmet Akif Ersoy'dan Bir Gece ve Sezai Karakoç'tan Küçük Naat. Altı gün sonrasına ait metinde ise Zeynep, babası ile camiye mevlit dinlemeye gider. “Ol sadeften oldu dür danesi” mısrasını duyunca hemen anlamını çıkarır ve bundan çok mutlu olur. Bu metinde Divan şiirinden incilerin oluşma sürecine ait bir beyit paylaşılmasının yerinde olacağı söylenebilir.

Zeynep, günlüğüne aktardıklarında oldukça samimi ve günlük türünün özelliklerine uygun bir yol izlemektedir. İnsanların diğer insanlara anlatmadıkları ya da anlatmak istemedikleri korkuları, endişeleri, sevinçleri gibi unsurlar, günlük sahibi tarafından günlüğe yazılmaktadır. Bu durum bir iç dökme yoluyla rahatlama olarak da düşünülebilir. Zeynep de bu metinlerde, kafasını karıştıran, kendisini rahatsız eden ya da çok sevindiren hususları günlüğüne yazarak bir nevi kendini rahatlatmaktadır.

“Zeynep'in Günlüğü” başlıklı günlüklerde kendini anlatan Zeynep, dindar bir aileye mensuptur. Ailesi ile birlikte apartman dairesinde oturmasına rağmen köyleri de vardır. Zaman zaman bu köye de gitmektedirler. Zeynep köy hayatını ve orada arkadaşları ile yaptıklarını da günlüğüne yazmaktadır. Yazılan metinlerin hemen hepsinde dinî bir yön ya

da iletiye rastlanmaktadır. Öne çıkan bir diğer özellik ise Zeynep'in iyi niyetli ve hassas davranışlarıdır. İki arkadaşı kavga ettiğinde dahi onlardan daha çok üzülen Zeynep, insanların küs kalmasına dayanamamakta ve onları barıştırmak için çaba göstermektedir. Kötü bir davranış sergilediği zaman Zeynep çok üzülmekte ve pişman olmaktadır. 128. sayıdaki günlükte Zeynep, bir arkadaşının kalbini kırdıktan sonra, duygularını günlüğe şu cümlelerle aktarmaktadır:

Titre ey kalbim, yaşar ey gözüm. Hak ettiniz siz bunu. Kalp kırdım çünkü. Dün olmayacak bir şey yaptım. Herkesin içinde haksız yere arkadaşşıma bağırdım. O ise alttan aldı, karşılık vermedi. Aradan pek bir zaman geçmeden kabalığım sebebiyle hemen özür diledim. Arkadaşım da, tamam önemli değil, dedi ama... Bugün eskisine göre daha sessiz gördüm onu. Baktıkça üzülüyorum. İyi mi günlük? Birini üz, sonra üzül dur. Ne olacak bu iş (GD, 128, s. 11).

“Zeynep'in Günlüğü”nde olaylar takvime paralel olarak ilerlemektedir. Eylül ayında okulların açılması, arkadaşlarla buluşulması ve yaşanan heyecan anlatılırken sene içinde daha çok yaşanan ilginç olaylar, yarışmalar, derslerde öğretmenlerle olan ilişkiler gibi konular anlatılmaktadır. Yaz aylarında ise Zeynep'in Kur'an kursuna yazılması, Ramazan ayının yaklaşması ve aile ile yaşanan anılar günlüğe geçirilmektedir. Ramazan ayında ise günlükte tamamen orucun beraberinde getirdiği duygular ve Zeynep'te bıraktığı tesirler anlatılmaktadır. Bayram zamanı ise Zeynep de kendi açısından olanları anlatmaktadır.

Sonuç olarak bu metinler çocuklar için günlük türünün başarılı örnekleri sayılabilir. Bir çocuğun ağzından yazılması ve içerikte yer alan duyguları, düşünceleri ve davranışları ile çocuk seviyesine uygun olan bu metinlerde belirgin bir öğretici çaba olmaksızın çocuk okurlara çok çeşitli iletiler verilmektedir. Hem yazmaya teşvik hem edebî zevk hem de eğitici unsurlar, anılan bu metinlerde bir aradadırlar.

Gezi Yazısı

Gonca dergisinde yayımlanan gezi yazıları çeşitli şehirleri gezip oradaki izlenimlerini yazan kişiden hareketle “Gezgin Abi” adı altında yayımlanmaktadır. Toplam on iki adet gezi yazısına rastlanan dergide, Şanlıurfa, Kilis, Mut, Giresun, Samsun, Osmaniye, Fethiye, Sinop, Gönen, Edirne, Karaman ve Van şehirleri tanıtılmaktadır.

Tablo 39. Gonca Dergisinde Yer Alan Gezi Yazıları

No.	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Gezgin Abi Urfa'da	117	İmzasız
2	Gezgin Abi Kilis'te	118	İmzasız
3	Gezgin Abi Mut'ta	119	İmzasız
4	Gezgin Abi Giresun'da	120	İmzasız
5	Gezgin Abi Samsun'da	121	İmzasız
6	Gezgin Abi Osmaniye	122	İmzasız
7	Gezgin Abi Fethiye	123	İmzasız
8	Gezgin Abi Sinop	124	İmzasız
9	Gezgin Abi Gönen	125	İmzasız
10	Gezgin Abi Edirne	126	İmzasız
11	Gezgin Abi Karaman	127	İmzasız
12	Gezgin Abi Van	128	İmzasız

Yazar, Mut ziyaretini sabah uykudan kalkmasından geri dönüş için havaalanına gidişine kadar kesintisiz olarak anlatmaktadır. Derginin mensup olduğu harekete ait bir kurum olan Mutlu Kolejini ziyaret eden yazar, buradaki izlenimlerini ve çocuklarla yaptığı sohbetleri okuyuculara aktarmaktadır. Yazar, ziyaret ettiği Kolej dışında Mut'a ait herhangi bir yere gitmemiştir.

Ziyaret edilen okullarda *Gonca* dergisinin içeriği ile ilgili bir yarışma yapılmaktadır. Sınıflar arasında yapılan bu yarışmalarda öğretmenlerin yarıştığı etkinlikler de olmaktadır.

Yazarın gittiği okullara ait bir “enler” listesi de yazıda yer almaktadır. En karizma öğretmen, en uyumlu sınıf, en meşhur öğrenciler gibi gruplamalarla okulun öğrenci ve öğretmenleri tanıtılmaktadır.

Bu gezi yazılarında ziyaret edilen okullarla ilgili övücü dil ve yüceltici bakış açısı hemen dikkati çekmektedir. Bu durumun gruba mensup özel okullardaki çocuklar arasındaki mensubiyet ilişkisini kuvvetlendirdiği kadar, anılan bu okullarda okumayan çocuklarda tam tersi bir etki oluşturabileceği ileri sürülebilir.

Bu gezi yazılarında ön plana çıkan diğer bir husus derginin reklamının her fırsatta yapılmasıdır. Yayımlanan fotoğraflarda çocukların elinden *Gonca* dergisi eksik olmamaktadır.

Metinlerin son kısımlarında ziyaret edilen şehre ait bilgi alınabilecek internet sitelerinin isimleri yer almaktadır.

Sonuç olarak *Gonca* dergisinde yer alan ve gezi yazısı olarak değerlendirilebilecek metinler, çocuk okullara herhangi bir bölge ya da şehri tanıtmak için kurgulanmamıştır.

Bazı metinlerde gidilen şehrin kısa bir tanıtımı yapılmışsa da bu yazılarda temel amaç derginin dâhil olduğu hareketin açmış olduğu okulları tanıtmak ve bu okulların öğrencileri aracılığı ile derginin reklamını yapmaktır. 121. sayıdaki metinde ziyaret edilen Özel Feza Koleji şu cümlelerle tanıtılmaktadır: “Samsun’dan daha sıcak, sınısıcak bir okulda aldık soluğu. 1994 yılında kurulan Özel Feza Koleji, Ondokuz Mayıs Üniversitesinin karşısında bir tepeye sırtını dayamış. Halı sahadan tutun da mini bir hayvanat bahçesine kadar her şey var. Tavuklar, tavşanlar, güvercinler...” (GD, 121, s. 42). Aynı yazının devamında kolejde uygulanan eğitim sistemi övgü dolu ifadelerle tanıtılmaktadır:

Feza Koleji’nin öğrencilerinin maharetleri anlatmakla bitecek gibi değil. Feza Eğitim Kurumları Genel Müdürü Kemal Küçükkaya, ZEP (Zenginleştirilmiş Eğitim Programı) adı altında başlattıkları projede öğrencilere normal müfredattaki eğitimi ustaca sunmanın yanında ayrıca aşağıdaki derslerin de işleneceğini, verileceğini söyledi. Bu derslerin neler olduğunu çok merak ediyorsunuz değil mi? Verilecek bu ek programı saymam bile size ZEP’in içeriğinin, müfredatın işlenişinin ne denli ustaca olduğu konusunda bilgi verir sanırım (GD, 121, s. 42).

Yine bir başka metinde okulda okuyan öğrencilerin merkezi sınavlarda ve sanat edebiyat içerikli yarışmalarda gösterdikleri başarılar ve aldıkları dereceler anlatılmakta ve bir nevi bu okula giden çocukların başarılı olacağı iletisi verilmektedir.

Kilisli bir hayırsever tarafından inşa edilen Mehmet Döğme, gezdiğimiz pek çok ilköğretim gibi, ilinin en başarılı okulu. Geçen sene 8. sınıf SBS sınavında 500 tam puanla 2 Türkiye birincisi çıkarmış. Bununla da kalmamış, öğrencilerinin yüzde doksan sekizini fen ve Anadolu Liselerine yerleştirmiş. Dahası da var. Monami resim yarışmasında Türkiye birinciliğinden, şiir ve kompozisyon yarışmaları Türkiye derecelerine, oradan fizik, kimya, matematik ve biyoloji olimpiyatlarına kadar pek çok başarıya imza atmışlar (GD, 118, s. 41-42).

Yazara bu gezileri esnasında mutlaka okulun bir öğretmeni eşlik etmekte ve bu öğretmen övgülerle tanıtılmaktadır. İnceleme kapsamındaki sayılarda sadece Sinop şehri değişik yönleriyle geniş olarak tanıtılmaya çalışılmıştır. Bunun en önemli sebebi olarak da o şehirde derginin de mensubu olduğu hareketin bir okulunun olmaması tahmin edilmektedir. 128. sayıda ise Van’daki deprem için yardım kampanyası düzenleyen dergi okurlarının kumbaralarında biriktirdikleri harçlıklarla yedi yüz bin TL’ye Muradiye ilçesinde yaptırılan okul anlatılmaktadır.

Deneme

Gonca dergisinde *Diyanet Çocuk Dergisi* ile birlikte diğer iki dergiden farklı olarak deneme türüne ait örneklerle rastlanmaktadır. Toplam on yedi adet denemeden dört tanesi Nesibe Şahin, iki tanesi Musa Güner, iki tanesi Gülhan Karan imzasını taşıırken geriye kalan dokuz tanesi farklı yazarlara aittir.

Tablo 40. *Gonca Dergisi*’nde Yer Alan Denemeler

No.	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Babamın Elleri	105	Nesibe Şahin
2	Merhaba	107	Musa Güner
3	Dakikaya Gül Dikmek	112	Musa Güner
4	Hayal Pilavı	114	Bahadır Fırat
5	Hayal Masal	115	Tayfun Bulut
6	Bir Kapı	115	Zeynep Kayhan
7	Seninle Dört Mevsim	115	Nuh Tufan
8	Herkes Vatanında Mutludur	116	M. Said Türkoğlu
9	Benim Biricik Babaannem	116	Gülhan Karan
10	Yol	117	Nesibe Şahin
11	Kalbim Kadar Kırmızı	118	Gülhan Karan
12	Komşu Komşu Hu Hu!	122	Zekiye Çoban-Mehmet Erdoğan
13	Yıldız Avı	123	Nesibe Şahin
14	Kollarım Uzayabilseydi	125	F. Ç. Börekçi
15	Kurban Yakınlaşmaktadır	126	Mehmet Terzi
16	O Renklendikçe Hayatın Renkleri Soluyor	127	Filiz Güner
17	Sarı Sabahlar	128	Nesibe Şahin

Gonca dergisinde yer alan denemelerde, deneme türünün özelliğine uygun olarak yer yer karşısındaki bir kişiye anlatırcasına bir üslup kullanılmaktadır. “Yol” başlıklı metinden alınan aşağıdaki bölüm buna örnek olarak verilebilir:

Yol demek, çok şey demek değil mi sence de? İyilerin yolunu düşünsene mesela. Bazen yokuşlu, bazen inişli ama hep uzayıp giden, iyi insanların yolunu... Yolcusu tükenmeyen, menzili hep cennet olan o mübarek, o uzun yollar... Duymuşsundur sen de, okumuşsundur belki de iyilerin yolu öyle uzar ki, vatanlarından bile taşabilir bazen (GD, 117, s. 20).

“Kalbim Kadar Kırmızı” başlıklı metinde de samimi bir üslup kullanılmıştır. Genel olarak hayatı ve hayatta karşılaşılan güçlükleri anlatan bu metinden alınan aşağıdaki bölüm, başarılı bir denemeye işaret etmektedir.

Sen de sever misin bilmem. Şöyle günleri geri geri sardırmayı. Ben çok severim. Bulduğum andan kaçıp geriye, gidebildiğim kadar geriye giderim. Sana da olmaz mı? Dönüp baktığında uzun ince bir yol görürsün hani. O yolda sevinçlerin, o yolda hatıraların, neşen, hüznün. Hepsi küçülüp geride kalmıştır ya.

Adımladığımız şu kısacık hayatı kıvrım kıvrım uzayan bir yola benzetirim ben. Bazen dümdüz bazen engebeli. Azıcık yokuşlu, sonra inişli. Hepsi ayarınca. Yokuşların sonu, kolay bir inişi saklıyor hep. Nedense inişlerin bitişi de bir başka yokuşla fark ediliyor (GD, 118, s. 16).

“Babamın Elleri” başlıklı denemede bir çocuğun gözünden babası anlatılmaktadır. Babaların evlatları için çektikleri sıkıntılara değinilen bu metinde sade bir dil kullanılmıştır:

Benim ellerim babamın ellerine benzer. Parmaklarım kısa ve incedir. Başparmağım arkaya doğru hafifçe kıvrılır. Tıpkı babamınki gibi. Babamın elleri bazen tebeşir tutar, bazen bir çocuğun başını okşar, bazen çapa yapar, bazen de benim için çizilir, kanar.

Düşünüyorum da hepimizin babası böyle değil midir zaten... Bizim mutluluğumuz için çırpınır dururlar. Her birinin elleri başka işlerde maharetlidir. Her biri evlatları için başka zahmetlere katlanır (GD, 105, s. 17).

Musa Güner imzalı “Merhaba” adlı denemede yağmurun yağışı deniz, ağaç, kuş ve toprak gibi nesnelerin gözünden anlatılmaktadır. Yağmurun yağması her bir nesne için farklı anlamlara gelmektedir. Anılan bu denemede bu husus, akıcı ve iddiasız bir dille okuyucuya sunulmaktadır.

“Dakikaya Gül Dikmek” başlıklı metinde, çocuğa hitap eden üslup dikkati çekmektedir. Zamanın sürekli hareket halinde olduğunun anlatıldığı bu metinde, çocukların bir an evvel büyüme istekleri üzerinde durulmuştur.

Şimdi çocuksun. Büyümek istersin. Zaman bir an önce geçsin istersin. Seni çocukluktan kurtarsın, büyütsün istersin. Genç olayım, dersin. Kimse bana “Ufaklık!” demesin, istersin. Ama bir gün gelir ki “Çabuk geç!” diye yalvardığın zamana “Yavaş geç!” diye yalvarmaya başlarsın. Çocukluğun kurtulmayı isteyeceğin bir şey olmadığını anladığında artık çocuk olmazsın (GD, 112, s. 24).

“Hayal Pilavı” adlı denemede çeşitli hayvanların istekleri onların ağzından anlatılmaktadır. Hayal gücünün ön planda olduğu bu metinde serçe, karınca, kelebek, solucan, balık, kurbağa ve su aygırı gibi hayvanların istekleri sıralanmıştır.

Diğer örneklerle göre anlamın bir miktar kapalı olduğu bir metin olan “Seninle Dört Mevsim” adlı denemede dünya anlatılmaktadır. Dünyayı ve onun güzelliklerini içinden geldiği şekilde anlatan yazar, dünyanın tüm hallerini beğenmekte ve şöyle seslenmektedir:

Sana nasıl baktığımla alakalı olabilir mi sence bütün bunlar. Evet galiba öyle! Çünkü ben, annemin gözlerine bakar gibi bakıyorum hep sana. Kardeşime dokunur gibi dokunuyorum. Hem nasıl çirkin göreceğim ki seni! Neyini beğenmeyeceğim? Aldırma sen ana haber

bültenlerinin karlı-kışlı, kavurucu yazlı haberlerine. Kıymet bilene her köşen, her bucağın oyuncak senin. Derelerin, tepelerin; gündüzlerin, gecelerin... (GD, 115, s. 25).

Deneme türünün bir diğer özelliği olan öğreticilik de *Gonca* dergisindeki deneme örneklerinde görülmektedir. “Komşu Komşu Hu Hu!” adlı metinde komşuluk ilişkilerinin önemi üzerinde durulmakta ve okuyuculara Hz. Muhammed ve Fatih Sultan Mehmet’ten örnekler verilerek komşuluğun anlamı aktarılmaktadır. “Acaba bize bu kadar yakın olan insanlarla aramız nasıl? Bu komşularımıza uzaktan uzağa bakıp mı geçiyoruz yoksa onlarla samimi bir münasebet mi kuruyoruz? İsterseniz bu soruların cevaplarına geçmeden evvel büyüklerimizin komşuluk hakkında neler söyleyip yaptıklarına bir göz atalım.” (GD, 122, s. 28) denilerek Hz. Muhammed’in hadislerinden konuyla ilgili olanları verilmiştir. Ayrıca sekiz maddelik bir liste halinde Hz. Peygamber’in komşuların birbiri üzerindeki hakları konusundaki düşünceleri aktarılmıştır.

Bazı örneklerde hayaller ve anlatılmak istenenler hikâye edici bir tarzda ele alınmaktadır. Söz gelimi sevgi konulu “Kollarım Uzayabilseydi” (GD, 125) adlı metinde öğretmen sınıfa kollarını kilometrelerce uzatabilmeleri halinde ne yapmak isteyeceklerini sorar. Sırayla söz alan çocukların her biri farklı cevaplar verirler. Sonunda öğretmen eğer kolu uzayabilseydi bütün öğrencilerine aynı anda sarılmak isteyeceğini söyler. Hikâyeye benzeyen bu metnin içerdiği hayal unsurları ve belirli bir fikri karşısında bir varmışçasına anlatması sebebiyle deneme olarak adlandırılması daha uygun gözükmektedir. Dergide buna benzer birkaç örnek daha vardır.

Kurban Bayramı dolayısıyla yayımlanan “Kurban Yakınlaşmaktır” adlı metinde kurban ibadeti hakkında bilgiler verilmekte ve çeşitli sanatçıların kurban hatıraları aktarılmaktadır. Kurbanla ilişkin kavramların anlamları, ayet, hadis gibi konuyla ilgili hususlar okuyuculara sunulmuştur.

“O Renklendikçe Hayatın Renkleri Soluyor” başlıklı deneme, televizyonun insan hayatında ve sosyal yaşamda meydana getirdiği olumsuz durumları başarılı bir şekilde dile getirmektedir. Özellikle çocuklar tarafından zararlı olabilecek uzun sürelerde izlenen televizyonun masum olmadığı, verilen çarpıcı örnekler, edebî bir dil ve akıcı, okuyucuyu sıkmayan bir üslupla aktarılmaktadır. Metin şu cümlelerle başlamaktadır.

İcat edildiği zaman masum bir makineydi. İçinde böylesine canavar bir ruh taşıyacağı hiç düşünülmemişti. Hatta birçok insan onu küçümsemiş, “Kimin ne işine yarar ki şaşkın kutusu!”

demışti. Şaşkın kutusu, hakkında söylenenleri sessizce dinlerken içinden de “Siz öyle sanın, beni küçümsemenin cezasını ödeyeceksiniz.” diyordu (GD, 127, s. 14).

Metnin devamında nitelikli ve zevkli benzetmelerle okuyucuyu sıkmadan televizyon hakkındaki görüşler paylaşılmaya devam edilmektedir.

Sonra misafirliklerde dostların, akrabaların birbiriyle konuşmasını engelledi. Ardından komşuluk ilişkilerini zayıflattı. Çünkü her gün cazip bir seçenikle çıkıyordu insanların karşısına. Hatta bazı zamanlar iş vakitlerinde bile bütün sokaklar boşalıyor, insanlar kendi istekleriyle ona esir oluyordu.

Sonra sunduğu farklı hayat tarzları, onlara ulaşamayanları mutsuz etti. Çocuklar ödevlerini yetiştiremez oldu. Anneler yemeklerini ocakta unuttu. Bütün kötü şeyleri iyi gösterdiği için gençler kötü alışkanlıklar kazandı. İyi şeyler kötü gösterildiği için iyi ve güzel olan her şeyden uzaklaştı insanlar (GD, 127, s. 15).

“Sarı Sabahlar” adlı deneme ise yazarının sabah vakitleri ile ilgili hissettiği duyguları okuyucuya aktarması şeklinde oluşmuştur. Senli benli bir anlatım yolu ise okuyucuları metne çeken yazar, her sabahın bembeyaz bir sayfa olduğu üzerinde durur.

Sonuç olarak *Gonca* dergisinde yer alan denemeler, çocuk edebiyatı ürünü olarak incelenen metinler arasında en niteliklileri içinde sayılabilir. Deneme türünün kendine has özelliklerini bünyesinde fazlasıyla barındıran bu metinler, edebiyatın temel işlevlerinden olan edebiyattaki güzel bakışın da nitelikli örneklerini vermektedir. Yazarların bir konu hakkındaki düşüncelerini belirli bir düzen içerisinde ve okuyucuya herhangi bir zorlama yapmadan, samimiyetsizlikten uzak bir anlatımla aktardığı bu metinler, çocuk okurları edebiyata ısındıracak özelliktedir.

Anı

İncelenen dergi sayıları arasında anı türüne ait tek örnek 112. sayıdaki Ali Şanverdi imzalı “Hatıralar Çeker Beni” adlı metindir. Bu metinde yazar doğup büyüdüğü yer olan Hatay’daki Ramazan anılarını okuyucularla paylaşmaktadır. Henüz oruç tutamayacak kadar küçük olduğu yaşlarını anlatan yazar, iftar vaktinin yaklaşmasıyla artan heyecanı, evlerde pişen yemeklerin komşulara dağıtılmasını, ezanın okunmasıyla oruçların açılmasını hep o günkü çocukluk halinin bakış açısı ile anlatmaktadır. Çocuk anne ilişkisinin de anlatıldığı bu metinde, yorulan fakat her defasında yaptığı diğer işlere rağmen sofradan şehriye pilavını eksik etmeyen anneden sevgiyle bahsedilmektedir. Erkeklerin

teravihe gitmeleri, kadınların kömbe yapmaları, masal anlatan teyzelerin masalları güçlü bir gözlemle satırlara aktarılmıştır. Çocukluk günlerini hasretle anan yazar metne özlem dolu şu cümlelerle son vermektedir: “Aradan bunca yıl geçti; ama ben ne zaman tereyağlı şehriye pilavı kokusu alsam, kendimi çocukluğumun Ramazan sahurlarında bulurum. Dudak kıpırtıları arasında gözlerim buğulanır. Bir daha o lezzeti tadamama hüznüyle ve anne hasretiyle burnum sızlar” (GD, 112, s. 35).

Akıcı bir üslupla kaleme alınan metinde sürükleyiciliği sağlayan esas unsur, anlatılanların kuvvetli bir gözlem ve ayrıntılı bir tasvirle okuyucuya sunulmasıdır. Çocuksu korkuların ve sevinçlerin yer aldığı bu metin, sahiciliği ve yapmacıklıktan uzak samimi üslubu ile çocuk okurlara nitelikli bir metin sunmaktadır.

Biyografi

Gonca dergisinde biyografi türüne giren tek metin 108. sayıda yer almaktadır. “Sevgili Peygamberimizin Nurlu Hayatı” başlığını taşıyan yazı, Hz. Muhammed’in hayatı kronolojik bir sıra izlenilerek ve metnin takip edilmesini kolaylaştıracak şekilde bölümlere ayrılarak kaleme alınmıştır. Metnin yazarı Ali Demirel’dir.

Hz. Muhammed’in doğumu ile başlayan metin Kutlu Doğum alt başlığı ile Hz. Muhammed’in doğumunu anlatmaktadır. Bu metinde kuru ve resmi bir bilgi verme amacından çok samimi ve duygusal bir dil ile metin okuyucuyu ilişkisi arttırılmaya çalışılmıştır.

Takvim, 20 Nisan 571’i gösteriyordu. Hicri takvime göre de Rebiyülevvel ayının 12. Gecesi idi. Anne Amine’nin evinde tatlı bir heyecan vardı. Müjdesi dilden dile dolaşan Son Nebi dünyaya teşrif ediyordu. Babası daha önce vefat etmişti. Dede Abdulmuttalip, torununun doğumuna çok sevinmişti. Onu kucağına aldığı anda sevinç gözyaşları sakallarını ıslatıyordu. O’na Muhammed ismini verdi. Daha hamilelik döneminde de annesine melekler, ümmetin efendisine hamile olduğunu ve adını “Muhammed” koymasını fısıldamışlardı (GD, 108, s. 16).

Metnin diğer başlıkları şunlardır: “Anneye Veda”, “Son Nebinin İşaretleri”, “En Güvenilir İnsan”, “Kutlu Yuva”, “İlk Vahiy”, “İlk İman Edenler”, “İşkence Dönemi”, “Habeşistan’a Hicret”, “Boykot”, “Taif Hüznü”, “Gökler Ötesine Seyahat”, “Medine’nin Desteği”, “Hicret ve Destansı Kardeşlik”, “Bedir, Uhud ve Hendek Savaşları”.

Metinde Hz. Muhammed’in hayatı küçük bölümlere ayrılarak okuyucuya sunulmuştur. Bu tür metinlerdeki temel sıkıntı okunabilirliktir. Bunu aşmak içinse çocuk edebiyatı

araştırmacıları, hayatı anlatılan kişinin başından geçen somut olayların metnin içine serpiştirilerek ilginin sağlam tutulmasını önermektedirler. Bir diğer öneri ise hayatı verilen kişiye ait olumlu örnek oluşturacak durumların ön plana çıkarılması ve kişinin yaşadığı zorlukları aşmada gösterdiği çabanın göz önüne serilmesidir. Anılan bu hususların, değerlendirilen metinde dikkate alındığı görülmektedir.

Türkçe Öğretimine Katkı Sunan Unsurlar

Gonca dergisinde doğrudan Türkçe ya da dil ile ilgili olduğu söylenebilecek sadece bir yazı yayımlanmıştır. 106. sayıda yer alan “Dil Bahisleri” adlı başlık Türkçenin yanlış kullanılması hakkında bilgi veren ve yazarın yanlış gördüğü ya da beğendiği kullanımları konu alan dört metinden oluşmaktadır. Ahmet Özdemir imzalı bu metinlerin sırasıyla isimleri şöyledir: “Tehlikeli İfadeler”, “Bilmiyordum Öğrendim”, “İsraf Haram” ve “Site Harici Park Etmek Yasaktır”.

“Tehlikeli İfadeler” başlıklı bölümde, masallarda sıklıkla rastlanılan bir sahne ve bu sahnede kullanılan sözler yazarın tepkisini çekmektedir. *Binbir Gece Masalları*’nın en ünlülerinden olan “Alâeddin’in Sihirli Lambası” masalından hatırlanan bir sahnede, lambadan çıkan cin, muhatabına “dile benden ne dilersen” şeklinde seslenmektedir. Yazar burada ilginç ve zorlama bir yorumla bu ifadenin Allah’ın gücü ve kudretine ortak koşma ile ilgili olduğunu iddia etmektedir:

Bugüne kadar kendisine “Dile benden ne dilersen” denilen hiçbir masal kahramanının “Bütün dilekleri yerine getirebilecek olan varlık Allah’tır. Bari ‘Dile benden ne dilersen, Allah’ın izniyle yerine getireyim’ de”, dediğini duymadık. Gerçi, devin karşısında konuşabilmek kolay değil ama konu Allah’ın gücü ve kudretine ortak koşma ile ilgiliyse susmak da tehlikeli değil mi? (GD, 106, s. 48).

Boratav (1969, s. 80) masalı “dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeklerle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan, kısa bir anlatı” (Boratav’dan aktaran Helimoğlu Yavuz, 2009) olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, yazarın yukarıda yaptığı tespitler ve eleştiriler çok da mantıklı görünmemektedir.

Aynı yazının “Bilmiyordum Öğrendim” başlıklı bölümünde ise bir deyim bahse konu edilmektedir. “Buldumcuk olmak” deyimini yeğeni sayesinde öğrenen yazar, bu deyim anlamını okuyucularla paylaşmaktadır.

“İsraf Haram” başlıklı bölümde ise dilde “az emek sarfı kanunu” olarak tanımlanan bir durumdan bahsedilmektedir. Bu bölümde çeşitli yazılardan ve konuşmalardan örnekler verilerek lüzumsuz kullanılan kelimelerin kullanılmaması gerektiği anlatılmaktadır.

“Site Harici Park Etmek Yasaktır” başlıklı bölümde de bir eleştiri yapılmaktadır. Başlıkta geçen kullanımın dilsel açıdan kusurlu oluşu üzerinde durulan bu yazıda olası yanlış anlaşılmalara esprili bir dille aktararak okuyucularda bir bilinç oluşturulmaya çalışılmaktadır.

118. sayıda yayımlanan söyleşide, çocukların kitaba olan ilgilerini arttırmak amacı ile söyleşi yapılan kişiye kitaplarla arasının nasıl olduğu ve çocukken hangi kitapları okuduğu sorulmuştur. “Çocukken öğretmenimizin tavsiye ettiği tüm kitapları okudum. İyi ki de okumuşum. *Robin Hood, Defne Adası, Gülliver’in Gezileri, Diyet, 80 Günde Devri Âlem* gibi hepimizin bildiği kitapları okudum ben de. Ayrıca çocukken bunların filmlerini izlemek, benim için büyük keyifti (GD, 118, s. 30). Söyleşi yapılan kişinin çeşitli özellikleriyle anlatıldığı bu yazıda, onun çocukken iyi bir okur olduğunun vurgulanması ve okuduğu kitapların isimlerinin anılması, dergi okurlarını örtük bir şekilde okumaya teşvik etmektedir.

123. sayıda Orhan Bilir imzası ile yayımlanan “Armut Piş Ağzıma Düş” adlı hikâyede, anlatıcı konumundaki armut, kendisiyle ilgili söylenen bazı kalıp söz, atasözü ve deyimlerden hoşnut değildir. Bu durumu aşağıdaki cümlelerle açıklamıştır:

Kendini az bilen birisi bana ‘armut kafalı’ dedi, çok alındım. Ben de ona ‘insan kafalı’ dedim. O ise hiç alınmadı. Tadım tuzum kaçtı. Moralim bozuldu. Çünkü kulaktan dolma, internetten sorma bilgilerle hakkımda başka şeyler de söylüyormuş. Duysanız dudaklarınız uçuklar. Neymiş efendim, armudun iyisini aylar yermiş. Bu kadar kırıncı sözlerden sonra bir de ağzını açıp ‘armut piş ağzıma düş’ demez mi?

Bu adam, armudun sapını üzümün çöpünü karıştırıyor. Beni, el âlemin bahçesindeki meyvelerle bir tutuyor. Şimdi gel de konuşma (GD, 123, s. 31).

Konuşan bir meyvenin kendisi ile ilgili olan atasözü ve deyimleri zikretmesi ve bunlardan memnun olmadığını belirtmesi, çocuk okurların bu atasözü ve deyimlerin anlamını merak etmelerini sağlayacaktır. Bu hikâyedeki başarı, okurları doğrudan değil dolaylı yoldan öğrenmeye teşvik etmesidir.

125. sayıda yer alan “Bir Ufacık Tulumbacık: Üzüm” adlı metinde üzümün özellikleri ve insan sağlığına olan faydaları sıralandıktan sonra metnin sonunda, içinde üzüm geçen

deyim ve atasözleri açıklamalarıyla birlikte verilmiştir. Metnin sonunda verilen atasözleri şunlardır: “Üzüm üzüme baka baka kararır”, “Üzümün çöpü armudun sapı var demek”, “Bağa bak üzüm olsun yemeye yüzün olsun”, “Baba oğluna bir bağ bağışlamış; oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş.” Türkçenin ayırıcı özelliklerinden olan zengin atasözü ve deyim varlığı bu metinde çocuk okurların dikkatine sunulmaktadır. Üzüm hakkında bu kadar söz olduğunu öğrenen çocuk, bu anlamda başka kelimeleri ve bu kelimelerle yapılan atasözü ve deyimleri de düşünecektir.

Metinlerin içinde yer alan Türkçe ile ilgili kısımların dışında, değişik unsurlardan oluşan “Her Telden” adlı bölümde çocuk okurların dilsel becerilerini ve kelime dağarcıklarını genişletmek için faydalı olacak alt başlıklar vardır. Bir Soru, Bir Hadis, Bir Bilgi, Bir Yıldız, Bir Atasözü, Bir Bilmece, Bir Latife, Bir Nükte gibi kısımlardan oluşan bu bölümde verilen bir atasözünün açıklandığı kısım ilgi çekicidir. Bir Atasözü alt başlığı ile her sayıda bir atasözü açıklanmaktadır. Atasözlerinin açıklanmasında kitabi bir dil kullanmaktan kaçınılmıştır. Daha somut kelimelerle ve günlük olaylardan hareketle izah edilen bu atasözleri açıklanırken yer yer Hz. Muhammed’in hadislerinden ve İslam dininin gereklerinden de örnekler verilmektedir. “Varsa hünerin, var her yerde yerin.” atasözü şu cümlelerle açıklanmıştır:

Hüner sahibi, becerikli kimseler bulundukları toplum içinde saygı görmeyi hak eden kimselerdir. Kendilerine has becerileri olan bu kişilerin kendilerini kabul ettirmeleri herhangi bir hünere sahip olmayan kişilere göre çok daha kolaydır. Dinimiz bu konuya çok ehemmiyet vermiş, Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem) hüner kazanmak, ilim öğrenmek hakkında şöyle buyurmuştur: “İlim tahsil etmek (hüner kazanmak) için yola çıkan kimse yolundan dönünceye kadar Allah’ın yolundadır.” (GD, 109, s. 19).

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, *Gonca* dergisinde metinler içinde yeri geldikçe çocuk okurlara Türkçe ile ilgili bilgiler verilmekte ve onların dile karşı hassas tavırlar geliştirmeleri desteklenmektedir. Geniş bir hacme ve zengin bir içeriğe sahip olan *Gonca* dergisinde birkaç örnek dışında masal, hikâye ya da şiir gibi metinler içinde konu olarak dil ile ilgili hususların işlenmemiş olması dergi için bir eksiklik olarak görülebilir.

TRT Çocuk Dergisi

Genel Tanıtım

Bu başlık altında *TRT Çocuk Dergisi*'nin Kasım 2010 tarihindeki ortaya çıkışı ile birlikte takip ettiği yayın politikası, dergiyi çıkaranların ve yayınlayanların hizmet etmek istedikleri amaçlar, şekilsel unsurlara ait bilgiler, yer verilen konular ve reklamlar gibi genel bilgiler verilerek dergi hakkında kuşatıcı bir tanıtım amaçlanmaktadır.

Derginin Künyesi

İncelenen diğer dergilere göre *TRT Çocuk Dergisi*'nin mazisi oldukça yenidir. Bu yayın, aylık olarak yayımlanmaktadır. Merkezi İstanbul'dur. İlk sayısını Kasım 2010'da çıkaran dergi, TRT Çocuk kanalının yaygınlaşması ve ilgi görmesinin ardından yayın hayatına atılmıştır. Bu durum derginin ilk sayısının "Editörden" bölümünde şu cümlelerle dile getirilmektedir:

TRT Çocuk Kanalı'nı çok seviyorsunuz. Derslerinizin dışında kalan zamanlarda ve tatillerde TRT Çocuk Kanalı'nda yayımlanan birbirinden güzel, eğlenceli ve bilgilendirici programları hiç kaçırmıyorsunuz. Bunu biliyoruz ve bundan çok mutluyuz. Size kanalımızın dergisini, TRT Çocuk Dergisi'ni hazırladık. Artık her ay çıkacak olan eğlenceli, renkli, elinizden bırakamayacağınız bir derginiz var. Her yeni sayısını büyük bir merak ve sabırsızlıkla beklemeniz için çok değerli yazarlar, çizerler bir araya geldiler, "Ülkemizin zeki, komik, meraklı, muzip çocukları için en güzel dergiyi oluşturalım" dediler. Sonuçta birbirinden renkli, sürükleyici maceralar, eğlenceli köşeler, röportajlar, konular ve kahramanlar ortaya çıktı (Editörden, 2010).

Dergi sayfalarında, kanalla paralellik gösterecek şekilde kanalın yayın akışı hakkında okurları bilgilendirmeyi amaçlayan bölümler vardır. Kaliteli bir baskıya ve geniş bir hacme sahip olan derginin arkasında TRT gibi köklü bir kurumun olması derginin niteliğini arttıran hususlardandır. Yazı işleri müdürlüğünü ilk sayıdan 25. sayıya kadar Ammar Gündüz yürütmüştür. Bu sayıdan sonra yazı işleri müdürleri olarak Ahmet Akbal, Bekir Yıldızcı ve Can Soysal'ın isimleri görülmektedir. 2010 yılının Kasım ayında okuyucusu ile buluşan dergi, inceleme kapsamındaki ilk sayı olan Ocak 2011 sayısı ile 4. sayıya ulaşmıştır.

TRT Çocuk Dergisi 26 cm x 24 cm boyutlarındadır. Bu ölçüleri ilk sayısından yayımlayan şirketin değiştiği sayıya kadar korumuştur. Derginin bütün sayıları altmış altı sayfadan oluşmaktadır. Derginin ağırlığı ise ilk sayısı yaklaşık yüz seksen beş gram, diğer sayıları ise iki yüz elli sekiz gramdır. İlk sayının diğer sayılara oranla daha hafif olmasının sebebi, ilk sayıda karton kapak kullanılmış olmasıdır (Demiryürek, 2012). Akbal (2013) ise derginin ilk baskılarının 24 x 30 boyutlarında olduğu bilgisini verir. Ayrıca 25. sayıdan itibaren 24 x 32 boyutu tercih edilmiştir.

Derginin yapısal özellikleri arasında kuşe kâğıda basılı olması dikkat çekicidir, yine yazı karakteri olarak kullanılan puntolar çocuk okurlara uygundur. Ön plana çıkan bir başka husus ise resimlerin kalitesidir. Metinlerle beraber uygun resimlerin kullanılması metinlerin okunurluğuna katkı sağlamıştır denilebilir. Demiryürek (2012) bu derginin yapısal bir eksiği olarak kapak ve cilt sorununu gösterir. Ona göre kapak sağlamlık açısından yetersizdir. Yine derginin ciltlenmesinde kullanılan tel zımbanın, zamanla deforme olup yerinden çıkabilme ihtimali vardır. Bu da derginin dağılması sonucunu getirecektir. Bunun yerine iplik dikişli ciltleme yöntemi tavsiye edilmektedir.

Dergi 25. sayıdan itibaren yayıncı firmasını değiştirmiştir. İlk çıktığında “Cordoba A.Ş.” ile çalışan dergi 25. sayıdan itibaren “Siyah Martı Yayınları” ile yoluna devam etmiştir. Yayınevi değişikliği, beraberinde başka değişiklikleri de getirmiştir. Dergiye bu sayıdan itibaren yeni abone kabul edilmemiştir. TRT Çocuk, artık sadece bayilerde ve kitapçılarda satılan bir dergi konumuna gelmiştir. Yayıncı firma değişikliğinin getirdiği en somut farklılaşma ise derginin içerik yöneticilerinde olmuştur. Bu değişiklik dergi sayfalarına da yansımıştır. Anılan değişiklik ile ilk yirmi dört sayının hazırlanması işini üstlenen Selim Sener ve ekibi yerine Sevide Sevan Usak ve arkadaşları getirilmiştir.

TRT’nin yayımladığı ve kurumun 2010 yılı içerisindeki faaliyetlerinin anlatıldığı bültende “TRT Çocuk Kanalı” başlığı altında *TRT Çocuk Dergisi*’nden de bahsedilmektedir. Çocuklara daha yakın olabilmek ve onları okumaya özendirmek amacıyla çıkarılmaya başladığı belirtilen derginin ilk dört ayına ait satış rakamlarına yer verilmiştir. Ekim 2010: 13.323, Kasım 2010: 12.464, Aralık 2010: 15.166, Ocak 2011: 13.800. (TRT, 2011).

TRT Çocuk Dergisi, incelenen dönemde Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç’ın sorumluluğu altındaki kurum ve kuruluşlar arasındadır. Derginin satış rakamı ile ilgili bilgi, TBMM çatısı altında sorulan bir soru önergesine verilen cevapta bulunmaktadır. Söz

konusu cevapta TRT Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından “TRT Aylık Radyo Televizyon Dergisi”, “TRT Çocuk Dergisi” ve “Pepee Dergisi” adı altında üç dergi çıkarıldığı bilgisi verilmiştir. (Başbakan Yardımcılığı, 2012). Bu dergilerden *TRT Çocuk Dergisi*’nin on yedi aylık satış adedinin 295.257 olduğu bilgisi verilmiştir. Bu da aylık ortalama 17.300 baskı sayısı anlamına gelmektedir.

Derginin Ortaya Çıkış Amacı

Dergi, yaklaşık ay ay süren bir ön hazırlık ve araştırma sürecinin sonunda ortaya çıkmıştır. Hedef kitle olarak 9-13 yaş grubu çocukların dil gelişimine ve estetik zevklerine hitap edebilecek; aynı zamanda ebeveynlerin çocuğu anlamada rehberi olabilecek bir dergi yayıncılığı amaçlanmaktadır (Akbal, 2013).

Yukarıdaki bölümde de değinilen soru önergesi cevabında, derginin çıkarılma amacına yönelik bazı ipuçları edinmek mümkündür. Sözü edilen yazıda, dergi aracılığı ile çocuklara televizyon seyretmekten öte okuma alışkanlığı kazandırıldığı, medya araçlarını doğru anlayabilme desteği verildiği, çocukların evrensel konular ve kavramlara medeniyet merkezli bir bakışla yönelmelerinin sağlandığı belirtilmektedir. Ayrıca çocukların ruhsal, bilişsel ve bedensel gelişimlerinin dergi aracılığı ile desteklendiği vurgulanmaktadır (Başbakan Yardımcılığı, 2012).

TRT Çocuk Kanalı Müdürü Ahmet Akbal (2013) 23 Nisan Çocuk Kongresi’nde yaptığı sunumda *TRT Çocuk Dergisi*’nin yayıncılık anlayışını şu cümlelerle özetlemektedir:

TRT Çocuk Dergisi; nasihat etmeden, sıkıcı bir dil kullanmadan; duyarlılığı ve gerçekliği göz ardı etmeden, yaptıklarının kendileri ve başkaları üzerinde oluşturacağı sonuçları sezdirerek, yalnızca öğrenmeye yardımcı değil aynı zamanda çevresini fark etmesini sağlayan, ufku genişleten, hayal dünyasını zenginleştiren ve en önemlisi de ‘eğlenceli’ bir yayıncılık anlayışıyla hazırlanmaktadır.

Yine Akbal (2013) *TRT Çocuk Dergisi*’nin alanda önemli bir boşluğu doldurduğunu belirterek, çocukluğun masumiyeti noktasında onu bir özne olarak gördüklerinden bahisle çocuğun doğasına uygun bir yayıncılık anlayışı ile TRT Çocuk Kanalı’nın bir çapraz medya uygulaması olarak *TRT Çocuk Dergisi*’nin yayımlandığını belirtmiştir.

Derginin İçeriği

TRT ocuk Dergisi'nde diğer dergilere kıyasla reklamların sayısı ve çeşitliliği dikkat çekicidir. Dergide, reklam olarak genellikle çeşitli yayınlar ve yayımcılar, çeşitli bilgisayar oyunları, çocuklara hitap eden bazı ürünler yer almaktadır. Yayınevleri, dijital oyun firmaları, dondurma firmaları gibi değişik birçok sektöre ait reklamları görmek mümkündür. TRT ocuk Kanalı ile aynı doğrultuda bir yayın politikası izleyen bu dergide, kanalda yer bulan çizgi kahramanlara çizgi roman olarak rastlamak mümkündür. Buna ilave olarak kanalda yayımlanan çizgi filmleri hazırlayan ekiplerin tanıtıldığı, yayımlanan programların küçük oyuncular hakkında bilgi veren sayfalar da bulunmaktadır. "Kahramanlar Dünyası" adını taşıyan bu bölüm çizgi filmlerin ve programların yapım aşamaları hakkında ayrıntılı bilgiler içermekte ve dergi okurlarının kanalı ve kanalın yayınlarını daha ayrıntılı tanımalarını amaçlamaktadır. Ayrıca "TRT ocuk Kanalımızda Neler Var?" adını taşıyan sayfalarda, kanalda yayımlanan çizgi filmler ve programlar tanıtılmaktadır. Yine kanal ile ilgili olarak reklam özelliği taşıyan bilgilendirmeler de yapılmaktadır. Dergi yöneticisi Akbal (2013) bu durumu "apraz medya uygulaması" ve "ekran simetrisi bir dergicilik" olarak isimlendirmektedir.

İşlenen Konular ve Eğitsel Unsurlar

Bu başlık altında, dergi içeriğinde yapılan inceleme sonucu çizgi, reklam, bulmaca gibi unsurlar dışında olan ve metin özelliği gösteren bölümlerden hareketle derginin çocuklara vermek istediği bakış açısı ve öğretmek istediği bilgilerin niteliği sorgulanmıştır.

Bilgilendirme

Bu başlık altında dergi sayfalarında yer alan ve doğrudan bilgi vermeye dönük olarak hazırlanan metinler tasnif edilmiş ve incelenmiştir. Dört alt başlık altında şekillenen bu bölümde 1. TRT ocuk Kanalı Yayınları 2. Çeşitli Canlılar 3. lkeler 4. Teknoloji başlıkları yer almaktadır.

TRT ocuk Kanalı Müdürü Akbal (2013) ocuğın soru sormasını sağlamayı ve merak duygusunu ön plana çıkarmayı derginin temel sorumluluklarından biri olarak görmektedir. Ona göre ocuk, dergi kurgusu içine yerleştirilmiş bölümleri okudukça keşif duygusuyla

zevk alabilmelidir. Dergideki bilgilendirme metinlerinin çeşitliliğini bu bakış açısına bağlamak mümkündür.

TRT Çocuk Kanalı Yayınları

TRT Çocuk Dergisi, 2010 yılında ilk sayısını yayımlamıştır. 2008 yılında yayın hayatına başlayan TRT Çocuk Kanalı'nın bir uzantısı olarak çocuk okurlarla buluşan dergi, çocukları içeriğinde yer alan ve kanaldaki çizgi filmlerden ilham alınarak çizilen çizgi diziler ya da programları tanıtıcı yazılar yoluyla kanala yönlendirme amacı gütmektedir. Bu bölümde “Kahramanlar Dünyası” ve “Bizim Mahalle” adlı bölümlerde yer alan metinler söz konusu edilmiştir. Bu metinlerde, TRT Çocuk Kanalı'nda yer alan çizgi filmler ve bu çizgi filmlerin kahramanları ilgi çekici bir tarzda tanıtılmaktadır. TRT Çocuk Kanalı Müdürü, anılan durumu şu cümlelerle özetlemiştir:

Ekranın simetrisi bir dergicilikle çocuğa dergi üzerinden ekrana taşınmayan bilgi haber ve çizgilere yer verilirken kanalımızdaki yenilikler, yayına başlayacak yeni çizgi diziler, programlar, kahramanlar, ekran yüzlerimiz de ‘Haberin Olsun’, ‘Kahramanlar Dünyası’, ‘Bizim Mahalle’ ve ‘Tilkiden Mektup’ gibi köşelerde yer verilmektedir (Akbal, 2013).

“Rüzgârgülü” başlıklı metinde aynı adla yayımlanan bir programın tanıtımı yapılmaktadır. Programın yapımcısı Özhan Abla'ya çeşitli soruların sorulmasıyla ilerleyen metinde programın kapsamı, nasıl yarışmacı olunacağı, programı hazırlayan ekibin kimlerden oluştuğu gibi bilgiler paylaşılmaktadır. Bir söyleşi havasında olan metinde Özhan Abla'dan program esnasında yaşadığı ilginç anıları anlatması istenmiş ve kendisi hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 41. TRT Çocuk Dergisi'nde Kanaldaki Çizgi Film Kahramanlarının Tanıtıldığı Yazılar

No.	Şiir Adı	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Kahramanlar Dünyası	Rüzgârgülü	4	İmzasız
2	Kahramanlar Dünyası	Kasabaya Gel, Heyecana Katıl, Maceraya Atıl	5	İmzasız
3	Kahramanlar Dünyası	Pepee	6	İmzasız
4	Kahramanlar Dünyası	Tel Ali	7	İmzasız
5	Kahramanlar Dünyası	Mimocan	8	İmzasız
6	Kahramanlar Dünyası	Keloğlan	11	İmzasız
7	Kahramanlar Dünyası	Ceren ve Arda İle Söyleşi	12	İmzasız
8	Kahramanlar Dünyası	Dede Korkut	13	İmzasız
9	Kahramanlar Dünyası	Cille	14	İmzasız
10	Kahramanlar Dünyası	Anka	16	İmzasız
11	Kahramanlar Dünyası	Bitmeyen Öykü-Çizgi Film Makinesi Son Sürat	17	İmzasız

12	Kahramanlar Dünyası	Gizemler Diyarına Yolculuk	20	İmzasız
13	Kahramanlar Dünyası	Mimocan	22	İmzasız
14	Bizim Mahalle	Kimin Tarlası	25	Sümeyra Üzer
15	Bizim Mahalle	Çok Eğlenceli Bir Çizgi Film Başlıyor: Canım Kardeşim	26	İmzasız
16	Bizim Mahalle	Kuzucuk	27	İmzasız

Kasaba programının tanıtıldığı metnin başlığı “Kasaba’ya Gel Heyecana Katıl, Maceraya Atıl”dır. Yedi yıldır devam ettiği bilgisi verilen programın yapımcı kadrosunun kimlerden oluştuğuna yer verilmiş, ayrıca programda işlenen konulara çocukların da katkı sağlayabilecekleri anlatılmıştır. Programın sunucusu Serkan Özenç hakkında bilgilerle devam eden metinde onun beslediği hayvanlara ve dinlediği müzik türlerine değinilmiştir.

İlk çıktığı zamanlarda büyük ses getiren “Pepee” adlı çizgi filmin tanıtıldığı metinde Pepee’nin anlamı açıklanmış, Pepee’nin bir gününün nasıl geçtiği anlatılmış ve yeni bölümler hakkında bilgiler verilmiştir.

“Tel Ali” adlı kelime bulma programı hakkında bilgiler verilen metinde çocuklar Tel Ali’nin ağzından programı tanımaktadırlar. Bu metinde, oyundaki değişiklikler, oyunun kuralları gibi hususlara değinilmektedir. Yayının dışında neler yaptığı sorulan Tel Ali, çocuklara örtük öğütler vermekten de geri durmamaktadır.

Mimocan ve arkadaşlarının tanıtıldığı metin, onlara sorulan sorulardan oluşmaktadır. Okul öncesi çocuklar için hazırlanan bir program olan “Mimocan”da kahramanlar sorular yoluyla tanıtılmaktadır.

TRT Çocuk Kanalı’nın ilgiyle izlenen yerli yapımlarında olan “Keloğlan”ın tanıtımının yapıldığı metin şu cümlelerle başlamaktadır:

Kötülüğe karşı sadece kendine güvenen, iyiliğe sarılmış, saf ve temiz Keloğlan ve Arkadaşları. Onlara her zaman yardımcı olan Bilgecan Dede, Keloğlan’a yaptığı yanlışlarda yol gösteren annesi ve komik köylüleriyle güzel bir Anadolu köyü. Hepsi ve daha fazlası bu komedi/macera TV dizisinde sizleri bekliyor. (TRTÇ, 11, s. 24)

Bu girişten sonra Keloğlan’ın ağzından, çizgi filmde yer alan kahramanların tanıtımları yapılmaktadır.

“Alfabe” adlı programın kahramanları olan Ceren ve Arda’nın konuşturulduğu metinde Arda ile Ceren’e çeşitli sorular sorularak okuyucunun onları, dolayısıyla programlarını tanımaları amaçlanmıştır.

“Dede Korkut” adlı çizgi film “pek yakında” ibaresi ile tanıtılmaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri’nde yer alan kahramanların boy göstereceği anlaşılan bu çizgi filmde Bayındır Han, Boğaç Han, Uruz gibi kahramanların ağzından çizgi filmin hikâyesi hakkında ayrıntıya inmeyen meraklandırıcı bilgiler paylaşılmaktadır.

“Cille” adlı programın kahramanları olan Kayra, Talu ve Solin bu metinde kendi ifadeleri ile çizgi filmdeki yerlerini ve gelişimlerini anlatmaktadırlar.

“Anadolu Kartalları” adlı çizgi film gelecekteki bir zamanı anlatmaktadır. 2211 yılında çıkan bir uzay savaşında dünyayı koruyan Anka-Anadolu Kartalları, çeşitli rütbelerde askerlerden oluşmaktadır. Metinde her bir kahraman kendisini ve görevini tanıtmaktadır.

17. sayıda kanal izleyicisi çocukların hayal güçlerini gösterebilecekleri iki ayrı programdan bahsedilmektedir. “Bitmeyen Öykü” adlı programda çocukların yazıp gönderdiği metinleri çizgi filme çevirecek bir yöntem izlenmektedir. “Çizgi Film Makinesi” ise çocukların çizip gönderdiği resimlerden hareketle çizgi filmler oluşturan bir programdır.

“Gizemler Diyarına Yolculuk” çizgi filminin tanıtımı çizgi roman halinde yapılmıştır. Çizgi filmin konusu, başlangıç noktası ve kahramanları tanıtılmıştır.

22. sayıda “Mimocan Her Yerde” adlı çizgi film tekrar tanıtılmıştır. Çeşitli sorulara cevap veren Mimocan kendini ve programdaki arkadaşlarını okurlara tanıtmaktadır.

Derginin yeni bir yayın dönemine girmesiyle birlikte “Kahramanlar Dünyası” adlı bölüm yerini aynı işlevi yerine getiren “Bizim Mahalle” adlı bölüme bırakmıştır. “Kimin Tarlası” adlı çizgi filmin tanıtıldığı metinde, yakında başlayacak olan bu çizgi filmin dizi setinden okuyuculara bilgiler verilmektedir. Sansar ve Porsuk çizgi filmin iki kahramanıdır. Çiftçinin diziye dâhil olmasıyla olaylar farklı bir hal almakta ve Tarık adlı karakterin girmesi ile diziye farklı bir boyut geleceği anlatılmaktadır.

Çok eğlenceli bir çizgi film başladı anonsuyla okuyucuya tanıtılan çizgi filmin adı “Canım Kardeşim”dir. İki kız kardeşin hikâyesinin anlatıldığı bu dizide aile bağlarının önemi ve sevgi üzerinde durulduğu bilgisi paylaşılmaktadır.

“Kuzucuk” adlı çizgi filmin iki kahramanı olan Kuzucuk ve Horoz’a muhabir tarafından sorular yöneltilmesi ile başlayan metinde ikilinin yaşadığı maceralar ve komiklikler anlatılmaktadır. Ayrıca ilerleyen bölümlerde dizide bazı farklılıkların olabileceği söylenerek merak duygusu arttırılmaya çalışılmıştır.

Aynı kurumun biri televizyon kanalı biri çocuk dergisi olan iki yayını arasındaki bağın açık bir şekilde görüldüğü yer *TRT Çocuk Dergisi*'nde yer alan “Kahramanlar Dünyası” ve “Bizim Mahalle” adlı bölümlerdir. Bu bölümlerde TRT Çocuk Kanalı'nda yer alan çizgi filmler özendirici bir dille okuyuculara tanıtılmaktadır. Kanalda yayımlanan çizgi dizilerin internet sitelerinin adresleri de dergi sayfalarından paylaşılmakta ve çocuk okurlar bu adreslere yönlendirilmektedirler. Kanalda yayımlanan programlar tanıtılırken genel olarak iki yol takip edilmiştir. İlk sayılarda çizgi dizinin/programın yapımcısı ya da sunucusu olan kişiyi merkeze alarak önce çizgi filmi tanıtan daha sonra ise yapımcıyı/sunucuyu tanıtan, onun hakkında bilgiler veren bir yol izlenmiştir. İkinci yol ise çizgi dizinin/programın kahramanları ile yapılan soru cevaplar aracılığı ile oluşturulan metinlerdir. Kahramanların ağzından çizgi dizinin/programın konusu, kahramanları, ileriki bölümlerde olacak olaylar hakkında ipuçları gibi tanıtımlar yapılmaktadır. Bazı çizgi diziler/programlar ise yapım aşamasındadır ve henüz yayına girmemiştir. Bu türlü programları konu alan metinlerde genellikle programın içeriği özendirici bir dille anlatılarak çocukların yeni programı seyretmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Çeşitli Canlılar

TRT Çocuk Dergisi'nde “İlim Bilim Merkezi” adlı bölümde, bilimsel açıklamaların yanında, bazı sayılarda hayvanların tanıtımları da yapılmıştır. Bu başlık altında tanıtılan hayvanların hangi özellikleri üzerinde durulduğu ve çocuk okurların ilgisinin hangi yollarla canlı tutulmaya çalışıldığı incelenmiştir.

“Buz Ülkesinin Sevimli İmparatorları” başlıklı metinde penguen türünün içinde en iri yapılı olan imparator penguenleri tanıtılmaktadır. Metnin tekdüze ve bilgi yüklü yapısı hemen dikkati çekmektedir. Ansiklopedi sayfalarından aktarıldığı izlenimini veren yazıda soğuk bir hava vardır:

Yaşadıkları kutup bölgesi çok soğuktur. Vücutlarını örten sık tüyler ve deri altlarındaki kalın yağ tabakaları soğuğu geçirmez. Vücut ısılarını otomatik olarak ayarlayan bir mekanizmaya sahiptirler. Tüylerini dikleştirerek vücut sıcaklıklarını kontrol ederler. Yumurtladıkları zamanlarda dört ay boyunca hiçbir şey yemeden yaşarlar (TRTÇ, 4, s. 34)

Metin çocuk okurların ilgisini çekecek üslup özelliğinden mahrumdur. Metinde yakalanamayan sıcaklık sayfanın çeşitli yerlerine yerleştirilen resimlere mizahlı konuşma baloncukları eklenmesiyle yakalanmaya çalışılmıştır.

“Isıran ve Sokaan Böcekler” başlıklı metinde dokuz ayrı böceğin tanıtımı görseller eşliğinde yapılmaktadır. Ortak noktaları ısırma ya da sokmaları olan bu böcekler, okuyucuyu saran, akıcı ve mizahi bir üslupla anlatılmaktadırlar. Örneğin eşek arısı şu cümlelerle okuyuculara tanıtılmaktadırlar:

Acaba büyük oldukları için mi onlara eşek arısı denmiştir, yoksa eşekleri de devamlı soktukları için mi? Bilim insanları bu konuyu henüz aydınlatamadılar. Eşek arıları aniden ortaya çıkarak hem hayvanları hem çocukları hem de büyükleri korkuturlar. Çünkü soktuklarında normal arılar kadar insafli olmazlar. Hatta bu konuda ‘Dilini eşek arısı sokmasın emi.’ diye bir deyim bile vardır. Bir eşek arısı hayatı boyunca iğnesini bir kez kullanır, çünkü iğnesini kaybedince ölür (TRTÇ, 10, s. 36).

Üslup olarak okuyucuyu metne çeken bir tarzda olan bu metinde küçük bir bilgi yanlışı vardır. Soktuktan sonra iğnesini kaybeden canlı, eşek arısı değil bal arısıdır.

İlgi çekici bir metin 11. sayıda yer almaktadır. “Anadolu’da Nesli Tükendi Tükenecek Yırtıcılar” başlığı ile yayımlanan bu metinde dokuz yırtıcı tanıtılmaktadır. İlgi çekici çizimler eşliğinde tanıtılan bu hayvanların Anadolu coğrafyasında en son görüldükleri tarihler de verilerek soylarının tehlikede olduğu vurgusu yapılmaktadır.

“Leyleği Havada Gördük” adlı metinde, farklı bir üslupla tanıtılan leylek hakkındaki bilgileri yine leylek kendisi vermektedir. “Bizden tüm dünyada toplan yirmi üç bin çift yaşar. Yirmi bin kadarının Türkiye’de ürediği tahmin edilmektedir. Leylekler göçmen kuşlardır, kışı geçirmek için her sonbaharda üredikleri yerlerden daha sıcak memleketlere göç ederler.” (TRTÇ, 12, s. 36).

Göç ettikleri zaman dilimleri, yaşam süreleri, birbirleri ile anlaşma şekilleri, yuvalarını yaptıkları yerler ve yedikleri besinlere ilişkin bilgiler bu metin aracılığı ile verilmektedir.

“Sadık Dostumuz Kangallar” adlı metinde kısa başlıklarla kangal köpekleri hakkında ilgi çekici bilgiler paylaşılmıştır. Az yerler, çok zekidirler, spor yaparlar, hareket etmeyene saldırmazlar, çocuklarla oynarlar, yüksek yerlerde çok karizmatik dururlar, çok cesurdurlar, kulakları kesilir, boyunlarına tasma takılır gibi dikkat çekici çok sayıda başlık altında birkaç cümlelik açıklama yapılarak ilginin canlı tutulması amaçlanmıştır.

Tablo 42. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Çeşitli Canlıları Tanıtan Bilgi Yazıları

No.	Tanıtılan Hayvan	Tam Metin Adı	Sayı	Yazar
1	İmparator Pengueni	Buz Ülkesinin Sevimli İmparatorları	4	İmzasız
2	Böcekler	Isıran ve sokaan Böcekler	10	İmzasız

3	Anadolu Yırtıcıları	Anadolu’da Nesli Tükendi Tükenecek Hayvanlar	11	İmzasız
4	Leylek	Leyleği Havada Gördük	12	İmzasız
5	Kangal Köpeği	Sadık Dostumuz Kangallar	13	İmzasız
6	Mirket	Kemik Kemirgen Mirketler	14	Tuba Betül Sümer

Hayvanlar hakkında, araştırma kapsamına giren son bilgi verici metin “Komik Kemirgenler Mirketler” başlığı ile okuyucuyla buluşmuştur. Diğer metinlerden farklı olarak Tuba Betül Sümer imzasını taşıyan bu metin, dikkat çekici derecede çocuk seviye ve ilgisi gözetilerek kaleme alınmıştır. Örnek olarak, tanıtımı yapılan hayvanın boyuna ilişkin bilgi verilirken niceliksel bilgilerle birlikte okurların gözlerinde canlandırabilecekleri bir yöntem de tercih edilmiştir. “Boyları iki *TRT Çocuk Dergisi* kadardır. Neredeyse boyları kadar uzun kuyrukları vardır. Bu yüzden kuyruklarını yerde sürüyerek gezerler. Dolayısıyla gezdikleri yerlerde arkalarından iz bırakırlar.” (TRTÇ, 14, s. 16).

Beslenme şekilleri, yaşadıkları yerler, yaşadıkları yerler gibi bilgilerin yanında yılan ve kemirgenleri avlamaları sayesinde tarıma faydaları da söz konusu edilmiştir. Bu özellikleri dolayısıyla bazı ülkelerin mirketleri dışarıdan getirdikleri vurgulanmıştır. Ayrıca ilgi çekici bir bilgi olarak eski Mısırlıların mirketleri çok sevdikleri hatta mumyaladıkları aktarılmıştır.

Ülkeler

“Benim Ailem” başlığı altında yayımlanan ve farklı ülkeleri tanıtan yazılar bu başlık altında değerlendirilmiştir. Tanıtılan ülkeden temsili olarak ailesi ile birlikte bir çocuk resmi verilen metninde ilk olarak tanıtımı yapılacak ülkenin yüzölçümü, nüfusu, dinî inanışları, dilleri, para birimi, iklim ve coğrafyası, başlıca yer altı zenginlikleri ile ülkede yetişen tarım ürünleri hakkında bilgiler verilmektedir.

“Benim Ailem” adlı sayfalarda yer alan metinler ve görseller Kaknüs Yayınları tarafından basılan *Benim Ailem-Dünya Çocuklarının Gözünden Aileleri* başlıklı kitaptan yayınevinin izni ile dergi sayfalarına aktarılmışlardır. Anılan eser, Uwe Ommer adlı fotoğraf sanatçısının yaklaşık iki yüz elli bin km. yol kat ederek dünya üzerinde yaşayan yüz otuz ülkeden bin iki yüz elli bir ailenin fotoğrafını çekmesi ile başlamıştır. 1996’da başlayan bu yolculuk 2000 yılında son bulmuş ve sanatçı, fotoğraflarını *1000 Aile* adı altında yayımlamıştır. Bir tesadüf eseri Gazeteci Sophie Furlaud ve kolej öğretmeni Pierre

Verboud fotoğrafçı Uwe Ommer ile karşılaşırlar. *Benim Ailem-Dünya Çocuklarının Gözünden Aileleri* adlı kitabı oluşturma fikri bu şekilde ortaya çıkar. Kitabı Türkiye’de yayımlayan yayınevinin internet satış sitesinde kitabın tanıtımı şu cümlelerle yapılmaktadır:

Tam bir sayfayı kaplayan aile fotoğraflarının karşı sayfasında, ailenin nerede yaşadığına işaret eden, söz konusu ülkenin bir haritası; ülkenin büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, dinî ve etnik çeşitliliği gibi konularda bilgi veren kısa istatistiki bilgiler ve ailenin çocuklarının birinin ağzından aktarılan günlük yaşama dair eğlenceli bir metin yer alıyor. Kitabın belkemiğini Uwe Ommer’in muhteşem fotoğrafları oluşturuyor. 52 ülkeden çocuklar, anne babaları ve kardeşleriyle poz vermişler. Uwe Ommer öyle pozlar yakalamış ki, aynı anda hem günlük yaşamın sıradanlığı, hem de fotoğraflanan ülkenin eşsiz benzersiz karakteri yansımış kameraya. Hayal gücünü harekete geçiriyor bu fotoğraflar. Sonuçta ortaya çıkan albüm, dünyamızın dört bir köşesinde yaşayan çocukların ve ailelerin birbirinden farklı yaşamlarını, ne olduğundan daha güzel göstermeye çalışıyor ne de insan manzaralarının olduğundan daha dramatik bir tablosunu çiziyor. Sadece ve sadece hakikati yansıtıyor. (www. kaknus.com.tr)

Bu metinlerin çocuk edebiyatı kapsamına girmesi, onların çocuk gözünden yazılması sebebiyledir. Anlatılan her ülkede, o ülkenin özellikleri, orada yaşayan bir çocuk tarafından okuyucuya tanıtılmaktadır. Anlatımın doğal akışı içerisinde, tanıtımı yapılan ülkeye dair söylenebilecek hemen hemen her şey kısa metinlerin içine dâhil edilmiştir. Anılan bilgi yoğunluğunu anlatmak için 4. sayıda İspanya’nın tanıtıldığı metin örnek verilebilir.

İspanya’da zamanımızın çoğunu dışarıda geçiririz. Güneş her zaman pırıl pırıl parlar; ister Endülüs’te olsun, ister küçük beyaz köylerin dar sokaklarında, Kastilya yaylalarının uçsuz bucaksız buğday tarlalarında, İbiza’nın plajlarında ya da Valensiya sahillerindeki Morella’da... Bu havada öğlen ve akşam yemeklerini hep geç yeriz. Akşam yemeği saat ondan önce yenmez, bu yüzden de geç yatarız. Buna İspanyol saati derler! Aralarda karnımız acıktığında da tapa atıştırırız. Siz hiç tapa yediniz mi? Acıktığınızda atıştırabileceğiniz ufak menülerdir. (TRTÇ, 4, s. 30).

Metinde İspanya’nın bölgeleri ve ünlü yerleri isim olarak zikredilmektedir. Ayrıca İspanyol yemek kültürü de yukarıdaki metinde yer almaktadır.

Bir Afrika ülkesi olan Eritre’nin tanıtıldığı metinde, ülkenin konumu, komşuları ve bölgede yaşayan insan toplulukları anlatılmaktadır. Ülkenin siyasi tarihi Hamid adlı gencin ağzından şöyle anlatılmaktadır:

Güney komşumuz olan Etiyopyalılarla 30 yıl süren savaş yüzünden ülkemiz sefalete sürüklendi. Bağımsızlığımıza henüz 1993 yılında kavuştuk. Bundan önce de İtalya’nın sömürgesiydik. Bu yüzden başkent Asmara, 1930’lardan kalma bir İtalyan kasabasıdır.

Katedral, İmpero adında bir tiyatro, ekspreso kahvehaneleri ve eski model İtalyan arabaları.. Eritre'ye çok turist gelmediği halde, buranın neden maceraperestlerin ve şairlerin hayran olduğu bir ülke olduğunu artık anlıyorsunuzdur. (TRTÇ, 5, s. 31)

Yukarıda yer verilen bölümde ailesini ve ülkesini okuyuculara tanıtan Hamid adlı gencin ağzından metnin olağan akışı içerisinde Eritre ve Afrika tarihi hakkında bilgiler edinilmektedir. Bilgi verici metinlerin düz ve çocuklar için sıkıcı olabilecek anlatımı, bu yöntem ile aşılmıştır.

Hollanda'nın tanıtıldığı metinde yel değirmeninde çalışan bir ailenin çocuğunun ağzından bilgiler aktarılmaktadır. Topraklarının deniz seviyesinin altında olduğu belirtilen ülkede taşkınları önlemek için bentler yapıldığı anlatılmaktadır.

Tablo 43. TRT Çocuk Dergisi'nde Ülkeleri Tanıtan Bilgi Verici Metinler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Anlatıcı	Sayı	Derleyen
1	Benim Ailem	İspanya	Soraya	4	İmzasız
2	Benim Ailem	Eritre	Hamid	5	İmzasız
3	Benim Ailem	Hollanda	Jost	6	İmzasız
4	Benim Ailem	Tibet	Janşup	7	İmzasız
5	Benim Ailem	Etiyopya	Askuru	8	İmzasız
6	Benim Ailem	İskoçya	John	9	İmzasız
7	Benim Ailem	Sikkim	-	11	İmzasız
8	Benim Ailem	Çin	Vang	12	Esra Sözen
9	Benim Ailem	Güney Afrika	Moina	13	Esra Sözen
10	Benim Ailem	Endonezya	Vade	16	Esra Sözen

Janşup adlı çocuğun gözünden anlatılan ülke Tibet'tir. Kitaptan dergi sayfalarına aktarılan metin şu cümle ile başlamaktadır: “Bu arada, Hindistan'da doğdum, ama asıl vatanım Tibet. Aslında benim bir ülkem yok. Çinliler elli yıl önce Tibet'i işgal ettiğinden beri Tibet, Çin'in kendi içinde bağımsız bir bölgesi kabul ediliyor.” (TRTÇ, 7, s. 30). Bu giriş cümlesi muhtemelen kitaptaki metinden dergi sayfalarına aktarılırken bağlamından koparılıp kendisinden önce gelen cümle ile bağı göz ardı edilerek aktarılmıştır.

Etiyopya hakkındaki yazıda bilgi veren çocuk, Askuru adlı bir kabile kızıdır. Kabilesinin savaşçı ve sert özelliklerini anlatan bu kız, göçebe olduklarını ve yetiştirdikleri hayvanlarına su bulmak için uzun mesafeler yürüdüklerini anlatır.

İskoçya'nın anlatıldığı metinde, ülkenin fiziki özelliklerinden ziyade kültürel özellikleri anlatılmıştır.

Sonbaharda sis bastırınca, civardaki Kilçurn Kalesi gibi harabeler, insanın aklına hayaletleri getirir. Bu ıssız okyanus ile geniş ve açık alanın bizi hüzünlendirdiğini sanmayın sakın! Ağustostaki Kuzey İskoçya Oyunları ve gaydalar eşliğinde değnek fırlatma gibi yöreye özgü spor müsabakalarımız sırasında buraya gelmelisiniz! İskoç eteklerimizi giyip dans ediyor, şarkı söylüyor ve Breton, Galler ve İrlanda dilleriyle akraba olan, biz Keltlerin 10. Yüzyıldan beri kullandığımız Gal dilini konuşuyoruz. (TRTÇ, 9, s. 31).

Hindistan'ın bir eyaleti olan Sikkim'in tanıtıldığı metinde, ülkede yaşayan insanların kıyafet özellikleri anlatılmaktadır. Metnin anlatıcısı okula gitmediği bilgisini de paylaşmıştır.

Vang adlı çocuğun ağzından anlatılan diğer bir yazıda ise yazıda Çin tanıtılmaktadır. Bu metinde dikkat çeken husus Çin masal ve efsanelerine yapılan vurgu sırasında kullanılan çocuksu dildir:

Az sonra gidip çiftlik avlusundaki hayvanlarla konuşacağım. Burada, güç gerektiren işlere yardım eden kuvvetli bir öküz, domuzlar, tavuklar ve ördekler var. Aslında ben Çin masal ve efsanelerindeki yaratıkları, ağzından ateş püskürten ejderhaları ve tek boynuzlu atları tercih ederim ama neyse... (TRTÇ, 12, s. 31).

Güney Afrika'nın yerel kabilelerinden olan Ndebele kabilesinin tanıtıldığı metinde, anılan kabilenin sanatçı özellikleri ön plana çıkarılmıştır. Evlerini geometrik desenlerle süsleyen kabile kadınlarının boyunlarındaki halkaların anlamı da metinde açıklanmıştır.

Endonezya'nın anlatıldığı metinde, halkın büyük çoğunluğunun Müslüman olduğu belirtilmiştir. Buna rağmen tanıtılan bölge bir Hindu adası olan Bali'dir. Çeltik tarlalarıyla dolu olan Bali'de çocuklara özel bir önem verildiği anlatılmaktadır.

Bali'de saf ve temiz kabul edilen çocuklara özel ihtimam gösterilir. Hiç kimse bizi azarlamaz, bize kaşlarını çatan bile olmaz. Başında bonesi olan küçük kız kardeşim gibi bebekleri de kirli zeminle temas etmesinler diye anneleri kucaklarından indirmez. Bali adası çocukların sevdikleri bir yerdir. (TRTÇ, 16, s.17).

Gazeteci Sophie Furlaud ve kolej öğretmeni Pierre Verboud'un fotoğrafçı Uwe Ommer ile karşılaşmaları sonucu yazılma fikri oluşan *Benim Ailem* adlı kitaptan yapılan alıntılarla oluşturulan derginin bu sayfaları, diğer bilgi verici metinlerden bir yönü ile ayrılmaktadır. Ailesi ile birlikte fotoğrafta yer alan çocuklardan birisi aynı zamanda metindeki anlatıcı olarak okuyucu karşısına çıkmaktadır. Üçten on altı yaşına kadar olan çeşitli çocuklardan oluşan bu anlatıcılar, ailelerini, ne iş yaptıklarını, kültürlerini, ülkelerini, inanışlarını okurlara aktarmaktadırlar. Üslup olarak ortalama yaşta (8-12) bir çocuk ağzından

çıkabilecek cümlelerle verilen bilgilerde çocukların kendilerine has dünyalarından oyuna düşkünlerinden vs. yararlanılarak metin daha okunabilir bir hale getirilmeye çalışılmıştır.

Bilim ve Teknoloji

Bu başlık altında “İlim Bilim Merkezi” adlı bölümde yayımlanan ve bilimsel konularda bilgiler veren metinler ile “Tekno Tarcan” adlı bölümde yer alan teknoloji konulu metinler incelenmiştir.

TRT Çocuk Dergisi’nde yer alan teknoloji ve bilim konulu sayfalar, kurum müdürü tarafından “Çağın çocuklarının bilim ve teknoloji alanında gelişmelerini takip etmelerini sağlamak adına Tekno Tarcan, İlim Bilim Merkezi, Gelecekte Bir Gün köşeleri, dergiyi heyecanla açan okurların ilk durağı oldu” (Akbal, 2013) cümleleri ile tanıtılmaktadır.

Tablo 44. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan “İlim Bilim Merkezi” Başlıklı Yazılar

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Derleyen
1	İlim Bilim Merkezi	Vücudumuzun İlginçlikleri	5	İmzasız
2	İlim Bilim Merkezi	Denizin Sırları	6	İmzasız
3	İlim Bilim Merkezi	Lego Robot Ligi	7	İmzasız
4	İlim Bilim Merkezi	Dalgaların Öfkesi	8	İmzasız
5	İlim Bilim Merkezi	Bilimsel Yaz Kampları	9	İmzasız
6	İlim Bilim Merkezi	Size İyi Uykular	15	İmzasız
7	İlim Bilim Merkezi	Gökten Düşen Beyaz Mutluluk/İstanbul Rasathanesi	16	İmzasız

“Vücudumuzun İlginçlikleri” başlıklı metinde insan vücudunun yedi farklı bölümü hakkında kısa ve ilginç bilgiler verilmektedir. Bu yazıda, kaslar, kemikler, kalp, beyin, akciğerler, kan damarları ve hücreleri ile sindirim sistemi anlatılmaktadır. Ayrıca, mizahi çizimlerle metinlere ilgi arttırılmaya çalışılmaktadır.

“Denizlerin Sırları” adlı metin iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde denizyıldızı, mercan, kalamar, karides gibi deniz canlılarının ilginç özellikleri anlatılırken ikinci bölümde balık adam ve su altı fotoğrafçısı Alptekin Baloğlu’nun yaptığı dalışlar esnasında karşılaştığı ilginç durumlar anlatılmaktadır. Sualtı fotoğrafı dalında bir de altın madalyası olan Baloğlu’nun bu fotoğrafı nasıl çektiği de ayrıntılı olarak okuyucularla paylaşılmaktadır.

“Lego Robot Ligi” başlıklı metinde legodan yapılan robotların verilen görevleri en kısa sürede eksiksiz olarak tamamlamaları üzerine kurulu bir yarışmadan bahsedilmektedir.

Şampiyon olan takımın öğrencilerinin de tanıtıldığı sayfada görsellerle desteklenen anlatım ilgi çekici hale getirilmeye çalışılmaktadır.

“Dalgaların Öfkesi” adlı metinde özellikle Uzakdoğu ülkelerinde görülen tsunami felaketinin nasıl oluştuğu ayrıntıları ile anlatılmaktadır.

“Bilimsel Yaz Kampları” adlı metinde, Türkiye çapında faaliyet gösteren çeşitli çocuk üniversiteleri hakkında bilgiler verilmektedir.

“İyi Uykular” adını taşıyan metinde hayvanların kış uykusu kısaca anlatılmaktadır. Kış uykusu esnasında canlıların vücutlarında meydana gelen değişiklikler, kış uykusuna yatan hayvanlar gibi bilgiler aktarılmıştır.

16. sayıdaki “İlim Bilim Merkezi” sayfasında iki ayrı metin vardır. “Gökten Düşen Beyaz Mutluluk” adlı metinde kısa cümlelerle kar tanelerinin oluşma evreleri, hangi sıcaklıklarda kar yağışı olduğu gibi bilgiler verilmiştir. “İstanbul Rasathanesi” başlıklı metinde ise Takiyyüddin ve arkadaşlarının İstanbul Taksim’de kurdukları rasathane anlatılmaktadır. Kısa süre faaliyet gösteren bu rasathanede kullanılan çeşitli ve zamanına göre ileri olan aletler ve işlevleri resimler eşliğinde anlatılmıştır.

“Tekno Tarcan” başlıklı sayfalarda anlatılan konular genellikle ileri teknoloji ürünü malzemeler ile bilgisayar teknolojisi ve onun kullanıma ilişkin konulardır.

Tablo 45. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan “Tekno Tarcan” Üst Başlıklı Metinler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Tekno Tarcan	Hologram Teknolojisi	4	İmzasız
2	Tekno Tarcan	Nano Teknoloji	5	İmzasız
3	Tekno Tarcan	3D Animasyon ve Çizgi Filmler Nasıl Yapılıyor?	6	İmzasız
4	Tekno Tarcan	Haydi Blog Açalım/Nükleer Güç	7	İmzasız
5	Tekno Tarcan	Grafik Tabletler	8	İmzasız
6	Tekno Tarcan	Yeni Nesil Hareket Algılayıcılar/Bunlar Robot mu?	9	İmzasız
7	Tekno Tarcan	Ödüllü Bisiklet Bulmaca	10	İmzasız
8	Tekno Tarcan	Robotların Japonca Maratonu	11	İmzasız
9	Tekno Tarcan	Kullan Ayırıştır Dönüşün	12	İmzasız
10	Tekno Tarcan	Sizin Klavyeniz Hangi Harfle Başlıyor?	13	İmzasız
11	Tekno Tarcan	Yolumkonum Cihazları	14	İmzasız
12	Tekno Tarcan	Blue-Ray DİSCS	16	İmzasız
13	Tekno Tarcan	Bilgisayarların Düşmanı Virüsler	17	İmzasız
14	Tekno Tarcan	Hızlı Trenler	18	İmzasız
15	Tekno Tarcan	Video Oyunları Nasıl Yapılıyor?	20	İmzasız
16	Tekno Tarcan	Sesini Kaydet Çevirsin	22	İmzasız

“Hologram Teknolojisi” adlı metin 4. sayıda yer almaktadır. İlgi çekici bir konu olan hologram, canlıların ya da cisimlerin uzakta olmalarına rağmen sanki yakındaymışçasına görülmelerini sağlayan bir teknolojinin adıdır. Dennis Gabor adlı fizikçi tarafından bulunduğu belirtilen bu teknolojinin, mucidine Nobel Fizik Ödülü kazandırdığı anlatılmıştır.

“Nano Teknoloji” başlıklı metinde, bu teknolojinin ileride oynayacağı rol ve insan hayatı üzerindeki muhtemel etkileri söz konusu edilmiştir. Nano ve mikron ölçü birimleri hakkında da bilgi verilmiştir.

3D Animasyon ve çizgi filmlerin yapım aşamalarının anlatıldığı metinde, son zamanlarda yaygınlaşan bu tekniğin yapımı çizimler eşliğinde anlatılmaktadır.

7. sayıda iki ayrı metin vardır. İnternet blogları ile ilgili bölümde blog kavramının ne olduğu, blog sahibi olmak için neler yapılması gerektiği, hangi amaçlarla kullanılabileceği gibi bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde ise nükleer güç kavramı, basit ve anlaşılabilir, ayrıntılarda boğulmayan bir üslupla okuyuculara açıklanmaktadır.

Grafik tabletler hakkında bilgi veren metinde bu aletlerin neden tercih edildiği ve kullanım alanları açıklanmıştır. Ayrıca emületörler ve eski bilgisayar oyunlarından da aynı metinde bahsedilmektedir.

Günümüzde giderek etki sahasını arttıran ve evlerde de görülmeye başlanan hareket algılayıcıların anlatıldığı metinde sanki oyunun içindeymişçesine bir his yaşandığı ve geniş bir hareket alanına ihtiyaç duyulduğu anlatılmaktadır.

“Tekno Tarcan” bölümü onuncu sayıda bir bulmaca ile okurların karşısına çıkmıştır. Bisikletin parçalarının numaralandırıldığı bu sayıda okuyuculardan parçalar ile isimlerinin eşleştirilmesi istenmektedir.

11. sayıda “Robotların Japonca Maratonu”, Çığır Açacak Bir Malzeme Çelikten Sağlam Kâğıt” ve “Araba Amblemlerinin İlginç Anlamları” başlıklı üç kısa metin yer almaktadır.

“Kullan Ayırıştır Dönüşün” adlı metin teşvik edici bir üslupla okuyucuları çöplerini ayırıştırma konusunda bilgilendirmektedir. Hangi tür çöplerin birbirinden ayrılması gerektiğinin anlatıldığı metinde bir evden çıkan çöp miktarından hareketle bir şehirden çıkan çöp miktarının çokluğuna dikkat çekilmektedir.

Türkçenin bilgisayar ortamında yazılması için hayati öneme sahip olan F Klavye konusu on üçüncü sayıda işlenmektedir. Mucidi İhsan Yener tarafından en çok kullanılan 30.000 Türkçe kelime temel alınarak geliştirildiği bilgisi verilen bu klavyenin Türkçeye en uygun klavye olduğu örneklerle anlatılmaktadır.

Yolumkonum adlı cihazların yol ve yer bulmada sağladığı kolaylıkların anlatıldığı metinde bu cihazların nasıl kullanıldığı, nasıl çalıştığı ve teknolojik altyapıları hakkında bilgiler verilmektedir.

Blue-ray disk olarak adlandırılan yeni nesil veri depolama araçlarının anlatıldığı metinde cd ve dvd gibi veri depolama araçlarının artık ihtiyaca cevap veremez hale geldiği anlatılmaktadır.

Bilgisayar kullanıcılarının en çok yakındıkları sorunların başında gelen virüs bulaşmalarının konu edildiği metinde, virüslerden korunmak için alınabilecek tedbirler sıralanmıştır.

Üstün teknoloji kullanılan ürünlerde doğadaki canlılardan ilham alma yolunun anlatıldığı metinde hızlı trenlerin tünele girerken oluşturdukları yüksek basıncın etkisini yok etmek için yalıçapkını kuşunun gagasının taklit edildiği anlatılmaktadır. “Doğadaki tüm canlılar hayatlarını devam ettirmelerine imkân tanıyacak kusursuz tasarımlarıyla insanlara örnek olacak şekilde yaratılmıştır.” cümlesiyle doğa-insan ilişkisine dikkat çekilmiştir.

Günümüz çocuklarının sokakta oyun oynamak yerine bilgisayar başında kalmayı tercih etmelerine sebep olan video oyunlarının yapılışının anlatıldığı metinde fikir üzerine yoğunlaşma, çizimi tasarlama, oyunu düzenleme, hangi konsol için yapılacağına karar verme, hareket ve olay zinciri belirleme ve oyun tasarımı aşamaları anlatılmaktadır.

“Tekno Tarcan” başlıklı bölümde güncel ve günümüz modern insanının hayatına bir şekilde dâhil olan ve etki eden teknolojiler konu edilmektedir. Basit ve anlaşılır bir dil kullanılarak anlatılan teknik konular, ilgi çekici yönleri ön plana çıkarılarak okuyucuya sunulmaktadır. Bilgi verici metin olarak değer bulan bu yazılarda içeriğin bilgi yığını olarak kalmasını engellemek amacı ile yer yer mizahtan yer yer ise değişik görsellerden yardım alınmıştır.

Değer Kazandırma

TRT Çocuk Dergisi'nde dinî değerlerin aktarıldığı metin ya da sayfalara rastlanmamaktadır. Dergi içindeki metinlerde, doğrudan ileti veren metinlerin sayısı da diğer dergilere kıyasla azdır. *TRT Çocuk Dergisi*'nde bağlı bulunduğu kurumun çizgisine uygun olarak ön plana çıkan iki değer başlığı dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki olan “Atatürk Sevgisi”ne Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Atatürk'ün değişik ve olumlu yönleriyle ön plana çıkarıldığı metinlerde rastlanmaktadır. Bu metinler derginin inceleme kapsamındaki her sayısında bulunmaktadır. İkincisi ise “sosyal değerler” adı altında değerlendirilmiştir. Özellikle masallarda ve az da olsa hikâyelerde rastlanan bu değerler, yardımseverlik, adalet, dostluk, olumsuz davranışların eleştirisi gibi başlıklar altında toplanabilir.

Atatürk Sevgisi

TRT Çocuk Dergisi'nde, aynı dönemde yayımlanan dergilerden farklı olarak Atatürk konulu yazılara inceleme kapsamındaki her sayıda rastlanmaktadır. Derginin resmi bir kuruluş olan ve devletin yayın organı durumundaki TRT'nin bir yayını olması, Atatürk konulu yazıların bu denli geniş yer tutmasının sebeplerindendir.

Atatürk sevgisine ait değerlere, derginin Atatürk'ü konu alan biyografik özellikteki sayfalarında rastlanmaktadır. Atatürk'ün hayatı, yakın çevresindeki kişiler, temasta bulunduğu çevreler, yaptığı savaşlar, Cumhuriyet ve onunla gelen değişiklikler, Atatürk'ün çocuklara karşı tutumu gibi hususlar anlatılmaktadır.

Derginin amaçları arasında “çocuklarımızda vatandaşlık bilincini artıracak katılımcı demokrasiden, ırk-sınıf-engel toplumsal cinsiyet ayrımcılığına kadar pek çok konu işlenecek, onları yarının söz sahibi olacakları Cumhuriyetimizin bilgili, donanımlı uyumlu, özgüven sahibi ve değerleriyle barışık birer birey olmaları desteklenecekti.” (Akbal, 2013). İfadesi, özelde Atatürk'ün hayatını daha genel olarak ise Cumhuriyet'in kuruluş aşamalarında yaşanan savaşları, ülkeyi kuran kadroyu ve yaşanan zorlukları anlatan metinlerin ortaya çıkış amacını da açıklamaktadır.

“Canım Atam” başlıklı metinlerde bazen doğrudan konuya girilirken bazen de çocuk okurları konuya hazırlamak ve onlara farklı bakış açıları kazandırmak için açıklamalar

yapılmaktadır. Örneğin “Okur Atatürk” başlıklı metnin girişinde Atatürk’ün okuduğu kitaplar tanıtılmadan önce bir açıklama konulmuştur:

Atatürk, hayatı boyunca hep ülkemize hizmet etmiştir. Askerlik döneminde cepheden cepheye koşmuş, Kurtuluş Savaşı döneminde şehir şehir gezmiş halkımızı harekete geçirmiştir. Cumhurbaşkanı olduktan sonra da ülkemizin kalkınması için gece gündüz çalışmıştır. Bu kadar yoğun olduğu halde kitap okumayı, okuduğu kitaplara notlar düşmeyi hiç ihmal etmemiştir. Özellikle tarih, dil, coğrafya, askerlik, kültür, edebiyat konularında yüzlerce kitap okumuştur (TRTÇ, 4, s. 53).

TRT Çocuk Dergisi’nde yer alan Atatürk konulu metinlerde Atatürk’ün çocukları çok sevdiği ve onlarla vakit geçirmekten hoşlandığı vurgulanmaktadır. Bu yolla, çocuk okurlarda Atatürk sevgisinin yerleşmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için Atatürk’e teşekkür edilen metinde, onun çocuk sevgisi şu cümlelerle dile getirilmektedir: “Atatürk yaşamı boyunca tüm sevdiklerine hangi yaşta olursa olsun ‘çocuk’ diye seslenirdi. Bütün Türk çocukları onun öz yavruları gibiydi. Atatürk çocukların bütün istek ve arzularını içlerinden geldiği gibi açıklamalarından çok hoşlanırdı.” (TRTÇ, 7, s. 45). Bir başka örnekte ise, Atatürk’ün yanına aldığı çocuklar anlatılmaktadır: “Onların çocuklukları Atatürk’ün yanında geçti. Atatürk ve ailesinin manevi çocukları oldular. Atatürk onları, onlar da Atatürk’ü çok sevdi. Hiç şırmarmadan büyüdüler. Atatürk’e layık bir evlat, ülkemize örnek insanlar oldular. Her birinin hayat hikâyesi acıyla başladı, başarı ve mutlulukla sürdü.” (TRTÇ, 5, s. 52).

Atatürk konulu metinlerde Atatürk’ün de her insan gibi bir çocukluk dönemi geçirdiği anlatılmaktadır. Özellikle vurgulanan ve çocuklara örnek olması istenen özellik ise onun hayallerinin peşinde ısrarla koşmasıdır. Yine onun derslerindeki başarısı ve öğretmenleriyle kurduğu samimi ilişki de okuyucuların dikkatine sunulmaktadır (TRTÇ, 9, s. 29).

Atatürk’ün metinlerde ön plana çıkan bir başka özelliği de spora olan ilgisidir. Özellikle yüzmeye olan merakı anlatılmaktadır (TRTÇ, 10, s. 21). Onun müziğe olan ilgisi de yer verilen konulardandır (TRTÇ, 17, s. 28-29).

Millî Mücadele Dönemi’nde geçen olaylardan hareketle, Atatürk’ün birleştirici ve güven telkin edici tavırları, askerlik mesleğine olan bağlılığı ve başarıları da vurgulanan konulardandır. Bu metinlerde Atatürk anlatılırken araya girip yönlendirme yapmaktan özellikle uzak durulmaya çalışılmaktadır.

Metinlerde değinilen ve ön plana çıkan bir başka unsur da Atatürk'ün kaleme aldığı *Nutuk* adlı eserdir. Atatürk'ün hayatından pasajların aktarıldığı metinlerde, *Nutuk*'tan alıntılanan bölümlere de yer verilmektedir. Ayrıca metinlerdeki çeşitli bilgi ve olayların alıntılıandığı kitap, gazete ve internet siteleri de verilerek çocuk okurlar daha ayrıntılı bilgi için buralara yönlendirilmektedir.

Çocuk okurlara Atatürk'ün başarıları ve üstün özellikleri anlatılırken onun aynı zamanda herkes gibi bir insan olduğu, çocukluk dönemi geçirdiği, okulları bitirdiği de anlatılmaktadır. Bu metinlerde çocuklara yakın ve onları seven bir Atatürk resmi çizilmeye çalışılmaktadır.

Toplumsal Değerler

TRT Çocuk Dergisi'nde sosyal değer olarak nitelenen yardımseverlik, cömertlik, saygı, sevgi, bilginin önemi gibi değerler, edebî türlerden özellikle masallarda geniş ölçüde yer bulmaktadır.

Akbal (2013) “Bilge Kuş” sayfasında hayvan sevgisi, farklı erdemler, önemli günler ve kavramların anlatıldığını belirtmektedir.

TRT Çocuk Dergisi'nde yer alan metinlerde ön plana çıkan ilk değer “iyilik”tir. Örnek olarak 5. sayıdaki “Bilge Kuş” masalında Çok sevdiği bir oyuncakının başka bir çocuğa verilmesine istemeyerek de olsa karşı çıkamayan Belma üzülürken ortaya çıkan Bilge Kuş, “sevdiğimiz şeyleri, değer vermediğimiz, önemsemediğimiz şeylerden daha fazla istekle paylaşmalıyız” demiş ve bu sözler sonucu Belma, en sevdiği bebeklik yastığını kardeşine hediye etmiştir.

“Yardımseverlik” değerine ilişkin bulgulara 12. sayıdaki “Bilge Kuş” masalında rastlanmaktadır. Yardımseverlik çerçevesinde gelişen bu masalda Belma ve arkadaşı Mina teneffüste ağlayan bir çocuk görürler. Kerim adlı çocuk mendil kapmaca oyununu bilmediği için ağlamaktadır. Belma onu hakem yapar ve böylece onun oyun öğrenmesini sağlar. Çocuk çok mutlu olur. Akşam olduğunda Belma olanları Bilge Kuş'a anlatır.

“Sağlık” değerine ilişkin 9. sayıdaki “Kardeşime Okuyorum” üst başlıklı masalda bulgular vardır. Bu masalda, Kuzu Zuzu'nun annesi ona yarın aşı olmak için erken kalkması gerektiğini söyler. Zuzu ağlamaya başlar. O kadar ağlar ki annesi gözlerinin altına kova koyar. Zuzu arkadaşı Dana Durna'yı bulmak ister. Ağlayarak giderken yolda Kibirli Oğlak

Zeytin’e rastlar. Ona aşırı sorar. Biz keçiler çok cesuruz der oğlak. Sonra Köpek Köpük’le karşılaşır. Köpük düşüncelidir. O da aşı olacaktır. Sonunda Dana Durna’yı bulur. Akıllı bir dana olan Durna meseleye çözüm bulmakta gecikmez. Dana Durna da aşı olacaktır. “Hayır niye korkayım ki? Hasta olmak daha korkutucu. Oyun oynayamamak, istediğin otları yiyememek. Hem kediler, köpekler, insanlar bile aşı oluyormuş hasta olmamak için. Ertesi gün Kuzu Zuzu ve Dana Durna birlikte aşı oldular. Sinek ısırığı kadar da az acımıştı canları. Ama dönüşte hoplaya zıplaya en sevdikleri mis kokulu otları yemeye gidip üstüne saklambaç oynadılar.” (TRTÇ, 9, s. 33).

Yine sağlıkla ilgili iletilere rastlanan bir başka metinde, çocukların doğal olmayan besinlere ilgi duyması, doğal olanları ihmal etmeleri konusu başarılı bir şekilde işlenmiştir. Tavşan İkidiş doğal besinlerle, salatalık, ayran ve şeftali ile beslenirken Kuzu Uzu, dondurma ve gazoz tüketmektedir. Arı Sarı ve Kelebek Lilo, Uzu’ya şekerli şeylerle serinlemesinin yanlış olduğunu, bunun yerine annesinin evde yaptığı limonata ve ayranı tercih etmesini tavsiye ederler. Buradaki ince nokta limonata ve ayranın da dışardan değil evde yapılmış olanının tercih edilmesidir. Bu metinde, dişlerin çürür, kanın hastalanır diyerek çocukların sık karşılaştığı bir durum olan diş çürümesi üzerinden şekerli besinlerin sağlıksız olduğu vurgulanmıştır.

Dergide işlenen bir başka değer, “Kötü Davranışların Eleştirisi” başlığı altında ele alınabilir. 12. sayıdaki “Uzu Kreş Yolunda” başlıklı metinde, Uzu ve arkadaşları Tavşan İkidiş, Dana Durna ve Kibirli Oğlak Zeytin seksek oynarlar. Uzu sayıları karıştırır. Sonuncu olur. Ceza olarak turuncu çiçek arar. Bulamayınca ağlar. Kibirli Oğlak Zeytin onunla dalga geçer. Diğerleri o sene anaokuluna başlayacakken Uzu kreşe başlayacaktır. Renkleri bilmediği için kendisine gülen Zeytin’e camgöbeği rengini sorar. Zeytin donup kalır. Bu rengi ilk defa duymuştur. Diğerleri de bilemezler.

Aynı değere ilişkin bir başka bulgu, 13. sayıdaki “Uzu’nun Yeni Arkadaşı” adlı metinde yer almıştır. Ormana yeni gelen geyik ailesinin çocuğu ile tanışmak için Zeytin ve İkidiş çok istekli davranmazlar. Dana Durna bu ikisine davranışları sebebiyle kızar. Uzu geyik yavrusu ile tanışmak için onun yanına gider. Adı Kıtır olan geyik yavrusuna beneklerini sorar, hasta olup olmadığını öğrenmek ister. Kıtır ve ailesi avcılardan kaçmışlardır. Kıtır bunları anlatırken ağlar. Uzu üzülür ve utanır. O sırada Tavşan İkidiş ırmağa düşer. Kıtır İkidiş’i sudan kurtarır. Uzu, Kıtır’ın sadece hızlı koşmadığını aynı zamanda da çok iyi yüzdüğünü düşünür.

Yukarıdaki metinde verilen temel ileti önyargının kötü bir duygu olduğudur. Zeytin ve İkidiş yeni gelen ve adı Kıtır olan geyik yavrusunu beğenmezler ve onunla tanışmak istemezler. Metnin devamında İkidiş'in hiç tanımadığı halde beğenmediği Kıtır, onu sudan çıkararak hayatını kurtarır.

Sonuç olarak *TRT Çocuk Dergisi*'nde yayımlanan masallarda sıkça rastlanan ve sosyal değerler başlığı altında ele alınan bu değerlerde, çocukların kendi yaş gruplarıyla birlikte zaman geçirirken karşılaştıkları durumlardan hareket edilmektedir. Çocuğun günlük hayatından seçilen olaylar ve karşılaşılması muhtemel durumların masal kahramanları aracılığı ile aktarılması ve verilmek istenen iletiler ve kazandırılmak istenen değerlerin bu yolla aktarılması arzu edilen davranış değişikliklerinin oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Eğlendirme

Her çocuk dergisinde olduğu gibi *TRT Çocuk Dergisi*'nde de çeşitli bulmaca sayfaları bulunmaktadır. Bu sayfaların diğer dergilerdekilerden farkı, öğretici amaçlar da taşımasıdır. Benzerlerinden ayrılan bu tür bulmacalar okuyucu karşısına değişik şekillerde çıkmaktadır.

Zekâ gelişimine fayda sağladığı düşünülen bulmacalar ve bilmecelerin farklı yaş grupları düşünülerek hazırlandığı belirtilmiştir. Bulmacaların bir kısmında sanatın pek çok dalının ele alındığı vurgulanmıştır. Levni'den Picasso'ya Van Gogh'a kadar değişik sanatçılar, eserleri ve sanat akımlarına yer verilerek bu eser ve sanatçılara aşinalık kazandırılması yanında; çocukların hayal dünyası ile düşünme yetisini paralel kullanması amaçlanmıştır (Akbal, 2013).

TRT Çocuk Dergisi'nde bulmacalar için ayrılan sayfa sayısı yüz on dokuzdur. Bu sayı, derginin % 8,8'lik bölümünü kapsamaktadır.

Edebî Türler

Bu bölümde masaldan başlayarak rastlanan edebî türler tasnif edilmiş, tablolar yardımı ile dergideki yerleri ve miktarları somutlaştırılmış ve değerlendirilmeye tabi tutulmuşlardır. İncelemeye konu olan iki yıllık süreçte yayımlanan 20 sayıda edebî türlere ayrılan toplam

sayfa sayısı 194'tür. Yaklaşık olarak dergi içeriğinin %14,4'ünü edebî türler oluşturmaktadır.

TRT Çocuk Dergisi'nde günlük türünün eksikliği göze çarpmaktadır. Çocukları kendi kendilerine yazma serüvenine çıkarmada yadsınamaz bir rolü olan bu tür, yazan kişide yaşantılarını kâğıda dökerken, iç dünyasına doğru bir yolculuk yapma hissi de uyandırmaktadır. Günlük türünün çocuk edebiyatı açısından en belirgin özelliği, metindeki kişi ile okur arasında görünmez bir bağın tesis edilmesidir. Metindeki kişi yaşadığı olayları, hissettiği duyguları, kızdığı ya da sevindiği yaşam durumlarını kendi bakış açısıyla belki o anda göremediği unsurları da dâhil ederek kâğıda dökmektedir.

Masal

TRT Çocuk Dergisi'nde yer alan edebî türlerin içinde masal ilk sıradadır. İncelenen yirmi sayı içinde yirmi altı masala rastlanılmıştır. Bu masalların tuttuğu yer, sayfa sayısı olarak elli üçtür. Yayımlanan masallar farklı üst başlıklar altında toplanmıştır. “Bilge Kuş”, “Kardeşime Okuyorum”, “Masal Mutfağı” ve “Parmağımın Ucunda Bir Masal Var”.

“Bilge Kuş” başlığı altında yayınlanan masallar dokuz tanedir. Belma adlı kız çocuğunun başından geçenlerin anlatıldığı bu masallarda, Belma çeşitli durum ya da olaylardan sonra ortaya çıkan Bilge Kuş ile konuşur, onun doğru yolu ve bakış açısını göstermesiyle daha iyiyi bulur. Çeşitli derslerin verildiği bu masallarda tarz aynıdır. Belli bir aşamadan sonra okuyucu Bilge Kuş'un devreye gireceğini tahmin edebilmektedir.

Tablo 46. TRT Çocuk Dergisi'nde Yayımlanan “Bilge Kuş” Başlıklı Masallar

No.	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Bilge Kuş	4	Berna Kayra
2	Bilge Kuş	5	Berna Kayra
3	Bilge Kuş	6	Berna Kayra
4	Bilge Kuş	7	Berna Kayra
5	Bilge Kuş	8	Berna Kayra
6	Bilge Kuş	9	Berna Kayra
7	Bilge Kuş	10	Berna Kayra
8	Bilge Kuş	11	Berna Kayra
9	Bilge Kuş	12	Berna Kayra

Akbal (2013) “Bilge Kuş” sayfasında hayvan sevgisi, farklı erdemler, önemli günler ve kavramların anlatıldığını belirtmektedir. Bütün bunlar anlatılırken ebeveynlerden gelen

isteklerin de değerdendirildiğı ayrıntısı vurgulanmıştır. Yine yaz tatilinin gelmesi ile bilgisayar ve internetin kontrollü kullanımı üzerine konu seçimleri yapıldığı aktarılmıştır.

4. sayıda yayımlanan masalda Belma böğürtlen toplarken arkada kalanların daha iri ve daha koyu olduğunu görür. Sebebini sorduğı Bilge Kuş herkesin kendine yakın olanları topladığı için öyle olduğunu söyler. Bu örnekten hareketle Bilge Kuş, Belma'ya bir ders verir. “Zor da olsa isteklerinden vazgeçmemen gerekir gerek değil mi? Tıpkı hayattaki her şey gibi. Yeterince istersen onun için çabalarsın zannediyorum. İstekle katılmadığın bir oyunda gerçekten eğlenmen mümkün mü?” (TRTÇ, 4, s. 23). Söylenmek istenileni anlayan Belma eline eldivenini takar, kovağını alır ve iyi böğürtlenleri toplamaya başlar. Diğer çocuklar da ondan cesaret alarak aynısını yaparlar.

“Bilge Kuş” başlığı altında yayımlanan masalların birinde olay akışında yer alan nesneler açısından bir tutarsızlık göze çarpmaktadır. 5. sayıdaki masalda Belma, annesinin yaptığı ve çok sevdiği bez bebeğı, eve gelen komşunun küçük kızına vermek zorunda kalır. Bu duruma üzüldürken Bilge Kuş gelir ve olayı dinler. Uçarak Belma'nın bebeklik yastığına konan Bilge Kuş, çok rahat ettiğini söyleyerek yastığı Belma'dan ister; fakat isterken yastığı değil de bebeğı ister. Burada bir karışıklık oluşmaktadır. İstenen yastık mı yoksa bir başka bez bebek mi olduğu tam anlaşılamamaktadır. Masalın ilerleyen bölümlerinde istenilenin yastık olduğu anlaşılır.

Yine 5. sayıdaki masalda aşırı bir iyilikseverlik dikkati çekmektedir. Çok sevdiği bir oyuncakının başka bir çocuğa verilmesine istemeyerek de olsa karşı çıkamayan Belma üzüldürken ortaya çıkan Bilge Kuş, sevdiğimiz şeyleri, değer vermediğimiz, önemsemediğimiz şeylerden daha fazla istekle paylaşmalıyız demiş ve bu sözler sonucu Belma, en sevdiği bebeklik yastığını kardeşine hediye etmiştir. Türk kültüründe paylaşmak önemli bir olgudur; fakat bu masalda aşırı bir tutumun özendirildiğı ileri sürülebilir. İstemediğı halde küçük çocukları en sevdikleri oyuncaklarından ayırmak başka bir şey, onlara paylaşma duygusunu kazandırmak ayrı bir şeydir.

6. sayıdaki Bilge Kuş masalında hayal gücünün kısıtlanması ile ilgili bir eleştiri yapılabilir. Büyükannesinden hediye olarak bir müzik kutusu alan Belma, müzik kutusunu çalarak hayallere dalar. Zamanın hızla geçmesini ve yazın gelmesini dileyen Belma, bu şekilde büyükannesine kavuşacaktır. Gözlerini yuman Belma, açtığı zaman Bilge Kuş'u karşısında görür. Belma'nın hayallerine bile gecikmeden müdahale eden Bilge Kuş, “Ya burada yapacakların, ya şimdiki zaman?” diye sorar. “Zamanın anlardan ibaret olduğunu, geçmiş

ya da geleceğin şimdiki zamandan geçtiğini görmeni isterdim. Bu durakta durmadan, gelecek durağa ulaşamayacak olan bir tren gibidir zaman. Bugünü yaşamayı istememek, bu durakta olanları görmeyi istememek demektir.” (TRTÇ, 6, s. 23) diyerek ekler. Çocukluğun temel olgularından biri de hayaldir. Hayal kurmayan, büyüdüğünü düşlemeyen, ileride yapacaklarını düşünmeyen bir çocuk olamaz. Yazarın aşırı müdahaleci ve yönlendirmeci tavrı bu masalda iyice belirgin hale gelmekte ve çocuk edebiyatının temel ilkelerinden biri olan iletiyi doğrudan vermeme ilkesine aykırı bir durum ortaya çıkmaktadır.

7. sayıda “şikâyet etmeme” durumu ile ilgili bir Bilge Kuş masalı okurlara sunulmuştur. Bu masalda 23 Nisan törenlerine hazırlık yapan Belma, tören günü yağmur yağınca üzüntüsünden ağlar. Tören spor salonuna alınmıştır. Bilge Kuş hemen ortaya çıkar ve Belma’ya nasihate başlar. “Ya salonunuz da olmasaydı?” der. Başka okullarda salon imkânının olamayabileceğini hatırlatır. Derken güneş açar, gökkuşağı çıkar. Masal şu cümlelerle ile biter: “Belma gökkuşağının altında gösterisini daha güzel yaptı ve her şeyden şikâyet etmemeyi öğrendi. Öyle ya güneşli bir gün yağmur yağmazsa gökkuşağı olmazdı.” (TRTÇ, 7, s.23) Öğretici, yol gösterici bakış açısının bir örneğine de bu masalda rastlanılmaktadır. Bilge Kuş hiç olmasa ve duruma müdahale etmese bile, yağmurun kesilmesi ile Belma şikâyet etmede acele ettiğini anlayabilirdi.

İlk çocuk dergimiz *MümeYYiz* (1869)’den bugüne çocuk dergilerinde değişmeyen/değiştirilemeyen bir husus, alınacak dersi çocuklara bırakmamaktır. Yazar, araya girerek okura alınması gereken iletiyi açık seçik anlatır, okuyucunun başka bir çıkarım yapmasına ya da başka anlamlar oluşturmaya müsaade etmez. Bu tutumun bir örneğine de 8. sayıdaki Bilge Kuş masalında rastlanılmaktadır. Canı sıkılan Belma, kardeşinin doğum günü için hazırlanan pastanın yapımında elinden geldiğince annesine yardım eder. Sonuçta ortaya güzel bir pasta çıkar. Bilge Kuş “ Yaptığın ilk pasta neden bu kadar güzel oldu biliyor musun?” diye sorar ve açıklamalarına başlar.

O pastayı sevgi ile yaptın. İstek, niyet ve sabırla. Bu pastayı yapmada annene yardımcı olmak istiyordun, hem de iyi yapmak gibi bir niyetin de vardı ve bunu ancak sabırla yaparsan iyi olacağını da biliyordun. İşte bunların hepsi gönlünden gelen sevgiyle oldu. Severek yaptığın bir işte de başarılı olursun. (TRTÇ, 8, s. 23).

Alıntılanan bu bölümde yazar, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde tüm ayrıntıları ile pastanın güzel olma sebeplerini izah etmektedir. Duyguyu göz ardı eden bir yaklaşımla,

sebepler bağlamında açıklamalar yapmaktadır; hâlbuki çocuk sadece pastanın güzel olması ile de mutlu olabilir ve okur da kendi çıkarımını buradan yapabildi. “Çocuğun dünyasına yönelik çalışmalar göstermiştir ki hayal çocuğun her şeyidir.” (Şirin, 2007b, s. 101). Çocuk edebiyatının, çocukların hayal dünyasını zenginleştirme gibi bir amacının olduğu göz önüne alınacak olursa söz konusu tavrın yanlışlığı ortaya çıkacaktır.

Bilge Kuş’un klasik masallardaki yol gösterici, farklı bakış açılarına dikkat çeken ve genellikle ihtiyar biri olarak okurun karşısına çıkan kahramanlara benzediği söylenebilir. Belma’nın karne hediyesi olarak bilgisayar istediği 9. sayıdaki masalda, babası ona bisiklet alır. Belma bu hediyeyle memnun olmaz. Bilge Kuş gelerek ona bilgisayarı olması durumunda yaz tatilinde sokakta oynanacak bir sürü oyundan mahrum kalacağını anlatır. Bu oyunları öylesine güzel tarif eder ki Belma hemen oynamak için can atar. Bu anlatılanlardan sonra hatasını anlar, babasından özür diler. O yaz Belma için çok eğlenceli geçer. Bilge Kuş’un anlattığı oyunların çoğunu oynar.

9. sayıdakine benzer bir konu etrafında şekillenen bir masal da 10. sayıya yayımlanmıştır. Bilgisayarla oynamanın yerine sokakta oynamanın teşvik edildiği önceki masala benzer şekilde dışarıda oynamak dolaylı olarak teşvik edilirken işin içine doğa sevgisi de girmektedir. Büyükannesinin köyüne giden Belma orada arkadaşlar edinir. Bir gün dut toplamak için ağacı sallarlarken Mina adlı bir kız onlara bu şekilde ağaca zarar verdiklerini söyler. Bunun yerine ağaca tırmanmalarını tavsiye eder. Ağaca çok iyi tırmanan Mina bunu Belma’ya da öğretir. Mina dalları tanımanın, ağaca dokunmanın öneminden bahseder. Bazı dutları kuşların galeladığını öğrenen Belma, Bilge Kuş’un da dutların tadına bakmış olmasını diler. Bilge Kuş başlıklı masalların içinde hem konu hem de iletinin verilme biçimi açısından en nitelikli örneğin bu masal olduğu söylenebilir. Aynı zamanda bu masal, Bilge Kuş’un olay akışına müdahil olmadığı, ders verip yönlendirmediği tek örnektir.

İlk masallara göre Belma’nın daha olgun düşünmeye başladığının gözlemlendiği masal 11. sayıya yayımlanandır. Yeni arkadaşı Mine ve diğer arkadaşları ile sahilde uzun uğraşlar sonucu büyük bir kumdan şato inşa eden Belma, diğer çocuklar gibi akşam olduktan sonra ertesi günü ipe çeker. Sabah gittiklerinde ise dalgaların şatoyu bozmuş olduğunu görürler. Belma çok üzülür. Ortaya çıkan Bilge Kuş, dalgalara mı kızgın olduğunu sorar. Belma ise dalgalara kızmayacak kadar büyüdüğünü söyler. Onun asıl kızgınlığı kendisinedir. Bilge Kuş üzülmemesini, asıl amacının yıkılmaz bir şato yapmaktan çok şatoyu yapma süreci

olduğunu söyler. Bu masalda 6. sayıdaki masaldaki iletiye benzer bir ileti verilmektedir. Anın önemi. O anda uğraştığımız işten keyif alma yüceltilmiştir.

Kapsam dâhiline giren “Bilge Kuş” başlıklı masalların sonuncusu 12. sayıda yer almıştır. Yardımseverlik çerçevesinde gelişen bu masalda Belma ve arkadaşı Mina teneffüste ağlayan bir çocuk görürler. Kerim adlı çocuk mendil kapmaca oyununu bilmediği için ağlamaktadır. Belma onu hakem yapar ve böylece onun oyun öğrenmesini sağlar. Çocuk çok mutlu olur. Akşam olduğunda Belma olanları Bilge Kuş’a anlatır.

TRT Çocuk Dergisi’nde yer alan bir diğer masal grubu “Kardeşime Okuyorum” üst başlığını taşımaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere bu masallar hedef kitleden daha küçük olan okurlar hatta henüz okuma çağında olmayan çocuklara okunması için kaleme alınmıştır. Basit ve anlaşılması kolay cümleler, sevimli ve cana yakın hayvanlar ile çocuksu korkular barındırması bu masalların özelliklerindendir.

Tablo 47. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan “Kardeşime Okuyorum” Üst Başlıklı Masallar

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Kardeşime Okuyorum	Aşı Olmaktan Korkan Kuzu	9	Ayşenur Erkmen
2	Kardeşime Okuyorum	Kuzu Uzu Sıcakta	10	Ayşenur Erkmen
3	Kardeşime Okuyorum	Uzu’nun Kâğıt Dünyası	11	Ayşenur Erkmen
4	Kardeşime Okuyorum	Uzu Kreş Yolunda	12	Ayşenur Erkmen
5	Kardeşime Okuyorum	Uzu’nın Yeni Arkadaşı	13	Ayşenur Erkmen
6	Kardeşime Okuyorum	Onu Yemem Bunu Yemem	14	Ayşenur Erkmen
7	Kardeşime Okuyorum	Tosbiş’in 2012 Planları	16	Ayşenur Erkmen
8	Kardeşime Okuyorum	Uzu Neye Bakıyor?	17	Ayşenur Erkmen
9	Kardeşime Okuyorum	Uzu Sordu, Balarısı Anlattı	18	Ayşenur Erkmen
10	Kardeşime Okuyorum	Mevsimler Kaç Tane?	19	Ayşenur Erkmen
11	Kardeşime Okuyorum	Bir Şey mi Dediniz?	20	Ayşenur Erkmen
12	Kardeşime Okuyorum	Kendini Beğenmişin Birisi	22	Ayşenur Erkmen

9. sayıda yayımlanan masalda, Kuzu Zuzu’nun annesi ona yarın aşı olmak için erken kalkması gerektiğini söyler. Zuzu ağlamaya başlar. O kadar ağlar ki annesi gözlerinin altına kova koyar. Zuzu arkadaşı Dana Durna’yı bulmak ister. Ağlayarak giderken yolda Kibirli Oğlak Zeytin’e rastlar. Ona aşırı sorar. Biz keçiler çok cesuruz der oğlak. Sonra Köpek Köpük’le karşılaşır. Köpük düşüncelidir. O da aşı olacaktır. Sonunda Dana Durna’yı bulur. Akıllı bir dana olan Durna meseleye çözüm bulmakta gecikmez. Dana Durna da aşı olacaktır. “Hayır niye korkayım ki? Hasta olmak daha korkutucu. Oyun oynayamamak, istediğin otları yiyememek. Hem kediler, köpekler, insanlar bile aşı oluyormuş hasta olmamak için. Ertesi gün Kuzu Zuzu ve Dana Durna birlikte aşı oldular.

Sinek ısırığı kadar da az acımişti canları. Ama dönüşte hoplaya zıplaya en sevdikleri mis kokulu otları yemeye gidip üstüne saklambaç oynadılar.” (TRTÇ, 9, s. 33).

Bu metinde okul öncesi çağını yaşayan çocukların çok sevdiği hayvanlardan olan kuzu ve dana tiplerini ön plandadır. İki hayvanın da yavru olmaları, annelerinin olması çocuklara sevimli gelen bir durumdur. Bu masalda ayrıca ileriki sayılarda karşılaşılabilecek olan Kibirli Oğlak Zeytin ve Köpek Köpüş de yer almaktadır. Çocukların çoğu için aşının gerekliliğini anlamak ilk etapta zor gelmektedir. Bedenlerine sivri bir cisimle müdahale edilmesi, çocukları korkutan bir unsurdur. Bu masalda aşı olacağı için ağlayan Zuzu, daha olgun ve akıllı olduğu anlaşılan arkadaşı Dana Durna’nın yanına gidince aşının faydalı bir şey olduğunu anlar ve ertesi gün beraberce aşı olurlar. Üstelik canları da çok az yanmıştır. Bu masalda aşı olmanın sanılanın aksine canı fazla yakmadığı ve aşının insan için faydalı olduğu iletisi verilmektedir. Aşının faydası, hasta olup oyun oynayamamak ile vurgulanmıştır.

10. sayıdaki masal “Kuzu Uzu Sıcakta” başlığı ile okuyucu karşısına çıkmıştır. Hava sıcaktır. Uzu, tavşan İkidiş’e “Merhaba” der. Tavşan cevap vermez. Salatalığını ısırır “Kırtt” diye. Uzu da dondurmasını “şapır şupur” diye yalar. Tavşan ayrırandan “hoort” diye içer. Uzu gazozundan “hooort” diye içer. Ayrıca gofretinden “hart” diye ısırır. Arı Sarı ile Kelebek Lilo uyanırlar. Arı bunlara kızar. Uzu serinlemeye çalıştığını söyler. Lilo, dondurma yiyip gazoz içerek serinleyemeyeceğini söyler. Arı da sürekli şeker yiyerek serinleyemeyeceğini söyler. “Dişlerin çürür, kanın hastalanır. Annenin limonatası, ayrıntı, deredeki mis gibi su durukken karpuz şeftali kiraz varken...” Uzu üzülür. Tavşan İkidiş yanındaki şeftalileri alıp Uzu’nun yanına gider. İkidiş “hüüp” diye ısırınca Arı ve Kelebek de güler. Uzu arkadaşının hüpletme ve hortlatma konusunda gerçekten çok iyi olduğunu düşünür.

Bu metinde, masalın kahramanının isimlendirilmesinde bir tutarsızlık göze çarpmaktadır. Önceki sayıda “Zuzu” olarak isimlendirilen kahraman, bu masalın bir yerinde “Zuzu” olarak adlandırılırken, dokuz yerinde ise “Uzu” olarak tanımlanır. Bu noktada bir isim değişikliği yapıldığı görülmektedir. Daha sevimli olduğu düşünüldüğünden böyle bir değişikliğin gündeme gelmiş olabileceği düşünülebilir; fakat çocuk okurların yetişkinlerden daha iyi birer gözlemci oldukları, değişiklikleri ve ayrıntıları fark etmede daha hassas oldukları gözden kaçırılmamalıdır. Masalın kahramanının ilk masalda olduğu gibi isimlendirilmeye devam edilmesinin daha tercih edilir olacağı söylenebilir.

İsimlendirme konusundaki değişiklik ayrı tutulacak olursa bu metinde çocukların doğal olmayan besinlere ilgi duyması, doğal olanları ihmal etmeleri konusu başarılı bir şekilde işlenmiştir. Tavşan İkidiş doğal besinlerle, salatalık, ayran ve şeftali, beslenirken Kuzu Uzu, dondurma ve gazoz tüketmektedir. Arı Sarı ve Kelebek Lilo, Uzu'ya şekerli şeylerle serinlemesinin yanlış olduğunu, bunun yerine annesinin evde yaptığı limonata ve ayranı tercih etmesini tavsiye etmektedir. Buradaki ince nokta limonata ve ayranın da dışardan değil evde yapılmış olanının tercih edilmesidir. Dişlerin çürür, kanın hastalanır diyerek çocukların sık karşılaştığı bir durum olan diş çürümesi üzerinden şekerli besinlerin sağlıklı olduğu vurgulanmıştır.

“Uzu'nun Kâğıt Dünyası” başlıklı metin 11. sayıda yayımlanmıştır. Meşe ağacının altında oturan Uzu, Kelebek Pıtı Pıtı'yı beklemektedir. Bu arada terler, kâğıt rulodan çekmek isterken rulo dağılır. Ağaçtaki ibibik kuşu Uzu'ya sitem eder bunun için. Uzu, uğurböceğinin resmini çizmeye başlar. Bir sürü kâğıdı ziyan eder. Pıtı Pıtı gelir. Olanları görünce çok üzölür. İbibik kuşu: “Hu huu bir de iyi ki meşe ağacı var diyor! O peçeteleri, kâğıtları yapmak için ağaçlar kesiliyor. Haberin yok galiba?” (TRTÇ, 11, s. 33) diye kızar. Uzu çok utanır.

Bu metinde doğrudan öğretici olmayan bir yol izlenerek çocukların kâğıt kullanırken dikkatli olmaları gerektiğı işlenmiştir. Kâğıdın hammaddesinin ağaç olduğu, lüzumsuz tüketilen her peçete ya da kâğıdın boş yere ağaçların kesilmesine sebep olacağı belirtilmektedir. Yaptığı hatayı anlayan Uzu utanır. Bu da Uzu'nun dolayısıyla okuyucuların bundan sonra dikkatli olacağı anlamına gelmektedir.

“Uzu Kreş Yolunda” başlıklı metin 12. sayıdadır. Uzu ve arkadaşları Tavşan İkidiş, Dana Durna ve Kibirli Oğlak Zeytin seksek oynarlar. Uzu sayıları karıştırır. Sonuncu olur. Ceza olarak turuncu çiçek arar. Bulamayınca ağlar. Kibirli Oğlak Zeytin onunla dalga geçer. Diğerleri o sene anaokuluna başlayacakken Uzu kreşe başlayacaktır. Uzu, renkleri bilmediğı için kendisine gülen Zeytin'e camgöbeğı rengini sorar. Zeytin donup kalır. Bu rengi ilk defa duymuştur. Diğerleri de bilemezler.

Bu metin, yine çocuklar arasında sıkça görölen birbiri ile alay etme, dalga geçme davranışının yanlışlığını anlatmaktadır. Yaşı küçük olduğu için henüz sayıları tam bilmeyen Uzu, arkadaşları tarafından küçümsenir. Bunun üzerine Uzu da onlara bilmedikleri bir şey sorar. Alaycı arkadaşları da Uzu'nun sorusunu bilemezler. Verilmek

istenen ileti herkesin bilmediği şeyler olduğu gibi, iyi bildiği şeylerinde var olduğudur. Bir kimse ile bilmediği bir şey yüzünden dalga geçmek kötü bir davranıştır.

“Uzu’nun Yeni Arkadaşı” adlı metin 13. sayıda yer almıştır. Ormana yeni gelen geyik ailesinin çocuğu ile tanışmak için Zeytin ve İkidiş çok istekli davranmazlar. Dana Durna bu ikisine davranışları sebebiyle kızar. Uzu geyik yavrusu ile tanışmak için onun yanına gider. Adı Kıtır olan geyik yavrusuna beneklerini sorar, hasta olup olmadığını öğrenmek ister. Kıtır ve ailesi avcılardan kaçmışlardır. Kıtır bunları anlatırken ağlar. Uzu üzülür ve utanır. O sırada Tavşan İkidiş ırmağa düşer. Kıtır İkidiş’i sudan kurtarır. Uzu, Kıtır’ın sadece hızlı koşmadığını aynı zamanda da çok iyi yüzdüğünü düşünür.

Yukarıdaki metinde verilen temel ileti önyargının kötü bir duygu olduğudur. Zeytin ve İkidiş yeni gelen ve adı Kıtır olan geyik yavrusunu beğenmezler ve onunla tanışmak istemezler. Metnin devamında İkidiş’in hiç tanımadığı halde beğenmediği Kıtır, onu sudan çıkararak hayatını kurtarır.

Fıstık adlı papağanın anlatıldığı metnin başlığı “Onu Yemem Bunu Yemem”dir. Papağan Fıstık kaybolmuştur. İğde ağacında duran papağanı gören Uzu çok şaşırır; çünkü Fıstık insan gibi konuşmaktadır. Fıstık açtır; ama iğde yemez. Fındık, fıstık, çekirdek ister. Uzu bu sevimli hayvanın bu kadar şımarık olmasını anlayamaz. Ona iğdeleri lüpletmesini söyler. Papağan lüpletme kelimesini anlayamaz tekrar etmeye başlar. Uzu papağana günebakan getirir. Fıstık bu bitkiyi tanıyamaz. Sonunda bitkinin ne olduğunu anlar ve çok sevinir. Metnin sonunda okurlara günebakan bitkisinin diğer adı ve bitkinin içinden çıkan yemişin ne olduğu sorulur.

Bu metinde yemek seçen çocuklara yönelik örtük bir ileti vardır. Gözünün önünde olan iğdeyi yemeyen papağan fıstık, başka yemişler ister. Çok sevdiği çekirdeği içinde saklayan günebakan bitkisini de ilk başta tanıyamaz; fakat sonradan bitkiyi tanır ve sevinir. Metnin sonunda küçük okurlara bitki tanıtırma amacıyla soru yöneltilmiş ve ayçiçeği ve içinden çıkan çekirdeğin isimlerinin ne olduğu sorulmuştur.

16. sayıda “Tosbiş’in 2012 Planları” başlıklı bir metin yer almaktadır. Kaplumbağa Tosbiş, bir ağacın altında ağlamaktadır. Zeytin, ağacın arkasından onu gözetlemektedir. Derken Uzu Tosbiş’in yanına gelir. Ne olduğunu sorar ama sesini duyuramaz. Kaplumbağaların kulaklarının iyi duymadığı söylenir. Tosbiş çok yavaş olmaktan sıkılmıştır. Uzu onu teselli etmek isterken Zeytin kıkır kıkır güler. Uzu kızar. Zeytin alay etmeye devam eder. Kendisinin hızlı koştuğunu söyler. Ayrıca iyi duymadığı için Tosbiş’le alay eder ve onu

üzer. Tosbiş kızar. Gözlerinin çok iyi gördüğünü ve yüz-yüz elli yıl yaşadığını söyler. Uzu onu destekler. Kaplumbağanın dünyanın en eski hayvanlarından olduğunu söyler. Dedelerinin dinazorlar ve mamutlarla arkadaş olduğunu söyler. Uzu “Üstelik sen çok çalışkan bir kaplumbağasın. İşlerini hiç yarım bırakmıyorsun. Önemli olan bu. İçinde koşmak olmayan oyunlar oynarsın olur biter” (TRTÇ, 16, s. 27) der. Tosbiş ağlamayı bırakır. 2012 planları yapmaya başlar.

Bu metinde ön plana iki unsur çıkmaktadır. İlki alay etmenin kötü olarak nitelenen ve istenmeyen bir davranış olduğu, diğeri ise bir işte kötü olursa dahi başka bir işte iyi olunabileceği gerçeğidir.

“Uzu Neye Bakıyor?” adlı metinde her taraf karla kaplanmıştır. Zeytin bu havaları çok sever. Karda şarkı söyleyerek gezer, iz bırakır. İleride yabancı birini görür. Gelen Uzu’dur ama Zeytin onu tanıyamaz. Uzu’nun bir gözü kocaman olmuştur. Elinde garip bir nesne tutmaktadır. Uzu, Zeytin’in onu tanıyamamasına güler. Zeytin buna bozulur ve intikam almak için Uzu’ya gri olduğunu söyler. Uzu beyaz karın üstünde süt beyaz olmayan her şeyin rengi koyu gibi görünür der. Elindekini sallar, ne olduğunu açıklar. Zeytin anlayamaz. İlgisini çektiğini söyler. Yaprığı inceleyen Uzu, yaprağın üstündeki yıldız benzeyen harika şeyi sorar.

Bu metinde Kibirli Oğlak Zeytin, yine alaycı özelliği ile ön plana çıkmaktadır ve yine alay etmesinin kötü bir davranış olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca bu metinde çocuklardaki merak duygusuna hitap eden davranışlar sergilenmektedir. Elindeki büyüteçle yapraklar üzerindeki kar tanelerini inceleyen Uzu, gördüklerini okurlara sormaktadır.

“Uzu Sordu Balarısı Anlattı” adlı metin, 18. sayıda yer almaktadır. Bahar mevsimidir. Uzu dışarı çıkar. Güneşin tadını çıkarır. Balarısı gelir. Uzu, balarısına kışın ne yaptıklarını sorar. Bal arısı kışın hep beraber kaldıklarını, iş bölümü yaptıklarını anlatır. “Bizi en çok üzen şey insanların bizi görür görmez, onlara iğnemizi batıracağımızı zannetmeleri. Bize veya ailemize saldırmaz, vurmazlarsa bir şey yapmayız. Bir de acayip el kol hareketleri yapıp canımızı acıtmaya çalışırlarsa iğnemizi batırırız.” (TRTÇ, 18, s. 23). Biraz da doğadaki düzene katkılarından bahseder. Uzu düşünür. İnsanların balı hem çok sevmeleri hem de balın sağlıkları için çok faydalı olmasına rağmen onların arıları neden rahatsız ettiklerini düşünür.

Bu metindeki temel ileti, insanlara birçok faydası olan arıların aslında tehlikeli hayvanlar olmadıklarıdır. Arıların iğnelerinden çok korkan çocuklara, arıların iğnelerini çok zor

durumda kalmadıkları müddetçe kullanmadıkları anlatılarak, arıların aslında kendi halinde ve faydalı hayvanlar olduğu gerçeği arının ağzından anlatılmaktadır.

“Mevsimler Kaç Tane” adlı metinde yine bahar mevsimi anlatılmaktadır. Uzu baharın gelmesine çok sevinir. İyi ki mevsimler var diye düşünürken Dana Durna’nın annesi gelir. Ona herkesin mevsimleri yaşamadığını söyler. Uzu şaşırır. Dünyanın bazı yerlerinde yazın, bazı yerlerinde de kışın hiç olmadığını anlatır. Yaşadığımız ülke harika o zaman diye sevinir. Uzu ülkenin avantajlarını ve yapabildiklerini sayar. Zeytin ve arkadaşlarını pikniğe davet eder.

Bu metinde mevsimlerin öğretimi ve yaşanan ülke Türkiye’nin sevilmesine yönelik unsurlar vardır. Bu yazıda hem mevsimlerle ilgili bilgiler öğretilmekte hem de diğer ülkelerle kıyaslanan Türkiye’nin güzellikleri anlatılarak ülke sevgisi oluşturulmaya çalışılmaktadır.

20. sayıda “Bir Şey mi Dediniz?” başlıklı metinde Uzu ve arkadaşları ağaç altında oturup erik yemektirler. Uzu, İkidiş, Durna ve Tostos. İkidiş bilmece sorayım der. Kibirli Oğlak Zeytin, her zamanki gibi gelir gelmez oyunbozanlık eder, bilmeceyi sordurmaz. Diğerleri bu duruma tepki gösterince onları kendini kıskanmakla suçlar. Sonunda Durna İkidiş’e kızarak onu hizaya sokar.

Bu masalda temel ileti kibirli olmanın kötülüğüdür. Ayrıca eğlenceli bir yolla bitki isimleri metinden hareketle öğrenilebilmektedir.

22. sayıda yer alan “Kendini Beğenmişin Birisi” başlıklı masalda Uzu’nun evine annesinin eski bir arkadaşı ördek ve onun çocuğu Badi Badi misafir olarak gelir. Uzu çok heyecanlanır. Annesi misafirler için buğday, mısır ve marul hazırlar. Onları iyi ağırlamak istemektedir. Sonunda misafirler gelir. Badi Badi’nin gagası hep yukardadır. Durna bu durumu açıklar ve onun kendini beğenmiş bir olduğunu söyler. Badi Badi sudan çıkar ve kendini övmeye başlar.

Bu masalda birden fazla öğretici unsur bir aradadır. Uzu’nun annesinin ördeklerin sevdikleri yiyecekleri hazırlaması, onların besin kaynakları hakkında bilgi verirken, misafirlerini iyi ağırlama isteği ve bu yolda gösterdiği çaba misafirperverlik değerinin kazandırılması ile açıklanabilir.

Derginin yeni bir yayın dönemine girmesiyle masal yayımlanan sayfalar da değişikliğe uğrar. İki farklı masal bölümü, bu yeni dönemde dergide görülmeye başlar. Bunlardan ilki “Masal Mutfağı”; ikincisi ise “Parmağımın Ucunda Bir Masal Var” adlı bölümdür.

25. sayıda “Masal Mutfağı” üst başlığı ile yayımlanan masalın adı “Yıldızistan”dır. Bu masalda ilk olarak Yıldızistan adlı yerin tasviri yapılır. Herkes mutludur. Akşam olduğunda herkes çalışmayı bırakır, evine gider. Daha sonra herkes altın oltalarını alır yıldız avına çıkar. Tuttukları yıldızları aydınlanma işinde kullanır, sonra da gökyüzüne geri gönderirler. Herkesin bir yıldız tutma hakkı vardır. Bilal, Ayşe ve Mehmet, Nazife Nine’nin kurabiyelerinden bahsederken, takım elbiseli bir adam görürler. Adam siyah arabasının yanında durur ve çocuklara otelin yerini sorar. Bilal otelin yerini bilmediğini ama dedesinin olta yapmak için kullandığı telleri olduğunu söyler. Kötü adam heyecanlanır ve çocukları arabaya alır. Yıldızistan halkına yıldızları geri bırakmamalarını, kendisine satmalarını söyler. Bir zaman sonra yıldızlar tükenir. Geriye sadece ay ve güneş kalır. Sonunda ay ve güneş de halk tarafından tutulur. Artık herkesin parası vardır ama halk karanlıkta kalmıştır. Üstelik her şeyi makineler yapmaktadır. Halk bu duruma çare arar ve satılan yıldızları geri alırlar ve yeniden mutlu olurlar.

Bu masalda çocukların zengin hayal gücüne hitap eden bir konu seçilmiştir. Halkının mutlu olduğu ve bir şeye ihtiyacının olmadığı bir ülkeye gelen kötü niyetli ve kazanma hırsıyla dolu bir adam tüm halkı felakete sürüklemiştir. İleti olarak düşünülebilecek husus, eldekinin kıymetini bilme, çok daha fazlasını elde etmek için elde bulunan ve mutlu eden şeylerin feda edilmemesi gerektiğidir. Kahraman olarak üç adet çocuğun bulunması çocuk okurları metne çeken bir unsurdur.

“Masal Mutfağı” başlığı altında yayımlanan bir diğer masal “Seyyah Fare” adını taşımaktadır. Ormanda yaşayan Seyyah Fare, gezmeyi çok sever. Bir gün kendi ormanını gezmeye karar verir. Güzel bir koku alır ve bal kovanını görür. Arıdan biraz bal ister. Arı veremeyeceğini söyler. Fare, önceden ziyaret ettiği bir ülkede arıların insanlar yüzünden çiçek bulamadıklarını ve güçsüz kaldıklarını anlatır. Arı çok üzülür. Birlikte bu duruma çözüm ararlar. Önce çiçek toplayıp götürmeyi düşünürler, sonra çiçekler solacağı için vazgeçip büyük bir petek bal yapmaya karar verirler. Kraliçe arı da onları destekler. Kocaman bir petek yaparlar. Seyyah Fare fillerin yük taşıdığını Hindistan’da görmüştür. Peteği taşıması için file rica ederler. Seyyah Fare, fil ve arı yola koyulurlar. Zayıf arıların ülkesine gelirler. Zayıf arılar çok duygulanır. Balı yiyip güçlenirler. Petek boşalınca da onu

tekrar balla doldurmak için hâlâ solmamış çiçekleri keşfetmek için uçarlar. Görevlerini başarıyla tamamlayan Seyyah Fare, Koca Fil ve Küçük Arı ülkelerine yüzlerindeki kocaman gülümsemeyle geri dönerler.

Bu masalda iyilik unsuru ön plandadır. Ayrıca gezmeyi çok seven Seyyah Fare üzerinden çok gezenin çok bilgi sahibi olacağı iletisi örtük olarak verilmektedir. Yine zor durumda olanlara yardım etmenin gerekliliği ve iyilik yapmanın verdiği haz da metinden çocukların çıkarım yapabileceği hususlardır.

Araştırma kapsamına giren son “Masal Mutfağı” üst başlıklı masalın adı “Çilek Kokulu Elbise”dir. Çilek adlı çocuğa babası bir masal anlatır. Masalda, babaannesi, dedesi ve amcası Bürbür gelir ve ona çilek kokulu elbise hediye ederler. Masal biter ve Çilek uyur. Uyandığı zaman burnuna kek kokusu gelir. Odasının kapısına çıktığında bir paket bulur. Mutfakta da çeşitli hediyeler vardır. Salonda da aynı şekilde hediyeler vardır. Kapı açılır ve Çilek babaannesi, dedesi ve Bürbür’ü görür. İsteddiği çilek kokulu elbiseyi Bürbür Çilek’e verir.

İleti vermenin ön planda olmadığı bir metin olan bu masalda, Çilek adlı çocuğun oyuncak bebeği ile kurduğu ilişki ve yaşadığı sevgi ortamı çok belirgindir. Masal anlatan bir baba ve sevgiyle yaklaşan bir anneye sahip olan çocuk aynı zamanda kendisini önemseyen dede ve nineye ayrıca kendisinden yaşça çok uzak olmadığı ona taktığı isimden anlaşılan bir amcaya sahiptir. Sevmenin ve sevilmenin güzel duygular olduğu çocuk okurlar tarafından satır aralarında sezilecektir.

“Parmağımın Ucunda Bir Masal Var” üst başlıklı masallar, önceki sayılarda yayımlanan “Kardeşıme Okuyorum” başlıklı masalların yerini tutmaktadır. Okul öncesi çocuklar için yazıldığı anlaşılan bu masalarda sevimli hayvanlar ve onların yaşadıkları eğlenceli olaylar konu edilmektedir.

“Tombalak Filin Sabah Jimnastiği” adlı masalda, Tombalak Fil, sabah sporu için göle girer. İri cüssesiyle gölü taşıran Tombalak Fil’e kaplumbağa ve kurbağalar kızarlar. Ona turnalar gibi kimseyi rahatsız etmeden spor yapmasını söylerler. Turna çifti Tombalak Fil’e bu konuda yardımcı olur. Tombalak ortada zıplayarak ve kendi etrafında dönerek ağaç kütüklerinden yaptığı davulları çalar, turnalar da dans ederler. Çok uzaktaki hayvanlar bile Tombalak’ın müziğiyle dans etmek için gelirler.

Tombalak Fil, bu masalda iri gövdesi sebebiyle diğer hayvanlar için rahatsız edici bazı durumlara yol açmıştır. Spor yapmak isteyen ve bunu da kimseyi rahatsız etmeden yapmak isteyen fil, turna çiftinin yardımıyla bir çözüm bulur. Hem kendisi sporunu yapacak hem de kimseyi rahatsız etmeyecektir. Hayvanların sorunlarını kendi aralarında ve uzlaşıyla çözmeleri çocuk okurlara da bu konuda olumlu örnek olmaktadır.

“Üç Küçük Aslanık Varmış” adlı masalda mavi yele, sarı yele ve siyah yele adlı üç aslan yavrusu vardır. Bu üç yavru kükredikleri zaman ormandaki herkes uyanır. Özellikle kumru, kunduz ve kurt yavruları uykusuzluktan aksileşmeye başlarlar. Uykusuz kaldıkları için uyuyamayan bu yavruların anneleri aslan krala şikâyet gitmeye korkarlar. Sonunda cesaretlerini toplayıp huzura çıkarlar. Aslan kral anlatılanları dinledikten sonra onlara hak verir ve bir çözüm bulur. Diğer yavruları saraya çağırıp kendi yavruları ile tanıştırır. Kurt, kunduz ve kumru yavruları artık kükreme seslerinden korkmazlar. Aslan yavruları da daha az kükreler.

Hayvan yavrularının birbirleriyle kaynaşmaları ve oyunlar oynamaları hedef kitle olarak düşünülen çocuklar için günlük hayatta karşılığı olan bir durumdur; çünkü okul öncesi çağını yaşayan çocuklar için oyun hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır. Ayrıca masalda aynı harfle başlayan üç hayvan ismi yer almaktadır: kurt, kunduz ve kumru. Kafiyelemlerden hoşlanan bu yaş grubu çocuklarının hayvan isimlerini öğrenmelerine katkı sağlayacak bir seçimdir bu hayvan isimleri.

Hikâye

TRT Çocuk Dergisi’nin inceleme kapsamında olan yirmi sayısında rastlanan toplam hikâye sayısı yirmi ikidir. Bu hikâyelerden on biri Burhan Eren imzasını taşımaktadır. Altı hikâye “Neslihan ve Dudu Nine” başlığı altında birbiri ile bağlantılı hikâyeler şeklinde sıralanmıştır. Derginin yeni yayın dönemine girdiği 2012 Ekim sayısından itibaren “Sormagir Mahallesi” üst başlığı ile belirli kahramanlar etrafında cereyan eden; fakat konuları bağımsız hikâyeler bulunmaktadır. Bunların sayısı üçtür. Ayrıca “Spor Öyküleri” ve “Hoca Nasrettin ile Torun Nasrettin” adlı hikâyelerle sayı yirmi ikiye tamamlanmaktadır.

On bir hikâyede imzası bulunan Burhan Eren, çocuk edebiyatı alanında yazıları ve kitapları bulunan bir kültür sanat muhabiridir. *Çocuk ve Ramazan, Yıldızlı Atlas, Ormandaki Bisiklet*

gibi eserleri kaleme alan yazarın, *TRT Çocuk Dergisi*'ndeki hikâyelerinin yanında *Mavikuş*, *Kırmızı Bisiklet*, *Ebe Sobe* ve *Gonca* gibi çocuk dergilerinde de metinleri bulunmaktadır. Yayımlanan kitapları arasında özellikle *Yıldızlı Atlas* dikkat çekicidir.

Tablo 48. TRT Çocuk Dergisi'nde Yer Alan Burhan Eren İmzalı Hikâyeler

No.	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Ters Kral	9	Burhan Eren
2	Koleksiyoncu	10	Burhan Eren
3	Son Oyun	11	Burhan Eren
4	Meraklı Balığın Başlamadan Biten Hikâyesi	12	Burhan Eren
5	Altı Üstü Hikâye	13	Burhan Eren
6	Ünsüz Adamın Ünlü Hikâyesi	14	Burhan Eren
7	İki Kralın Garip Hikâyesi	16	Burhan Eren
8	Kusursuz Senaryo	17	Burhan Eren
9	Tatsız Bir Bal Hikâyesi	18	Burhan Eren
10	Farklı Bir Oyuncak Hikâyesi	19	Burhan Eren
11	Bir Karne Hikâyesi	22	Burhan Eren

Burhan Eren imzalı hikâyelerden “Ters Kral”da bir kralın sahip olması gereken her şeye sahip olan kral bir gün uyandığında karyolasını tavanda görür. Ülkenin tüm hekimleri kralın bu tersliğini düzeltmek için çabalarlar. Sonuç değişmez. Bir gün kralın soytarıyı kralı eğlendirmek için amuda kalkınca kral soytarıyı düz görür ve artık kendisi de uzun uğraşlar sonucu amuda kalkmayı öğrenir. Soytarıyı da baş vezir yapar. Kral bu şekilde hayatını devam ettirir; ta ki komşu ülkenin kralı ziyarete geldiği zaman amuda kalkan kralı soytarı zannedene kadar. Kral sıkıntısına başka bir çözüm bulur. Tüm halkın amuda kalkmasını emreder. Bunun için kurslar ve okullar açılır. Kral açısından her şey yolunda giderken bir gün uyandığı zaman yatağının duvarda olduğunu görür. Hikâye şu cümle ile sona ermiştir: “Bundan sonra olanları, ülkenin başına gelenleri ne siz sorun ne de ben anlatayım...”

Garip olayların art arda gelmesi şeklinde kurgulanan bu hikâyede herhangi bir ileti ya da yönlendirme göze çarpmamaktadır. Kendi rahatı ve göz konforu için tüm halkı amuda kalkmaya zorlayan ve bu iş için ücretli kurslar ve okullar açan kral karakteri çocuk okurlara güçlü olanların zaman zaman kendi arzusuna göre her istediğini yaptırdığını ve kendisinden başkasını düşünmediği gerçeğini tekrarlamaktadır. Sezdirme yolu ile yapılan bu davranışın yanlışlığı üzerinde durulmaktadır. Hikâyenin sonunda kralın bir gün uyandığında yatağının duvarda olduğunun söylenmesi ve halkın kralın bu yeni sıkıntısı için onun arzu ettiği şekilde bir hâl alacağı tahmin ettirilmiştir.

“Koleksiyoncu” adlı hikâye, Kanada’nın Newfoundland adlı şehrinin anlamı olan “yenibulunmuşülke” den hareketle yazılmıştır. Dört yüz yıl öncesinde geçtiği belirtilen hikâyede kahraman çok zengin bir İngiliz’dir. Eşi, dostu, ailesi olmayan bu adam parasını harcayarak tüketmek istemektedir. Bunun için dünyadaki tüm resim koleksiyonlarını almaya karar verir. Koleksiyonları satın alır ama servetini tüketemez. Elindeki tüm parçaları yok pahasına satmak ister; fakat işler istediği gibi gitmez. Yapılan müzayedede kıyasıya bir rekabet olur ve adamın serveti sekiz kat artar. Zengin adam parasını bitirmek için insan koleksiyonu yapmaya karar verir. Bunun için kraliçeden yer ister. Kuzeydeki bir ada bu iş için kendisine tahsis edilir. Adam adayı içinde yaşanacak hâle getirir. Boy, renk, ses ve huy koleksiyonu için insan toplar. Koleksiyonundaki parçaların ihtiyaçları için fırınlar terziler, bakkallar getirtir, dükkânlar yaptırır. Sonunda serveti erimeye başlamıştır. Koleksiyonun parçaları zamanla boş durmaktan sıkılırlar. Çiftçilerle, aşçılarla çalışırlar. İçlerinde evlenenler de olur. Bu yeni ülke bu gelişmeler sonucu karışmaya başlar. Adam sert önlemlerle düzeni sağlamaya çalışınca koleksiyondaki parçalar adamın servetine el koyarlar, adamı da bir kayığa bindirip ülkeden kovarlar. Hikâyenin sonu şöyledir:

Newfoundland Kanada’nın bir şehridir. Ama ilginç olan ne biliyor musunuz? Kanada şimdi de büyük bir insan koleksiyonudur ve dünyanın bütün ülkelerinden, bütün ırklarından, bütün dillerinden insan yaşar orada. Ve hâlâ her yıl dünyanın her yerinden binlerce insan oraya göç eder ve orada yaşamaya başlar. İçindeki parçalar farkında olmasalar da koleksiyoncunun bugünkü varisleri dağıldı sanılan koleksiyonu sürdürüyorlardır kim bilir (TRTÇ, 10, s. 49).

Bir şehrin nasıl oluştuğuna dair hayali bir senaryonun hikâyeleştirildiği bu metin, servetini tüketmek isteyen bir zenginin üzerinden kurgulanmıştır. Zengin olmanın herkesin hayalini kurduğu bir şey olduğu düşünüldüğünde, paranın gücü ile neler yapılabileceğinin görülmesi hikâyede sürükleyici unsur olarak yer almaktadır. Merak ögesinin canlı tutulduğu bu hikâyenin öğretici bir yönü de vardır. Kanada adlı bir ülkeden ve bu ülkenin Newfoundland adlı şehriden bahsedilen metinde, anılan şehrin dünyanın her yerinden, değişik kültür özellikleri taşıyan insanlara ev sahipliği yaptığı belirtilmektedir. Bu durum hikâyede öğretici unsurların bulunduğu şeklinde görülebilir.

Değer öğretimi noktasında başarılı bir örnek olan hikâyenin adı “Son Oyun”dur. Bir kasabada yaşayan dokuz-on yaşlarında bir çocuk hikâyenin kahramanıdır. Ramazan ayında kasabaya Karagözcü gelir. İftardan sonra çocuk babasından izni ve harçlığı alarak en ön sıraya yerleşir. Oyun başlar. Çocuk, kasaba kütüphanesindeki kitaptan Karagöz oyunlarını okumuş, dahası ders kitabındaki Karagöz oyununu da ezberlemiştir. Beklendiği gibi

oyunda yanlış anlamalar ve komiklikler yaşanır. Derken oyunun seyri birden değişir. Komik sözler kesilir, yaşama ve ölüme dair özlü sözler söylenmeye başlar.

Şu kadar yıldır şu perdede seni pataklayıp duruyorum ya Hacivat, inan hiç isteyerek yapmadım. Bilirsin karıncayı bile incitmek istemem ben... Hele senin gibi bir dostu hiç istemem... Öyleyse niye yaptın Karagözüm? Bizi izleyen çocuklar gülsün diye... Çocukların kahkahaları, dünyanın en güzel seslerinden biridir çünkü dostum (TRTÇ 11, s. 48)

Seyirciler bu konuşmalardan hoşnut olmazlar. Kalkıp giderler. Karagöz ve Hacivat ölüm hakkında konuşurlar. Oyun bittiğinde izleyici olarak sadece çocuk kalmıştır. Sahnenin arkasına giden çocuk kuklacının kuklaları gibi yığılıp kaldığını görür. Kuklacı ölmüştür.

Bu hikâyede kültürümüzün önemli bir parçası olan ve günümüzde teknolojik gelişmelere koşut olarak bilinirliği azalan ve unutulmaya yüz tutan Karagöz geleneği metin içinde genç okuyuculara tanıtılmaktadır. Ayrıca hikâyenin kahramanı olan çocuk, meraklı, Karagöz hakkında daha önce bilgi sahibi olmuş ve anne babasına hürmetli bir çocuk olarak okuyucu karşısına çıkmaktadır. Bu yönleriyle okurlara iyi ve doğru yaşantılar yoluyla örnek olmaktadır.

Diğer bir hikâye “Meraklı Balığın Başlamadan Biten Hikâyesi”dir. Oldukça sade bir olay örgüsüne sahip bu hikâyede yazarın duyguları belirgindir. Bu durum da metin ile okuyucu arasındaki bağı güçlendirir. Yazar, hikâyeye balığın hikâyesini anlatacağını belirterek başlar; fakat balık, bir balıkçıl kuşu tarafından avlanınca hikâyenin seyri değişir. Kuş, ağzında balıkla bir ağaç dalına konar. Kuş mutlu; balık ise umutludur. Çünkü balık Karga ile Tilki hikâyesinde olduğu gibi kurtulmayı ummaktadır; fakat yazar balığın kurtulması halinde bile kuma düşeceği için yaşamayacağı gerçeğini dillendirir. “Akşam olmakta, güneş batmaktadır. Kuş birazdan kendine çekeceği ziyafeti, balık birazdan gelecek tilkiyi bekler. Tilki bir umuttur çünkü balık için. N’olur biri çıkıp söylesin balığa, tilki asla gelmeyecek. Ne şimdi ne de daha sonra...” (TRTÇ, 12, s. 49).

Bu metinde bir başka metne, La Fontaine tarafından kaleme alınan “Karga ile Tilki” adlı metne gönderme vardır. Bu şekilde metinlerarası bir ilişki kurulmuştur. Ders verme amacı ile yazılan ve vermek istediği dersi metin içinde açıkça belirten bir tür olan fabl metinlerinde hayal unsuru ön plandadır. Bu hikâyenin gönderme yapılan metne saygı ifadesi olarak değerlendirilebilecek bir tarzda ele alınması akla “pastiş” unsurunu getirmektedir. “Karga ile Tilki” hikâyesinde akıl unsuru ön planda iken bu hikâyede balığın bilgisinin yetersizliği ve gerçekçi olmayan beklentileri ele alınmıştır. Çocuk

okurlarda acıma duygusunu kabartan bir üslupta yazılan bu hikâye, çocuk duyarlılığına hitap etmektedir.

“Altı Hikâye Üstü Hikâye” başlıklı metin, yazarın hüner göstermek istediği ve okuyucuyu şaşırtmayı amaçladığı bir hikâye izlenimi vermektedir. Üstkurmaca olarak değerlendirilebilecek bu hikâye iç içe geçmiş, kendi içinde bir kurmaca anlatan kurmaca olarak görülebilir. Toplamda altı farklı durumdan kesitler veren bu hikâyenin aşamaları numaralar halinde verilmiştir. Birinci hikâyede adam sabah uyanır, aynada kendini göremez. Yoldan geçen teyzeye, kendisini görüp görmediğini sorar, göründüğünü anlayınca sevinir. İkinci hikâyede, güzel hikâyeymiş, der çocuk babasına. Devamını anlatmasını ister, babası anlatmaz, uyumasını ister. Üçüncü hikâyede adam filmde sıkılmıştır. Televizyonu kapatıp yerinden doğrulur. Dördüncü hikâye tam burada yarım kalmıştır. Ressam geri kalanını resmederek tamamlamak ister. Çünkü o “kayıp şeyler ressamı” olarak tanınmaktadır. Şimdiye kadar beş tablo yapmıştır. Bu da altıncı olacaktır. Resme başlar. Beşinci hikâyede yazar kalemi defterin üzerine bırakıp “Kayıp Şeyler Ressamı” başlıklı hikâyesini yazmaya burada ara verir. Uykusunda tuhaf bir rüya görür. Altıncı hikâyede yazar rüyasında bir sabah uyanır ve elini yüzünü yıkamak için lavaboya gider. Yüzünü yıkadıktan sonra her zamanki gibi aynaya bakar ama aynada hiçbir şey göremez. Hâlâ uyanmadığını sanıp yüzünü tekrar yıkar ve aynaya tekrar bakar.

Bu hikâye, verdiği üst kurmaca örneği sebebiyle anlatmaya dayalı edebî metinlerin niteliğinin kavranması açısından çocuk okurlar için iyi bir örnek sunmaktadır.

Hayal gücünün ağırlıklı olarak kullanıldığı bir metin de “Ünsüz Adamın Ünlü Hikâyesi” adını taşımaktadır. Huysuz, geçimsiz, dış görünüşü sevimli olmayan heykeltıraşın hiçbir eseri müzayedelerde değer görmemiştir. Altmış yaşındaki bu adam bir gün içine girip gezilebilecek büyüklükte bir insan heykeli yapmak ister. Yapacağı heykelin dışı çirkin, içi ise güzel olacaktır. O kadar güzel olacaktır ki heykelin içine giren bir daha çıkmak istemeyecektir. Adam, heykelin içine koyacağı objeleri toplamaya başlar. İran kedisi, rüzgârgülü ve topaç heykellerini yapar. Heykelini yaptığı nesnelerin kendisi ortadan kaybolmaktadır. Heykeltıraş sonunda televizyondaki başbakanın heykelini yaparak durumdan emin olmak ister. Heykeli bitirdiğinde korktuğu gibi başbakan kaybolur. Üç gün geçmesine ve tüm ülke seferber olmasına rağmen başbakan bulunamaz. Heykeltıraş sonunda heykeli kırar, başbakan bulunur. Bunun üzerine adam, kedi, topaç ve rüzgârgülü heykellerini de kırar. Hepsi masanın üstündedir. Adam günler boyunca bunun nasıl

olabileceği üzerine düşünür. Sonunda cevabı bulabilmek için aynanın karşısına geçip kendi heykelini yapmaya başlar. Ondan sonra heykeltıraşı kimse görmez. Çünkü heykeltıraş bulacağı cevap için o kadar heyecanlıdır ki yeniden ortaya çıkması için heykeli kıracak kimseye haber etmemiştir. Heykelin düşerek kırılması ihtimali de çok zayıftır; çünkü heykeltıraşın eserleri o ortadan kaybolduktan sonra çok değerlenir ve müzelerde koruma altına alınır.

Okurlara herhangi bir yönlendirme yapmayan, onları bir amaç için güdüleme niyeti taşımayan ve okurların sürükleyici üslup ve ilgi çekici konu sebebiyle bir solukta okuyacakları özellikte bir hikâye olan “Ünsüz Adamın Ünlü Hikâyesi”, edebiyatı sevdirmek için güzel bir örnek durumundadır.

Masala yakın duran ve bilgelik üzerine yazılan hikâyenin adı “İki Kralın Garip Hikâyesi”dir. Hikâyenin girişinde, diğer hikâyelerinden farklı olarak yazar, kendinden bahsetmekte ve kral hikâyelerini sevdiğini belirtmektedir. Eski zamanlarda yaşayan bilge bir kral, haftanın belirli günlerinde halkın şikâyetlerini dinler. Huzura gelen bir genç bilgelik istediğini söyler. Kral gence bir tahta parçası ve bir bıçak verir. Tahtayı yontup oklavayı çıkarmasını ister. Genç bu işle uğraşırken ülkelerine kral arayan yedi kişi gelir. Bilge Kral, gence bu görevi kabul edip etmeyeceğini sorar. Genç kabul eder; fakat kralın şartı bir gün ziyaretine geldiğinde sahibi olduğu her şeyin yarısını kendisine vermesidir. Genç kabul eder ve kral olur. Tahta çıkan genç, evlenir, iki oğlu olur, serveti çoğalır. Bir gün Bilge Kral çıkıp gelir ve genç kraldan sahip olduğu her şeyin yarısını ister. Servetinin yarısını, iki oğlundan birini alır. Sıra genç kralın çok sevdiği yüzüğe gelince genç kral yüzüğe vermemek için hançerini Bilge Kral’ın göğsüne saplar. Kendine geldiğinde bıçağı tahtaya saplamış halde bulur kendini. Utanır. Bilge Kral onun bilgeliği hak etmediğini söyler. Huzurdan çıkan genç aynaya bakınca kırk yaşına geldiğini görür, ayrıca parmağında da kırmızı adi bir kiremidin kondurulduğu demir bir yüzük vardır.

Bu hikâyede örtük olarak elde edilmesi istenen bir başarı yahut konum için sabredilmesi ve gayret gösterilmesi gerektiği iletisi verilmektedir. Bu ileti bilgelik üzerinden verilmiştir. Bilgelik, sıradan insanlarda olmayan üstün vasıflara sahip olmayı gerekli kılar. Hikâyedeki genç, kralın verdiği tahtadaki oklavayı çıkarma görevini karşısına çıkan ilk fırsatta terk etmiştir. İkinci yanlışı ise krala başta söz verdiği hâlde sahip olduğu şeylerin yarısını verememesidir. Sabırsızlık ve hırs insanın elindekileri de kaybetmesine sebep olabilir. Bu

hikâyenin sonunda genç, karşısına çıkan fırsatları teptiği gibi bir de gençliğinden olmuştur. İletinin sezdirme yolu ile verilmesi bu hikâyenin olumlu yönlerindendir.

“Kusursuz Senaryo” adlı hikâye de üst kurmaca olarak şekillenen, iç içe geçmiş hikâyelerden oluşan bir metindir. Hikâyenin girişinde tiyatro yazmanın zorluğundan bahsedilir. Kalıcı olacak bir oyun yazmanın ise büsbütün zor olduğu belirtilir. Senaryocu Kadın adlı biri sürekli oyun yazar; fakat oyunları beğenilmez, sadece bir komedisi sahnelenir ama ilk perde sonunda salonda sadece bir kişi kalır. Yaşlı biri olan bu son seyirci de horlamaya başlayınca oyun yarım kalır. Bu kötü tecrübeden sonra kadın, iyi bir oyunun nasıl yazılacağı üzerine eğitim alır, psikoloji okur. Başarısız geçen on yıldan sonra on yılını da bu eğitimlere verir. Sonunda aldığı eğitimle bir oyun yazmaya başlar. Oyunun yazımı beş yıl sürer. Oyun çok beğenilir hemen roller dağıtılır, kostümler dikilir, oyun sahnelenir. Kadın çok mutludur; çünkü senaryo kusursuzdur. Hikâyenin sonu şu şekilde getirilir:

Salondaki seyircilerin arasında oyunu yazıp yöneten kişiyi alkışlayanlar içinde ben de vardım. Oyunu yazan ve yöneten kişi doğrusu iyi iş çıkarmış, seyirciye oyun içinde oyun oynamıştı. Eserini öyle güzel yazmış ve yönetmişti ki senaryocu kadının gerçek biri olduğuna inandırmıştı bizi. Ama yine de perde kapanırken boğazıma bir şey düğümlemişti benim. Zavallı senaryocu kadın dedim kendi kendime hayatın boyunca ulaşmak için çırpındığım başarıyı ancak başkasının yazdığı oyunda yakalayabildin (TRTÇ 17, s. 40).

Bu metinde dolaylı olarak bir öğreticilik vardır. Güzel sanatlar içinde önemli bir yeri olan tiyatronun özellikleri hikâyenin başında anlatılmaktadır. Sahnelenmek üzere yazılan eserlerde başarıyı yakalamanın çok çalışmak ve birden fazla disiplinde bilgi sahibi olmakla elde edileceğini hikâyenin akışı içerisinde sezilmektedir. Yine seyirciyi memnun etmenin zorluğu ve seyircisiz kalan, seyircinin rağbet etmediği oyunların yaşama imkânı bulamadığı bilgisi de metinden hareketle çocuk okurlar tarafından anlaşılabilir. Yazar, Altı Üstü Hikâye” başlıklı metindekine benzer şekilde bu hikâyede de üst kurmaca yönteminden yararlanmıştır. Okuyucu, senaryocu kadının yaşadıklarını gerçek zannedip okumaya devam ederken metnin sonlarında, anlatılan hikâyenin sahnelenen bir tiyatro oyunu olduğu anlaşılır. Metnin yazarı da oyunu izleyenlerden biridir. Yazar, oyunu çok gerçekçi bulduğunu, yazarın oyunu çok güzel yazıp yönettiğini söylerken, aslında kendi hikâye yazarlığını da dolaylı yoldan övmektedir. Sonuç olarak tiyatro türünü tanıtan, okuyucuda merak unsurunu canlı tutan ve sürprizlere yer veren yapısı ile bu hikâye, çocuklar açısından faydası olacak bir metindir.

“Tatsız Bir Bal Hikâyesi”, Burhan Eren imzalı hikâyelerin içinde çocuk saflığına hitap eden yönüyle ön plana çıkmaktadır. Hikâyenin girişinde balkılavuzu adlı bir kuştan ve kuşun özelliklerinden bahsedilir. Bal kovanlarının dibinde kalan bal mumu ve larvalarla beslenen bu kuş, tek başına kovana giremediği için balporsuğu denen hayvana ya da rastladığı insanlara kovanın yerini gösterir. Böylece yiyeceğine kavuşur. Bir bal kovani bulan balkılavuzu kovani çıkaracak birilerini bulmak için gezinirken bir grup insana rastlar. Bu insanlar Avrupa’nın çeşitli şehirlerinden Afrika’ya safariye gelen avcılardır. Balkılavuzu bu grubu görünce etraflarında uçmaya başlar. Gruptan biri silahını kuşa doğrultunca rehber avcıya engel olur. O kuşun bir bal kılavuzu olduğunu ve eğer onu takip ederlerse bal kovani bulacaklarını söyler. Adam istemeyerek de olsa silahını indirir. Kuşu takip ederek kovani bulurlar. Kovanın bulunduğu ağacın altına bir ateş yakarak arıları kaçırlar. Rehber petekleri çıkarırken bal kılavuzu da dala konmuş beklemektedir. Derken “gümm” diye bir ses ormanı inletir. Deminki avcı kuşu vurmuştur. Kendisine sitem eden rehber umursamaz bir hâlde şunu der: “Tamam balı gösterdi ve görevini tamamladı, niye uzatıyorsun?” Rehber bu acımasız durum karşısında mesleği bırakır. Yerde kalan bal peteklerine de hiçbir hayvan dokunmaz. Hikâye şöyle biter:

O günden sonra Afrika ormanlarında hiçbir balkılavuzu, insanların önü sıra uçup onları bal kovanlarına götürmemiş. Hoş artık kimse, bal bulmak ya da bir balkılavuzu ile karşılaşmak için ormana gitmeye zahmet etmiyor. Çünkü arıları bir kovana hapsedip onlara şekerli su vererek istediğimiz kadar şekerli bal üretmeyi keşfettik biliyorsunuz. İnsanoğlu kendi ağzının tadını da kaçırdı anlayacağınız (TRTÇ 18, s. 40).

Balkılavuzu kuşunun ödül beklerken canından olması ile biten bu hikâyede Avrupa medeniyetine doğrudan eleştiriler yöneltilmektedir. “Kendi ülkelerinde öldürebilecekleri vahşi hayvan yok denecek kadar azaldığı, kalanların ise vurulması artık devletleri tarafından yasaklandığı için Afrika’ya gelmişler ve safariye çıkmışlardı.” ifadesi, yazarın doğanın hoyratça ve zevk için bozulmasına bir itirazı olarak değerlendirilebilir. Metnin sonunda ise gelişen teknolojinin nimetlerinin yanında tabiata ait unsurlarda istenmeyen bazı değişiklikler meydana getirmesinden duyulan hoşnutsuzluk sezilmektedir. Kolaycı ve seri üretime dayalı yöntemlerin insanların tabiat ile olan ilişkilerini ve tabiata bakışlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Ana teması iyilik olan “Farklı Bir Oyuncak Hikâyesi” aslında çok da farklı bir hikâye değildir. Sonucu az çok kestirilebilen ve ileti vermeye dönük olarak kaleme alınan bu hikâyede önceki hikâyelerde rastlanan edebî parıltılara rastlanılmamaktadır. Berber olan

babası, ev hanımı olan annesi ve ikiz kardeşi ile küçük bir kasabada yaşayan Cemil, babasına hırka götürürken oyuncakçı dükkânının vitrinine göz atar ve en sevdiği oyuncak olan sarı arabaya hasretle bakar. Az sonra bir teyze yere düşer. Cemil ona yardım eder. Paketlerini toplar. Hırkayı babasına verip dönerken oyuncakçı vitrininde sevdiği arabayı göremez, araba satılmıştır. Çok üzülür. Akşam babası eve geldiğinde elindeki hediye paketini Cemil'e verir. Paketten Cemil'in çok sevdiği sarı araba çıkar. Babası dükkânı kapatıp eve dönerken bayılan yaşlı bir kadına yardım etmiş ve onu önce hastaneye sonra da evine bırakmıştır. Kadın da torunları için aldığı hediyeleri, torunlarının gelişi ertelendiği için Cemil ve kardeşine göndermiştir. Ertesi gün Cemil ve ailesi yaşlı teyzeyi ziyarete giderler. Yaşlı teyze evlerine temizliğe gelen birinden bahseder. Bahsedilen kişi Cemil'in yolda yardım ettiği teyzedir. Hikâye şöyle biter: Büyükler ama er ama geç yaptığınız bir iyilik bir gün gelir sizi bulur derler hep. Karşılıksız yaptığım küçük bir iyiliğin, bu kadar kısa bir zamanda ve bu kadar güzel bir biçimde bana dönmesine şaşırıp kalmıştım.

İyilik yapmak, insanlara yardımcı olmak, zor durumda ya da yaşlı konumda olan insanlara el uzatmak, çocuklara kazandırılacak önemli davranışlar arasındadır. Dikkat edilmesi gereken husus, bu davranışların çıkarıcı bir bakış açısı ile değil; insan olmanın bir gereği olduğu için yapılmasının lüzumlu olduğunun öğretilmesidir. Sen iyilik yap ki sana da iyilik yapsınlar mantığı, güzel davranışları gölgeleyecek ve onları zamanla asli işlevlerinin dışına taşıyacaktır. Bu hikâyenin eleştiri yapılabilecek yönü budur. Cemil yere düşen yaşlı teyzeye yardım eder, hemen akşamına hayallerini süsleyen sarı arabaya kavuşur. Yardımseverlik değerinin öğretilmesindeki yöntem karşılıklılık esasına değil, yapılan iyiliğin insanda oluşturduğu hazza dayalı olmalıdır. Çünkü yapılan iyilik karşılık beklenerek değil, iyi insan olmanın bir gereği olarak yapılmalıdır. Bu hikâyede yardımseverlik yanlış bir açıdan teşvik edilmiştir.

Yine iyilik temalı bir hikâye olan “Bir Karne Hikâyesi” adlı metinde kahramanlar da aynıdır. Cemil ve kardeşi Cemile. Karnelerini alan iki kardeş babalarından Ellişer lira harçlık alırlar. Cemil bu harçlığı çalışkan ama fakir olan arkadaşı Mehmet'e vermek ister. Onun mahcup olmaması için de bu parayı babasının harçlık olarak gönderdiğini söyler. Mehmet Cemil'e az önce kardeşi Cemile'nin geldiğini ve babasının gönderdiği harçlığı verdiğini söyler. Mehmet bir yandan şaşırır, bir yandan da Cemile'ye çok kızar. Tartışırlar. Anne ve babaları ne olduğunu sorunca olayı anlatmak zorunda kalırlar. Hikâye şöyle sonlanır:

“‘Cemil, Cemile... Siz ne zaman büyüdüğünüz böyle kuzucuklarım’ dedi kısık bir sesle. Kalbiniz ne zaman böyle bu kadar büyüdü... Biraz önceki kızgınlığımız yerini önce şaşkınlığa, sonra da tarifsiz bir mutluluğa bıraktı. Neden sonra babam kollarını çözüp bizi karşısına aldı. Aferin ikinize de dedi. Benim düşünmediğimi siz düşünmüşsünüz. Cebinden bir ellilik banknot çıkarıp Cemile’ye verdi. Sonra da hep birlikte sofraya oturduk. Sessiz ama sanki her yeri kaplayan bir sevinç vardı sofrada... Güzel benzersiz bir akşam yemeğindeydik (TRTÇ, 22, s. 32).

İyilik yapılmasını teşvik eden bir konuya sahip olan bu hikâyede iki kardeşin birbirlerinden habersiz muhtaç bir arkadaşlarına yapmak istedikleri yardım söz konusu edilmektedir. Konunun derinliği olmamasına rağmen yapılan güzel fiilin oluşturduğu duygu yoğunluğu bu hikâyede belirgindir. Arkadaşlarına yaptıkları yardım anne ve babaları tarafından takdirle karşılanan iki çocuk, aile içindeki sevgiyi arttırmışlardır. Bu açıdan sevgi değerinin öğretiminde bu hikâye iyi bir özelliktedir.

Burhan Eren imzalı hikâyelerin çocuk edebiyatı için kazanç olarak görülebilecek nitelikli metinler olduğu söylenebilir. İnceleme kapsamında yer alan iyilik temalı son iki hikâyede konunun geliştirilmesi biraz zayıf kalmıştır. Yardımseverlik değerini aşılama amacı güden bu hikâyelerin özellikle birincisinde çok sağlıklı bir yöntem takip edilmemiştir. Bu hikâyeler anılan açıdan dışarıda tutulacak olursa kurgusunun sağlam, dilinin akıcı ve kolay anlaşılır, okuyucuyu sıkmayan özellikte olmasının yanında yerli çizgiler taşıması ve kültürel değerlerimizi göz ardı etmemesi bu metinlerin olumlu özelliklerindendir. Bunlardan hariç olmak üzere doğaya saygı, yardımseverlik, sevgi gibi konular da söz konusu hikâyelerde etkileyici bir şekilde işlenmiştir. En önemli nokta ise anılan bu özelliklerin hikâyenin akışı içinde verilmesi, okuyucuyu alınması gereken ileti noktasında serbest bırakması ve ona düşünce ve yorumlama özgürlüğü vermesidir.

TRT Çocuk Dergisi’nin kapsam dâhilindeki sayılarında yer alan hikâyelerden altı tanesi Berna Kayra Mutlu imzasını taşıyan “Neslihan ve Dudu Nine” başlıklı metinlerdir. Akbal (2013) “Neslihan ve Dudu Nine” başlığı altında yayımlanan metinleri büyüklerin tecrübelerine dikkat çekilerek çağın çocuklarına sahip olunan zenginliklerin hatırlatılması işlevinde kullanıldığı tespitinde bulunmuştur.

Tablo 49. TRT Çocuk Dergisi'nde Yer Alan “Neslihan ve Dudu Nine” Başlıklı Hikâyeler

No.	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Neslihan ve Dudu Nine	14	Berna Kayra Mutlu
2	Neslihan ve Dudu Nine	16	Berna Kayra Mutlu

3	Neslihan ve Dudu Nine	17	Berna Kayra Mutlu
4	Neslihan ve Dudu Nine	18	Berna Kayra Mutlu
5	Neslihan ve Dudu Nine	20	Berna Kayra Mutlu
6	Neslihan ve Dudu Nine	22	Berna Kayra Mutlu

14. sayıdaki metinde Neslihan, yaşlılar haftasında müzik öğretmenleriyle huzurevine gider. Koro şarkı söylerken Neslihan da flüt çalanlar arasındadır. Konserden sonra asıl adı Müşerref olan Dudu Nine ile tanışır. Dudu Nine Neslihan'dan ara sıra ziyaretine gelmesini ister. Neslihan bir dahaki ziyaretinde Dudu Nine'ye müzikli minik kutu olarak adlandırdığı bir hediye verir. Dudu Nine çok sevinir.

Bu metinde anlam ve olay akışında bir kopukluk dikkati çekmektedir. “Neslihan'ın Dudu Nine ile buluşma günü gelmişti.” denir. Buluşma gününün ne zaman ve nasıl kararlaştırıldığı bilgisine metinde rastlanmaz. Bu durum metnin tutarlılığını olumsuz etkileyen bir unsurdur. Yine aynı hikâyede bir cümle de yarım kalmıştır: Bunu düşününce mutluluktan zıplaya zıplaya yürümeye”

16. sayıda bulunan “Neslihan ve Dudu Nine” başlıklı hikâyede karlı bir günde Neslihan huzurevine gelir. İçeridekilere şöyle seslenir: “Haydi bakalım gençlik, kanınızın hızlı akmasına izin verin. Herkes en sıkı kıyafetlerini giyip bahçeye toplansın, hepinize bir iş düşüyor. Öyle kös kös oturup dışarıyı seyretmek yok. Bugün çok büyük bir kardan adam yapacağız.” Herkes bu söz üzerine hazırlanmaya başlar. Yürütecsiz yürüyemeyen Zarife Teyze diğerlerini seyreder. Neslihan Zarife Teyze'yi bir sepetin içine koyarak bahçeye indirir. Zarife Teyze kardan adamın yanına oturur. “Böylece kardan adamın şapka ve atkisından, havuçtan burun ve kömürden gözünden sorumlu kişi oldu. “O gün huzurevi sakinlerinin bazıları çocuklar gibi şen olmayı seçti, bazıları da seyirci olmayı.” (TRTÇ, 16, s. 33).

Bu hikâyede de huzurevinde bulunan ve evlatları tarafından dahi aranıp sorulmayan yaşlı insanların, aslında içlerindeki çocuğu yaşattıkları gerçeği göz önüne serilmektedir. Düşünceli ve anlayışlı bir çocuk portresi çizen Neslihan, tüm huzurevi sakinlerini kardan adam yapmaya davet eder. Burada Neslihan, kanayan toplumsal bir yara olan huzurevi sorununa da parmak basmaktadır.

Bir sonraki hikâyede Neslihan yarıyıl tatilinde anneannesinin köyüne gider. Dudu Nine ile köyde olduğu süreçte nasıl haberleşeceğini düşünen Neslihan'a Dudu Nine mektupla haberleşmeyi önerir. Bu yönteme dudak bükten Neslihan, başka çare olmayınca köyden

Dudu Nine'ye mektubunu yazar. Gelen cevapta Dudu Nine artık bir e-posta adresi aldığını söyler. Neslihan buna sevinemez çünkü o mektup yazmayı çok sevmiştir. Hikâye şu şekilde biter:

Eski yöntemlerle mektuplaşmak çok hoşuna gitmişti. Dudu Nine'yi bilgisayar başında tuşlara tek parmak dokunurken hayal edince gülmeden de edemedi. O sırada dalgınlıktan ayağının teki anneannesinin yeni mayalayıp battaniyeye sardığı yoğurt tenceresinin içine daldı. Neslihan bunu da Dudu Nine'ye yazacaktı. Ama tuşlarla değil dolmakalemlerle... (TRTÇ 17, s. 27).

Bu hikâyedeki konunun ağır aksaklığı, araya mizah unsurları katılarak aşılımaya çalışılmıştır. Neslihan'ın Dudu Nine'yi bilgisayar başında hayal edip gülmesi ve ayağının yoğurt tenceresine girmesi bu türden unsurlardır.

18. sayıdaki hikâyede ise Neslihan yaşlılar haftası için hazırlık yapmaktadır. Masalar hazırlanır. Huzurevindeki kadınlara bir yün firması destekleyici olur. Kadınlar istedikleri renklerde yün alırlar. Huzurevindeki dedeler bu işe çok sevinemezler çünkü:

Yünlerin çözülmesine yardım etmekten gazete bile okuyamaz hale gelmişlerdi. Ne zaman elinde yün olan bir arkadaşlarını görseler oradan kaçmak istiyorlardı. Tabi kadınlar eteklerinde oturmuş kedilerle huzurevinin en sıcak köşelerini ele geçirmişlerdi. Dudu Nine'nin kankası Hasan Dede Neslihan'ın son gelişinde kendisi gibi tüm erkekleri kurtaracak bir çözüm bulmasını istemişti (TRTÇ 18, s. 27).

Açılan paketlerden bir tarafı kitaplık diğer tarafı yün tutmaya yarayan kolları olan bir hediye çıkar. O sene yaşlılar haftasında huzurevinden kahkahalar yükselir.

Bu hikâyede zaman açısından bir tutarsızlık sezilmektedir. Neslihan ve babasının yün firmasının desteği ile yaşlılara hediye ettikleri yünler o cumartesi günü mü verildi yoksa daha önce mi verildi sorusunun cevabı metinden net olarak çıkarılmamaktadır. Erkekleri yün çözme işine yardım derdinden kurtarmaya yarayacak hediye o gün verildiğine göre, yünler daha önce verilmiş olmalıdır; fakat metinde bu durumu açıklayacak bir zaman bilgisi yoktur. Çocuk okurların bu tür açıkları fark edemeyeceklerini varsaymak kesinlikle yanlış olacaktır. Denilebilir ki çocuk okurlar, en dikkatli okur zümresidir.

20. sayıdaki hikâyede Neslihan'ın Tunuslu mektup arkadaşı Yasemen, Türkiye'ye Neslihan'ı ziyarete gelir. Anneler Günü dolayısıyla yaptıkları pikniğe Dudu Nine'yi de davet eden Neslihan, onu Yasemen ile tanıştırır. İlk başlarda ikisi arasındaki yaptığı çevirilerden hoşlanan Neslihan, Dudu Nine'nin Yasemen'e olan ilgisini kıskanınca çevirileri savsaklar. Yasemen'in Dudu Nine ile fotoğraf çekme isteğini Dudu Nine'nin

fotoğraf çekmeyi sevmediği iddiasıyla geri çevirir. O ana kadar nereli olduğunu bilmeyen Yasemen'in Tunuslu olduğunu öğrenen Dudu Nine şakır şakır Fransızca ve Arapça konuşunca Neslihan çok şaşırır. Yaptığı yanlış çevirilerin ortaya çıkmasından utanan Neslihan, birlikte çekilen tüm fotoğraflarda hep kıpkırmızı çıkar.

Bu hikâyede iki temel ileti verilmektedir. İlki kıskançlığın kötü bir davranış olduğu, ikincisi ise, her koşulda doğru konuşmanın gerekliliğidir.

22. sayıdaki son hikâyede Ramazan ayında Dudu Nine iftara Neslihan'a davetlidir. Neslihan ve babası Dudu Nine'yi huzurevinden alırlar. Neslihan'ın ilk defa oruç tuttuğunu öğrenen Dudu Nine, övücü sözler söyler ve onunla gurur duyduğunu söyler. Neslihan'ın yanakları kızarır. Neslihan'ı yanına çağıran Dudu Nine onun başından aşağı bir şeyler dökmeye başlar. Dökülen şeylerin şeker, çikolata, kuruyemiş gibi şeyler olduğunu gören Neslihan şaşırır. Annesi ve babası kahkahayı basarlar. Oruca yeni başlayanlar için bunun bir gelenek olduğu söylenir.

Bu hikâyede kültürel ve dinsel değerlerden Ramazan ayı ve oruca ait bir konu işlenmektedir. Oruç tutan Neslihan'ın şeker ve çikolata ile teşvik edilmesi beraberinde ise oruca ait bir gelenekten bahsedilmektedir.

Bu hikâyelerde temel ileti yaşlı ve muhtaç insanlara ilgi göstermenin gerekli olduğudur. “Neslihan ve Dudu Nine” başlıklı metinlerde konu, temelde Neslihan ile Dudu Nine arasındaki arkadaşlık üzerinden yürüse de, Neslihan'ın sık sık huzurevini ziyaret etmesi ve diğer yaşlılarla da ilgilenmesi iletiyi belirginleştirmektedir. Aralarında kuşak farkı olmasına rağmen bu ikili bir arkadaşlık ilişkisi kurabilmiştir. “Neslihan ve Dudu Nine” başlıklı hikâyelerde yer yer konu kısırlığı göze çarpmaktadır. Konuyu geliştirecek yardımcı unsurlar ya da ilave hadiseler bazı hikâyelerde devreye girememektedir.

TRT Çocuk Dergisi'nde yer alan hikâyelerden üç tanesi “Sormagir Mahallesi” üst başlığını taşımaktadır. Aynı mekânda ve aynı şahıs kadrosu ile şekillenen hikâyelerin ilkinde mahallenin ve kahramanların tanıtımı yapılmıştır. “Ağaçlar Sonbahar Oldu” adlı bu hikâyede Tacettin Taci, Mahpeyker Çıtırak, İdris Takacı, Safinur Tazenane tanıtılır. “Sormagir Mahallesi, Mürdümeriği Sokak'ta (top sahasının orası) oturan ve yazları bir türlü denize gidemeyen çocuklarız...” diyerek okuyucu selamlanır. Bu metin şöyle biter: “Aslında ben size bir hikâye anlatacaktım, kaldı! Neyse tanış olduk iyi oldu.”

Tablo 50. TRT Çocuk Dergisi’nde Yayımlanan Diğer Hikâyeler

No.	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Hoca Nasrettin ile Torun Nasrettin	22	Selim Ragıp
2	Sormagir Mahallesi-Ağaçlar Sonbahar Oldu	25	Özkan Öze
3	Sormagir Mahallesi-Yağmur Yağarken Camdan Bakarken	26	Özkan Öze
4	Sormagir Mahallesi-Cengiz’e Ne Oldu?	27	Özkan Öze
5	Spor Öyküleri-Mezgit Mehmet	27	Nuran Turan

“Yağmur Yağarken Camdan Bakarken” adlı hikâyede gözlem önemli bir yer tutmaktadır.

İki çipil kedi, Pötürgeliler Kültür ve Dayanışma Derneği’nin süs havuzunda-bir süredir sadece sırt üstü olarak- yüzen ihtiyar japon balıkları yüzünden birbirine girdi... Derneğin emektar çaycısı Yadiğâr Emice, uzun saplı bir süpürge ile koşup geldi ve ‘Durun siz kardaşsınız!’ diye bağırarak, olayı kendi yöntemleriyle bastırdı (TRTÇ 26, s. 18).

Hikâyenin devamında İdris Takacı yağmur yağacağını söyler. Buna kanıt olarak Vasfiye teyzenin çamaşırlarını kurumadan toplamasını gösterir. Yağmur başlar. İdris Takacı, Tacettin Taci ve anlatıcı Safinur Tazenanelerin evinin saçak altına sığınır. Safinur Yağmur Yağıyor şarkısını söyler. Tacettin yağmurun ne zaman duracağını sorar. “Vasfiye Teyze çamaşırları tekrar astığında.” der İdris Takacı.

Hareketin az olduğu bu hikâye durum hikâyelerini andırmaktadır. Metin yağmur öncesi başlar, yağmur yağarken sona erer.

“Sormagir Mahallesi” üst başlığıyla yayımlanan hikâyelerin üçüncüsü “Cengiz’e Ne Oldu” adını taşımaktadır. Mahallenin tüm çocukları kedileri çok sevmektedir. Bir tanesi hariç, Vasfiye teyzenin oğlu Cengiz Tatak. Cengiz bir gün bir kediyi deliğe sıkıştırıp, elindeki sivri taşlarla kedinin dışarı çıkmasını beklemektedir. Sonunda beklemekten sıkılıp elini delikten içeri sokar. İçerideki kedi de Cengiz’in eline tırmalar. Oradan geçmekte olan iki arkadaşı, Cengiz’i çekerler. Kedi de bu fırsattan yararlanarak kaçır. Cengiz’i kuduz ihtimaline karşı, istememesine rağmen zorla sağlık ocağına götürürler. Kuduz aşısı olan Cengiz’e o günden sonra bir hâller olur, ortalıkta görünmez. Birkaç hafta sonra arkadaşları Cengiz’i Dursun Kaptan’ın balıkçı dükkânında görürler. Cengiz’in her sabah etrafındaki kedilerle birlikte dükkâna gelip öğlene kadar balıkları seyrettiğini öğrenirler. Arkadaşları bu durumu kedilerin ahının tutması olarak değerlendirirler.

Yukarıdaki hikâyede tema sevgidir. Konu ise hayvan sevgisidir. Hikâyenin ana fikri kedileri sevmeyen, onlara eziyet eden ve bu tavırları ile mahallenin diğer çocuklarına ters düşen Cengiz üzerinden verilmektedir. Kedileri taşıyan Cengiz, kedi tırmalaması sonucu

aşı olunca davranışları tam tersi yönde değişir. Artık kedileri seven hatta onlarla arkadaş olan bir portre çizmektedir. Metinde öğretici unsur olarak sokak hayvanlarının bulaşıcı hastalık taşıma ihtimalleri ve buna tedbir olarak aşı olunmasının gerektiği işlenmiştir.

“Hoca Nasrettin ile Torun Nasrettin” başlıklı hikâye iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde uykusu kaçan Hoca Nasrettin köyün kırlarında dolaşır; ama orman yangınları sebebiyle sokağa çıkmanın yasaklandığını unuttur. Bekçi ile karşılaşınca, önemli bir şey yok bekçi efendi, benim uykum son zamanlarda biraz haşarı da alışıma her gece kaçıp kaçıp duruyor, ben de çıktım onu arıyorum, der. Hikâyenin ikinci bölümünde dedesinin bu fıkrasını okuyan Torun Nasrettin, acaba günümüzde bizden kaçtığı halde bizim farkında olmadığımız neler var diye düşünür. Bu düşüncelerle bilgisayara dalar ve ödevini unuttur. Ertesi gün şiş gözlerle okula gider. Öğretmeni durumu anlar, Nasrettin de dürüstçe bilgisayar oynadığını anlatır. Hatasından ders aldığını belli eder. Metin şu cümlelerle devam eder:

Teşekkür ederim Nasrettin, insanın hatasını anlayıp ondan dönmesi çok önemli bir erdemdir. Belki de senin bu hatan, önünüzdeki yaz tatili boyunca arkadaşlarının aynı hataya düşmelerine engel olur. Onlar da zamanlarının büyük kısmını sanal dünyadan çok gerçek dünyada; ailesiyle, arkadaşlarıyla ve akrabalarıyla geçirmeye özen gösterirler. Evet, arkadaşlar, Nasrettin artık tatilde de olsa günde bir saatten fazla bilgisayarda kalmamaya özen gösteriyor. Umarım sizler de bu önemli ayrımı atlamazsınız (TRTÇ, 22, s. 29).

Türk kültürünün önemli değerlerinden Nasrettin Hoca’nın mizahi fıkralarından biriyle başlayan metinde, Nasrettin Hoca’nın torunu olarak tanıtılan bir çocuğun dürüst tavrı anlatılmaktadır. Basit bir kurgu ile kaleme alınan bu metinde göze çarpan aksaklık, iletinin okura bırakılmaması ile doğrudan bir yönlendirme ve öğüt çabası içine girilmesidir.

Hikâye başlığı altında incelenen son metin “Spor Öyküleri” üst başlığı ile yayımlanan “Mezgit Mehmet” başlıklı hikâyedir. Engellilik konusunu işleyen bu metinde yüzmeye meraklı engelli bir çocuk olan Mehmet konu edilmektedir. Havuzda diğer çocuklar yüzdükten sonra sıra ona gelmektedir. Bir gün diğer çocuklar arasında yarışma seçmeleri yapılırken Mehmet iyi görebilmek için tekerlekli sandalyesini havuza yaklaştırır ve dengesini kaybedip havuza düşer. Bu esnada Mehmet’in yüzüşünü çok beğenen hocası, ondan antrenmanlara katılmasını ister. Antrenman esnasında hoca “istavrit gibi yüzmeyi bırak, yunus gibi yüzmeye bak artık” der. Mehmet bu sözü anlayamaz. Hocası bu sözü kendisine söylemediğini belirtir. Arkadaşlarının bacaklarını iyi kullanmalarını kastettim, der. Mehmet’in içi burkulur, gözleri dolar. Hocası Mehmet’i üzdüğünü anlayınca “Mehmet

sen bacaklarını kullanamıyorsun ama kollarını son zamanlarda çok güçlendirdin. Farkındaysan takımın en iyi serbest yüzücüsü oldun. Bu büyük bir başarı.” (TRTÇ, 27, s. 43) diyerek çocuğun gönlünü alır ve onu takıma dâhil eder. Ayrıca Mehmet’e mezgıt gibi yüzdüğünü söyleyerek iltifat eder.

Engelli insanların, özellikle küçük yaştaki engellilerin ruhsal olarak hassas oldukları ve kolayca kırılacakları gerçeğini işleyen bu metinde, onların normal insanlara göre bazı fiziksel kusurları olmasına rağmen, cesaretlendirildikleri ve güvenildikleri zaman farklı becerileri ile ön plana çıkabilecekleri anlatılmaktadır. Çocuk edebiyatında engellilik, çok işlenen bir konu değildir. Bu açıdan yukarıdaki metnin konu seçimini başarılı bir şekilde yaptığını söylemek mümkündür.

Şiir

TRT Çocuk Dergisi’nde çocukların yazıp gönderdikleri şiirler hariç tutulursa edebî mahiyet taşıyan şiirlerin çokluğu dikkat çekicidir. İncelenen diğer dergilerdekine benzemeyen bir şekilde hem şairin ünlü bir ya da birkaç şiiri verilmekte hem de şair hakkında bilgi verici birkaç cümle okuyucuların dikkatine sunulmaktadır.

Tablo 51. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Şiirler

No.	Şiir	Şair	Sayı
1	Kış Ağacı	İbrahim Demirci	4
2	Arkadaşım Eşek	Barış Manço	5
3	Patik Yap Kunduracı/Baharı Beklerken Yazılmış Şiir/Bu Rüzgâr	Ziya Osman Saba	6
4	Deniz/Birdenbire/Kızılçık/Pırpırlı Şiir	Orhan Veli Kanık	7
5	Çocuk ve Resim	Dilaver Cebeci	8
6	Ekmek ve Yıldızlar/İskele/Uçaklar/Manzara/Yıldızlar	Oktay Rifat Horozcu	9
7	Sabah Koşusu/Deniz/Yalnızlık/Aramak	Adil Erdem Bayazıt	10
8	Çocuklarım	Rıfat Ilgaz	11
9	Rüzgâr Gülü	Ahmet Kutsi Tecer	12
10	Rahatlık/Çocuk Kuş	Fazıl Hüsnü Dağlarca	13
11	Mehlika Sultan	Yahya Kemal Beyatlı	14
12	Çocuk ve Ağaç/Mavi	Arif Nihat Asya	16
13	Kuş Renkli Çocukluğum	Mevlana İdris Zengin	17
14	Uyan/Şair ve Şiir	Abdurrahim Karakoç	22

“Kış Ağacı” adlı şiir, Konyalı bir şair olan İbrahim Demirci’ye aittir. 4. sayıda yer alan bu şiir, kış mevsiminde pencereden bahçedeki ağaca bakıp üşüdüğünü düşündüğü ağaca acıyan çocuk hakkındadır. Tasvirin geniş yer tuttuğu bu şiirde, ağacın aslında çocuğun

düşündüğü durumda olmadığı anlatılmaktadır. Baharda uyanmak üzere uyuyan bu ağacın yazdan kalma anıları, dallarındaki elmaların hatıraları ve hayalinde bahar, pembe çiçekler vardır.

Şair, çocuk saflığını ve masumiyetini dışardaki ağaca soğukta kaldığı için acıyan çocuk üzerinden somutlaştırmıştır.

Bir diğer sayıda “Patik Yap Kunduracı”, “Baharı Beklerken Yazılmış Şiir” ve “Bu Rüzgâr” başlıklı şiirler yer almaktadır. Ziya Osman Saba’ya ait bu şiirlerin ilkinde ümit ve korku bir aradadır. Şairin çocuklara duyduğu sevgi ve şefkat duyguları, onların ölmemesini temenni etmesiyle açığa çıkmaktadır. İkinci şiir, şairin bir kavuşma arzusunu yansıtmaktadır. Kavuşma için istenen zaman bahardır. Son şiir ise ölüm gerçeğini dile getirmektedir. Güzel zamanların iyi havaların tasvirinin yapıldığı bu kısa şiirde yaşanan günün kıymetinin bilinmesi iletisi de vardır.

Yukarıda anılan şiirlerden hiçbirisi çocuk şiiri değildir. “Patik Yap Kunduracı” adlı şiirin konusu çocuktur; fakat yetişkin gözünden çocuk teması işlenmektedir. Diğer iki şiir, “Baharı Beklerken Yazılmış Şiir” ve “Bu Rüzgâr” adlı şiirler ise ne konusu ne de hitap ettiği kitle açısından çocuk edebiyatı ile bir ilgi taşımaz. Ziya Osman Saba’nın şiirlerini ve şairin kısa tanıtımını içeren bu sayfa çocuklara edebiyatı ve edebiyatçıyı tanıtmaya, sevdirmeye yönelik bir bölüm olarak değer bulabilir.

Orhan Veli Kanık’ın dört şiirinin yer aldığı sayfada şairin kısa hayatına da değinilmektedir. Garip adlı şiir akımının kurucusu olan şairin şiirleri ölçü ve kafiye tepki olarak değerlendirilmektedir. Basit insanların, basit hayatların hikâyelerini şiire taşıyan Orhan Veli, yakaladığı samimiyet ile geniş kitleler tarafından benimsenmiştir. Derginin ilgili sayfasından yer alan şiirlerinin isimleri şunlardır: “Deniz”, “Birdenbire”, “Kızılılık”, “Pırpırlı Şiir”. Önemsiz görülen konuları ve ayrıntıları şiire taşıyan şair, bu sayfadaki şiirlerinde de aynı yolu izlemiştir. Tam anlamıyla çocuk şiiri olarak değerlendirilmese de çocuk saflığına dair izler taşıyan bu şiirlerden çocuklar da zevk alabilir.

Dilaver Cebeci imzalı “Çocuk ve Resim” şiiri 8. sayıda yer almaktadır. Resim yapan bir çocuğun tasviri olarak şekillenen bu şiirde çocuğun yaptığı resmin tarifi de yapılmaktadır:

“Bir çocuk resim yapıyor:

Tutup ebemkuşağını sermiş önüne

Ve o asil beyazlığa ermiş başını,
Kalemleri, yeşil, mavi, sarı...
Düşürmüş de kâküllerini bir masal beldesine,
Huzura şekil veriyor ince parmakları...” (TRTÇ, 8, s. 57).

Şiirin devamında çocuğun çizdiği resmin ayrıntıları verilerek, sonsuzluğa akan dereden, derenin kıyısından boy atan çimenlerden bahsedilerek sakin ve kavgasız bir dünya hayali çizilmektedir. Şair şiirin son kısmında çocuğa seslenmektedir.

“Ah çocuk canım çocuk,
Gel şu dünyayı kirli libasından soy!
Düşleri nakışlı çocuk, elleri hünerli çocuk,
Resminin bir yerine beni de koy...” (TRTÇ, 8, s. 57).

Bu şiir, konusu çocuk olmakla birlikte çocukları hedef kitle olarak düşünen bir bakış açısı ile yazılmamıştır. Şiir, çocuğun bilinen özelliklerine atıfla onun çizdiği güzel ve temiz dünya idealine bir özlem içermektedir.

Garip Akımı’nın diğer bir önemli şairi olan Oktay Rifat Horozcu’nun şiirleri 9. sayıda yer almıştır. Orhan Veli’nin şiirlerine göre çocuk seviyesine daha yatkın bir üslup ve konu çeşitliliğini tercih eden şairin dergide yer alan şiirlerinden “Uçaklar” başlıklı olanı bir çocuğun ağzından yazılması ile dikkat çekmektedir.

Adil Erdem Bayazıt imzalı dört şiir, şairini tanıtmak, onun şiir tarzını ortaya koymak adına çocuk okurlara fikir verir özelliktedir; fakat konu ve seviye bakımından çocuk şiiri olarak değer bulduklarını söylemek mümkün değildir.

Rıfat Ilgaz’ın “Çocuklarım” şiiri 11. sayıdadır. *Hababam Sınıfı*’nın yazarı olarak tanınan sanatçının *Bacaksız* başlığı altında seri halde yayımladığı çocuk kitapları da vardır. Bu serideki kitaplarda işlenen konu, yazarın sosyalist bakış açısından derin izler taşımaktadır. Çocuk edebiyatı açısından çok nitelikli olmayan bu eserler, yazarın sahip olduğu dünya görüşünü çocuklara aktarmak için kullandığı bir araç hüviyetindedir. Dergide yer alan bu

şiiirde de de çocuk kitaplarında olduğu gibi yoksul çocuklar işlenir. Hayatın acımasızlığını, hayata tutunma çabası içinde yorulan, okulunu aksatan çocukları anlatan şair, okulda anlatılan konuları, dersleri gerçek hayatın yanında çok değersiz bulmaktadır.

Ahmet Kutsi Tecer'in "Rüzgâr Gülü" şiirinin yer aldığı 12. sayıda şairin hayatına ve sanatına önceki sayılarda yer alan şairlerde olduğundan daha fazla yer ayrılmıştır. Üç dörtlükten oluşan şiir, bir rüzgârgülü üzerine yerleştirilmiştir. Son dörtlükte geçen "Elinde bir rüzgârgülü, bir çocuk/Durmadan yüzüme bakarak üfler" mısrası sebebiyle bu şiir dergi sayfalarına alınmıştır denebilir.

"Çocuk Kuş" ve "Rahatlık" adlı şiirleriyle dergi sayfalarında yer bulan Fazıl Hüsni Dağlarca, çocuklara yönelik yüzlerce şiir kaleme almıştır. Şiirlerinde çocuk duyarlılığını, çocuk saflığını başarılı bir şekilde yansıtmıştır.

Türk şiirinin zirve isimlerinden Yahya Kemal Beyatlı 13. sayıda okurların karşısına çıkmaktadır. Şiirlerinde kullandığı dil ile aruzu Türkçeye başarı ile uygulayan şairlerin başında gelen sanatçı, sahip olduğu köklü medeniyet anlayışı ile Türklük olgusunu 1071'den gelen bir akış içinde yorumlayarak şiirlerine yansıtmıştır. Üsküp doğumlu olan şair, Balkan Savaşları'nda yaşanan acıyı yüreğinin derinliklerinde hissederek şiirlerinde dile getirmiştir. Dergide yer alan "Mehlika Sultan" adlı şiirinde masalımsı bir hava ile rüya âlemindeki bir hadiseyi anlatır gibi bir üslup benimseyen şairin bu şiiri çocukların ilgisini çekebilecek mahiyettedir. Dokuz dörtlükten oluşan şiirin sadece beş dörtlüğü sayfaya alınmıştır. Bu durum gerek şiirin bütünlüğü açısından gerekse okurlara saygı açısından tercih edilir bir durum değildir.

"Çocuk ve Ağaç" ile "Mavi" adlı şiirlerine yer verilen Arif Nihat Asya, Türk edebiyatında bayrak şairi olarak anılmaktadır. "Çocuk ve Ağaç" adlı şiiri bir çocukla ağaç arasındaki sevgiyi sade bir dille anlatmaktadır. Dergi sayfalarına aktarılan şiirin bir kısmı eksiktir. Ne amaçla çıkarıldığı anlaşılamayan bu kısım şiirin anlam yapısını ve bütünlüğünü bozmaktadır. "Ve ona öptürmek için/Eğilirdi yerlere kadar/Yanakları olaydı" adlı bölüm dergiye alınan şiirde yoktur. *TRT Çocuk Dergisi* editörlerinin şiirleri kısaltma merakının, hem şiire, hem şaire hem de okurlara karşı bir saygısızlık olarak yorumlanması mümkündür.

Bir kısmı "Şairler ve Şiirleri" bir kısmı da "Şiir" üst başlığı ile dergi sayfalarına alınan şiirlerin büyük bir bölümü çocuk şiiri özelliği taşımamaktadır. Daha çok şairler ve onların şiir dünyaları hakkında küçük çaplı bir tanıtım yapma amacı ile yazıldığı değerlendirilen

bu şiirlere ek olarak şairleri hakkında kısa, ayrıntıya girmeyen bilgiler verilmesi bu görüşü desteklemektedir. Şiirler çocuk şiiri olarak değer bulmadığı için ayrıntılı çözümlemeleri yapılmamıştır. Son olarak şiirlerin kesilmesi, bazı bölümlerinin çıkarılması *TRT Çocuk Dergisi*'nin şiire bakışı için olumsuz olarak değerlendirilecek bir tavidir.

Söyleşi

Çocuk edebiyatında söyleşi türünün çok geliştiğini söylemek mümkün değildir. Çocukların okuması için oluşturulan söyleşi metinlerinin yayımlandığı yerler genellikle çocuk dergileridir. Söyleşide de biyografidekine benzer bir seçicilikten bahsedilebilir. Söyleşi yapılan kişinin toplumda başarısı ile ön plana çıkmış, yaşadığı hayat itibari ile örnek oluşturabilecek şahıslardan seçilmesi gereklidir. Bu ünlü ya da başarılı kişilerin de bir zamanlar çocuk olduğu gerçeğinden hareketle, başarılarında rol oynayan etkenler, örtük bir şekilde çocuk okurlarda bir özenme ve özdeşleşme duygusu oluşturacaktır.

TRT Çocuk Dergisi'nde yer alan söyleşiler iki grupta incelenebilir. “Söyleşi” başlığı altında yayımlananlar ve “Tarık’ın Mikrofonu” başlığı ile yayımlananlar. “Söyleşi” başlığı altındaki metinlerde Dilara Azra ve Yusuf adlı çocuklar muhataplarına sorular sormaktadırlar.

Tablo 52. TRT Çocuk Dergisi’nde Yer Alan Söyleşiler

No.	Meslek	Üst Başlık	Söyleşi Yapılan Kişi	Söyleşiyi Yapan	Sayı
1	Çizer	Söyleşi	Kutlukhan Perker	Dilara-Azra-Yusuf	4
2	Komedyen	Söyleşi	Beyaz	Dilara-Azra-Yusuf	5
3	Futbolcu	Söyleşi	Alex De Souza	Dilara-Azra-Yusuf	6
4	Oyuncu	Söyleşi	Furkan Kızılay	Dilara-Azra-Yusuf	7
5	Atlet	Tarık’ın Mikrofonu	Aslı Çakır Alptekin	Aslıhan Bulut	8
6	Oyuncu	Tarık’ın Mikrofonu	Pelin ve Caner	Sümeyra Üzer	9
7	Teknik Direktör	Tarık’ın Mikrofonu	Ertuğrul Sağlam	Sümeyra Üzer	10

4. sayıda yayımlanan söyleşi Amerika’da yaşayan çizer Kutlukhan Perker ile yapılmıştır. Ön bilgi olarak Perker’in Amerika’nın en ünlü çizerleri arasında sayıldığı söylenmiştir. 2001 yılından beri Amerika’da yaşayan çizere, oraya gitmeye ne zaman karar verdiği sorulunca çizer şöyle cevap vermiştir: “Çocukluğumdan beri hayal ediyordum. Çocukken bütün dünyaca ünlü çizerlerin isimlerinin yabancı olması bana garip geliyordu. Neden dünyaca ünlü Türk çizer yok diye soruyordum hep.” (TRTÇ, 4, s. 16).

Verilen bu cevabı okuyan çocuklarda büyük hayallerin küçükken kurulup peşine düşülenler olduğu algısı oluşması muhtemeldir. Çocuklar için hazırlanan söyleşilerin temel amaçlarından olan, onları iyiye güzele yönlendirecek, başarılı kişilerle karşılaştırma amacına uygun bir yönde gidilmiştir.

Kutlukhan Perker ile yapılan söyleşilerde vurgulanan değerlerden biri çalışkanlıktır. Soru aralarında Perker'in günde on altı saat çalıştığı bilgisi paylaşılmıştır. Başarıda yeteneğin mi çalışkanlığın mı ön planda olduğunu soran bir soruya verdiği cevapta Perker yeteneğin önemli olduğunu ama tek başına yetmeyeceğini söylemiştir.

Türk kültürünün zenginliği de söyleşi esnasında dile getirilen konulardandır. Çizgi karakterlerin neden hep yabancı olduğuna yönelik bir soruya Perker cevap olarak Amerikalıların gerçek kahramanları olmamasını, bu açığı kapatmak için hayali kahramanlar ürettiklerini söyleyerek cevap vermiştir. Ayrıca Türk kültürünün gerçek kahramanlarının var olduğunu; yapılması gerekenin bunlar üzerinde çalışmak olduğu tespitinde bulunmuştur.

Bu söyleşide bazı sorulara cevap verilmediği bazı sorulara ise yarım cevaplar verildiği görülmektedir. Örnek olarak “Çizgilerle uğraşmaya ne zaman başladınız?” sorusuna cevap verilmemiştir. Yine “Bizim izlediğimiz pek çok çizgi kahraman Amerika’da üretiliyor. Bunlar orada nasıl yapılıyor? Çizgiyle uğraşan insanlar nasıl insanlardır? En beğendiğiniz çizerler ve işleri nelerdir?” şeklinde art arda sıralanan bu soru grubuna çizer sadece oradaki çizerlerin Türk çizerlerden daha fazla okuduğu tespitinde bulunarak cevap vermiştir.

Yukarıda değinildiği gibi üç çocuk tarafından yöneltilen sorular arka arkaya sorulup daha sonra cevaba geçildiği için cevapsız kalan bazı soruların fark edilmeyeceği düşünülmüş olabilir; fakat gözden kaçırılan husus, çocuk okurların en az yetişkin okular kadar dikkatli ve seçici olduklarıdır.

5. sayıda ünlü komedyen ve televizyon programcısı Beyaz ile bir söyleşi yapılmıştır. Sorulan sorulara samimi ve açık yürekli cevaplar veren Beyaz, aile ilişkilerinin sağlamlığı hakkında çocuklara örnek olabilecek açıklamalarda bulunmuştur:

Dışarda bir şekilde karşıma gelen ve doğru mu yanlış mı olduğuna o an için karar veremediğim bir sorun karşısında, ailemin o konuya olabilecek tepkilerini düşünüp karar veririm. Ben böyle yaparsam annem ne düşünür; ağabeyime yengeme ayıp olur mu diye değerlendiririm. Bu otokontrol de benim bozulmadan devam etmemi sağlayan önemli bir etmendir. (TRTÇ, 5, s. 17).

Magazin figürleri genellikle çalkantılı hayatları, çarpık ilişkileri bağlamında çocuklara iyi örnekler sunmazlar. Birbirlerine basın-yayın yoluyla sert, bazen hakarete varan mesajlar göndermeleriyle istenmeyen olumsuz davranışlar sergilerler. Bu bağlamda çocuklar için oluşturulan söyleşilerde yaşantılarıyla topluma örnek olabilecek kişilerin işlenmesi gerekmektedir. Bu açıdan Beyaz, seviyeli mizah anlayışı, bel altı olmayan esprileri ve aşırıya kaçmayan hayatı ile çocuk edebiyatı için isabetli bir seçimdir.

Diğer bir söyleşi Fenerbahçe futbol takımının o zamanki kaptanı Alex De Souza ile yapılmıştır. Tüm takım taraftarları tarafından saygı duyulan bir isim olan Alex'in kitap okuyan bir isim olması bu söyleşide özellikle vurgulanmıştır. Ayrıca bütün takımların taraftarları tarafından çok sevilmesinin sebepleri hakkında bir soruya muhatap olan Alex, aile kavramının önemini vurgulayan bir cevap vermiştir:

Fenerbahçe'ye geldiğim ilk günden beri çevremdeki herkes, beni ve tüm ailemi en güzel şekilde ağırladı. Ben hayatımı bu güzel ülkede kazanıyorum, ailem çok mutlu bir şekilde burada yaşıyor. Ben de tüm bunların karşılığını futbol hayatımda, özel hayatımda en güzel şekilde vermeye çalışıyorum. Sanırım insanlar bu duyguları hissediyor ve beni samimi buluyor (TRTÇ, 6, s. 17-18).

Alex'in bu cevabında çocuk okurlara ileti olarak değerlendirilebilecek birden fazla unsur vardır. İlki işine layık olan özeni göstermesi ve elinden geleni yapması, ikincisi özel hayatı ile örnek bir kişilik olması. Futbol dünyası, futbolcuların özel hayatları bağlamında kötü örneklerle doludur. Gece hayatı, müsriflik ve zaman zaman yaşanan kavgalar çocukların sevdiği ve ilgi gösterdiği futbolculardan kötü özellik taşıyanlarına karşı bir özenme tehlikesi taşımaktadır. Bu söyleşinin düzenlenmesinde sorulara samimi ve yalın cevaplar veren Alex'in örnek kişiliği, istenilen amaçların ortaya çıkmasına olumlu yönde katkı sağlamıştır.

“Söyleşi” başlığı altındaki son metin 8. sayıda yayımlanan ve Furkan Kızılay ile gerçekleştirilen söyleşidir. Önceki metinlere göre daha kısa ve dar kapsamlı olan bu söyleşide Furkan Kızılay ve düşünce dünyası hakkında derinlikli bilgiler edinmek mümkün değildir. Kısa sorulara kısa cevaplar şeklinde gelişen metinde, Kızılay'a en yakın arkadaşları, oyunculuğa nasıl başladığı, hem okulu hem oyunculuğu nasıl yürüttüğü gibi sorular yöneltilmiştir.

25. sayıda yer alan ve 2012 Olimpiyatlarında bin beş yüz metre yarışında dünya şampiyonu olan Aslı Çakır Alptekin ile yapılan söyleşi, ünlü atlet hakkında kısa bilgiler verildikten

sonra başlar. Aslı Çakır Alptekin’e yöneltilen sorulardan biri çocukluğuna dairdir. Çocukken yaşadığı ve unutamadığı bir anısı sorulan ünlü atlet, bu soruya başarının zorluklardan geçtiğini hatırlatır bir şekilde cevap vermiştir:

Ortaokuldayken spor ayakkabılarım yoktu. Hem çok pahalıydı hem de o zamanlar ülkemizde koşu yapmak için özel ayakkabılar bulunmuyordu. Bu yüzden koşarken bez ayakkabı giymek zorunda kalıyordum. Bir gün antrenman yaparken yağmur yağmaya başladı ve ayakkabılarım ıslandı. Ayakkabılarım ıslanınca ağırlık yaptı. Ben de çıkarıp öyle koşmaya başladım. Tabi çıplak ayakla koşunca ayaklarım yaralandı. Atletizm federasyon başkanı benim o halimi gördü ve bana Avrupa’dan kırmızı koşu ayakkabısı getirdi. Bu olay benim spora devam etmemde çok etkili oldu (TRTÇ, 25, s. 11).

Bu metinde çocuklar için çalışmanın ve başarmanın önemine dikkat çeken sorular ve cevaplar yer almaktadır. “Sizi spora teşvik eden biri var mıydı? Spora nasıl başladınız?”, “Sporcu olmak isteyen arkadaşlarımıza ne gibi tavsiyeler verirsiniz?” gibi sorularla çocuk okurları çalışmaya ve azimli olmaya teşvik edildiği görülmektedir.

TRT Çocuk Dergisi’nin TRT Çocuk Kanalı’nın yaygınlık kazanması ve etki sahasını arttırması ile ortaya çıktığına yukarıda değinilmişti. Bu anlamda dergi içeriğinde, kanalda gösterilen çizgi filmlerin tanıtımları, kahramanları hakkında bilgiler ve yayımlanan çizgi filmlerin çizgi roman haline dönüştürülmüş hâlleri yer almaktadır. Bu anlayışın bir yansıması olarak kanalda yayımlanan bir çizgi filmin kahramanları olan iki çocukla da söyleşi yapılmıştır. Pelin ve Caner adlı bu iki çocuğa oynadıkları çizgi film hakkında sorular yöneltilmiştir. “Dizide çatışma halindesiniz. Gerçek hayatta nasılsınız?” gibi sorularla çizgi filmi tanıtmaya dönük sorular sorulmuştur. Bu söyleşinin şahısları iyi tanıtamadığı iddia edilebilir. Derinliği olmayan sorularla metnin sonu getirilmiştir. İleti verme ya da örtük olarak iyi hasletlere yönlendirme konusu da bu metinde zayıftır. “Size bir günlüğüne dünyanın yöneticisi olma hakkı verseler, ilk neyi değiştirirdiniz?” “Kendinize bir okul yapsaydınız, bu okulun kuralları nasıl olurdu?” gibi soruların yanında “Kitapla aranız nasıl? Sizi en çok etkileyen kitap hangisiydi?” gibi sorular da vardır. Bu soruya cevap olarak: “Kitapla aram çok iyi... Fırsat buldukça okumaya çalışıyorum. Klasiklerden *Küçük Kemancı*’yı okumuştum. Ağlamaklı olmuştum. Çok hoşuma gitmişti.” denilmiştir. Sonuç olarak bu metni okuyan çocukların, iyi örnekler edinmeyecekleri söylenebilir. Çizgi film setinde sürekli gülen, hatta gülme krizlerine giren, bir görüşe ya da hedefe dayanmayan konularda görüş beyan eden okul yapsaydım kuralları şöyle olurdu ya da dünyayı yönetseydim şunu yapardım gibi ayakları yere basmayan konularda cevaplar

veren çocukların özenilecek karakterler olmadıkları açıktır. Bu metnin içerik olarak daha dolu ve çocuk okurlara fayda sağlayacak şekilde düzenlenmiş olması temenni edilebilir.

Türk sporunda gerek çalıştırdığı takımı şampiyon yapması gerekse de mütevazı ve beyefendi kişiliği ile takdir edilen Teknik Direktör Ertuğrul Sağlam’la yapılan söyleşi, yukarıdaki söyleşiye göre istenilen özellikleri daha fazla taşımaktadır. Kısa bir tanıtımdan sonra soru cevap bölümüne geçilen metinde “Futbola nasıl başladınız?”, “Örnek aldığınız birileri var mıydı?” gibi sorular sorulmuştur. Sporun özellikle futbolun çocuklar arasında çok tutulduğu düşünüldüğünde bu metnin ilgi çekeceği kolayca tahmin edilebilir. “Sporla ve özellikle futbolla ilgilenen çocuklara tavsiyeleriniz var mı?” şeklindeki soruya Ertuğrul Sağlam’ın cevabı şöyle olmuştur. “Muhakkak bir spor dalı ile uğraşın. Hayatınızın bir tarafında muhakkak spor olsun. Ama bunu çok düzgün ve ahlaklı bir şekilde yapın ve derslerinizi ihmal etmeyin.”

Diğer bir soru da “Büyük işler başarmak isteyen biz çocuklara öğüdünüz ne olurdu?” şeklinde yöneltmiştir. Soruya verilen cevap, kişinin önce kendinin farkında olması ve neler yapıp neler yapamayacağından hareketle kendine bir rota çizmesi ekseninde şekillenmiştir. Hedef belirlendikten sonra yapılacak en önemli şey ise çalışmaktır. Ertuğrul Sağlam, bu görüşlerini söyleşi içindeki örnek olaylarla da desteklemekte ve çocukların karşısına iyi ve donanımlı bir rol model olarak çıkmaktadır. “İçinizdeki gücü keşfedin. Hedefe giderken engelleri aşabilmeniz için bu çok önemli. Potansiyelinizi keşfedip inandığınız zaman neler yapabileceğinizin farkına varacaksınız. Sonrasında çalışmak geliyor. İnanmak ve hedefe kilitlenmek kadar önemli bir değerdir çalışmak.”

Mektup

Günümüzde asli işlevini büyük ölçüde yitiren mektup türü, gazetelere verilen açık mektup çeşidiyle görüş ve düşünceleri hedef kitleye açıklama gibi bir işleve bürünmüştür. Mektup türünün diğer bir yönü de edebiyattır. Edebiyat tarihine mal olmuş bazı mektuplar bu duruma örnek olarak verilebilir. Çocuk edebiyatı açısından mektup, çocukların duygularını, düşüncelerini, sevinçlerini, kızgınlıklarını daha rahat ifade edebilecekleri bir tür olarak düşünülebilir; çünkü mektup türünde mektubu yazan kişi konuşmada olduğu gibi kısa süreli bir düşünme süresine sahip değildir. Aksine, mektup kaleme alınıp maruzat anlatılırken düşünceyi ince ince ölçüp tartmak, doğru kelime ve cümleleri bulmak adına istenildiği kadar vakit vardır. Bu açılarından ele alındığında çocuklar açısından hem mektup

okuyarak değişik bakış açıları değerlendirilebilir hem de mektup yazılarak kendini ifade etme becerisi geliştirilebilir.

Tablo 53. TRT ocuk Dergisi’nde Yer Alan Mektuplar

No.	Üst Başlık	Metin Başlığı	Yazar	Sayı
1	Büyüklerle Mektuplar	Sevgili Anneciğim	Melek Özlem Sezer	25
2	Büyüklerle Mektuplar	Aile Büyüklerime	Melek Özlem Sezer	26
3	Büyüklerle Mektuplar	Büyüklerle Mektuplar	Melek Özlem Sezer	27

25. sayıda yer alan mektup, bir kızın ağzından annesine hitaben yazılmıştır. Yemek yapmak, çamaşır yıkamak, ortalığı temizlemek, bulaşık yıkamak gibi işlerle uğraşmaktan kızını dinlemeye fırsat bulamayan anneye, kız, o gün burs kazandığını ve meslek seçimini yaptığını bir türlü söyleyemez. Tam duygularını kâğıda dökerken konuşmak için annesi gelir; fakat bu sefer de kızını ders çalışıyor zannederek devam etmesini ister. Sonunda kız, annesine söylemek isteyip de söyleyemediklerini beş maddede toplayarak mektubunu oluşturur.

Bu metinde ocuk bakış açısı başarılı bir şekilde okuyuculara yansıtılmıştır. Çocukların, yetişkinlerin fark edemediği ayrıntıları şaşırtıcı bir şekilde yakaladıkları bilinmektedir. Bu anlamda metnin girişinde verilen ve kızın eve girdikten sonra duyduğu sesleri ve gözlemlerini aktaran satırlar ocuk gözüyle başarılı bir şekilde canlandırılmıştır.

Bugün eve geldiğimde işittiğim sesler şunlardı: Tak tak tak doğranan sebzeler. Fok fok fok: tencerede kaynayıp fokurdayan su. Cız cızz, coss: Tavada kızaran patlıcan biber. Çıt ıt ıt: Üçe bölünen fasulyeler. Derken şıngır mıngır: Sofraya konan bardaklar, çatallar, tabaklar... Sonra pat küt toplanan sofra, haydi ıngır ıngır bulaşık yıkamaya! Sonra har har harr: Elektrik süpürgesi... Sonra hın hın hınn: Çamaşır makinesi... Gözümün önünde hep fin fin dönen bulaşık telleri, paspaslar, toz bezleri... Bunların sonu yok ki! Bir de benim sesim var tabii: Annee! (TRT, 25, s. 18).

Metin, alışan bir annenin çocuğuna kendince iyilik ettiği zannıyla onun sadece ders çalışmasını istemesi ve çocuğunu ilgiden mahrum bırakması üzerine kurulmuştur. Metin, aile bireyleri arasındaki farkında olunmayan iletişimsizliği işlemektedir. Bir işte çalışan anne, aynı zamanda evin tüm işlerini de yürütmekte ve kendince haklı olarak kızını ev işlerine dâhil etmemektedir. Kız, çeşitli vesilelerle annesi ile konuşmaya çalışmakta; fakat evin her anlamda derli toplu olmasını düşünen annesi “Gevezelik edeceğine odanı toplanana tatlım.” diyerek ev işlerini kızının konuşmasından üstün tutmaktadır. Metnin

büyüklerle mektuplar başlığı altında yazılması, metni büyüklerin de okumasının istendiği anlamına gelmektedir. Çocuk bakış açısı ile akıcı ve sürükleyici bir dille yazılan bu mektup, çocukların yaşadıkları; fakat dillendiremedikleri temel bir sıkıntıya dayanmaktadır.

26. sayıdaki mektup metni “Aile Büyüklerime” başlığını taşımaktadır. Bu yazıda da önceki metne benzer bir konu işlenmektedir. Önceki metin bir kızın ağzından annesine yazılmışken bu metin muhtemelen diğerinden daha küçük yaştaki bir çocuğun ağzından aile büyüklerine yazılmıştır. Burada temel problem saygıdır. Çocukların dikkate alınmaması, onların küçük görülerek görüşlerine ve düşüncelerine saygı duyulmaması bu metinde canlı örneklerle anlatılmaktadır. Mektup şu cümleler ile başlamaktadır:

Bazen kendimi evimde misafir gibi hissediyorum. Varmışım da yokmuşum gibi. Kimse varlığımın farkında değilmiş gibi. Oysa ben kulak misafiriyim. Konuşup dururlar yanımda bazen ben halının üstünde trenimle oynarken... Yanlarında televizyon seyredirken... Hiçbir şey işitmediğimi sanıyor, beni unutuyorlar. Sonra çok eğlenceli bir şey oluyor: Ben büyükler gibi konuşunca herkes şaşırıyor (TRTÇ, 26, s. 24).

Çocukların adam yerine konmaması sonucu, onların gidip başkaları ile derdini paylaşmasının büyükler tarafından garip karşılanmasının sebebi ortada olmasına rağmen büyükler bunu anlamaktan uzaktırlar: “Peki, ben neden sizinle konuşmuyorum da gidip başkasına anlatıyorum dertlerimi? Çünkü bir büyüğe danışmaya ihtiyacım var. Örneğin Ayşe Teyze’ye. Çünkü o bana ufaklık demiyor, önce dinliyor, sonra cevap veriyor.” (TRTÇ, 26, s. 24).

Başta Mustafa Ruhi Şirin olmak üzere çocuk gerçekliği ve çocuk dünyası üzerine düşünen araştırmacıların ısrarla üzerinde durdukları bir husus da çocukların hislerinin ve sezgilerinin çok güçlü olduğudur. Onların bu güçlü içsel güçlerini saf olma ile ilişkilendiren araştırmacılar, çocukların beğendiği edebî eserlerin de gerçekten nitelikli eserler olduğu noktasında birleşirler. Bu metinde de mektubu büyüklerle yazan çocuk ağzından bu durumu destekleyen ifadeler yer almaktadır: “Unutmayın ki henüz dünya hakkında çok az şey bilsem de hislerim çok güçlü. Dürüst olunmadığında bunu rahatlıkla hissedebiliyorum ama duygularımı ifade edemiyorum.” (TRTÇ, 26, s. 25).

Anlaşılmayan, dinlemeye ihtiyaç duyan bir çocuğun, büyüklerle söyleyemediği hislerini aktardığı bu mektup metni yukarıdaki örnekte olduğu gibi hem dilsel hem de içerik açısından nitelikli bir metindir.

Araştırma kapsamına giren son metin “Büyüklerle Mektuplar” başlığını taşımaktadır. Diğer iki mektupta olduğu gibi bu mektup da büyüklerle çocuklar arasındaki problemleri işlemektedir. Metnin diğerlerinden farkı ise hem özür dilenmesi hem de özür beklenmesidir. Mektup şöyle başlamaktadır:

“Sevgili anneciğim, babacığim,

Bir özür borçluyum, bir özür alacaklıyım. Hatırlıyor musun anne, ne demiştin geçenlerde: İnsan önce borcunu ödemeli, sonra alacağının peşine düşmeli.” (TRTÇ, 27, s. 54).

Küçüklerin kendilerinden yaşça büyüklerle karşı doğru olmayan bazı söylemleri ve onları küçümsemeleri bu mektupta yanlış olarak belirtilmiş ve bu davranışlardan dolayı özür dilenmiştir. Bir özeleştirisi yapılmış ve bu davranışların sebepleri irdelenmiştir:

Bilmiyorum neden ama havalı hissediyoruz kendimizi böyle şeyler söyleyince. Yine de yaşınızla ilgili incitici şakalar yapmamız yanlış elbette... Ama doğrusu ya, siz de aynı konuda gururumu incitiyorsunuz. Hem de çokk... Ben de kendimi savunmak, hıncımı çıkarmak için bazen böyle saçmıyorum işte. Oysa hınc bir işe yaramıyor. En iyisi duygularımı doğrudan ifade etmek! (TRTÇ, 27, s. 55).

Büyüklerin çocukları hakir gören ve onları bir birey olarak değerlendirmekten uzak olan bazı görüş ve sözlerinin çocuk zihninde ve gönlünde yaptığı tahribat anlatılırken verilen örnekler güncel hayattan alınma ve çarpıcıdır. “Şimdi birinin size şöyle şeyler söylediğini düşünün, gururunuz kırılmaz mı?” denilerek örnekler sıralanmıştır.

“Sus bakayım, büyüklerin lafına karışma”, “Ne demek gururum incindi? Ayol senin bacak kadar boyunun neresine sığıyor o kadar gurur?”, “Ay sen daha küçücüksün nasıl başın ağrırmış?”, “Hele bir şunun boyuna bak, bir de ettiği lafa bak.” gibi örneklerle açıklanan durum, çocuğun çocukluğunun değerini anlayamamasına yol açığının belirtilmesi ile son bulmuştur. Büyükler ile küçükler arasındaki iletişimin sağlıklı yürümesi adına çeşitli ve yerinde iletilerin verildiği bu metin, mektup türünün özelliklerinden en iyi şekilde yararlanarak iletisini güçlü bir şekilde hem büyüklerle hem de çocuklara vermektedir.

Biyografi

TRT Çocuk Dergisi’nde ön plana çıkan edebî türlerden biri biyografidir. Dergide yer bulan biyografik metinleri iki başlık altında incelemek mümkündür. Bunlardan ilki 25. sayıya kadar “Canım Atam”, 25. sayıdan itibaren ise “Atam’dan Hatıralar” başlığı altında

yayımlanan metinlerdir. Bu metinler çok geniş bir yelpazede Atatürk’ün hayatını, başarılarını, kurduğu Cumhuriyet’i, temas ettiği kişileri ve savaşları anlatmaktadır.

Tablo 54. TRT Çocuk Dergisi’nde Yayımlanan Atatürk Konulu Biyografik Metinler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Canım Atam	Okur Atatürk	4	İmzasız
2	Canım Atam	Atatürk’le Büyüyenler	5	İmzasız
3	Canım Atam	Teşekkür Ederiz	7	İmzasız
4	Canım Atam	Canım Atam	8	İmzasız
5	Canım Atam	Öğrenci Atatürk	9	İmzasız
6	Canım Atam	Deniz ve Atatürk	10	İmzasız
7	Canım Atam	26 Ağustos Kahramanlık Günü	11	İmzasız
8	Canım Atam	Sivas Kongresi’nde Atatürk’e Gençlik Desteği	12	İmzasız
9	Canım Atam	Canım Atam	13	İmzasız
10	Canım Atam	Atatürk’ün Özel Eşyaları	14	İmzasız
11	Canım Atam	Bir Okul Anısı	16	İmzasız
12	Canım Atam	Canım Atam	17	İmzasız
13	Canım Atam	Çanakkale Zaferi	18	İmzasız
14	Canım Atam	Canım Atam	19	İmzasız
15	Canım Atam	Dağ Başını Duman Almış	20	İmzasız
16	Canım Atam	Erzurum Kongresi	22	İmzasız
17	Atam’dan Hatıralar	Bir Cumhuriyet Bayramı Akşamı	25	İmzasız
18	Atam’dan Hatıralar	Bazen Cumhurbaşkanı Bile Öğretmenden Sonra Gelir	26	İmzasız
19	Atam’dan Hatıralar	Atatürk Zeki Çobanla Karşılaşınca	27	İmzasız

Konuyla ilgili resimler eşliğinde Atatürk hakkında, onun değişik yönlerine ve özelliklerine dikkat çeken yazılar yer almaktadır. Biyografi türüne ait örnek olarak yer alan ikinci metin topluluğu ise “Geçmiş Zaman İçinde” üst başlığı ile yayımlanan metinlerdir. Ağırlıklı olarak romancı, şair gibi edebiyatçıların tanıtıldığı bu bölümde, aktör, bilim adamı, devlet adamı biyografileri de vardır.

25. sayıdan itibaren “Atam’dan Hatıralar” adını alan bölüm, “Canım Atam” başlığı ile birlikte değerlendirilmiştir. Anılan bu iki başlıkta yayımlanan metinlerin bir araya gelmesi ile geniş bir Atatürk biyografisinin meydana geldiği söylenebilir. İnsanların hayatlarının belirli bir sıraya göre anlatıldığı metinler olarak nitelenen biyografilerin geçmişini Divan edebiyatı tezkirelerine kadar götürmek mümkündür.

4. sayıda “Okur Atatürk” adlı metin şu cümlelerle başlamaktadır:

Atatürk, hayatı boyunca hep ülkemize hizmet etmiştir. Askerlik döneminde cepheden cepheye koşmuş, Kurtuluş Savaşı döneminde şehir şehir gezmiş halkımızı harekete geçirmiştir. Cumhurbaşkanı olduktan sonra da ülkemizin kalkınması için gece gündüz çalışmıştır. Bu kadar yoğun olduğu halde kitap okumayı, okuduğu kitaplara notlar düşmeyi hiç ihmal etmemiştir.

Özellikle tarih, dil, coğrafya, askerlik, kültür, edebiyat konularında yüzlerce kitap okumuştur. Okuduğu kitaplardan ve yazarlardan bazılarını sizler için araştırdık (TRTÇ, 4, s. 53).

Yukarıda yer verilen girişten sonra Atatürk'ün okuduğu kitaplardan bazıları konuları ve yazarları itibariyle kısaca tanıtılmışlardır. Ayrıca Atatürk'ün kendi el yazısı ile kitaplara düştüğü küçük notlar da aktarılmıştır.

Bu metinde Atatürk'ün çok okuyan, araştıran ve edebiyata meraklı bir insan olduğu üzerinde durulmuştur. Tanıtılan kitaplar Fransız yazarlar Balzac ve Maupassant'a ait eserler ile Türk edebiyatından Reşat Nuri, Tevfik Fikret, Evliya Çelebi ve Namık Kemal'e aittir. Çocuk okurlar bu metin yolu ile kitaba dolaylı olarak teşvik edilmektedirler.

5. sayıdaki metin “Atatürk’le Büyüyenler” başlığını taşımaktadır. Kendi çocuğu olmayan Atatürk'ün çocuklara olan düşkünlüğü sonucu bazı kimsesiz çocukları evlat edindiği bilinmektedir. Bu metinde Atatürk tarafından evlat edinilen ya da sahip çıkılan çocukların Atatürk ile nasıl karşılaştıkları ve Atatürk sonrasında hayatlarının nasıl şekillendiği anlatılmaktadır. Bu çocuklar şunlardır: Abdurrahim Tuncak, Ülkü Adatepe, Afet İnan, Sabiha Gökçen, Mustafa Demir ve Nebile Bayyurt.

7. sayıda Atatürk'e çocuklara hediye ettiği bayram için teşekkür edilmektir. Atatürk'ün 1922'de Bursa'da çocuklara seslenişini yer almaktadır: “Küçük hanımlar küçük beyler... Sizler hepiniz, geleceğin bir gülü, bir yıldızı, bir mutluluk parıltısıdır. Memleketi asıl aydınlığa boğacak olan sizsiniz. Kendinizin ne kadar önemli, kıymetli olduğunuzu düşünerek ona göre çalışınız. Sizlerden çok şeyler bekliyoruz; kızlar, çocuklar!” (TRTÇ, 7, s. 45).

Atatürk tarafından sıkça kullanılan bir hitap olan “çocuk” ifadesi, metinde Atatürk'ün değer verdiği kişiler için kullandığı bir sesleniş olarak aktarılmıştır. Ayrıca Atatürk'ün çocukların söylemek istediklerini, arzularını ve isteklerini içlerinden geldiği gibi söylemelerinden hoşlandığı da belirtilmiştir.

8. sayı, Atatürk'ün Samsun'a çıkmak üzere Bandırma vapuruna binişini ve vapurda yaşananları anlatmaktadır. Atatürk'ün cesaret özelliğinin ön plana çıkarıldığı bu metinde Atatürk'ün düşüncelerinin, yapmak istediklerinin engellenmesiyle ölümü bir tuttuğu anlatılmaktadır. Kız Kulesi civarında vapura çıkan düşman askerleri silah ve kaçak malzeme ararlar. Bu arama sonucu veciz bir söylemde bulunan Atatürk, Türk Milleti'nin bağımsızlık duygusunun silahtan ve cephaneden daha üstün olduğunu vurgulamaktadır: “Bunlar işte böyle yalnız demire, çeliğe, silah kuvvetine dayanırlar. Bildikleri şey yalnız

madde! Bunlar hürriyet uğruna ölmeye karar verenlerin kuvvetini anlayamazlar. Biz, Anadolu'ya ne silah ne de cephaneye götürüyoruz; biz ideali ve imanı götürüyoruz.” (TRTÇ, 8, s.45).

“Öğrenci Atatürk” başlığını taşıyan metin 9. sayıda yayımlanmıştır. Genel olarak ders kitaplarında sıklıkla anlatılan tarzda Atatürk'ün eğitim hayatı anlatılmaktadır. Çocuklar için biyografinin vazgeçilmez unsuru olan hareket duygusuna hitap eden ilginç hadiseler yer verme yöntemine bu metinde rastlanmamaktadır. Bilgi verici metinlerin kuru üslubunu andırır bir tarzda yazılan bu metinde kaynak belirtilmeden Atatürk'ün ağzından yazılan bölümde onun okuldaki günlerine ait bazı hatıralar yer almaktadır.

“Deniz ve Atatürk” başlıklı metin Atatürk'ün deniz sevgisini işlemektedir. Atatürk'ün üç spora meraklı olduğu bilgisinin verildiği metinde bu sporlar ata binme, yüzme ve kürek sporları olarak sıralanmıştır. Atatürk'ün denizde yapılan etkinlikleri izlemekten hoşlandığının anlatıldığı bölümde yer ve zaman bilgisi verilerek anlatılan bilgilerin kalıcılığı pekiştirilmektedir.

Ayrıca yine İstanbul'da bulunduğu zamanlarda özellikle Moda Koyu'nda yapılan yelken ve kürek yarışlarını izlemek için ya Acar Motoru ya da Ertuğrul adlı yata biner, denize açılırdı. 1 Temmuz Denizcilik ve Kabotaj Bayramı gibi denizcilik şenlikleri başta olmak üzere, önemli yarışları ve kutlamaları severek takip eder ve desteklerdi. Atatürk Florya'da halktan insanlarla, devlet yöneticileriyle beraber denize girmekten de büyük keyif alırdı (TRTÇ, 10, s. 21).

“26 Ağustos Kahramanlık Günü” adlı 11. sayıdaki metinde Türk tarihine damga vurmuş önemli iki savaş anlatılmaktadır. Metnin Atatürk ile ilgili olan kısmında Büyük Taarruz'un Türk tarihindeki yeri ve Atatürk'ün Millî Mücadele'nin lideri olarak konumunun pekişmesinden bahsedilmektedir. Ayrıca Atatürk'ün *Nutuk*'tan alınan sözleriyle 26 Ağustos sabahı başlayan savaşı anlatışı vardır.

“Atatürk'e Gençlik Desteği” başlıklı metinde Mazhar Müfit Kansu'nun anılarından istifade edilerek Sivas Kongresi sırasında cereyan eden bir olay anlatılmıştır. Hikmet Boran isimli Tıbbiye öğrencisi, arkadaşlarını temsilen, aralarında topladıkları parayı da alarak Sivas Kongresi'ne katılır. Manda fikrinin ağır bastığı bir toplantının akşamında Atatürk'ün odasında tartışmalar devam ederken içeriye giren Hikmet Boran adlı genç “Paşam delegesi bulunduğum tıbbiyeliler beni buraya istiklal davamızı başarmak yolundaki mesaiye katılmak üzere gönderdiler. Mandayı kabul edemem. Eğer kabul edecek olanlar varsa, bunlar her kim olursa olsun şiddetle ret ve takbih ederiz (çirkin görürüz).” der. Bu içten

gelen sözler karşısında başta Atatürk olmak üzere odada bulunanlar duygulanırlar. Atatürk azınlıkta kalmaları durumunda dahi mandayı kabul etmeyeceklerini belirtir. Çok sevinen tıbbiyeli Mustafa Kemal'in elini öper.

Bu metinde Sivas Kongresi esnasında yaşanan tartışmalardan olan mandacılık fikrinin reddedildiği zaman dilimi anlatılmaktadır. Atatürk'ün genç insanların fikirlerine önem verdiği bu metinde anlatılan somut bir olay ile örneklendirilmektedir. Günümüzde bazı ebeveynler çocuklarının yanlışa yöneleceği iddiasıyla onların hiçbir sorumluluk almasına müsaade etmemektedirler. Millî Mücadele dönemi küçük çocukların dahi cepheye mermi, askerlere cephaneye taşıdıkları bir dönemdir. Bu dönemdeki olaylara değinilerek, çocuk eğitimi açısından onlara özgüven duygusu aşlamak için çeşitli işler yapmaları, tecrübe kazanmaları için desteklenmeleri gerektiği bir gerçeklik olarak ortaya çıkmıştır. Bu metinde hem Atatürk'ün bir yönü tanıtılmış hem de gençlere ve çocuklara büyük işler yapmaya küçük yaşlardan başlanacağı iletisi verilmiştir.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı konulu olarak çıkan “Canım Atam” bölümünde Atatürk'ün Cumhuriyet'le ilgili “Türkiye Cumhuriyeti her manası ile büyük Türk milletinin öz ve aziz malıdır. Kıymetli evlatlarının elinde daima yükselecek, ebediyen yaşayacaktır.” sözü paylaşılmıştır.

“Atatürk'ün Özel Eşyaları” başlıklı sayfada Atatürk'ün kullandığı çeşitli eşyaların resimleri yer almaktadır.

“Bir Okul Anısı” başlıklı metin Atatürk'ün öğretmenlere duyduğu saygıyı anlatmaktadır. Asaf İlbaý'ın Tan Gazetesi'ndeki yazısından alıntılanan bu metinde Çankaya'da açılan bir ilkokulu ziyaret eden Atatürk bir sınıfa girer. Sınıfın öğretmenini sınıfa bir saygı işareti verir, çocuklar ayağa kalkar. Oturun işareti ile de yerlerine otururlar. Öğretmen dersine devam eder. Bir müddet dersi dinleyen Atatürk sınıftan çıkacağı esnada öğretmen yine aynı komutu verir ve sınıf ayağa kalkar ve sonra oturur. Öğretmen ise dersine devam eder. Atatürk dışarı çıkınca yanındakilere öğretmen ile ilgili şunları söyler:

İlköğretmen vatanın en hayırlı elemanı. Onlar vatan çocuklarıyla o kadar kaynaşmışlardır ki adeta çocuklaşmışlardır. Onların gözünde en sevgili öğrencilerdir. Bu öğretmen eğer dersini bırakıp saygısını göstermek için yanıma gelseydi ve çıkarken beni merdivenlere kadar geçirse idi öğrencileri gözünde küçülür, belki değerini kaybederdi. Öğrenci gözünde en saygılı, en büyük adam öğretmendir (TRTÇ, 16, s. 25).

Bu metinde Atatürk'ün farklı bir yönü ele alınmaktadır. Başöğretmen unvanı ile Sarayburnu'nda kara tahta başına geçip halka yeni alfabeyi öğreten Atatürk, bu metinde öğretmenin toplum için ne kadar önemli bir konumda olduğuna işaret etmektedir. Metinde göze çarpan bir nokta da Atatürk'ün öğretmenin öğrencileri karşısındaki imajını düşünmesi ve bu konuda duyarlılık göstermesidir. Atatürk'ün öğretmenlere bakış açısını kısa bir örnek olay ile açıklayan bu metin hem kalıcı hem de iletisini sağlam veren bir yapıdadır.

Bir sonraki sayıda, Atatürk'ün müzikle olan ilişkisi anlatılmaktadır. Atatürk'ün sevdiği şarkı ve türkülerin kısa bir listesi verilmiştir. Ayrıca Atatürk'ün dinlemekten hoşlandığı bazı müzisyenlerin isimleri de anılmıştır.

Atatürk'ün cümleleri ile Çanakkale Zaferi'nden bir kesit anlatılan metinde Conkbayırı civarında meydana gelen hadise anlatılmaktadır.

“Beklenmedik Misafir” adlı metinde devrin gazetelerine de haber olmuş bir fotoğrafın hikâyesi anlatılmaktadır. Hasan Esat Özkanbay adlı çocuk, Moda Koyu'na gelen Atatürk'ün yatının halatına tırmanarak güverteye çıkar. Atatürk'ün ilgi gösterip çeşitli sorular sorduğu çocuk çok mutlu olur.

Bu metin 1936'da çekilen bir fotoğrafın hikâyesidir. Yazı, fotoğraftaki çocuk Hasan Esat Özkanbay'ın oğlu Selim Özkanbay ve bir internet sitesinin (www.isteatatürk.com) sitesinin katkıları ile oluşturulmuştur. Bu metinde de Atatürk'ün önceki metinlerde rastlanan çocuk sevgisi ön plandadır. Yatına çıkan bir çocuğu yanına çağırması, onunla tanışması, ona sorular sorması Atatürk'ün çocukları sevdiğinin ve onlara değer verdiğinin bir göstergesidir. Dergide Atatürk'ün bu yönü sıkça vurgulanmaktadır.

“Dağ Başını Duman Almış” başlıklı metin Atatürk ve arkadaşlarının Samsun'dan Havza'ya giderken bindikleri otomobilin bozulması sonucu yola yaya devam etmelerini ve Atatürk'ün yolda başlıktaki marşı okuması anlatılmaktadır. Metin “www.isteaturk.com” adlı internet sitesinden alınmıştır. Alınan metnin bazı kısımları dergiye aktarılırken çıkarılmıştır. Kazım Özalp'ın ağzından anlatılan bu yazıda Özalp, Atatürk'ün bu marşı neden sevdiğini şu cümlelerle açıklar:

Bu ağaçlar güzel kuşlar/Yürüyelim arkadaşlar derken yeni bir yola çıkmak hazırlığının heyecanını duyardı. Neden bu marşı bu kadar severdi? Doğa güzelliklerini tekrarladığı, o dönemde pek az görülen öz Türkçe olduğu, içinde geleceği ilgilendiren kelimeler ve amaçlar çok olduğu için mi bilmiyorum. Belki bütün bunların hepsi vardı. Çünkü o, doğanın güzelliğine, heyecanına, geleceğe âşık bir adamdı (TRTÇ, 20, s. 30).

“Erzurum Kongresi” başlıklı metinde kongrenin başlangıç bitiş tarihleri, katılanların nereden geldikleri ve ne kararlar alındığı anlatılmaktadır.

Derginin yayın kadrosunun yenilenmesi sonucunda değişime uğrayan dergide “Canım Atam” bölümü de “Atatürk’ten Hatıralar” adını almıştır. 25. sayıda Atatürk’ün gençlere duyduğu sevgi ve gençlerin bu sevgiye olan karşılıkları anlatılmaktadır. Cumhuriyet bayramlarını çok seven Atatürk, bu bayramı diğer bayramlardan daha çok sever ve her bayram neşeli bir şekilde hazırlanır. Cumhuriyet’in kuruluşunun 15. yıldönümünde Atatürk hastadır ve Ankara’daki törenlere katılamaz. Akşam yatarken sesler duyar. Askeri Lise öğrencilerini taşıyan vapur Dolmabahçe Sarayı önlerinden geçerken öğrencileri Atatürk’ü görmek isterler. Atatürk gençleri kırmamak için hasta olasına rağmen pencereye gider. Marşlar söyleyerek Atatürk’ü selamlayan gençler onu çok duygulandırır.

26. sayıda yer alan, Atatürk’ün öğretmenlere verdiği önemi yansıtan bir başka metinde ise Atatürk’ün millî eğitime ve Türk kültürünü yükseltmek için çalışmaya verdiği önem anlatılmış, onun bir köy okuluna yaptığı ziyarette öğretmenle arasında geçen konuşma aktarılmıştır. Sınıfa giren Atatürk’e masasını vermek isteyen öğretmene Atatürk şu cevabı vermiştir: Hayır, yerinizde oturunuz ve dersinize devam ediniz. Eğer izin verirsiniz biz de sizden faydalanmak isteriz. Sınıfa girdiği zaman cumhurbaşkanı bile öğretmenden sonra gelir.”

27. sayıda Atatürk’ün çocuklara olan sevgi ve ilgisini anlatan bir olay aktarılmaktadır. Türküleri çok seven Atatürk, Antalya’da iken türkü söyleyen bir çocukla karşılaşır. Türküyü beğenince de “biss biss” der. Söyleneni anlamayan çocuğa bunun anlamının “beğendim tekrar söyle” olduğunu söyler. Çocuk türküyü tekrar söyleyince Atatürk çocuğa elli lira verir. Çocuk da “biis, biis” deyince bu zeki cevaptan Atatürk hoşnut olur ve çocuğa bir elli lira daha verir.

Atatürk’ün hayatı etrafında olan olayları ve kişileri anlatan ve Atatürk’ün zevkleri, tercihleri hakkında bilgiler veren bu metinlerde Atatürk’ün iki özelliği bilhassa ön plana çıkarılmıştır. Bunlardan ilki Atatürk’ün çocuklara ve gençlere duyduğu sevgi ve onların yarınları aydınlatacak yetişkinler olduklarına dair duyduğu inançtır. İkincisi ise Atatürk’ün öğretmenlik mesleğine gösterdiği saygıdır. Kendisi de başöğretmen sıfatı ile dersler veren Atatürk, girdiği sınıflarda öğretmenlerin itibarını sarsacak davranışlardan uzak durmuş, öğretmenlerin kendisine aşırı ilgi gösterip öğrencileri nezdinde küçük düşmemesi için hassas davranmıştır. Bu iki özellik, dergi sayfalarında üzerinde ısrarla durulan

konulardandır. Çocuklar için biyografi yazılırken dikkat edilmesi gereken hususlardan olan, hayatı hakkında bilgi verilen kişilerin iyi ve güzel yönleri ön plana çıkarılmalıdır hususu bu metinlerde başarılı şekilde uygulanmıştır. Ayrıca anlatılan kişinin hayatından ilgi çekici kesitler ve olaya dayalı, ilgi çekici kısımlar olmalıdır ilkesi uygun misallerle örneklendirilmiştir. Ömrü boyunca çok çeşitli hadiseler yaşayan ve birçok başarıya imza atan Atatürk'ün hayatının bu şekilde tek bir metne sığdırılmaması, her ay farklı bir yönünün ön plana çıkarıldığı kısa metinler halinde işlenilmesinin, çocuk okurlar açısında ilginin canlı tutulması noktasında güzel düşünülmüş bir fikir olduğu tespiti yapılabilir.

“Geçmiş Zaman İçinde” adını taşıyan bölüm, “çocuklar için biyografi”nin güzel örneklerini barındırmaktadır. Ele alınan kişinin ki bu kişi genellikle edebiyat/sanat dünyasından bir simadır, önce kısa bir hayat hikâyesi verilmekte, ardından o kişinin belirgin bir özelliğini yansıtan kısa bir olay anlatılmaktadır.

Tablo 55. TRT Çocuk Dergisi’nde Yayımlanan “Geçmiş Zaman İçinde” Başlıklı Biyografiler

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Geçmiş Zaman İçinde	Neyzen Tevfik	4	İmzasız
2	Geçmiş Zaman İçinde	Tarık Buğra	5	İmzasız
3	Geçmiş Zaman İçinde	Mehmet Akif Ersoy	6	Selim Sener
4	Geçmiş Zaman İçinde	Orhan Veli Kanık	7	Selim Sener
5	Geçmiş Zaman İçinde	Arkadaşım Fatih	8	Selim Sener-Metin Öztürk
6	Geçmiş Zaman İçinde	Şakayla Karışık Sadri Alışık	9	Selim Sener-Nermin Yiğit
7	Geçmiş Zaman İçinde	Saatleri Ayarlama Enstitüsü	10	Selim Sener
8	Geçmiş Zaman İçinde	Ahmet Yüksel Özemre	13	İmzasız
9	Geçmiş Zaman İçinde	Edebiyat Anne Samiha Ayverdi	14	Selim Sener

Akbal (2013) *TRT Çocuk Dergisi*’nde Türk coğrafyası ve kültürüne ait değer ve kavramlara dergide geniş yer ayrıldığından bahsederek “Geçmiş Zaman İçinde” köşesinde Türk kültürüne mal olmuş pek çok değerli eser ve kültür adamının ilginç özellikleriyle tanıtıldığını belirtmiştir.

4. sayıda Neyzen Tevfik tanıtılmaktadır. Kitabı olmayan bir üslupla, onun kim olduğu, nelere değer verdiği gibi hususlardan bahsedilen giriş kısmı, çocuk okurlar için metne bir davet mahiyetindedir.

Neyzen Tevfik ney sazını üflemenin büyük ustalarındandır. Bizim kültürümüzün yetiştirdiği çok ilginç insanlardan birisidir Neyzen Tevfik. Üstü başı perişan, yarı aç yarı tok gezen, sivri dilli, dilinin ayarı olmadığından pek çok insanı kızdıracak şeyler söyleyen ama aslında içinde

bambaşka güzel bir kalp taşıyan bir gönül insanı... Onun bu özelliğini bilen kişiler onunla içten dostluklar kurmuştur. Bunların başında İstiklal Marşımızın şairi Mehmet Akif gelirmiş. Akif, Neyzen Tevfik'i bir baba gibi sahiplenmiş ona maddi manevi pek çok şeyler katmış. Neyzen de Mehmet Akif'e ney üflemesini öğretmiş. Hem Mevlevi hem Bektaşî dervişi olan ve hayatında da bildiklerinin gururu ile değil, bilmediklerinin şaşkınlığı ve 'serseriliği' ile yaşayan Neyzen Tevfik karlı bir havada, 28 Ocak 1953'te vefat etti. (TRTÇ, 4, s. 51).

Bu girişten sonra konuyu destekleyen çizimlerle Ahmet Rasim'in şahit olduğu gerçek bir olay anlatılmaktadır. Ney üflerken yanına gelen bir boyacı çocuk Neyzen'in ayakkabılarını boyamak ister, Neyzen istemez. Çocuk boynunu büküp gidince dayanamaz çocuğun peşinden gider. Neyzen Tevfik'in az evvel ayakkabısı olmayan birine ayakkabılarını verdiği için ayakkabıları yoktur. O da çocuktan yüzünü boyamasını ister. Yüzü simsiyah halde dolaşırken Ahmet Rasim'e rastlar. Yüzünün durumunu şöyle açıklar: "Merhamet bazen insanın yüzünü kara çıkarır."

İlginç olayların, sıra dışı hikâyeciklerin cezbetmeyeceği okur sayısı azdır denebilir. Özellikle çocuklar hareketli olaylara büyük ilgi duyarlar. Biyografilerde de ansiklopedi maddesinin kuruluşundan kurtulmak için doğduğu yer, bitirdiği okullar, aldığı ödüller gibi bilgilerin yanında anlatılan kişinin ön plana çıkan bir özelliğini göz önüne seren küçük bir hikâyecik, çocuklar açısından anlatılan şahsın akılda kalmasına çok daha fazla katkı sağlayacaktır. Anlatılan olayın çizimlerle desteklenmesi elbette tercih edilir bir durumdur; fakat bu çizimlerin metinle tutarlı olması beklenmektedir. Anılan biyografide anlatılan hikâyede, Neyzen kapalı bir mekânda ney üflerken ayakkabı boyacısı çocuğun geldiği anlatılır; fakat çizimde Neyzen bir ağaç altına koyduğu taburede otururken çizilmiştir. Bu tür küçük ayrıntıların çocukların gözünden kaçmayacağı hesaba katılmalıdır.

Bir sonraki sayıda Tarık Buğra aynı yöntemle tanıtılmaktadır. Usta romancının hayatındaki dönüm noktalarının anlatıldığı bir girişten sonra onun bir çocuk dergisinden kazandığı kitaplar ve babasının onun için yaptığı kitaplık anlatılır.

6. sayıda Millî Şair Mehmet Akif Ersoy tanıtılmaktadır. Akif'in doğumundan başlayarak hayatının önemli noktalarını anlatarak ilerleyen bu biyografide hikâye okunur gibi bir sürükleyicilik vardır. Akif'in hem görünen hayatına hem de onun duygu ve düşünce âlemine temas ederek ilerleyen metinde, onun ilgi duyduğu ve yaptığı etkinlikler de anlatılmaktadır. "Akif burada doru ismindeki atına biniyor, ay çiçeği tarlalarında dörtnala at sürüyor, ünlü pehlivanları yağlı güreşlerde yeniyordu. Ama bir yandan da o derin ruhundan dökülen büyük şiirlerini yazıyordu." (TRTÇ, 5, s. 56).

Selim Sener imzalı bir metinde “İstanbul İle Konuşan Şair” başlığı altında Orhan Veli’nin şiirlerinden bölümler aktarılmıştır. Orhan Veli’nin Garip akımı ile şiire getirdiği yeniliğin somut göstergesi olan mısraları bu sayfada yer bulmuştur. Özenle seçilen bu mısralar, onun hayata bakışını, iç dünyasını yansıtan örnekler arasından seçilmiştir.

Bir sonraki sayıda “Arkadaşım Fatih” adlı sayfada Fatih Sultan Mehmet’in kısa bir tanıtımı yer almaktadır. Bu sayfada asıl üzerinde durulan nokta, onun çağ açıp çağ kapatan başarısının temellerinin çocukluk çağlarından itibaren atıldığıdır. Fatih’in çocukken aldığı notlarda dikkat çeken iki nokta üzerinde durulmaktadır. İlki Fatih’in çizimlerindeki perspektif; ikincisi ise çizdiği tuğralardır.

9. sayıda Türk sinemasının tanınmış simalarından Sadri Alışık tanıtılmaktadır. Bu metin iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Sadri Alışık’ın kısa bir tanıtımı ve ardından kendi ağzından çocukluğu, yaramazlıkları anlatılmaktadır. İkinci bölüm olarak değerlendirilebilecek sayfada ise Sadri Alışık’ın sinemada oynadığı ve Türk halkı tarafından çok sevilen unutulmaz tipleri tanıtılmaktadır. Bunlardan en meşhuru olan Turist Ömer şu cümlelerle tanıtılmaktadır: “Turist Ömer derler benim adıma... Ütü tutmaz bir pantolon. Eski bir gömlek ve bir şapka. Turist Ömer, avare bir adamdır. Aslında hayatı çok ciddiye alanlarla dalgasını geçer durur.” (TRTÇ, 9, s. 53).

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ve onun ünlü romanı *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*’nün tanıtıldığı metin 10. sayıda yer almaktadır. Metnin girişinde Tanpınar’ın edebiyat ders kitaplarındakine benzer bir tanıtımı ve eserlerinin listesi yer almaktadır. Metnin devamı, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* romanından yapılan alıntılarla oluşmuştur. Ayrıca metni süsleyen çizimlerin arasında romanın kahramanları ve romandan akılda kalan sözler yer almaktadır.

Ahmet Hamdi Tanpınar ve romanını konu alan bu metin çocuk seviyesinin üzerindedir. Metin, yazarın sadece bir eseri üzerine eğilerek sanatçıyı tek yönlü olarak tanıtmaktadır. Ahmet Hamdi Tanpınar aynı zamanda bir şairdir. Şiirlerinden bir dördlük olsun metne alınması ya da onun edebiyat tarihi ile ilgili çalışmalarından bahsedilmesi Tanpınar’ı daha iyi tanıtmaya adına olumlu olarak değerlendirilebilirdi.

13. sayıda Ahmed Yüksel Özemre, *Üsküdar’da Bir Attar Dükkânı* adlı eseri üzerinden tanıtılmaktadır. “Ülkemizin ilk atom fiziği mühendisi ve Üsküdarlı bir gönül adamı. Saygı ve muhabbetle anıyoruz.” Cümleleriyle giriş yapıldıktan sonra, anılan kitaptan bölümlerle Ahmed Yüksel Özemre’nin çocukluk semti Üsküdar ve Üsküdar’da vakit geçirmekten

hoşlandığı attar dükkânı anlatılmaktadır. Ayrıca kitapta anlatılan kişilerin çizimleri de sayfayı süslemektedir. İlâveten, metnin altında “dükkân sözlüğü” başlığı ile okurların anlamını bilemeyecekleri tahmin edilen kelimeler açıklanmıştır.

Ahmed Yüksel Özemre hakkında olan bu metnin derginin hedef kitlesi için ağır ve sıkıcı gelebileceği söylenebilir. Metnin girişinde kısa bir cümle ile tanıtılan Özemre’nin, sadece anılan kitabı ile değil, diğer yönleriyle de tanıtılmasının daha faydalı olacağı söylenebilir. Kitap üzerinden bir biyografik metin denemesinin çocukları bu kitabı okumaya teşvik etmesi gibi bir düşüncenin varlığı tahmin ediliyor olsa dahi, okurlara bu kitabın çok küçük bir resmi dışında bir bilgi verilmemiştir.

“Geçmiş Zaman İçinde” üst başlığı ile yayımlanan biyografik metinlerin sonuncusu Selim Sener imzalı “Edebiyat Anne Samiha Ayverdi” adlı metindir. Yazar hakkında ayrıntılı bilgiler içermeyen bu metin, onu kısaca ana hatlarıyla tanıtmaktadır. Yazar hakkındaki bilgilerin daha kalıcı olması adına olumlu bir ekleme olarak düşünülebilecek küçük bir ayrıntı okuyucuların dikkatine sunulmuştur:

Samiha Ayverdi Hanımefendi yayımlanmış yüzden fazla kitabını hep kurşun kalemle yazarmış. ‘O kadar çok ağaç tükettim ki belki bu diktiğim ağaçlar onlara bedel olur.’ diyerek Fatih’in meşhur bulvarı, Fevzi Paşa Caddesi’ne kendi elleriyle çınar ağaçları dikmiştir. Bu güzel ilçeyi daha da güzelleştirmiştir. (TRTÇ, 14, s. 27).

Söz konusu metinde Ayverdi hakkında çocuk seviyesine uygun olmayacağı düşünülebilecek; fakat iyi bir niyetle yer verildiği umulan bir ayrıntı da vardır. Samiha Hanım’ın kitapları yazarken kullandığı kurşunkalemlerin yontularını biriktirdiği ve öldüğü zaman kendisini yıkanacağı suyunu ısıtmak için yakılan ateşte bu yontuların kullanıldığı bilgisi paylaşılmıştır. İlk olarak bu isteğin, yazarın vasiyeti olması dışında saygı duyulacak bir yönü görülmemektedir. İkinci olarak ise edebiyatı sevdirmek, edebiyatçıyı tanıtmak maksadı ile kaleme alındığı görülen bu metinde ölümün soğuk yüzü ile edebiyatın sıcak yüzünün bağdaşmayacağı ve saf zihinlerde yer eden böylesi bir sahnenin, edebiyatın sevdinmesine hizmet etmeyeceği açıktır.

“Canım Atam”, “Atam’dan Hatıralar” ve “Geçmiş Zaman İçinde” adlı başlıkların haricinde, tam anlamı ile biyografi sayılmasa da şiir yayımlanan sayfalarda, şiirin şairine ait birkaç cümlelik bilgiler verilmektedir. Şairlerin hayatının tamamına ya da bir yönüne ışık tutmadığı, sadece bir ön bilgi mahiyeti taşıdığı için bu sayfalar biyografi başlığı altına alınmamışlardır.

Gezi Yazısı

TRT Çocuk Dergisi'nin incelenen yirmi sayısında rastlanan gezi sayısı türüne giren metin sayısı sekizdir. Bu metinlerin beşi “Gezgin” üst başlığı ile kaleme alınmıştır. Diğer üç metin ise “Hopisu ile Düş Peşime” üst başlığı altında yayımlanmıştır. Metinlerin ikisi hariç hepsi farklı yazarlar tarafından kaleme alınmıştır.

Tablo 56. TRT Çocuk Dergisi'nde Yer Alan Gezi Yazıları

No.	Üst Başlık	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Gezgin	Karda Açan Yüreklerin Diyarı Erzurum	4	Hilal Korucu
2	Gezgin	Yüzen Gezen Bir Çarşı (Tayland)	7	Sevde Sevan
3	Gezgin	Bursa	8	Hamza Burak Camcı
4	Gezgin	Çizmenin Başkenti Roma	10	Janset B. Tütüncüoğlu
5	Gezgin	Somali	13	Süleyman Gündüz
6	Hopisu İle Düş Peşime	Sıcak İnsanların Rengârenk Ülkesi Küba	25	Sevde Sevan Usak
7	Hopisu İle Düş Peşime	Bu Şehirde Yok Yok Londra	26	Zeynep Sevde Paksu
8	Hopisu İle Düş Peşime	Masal Ülkesi Fas	27	Nilüfer Taktak

“Karda Açan Yüreklerin Diyarı Erzurum” başlıklı metnin girişinde Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde yer alan Erzurum ile ilgili kısım aktarılmıştır. Erzurum'un soğuşunu anlatmak için bir kedinin damdan dama atlarken donduğu, yaz gelince de çözüldüğü anlatılır. Erzurum hakkında kısa bilgilerle başlayan metin, şehrin ve dağlarının yüksekliğine değinir. Daha sonra tarih içinde şehre verilen isimler ve şehirde hâkimiyet kuran kavimler söz konusu edilir. Erzurumluların konuşma tarzına ilişkin bilgiler verilirken yöre ağzının Azeri Türkçesi ile olan bağı anlatılır. Erzurum'da meclislerde yapılan etkinlikler, çeşitli âdetler, misafire değer verme, Dadaş sıfatı, şehrin yetiştirdiği İbrahim Hakkı Hazretleri, Nef'i Muhammed Lütfi Efe gibi şahsiyetlerden bahsedilir. Erzurum kültürüne ait oyunlar ve türküler hakkında kısa bilgiler verilir. Yaprak döneri, çağ kebabı, kadayıf dolması gibi lezzetlerden bahsedilir. Erzurum'un çarşıları da bu metinde zikredilmektedir. Kevelciler Çarşısı, Mahallebaşı Çarşısı, Bakırcılar ve Hasırcılar Çarşısı'ndan bahsedilmektedir. Metne ek olarak küçük notlar halinde manilerden örnekler de verilmiştir. Ayrıca Erzurum'un tarihi yerleri ve Nene Hatun'un savaştığı yer olan Aziziye Tabyası da anılmıştır.

Bu metindeki zengin yapı hemen dikkati çekmektedir. Kısa; fakat yoğun bir bilgilendirme ile yazar önceki bilgi ve gözlemlerini de işe koşarak nitelikli bir gezi yazısı meydana

getirmiştir. Oğuzkan (2001, s. 202)’ın tespitine göre Türk edebiyatında çocukların gezi yazısı ihtiyacını karşılayacak nitelikte ve onların okuma seviyelerine göre hazırlanmış eserlerin sayısı pek azdır. Yukarıda metne benzer örneklerin çoğalması çocuk edebiyatımız açısından sevindirici olacaktır.

“Yüzen Gezen Bir Çarşı” başlıklı metin bir ülke ya da şehri tanıtmaktan ziyade turistik ve ünlü bir mekân olan yüzen çarşayı tanıtmayı amaçlamaktadır. Bu metnin dilinin yukarıdaki metne göre daha sade olduğu söylenebilir. Ayrıca bilgi vermekten daha çok gözlemlerin aktarıldığı bir metin olduğu için dili daha akıcı ve ilgi çekicidir. Yüzen sandalların içinde çeşitli malzemelerin satıldığı bir çarşının anlatıldığı bu metinde, yazarın gözünden o çarşıda geziyormuşçasına bir hisse kapılmak olasıdır. Çocuklar için yazarken dikkate alınması gereken unsurlardan biri olan sürükleyicilik bu metinde fazlasıyla vardır. Yazarın yaptığı pazarlıklar, satılan meyvelerin ucuzluğu ve tazeliği metnin akışı içinde bilgi sahibi olunabilecek hususlardandır.

“Bursa” başlıklı metin, yazarın çocukluk yıllarında gezdiği Bursa’ya ait izlenimlerinden oluşmuştur. Bilgi verici metinlerin yeknesak ve sıkıcı dilinin bu metinde etkisiz hale geldiğini söylemek mümkündür. Bu duruma örnek olarak metnin giriş cümlesi verilebilir:

Babamla birlikte gezdiğim şehirleri hiç unutmuyorum. Çünkü gezerken fotoğraf da çekmiş oluyoruz. Yolculuklardan döndükten sonra çok uzun zaman da geçse o fotoğraflara bakarken sanki yeniden oralardaymışız gibi hissediyorum. Bu ay size hiç unutmadığım, ülkemizin en güzel şehirlerinden Bursa’yı anlatacağım. Siz de gelecekte unutmayasınız diye fotoğraflarla süslenmiş bir yazı olacak (TRTÇ, 8, 24).

Ortasında havuz olan cami olarak tanımlanan Bursa Ulu Camii hakkındaki izlenimlerini okuyucularla paylaşan yazar, eski zamanlarda insanların Cuma namazından sonra camide oturup, vaaz dinleyerek, sohbet ederek vakit geçirdiklerini anlatmaktadır. Ulu Cami’nin yanında Yeşil Cami, Emir Sultan Cami, Muradiye Külliyesi, Hüdavendigar Cami gibi yapılar da anılmaktadır. Şehrin bir başka önemli yeri olan Uludağ anlatılırken, okurlara çeşitli tavsiyelerde de bulunmaktadır:

Her ne kadar ben yaz günlerinde Uludağ’a çıkmış olsam da buraya insanlar daha çok kışın kayak yapmak için geliyorlarmış. Çiçeklerin açtığı nisan ayında Uludağ’a çıkmış bir çocuk olarak benim için buranın en güzel zamanı bahar ayları. Kışın kayak yapmayı, kartopu oynamayı, karlı manzaralar içinde dolaşmayı sevenlerimiz Uludağ’a gelebilirler. Ormanlarda dolaşmak, çiçekler peşinde kuşlar ardında koşmak isteyenlerimiz de yazın pusulayı bu yöne çevirebilirler. (TRTÇ, 8, s. 24-25).

“Çizmenin Başkenti Roma” başlıklı metin kısa ama öz yapısıyla kolay okunan bir metin özelliği göstermektedir. Roma hakkında, nüfusu, genişliği ve içerisinde Vatikan’ı barındırması gibi bilgiler verildikten sonra, yazarın gözlemleri aktarılmaktadır. İspanyol merdivenleri, Roma sokaklarındaki satıcılar, ressamalar, müzisyenler anlatılmaktadır. Aşk Çeşmesi, Kolezyum gibi yapılardan da bahsedilerek metin bitirilmektedir.

“Somali” adlı metin, diş hekimi, gezgin ve Yeryüzü Doktorları sözcüsü, insani yardım konularında uzman bir gönüllü ve fotoğraf sanatçısı gibi uzun bir sıfat grubu ile tanıtılan Süleyman Gündüz’ün izlenimlerinden oluşmaktadır. Bu metin yazarın bakış açısı ve aktarmak istedikleri ile diğer metinlerden ayrılmaktadır. Diğer metinler genellikle tanıtılan şehirlerin tarihî turistik mekânlarını, ünlü yapılarını, doğal güzelliklerini ve yeme içmeye dair tecrübeleri konu almaktadır. Anılan bu metinde ise Afrika insanının özellikleri, sömürgecilik anlayışının bölgeye verdiği zararlar, yoksulluk, açlık sebebiyle hasta olan ve hayatını kaybeden çocuklar gibi bilgiler verilmektedir. Ayrıca bölgedeki kuraklık ve kuraklıktan etkilenen bölgeler hakkında da bilgiler verilmektedir. Meydana gelen bu felaketlerden etkilenen insanların rakamsal oranı da metinde verilmektedir. Metnin yazarı, doktor olarak o bölgede yaptıkları faaliyetlere de yer vermektedir. Gelen yardımların ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğundan bahisle çocuk okurlardan Somali’ye destek vermeleri istenmektedir. Çocuklardan yoksul ve muhtaçlar için yardım isteme/yardım toplama geleneğini ilk çocuk dergimiz *MümeYYiz*’e kadar götürmek olasıdır. Bu desteğin mahiyeti açık olarak belirtilmemiştir.

Yeni bir öğretim yılına başladık. Okula yeni başlamak, yeni bir sınıfa girmek elbette heyecan vericidir. Ama unutmamalıyız ki Somali’de ve Afrika’nın birçok bölgesinde bu heyecanı yaşamayan çocuklar var. Yardım kampanyalarında çocuklarımızın gayretleri bütün dünyayı etkiledi. En önemli yardım kuşkusuz çocukların yaptığıdır. Çünkü o yardım, hiçbir çıkar ilişkisine dayanmıyor. Bu ülkenin çocukları büyük bir milletin nesli olduklarını gösterdiler. Somali’deki bu insanlık trajedisine kayıtsız kalmadılar. Şimdi de okul sıralarında oturdukları zaman Somalili kardeşlerinin eğitimi için ne yapabileceklerini düşüneceklerinden eminiz. Bizler başkalarına yardım ettiğimiz ölçüde huzurlu bir hayat sürdüreceğimize inanan bir toplumuz. (TRTÇ, 13, s. 25).

TRT Çocuk Dergisi’nde 25. sayıdan itibaren “Hopisu İle Düş Peşime” üst başlığı ile gezi yazıları yayımlanmaya başlanmıştır. Hopisu, TRT Çocuk Kanalı’nın okul öncesi çocukları için hazırladığı bir çizgi filmin kahramanıdır. Ayrıca kanalda “Düş Peşime” ismini taşıyan ve değişik bölgelerden çocukların sunduğu ve kendi bölgelerini tanıttıkları bir program da vardır.

Bundan böyle her sayıda, benimle beraber gezmekten zevk alan bir arkadaşımla yollardayım. Yol boyunca bana kimler ayak uydurabilecek göreceğim. Bu arada ben Hopisu. Biliyorum canım zaten televizyondan tanıyorsun beni. Ben nezaketen tanıtmak istedim yine de. Ülke ülke gezip sizler için yaptığım gözlemlerimi, yol arkadaşım sizler için yazacak. (TRTÇ, 25, s. 28).

“Sıcak İnsanların Rengârenk Ülkesi Küba” başlıklı metinde kimlik kartı adı altında Küba’ya ait niceliksel veriler paylaşılmıştır. Çocuklar için dikkat çekici bir unsur olarak okulların camsız ve kapısız olması, ayrıca öğrenci formalarının Türkiye’dekilerden değişik olduğu anlatılmaktadır. Küba halkını oluşturan etnik kökenlerden de bahsedilen metinde Mulattoların nüfusun yarısını oluşturduğu bilgisi verilmiştir. Küba’ya has taşıma araçlarından olan Bisitaksi ve Kokotaksi hakkında bilgiler verilen metinde Bisitaksi, arkasında geniş bir yolcu koltuğu olan bisiklet olarak tarif edilmiştir. Bu araç için “Ben denedim, yokuş yukarı yollarda sürücü çok yoruluyor. Siz de bir an önce ineyim de rahatça sürsün diye düşünüyorsunuz.” şeklinde bir cümle geçse de metni yazmak için Küba’ya gidilmediği ya da metnin Küba’yı gören biri tarafından yazılmadığı, bu cümlenin ise gidildiği izlenimi verilmek için eklendiği tahmin edilebilir. Metnin geri kalanında müziğin Küba’daki yeri ve önemi anlatılmakta ve Küba hakkında beş madde sıralanmaktadır. Sıcaklığı ve iklimi, devlet baskısı haricinde hiç çocuk kitabı olmaması, sanatın rağbet görmesi, tahta oymacılığı ve Havana’daki planetaryum.

“Bu Şehirde Yok Yok” başlığı ile tanıtılan Londra’nın bilindik özellikleri bu metinde sıralanmıştır. Zorlama bir çaba ile anlatıcıya komik olmayan sorular yönelten Hopisu, metni sıkıcılıktan kurtaramamaktadır. Bu yazıda aktarılan bilgileri internetten ya da şehirleri anlatan bir belgeselden de bulmak mümkündür. Çocuk edebiyatı açısından düşünüldüğünde bu metinde bilgi fazlası ile mevcuttur; ne var ki edebiyatın esamisi okunmamaktadır.

“Hopisu ile Düş Peşime” sayfasının bir sonraki sayıda yayımlanan metni “Masal Ülkesi Fas”, “Sana bütün şehirlerini renklerin süslediği bir ülkeden bahsetmemi ister misin?” cümlesi ile başlamaktadır. Küba ve Londra’nın anlatıldığı metinden farklı bir anlatım yolu tercih edilen bu yazıda Kazablanka’dan başlanarak Marakeş ve Büyük Sahra Çölü’ne uzanan bir rota takip edilmiştir. Farklı olan ise buralardaki izlenimlerin, yenilen yemeklerin, gezilen yerlerin okuyucuya tavsiye edilmesi ve birbiri ardına yapılması gerekenlerin bir köşe yazısı kıvamında aktarılmasıdır. Bu metinde eksik olan gezilen yerlerin yazarda bıraktığı duygular; dolayısıyla edebiyattır. Yukarıda da belirtildiği gibi,

metnin bir gezi yazısı özelliği taşıması, bilgi yazısına daha yakın durması buna sebep olan etkidir.

TRT Çocuk Dergisi'ndeki gezi yazıları, yukarıda da değinildiği gibi ikiye ayrılmaktadır. “Gezgin” üst başlığını taşıyanlar ve “Hopisu İle Düş Peşime” üst başlığını taşıyanlar. İlk gruba giren metinler, gerçekten anılan ülkeyi/şehri gezmiş, orada edindiği izlenimleri, önceki bilgileri ile kendi zihninde bir araya getirerek, sanatsal bir bakış açısı ile okuyuculara sunmuştur. “Hopisu İle Düş Peşime” başlığı ile yayımlanan metinler ise bilgi verici yazılara gezi yazısı kılıfı giydirilmeye çalışılmasıyla meydana gelmiş, edebî açıdan defolu metinlerdir. “Hopisu” adlı hayali karakterin, gezi yazısı gibi gezilip görülen yerlerden edinilen intibaların anlatılmasının söz konusu olduğu gerçekçi bir tür için iyi bir seçim olmadığı ortadadır.

Türkçe Öğretimine Katkı Sunan Unsurlar

TRT Çocuk Dergisi'nde Türkçe öğretimine katkı sağlayan birçok sayfa ve bölüm bulunmaktadır. Çeşitli atasözü ve deyimlerin hikâyeleri ile birlikte aktarıldığı “Sevimli Sözlü Tarih” (sonradan Sevimli Resimli Tarih), çeşitli kelimelerin kökenlerine kadar inildiği “Tel Ali'nin Kelimeleri”, çocuk edebiyatı ürünü olan ve niteliğini ispat etmiş kitapların kısaca konularından bahseden ve bir bölümünü alıntılaman “Bu Kitap Hayatımı Değiştirdi” adlı bölüm, çocukların dil, edebiyat ve dolayısıyla Türkçe öğretimlerine katkı sağlayan özelliktedir. Bu bölümlerin dışında baş kısmı verilen bir hikâyenin okurlarca tamamlanmasına dayalı “Hikâyeyi Tamamla” bölümü ve ünlü şairlerinden hareket ederek dergi okurlarının kendi şiirlerini yazdığı “Şiir Defteri” adlı bölüm de anılan kapsamda değerlendirilebilir.

Sözlü geleneğimizden süzülüp gelen ve Türkçenin ayırıcı bir özelliği olan atasözü ve deyimler “Sevimli Sözlü Tarih” adlı bölümde, deyim/atasözü hikâyesi olarak bilinen yöntemle okuyuculara sunulmuştur.

Bu bölüm 4, 5 ve 6. sayılarda “Sevimli Sözlü Tarih” adını taşıırken, 7. sayıdan itibaren “Sevimli Resimli Tarih” adını almış ve inceleme kapsamındaki diğer sayılarda böylece devam etmiştir.

Tablo 57. “Sevimli Sözlü (Resimli) Tarih” Bölümündeki Atasözü ve Deyim Açıklamaları

No.	Bölüm Adı	Deyim/Atasözü	Sayı	Derleyen
1	Sevimli Sözlü Tarih	Çizmeyi Aşmak	4	Selim Sener
2	Sevimli Sözlü Tarih	Püf Noktası	5	Selim Sener
3	Sevimli Sözlü Tarih	Ateş Pahası	6	Selim Sener
4	Sevimli Resimli Tarih	Kozunu Paylaşmak	7	Selim Sener
5	Sevimli Resimli Tarih	Atı Alan Üsküdar’ı Geçti	8	Selim Sener
6	Sevimli Resimli Tarih	Gemileri Yakmak	9	Selim Sener
7	Sevimli Resimli Tarih	Saman Altından Su Yürütmek	10	Selim Sener
8	Sevimli Resimli Tarih	Temcid Pilavı	11	Selim Sener
9	Sevimli Resimli Tarih	Şapa Oturmak	12	Selim Sener
10	Sevimli Resimli Tarih	Ana Gibi Yar Bağdat Gibi Diyar Olmaz	13	Selim Sener
11	Sevimli Resimli Tarih	Ayıkla Pirincin Taşını	19	Burhan Eren

Tablodan da anlaşılacağı üzere, bu bölüm 13. sayıya kadar Selim Sener yönetiminde çıkmıştır. 19. sayıdan itibaren sayfanın yönetimi Burhan Eren’e geçmiş, tarihi ve ilginç olaylar sayfada ağırlık kazanmıştır.

Tabloda da görüldüğü üzere bu sayfada on bir atasözü/deyim açıklaması yer almaktadır. Bir dildeki belirli bir durum ya da kavramı kısa ve özlü bir şekilde ifade eden kalıp sözler olarak değerlendirilebilecek atasözü ve deyimler, Türkçede oldukça sık başvurulan dilsel zenginliklerdendir. Türkçeyi güçlü bir şekilde kullanmak için bu kalıp sözlerin anlamlarının ve hangi durumlarda kullanılacağını öğrenilmesi çocuklar için elzemdir. *TRT Çocuk Dergisi*’nin bu bölümünde, çeşitli atasözü ve deyimler zengin görseller yardımıyla, hikâye edici açıklamalarla somutlaştırılmaktadır. Dergide yer alan bu açıklamaların çoğu uzun metinlerdir. Bu sebeple nispeten kısa olan “şapa oturmak” deyiminin açıklaması aşağıya alınmıştır:

“Eyvah yine şapa oturduk!” Bu deyim işler tersine gittiğinde kullanılır. Kızıldeniz’in eski bir adı da Şap Denizi imiş. Mercana benzeyen beyaz taşlar bu ülkeden getirilmiş. Bu taşlar su altında hacimlerini büyüterek yayılır ve gemiler için tehlike oluşturur. Seyir haritalarında normal gösterilen yerlerde bu şap kayaları büyüdükleri için tehlikelere neden olmuştur. Eskiden hacca gemiyle giden hacıların gelmesini uzun süre bekleyen yakınları dönüş vakti uzadıkça “inşallah bizimkiler şapa oturmaz” deyip dua ederlermiş (TRTÇ, 12, s. 14).

Bu türlü deyim/atasözü açıklamaları, dikkat çekici resimleri, süslemeleri ve sürükleyici, hikâye edici üsluplarıyla çocuk okurların ilgiyle takip edebilecekleri bir görünüm arz etmektedir. Bu bölümdeki deyim/atasözü açıklamalarla çocuk okurlar, hem yeni kavram ve kelimeler öğrenecekler hem de konuşmalarında ve yazılarında daha zengin bir Türkçe kullanma imkânına kavuşacaklardır.

25, 26 ve 27. sayılarda görülen “Tel Ali’nin Kelimeleri” başlıklı bölümde TRT Çocuk Kanalı’nın bir kahramanı olan Tel Ali, kanaldaki programına benzer bir şekilde, çocuklara kelimelerin anlamlarını öğretmektedir. TRT’nin faaliyet raporunda söz konusu program şu cümlelerle tanıtılmaktadır: “Cümlelerimize anlam katan atasözleri, ifadelerimizi güçlendiren deyimler! Yeni kelimeler öğrenmeyi çok seven Tel Ali, canlı yayında çocuklarla iletişim kurarak içeriğindeki bilgileri paylaşıyor. Ekranların bu eğlenceli dil oyununda kaybeden olmuyor!” (TRT 2010, s. 37). Aşağıdaki tabloda, kelime tanıtımı yapılan metinlerin adları, yayımlandıkları sayılar ve metin yazarları verilmiştir.

Tablo 58. “Tel Ali’nin Kelimeleri” Başlıklı Bölümde Yayımlanan Yazılar

No.	Metin Adı	Sayı	Yazar
1	Kelimem Şerbetli, Şerbetim Neli Olsun?	25	Esin Mirzade
2	Bir Berber Bir Berbere...	26	Sümeýra Üzer
3	Bugün Günlerden Takvim	27	Sümeýra Üzer

25. sayıda “şerbet” kelimesi üzerinde durulmaktadır. “Bu ay size uzak ülkelerden dağları tepeleri aşip gelen bir içecekten söz edeceğim. Bu içecek hem lezzetli hem de şifalı içeriğiyle padişahların sofrasına kurulmuş, hastaların derdine çare olmuş. Evet, bildiniz: Şerbet” (TRTÇ, 25, s. 38). Bu girişten sonra şerbet kelimesinin kökeni üzerinde durulmuştur. “Şerbet Arapça bir kelime olan ‘şariba’ kelimesinden türemiş. Anlamı: İçecek. Arapçadan Türkçeye, Türkçeden de pek çok yabancı dile geçmiş.” (TRTÇ, 25, s. 38). Metnin devamında şerbetin eskiden üstlendiği şifa verici işleve değinilmiştir. Ayrıca kızılılık şerbetinin özellikleri ve geçtiği türkü hatırlatılarak bulmaca halinde sorulmuştur.

26. sayıda üzerinde durulan kelime “berber”dir. “Bu ay sizlere, dünya haritasında ‘çizme’ olarak bilinen İtalya’da doğmuş, sonra da ülkemize gelmiş olan bir kelimeyi anlatacağım. Hoş gelmiş safalar getirmiş olan kelimemiz eski Venedik dilinde ‘barbiér’ olarak kullanılan ve ‘sakal tıraşı yapan kimse’ anlamını taşıyan ‘berber’ kelimesi” (TRTÇ, 26, s. 30). Bu şekilde ön tanıtımı yapılan berber kelimesinin bir meslek olarak doğuşu anlatılmaktadır. Sokak berberliğinden dükkânlara taşınan bu mesleğin gelişimi anlatıldıktan sonra Türkçede sinekkaydı tıraş olarak deyimleşen kelime grubu bulmaca olarak okurlara sorulmaktadır. Son olarak ünlü Türk denizcisi Barbaros Hayrettin Paşa’nın lakabının kızıl sakal anlamına gelen “barbossa”dan geldiği belirtilmiş ve bu kelimenin berber kelimesi ile benzerliğine dikkat çekilmiştir.

27. sayıda “takvim” kelimesinden bahsedilmektedir. “Bu ay sizlere hangi kelimedenden bahsetsem diye epey düşündüm. Sonra kendi kendime dedim ki; madem bu ayı bitirip yeni bir yıla başlıyoruz, madem önümüzde 365 tane yepyeni gün var öyleyse “takvim” kelimesi bu sayı için biçilmiş kaftandır” (TRTÇ, 27, s. 45). Yapılan bu girişten sonra takvim kelimesinin kökeni açıklanmaktadır: “Takvim kelimesi, takvimin ilk kullanıldığı ülke gibi sıcak bir yerde doğmuş. Arabistan’da ‘teagviim’ olarak söylenen kelime, ülkemize ‘takvim’ olarak gelmiş. Kelimemiz ‘zamanı yıllara, aylara ve günlere ayıran yöntem’ anlamına geliyor “ (TRTÇ, 27, s.45). Bu açıklamadan sonra ilk takvimin Mısırlılar tarafından Nil Nehri’nin taşma zamanlarını tespit etmek için bulunduğu anlatılmaktadır. Ayrıca tarih içinde Türk kavimleri tarafından kullanılan takvimlerin isimleri ve neyi esas aldıkları da belirtilmektedir.

“Bu Kitap Hayatımı Değiştirdi” adlı bölüm, yeni yayın döneminde dergide görülmeye başlayan bölümlerdendir. Derginin yöneticilerinden Akbal, Türkçe öğretimine katkı sunan bu bölümü şu cümlelerle tanıtmaktadır:

İlk eğitimini aileden alan çocuğun okul dönemi boyunca gelişimini destekleyecek uygun yazı ve fotoğraf estetik zevki geliştiren grafik ve resimlemelerle Türkçe dil kullanımına dikkat çekilmektedir. Türk çocuk edebiyatından isimlerle de çocuğun okuma alışkanlığı ve okuma sevgisi pekiştirilecekti. Hikâye ve metinlerde yaşam gerçekleri anlaşılır şekilde kurgulanarak çocukların hayatı ve gerçekleri daha rahat sorgulayabileceklerine imkân sağlanacaktı. (Akbal, 2013).

Aşağıdaki tabloda tanıtılan üç kitap ve tanıtım yazılarının yer aldığı sayılar görülmektedir.

Tablo 59. “Bu Kitap Hayatımı Değiştirdi” Başlıklı Bölümde Tanıtılan Kitaplar

No.	Tanıtılan Kitap	Sayı	Yazar
1	Deniz Altında Yirmi Bin Fersah	25	Sümeyra Üzer
2	Küçük Prens	26	Sümeyra Üzer
3	Kumkurdu	27	Zeynep Sevd Paksu

Denizler Altında Yirmi Bin Fersah adlı kitabın tanıtıldığı sayfada şarkıcı Keremcem, *TRT Çocuk Dergisi* okurları için çocukken okuduğu ve kendini en çok etkileyen kitabı ve kitabın onda bıraktığı izlenimi aktarmaktadır.

Jules Verne’nin “Deniz Altında 20 bin Fersah” isimli kitabı çocukluğumda okuduğum en etkileyici kitaptı. Çocukken, yazları denizden hiç çıkmazdım. Haliyle sadece denizin üzerinde yüzebiliyordum. Bu kitap bana denizin altında da bir hayatın var olduğunu anlattı ve hayal

gücümü genişletti. Kitabın başkarakteri Kaptan Nemo'nun, kendini toplumdan uzaklaştırıp deniz altında farklı bir hayat kurması ve bu hayatı korumak için göze aldıkları beni çok etkiledi. Bir insanın neden her şeyden kaçıp bir denizaltıda yaşamayı seçebileceğini uzun uzun düşündüm. (TRTÇ, 25, s. 55).

Keremcem ayrıca yazarın diğer kitaplarını da okumuştur. Yazarın hayal gücünün kendi hayallerini gerçekleştirmek için cesaret verdiğini belirten sanatçı, henüz okumayanlara bu kitabı en kısa sürede okumalarını tavsiye etmektedir.

Keremcem'in kitap hakkındaki izlenimleri aktarıldıktan sonra kitaptan bir bölümün özeti ve ilgili bölümden belirli bir miktar alıntı yer almaktadır. Çocuk okurları doğrudan bir çocuk edebiyatı eserine yönlendirmesi ve eser hakkında çocuklar tarafından seviceği öngörülen birinin görüşlerine yer verilmesi çocuk-okur ilişkisinin geliştirilmesi açısından kayda değer bir çabadır.

26. sayıda Fransız yazar Antoine Saint Exupery'in bir klasik olarak kabul edilen ve birçok dünya diline çevrilen eseri *Küçük Prens* tanıtılmaktadır. Kitabın konusundan kısaca bahsedildikten sonra okurlara şöyle seslenilmektedir: “Küçük Prens senin de felsefe yapabileceğini ispatlayarak bir çocuğun gözünden büyüklerin dünyasını anlatıyor. Üstelik büyükleri eleştirmekten de çekinmiyor. Hem de bunu öyle tatlı bir dille yapıyor ki kitabı tekrar tekrar okumaktan kendinizi alamıyorsunuz (TRTÇ, 26, s. 58) Bu girişten sonra Küçük Prens'in tilki ile karşılaştığı bölüm “Kitaptan Alıntı” başlığı ile yer almaktadır.

27. sayıda tanıtılan kitap, İsveçli çocuk edebiyatı yazarı Asa Lind'in *Kumkurdu* adlı eseridir. Astrid Lindgren, Selma Lagerlöf gibi dünyaca ünlü yazarların yetiştiği İsveç edebiyatı, 2002 yılında hayatını kaybeden ve “Pippi Uzunçorap” adlı kahramanı ile tanınan Astrid Lindgren adına her yıl çocuk edebiyatı ödülleri vermektedir. *Kumkurdu* adıyla üç kitaplık bir seri olan bu eserin tek kitapta toplanmış hali *Kumkurdu Üçü Bir Yerde*, dergi okurları için tanıtılmaktadır. Kitabın konusundan kısaca bahsedilen giriş kısmında kitabın kahramanı ve “Zackarina” ve onun iyi arkadaşı “Kumkurdu” tanıtılmaktadır. Kitaptan bir alıntı başlığı altında ise Zackarine ve Kumkurdu'nun birbirleri ile aynı dili konuştukları için sevindikleri bir kesit yer almaktadır.

“Şiir Defteri” adlı sayfa, yazılmış bir şiirden hareketle ona benzer şiirlerin okuyucular tarafından yazıldığı bir bölümdür. Usta şairlerin şiirlerine yansıttıkları zengin çağrışım dünyasını gören çocuk okurlar, yazdıkları şiirlerde, bu usta şairlere öykünerek, şiirin sanıldığı kadar basit bir uğraş olmadığını da gözlemlemişlerdir.

Yarım bırakılmış bir hikâyenin okurlar tarafından tamamlanması esasına dayanan “Hikâyeyi Tamamla” adlı bölüm, çocukların hayal gücünü ve yazma becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayan özelliktedir. TRT Çocuk Kanalı’nın yöneticilerinden Ahmet Akbal, bu bölümü şu cümlelerle tanımlamaktadır: “Ana diline vakıf geleceğin usta yazar, çizer ve sanatçıların keşfedileceğini umduğumuz “Hikâyeyi Tamamla” bölümünde çocuğun anadilini kullanarak kendini ifade etmesi, dış dünyanın gerçekliğine, kavramlara çocuk dünyasından naif ifadeler getirmesi beklendi” (Akbal, 2013). Derginin bu bölümünde, okurlardan tamamlanması istenen yarım bırakılmış bir hikâye ve geçen ay dergiye gönderilen ve o sayının yarım kalan hikâyesini tamamlayan yazılardan en başarılı bulunanı yer almaktadır. Dergide yayımlanan bu metnin yazarı ile ilgili bilgiler de paylaşılarak, çocuk okurlar bu faaliyete katılmaya isteklendirilmektedirler.

Dergi içinde, biyografi türüne ait örneklerin yer aldığı “Geçmiş Zaman İçinde” adlı bölümün 13. sayıdaki örneğinde hem bir bilim adamı olan Ahmet Yüksel Özemre tanıtılmakta hem de onun hatıra türündeki eseri *Üsküdar’da Bir Attar Dükkânı* tanıtılmaktadır. Kitapta geçen dükkânın ve dükkânın müdavimlerinin çizimler yardımıyla tanıtıldığı bu sayfada günlük dilde sıkça kullanılmayan ve çocuk okurlar tarafından anlaşılmasının zor olduğu düşünülen bazı kelimeler dükkân sözlüğü adı altında açıklanmıştır.

Sonuç olarak *TRT Çocuk Dergisi*, içeriğinde yer alan Türkçe konulu etkinlik ve bölümlerle, hem çocuk okurları nitelikli kitaplar okumaya teşvik etmekte hem de Türkçenin inceliklerine değinerek okurlarında dil sevgisi oluşturmaktadır. İncelenen dergiler arasında Türkçeyi en çok önemseyen derginin *TRT Çocuk Dergisi* olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ülkemizde 1869’da ilk örneğini veren çocuk dergileri, bu tarihten günümüze kadar, sayıları sosyal hadiselerden de etkilenecek bazen artarak bazen de azalarak gelmişlerdir. 1869’dan 1876 yılına değin serbest bir ortamda hareket alanı bulan dergiler, anılan bu tarihten itibaren zaman zaman sansür baskısıyla karşılaşmışlardır. Tanzimat dönemi çocuk dergilerinde, kullanılan dil üzerine dergi yayıncılarının okurlarına zaman zaman sohbet havasında bazı bilgiler verdikleri görülmektedir. Özellikle ilk çocuk dergisi olan *Mümeyyiz* ve eski harfle yayımlanan en uzun süreli çocuk dergisi olan *Çocuklara Mahsus Gazete* üzerinde yapılan incelemede, bu konuyu işleyen yazılara rastlanmıştır. Lisan-ı Osmani’nin üç dilden mürekkep olduğu belirtilen kimi yazılarda, okurlardan Arabi ve Farisi dillerini ve bu dillerin kurallarını bilmeleri istenmiş; bunun bir zorunluluk olduğu üzerinde durulmuştur. Bazı yayınlarda resim basmak dahi okuyuculardan gelen tepkiler neticesinde kaldırılmıştır. 1908-1918 aralığını kapsayan ve tarihe II. Meşrutiyet Devri olarak geçen yıllarda, yine serbest bir ortamda yayımlanmaya başlayan bu çocuk dergileri, sayı olarak da artmıştır. Bu dönemde çocuk dergileri arasında münakaşalara dahi rastlanılmaktadır. Savaş halinde bulunulan ya da düşmanca tavır besleyen ülkelerin mallarına karşı boykot çağrıları da bu dönem dergilerinde rastlanan olaylardır.

1923 yılında Cumhuriyet’in ilan edilmesi ve topyekûn bir değışim sürecine girilmesiyle devrimler de ardı ardına hayata geçmiştir. Sosyal ve siyasal hadiselerden geniş çapta etkilenen basın yayın içinde, çocuk dergileri de bu değışimlerden etkilenmiş ve devrin istediğı Türk çocuğı tipini oluşturmak için harekete geçmiştir. 1923-1928 arası eski harflerle yayımlanmaya devam eden çocuk dergileri 1928’den itibaren Yeni Türk Harfleri olarak adlandırılan alfabe ile yayımlanmaya başlamışlardır.

1950’li yıllara kadar, Cumhuriyet devrinin öngördüğü çocuk modelini yetiştirmek için bilinçli bir çaba ve zengin bir içerikle yayımlanan çocuk dergileri, anılan bu yıldan itibaren Amerikan kökenli çizgi romanların etkisine girmeye başlamıştır. Dergi sayfalarındaki masal, hikâye, şiir gibi edebî unsurlar, yerini şiddet hatta cinayet içeren çizgi romanlara bırakmıştır.

1960’ta Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulması ile Kıbrıs’taki Türklerin Rumlar tarafından sistematik soykırıma tabi tutulması ve gelişen olaylar Türkiye’de milliyetçi duyguların artmasına yol açmıştır. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ile zirve yapan milliyetçi hisler, çocuk dergilerini de etkilemiş, *Doğan Kardeş Dergisi*, elinde üç hilalli bir bayrak olan asker kapağı ile okuyucu karşısına çıkmıştır. Yine aynı dönemde Millî Eğitim Bakanlığı eliyle *İleri Yavrutürk* adlı milliyetçi bir çocuk dergisi çıkarılmıştır.

1980’li yıllar, günümüzde de yayımı devam eden bazı dergilerin ortaya çıktığı zaman dilimidir. 1990’dan 2000’li yıllara uzayan çizgide ise gerek baskı teknolojilerindeki ilerlemeler gerekse de artan okur kitlesi ile çocuk dergilerinin sayısı artmış ve etki sahası genişlemiştir.

Birinci alt problem olan, “2011-2012 yıllarında yayımlanan süreli çocuk yayınlarında edebî türlerin yer alma oranı nedir?” sorusuna cevap olarak aşağıdaki tablo oluşturulmuştur. Tabloda yer alan bilgilerden ilki, incelenen dergilerin toplam sayfa sayısıdır. Bu veriye ulaşmak ve dergiler arasında ortak bir değerlendirme yapmak için, dergilerin kapağı hariç tutularak diğer sayfaları kapsam dâhiline alınmıştır. Bu şekilde, dergilere göre incelenen sayfa sayısı ortaya çıkmıştır.

Tablo 60. İncelenen Dergilerde Edebî Türlerin Oranı

Dergi	İncelenen Sayfa Sayısı	Edebî Türlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Edebî Türlerin Toplam Sayfa Sayısına Oranı
Diyanet Çocuk	1224	322	% 26,3
Türkiye Çocuk	1624	121	% 7,45
Gonca	1424	357	% 25
TRT Çocuk	1340	194	% 14,4

Yukarıdaki tablonun ikinci verisi, edebî türlere ayrılan sayfa sayısını göstermektedir. Bu veriye ulaşmak için dergi sayfaları taranmış ve rastlanan edebî türler sınıflandırılmıştır. Daha sonra, bu türlerin sayfa sayısı olarak ne kadar yer tuttuğu tespit edilmiştir.

Tabloda görülen son veri, yukarıda anılan iki veriden hareketle ortaya çıkmıştır. Dergilerin her biri için, toplam sayfa sayısının, edebî türlere ayrılan sayfa sayısına oranlanmasıyla, dergilerin yüzde olarak edebiyata ne kadar yer ayırdıkları ortaya çıkmıştır.

Diyanet Çocuk Dergisi ile ilgili kısma bakıldığında %26,3 oranı ile edebiyatın dergi içinde önemli bir yer kapladığı görülmektedir. Bu oran, incelenen diğer dergilerin içinde en yüksek orandır. Bu sonuçta, derginin düzenli ve istikrarlı yapısının etkili olduğu söylenebilir. Diğer dergilerle karşılaştırıldığı zaman *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde üst başlıklar halinde düzenlenen sayfaların derginin sayılarında birbirini takip eden bir şekilde yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, Başbakanlık'a bağlı bir kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde yayımlanan bu dergi, kâr amacı gütmeyen bir yayın olduğu için sayfalarını reklama açmamıştır. Bu durumun da dergide edebiyata ayrılan sayfaların artmasını sağladığı söylenebilir.

Tabloya göre *Türkiye Çocuk* dergisi incelendiğinde edebiyata %7,45 oranında bir yer ayrıldığı görülmektedir. Bu durumun oluşması, derginin çizgiye ve reklama ayırdığı yerin fazla olmasından kaynaklanmaktadır. İnceleme kapsamındaki dergiler içinde edebiyata en az yer veren dergi *Türkiye Çocuk* dergisidir. 1991 yılında yayımlanan çocuk dergilerine ilişkin bir değerlendirme yapan Gürel (2001) anılan yılda, Türkiye Çocuk dergisinin bir edebiyat dergisi olmaktan ziyade magazin ağırlıklı, eğlendirmeye, düşündürmeye yönelik bir çizgide yayını sürdürmekte olduğu tespitinde bulunmuştur. Ayrıca derginin zaman zaman masal, hikâye ve şiir örnekleri görülsede dergideki ağırlığın çizgi ve resimde olduğunu belirtmektedir. Bu çalışma kapsamına giren 2011 ve 2012 yıllarında da söz konusu açıdan dergide değişen çok şey olmadığı sonucuna varmak yanlış olmayacaktır.

Çalışma dâhilindeki dergiler içinde edebî türlerin en çok yer bulduğu ikinci dergi *Gonca* dergisidir. Toplam 357 sayfanın edebiyata ayrıldığı bu dergide, edebiyatın dergide yer alma oranı %25 olarak tespit edilmiştir. Bu yayında, çizgi ve reklam için ayrılan sayfaların sayısı, *Türkiye Çocuk* dergisine göre daha makul sayıdadır.

TRT Çocuk Dergisi'nde edebî türlere ayrılan sayfa sayısı 194'tür. Bu rakam derginin toplam sayısının %14,4'lük bir kısmına işaret etmektedir. Dergide TRT Çocuk Kanalı ile paralel yayımlanan çizgi dizilerin varlığı ve reklama ayrılan sayfalar, dergideki edebiyat varlığını sınırlamıştır.

İnceleme kapsamındaki dergilerde yer alan ve edebî tür özelliği gösteren metinlerin, dergi içindeki konumunu daha belirgin bir hale getirmek için, dergideki diğer unsurların oranları

da tablo halinde gösterilmiştir. Aşağıda, dergilerdeki çizgi roman/çizgi dizilerin toplamdaki oranları gösterilmektedir.

Tablo 61: İncelenen Dergilerdeki Çizgi Roman/Dizilerin Oranı

Dergi	İncelenen Sayfa Sayısı	Çizgi Roman/ Dizilere Ayrılan Sayfa Sayısı	Çizgi Roman/Dizilerin Toplam Sayfa Sayısına Oranı
Diyanet Çocuk	1224	278	% 22,71
Türkiye Çocuk	1624	417	% 25,6
Gonca	1424	202	% 14,18
TRT Çocuk	1340	311	% 23,20

Tablodan da anlaşılacağı üzere, çizgi roman/diziye en fazla yer ayıran dergi *Türkiye Çocuk* dergisidir. Yukarıdaki tablodan da hatırlanacağı gibi, edebî türlere en az yer ayıran dergi de *Türkiye Çocuk* dergisidir. Anılan derginin içeriği şekillendirilirken emek ve yetenek isteyen edebî metinlerden ziyade daha hızlı ve kolay hazırlandığı tahmin edilen çizgi roman/çizgi dizilere yer verilmesi dergi yöneticilerinin çocuk edebiyatının önemini göz ardı ettikleri savıyla gerekçelendirilebilir.

Çizgi roman/çizgi dizi başlığı içerisine hem dergilerde arkası haftaya şeklinde yayımlanan çizgi romanlar hem de bir defaya mahsus yer verilen çizgi diziler girmektedir. Bu iki türe ait örneklerin incelenip değerlendirilmesi çalışmanın sınırları dışında olduğu için, bunlara ait sayısal bilgilerin verilmesi ile yetinilmiştir.

Dergilerin içeriğinde metin özelliği gösteren; fakat edebî bir vasıf taşımayan ve bilgi vermeye dönük olarak hazırlanan sayfalar bilgilendirici metinler olarak değerlendirilmiştir. Aşağıdaki tabloda, bilgilendirici metinlerin dergi sayfalarında tuttukları yer görülmektedir.

Tablo 62. İncelenen Dergilerdeki Bilgilendirici Metinlerin Oranı

Dergi	İncelenen Sayfa Sayısı	Bilgilendirici Metinlere Ayrılan Sayfa Sayısı	Bilgilendirici Metinlerin Toplam Sayfa Sayısına Oranı
Diyanet Çocuk	1224	150	%12,25
Türkiye Çocuk	1624	336	%20,68
Gonca	1424	133	%9,33
TRT Çocuk	1340	149	%11,11

Yukarıdaki tablo incelendiğinde *Türkiye Çocuk* dergisi, bilgilendirici metinlerin dergi içindeki oranı açısından ilk sıradadır. Özellikle hayvanların tanıtıldığı sayfalar dergi içinde

geniş yer tutmaktadır. *Türkiye Çocuk* dergisini, *Diyanet Çocuk* ve *TRT Çocuk* takip etmektedir. *Gonca* ise bilgilendirici metinlerin en az oranda yer bulduğu dergi olarak görünmektedir.

İncelenen dergilerde, bilgi verici sayfalar, tablolarda gösterilenden daha fazladır; fakat bilgi veren her sayfanın bilgi yazısı olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu duruma örnek olarak *Gonca* dergisindeki “Her Telden” adlı bölüm verilebilir. Bu sayfada küçük alt başlıklar halinde birçok bilgi verilmektedir. Atasözleri, özlü sözler ve ünlü kişilerin hayatları gibi konular kısa ve ayrıntıya yer vermeyen şekilde okuyucuya sunulmaktadır. Bu türlü sayfalar metin özelliği taşımadığı için bilgi yazısı olarak değerlendirilmemiştir.

Eğlendirici sayfalar, dergilerde yer alan değişik türdeki bulmaca ve benzeri etkinliklere ayrılan sayfaların toplamından oluşmaktadır. Çocuk dergilerinde bu türlü etkinliklere yer vermek ilk çocuk dergisinden itibaren rastlanan bir uygulamadır. Bu durumun oluşmasında çocukların araştırmacı ve meraklı yapıları temel etkindir. Aşağıdaki tabloda, dergilere göre eğlendirme işlevine dönük olan sayfalar ve dergi içindeki oranları verilmiştir.

Tablo 63. İncelenen Dergilerdeki Eğlendirici Sayfaların Oranı

Dergi	İncelenen Sayfa Sayısı	Eğlendirici Sayfalara Ayrılan Sayfa Sayısı	Eğlendirici Sayfaların Toplam Sayfa Sayısına Oranı
Diyanet Çocuk	1224	120	%9,80
Türkiye Çocuk	1624	145	% 8,92
Gonca	1424	134	%9,41
TRT Çocuk	1340	119	%8,88

Dergilerdeki farklı bulmacaların toplamının gösterildiği yukarıdaki tabloda dergilerin çeşitli türdeki bulmacalara ayırdığı sayfa sayılarının oranı birbirlerine yakındır. *TRT Çocuk Dergisi*’ndeki bulmacalar, diğer dergilerdekilere göre bazı farklı ve olumlu özelliklere sahiptir. Bu bulmacalarda eğlendirirken öğretmek de amaçlanmış ve yeni, orijinal bulmaca türleri denenmiştir.

Bir diğer veri, dergilerde yer alan reklamlara ilişkindir. Aşağıdaki tabloda, incelenen dergilerin reklama ayrılan sayfaları aktarılmıştır.

Tablo 64. İncelenen Dergilerde Reklama Ayrılan Sayfaların Karşılaştırılması

Dergi	İncelenen Sayfa Sayısı	Reklamlara Ayrılan Sayfa Sayısı	Reklama Ayrılan Sayfaların Toplam Sayfa Sayısına Oranı
Diyanet Çocuk	1224	-	% 0
Türkiye Çocuk	1624	240	% 14,77
Gonca	1424	78	% 5,47
TRT Çocuk	1340	139	% 10,37

Reklam konusunda ön plana çıkan dergi *Türkiye Çocuk* dergisidir. Toplamda sayfalarının 240 adedini reklamlara tahsis eden dergi, incelenen diğer dergilerden bu konuda açık ara öndedir. 240 sayfa, derginin toplam sayfa sayısının %14,77'sine denk gelmektedir. Bu oran da *Türkiye Çocuk* dergisinin edebî türlere ayırdığı oranın yaklaşık iki katıdır. *Türkiye Çocuk* dergisinin reklam ile ilgili tutumunun eskiye dayandığını Zengin (1989, s. 248)'in yazısından anlamak mümkündür. 1988 yılında çıkan dergileri değerlendirdiği yazısında Zengin, derginin okuyuculardan reklam konusunda uyarı aldığını anlatmakta ve dergideki reklamların çokluğunu eleştirmektedir. *TRT Çocuk Dergisi* 139 sayfa reklam ile ikinci sırada gelmektedir. *Gonca* dergisinde ise 78 sayfanın reklama ayrıldığı görülmektedir. *Gonca* dergisindeki reklamların büyük bölümü, aynı yayın grubuna mensup olunan yayın evlerinin kitaplarının tanıtıldığı reklamlardır.

İncelenen dergilerde çeşitli edebî türler yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda, dergilere göre edebî türlerin varlığı gösterilmiştir. Mevcut olan edebî tür “+” işareti ile gösterilmiştir.

Tablo 65. İncelenen Dergilerde Yer Alan Edebî Türler

Dergi Tür	Diyanet Çocuk	Türkiye Çocuk	Gonca	TRT Çocuk
Masal	+	+	+	+
Hikâye	+	+	+	+
Şiir	+	+	+	+
Günlük	+	-	+	-
Söyleşi	-	+	+	+
Mektup	+	+	-	+
Biyografi	-	-	+	+
Deneme	+	-	+	-
Anı	-	-	+	-
Gezi Yazısı	-	+	+	+
Sohbet	+	-	-	-

Edebî tür çeşitliliği açısından *Gonca* dergisi dokuz farklı türle ilk sırada yer almaktadır. Onu yedi farklı türle *Diyanet Çocuk Dergisi* ve *TRT Çocuk Dergisi* takip etmektedir. Altı farklı türle *Türkiye Çocuk* dergisi ise bu açıdan son sırada yer almaktadır.

Çocuk edebiyatının önde gelen türü masal, tüm dergilerde yer bulmuştur. Benzer şekilde, çocuklarda serüven duygusuna hitap eden hikâye türü ve duygusal yönü olan şiir türü tüm dergilerde mevcuttur.

İkinci alt problem olan “2011-2012 yıllarında yayımlanan süreli çocuk yayınlarında edebî türlerin nitelikleri nelerdir?” sorusuna cevap olarak her dergi için ayrı ayrı değerlendirme yapılmıştır.

İnceleme kapsamına giren dört dergideki edebî metinlere bakıldığında *Diyanet Çocuk Dergisi*’nde yayımlanan edebî metinlerde karşılaşılan temel sıkıntı, aşırı öğreticilik. Okuru tek bir doğruya, tek bir gerçeğe yöneltmek olarak özetlenebilecek bu durum, dergideki birkaç örnek hariç tüm metinlerde görülmektedir. Özellikle masal türüne ait örneklerin yer aldığı “Mim’in Çiçek Bahçesi” üst başlıklı metinlerde anılan bu durum örneklenmektedir. Bu başlık altında yer alan masallarda konunun geliştirilmesinde yazarın sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Kısa bir girişten sonra, söz hemen bilgilendirme ve ders verme kısmına gelmektedir.

Araştırmaya konu olan dergiler içinde, tutarlılık ve şiddet açısından taşıdığı çeşitli sorunlarla *Türkiye Çocuk* dergisindeki metinler dikkati çekmektedir. Dergi için açılan başlıkta ayrıntılı olarak işlenen bu örneklerde şiddet, bir çözüm yolu olarak gösterilmektedir. Ayrıca bir hikâye metninde, çocuk okurların gözünde öğretmenlik mesleğinin itibarını zedeleyecek bir kurgu kullanılmıştır.

Gonca dergisinde yayımlanan edebî metinler, birkaçı hariç nitelikli olarak değerlendirilebilir. Bu durumun oluşmasında, dergideki metinlerin çocuk seviyesine uygun, çocuk bakış açısını yansıtan özellikte olması etkili olmaktadır. Dergideki az sayıdaki metnin niteliğini etkileyen olumsuz bir unsur, yer yer aşırı öğretici özellikte örneklerin olmasıyla beraber bazı metinlerde, dergi ile bağlantılı çeşitli kurum ve kuruluşlarının açıktan övgüsünün yapılmasıdır.

TRT Çocuk Dergisi’nde ise yayımlanan hikâyelerden Burhan Eren imzalı olanlar, kurgusu sağlam, iletisi örtük ve edebî olarak çocuk okurlara katkı sağlayacak nitelikte metinlerdir. Olumsuz bir eleştiri olarak “Bilge Kuş” başlıklı masallarda aşırı öğreticilik göze

çarpmaktadır. Masalın kahramanı olan küçük kız, Bilge Kuş'un yönlendirme ve tavsiyelerinden dışarı çıkamamaktadır.

TRT Çocuk Dergisi'nde yer alan Bilge Kuş başlıklı masallardaki Bilge Kuş karakteri ile *Diyanet Çocuk Dergisi*'ndeki Masal Bahçesi başlıklı masallardaki Yeşilli karakteri, üstlendikleri işlev bakımından birbirlerine benzemektedirler. Bilge Kuş, Belma ne zaman sıkıntıya düşse, içinden çıkamadığı bir durumla karşılaşsa belirmekte ve Belma'ya farklı bakış açıları kazandırmakta, olaylara iyi yönden bakmasını tavsiye etmektedir. Bilge Kuş'un olumsuz yönü, aşırı yönlendirici ve başkaca bir düşünceye yer vermeyecek şekilde katı izahlar yapmasıdır. Yeşilli karakteri ise Bilge Kuş'a göre daha hoşgörülüdür. Mavicik adlı küçük kuşun koruyucusu rolünde olan Yeşilli, bir yusufçuk böceğidir. O da Bilge Kuş gibi bilge bir hayvandır. Mavicik'e hem uçmayı öğretmekte hem de onu güzel değerlerle donatmak için çalışmaktadır. Hayat tecrübesi sınırlı olan Mavicik, değişik canlılarla karşılaşınca yer yer hoşuna gitmeyecek kırıncı ve incitici durumlarla karşılaşınca Yeşilli hemen imdada yetişmektedir. Mavicik'in muhataplarını, yaptıkları yanlış yüzlerine vurarak susturan Yeşilli, Mavicik'i iyiye ve güzele yönlendirmektedir.

Üçüncü alt problem, "2011-2012 yıllarında yayımlanan süreli çocuk yayınlarında edebî türlerin çocuklara katması muhtemel değerler ve beceriler nelerdir?" sorusu ile ifade edilmiştir.

Diyanet Çocuk Dergisi'nde baskın unsur İslami inanç esaslarıdır. Hac, oruç, kurban, namaz gibi ibadetlerin yanında Allah, Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim konulu metinler dergide ağırlıklı olarak yer almaktadır. Yayımlanan şiirlerde az da olsa Türk kültür ve tarihine ait değerler de işlenmektedir.

Türkiye Çocuk dergisinde İslami değerlerin yanında Türk kültürüne ait değerler de işlenmektedir. Özellikle Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu imzalı şiirlerde, vatan sevgisi, kahramanlık, millî bilinç açık bir şekilde görülmektedir.

Gonca dergisinde ön plana çıkan değerler İslami bakış açısı ile ele alınmaktadır. Özellikle şiirlerde arzu edilen seviyede olmasa da millî değerler işlenmektedir. *Gonca* dergisindeki yazılarda, derginin bağlı bulunduğu harekete ait diğer unsurlar (okullar, yardım kuruluşları vs.) her fırsatta tanıtılmakta ve övücü bir dille bu kuruluşlar hakkında bilgiler verilmektedir. Özellikle gezi yazısı türüne giren metinlerde, gezilen şehir ve bölgenin tanıtılmasından ziyade o şehirde ve bölgede yer alan *Gonca* dergisini çıkaran oluşuma ait okul ve okulun hizmetleri ön plana çıkarılmaktadır. Bir diğer örnek ise kurban

hakkındaki bir denemede görülmektedir. “Kurban Yakınlaşmaktır” başlıklı yazıda (GD, 126) kurbanın anlamı üzerinde durulmakta, kurbanla ilgili bazı kavramlar açıklanmakta ve söz derginin mensup olduğu hareket tarafından kurulmuş olan Kimse Yok Mu Derneği’nin faaliyetlerine getirilmektedir. Açıktan bir reklam faaliyeti olan bu türlü yaklaşımlar derginin zengin içeriğine ve nitelikli edebî ürünlerine gölge düşürmektedir.

Gonca dergisinin mensup bulunduğu hareketin yurt dışında açtığı okullar da çeşitli edebî metinlerde konu olarak işlenmektedir. Söz gelimi “Çok Soğuktu” (GD, 127) adlı hikâyede soğuktan farelerin bile donduğu bir evde yaşayan yeni evli bir karı koca ve onların yeni doğmuş bebekleri Talha anlatılmaktadır. Şartların olumsuzluğu en yüksek perdeden sıralandıktan sonra, Talha’nın anne ve babasının küçük bir bebek olan Talha’yı büyütme için çektikleri sıkıntılar dile getirilmektedir. Metnin ileti kısmında ise tüm bu sıkıntılar, fareleri donduracak kadar aşırı olan soğuklardan sonra okurlara “içinizi ısıtacak bir haber” verilerek Talha’nın anne babasının uğruna yola çıktıkları çocukların şimdi açılması için uğraşılan okulda öğretmen oldukları anlatılmaktadır.

TRT Çocuk Dergisi’nde diğer dergilerden farklı olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatından kesitlerin anlatıldığı biyografik metinler yer almaktadır. Ayrıca sosyal değer olarak kabul edilebilecek, sevgi, saygı, hoşgörü gibi değerler de metinlerde görülmektedir.

Dördüncü alt problem “2011-2012 yıllarında yayımlanan süreli çocuk yayınlarında edebiyatçıların ve sanatçıların eserlerine ne ölçüde yer verilmektedir?” şeklinde ifade edilmiştir.

İncelenen dergilerde, dergi kadrosunda yer alan ve sürekli olarak yazılarına rastlanan yazarlar dışında, Türk edebiyatından sanatçıların eserlerine de rastlanmaktadır. Bu konudaki ilk örnek, Türk çocuk edebiyatının verimli sanatçılarından Bestami Yazgan’dır. Millî ve manevi değerleri önceleyerek kaleme aldığı eserleri ile tanınan sanatçının imzasına *Diyanet Çocuk*, *Türkiye Çocuk* ve *Gonca* dergilerinde rastlanmaktadır. Şiir türündeki metinleri ile çocuk okurların karşısına çıkan Yazgan’ın Karagöz hikâyelerini modern bir yorumla ele aldığı metinler *Diyanet Çocuk Dergisi*’nde yayımlanmıştır.

Türk Edebiyatı’nda “Destanlar Şairi” olarak anılan Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu’nun şiirlerine *Türkiye Çocuk* dergisinde rastlanmaktadır. “Meydan” ve “Haydi Uyan” adlı şiirleri ile dergi sayfalarında yer alan şair, Türk tarihinin önemli dönemlerini ve şahıslarını şiirlerine yansıtmıştır.

Hem şair hem de yazar olarak üretken bir sanatçı olan Yavuz Bülent Bakiler'in "Sana Geldim Mevlana" adlı şiiri *Türkiye Çocuk* dergisinde yayımlanmıştır.

TRT Çocuk Dergisi'nde şiirleri yayımlanan ünlü birçok Cumhuriyet dönemi şairi bulunmaktadır. Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu gibi şairlerin yanında Ziya Osman Saba, Yahya Kemal Beyatlı ve Arif Nihat Asya, Ahmet Kutsi Tecer gibi şairlerin şiirleri de görülmektedir. Daha yakın geçmişte yaşayan sanatçılardan ise Rifat Ilgaz, Fazıl Hüsni Dağlarca, Adil Erdem Beyazıt, Dilaver Cebeci ve Abdurrahim Karakoç'un şiirleri görülmektedir. Günümüz şairlerinden ise Mevlana İdris Zengin ve İbrahim Demirci'nin isimlerine rastlanmaktadır.

Beşinci alt problem "İncelenecek süreli yayınların yetiştirmek istediği çocuk modeli hangi özellikleri taşımaktadır?" sorusu ile ifade edilmiştir.

Dindar çocuk modeli, incelenen dergilerde en çok ön plana çıkan modeldir. Başta *Diyanet Çocuk Dergisi* olmak üzere, *Gonca* ve *Türkiye Çocuk* dergisinde bu amaca yönelik metinlere rastlanmaktadır.

İman sahibi, Allah'ı tanıyan, Hz. Muhammed ve onun hayatı hakkında bilgi sahibi olan, Kur'an-ı Kerim'i okuyup anlayabilen bir okur kitlesi oluşturma amacı *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde belirgindir. Dergide bu amaç için ayrılan sayfalar bulunmaktadır.

Milliyetçi çocuk modeline ilişkin verilere *Türkiye Çocuk* dergisinde yoğun olarak rastlanmaktadır. Yer yer metinlerdeki kahramanlar aracılığı ile "Osmanlı Torunu" olduğu da vurgulanmaktadır. Özellikle yayımlanan şiirler içinde kahramanlık konulu olanlarda bu durum daha belirgindir. Bu veriye az da olsa *Gonca* dergisinde de rastlamak mümkündür. Özellikle İstanbul ve Edirne'yi anlatan ve aynı şaire ait olan iki şiirde tarihsel bir bakış açısı ile Türklük üzerinde durulmaktadır.

Ana babaya hürmetkâr çocuk modeline ilişkin verilere en çok *Diyanet Çocuk Dergisi*'nde rastlanmaktadır. *Gonca* dergisindeki günlük metinlerinde de bu modele ilişkin veriler sıklıkla geçmektedir. *Diyanet Çocuk* ve *Gonca* dergilerindeki ana babaya hürmet edilmesi gerektiğine ilişkin veriler örfi gelenekten ziyade İslami inancın bir gereği olarak aktarılmaktadır.

Atatürk'ü tanıyan ve ona sevgi besleyen okurlar yetiştirmek için *TRT Çocuk Dergisi*'nde "Canım Atam" ve "Atam'dan Hatıralar" başlıklı bölümler bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Atatürk'ü geniş bir

bakış açısı ve değişik yönleri ile çocuk okurlara tanıtmak amacıyla olan dergide, sık sık Atatürk'ün çocukları çok sevdiğini işleyen metinler yayımlanmıştır.

Altıncı alt problem, “İncelenecek süreli yayınlardaki edebî metinlerin çocuk okurlara Türkçe öğretimi açısından kazandıracığı muhtemel beceriler nelerdir?” şeklinde ele alınmıştır.

Diyanet Çocuk Dergisi'nde Türkçenin eğitimi öğretimine ve çocukların dillerinin zenginleştirilmesine yönelik içeriğe “Dilli Düdük” adlı sayfada rastlanılmaktadır. Bir dili yetkin ve etkili bir şekilde kullanmanın, meramını başkaca anlamlara gelmeyecek şekilde bir açıklıkla anlatmanın anahtarı olarak görülebilecek deyim ve atasözleri bu sayfalarda açıklanmaktadır. Genellikle iki sayfa olarak kurgulanan bu bölümde bir sayfa atasözüne diğer sayfa ise deyme ayrılmıştır. Atasözü ve deyimlerin soyut ve değişmeceli olan anlamlarının en etkili şekilde öğretilmesi ve çocuklar tarafından bu kalıp sözlerin tam manasıyla anlaşılması için hikâyeleştirerek anlatma yolu en etkili yöntem olarak bilinmektedir.

Türkiye Çocuk dergisinde doğrudan Türkçe öğretimi ile ilişkilendirilebilecek bir başlık ya da bölüm bulunmamaktadır. Derginin içeriğinde bulunan nitelikli metinler yoluyla zengin ve doğru bir anlatım takip ederek çocuk okurların dilsel becerilerine katkı sunduğu söylenebilir.

Gonca dergisinde doğrudan Türkçenin kullanımı konusunu işleyen bir metin dikkati çekmektedir. “Dil Bahisleri” başlıklı bu metin dört bölümden oluşmaktadır. Ahmet Özdemir imzalı bu metinlerin sırasıyla isimleri şöyledir: “Tehlikeli İfadeler”, “Bilmiyordum Öğrendim”, “İsraf Haram” ve “Site Harici Park Etmek Yasaktır”. Bu yazılarda yazar, kendince yanlış gördüğü bazı durumları eleştirmekte ve olması gerekenleri sıralamaktadır. (Bkz: İlgili Başlık)

Gonca dergisinde Türkçenin etkili ve doğru kullanımına katkı sağlayacak atasözü ve deyimlere edebî metinlerin ve bilgi verici metinlerin içinde de rastlanmaktadır. Ayrıca dergide yayımlanan bir söyleşide, söyleşi yapılan kişi küçükken okuduğu kitapları sıralamakta ve okumanın faydaları üzerinde durmaktadır. “Her Telden” isimli bölümde ise her sayıda değişik bir atasözünün açıklaması yapılmaktadır.

TRT Çocuk Dergisi, Türkçe ve dil üzerinde en çok duran dergidir. Bu dergide, doğrudan Türkçe ve dille ilgili konuları işleyen bölümlerin yanında, metinlerin içinde Türkçe

öğretimine katkı sağlayacak unsurlar bulunmaktadır. Çeşitli atasözü ve deyimlerin hikâyeleri ile birlikte aktarıldığı “Sevimli Sözlü Tarih” (sonradan Sevimli Resimli Tarih), çeşitli kelimelerin kökenlerine kadar inildiği “Tel Ali’nin Kelimeleri”, çocuk edebiyatı ürünü olan ve niteliğini ispat etmiş kitapların kısaca konularından bahseden ve bir bölümünü alıntıl原因an “Bu Kitap Hayatımı Değiştirdi” adlı bölüm, çocukların dil, edebiyat ve dolayısıyla Türkçe öğretimlerine katkı sağlayan özelliktedir. Bu bölümlerin dışında baş kısmı verilen bir hikâyenin okurlarca tamamlanmasına dayalı “Hikâyeyi Tamamla” bölümü ve ünlü şiirlerinden hareket ederek dergi okurlarının kendi şiirlerini yazdığı “Şiir Defteri” adlı bölüm de anılan kapsamda değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, 2011 ve 2012 yılları arasında yayımlanan ve piyasanın en güçlü dört çocuk dergisi olan *Diyanet Çocuk*, *Türkiye Çocuk*, *Gonca* ve *TRT Çocuk Dergisi* adlı dergilerin içerdikleri edebî metinler ve Türkçe öğretimine katkı sunan unsurlar açısından incelendiği bu çalışmada şu saptamalara ulaşılmıştır:

1. Dergilerde edebî türlere ayrılan sayfa sayısı tahmin edilenden daha azdır.
2. Dergilerde yer alan çizgi roman ve çizgi dizilerin edebî metinlere göre çokluğu dikkat çekicidir.
3. Dergilerde Türkçe ve dil ile ilgili bölüm ve sayfaların sayısı çok az sayıdadır.
4. Reklamların sayısı ve türü *Türkiye Çocuk* dergisi hariç diğer dergilerde makul düzeydedir.
5. Dergilerdeki metinlerde millî kültür konusunu işleyen metinlerin azlığı dikkat çekicidir.

Bu durumda, yukarıda ele alınıp incelenen dergilerdeki eksiklerden hareketle aşağıdaki önerilerin yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

1. Çocuk dergilerinde reklamların dergi içinde tuttuğu yer ve reklamların niteliği sorgulanmalıdır. Çocuğu potansiyel müşteri ve çocuk dergilerini ona ulaşmak için bir mecra gören her türden ürünün reklamı sınırlandırılmalıdır. Kitap ve okuma ile ilgili reklamlar bu durumun dışında tutulmalıdır.
2. Çocuk dergilerinde, millî kültürü yansıtan ve onu işleyen metinlerin sayısı arttırılmalıdır. Unutulmamalıdır ki varlığını devam ettirmek isteyen milletler için yeni nesillerin kültürlerini tanıyıp benimsemeleri ve yabancı kültürlerin yıkıcı etkilerinden korunmaları, küçük yaşlarda karşılaşacakları nitelikli edebî ürünlerle gerçekleşecektir.

3. Çocuk dergilerinde İslam dinine ait ibadet ve değerler konu edilirken aşırı yönlendirmeden ve tekrardan ısrarla kaçınılmalıdır. Kazandırılmak istenen davranışlar ve yerleştirilmek istenen sevgi çok fazla işlenir ve çocuk okurlara düşünme ve yorumlama imkânı bırakılmazsa bu çabalar tersi bir etki oluşturabilir.
4. Bilgi verici metinlerde işlenen konularda aşırı müdahaleci ve yorumlayıcı çabalardan uzak durulmalıdır. Bu metinler yolu ile verilmek istenen bir ileti varsa, bu ileti örtük bir şekilde aktarılmalıdır. Aksi durumda metinlerin okunabilirliği azalacaktır.
5. Dergilerde yer alan edebî metinlerde şiddet bir sorun çözme yolu olarak gösterilmemelidir. Haksızlığa uğrayan kahramanlar, haklarını ararken başka haksızlıklara yol açmadan bunu başarmalıdır.
6. Dergilerdeki hikâyelerde, günlük hayatta karşılığı olmayan ve mantığa ters gelen durumların verilmesinden kaçınılmalıdır.
7. Dergilerde yer alan metinlerde, derginin bağlı bulunduğu yayın grubu ya da harekete mensup çeşitli ticari veya gönüllü kuruluşlara ısrarla vurgu yapılmaktan uzak durulmalıdır. Bu türlü çabalar, çocukları kendi dünya görüşüne zorlamak anlamına gelecektir ki bu tarzda yaklaşımlar derginin niteliğine zarar verecektir.
8. Çocuklar için yazılan her edebî tür millî birlik ve bütünlüğü gözetmek zorundadır. Bu temelde yetişen çocuk, ileride zaten kendisine uygun bir harekette yer alacaktır. Onu herhangi bir görüşe ya da anlayışa yönlendirmek doğru değildir.
9. Dergilerde yer alan çizgi roman ve çizgi dizilerin edebî metinlerden daha fazla olmamasına özen gösterilmelidir.
10. Dergilerde yer alan ve birbirine benzeyen bulmacalar yerine daha özgün ve çocuklara bilgi ve beceri kazandıran bulmacalar yayımlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akbal, A. (2013, Nisan). *Tematik dergicilikte çocuk ve medya vizyonu TRT Çocuk Dergisi*. 23 Nisan TRT Uluslararası Çocuk ve Medya Kongresi (II)'nde sunulmuş bildiri. İzmir.
- Aksoy, T. (2007). *Doktor Rüştü'nün Nuhbetü'l Etfâl isimli eserinin Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aksoy, T. & Gürel, Z. (2008). Türkçe ilk alfabe kitabı Nuhbetü'l Etfâl'de Türkçe öğretim metodu ve günümüzdeki bazı uygulamalar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2008-2/17 19-29.
- Akyüz, A. (2001). *Türk eğitim tarihi*. İstanbul: Alfa.
- Alpay, M. (1980). Türk çocuk edebiyatı. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* 8-9, İstanbul.
- Arzuk, D. (2007). *Vanishing memoirs: Doğan Kardeş children's periodical between 1945 and 1993 [Kayıp hatırat: 1945-1993 yılları arasında Doğan Kardeş çocuk dergisi]*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Atalay, B. (1998). *Divanü Lugat-it-Türk tercümesi I*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 521.
- Azim, M. (2000). *Çocuk bahçesi dergilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Balcı, A. (2002). *Çocuklara Rehber Dergisi'nin çocuk eğitimine katkısı açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

- Balcı, A. (2008). *Çocuklara Rehber dergisi*. Ankara: MEB.
- Barutçu, T. (2010). *Çocuklara Kıraat [1881] ve Sevimli Mecmua [1925] dergilerindeki çeviri metinler ve dış dünya üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Başbakan Yardımcılığı. (2012). *Bolu milletvekili Sayın Tanju Özcan tarafından tevcih edilen 7/3922 sayılı yazılı soru önergesinin cevabı*. <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-3922sgc.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Başlıksız. (1870). *Mümeyyiz*, 40.
- Başlıksız. (1896). *Çocuklara Mahsus Gazete*, 11.
- Batur, Z. & Kaya M. (2012). Divanü Lugati't-Türk'te dil öğretimi bağlamında sözel kültür ürünleri aracılığıyla değer aktarımı. *Turkish Studies*, 7/11, 309-324.
- Bayat, N. (2002). *Eski harfli çocuk dergilerinin [Çocuk Bahçesi, Çocuk Dünyası] çocuk eğitimindeki işlevleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bayram, Y. (2005). Türk Edebiyatının ilk çocuk edebiyatı dergisi Mümeyyiz. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, 484-500.
- Coşkun, E. (2007). Geçmişten günümüze Türkçe öğretiminin gelişimi., Kırkkılıç A. ve Akyol H. (Ed.), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi* içinde (s. 1-13). Ankara: Pegema
- Çibir, Ş. (1995). Çocuk dergileri de büyür. 28 Ekim 2014 tarihinde http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/newsDetail_getNewsById.action;jsessionid=AAF662899EA6F3E3A678598D6813CA37?load=detay&link=107&newsId=25 sayfasından erişilmiştir.
- Çiftçi, M. (2006). Türkçe öğretiminin sorunları. G. Gülsevin ve E. Boz (Ed.), *Türkçenin Çağdaş Sorunları* içinde (s. 77-134). Ankara: Gazi.
- Çocuk Edebiyatı Ödülleri Dağıtıldı (2002). 13 Aralık 2012 tarihinde <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/148348.asp> sayfasından erişilmiştir.
- Demiryürek, G. (2009). *Türkiye Çocuk, Diyanet Çocuk ve Ebe Sobe çocuk dergilerinin yapısal özellikler bakımından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Demiryürek, G. (2011). TRT Çocuk Dergisi'nin yapısal özellikler bakımından değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 20 (3), 1017-1034.
- Deniz, F. B. (2010). *İkinci Meşrutiyet dönemi süreli çocuk yayınlarında dinî motifler (Mektepli, Mini Mini, Çocuk Dostu, Küçükler Gazetesi)*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Devrim, F. (2005). *Çocuk Duygusu dergisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dilidüzgün, S. (2006). Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarındaki toplumsal boyuta ilişkin eleştirel bir bakış açısı. Ali Gültekin (Ed.), *Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 372-383). Ankara: Bilgi.
- Dişi Ağrıyan Köpek. (1914). *Çocuk Dostu*, sayı: 6.
- Doğdu, M. (2007). *Tek Parti döneminde [1930-1950] ülkemizdeki çocuk dergilerinde yurttaşlık bilincinin oluşturulması*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Editörden. (2010). *TRT Çocuk Dergisi*, sayı: 1.
- Eker, N. (2006) *Doğan Kardeş dergisinde yer alan metinlerin tür, içerik ve anlatım özelliklerinin çocuk eğitime katkısı açısından incelenmesi [1-75. Sayı]*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Emiroğlu, Ö. (1992). *Tanzimat'tan 1928'e kadar yayınlanan çocuk gazete ve dergileri üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Er, R. (1981). *Sohbet. Türkiye Çocuk*, 1.
- Erdoğan, A. (2009). *Çocuklara Arkadaş Dergisi [metin-inceleme]*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ergin, M. (2005). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi.
- Ertem, Ö. (2005). *The Republic's children and their burdens in 1930s and 1940s Turkey: The idealized middle-class children as the future of the nation and the image of poor children in children's periodicals. (1930'lar ve 1940'ların Türkiye'si'nde Cumhuriyet çocukları ve yükleri: çocuk dergilerinde ulusun geleceği olarak*

- idealleştirilen orta sınıf çocukları ve yoksul çocuk imgesi*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Esmer, S. K. (2007). *Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında [1923-1928] yayımlanan çocuk dergilerindeki tahkiyeli metinlerin çocuklara değer aktarımı açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gençel, Ş. (1984). Çocuk dergileri. *Türkiye’de dergiler ansiklopediler (1849-1984) içinde* (s. 185-202). İstanbul: Gelişim.
- Gençosmanoğlu, N. G. (2009). *Destanlar burcu*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı.
- Gonca’dan (2002). *Aylık çocuk aile ve kültür dergisi Gonca*. 1.
- Göktürk, G. (2001). *Medyanın çocuk eğitimindeki rolü ve Türkiye Çocuk Dergisi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gurbetoğlu, A. (2007). *II. Meşrutiyet Döneminde yayımlanan çocuk dergilerinin eğitim açısından incelenmesi [1908-1918]*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güler, G. (2006). *Ebe Sobe çocuk dergisinin eğitim açısından incelenmesi* Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Günaydın, G. (2005). *Doğan Kardeş dergisinde çocuğa kazandırılması hedeflenen değerler ve ortaya çıkan çocuk modeli* [151-225. Sayı]. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Gürdal, A. (2004). *Türkiye’de çocukluğun değişimi: çocuk imgesinin Doğan Kardeş dergisi üzerinden okunması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürel, Z. (Ed.). (1995). *Birinci çocuk edebiyatı sempozyumu bildiriler ve tartışmalar*. Ankara: İlesam.
- Gürel, Z. (1996). Çocuk edebiyatı. *Türkiye kültür ve sanat yillığı içinde* (s. 269-283) Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği.
- Gürel, Z. (1997). Çocuk edebiyatı. *Türkiye kültür ve sanat yillığı içinde* (s. 219-293) Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği.

- Gürel, Z. (1998). *Cumhuriyet devri çocuk edebiyatı*. Ankara: Çocuk Edebiyatçıları Birliği.
- Gürel, Z. (1999). Çocuk edebiyatı. *Türkiye kültür ve sanat yıllığı* içinde (s. 301-318) Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği.
- Gürel, Z. (2001). *İkibine doğru çocuk edebiyatımız*. Ankara: Bizim Büro.
- Gürel, Z. (2006). Çocuk edebiyatı. *Türkiye kültür ve sanat yıllığı* içinde (s. 219-242) Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği.
- Gürel, Z., Temizyürek F, & Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.
- Gürel, Z. (2008). Çocuk edebiyatı. *Türkiye kültür ve sanat yıllığı* içinde (s. 204-233) Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği.
- Helimoğlu Yavuz, M. (2009). *Masallar ve eğitimsel işlevleri mesaj-indeks*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Hikâye. (1869). *Mümeyyiz*, 2.
- Hocaefendinin Eserlerinde Geçen Şiirler (2014). 16 Aralık 2014 tarihinde <http://fethullahgulensiirleri.blogspot.com.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- İhtar. (1896). *Çocuklara Mahsus Gazete*, 11.
- İhtar. (1869). *Mümeyyiz*, 1.
- İnan, R. (2012). *Cumhuriyet dönemi çocuk dergi ve gazeteleri: tahlili fihrist 1923-1940*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İnan, R. (2013). Cumhuriyet meydanında bir çocuk sesi. *Bal-Tam Jurnal*, October-November, 18.
- Kaknüs Yayınları. (2014). 10 Kasım 2014 tarihinde <http://www.kaknus.com.tr/new/index.php?q=tr/node/98> sayfasından erişilmiştir.
- Kaplan, M. (Ed.). (2008). *Türk halkları edebiyatı II, uluslararası çocuk edebiyatı kongresi bildiriler kitabı (I. ve II)* Bakü: Qafqaz University.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kasap, A. (2011). *Evvel zaman içinde çocuk dergileri*. İstanbul: Sultanbeyli Belediyesi.

- Kaya, M. (2008). Bir çocuk dergisi olarak Gonca. Muharrem Kaplan (Ed.), *Türk Halkları Edebiyatı II, Uluslararası Çocuk Edebiyatı Kongresi Bildiriler Kitabı II*. Kitap içinde (s. 909-914). Bakü: Qafqaz University.
- Kırış, F. (2007). *Türkiye Çocuk ve Ebe Sobe dergilerinin edebiyat ve eğitim değerleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kıymaz, M. S. (2011). *İleri Yavrutürk dergisinin çocuk edebiyatı açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Kirsten, D. (1988). *English Children and their magazines. (1751-1945)*, New York: Yale University.
- Koç, R. (2010). Selim Sabit Efendi'nin eğitim yöntemleri ve Türkçe okuma-yazma öğretimiyle ilgili görüşleri. 9. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Bildiri Kitabı* içinde (s. 362-365). Ankara: Pegem.
- Konar, E. (2003). *Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi 'nin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Küçük, H. (2008). *Talebe Defteri çocuk dergisi [indeks, seçme metinler, değerlendirme ve sözlük]*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Künye. (1897). *Çocuklara Rehber*, 1.
- Künye. (1869). *Mümeyyiz*, 1.
- Kür, İ. (1991). *Türkiye'de süreli çocuk yayınları*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Lam, S. (2007). *Victorian children's periodicals: an overview*. 21 Ocak 2011 tarihinde www.victorianweb.org sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (1973). *Türk millî eğitiminin amaçları*. 14 Ocak 2015 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html sayfasından erişilmiştir.
- Mukaddime. (1869). *Mümeyyiz*, 1.

- Oğuzkan, A. F. (1987). Dünya çocuk edebiyatının ana çizgileri. Mustafa Ruhi Şirin (Ed.), *çocuk edebiyatı yıllığı 1987 içinde* (s. 14-46). İstanbul: Gökyüzü.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı.
- Okay, C. (1999). *Eski harfli çocuk dergileri*. İstanbul: Kitabevi.
- Öğüt, N. (2006). *Eski harfli çocuk dergilerinden Yeni Yol dergisinin çocuk eğitimindeki işlevi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ören, E. (1981). Başlarken. *Türkiye Çocuk*, 1.
- Özbay, M. (2011). *Türkçe özel öğretim yöntemleri I*. Ankara: Öncü.
- Özer, M. (2008). Can Kardeş çocuk dergisi. Muharrem Kaplan (Ed.), *Türk Halkları Edebiyatı II, Uluslararası Çocuk Edebiyatı Kongresi Bildiriler Kitabı I. Kitap içinde* (s. 446-448). Bakü: Qafqaz University.
- Özkırımlı, A. (1983). *Türk edebiyatı ansiklopedisi*. İstanbul: Cem.
- Sarıyüce, H. L. (2012). *Türk çocuk ve gençlik edebiyatı ansiklopedisi-1*. İstanbul: Nar.
- Sever, S. (Ed.). (2000). *I. ulusal çocuk kitapları sempozyumu sorunlar ve çözüm yolları*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sever, S. (Ed.). (2007). *II. ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sever, S. (Ed.). (2012). *3. ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem.
- Sürmeli, K. (2010). *Türkiye’de eğitim amaçlı çocuk dergilerinde karşılaşılan temel grafik tasarım sorunları ve sorunlara çözüm önerileri*, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Şahinbaş, S. (1991). *Yazılı Alman basını içinde gençlik basını*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Şimşek, H. (2002). *Tanzimat ve Mutlakîyet Dönemi çocuk dergilerinin eğitim açısından incelenmesi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, T. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Konya: Suna.
- Şirin, M. R. (Ed.). (1987). *Çocuk edebiyatı yillığı 1987*, İstanbul: Gökyüzü
- Şirin, M. R. (Ed.). (1988). *Çocuk edebiyatı yillığı 1988*, İstanbul: Gökyüzü
- Şirin, M. R. (Ed.). (1989). *Çocuk edebiyatı yillığı 1989*, İstanbul: Gökyüzü
- Şirin, M. R. (2000). Çocuk edebiyatı. Mustafa Ruhi Şirin (Ed.), *99 soruda çocuk edebiyatı* içinde (s. 9-35) İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Şirin, M. R. (2007a). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök.
- Şirin, M. R. (2007b). *Masal atlası*. Ankara: Kök.
- Şirin, M, R. (2007c). *Çocuk edebiyatı kültürü*. Ankara Kök.
- Taş, E. B. (2008). *Türkiye’de çocuk dergilerinin çocuk eğitime katkısı ve Milliyet Kardeş dergisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taşdemir, A. D. (2007). “*Mektebli*” *çocuk dergisi [indeks, seçme metin ve değerlendirme]*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Temizyürek, F. (1999). *Selim Sâbit Efendi ve Usûl-i Cedîd Hareketi içerisindeki yeri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 13 (s. 161-167).
- Terkan, N. (2009). *Türkiye’de popüler çocuk dergilerinde egemen söylemlerin kuruluşu*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Toprak, Z. (1984). Fikir dergiciliğinin yüz yılı. *Türkiye’de dergiler ansiklopediler (1849-1984)* içinde (s.13-54). İstanbul: Gelişim.
- TRT 2010 Faaliyet Raporu. (2011). *TRT Çocuk*. Ankara: Genel Sekreterlik Basın ve Yayın Müdürlüğü.

TYB'nin 2005 yılı ödülleri sahiplerini buldu (2005). 21.09.2014 tarihinde <http://www.mynet.com/haber/yasam/tybnin-2005-yili-odulleri-sahiplerini-buldu-210655-1> sayfasından erişilmiştir.

Valide Mektebi Üçüncü Sınıf Şakirdanından Mustafa Efendi'nin Gönderdiği Varakadır. (1869). *Mümeyyiz*, 2.

Vasconcelos, J. M. D. (2010). *Şeker portakalı* (A. Emeç, Çev.). İstanbul: Can.

Yaman S. (2004). *Eski harfli, dergilerden Çocuklara Mahsus Gazete tahlili fihrist-inceleme-metin*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yanar, H. (2001). *Bizim Mecmua dergilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yaşar, Ş. (2001). *İlk çocuk dergilerinden Mümeyyiz*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, A ve Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yıldırım, H. (2006). *Doğan Kardeş dergisinde yer alan metinlerin tür, içerik ve anlatım özelliklerinin çocuk eğitimi açısından incelenmesi [76-150. sayı]* Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Yıldız, Z. (2004). *Diyanet Çocuk dergisinde din eğitimi açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Zengin, M. İ. (1989). 1988'de çocuk dergileri. Mustafa Ruhi Şirin (Ed.), *Çocuk edebiyatı yıllığı 1989 içinde* (s. 234-253). İstanbul: Gökyüzü.

EKLER

EK 1. Çalışmada İncelenen Diyanet Çocuk Dergisi Sayıları

Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 366, Ocak 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 367, Şubat 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 368, Mart 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 369, Nisan 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 370, Mayıs 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 371, Haziran 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 372, Temmuz 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 373, Ağustos 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 374, Eylül 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 375, Ekim 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 376, Kasım 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 30, Sayı 377, Aralık 2011
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 378, Ocak 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 379, Şubat 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 380, Mart 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 381, Nisan 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 382, Mayıs 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 383, Haziran 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 384, Temmuz 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 385, Ağustos 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 386, Eylül 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 387, Ekim 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 388, Kasım 2012
Diyanet Çocuk Dergisi, Yıl: 31, Sayı 389, Aralık 2012

EK 2. Çalışmada İncelenen Türkiye Çocuk Dergisi Sayıları

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1008, Ocak 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1009, Şubat 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1010, Mart 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1011, Nisan 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1012, Mayıs 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1013, Haziran 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1014, Temmuz 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1015, Ağustos 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1016, Eylül 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1017, Ekim 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1018, Kasım 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1019, Aralık 2011

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1020, Ocak 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1021, Şubat 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1022, Mart 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1023, Nisan 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1024, Mayıs 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1025, Haziran 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1026, Temmuz 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1027, Ağustos 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1028, Eylül 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1029, Ekim 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1030, Kasım 2012

Türkiye Çocuk Dergisi Sayı 1031, Aralık 2012

EK 3. Çalışmada İncelenen Gonca Dergisi Sayıları

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 105, Ocak 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 106, Şubat 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 107, Mart 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 108, Nisan 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 109, Mayıs 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 110, Haziran 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 111, Temmuz 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 112, Ağustos 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 113, Eylül 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 114, Ekim 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 115, Kasım 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 116, Aralık 2011

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Ocak 2012

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Şubat 2012

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Mart 2012

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Nisan 2012

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Mayıs 2012

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Haziran 2012

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Temmuz 2012

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Ağustos 2012

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Eylül 2012

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Ekim 2012

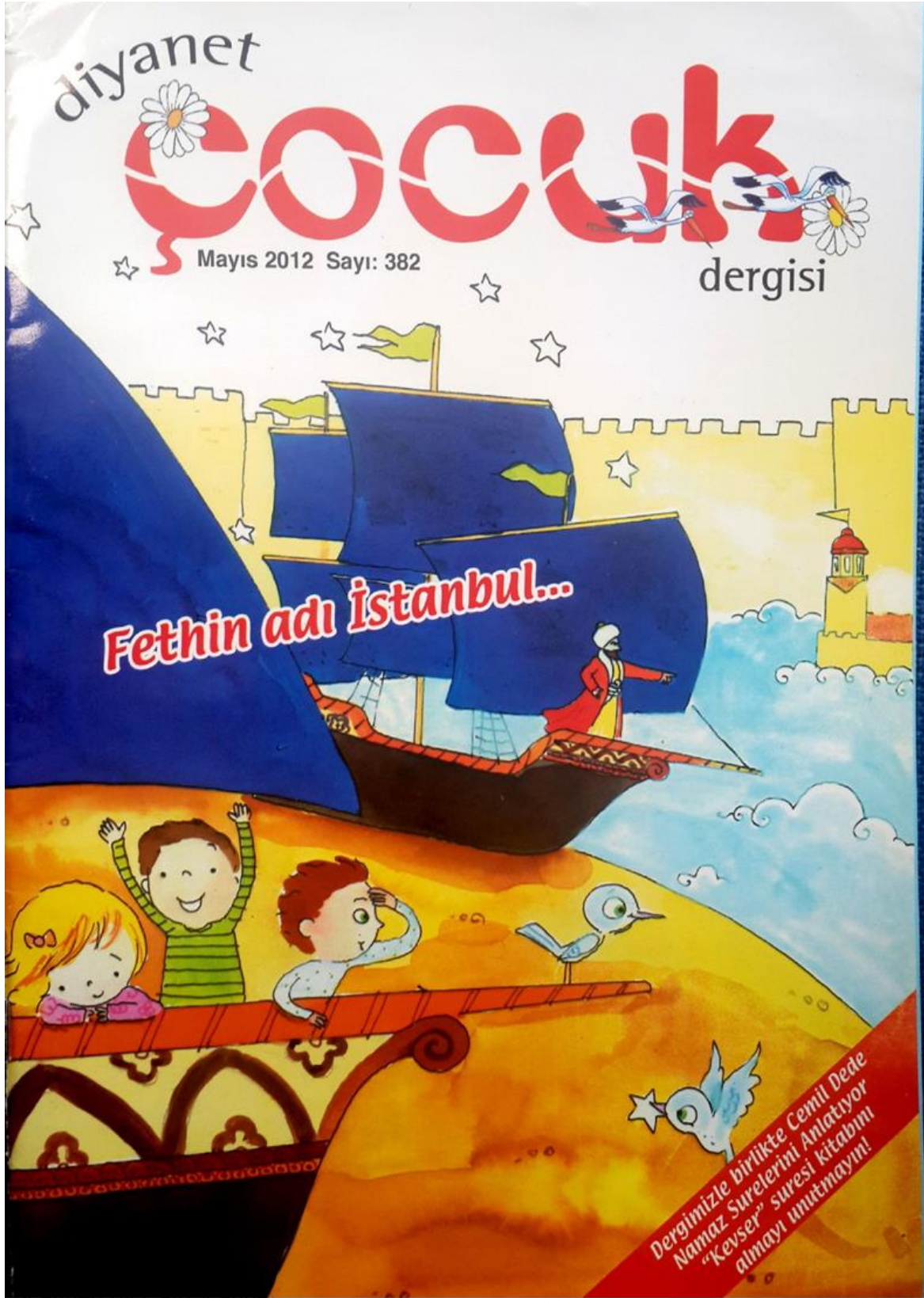
Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Kasım 2012

Gonca Çocuk ve Kültür Dergisi Sayı: 117, Aralık 2012

EK 4. Çalışmada İncelenen TRT Çocuk Dergisi Sayıları

TRT Çocuk Dergisi Sayı: 4, Ocak 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 5, Şubat 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 6, Mart 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 7, Nisan 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 8, Mayıs 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 9, Haziran 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 10, Temmuz 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 11, Ağustos 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 12, Eylül 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 13, Ekim 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 14, Kasım 2011
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 16, Ocak 2012
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 17, Şubat 2012
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 18, Mart 2012
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 19, Nisan 2012
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 20, Mayıs 2012
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 22, Temmuz 2012
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 25, Ekim 2012
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 26, Kasım2012
TRT Çocuk Dergisi Sayı: 27, Aralık 2012

EK 5. Diyanet Çocuk Dergisi'nden Bir Kapak Örneği

EK 6. Türkiye Çocuk Dergisinden Bir Kapak Örneği

EK 7. Gonca Dergisinden Bir Kapak Örneği

EK 8. TRT Çocuk Dergisi'nden Bir Kapak Örneği

GAZİ GELECEKTİR...